

Árna saga biskups / Þorleifur Hauksson bjó til prentunar.

Reykjavík : Stofnun Árna Magnússonar, 1972.

[http://hdl.handle.net/2027/uc1.\\$b497209](http://hdl.handle.net/2027/uc1.$b497209)

HathiTrust

www.hathitrust.org

Creative Commons Attribution

http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-4.0

This work is protected by copyright law (which includes certain exceptions to the rights of the copyright holder that users may make, such as fair use where applicable under U.S. law) but made available under a Creative Commons Attribution license. You must attribute this work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work). For details, see the full license deed at <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ÁRNA SAGA BISKUPS

ÁRNA SAGA BISKUPS

ÞORLEIFUR HAUSSON
BJÓ TIL PRENTUNAR

REYKJAVÍK
STOFNUN ÁRNA MAGNÚSSONAR
1972

XB
4
6749

STOFNUN ÁRNA MAGNÚSSONAR Á ÍSLANDI
RIT 2

© Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi 1972
Printed in Iceland
ÍSAFOLDARPRENTSMÍÐJA HF.

BX
4705
A733
A16
1972
M...

EFNI

Inngangur	bls. vii–cix
Handritabálgur	— vii–lxii
I. Handrit sem gildi hafa	— vii
ÁM 122b, fol. (R)	— vii
A. Varðveizla	— vii
B. Rithönd.Aldur.Heimkynni.Ferill	— ix
C. Stafsetning.	— x
D. Orðmyndir.	— xvi
Uppskrift Björns á Skarðsá(*B)	— xviii
British Museum Add. 11.127(B ¹)	— xix
Stafsetning og orðmyndir	— xx
Stockh. perg. 4to nr. 12(B ²).	— xxiii
Stockh. papp. 4to nr. 8(B ³)	— xxiv
ÁM 1041, 4to(B ⁴)	— xxv
ÁM 114, fol.(J)	— xxvii
ÁM 204, fol.(Ú)	— xxviii
ÁM 220 VI, fol.	— xxx
Aðalhandrit	— xxxi
II. Önnur handrit	— xxxi
Handrit runnin frá B ¹ (C)	— xxxi
Handrit runnin frá B ⁴	— xl
Handrit runnin frá J	— xlii
Viðbætur, spásiugreinar	— lx
Heimildabálgur	— lxii–cvii
I. Árna saga og annálar	— lxii
Resensannáll(I). Forniannáll(II). Høyersannáll(III)	— lxv
Konungsannáll(IV)	— lxix
Skálholtsannáll(V). Lögmansannáll(VII)	— lxxii
Gottskálksannáll(VIII)	— lxxvi
Flateyjarannáll(IX)	— lxxvii
Oddverjaannáll(X)	— lxxviii
Annálanotkun söguhöfundar	— lxxviii
Annálatöflur	— lxxx

II. Aðrar heimildir	— c
Heimildaskrár. Ritunarstaður	— c
Ritunartími. Höfundur. Varðveizla	— civ
Um fyrri útgáfur og þessa	— cviii
Summary of the Introduction	— cx
Ættarskrá handrita	— cxii
Árna saga biskups	— 1–184
Nafnaskrá sögunnar	— 185–198
Nafnaskrá inngangs	— 199–205
Handritaskrá	— 206–207

INNGANGUR

HANDRITABÁLKUR

Saga Árna Þorlákssonar biskups er varðveitt í 40 handritum og handritabrotum, svo vitað sé. Ástæðu slíks fjölda varðveittra handrita er þó tæpast unnt að rekja til mikilla vinsælda sögunnar, heldur til þess, að hún hefur verið tekin upp í annað aðalhandrit Sturlungusafnsins, sonefnda Reykjarfjarðarbók (*R*). Aðeins tvö skinnblöð frá 14. öld hafa varðveitt af sögunni fyrir utan *R* og handrit, runnin frá henni. Full ástæða er því til að ætla, að þessi aðalheimild um sögu Íslands á síðara hluta 13. aldar væri nærri glötuð með öllu, ef ritari *R* hefði látið hjá líða að skrifa hana upp.

Frá 17. öld er vitað um þrjár uppskriftir Árna sögu eftir *R*. Tvær þeirra eru varðveittar (*ÚJ*); önnur þeirra (*Ú*) hefur reyndar aðeins að geyma um þriðjung sögunnar. Þriðja uppskriftin (**B*) er glötuð, en varðveitt eru fjögur handrit, sem frá henni eru runnin og hafa sjálfstætt gildi. Sagan er einum stuttum kapítula lengri í *J* en verið hefur í **B*.

I. HANDRIT SEM GILDI HAFA

ÁM 122b, fol. (R)

A. VARÐVEIZLA

Í þessu handriti eru varðveitt 3 blöð með texta Árna sögu, bl. 25–27;¹ bl. 25 og 26 eru samföst. Það tvinn er talsvert illa leikið, texti víða máður og torlæsilegur. Verra er þó, að helmingur bl. 26 hefur verið skorinn af, þannig að aðeins örlítið er eftir af ytra lesmálsdálki blaðsins hvorum megin. Bl. 27 er tiltölulega vel læsilegt víðast hvar.

Meðaltal textamagns í lesmálsdálkum, sem varðveittir eru í *R*, er 37,3 línur (mest 40 línur, minnst 35) miðað við prentaðan texta þessarar útgáfu. Samkvæmt þessu má freista þess að reikna út upphaflega fyrirferð sögunnar í bókinni.

¹ Texti þessara blaða er prentaður á bls. 42¹⁶–50¹², 65¹⁴–74¹¹, 145²–152³.

Fram að bl. 25 eru 634 línur, sem svarar til 17 dálka í *R*, þar sem hver dálkur er 37,3 línur, þ. e. 4 blöð og einn dálkur. Trúlegra er þó, að sagan hafi hafizt fremst á sérstöku blaði, og verður þá að reikna með 16 dálkum, 39,6 línur að jafnaði.

Á milli bl. 25 og 26 eru 311 línur, þ. e. 2 blöð eða 8 dálkar í *R*, 38,9 línur hver dálkur að meðaltali.

Á milli bl. 26 og 27 eru 1487 línur, sem mundi samsvara 10 blöðum í *R* eða 40 dálkum, hver dálkur að meðaltali 37,2 línur.

Á eftir bl. 27 eru 672 línur (+ 24 línur, ef viðbótarkaffinn í *J* er tekinn með). Þessar 672 línur svara til 18 dálka í *R* með 37,3 línur í hverjum, þ. e. $4\frac{1}{2}$ blað. Ef kaffinn í *J* er tekinn með, gæti útkoman orðið 18 dálkar einnig, meðallínufjöldi í dálki 38,7 línur.² Líkindi eru til, að sagan sé ekki heil í núverandi varðveizlu. Viðbótarkaffi *J* virðist upphaflegur, án þess hann feli í sér sannfærandi sögulok. Það má gera sér í hugarlund, að hann hafi staðið efst aftan á því máða blaði, sem aftast hefur staðið í *R*, þegar eftirritarar höfðu hana undir höndum, en uppskrift *J* hefur að líkindum verið gerð á undan hinum, eins og síðar verður getið.

Kristian Kálund hefur sýnt fram á, að *R* hefur verið í tólf blaða kverum, a. m. k. framan til,³ og Ólafur Halldórsson hefur bent á, að sama máli gegnir um aðra skinnbók af sama skrifaraskóla, ÁM 62, fol.; þar eru tólf blöð í flestum kverum.⁴ Hafi nú Árna saga hafizt á sérstöku kveri, er trúlegt, að sá hluti hennar, sem nú er varðveittur, hafi tekið yfir nákvæmlega tvö kver í *R*, tólf blaða. Bl. 25 og 26 eru þá tvinn 5ta og 8unda blaðs í fyrra kveri, en bl. 27 er 7unda blað í síðara kveri.

Samkvæmt þessum útreikningi hafa blöðin með Árna sögu verið 24, þegar Jón Gissurarson og Björn á Skarðsá skrifuðu upp texta *R*. Auk þess sem aftasta blaðið hefur þá verið orðið máð, er ekkert því til fyrirstöðu að ætla, að nokkur blöð, eða jafnvel heilt kver, hafi þá þegar verið fallið aftan af bókinni, en allir fræðimenn, sem um hafa fjallað, munu hallast að því, að Árna saga hafi verið aftast í *R* upphaflega.⁵

² Aðrir möguleikar eru: 19 dálkar, 36,6 línur og 20 dálkar, meðaltalslínufjöldi 34,8.

³ *Sturlunga saga* . . . udgiven af Det kongelige nordiske Oldskrift-Selskab (København og Kristiania 1906–11) I xxxv. Í þá útg. er vitnað hér á eftir, nema annars sé getið.

⁴ „Úr sögu skinnbóka“. Skirnir CXXXVII 1963 86–90.

⁵ *Sturlunga* I xxxiv–xxxv; Safn til sögu Íslands 3 (Kaupmannahöfn 1902) 294–5; *Sturlunga saga*. Jón Jóhannesson, Magnús Finnbogason og Kristján Eldjárn sáu um útgáfuna (Reykjavík 1946) II xx.

B. RITHÖND · ALDUR · HEIMKYNNI · FERILL

Til skamms tíma hefur *R* verið talin vestfirzk, runnin upp í grennd við þær slóðir, þar sem hún var síðast varðveitt í heild.⁶ Nýlega hefur hins vegar verið á það bent, að rithöndum *R* svipar mjög til ákveðinna skagfirzkra rithanda frá síðara hluta 14. aldar. Sami skrifaraskóli kemur fram í bréfum, sem tengd eru Brynjólfi Bjarnarsyni á Ökrum og Benedikt, syni hans.⁷ Ólafur Halldórsson álitur, að *R* hljóti að vera skrifuð í nánasta umhverfi Brynjólfs, jafnvel að hún sé skrifuð fyrir hann, en Brynjólfur andaðist 1381. Stefán Karlsson getur sér þess til, að ritarinn sé Björn, sonur Brynjólfs, og telur líklegra, að bókin sé skrifuð á síðasta fjórðungi 14. aldar en um 1370, eins og Ólafur Halldórsson hafði talið.⁸

Í útgáfu sinni á Sturlungu hélt Kristian Kálund því fram, að tvær hendur væru á varðveittum blöðum *R*, sú síðari á bl. 2 og 25–27 (Árna sögu).⁹ Ólafur Halldórsson áleit hins vegar, að um fjórar hendur væri að ræða, hina fjórðu á bl. 25–27,¹⁰ og loks taldi Stefán Karlsson líkindi til, að *R* væri öll skrifuð af einum skrifara, en í áföngum á alllögum tíma; skv. því ættu blöðin þrjú að tilheyra síðasta áfanganum.¹¹ Stefán getur reyndar einnig þess möguleika, að sérstök hönd sé á bl. 25–27, enda þótt einn maður hafi skrifað aðra hluta *R*,¹² og þykir mér seinni kosturinn trúlegri.

Fátt er vitað með fullri vissu um feril *R* fram til 17. aldar, en af spásiugrein í bókinni hefur Ólafur Halldórsson ráðið, að hún hafi verið á Ökrum í Skagafirði undir miðja 15. öld. Þar bjuggu þá Helgi Guðnason og Kristín Þorsteinsdóttir, dótturdóttir Björns Brynjólfssonar. Ingveldur dóttir þeirra var kona Þorleifs Björnssonar á Reykhólum á Barðaströnd, og kynni bókin að hafa fylgt henni vestur á land.¹³

Árni Magnússon skrifar á miða, sem fylgir *R*:

Tabulæ Naufragii Magni Chronici Islandiæ, (*Sturlunga Sögu*) quod maximo Historiæ Islandicæ damno, paulo ante nostra tempora

⁶ Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie II. 16 1901 264–5.

⁷ Stefán Karlsson: *Íslandske originaldiplomer indtil 1450* (Ed. arnam. A 7, København 1963) xxxvii–xxxix; „Ritun Reykjarfjarðarbókar“. *Opuscula IV* (Bibl. arnam. XXX, Hafniæ 1970) 126–30. Ólafur Halldórsson: *Skírnir* 1963 100–104.

⁸ *Skírnir* 1963 83–5, 101. *Opuscula IV* 129–30.

⁹ *Sturlunga I* xxxiii.

¹⁰ *Skírnir* 1963 84.

¹¹ *Opuscula IV* 122–9.

¹² *Opuscula IV* 126.

¹³ *Skírnir* 1963 100–102.

(imô in pueritiâ nostra) in occidentali Islandiâ discerptum est et dissipatum. Codex olim fuit *Gislonis Jonæ* de Reykiarfirde.

Á blöðum Árna, einkum í ÁM 122c, fol., er að finna miklar heimildir um örvæntingarfullar eftirgrennsanir hans eftir hinum tvístruðu blöðum. Eftir því sem næst verður komizt, hefur *R* farið í blöð um 1674, á meðan hún var í eigu Gisla Jónssonar í Reykjarfirði í Arnarfirði. Raki hefur komizt að bókinni, á meðan hún var í láni hjá Árna Guðmundsyni á Hóli í Bildudal. Við það hefur kjölurinn fúnað og bókin losnað í bandinu, síðan dreifðust blöðin vítt um nágrennið. Saga sú hefur verið rakin annars staðar og verður því ekki sögð hér.¹⁴

C. STAFSETNING

Sérhljóð

Yfirleitt er ekki gerður greinarmunur á *a* og *á*. Þó er ritað *á* í eftirtöldum dæmum: á 43¹⁹, 47^{23(?)}, 48³, ár 44^{1,7,8}, 147¹⁰, ári 44¹⁷, hárvm 48⁵, ráni 145²³. Ritað er áá 147¹², AA 150²⁰.

Hljóðasambandið *vá*, sem síðar varð *vó*, er að jafnaði táknað með *va*: vars 44¹⁵, var 45²⁰, hvart 48⁹, 49⁶, Vag 67⁷, var 147⁷, vattaði 149²⁰. Tvö dæmi eru þess, að ritað sé *vá*: ván 65¹⁶, 150¹¹. Sagnmyndirnar *vóru* og *kómu* eru yfirleitt bundnar: *v^o*, *k^o*, og eru leystar upp: *voro*, *komo*. Fullum stöfum kemur fyrir *voro* 72³. Smáorðið *svá* er alltaf bundið (*sa*) og er leyst upp *sva* í útg.

e er undantekningarlaust skrifað á undan *ng*: engvm 44², fengv 45³. Á undan *gi* er ávallt ritað *e*: segia 45¹, degi 46⁷, segir 145¹⁴, feginn 146². Alltaf er ritað *ve*, en ekki *vö*, eins og síðar var tíðkað. Reyndar kemur aðeins eitt slíkt morfem fyrir á þessum síðum: hversv 42¹⁷, hvern 43¹³, hverr 44² o. fl.

Eitt dæmi er um það, að *e* sé táknað með *ε*: męstv 50⁶, en næsta orð á eftir er semðar, og kann lykkjan að hafa verið sett óvart á skakkan stað.

é er alls staðar táknað með *e*: bref 43¹, rettra 43¹², let 45², fe 48³, her 66¹⁷.

Ekki er greinarmunur gerður á *i/j* og *í*. Í innstöðu er alltaf ritað *i*, ennfremur oftast í bakstöðu, nema þegar *i* fer næst á undan. Þar er

¹⁴ Sjá einkum *Sturlungu* I xxxv–xxxviii. Ennfremur Jón Helgason: *Handritaspjall* (Reykjavík 1958) 45. Gísli Jónsson er ranglega sagður hafa búið í Reykjarfirði á Ströndum í *Sturl.* II (1946) xiv.

um að ræða eignarfallsmyndir latneskra orða: concilij 42²⁰–43¹, Janvarij 46¹³, 67¹⁰, Remigij 67⁹, ivnij 146¹², ennfremur töluorð: xij 43²¹, iiij 46¹², hins vegar t. d. vi 43²¹. Oftast er ritað *i* í framstöðu. Dæmi:¹⁵ Iqrvndr 42²⁰, Ions 43², Iorsala 43³, iatað 43⁸, iolvum 46¹¹, iarls 47¹⁰, Islandi 47¹⁴, 50⁶, iyki 147⁹. *j* er einkum ritað í sérnöfnum: Janvarij 46¹³, 67¹⁰, J(arls) 47¹⁰, Jon 49¹⁶, Jons 66²⁰, Jorvndr 150²⁰, Jngilborg 150⁷. Forsetningin *i* er ýmist rituð i eða j, oftar þó j. Annars er víða erfitt að kveða á um, hvor stafurinn er notaður. Samsvarandi latnesk forsetning er rituð jn 67⁶, hins vegar infesto 677⁹. Um *i* í bakstöðu, sjá bls. xii.

Yfirleitt eru *i* og *í* aðgreind frá *y* og *ý* samkvæmt uppruna. Frá þessu eru þó eftirtaldar undantekningar: skilldi 42¹⁸, 43⁷, 44^{1.3.6}, 146⁵, 148^{18.20}, 149⁴, skilldv 43¹⁴, 148²⁰, þickir 45¹⁹, þickia 48²², hins vegar samþyckia 48⁹, firir (f. hl. fullum stöfum) 46⁶, 70²⁰, 145¹⁶. Talning þessara þriggja orðstofna á að vera tæmandi. Úr skammst. skí er lesið skili 145²². Alltaf er hins vegar ritað yfir 44⁴, 49^{5.7}, 66⁵, 146¹³, 151^{13.14.18}. Orðið *biskup* er alls staðar skammstafað, en stafsett er byskvp í útg. Um röksemdafærslu skal vísað til Lárentíus sögu, útg. Árna Björnssonar, xviii. Ritað er: Þyðrek 151²².

Ritað er *av* fyrir *o* í Havrsa berg 47⁸.

ó er táknað með *o*: Hola 42²⁰, for 43², folki 43³, tok 43¹⁰. Ritað er Iorsala 43⁵, hins vegar: Iqrsala 67³.

u, *ú* og *v* eru yfirleitt táknuð með *v*: hversv 42¹⁷, svMRI, vt, Iqrvndr, statvram 42²⁰. Þess eru þó dæmi, að ritað sé *u* í latneskum orðum: testamentum 45¹⁶, transscriptum 66¹⁷, [ad]juent[u] 68¹⁴, annunciacionem(!) 150⁸. Þá er ritað Tunsbergi 150¹⁴. Ritað er orqgr 46⁴. *v* hefur fallið niður í hvarteggia 72^{15–16}. Um *u* í bakstöðu, sjá bls. xii.

æ er víðast táknað með *e*: færi 43⁵, eþti 43¹³, þetr 43¹⁵, kleði 43¹⁷, torreki 45². Þess eru nokkur dæmi, að ritað sé *e*: bendr 44⁶, Mellti 45¹⁸ (hins vegar ameltv 48²), mestv semðar(!) 50⁶, nesta 66⁵, frendkono 74⁹. Um *é* hefur fundizt eitt dæmi: géfi 44⁵.

Helzta tákn fyrir *ö* er *o*: Iqrvndr 42²⁰, loqðv 43¹⁷, tqldvm 44², visqztv 44¹³, margfollldvm 45¹¹. Talsvert víða er ritað *o*: oll 43^{11.14}, fostvnnar 45^{12–13}, oðrvum 45¹⁴, orqgr 46⁴, vokv 46¹⁵, olmosor 48^{4.20}, liðsfiolda 148¹². Í sumum þessara dæma kann lykkjan að vera máð út. Dæmi eru þess, að ritað sé *av*, *ax*: alavgv 44¹⁰, favgr 70²¹, Havs[nu] 150⁷ (aftast í línu). Ritað er sōng 44³, fōng 50⁵. Annars er víðast ritað *o* á undan

¹⁵ Þar sem prentað er *I* í þessum dæmum, er ritað *i* í HDR.

ng: vistaföngin 45⁶, söng 66⁵, söngs 66¹⁸, Söng 146¹²; song 46¹⁷. Á einum stað er ritað *ey* fyrir eldra *ø* á undan *ng*: þreyngdi 45¹².

au er að jafnaði táknað með *av*; stundum er þó límingarstafurinn *av* notaður: verkaps 43⁹, ra'nir 149⁹. Bæði þessi dæmi eru aftarlega í línu.

Í bakstöðu er næstum alltaf ritað *i*: skilldi 42¹⁸, sv'mri 42²⁰, Arni 43¹. Undantekning er aðeins ein: gerde 48¹², en *e* er þar greinilega til línu-fyllingar, aftast í línu.

Í endingum er bandið fyrir *ir*, *er* alltaf leyst upp *ir*; í stofnsamstöfu er það leyst upp *er*, *er* eða *eir*, eftir því sem við á. Um *eir* eru reyndar aðeins þrjú dæmi, þar sem bundið er á þennan hátt: Þorgeirs 49¹³, 73^{10,14}. Nafnið Rúnólfr er skrifað *rvn* + *er*-band 73¹³, sbr. 49¹⁷. Þessi ritháttur hefur vafalaust komið miklu víðar fyrir í *R*, sbr. bls. xxviii. Ekki eru önnur dæmi þess, að *er*-bandið sé notað sem styttingarmerki, óákveðinnar merkingar.

u er ýmist táknað með *v* eða *o* í áherzluveikri stöðu. Engar ákveðnar reglur virðast liggja því til grundvallar, hvor stafurinn er valinn. Auk orðmyndanna Gizor (73¹⁵) og nockor-(48⁹, 65¹⁷, 71⁸), sem er alls staðar með *o* í 2. samstöfu, þar sem ritað er fullum stöfum, má nefna þessi dæmi með *o*: þesso 42²⁰, Gyðnyio 44¹⁷, systor 44¹⁸, 49¹⁴, 72¹³. Moðro 44¹⁸, sono 45⁹, rekkio 45¹², Mario 46¹⁸, olmosor 48⁴, qnnor 48¹⁰, sönnoðv 48¹⁶, hino 49¹⁹, kirkionnar 50⁴⁻⁵, nattvro 65¹⁵, salo 66⁶, tvnnor 66¹⁷, messo 66¹⁸, tokoz 72¹⁴, hvsfreyio 145¹¹, hyggio 149¹⁶, ero 149¹⁷, nyio 151¹⁹. Um *v* eru heldur fleiri dæmi, enda þótt færri séu talin hér upp: Skipvðvz 43¹⁶, tokv, lögðv 43¹⁷, ollvm 43¹⁹, þessvm 44⁶, vrðv 46¹², litlv 46¹⁴, hofðv 47⁷, ameltv 48², baðv 48⁴, alþyðv 48⁸, qnnvr 48¹⁴, brennv 72⁶, miklvm 147¹². Geta má þess hér, að eftirtaldar orðmyndir eru oftast bundnar: m^o(messo), v^o(voro), k^o(komo), f^o(foro), en hin fyrrnefndu koma fyrir, rituð fullum stöfum: messo 66¹⁸, voro 72³.

Yfirleitt er rétt farið með endingarnar *-r*, *-ur* að fornum hætti. Undantekningar eru þó: systr 73^{5,16} (sbr. systor 49¹⁴, 72¹³), broðr 73⁷, ockr 145¹². Ritað er Haforbiorn 73¹³, en hins vegar Hafrbiarnar 73¹², Hafrbiorn 73¹⁷. *ur*-band er fremur fátítt. Í stofnsamstöfum er það leyst upp *vr*, nema or í nockor- (145¹⁰, 148¹⁷, 149⁸) skv. framanskráðu, og í endingum er það leyst upp *or*, þar sem *or* er algengari ending en *vr*, þegar ritað er fullum stöfum.

Samhljóð

Helzta sérkenni þessara blaða gagnvart öðrum blöðum bókarinnar er ritun *ð*. Kristian Kálund segir, að hvergi annars staðar í *R* sé gerður greinarmunur á *d* og *ð*.¹⁶ Um alla bókina eru notaðar tvær gerðir af *d*. Önnur gerðin er með einföldum hálegg (*d*¹), en háleggur hinnar er með belg, sem sveigist til hægri niður í línuna (*d*²). Skipting þessara tákna þarf að vísu nánari rannsókna við, en a.m.k. víðast hvar utan Árna sögu virðist hvortveggja gerðin vera notuð jöfnum höndum fyrir *d* og *ð*. Á þessum blöðum *R* er *d*¹ notað fyrir *d*, en *d*² er notað óbreytt til þess að tákna *ð*, án t. d. þverstriks eða lykkju. Áður en rakin verða einstök dæmi um frávik, er rétt að geta þess, að ef band fer næst á eftir *ð*, er ritað *d* í hdr., enda ekkert rúm fyrir belginn. Í slíkum tilvikum er prentað *ð* í útg., enda eru dæmi um *ð*, þar sem *-ar* fer næst á eftir, ritað fullum stöfum: ferðar 43⁴, Valgerðar 49¹⁴, Þorgerðar 146¹⁶. Hins vegar t. d. adra 43¹³, bvrðar 43¹⁸⁻¹⁹, fręgdar 45⁴, sidir 45¹³, fadir 46⁴, fagnadar 46⁷, sidar 46¹⁴, þar sem ra, ar og ir er bundið. Að undanteknum slíkum dæmum eru helztu frávik sem hér segir: Ritað er *ð*, þar sem búast mætti við *d*: henði 45⁶, fvnð 47⁵, tivnð 48³, hönð 49⁹, bonða 49¹⁴(?), 73¹⁸, Iqrvnðr 49¹⁵, Aðalbranðr 49²⁰, hallða 50⁴, ðaga 66¹³, 68⁸(?), tivnð 67³, Þranð 67⁵, stvnð 67¹⁶, 74¹¹, nefnðr 73¹⁰, Sęmvnð 74¹⁰, stvnðvm(?) 74⁷, henðr 146⁶, senða 149²¹, anðazt 150⁸, Jorvnðr 150²⁰, Þorvallð 151³, vallð 151¹⁴, ellð 151¹⁸, Heroðes 151²¹. *d* er ritað, þar sem búast mætti við *ð*: *gd*: þreyngdi 45¹², fylgdi 50⁶, 66¹⁶, fylgdv 67¹⁴, en hins vegar fylgðv 66¹⁷. *ld*: taldvm 44², valdi 44¹³, skildi 46¹, fiqldi 49¹⁸, þoldi 65¹⁷, liðsfiolda 148¹². Um ritháttinn *lð* eru engin dæmi. *md*: semdi 48¹¹, framkvęmd 72¹³, sęmda 149¹⁵, en hins vegar framkvęmð 72¹⁵, rymði 73⁸, kappsemð 148⁴. Í tveimur dæmum fer ar-band á eftir *d*(ð), og er þar prentað *mð*: semðar 50⁶, miskvnnsemðar 46⁵. *nd*: synda 43⁸. *rd*: gerde 48¹², vard 74⁹, en hins vegar t. d. gerði 49³, Varð 44¹¹. Sérhlj. + *d*: stod(?) 49⁵, oleadr 146⁸. *ð* hefur fallið brott: verkaps 43⁹. Ritað er virðv (þt. fh.) 151². Gamalt *kð* er táknað með *kt*: lykta 46⁴, misþyktar 48⁵, stqkti 147¹⁴, styrkti 148¹⁹.

g hefur fallið brott í rithætti: mart 49¹⁵, 149⁵. Eitt dæmi er um *gn* í upphafi orðs: gneisti 149⁸. Skrifað er hvGGLEIDDI 46¹.

h er ekki táknað á undan *l* og *r* í upphafi orða: lvtr 44¹, lvt 45¹², lvti

¹⁶ *Palæografisk Atlas, ny serie* (København–Kristiania 1907) nr. 19.

497, Rafn 49¹⁶ o. fl., Rvna 747, liop 145⁸, lvtin 146¹⁷. Greinirinn er ritaður it 46³, 50⁹, hit 44⁸, 66³, hins 68¹⁶.

Ritað er fullum stöfum: miög 45^{2,12}, 65¹⁴, 72⁴, mig 46³, 145¹⁷, sig 46⁴. Hins vegar: ek 46³, 65¹⁸, 145^{12,16}. *ok* er alltaf bundið, en prentað er ok. Sögnin *þykkja* er alltaf rituð með löngu *k*: þickir 45¹⁹, þickia 48²², samþykkia 48⁹. Ritað er einfalt *k* á undan *t* (<*ð*) án tillits til uppruna: lykta 46⁴, misþyktar 48⁵, stökti 147¹⁴. Utan sambandsins *ck* er *c* einkum notað í latneskum orðum. Þá er *c* notað í þeirri skammstöfun, sem algengust er fyrir eignarfallið byskvps: þpc. Loks kemur það fyrir í ercibyskvps 47¹⁶.

Á undan *t* og gömlu *d* er jafnan ritað //: skilldi 42¹⁸ o. áfr., valld 43¹⁰, margföldvm 45¹¹, villdi 45¹⁵, Mellti 45¹⁸, hallda 47¹⁸, helldr 48⁷, milldi 49⁴, skylldv 49⁸, hallða 50⁴, illt 65¹⁷, holhti 70¹², hellt 73¹⁸, selldi 146¹⁹, elld 148¹, helldi 149¹⁶, golldit 146⁹. Undantekning: ameltv 48². Á undan *d*, sem orðið er til úr *ð*, er hins vegar ritað einfalt *l*: valdi 44¹³, skildi 46¹, fiöldi 49¹⁸, liðsfiolda 148¹². Ritað er Villborgv 73¹¹, hins vegar Vilborgv 73¹⁴.

Ritað er snema 146⁹ (í línulok).

Samtengingin *en* er alltaf rituð með einu *n*: 45¹, 46⁴, 47¹⁸ (samburðartenging) o. áfr. Atviksorðið *enn* er skrifað á sama hátt: en 45¹⁶. Ýmist er ritað einfalt eða tvöfalt *n* á undan *d*: tivndar 43²⁰, brendra 43²¹, kendi 44¹¹, kenndi 49⁴. Á undan *t* er að jafnaði ritað einfalt *n*: mintiz 67¹⁶, sent 151¹². Hins vegar: profentv 73⁵. Skrifað er insigli 148¹⁵ (hins vegar innsigli 43¹⁸, innsiglv 47¹⁷), bansetti 151⁸. Í lagana 45¹⁶ er strik yfir *n* hugsanlega máð út. Að öðru leyti er skrifari yfirleitt sjálfum sér samkvæmur í ritun *n* og *nn*. Eitt dæmi hins gagnstæða má þó loks nefna: Steinvn 145⁸, 146¹³, hins vegar Steinvnn 146¹⁷, Steinvnni 145¹¹, 147². Ritað er rettindinn 148⁴, en þar er e. t. v. eitthvað leiðrétt í endingunni.

Yfirleitt er ritað *pt*: skipta 43¹³, afgiptar 43¹⁵, eptir 43¹⁹, gipt 72¹⁰, keypt 73¹. Undantekning: Alfta 147¹².

Ýmist er ritað *r*, *R* eða *z* (rotunda). *z* fer á eftir þessum stöfum: *o*(*q*), *y*, *b*, *d*(*ð*), *g*, *v* (undant. *bvrisnv* 73¹⁸ – óskýrt), *p*. Á eftir *p* er hins vegar ritað *r*: sprota 45¹⁰, boðskapr 50³.

Fremst í orði er *R* (hásteffingur) aðeins notað í einu sérnafni, í upphafi málsgreina og í sumum dæmum orðsins ríki: rafn 49¹⁶ o. áfr., reisti 146¹⁴, himinríki 43⁹, rikissins 50⁶, hins vegar rikissins 49⁹, rikinv 66¹⁶. Í innstöðu og bakstöðu er *R* ritað á eftirtöldum stöðum: þessara 44⁴, þessarar 46⁶, meir 47¹⁸, 149⁵, annara 48¹³, 49¹⁸, þesarar 49¹⁹,

siðar 67¹², stæri 150¹, þer 150¹⁴. Tvöfalt, bakstætt *r* er ritað í eftirtöldum orðum (*er* eða *ar* alls staðar bundið): hverr 44^{2,4}, 49³, 148¹⁶, 149⁹, verr 65¹⁸, gerr 66⁸, varr 147¹⁷. Hins vegar er ritað *dyr* 45⁶, Gizor 73¹⁵, Valldamar (*ar* bundið) 47⁴, nockor 147¹, (*or* bundið) 149⁸, annar (í línu-lok) 44⁷. Miðstigsmyndin fyrir er alltaf rituð fyr. Skrifað er fyrrvm 47²³, hins vegar fyrrvm 49⁸, 50⁷. Ritað er Snora 149¹ og vera (*er* bundið) 65¹⁷.

Prentað er *s* (hásteffingur) alls staðar, þar sem það kemur fyrir í hdr. nema í upphafi orða. Morfemið *þess* er ritað þes í alls um 40 dæmum. Önnur dæmi eru: frelsis 43⁶, 44¹, 48³, sins 46⁸, almvgisins 47¹⁵, misari 48², olmosor 49², konvngsins 49⁶, lærdomsins, rikissins 49⁹, miseri 49¹¹, rikissins 50⁶, lavsnar 145⁷, heraðs, saklavsir 148⁹. Ritað er rettlavss 148²⁰, Andress 150⁶. Ritað er misti 72¹².

Í endingum fornafrna, greinis og smáorða er ávallt ritað *t*, þegar skrifað er fullum stöfum: at 43³ o. áfr., þot 48⁵, annat 44⁷, hit 44⁸, 66³, þangat 49¹⁶, þit 65¹⁹, Vit 145¹⁰. Í síðastnefndu dæmi er um að ræða smáorðið *við*, en það orð er prentað með *ð*, þar sem það er bundið. Í hvorugkyns greinisendingum og endingum lh. þt. hk. er oftast skrifað *t*, þar sem ritað er fullum stöfum: landit 43², efnit 45³, leitat 47⁸, feit 67⁵. Undantekningar eru: iatað 43⁸, setið 67¹⁵, skiptið 73⁷. Í öllum þessum þremur orðum endar stofn á *t*.

Ritað er *t* í þolfalli et. no. með *ð* í stofni: sivknat 45¹¹, fagnat 46⁷, bvnat 146¹⁴. Ennfremur er ritað elskit 46³ (2. p. flt. frsh. nt.).

z kemur fyrir í þessum samböndum: 1) Í endingum miðmyndar: krossaz 43³, berðiz, gerðiz 43⁶, Skipvölvz 43¹⁶, lagðiz 45¹⁰, vannz 47⁹, fęriz 65¹⁶, forz 66², mintiz 67¹⁶, tokoz 72¹⁴, dvaldiz 145¹⁰, Settiz 147¹⁸, ottaðiz 148¹², 149¹⁵. Dæmi um *zt*: lezt 48¹³, anðazt 150⁸. Eins og fram kemur af dæmunum, er *zt* miklu fátíðara en *z*. 2) Í efstastigsendingum lo. og ao.: skilrikvztv 44¹², visqztv 44¹³, sannaz 45¹, framaz 50⁵, greiðazta 66³, skiotaz 146¹, siðazta 146⁸, framaz 148³. 3) Í nafnorðum, þar sem tannhljóð er í stofni: veizlan 44¹⁹, 49¹⁸, innleiðzlan 45⁵, vtleiðzlan 45⁶, vtgreizla 67⁴, Gizor 73¹⁵, samvizkv 149⁹, glenzi 50². 4) Í beygingarendingum fallorða, þegar orðstofninn endar á *d*, *ll*, *nn*, *t*: sannz 43¹⁸, prestz 46¹⁷, allz 49⁹, Hallz 49¹⁴, Oddz 49¹⁶, 66⁵, þenahallz 66¹⁶, landzlv 68¹⁵, hollz 73⁴, Kristz 147⁹, allz 148⁸, Finnz 149¹, valldz 149¹⁰, andlatz 150⁶, brotz 151²⁰. Í stuttstofna orðum með *ð* í stofni er ritað *ðs*: boðs 45⁴, gvðs 145¹⁶, liðs- 148¹².

Ritað er Thorlacs 149², enda er þar um að ræða Þorlák helga.

D. ORÐMYNDIR

Nafnorð

Ritað er Valldamar 47⁴, hins vegar Valldimars 47⁹.

Tvívegis er ritað penga 43¹⁷, 45², en aftur penningvm 73¹⁷.

Orðið *misseri* hefur tvímyndir: *misari* 48², *miseri* 49¹¹.

Meðal athyglisverðra eða afbrigðilegra beygingarmynda má nefna eftirfarandi: Petr (ef.) 43¹⁰, matgiafir (þf. flt.) 47²², sal (þgf.) 49³, orðsending (þgf.) 146³, en Margreto (þf.) 73². Þá er ritað formennirnir (nf.) 50¹.

Greinir er ósamandreginn í feit 67⁵.

Bæjarnafnið Björgvin kemur tvisvar fyrir skammstafað í ef., og í útg. er það prentað með end. -viniar.

Úr skammstöfuninni þþ er lesið ýmist pafa, pafans eða pafi. Skammstafað er á eftirtöldum stöðum: 43¹⁹, 47¹, 48²¹, 66¹⁷, 71², 150⁵.

Lýsingarorð

hryggr er í þf. flt. hk. hryggia 46².

Fornöfn

Alltaf virðist gerður greinarmunur á tvítölu og fleirtölu í notkun persónu- og eignarfornafna: vit 65¹⁸, þit 65¹⁹, yckrvm 66¹, ockr 145¹².

Ritað er sin (efn. kk.) 45³ og sinn (= sín) 45¹⁴. Ef. afturbeygða fornafnsins er ritað sins 43¹¹.

Ábendingarfornafnið *sja/þessi* beygist á eftirfarandi hátt:

Et.:	kk.	kvk.	hk.
nf.	þesi 69 ¹⁵ , 73 ¹³ , 74 ⁹	sia 45 ¹² , þesi 147 ¹¹	þetta
þf.	þenna	þessa	þetta
þgf.	þesvm	þesi 47 ²⁰ , 146 ⁶	þesso
ef.	þesa	þesarar 44 ³ , 45 ³ , 46 ⁶ , 49 ¹⁹	þesa
Flt.:			
nf.	þesir	þesar	þessi
þf.	þesa		
þgf.	þessvm		þessvm
ef.			þessara 44 ⁴ .

Óákveðna fornafrnið *nokkurr* beygist reglulega skv. 14. aldar beygingu, sem upp er komin á 13. öld. Nægir að vísa til töflu III í ritgerð Hreins Benediktssonar í Íslenzkri tungu III 18.

Óvenjuleg notkun fornafrnsins *neinn* er 48¹⁸. Ritað er ne einn 147¹⁸.

engi kemur fyrir í þessum beygingarmyndum: kk.: et. nf. engi 72¹⁷, 73¹⁷, et. þgf. engvm 44², flt. nf. engir 74³, flt. þf. enga 49⁷. kvk. et. þf. enga 46¹⁷, 72¹⁹. Ritvilla er enga (hk. et. þgf.) 149⁸.

Sagnorð

Sagnendingar eru yfirleitt að fornum hætti. Þess skal þó getið, að aðeins eitt dæmi er um sögn í 1. persónu, og þar hefur 1. pers. et. frsh. nt. endingu 3. persónu: hefir 145¹². Dæmi annarra afbrigðilegra eða nýlegra sagnmynda:

Framsöguh.: fylgdi (et. í stað flt.) 50⁶, en hugsanlegt er, að staðið hafi fylgðv og hægri hluti v hafi máðst. Í þremur dæmum er framsöguháttur, þar sem vænta mætti viðtengingarháttar: let 45², fell 150³, skilldv (3. p. flt. þt.) 43¹⁴.

Boðháttur: færi 146¹. Hér gæti reyndar verið um að ræða 3. pers. flt. frsh. með undanskildu frumlagi.

Lýsingarháttur: lagit (nf. et. kvk.) 145¹⁵.

Smáorð

Þegar er notað eitt sér sem samtenging 43¹.

Ávallt er ritað eðr; eða kemur ekki fyrir.

Ritað er at moti 46⁷, 48¹⁶, 50⁷, en moti 48¹⁷, 65¹⁵. Auk dótturhandrita *R* kemur orðasambandið at móti fyrir í 220 31¹⁸ (sbr. *B*^{1.4} 31⁴) og kann því vel að vera runnið frá höfundi sögunnar.

Ritað er j því sinni 47⁹.

Greinarmerki

Einu greinarmerkin í *R* eru punktar. Greinarmerkjasetningu er fylgt hér, en á stöku stað er bætt inn punkti á línunótum, þar sem efnið hefur þótt krefjast þess. Fylgt er stórum og litlum stöfum að öðru leyti en því, að sérnöfn eru flest með litlum staf í handriti, en eru prentuð með stórum staf.

Ekki eru tölusettir kapítular í *R*, en textanum er skipt í kafla eða greinar. Í upphafi hvernar greinar er skilin eftir eyða fyrir upphafsstaf, og í lok greinanna eru víðast lóðrétt tvístrík, þar sem kaflalok fylla ekki út í línu.

Uppskrift Björns á Skarðsá (*B)

Í ÁM 216d, 4to eru varðveitt þrjú bréf frá Birni Jónssyni á Skarðsá til Guðmundar Hákonarsonar sýslumanns. Aðeins yngsta bréfið er árssett, 1638. Í miðbréfinu, sem er frá u. þ. b. 1635,¹⁷ segir Björn m. a.:

Eg er nú j störrri qnn, ad skrifa fyrir biskup vorn. eina bök pappýrs, eptir þeirri gqmlu og miklu Jslendinga sqgu, sem tekur fram ad Gissor jarle: eptir hvorre eg skrifadj nockra annala i ungdæmi mijnu: hvoria bök herra Þörläkur hefur feingid til läns ä Vestfiqrdum, og vill läta alla vppskrifa, og koma henni sijdan i stutt mäl gre(i)niligt til annala: Mä skie eg taki það ad mier audnist mier ad hiara nockra stund, því eg hefi stüttligt ärtal allrar bökarinnar. hvad ä hvoriu äre er skied.

Vafalaust er hér átt við *R*. Auk þess sem Björn hefur skrifað upp texta bókarinnar í heild, hefur honum enzt aldur til að gera sérstakan útdrátt bæði úr Sturlungu og Árna sögu. Hin upphaflega uppskrift er nú glötuð,¹⁸ en varðveitt er ágríp Sturlungu í ÁM 439, 4to og ágríp Árna sögu (*B*⁴). Ennfremur eru varðveitt þrjú handrit til viðbótar, sem hafa sjálfstætt gildi og eru runnin frá **B*.

Eitt af einkennum **B* hafa verið fjölmargar spássúgreinar, sem Björn hefur skrifað til að fá betri yfirsýn yfir atburði sagnanna og til þess að tíunda og skýra fágæt orð.¹⁹ Þessar spássúgreinar ganga einkum aftur í *B*¹ og *B*⁴ (sjá bls. lx–lxii).

Til sönnunar sjálfstæðs gildis og sérstakra leshátta í texta **B* skulu hér í einu lagi tekin nokkur dæmi, þar sem texti *R* er varðveittur.

43⁸ viðkomning *RB*^{1,2,4}, vidurkomning *B*³, vidkenning *Ú*, vidurkiening *J*. 44⁹ skipvöðv *RÚJ*, skickudu *B*¹⁻³ (÷ *B*⁴). 45¹ sinkvm *RB*^{1,2}, siukum *B*³ *ÚJ* (÷ *B*⁴). 48¹⁰ vm *RB*, vid *ÚJ*. 49⁷ tivnd *RÚJ*, tydenn *B*. 50⁷ at *RB*, a *ÚJ*. 50¹¹ ok²] þannig *RB*, ÷ *ÚJ*. 65¹⁴ hofga *RB*, hoggva *Ú*, þunga *J*. 72¹⁸ sinv *RÚJ*, ÷ *B*. 74⁹ Þorðr *RB*¹⁻³, Þrandur *Ú*, hann *J* (÷ *B*⁴). 145² Manudagenn *RJ*, Sama dag *B*. 146³ fram *RB*, ÷ *J*. 146¹⁵ lokit *RB*, golldid *J*. 147²² faliðr *RB*^{1,3}, fälidatur *B*², so sem hraustur *J* (÷ *B*⁴). 148³ iðvligri *RB*¹⁻³, ýdugliga *J* (÷ *B*⁴). 150⁶⁻⁷ ok—allr] þannig *RB*^{1,2,4}, ÷ *J* (breytt *B*³). 151⁴ miklo *RB*^{1,2,4}, marger *J* (breytt *B*³).

Af kaflaskiptingu *B*¹⁻³ sést, að **B* hefur fylgt greinaskiptingu *R*.

¹⁷ *Sturl.* I xxxvii.

¹⁸ Um sögu hennar, sjá *Sturl.* I lvii–lviii, hér bls. xix.

¹⁹ *Sturl.* I lviii. Þessi tilhneiging kemur t. a. m. vel fram í Skarðsárþók Landnámu, sbr. útg. Jakobs Benediktssonar, Reykjavík 1958.

Kapítularnir eru tölusettir í *B*^{1,2}, og svipaður tugaruglingur er í kapítulatölum beggja þessara handrita.

Um **B* er vitað, að það var í eigu Björns Þorleifssonar Hólabiskups í byrjun 18. aldar, en skv. ummælum Jóns Ólafssonar frá Grunnavík glataðist það á 18. öld í Ólafsvík eða Héðinsfirði.²⁰

British Museum Add. 11.127 (*B*¹)

Handrit þetta, sem er stór pappírsbók í fol., hefur að geyma, auk Sturlungu og Árna sögu, Egils sögu og Grettlu. Við lok Egils sögu er svofelld athugasemd:

Skrifud a Oddastad ä Rangärvöllum Anno 1696, D. 20 Aprilis.

Hér er vafalaust á ferðinni það eftirrit **B*, sem var skrifað fyrir Björn Þorleifsson í Odda, sem síðar varð biskup á Hólum (1697–1710). Um handrit þetta og forrit þess eru talsverðar heimildir í bréfaskiptum þeirra Björns og Árna Magnússonar.²¹ Af bréfum þessum kemur fram, að Árni hefur haft Sturlungu með hendi Björns á Skarðsá að láni frá biskupi 1704. Á alþingi árið 1707 virðist Árni loks hafa skilað bókinni, en falar hana jafnframt til kaups. Biskup hefur góð orð um það, þegar hann hafi lokið við að láta bera hana saman við eftirrit hennar, sem sjálfsagt er *B*¹. Þeim samanburði er ólokið sumarið 1708. Hvoruga bókina auðnaðist Árna að eignast. Um feril *B*¹ eru engar heimildir, fyrr en það komst í eigu Finns Magnússonar prófessors, sem seldi handritið British Museum 1837.

*B*¹ virðist vera tiltölulega nákvæm uppskrift **B*. Þeir sem ritað hafa Sturlungu og Árna sögu hafa jafnframt lagt sig fram um að taka með hinar mörgu spássúgreinar, sem Björn á Skarðsá hefur ritað í handrit sitt (sjá bls. lx–lxii).

Árna saga er með sérstakri hendi í bókinni, og ritari er ókunnur. Fyrirsögnin, sem rituð er með yngri hendi, er: „Saga Árna biskups Þorlákssonar“. Leiðréttingar eru gerðar á stöku stað með öðrum höndum. Fyrstu leiðréttingahönd er víða erfitt að ákvarða vegna þess, að bleklitur er mjög líkur og höndin frá svipuðum tíma og aðalhönd. Þar sem í orðamun er getið breytinga m. a. h., er átt við þessa fyrstu leiðréttingahönd (t. d. 20⁸, 21¹⁰) með eftirtöldum undantekningum: 27⁸ *Lugdun*,

²⁰ *Sturl.* I lviii.

²¹ *Sturl.* I lvii–lviii; *Arne Magnussons private Brevveksling* (København–Kristiania 1920) 583, 586, 603, 611, 614.

43⁵ til *Iorsala*. Í þessum dæmum er um að ræða aðra leiðréttingahönd sögunnar.²² Þá er þess að geta, að á stöku stað eru stafir skýrðir með hinni þriðju hendi, enn yngri, en um breytingar er ekki að ræða utan 55² *Halfd*.

Kapítulaskipting virðist fylgja greinum í *R*, og eru kapítularnir tölusettrir. Frá og með 40. kafla hefst ruglingur á kapítulatölum. Þann kafla tölusetur skrifari nr. *L*, og síðan munar einum tug í kapítulatali fram til 80. kafla, nema hvað 53. og 54. kafli fá tölurnar *LXXIII* og *LXXIV*. Á stöku stað eru kaflatölur þó leiðréttar með yngri hendi (*XL*, *XLI*, *XLVI–XLIX*). Frá og með 81. kafla (*91* í hdr.) hefur ritari skilið eftir eyður fyrir kapítulatöl, og þær eru fylltar með yngri hendi, að þessu sinni með arabískum tölustöfum í stað rómverskra áður.

STAFSETNING OG ORÐMYNDIR

Árna saga er rituð með fljótaskriftarhendi, mjög lítið bundinni. Blekið er vont og sumir stafir því klesstir eða daufir. Ritháttur er ekki fyrndur að neinu ráði.

Samstöfunum *ag* og *æg* er stundum ruglað saman á undan frammæltu sérhljóði: medallæge 55¹⁰, ordlæge 153¹², hins vegar: ut lager 94⁶.

á er yfirleitt táknað með *a*, en sums staðar er ritað *ä* eða jafnvel *ä*. Víða er óvíst, hvort um einn punkt eða tvo er að ræða yfir stafnum, og er ævinlega prentað *ä* í þessum tilvikum. Örfá dæmi eru um *æ*, t. d.: Skæl 4¹⁷, æ 16¹⁰, hærum 48⁵.

Yfirleitt er ritað *vo* eða *vð* í stað eldra *ve*: hvorn 8², hvóriu 8⁸, hvorsu 8¹⁰, hvorjum 17⁶; sbr. hvervetna 127¹⁹. Ritað er tvefollu 58¹.

Fornt *eg* í áherzluatkvæði á undan frammæltu sérhljóði er alltaf ritað *eig*: seiger 45²⁰, Eigill 38¹, leigenn 77³; auk þess er ritað meigu 175⁷.

é er yfirleitt táknað með *ie*, en stundum þó *e*. Dæmi: Fieck 16⁹, hiellt 20²⁰, gieck 67¹³, fiell 115¹⁴. Nokkur orð eru á víxl rituð með *e* og *ie*: let 60⁶, liet 145², ver 81⁴, vier 81¹⁸. Tvö morfem eru ævinlega rituð með *e*: bref 62¹⁹ o. s. frv., rett 61⁷ o. s. frv.

í er langoftast táknað með *y*, en einnig *i*, *ij*. Dæmi: sydann 37, lykade 87²⁴, pilagrimsfærd 180^{10–11}, sijra 91⁸, Svijnafells 51⁸. Í upphafi orðs er *j* notað nær eingöngu, bæði fyrir *i*, *í* og *j*. Undant.: ynna 124¹⁸. Dæmi um *i*: Iohannis 178²⁰.

²² Ennfremur eru þessar spásiugreinar með 2. hendi: 26⁸, 37² (síðustu tvö orðin), 134²⁰.

Eins og nærri má geta, er talsverður ruglingur á tákun forns *y* og *i*. *ó* er víðast táknað með *o*, en sums staðar með *ö*, *õ*, *ó*. Alls staðar er prentað *ö* í þeim tilvikum.

ö er táknað jöfnum höndum með *o* og *ð*. Dæmi annarra rithátta: *au*: aull 43¹¹, audrum 45¹⁴, laug 55¹¹, aunnur 78¹⁰, Gudraudur 87¹⁸, saulum 97⁴, saukum 109⁶, Aunundarfyrde 130¹³. *ø*: Øgmundar 3⁷, ølmosu 106¹⁶, Ønundarfyrde 125²². *q*: fōdur 3⁵. *ǫ*: fiǫtre 53¹⁰. Víðast er þgf. fornafns 3. persónu kk. ritað hönum, þar sem það er ritað fullum stöfum. Þar sem orðið er bundið, hefur það hins vegar verið leyst upp honum, enda þótt hitt hefði verið réttara.

au er á stöku stað táknað með *ð*: tróste 71¹³, endalósum 113²³, hösted 116¹⁸.

Ávallt er ritað *ang* og *eing*, en oftast *aung*: aungva 46¹⁷, raungu 114¹⁹, saung 146¹², laungu 152²³. Hins vegar: ongver 134²¹, øngva 140¹⁴.

Í áherzlulausri stöðu er oftast ritað *e* en *i*, en víða er erfitt að ákvarða, hvorn stafinn er um að ræða. Oftast er ritað *-legur* en *-ligur*: eigennlegum 100¹, forsamlega 100⁵, fulliga 108⁹, jardligs 113²⁰.

Tvöfalt *l* er jafnan ritað á undan *t*: hejmillt 4¹⁹, Hieilt 6⁴. Þá er tvöfalt *l* ritað á undan fornu *d*, en einfalt *l* á undan *d*, sem til er orðið úr fornu *ð*: villde 5¹, skilde 6¹⁹, velde 10¹⁷, keröldum 81¹⁰, valde 92⁵, helldur 83⁹, skylde, skyllde 132¹², tilskildu 135⁸, talde 167⁵.

Gómkveðið *g*, *k* er skrifað *gi*, *ki* á undan *æ*, en yfirleitt ekki á undan *e*: agiætur 46¹⁶, giæfe 57¹¹, kiæmest 62²¹. Hins vegar: laungetenn 4⁶, kende 44¹¹, gefur 126²³. Ritað er Kietell 36²⁰, en Ketell 36²¹.

Fyrir *nn* á eftir löngu sérhljóði eða tvíhljóði er ritað *rn*: Kolbejrn 4¹², Þorsteirn 6⁶, Martejrn 40², eirn 76²¹, neirn 118¹³, norrærn 132¹⁸.

Víða er ritað *ll* í stað forns *rl*: Þollaks 32¹⁶, jall 9¹¹, jalli 37²¹, kallmadur 77⁵, Ellendur 116²¹, hins vegar Þorlakur 3⁹, Jarlinn 9⁵ og til ferle 115⁴ með *rl* fyrir *ll*.

Ritað er stundum *x*, þar sem búast mætti við *gs* eða *ks*: Norex 7³, vyxlur 7⁴, huxa 7¹⁴, Stox eyre 103¹¹.

Ýmist er ritað *pt* eða *fft*: þyrffte 8⁴, skriffter 39²⁰, effter, epter 52², hafft 80¹², optrudu 112²³, optlega 114¹⁴, afttur 168²⁴, aptur 168²⁶.

Stofnlægt *t* og *d* (*ð*) kemur víða fram í rithætti: samvitsku 31⁹, vardveitslann 97³, vórðslur 159⁸, lietst 178⁴. Hins vegar: þriosku 155¹⁸, vorslur 158²⁰, Þrensker 175⁶. Dæmi áhrifsmynda: hieildedst 113³, elldst 3¹⁷. Ritað er gottze 142⁶.

Ritað er *kt* í þátið og lýsingarhætti þátiðar sagnarinnar *sækja*: söktu 9¹¹, sakt 107¹⁰, sockte 124¹⁰; hins vegar t. d. þottest 6¹⁹.

Sums staðar er *h* sleppt á undan *l*, *r*: Runa 74⁷, Repp 154²⁰. Ávallt er ritað Rafn, 23² o. áfr.

Dæmi eru þess, að skrifað er *rr* fyrir *r* innstætt milli sérhljóða: snerre 38¹⁴, 40¹¹, 176⁸, Grerru 175¹⁴.

Ritað er Thorlakur 16¹¹, Thorlaks 155⁶, hins vegar: Þorlaxsmessu 155⁹.

Aðeins örfá dæmi eru um úrfellingar stafa í samhljóðahópum: vankvæde 139²¹, harnade 144¹¹.

Ritað er Vox 89²⁴, vox 122⁷, hins vegar yxe 131¹⁹.

Ritað er mikillre 37², 157¹⁰, mikille 38¹⁹.

Einfalt samhljóð er yfirleitt haft í innstöðu næst á undan *d*, *t* og *st* án tillits til uppruna: kende 5¹⁴, formentur 6¹³, mintest 157²¹, minsta 175¹⁴, mist 132¹³, hveste 139⁹, skemder 143¹, fimta 171¹⁸.

Meðal einangraðra afbrigðilegra dæma eða mállýzkubundinna má nefna: skorugglega 8¹⁰, vokna (= vopna) 107¹³, skialldann (= sjaldan) 124²².

Í línulok er sums staðar notað band fyrir *-is*, sem reyndar mun ein-kennandi fyrir rit Björns á Skarðsá. Prentað er *-is* í þeim dæmum, en fullum stöfum er þessi ending jafnan rituð *-iss*. Dæmi bandsins: afrettindis 34⁶, ætternis 37¹⁸. Dæmi endingarinnar fullum stöfum: fulltingiss 10⁷. Bandi þessu er hnýtt aftan í skammstöfunina Bþ 75⁴, en þar er lesið úr því *-s*. Í miðri línu er misættis 183³.

Orðið *biskup* er víðast bundið. Fullum stöfum kemur það fyrir: biskop 3², 13², 16³, biskup 8², biskope 23⁴, biskupe 128¹². Úr skammstöfunum er því lesið biskop.

Staðarheitið *Björgvin* er ritað fullum stöfum á eftirtöldum stöðum: *-vin* 284⁶, *-vynar* 29¹, *-yniar* 41⁹, *-ynar* 116². Úr skammstöfunum er lesið: *-vin*, *-vinar*.

Þess eru örfá dæmi, að *ia*-stofna nafnorð séu beygð að fornum hætti: flytis 59³, sakeyre (þgf.) 154⁵; hins vegar: sakeyrer (þf.) 77¹⁰, 84⁸, eyrer (þf.) 78¹, (þgf.) 85², hyrdersins 115²³.

Á einum stað er ritað eg hefir, 145¹² (sbr. orðmyndalýsingu *R*), hins vegar: hefe eg 165¹².

Ritari gerir ekki greinarmun á kommu og punkti, og víða ritar hann upphafsstafi, án þess að eðlileg skil séu í texta. Í útgáfunni hefur því verið horfið að því ráði að samræma greinarmerki og upphafsstafi.

Margar málgreinar sögunnar eru svo lotulangar og þvælingslegar, að þær hefðu orðið óskiljanlegar, ef greinarmerkjum og upphafsstöfum ritara hefði verið fylgt.

Hér á eftir verða tíundaðir nokkrir leshættir, þar sem texti B^1 er frábrugðinn texta annarra aðalhandrita.

4¹¹ Guttormur B^2J , Gutthormur $B^3Ú$, Gudtormur B^4J Gudleymur B^1 . 21⁷ stad $B^{2-4}ÚJ$] strid B^1 . 29¹⁰ huij B^4 , þui B^2J , hanz $Ú$, ÷ B^3J] hafe B^1 . 43¹ generalis $RB^3ÚJ$, generales B^2 , ÷ B^4J] gentialis B^1 . 46⁷ moti $RB^{2,3}Ú$, ÷ B^4J] morgne B^1 . 78¹⁶ falslaus $B^{2-4}J$] fals B^1 . 90⁶ herda ad $B^{2-4}J$] beyda af B^1 . 94¹⁹ sen] + (ord edur jnntak) B^1 . 104¹³⁻¹⁴ af—hallded] þannig $B^{2,4}J$, ÷ $B^{1,3}$. 107²¹ hann²—ad] þannig $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . 113¹³ skripta $B^{2-4}J$] skiptar B^1 . 117¹⁴ næste B^{2-4} , ÷ J] meste B^1 . 120³ greip—stundum] þannig $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . 123² biskop—þetta] þannig $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . 124⁸ og—tyunder] þannig $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . 125⁷ vinum $B^{2-4}J$] ÷ B^1 . 147¹⁴⁻¹⁵ en—eign] þannig (i höfuðdráttum) $RB^{2-4}J$, ÷ B^1 . 149¹³ ler $RB^{2,3}J$, ÷ B^4J] let B^1 . 169²³ jnt $B^{3,4}J$] jat B^1 . 170²⁴ skodade $B^{3,4}J$] skorade B^1 .

Stockh. perg. 4to nr. 12 (B^2)

Skinnbók frá 17. öld og hefur að geyma Árna sögu eina. Nokkur blöð hafa fallið aftan af bókinni eða sem svarar tæpum tveimur örkum; varðveittur texti nær til 161³ í þessari útgáfu. Upphafsstafir kapitula eru dregnir í rauðum og grænum lit. Bókin er öll með einni hendi. Bent hefur verið á, að sama hönd er á bókum úr eigu Þorláks Skúlasonar biskups (d. 1656),²³ og nýlega hefur sá skrifari verið nafngreindur: Brynjólfur Jónsson á Efstalandi.²⁴ Samanburður við rithandarsýnishorn Brynjólfs (Jón Helgason: *Handritaspjall*, andspænis bls. 81) leiðir í ljós ýmis sameiginleg einkenni, en einnig er sumt frábrugðið, eins og eðlilegt er, þar sem B^2 er skrifað á skinn, en rithandarsýnishornið á pappír. Stafsetning B^2 kemur heim við stafsetningu Brynjólfs, að svo miklu leyti sem D. Slay lýsir henni í formála útgáfu Hrólfs sögu kraka.²⁵

Með hendi Brynjólfs Jónssonar er ÁM 440, 4to, eitt af B -handritum Sturlungu, án Árna sögu. Handrit þetta og önnur B -handrit Sturlungu koma við sögu í nýlegum tímaritsgreinum um innra samband Sturlunguhandrita. Ursula Brown hefur leitt rök að því, að B^1 , B^3 og 440 séu öll bein eftirrit Sturlungu Björns á Skarðsá,²⁶ en athugun J. Simpson og I.

²³ *Biskupa sögur*, gefnar út af Hinu íslenska bókmentafélagi. I (Kaupmannahöfn 1858) lxxv, *Byskupa sögur* . . . ved Jón Helgason I (København 1938) 29–30.

²⁴ Peter Springborg í *Afmælisriti Jóns Helgasonar* (Reykjavík 1969) 316 nm.

²⁵ Ed. arnam. B 1 (Copenhagen 1960) xiv–xix.

²⁶ „A Note on the Manuscripts of Sturlunga Saga“. *Acta philologica Scandinavica* 22 1954 33–40.

R. Hare á efni úr Prestssögu Guðmundar góða og Guðmundar sögu dýra bendir hins vegar til þess, að 440 og B^3 eigi sér sameiginlegt forrit, sem aftur sé runnið frá $*B$.²⁷ Þar sem Brynjólfur Jónsson hefur nú verið bendlaður við B^2 , er ástæða til að kanna samband B^2 og B^3 með það fyrir augum, hvort þau geti átt sér sameiginlegt, glatað móðurrit. Af nýjum lesháttum kemur fram, að hvorugt handritið getur verið frá hinu runnið, og er skemmst af að segja, að B^2 og B^3 flokkast ekki saman að neinu marki gagnvart öðrum B -handritum. T. d. hef ég enga villu fundið sameiginlega þessum handritum einum. Ekkert virðist því benda til annars en að B^2 sé beint eftirrit $*B$.

Til Svíþjóðar hefur B^2 borizt með öðrum þeim handritum, sem Jón Eggertsson safnaði í Íslandsferð sinni 1682–3.²⁸ Fyrirsögn er: „Sagann af Árna biskup“, e. t. v. skrifuð af Jóni Eggertssyni. Neðst á fremsta blaði er skrifað með viðvaningslegri hendi: „Jon Gyysla s.“ Ekki hefur tekizt að hafa upp á þeim pilti.

Kapítulatal fylgir greinum R , og sams konar ruglingur er á kafla-tölum og í B^1 , þó þannig, að í B^2 er 40. kafli sögunnar tölusettur L , án þess að leiðrétt sé, og eftir það er samfelld kapítulatal til loka.

B^2 er vafalaust runnið frá uppskrift Björns á Skarðsá. Hér á eftir verða tíndir til nokkrir leshættir, sem B^2 er eitt um, sem sýna sérstöðu þess – og sanna, að B^3 er ekki frá því runnið. Framan við hornklofann er hinn prentaði texti, aftan við texti B^2 .

5⁴ vottade—þetta] liet Arne þad optliga j rijkia. 12² löst] brest. 19²² baurn] banne. 20¹⁰ reckiu] ferd. 29⁷ vaskasta] vitrasta. 34¹² dæmum] söru. 44¹⁵ almattigs] almvgannz. 45¹¹ sivknat] siukleika. 45¹⁷ fakatir] fätæker B^2 Ú. 68⁷⁻⁸ Var—jöl] ÷. 74⁵ a staðnm] ÷. 77¹⁸ reked] tekid. 78¹⁴⁻¹⁵ leigufoll] leigufolk. 78¹⁹⁻²⁰ umm²—fiär] ÷. 89¹⁶ tvennrar] truarinnar. 94¹⁹ sen] jtak. 113¹⁴ heyrer] hier. 118¹ svafde] sefade. 154¹¹ bæter] bærer.

Margir nýir leshættir B^2 stafa af því, að spássíugreinar úr $*B$ eru teknar inn í textann. Þetta er reyndar meðal helztu einkenna Sturlungutexta Brynjólfs Jónssonar í 440.²⁹

Stockh. papp. 4to nr. 8 (B^3)

Handrit þetta, sem er frá því um miðja 17. öld, hefur að geyma Sturlungu og Árna sögu með yfirskriftinni: „Saga af Arna biskupe“.

²⁷ „Some Observations on the Relationship of the II-Class Paper MSS of Sturlunga Saga“. *Opuscula* I (Bibl. arnam. XX, Hafniæ 1960) 190–200.

²⁸ *Katalog* . . . utarbetad af Vilhelm Gödel (Stockholm 1897–1900) 53.

²⁹ *Sturl.* I lx.

Ritari er nýfundinn, Halldór Guðmundsson, Eyfirðingur, sem bjó á Sílastöðum í Kræklingahlíð.³⁰ Handritið hefur Jón Rúgmann trúlega flutt til Svíþjóðar 1658,³¹ en Jón mun hafa verið bróðursonur Halldórs.³² Um síðari feril handritsins er engu við upplýsingar Gödels að bæta.³³

Kaflaskiptingu **B* mun haldið í *B*³, en kaflarnir eru ótölusettir, og bil er skilið eftir fyrir upphafsstafi. Sums staðar, einkum framan til, hefur Halldór skrifað greinar á spássíu, og hluti þeirra á rætur að rekja til upphaflegra spássíugreina Björns á Skarðsá.

Uppskrift Halldórs á Árna sögu er örlítið stytt miðað við **B*. Engum heilum kapítula er sleppt, en hins vegar ættfræðiupplýsingum og ýms-um þess háttar fróðleik, sem er utan við söguþráðinn. Ekkert virðist því til fyrirstöðu að ætla, að *B*³ sé bein uppskrift **B*. Að minnsta kosti er handritið ekki eftirrit neins varðveitts handrits, og ekki er heldur kunnugt um neitt handrit, sem runnið geti verið frá *B*³.

Meðal leshátta, sem aðeins koma fyrir í *B*³, má nefna þessa (prentaður texti framan hornklofa):

4¹⁷ Skæl] Skard. 10⁹ betur] þar. 20¹² siuknade] svijknade. 38⁶⁻⁷ og—bæ] ÷. 48⁵ hárvn] hättum. 48¹⁴ landi] hendi. 55³ bored—for] ÷. 68¹⁶ frafall] for föll. 69² truest] tynest. 79⁶ bukarlar] buklarar. 88¹⁰ avistar] austar. 90²⁻⁵ af—meiga] ÷. 105¹⁶⁻¹⁷ nytt—það] ÷. 133¹ syslrækur] vidtal fæ. 145⁸⁻¹¹ Margir—melltij] ÷. 146⁵⁻⁷ Ormr—fe] ÷. 155¹⁵ hordu] höndu.

ÁM 1041, 4to (*B*⁴)

Árna saga er hér varðveitt í eiginhandarágripi Björns Jónssonar á Skarðsá. Fyrirsögnin er: „Hier skrifast lijtid agrip af sǫgu Arna biskups Þórlákssonar (sem var hinn tǫundi biskup i Skālaholli) þad sem fróðligast er til eptirtekta.“ Í reynd er þetta „litla ágrip“ víða jafn-ýtarlegt og önnur *B*-handrit, en hér og þar er sleppt köflum, sem þótt hafa ófróðlegir. Allri ættfræðivitneskju og sögulegum fróðleik heldur Björn vandlega til haga í ágripi sínu; eru því vinnubrögð hans þver-öfug við Halldór Guðmundsson.

Í sögulok hefur Björn skrifað utanmáls: „vantar vid sǫguna“ og bætt við annálagreinum um helztu atburði fram til andláts Árna biskups.

³⁰ Stefán Karlsson: „Halldór Guðmundsson, norðlenzkur maður“. *Opuscula* IV (Bibl. arnam. XXX, Hafnæ 1970) 83–107.

³¹ *Opuscula* IV 92 nm., sbr. Gödel: *Katal.* 270.

³² *Opuscula* IV 107.

³³ Gödel: *Katal.* 270–71.

Greinar þessar hljóða svo (fyrirsögnin „annalar“ stendur utanmáls): annalar.

var utann stefnt Jörundi biskupi.

1290 utann ferd Jörundar biskups, útkoma Erlendz lögmanns og voru veittir Vestfirðir.

1291 kom Arni biskup til Íslandz þá gaf Arni biskup kirkiur með þeirra eignum prestumm síjnum.

1292 útkoma Jörundar biskups með páva bref og erchibiskups, útkvoma herra Þórdar Hallssonar, og herra Christoforis Vilhiálmssonar, með kóngs brefum, að leikmenn skuli taka stadi alla og kirkiu eignir svo sem verid hafði, áður Ísland kom undir kóngs valld í Noregi. Höfst þá að niju stada mál. Settist Sigurdr á Mødruvøllu í Hørgardal.

1293 leikmenn töku nøckrar kirkiu eignir á Íslandi.

1295 sætt Árna biskups og almennings um stadi og kirkiu eignir á Íslandi.

1297 utann ferd Árna biskups. Eýrek(ur) kóngur var á Frostu þingi og skipadj mǫrg statuta með ráði og samþicki Jörundar erc(hi)biskups.

1298 dö Arni biskup.

Hliðstæður þessara greina eru einkum í Gottskálksannál (VIII) fram til 1291, en greinar við árin 1292–3 og 1295 gætu vel verið sóttar til yngri viðbóta í Konungsannál (IV). Við árið 1297 er *B*⁴ alveg samhljóða annalagreinum bæði í IV og VIII.

Lítið er vitað um feril handritsins. Samkvæmt upplýsingum Árna Magnússonar á miða, sem fylgir *B*⁴, hefur hann fengið það að láni frá Brynjólfi Þórðarsyni. Hér er sjálfsagt um að ræða Brynjólf Þórðarson Thorlacius, sýslumann á Hlíðarenda (1681–1762).³⁴

Í orðamun við prentaðan texta eru tekin dæmi úr *B*², þar sem ritað er *ä* í mannsnafninu Ólafur. Dæmi slíks eru miklum mun fleiri í *B*⁴, eða rúm 90%, og þótti of fyrirferðarmikið að tíunda þau öll í orðamun. Eftirfarandi dæmi úr *B*⁴ eru ekki heldur tekin þar með: Jäcob-35¹, 42⁶, 174¹⁵, Thömäs 102⁷, Jsäkur 167²¹.

Í stað nýrra leshátta verður látið nægja að vísa til nokkurra úrfellinga og styttinga í *B*⁴:

3^{8–13}. 11^{12–12¹¹}. 20^{5–17}. 26^{11–27⁸}. 39^{12–18}. 39^{19–40³}. 45^{17–46⁹}. 53^{4–54¹⁸} (*vísad í „aðalsöguna“*). 68^{17–69³}. 69^{5–70⁵}. 90^{11–91¹²}. 99^{3–9}. 100^{5–14}. 122^{12–22}. 137^{13–138¹¹}. 140^{15–21}. 141^{15–142⁴}. 142^{17–143⁶}. 149^{7–16}. 151^{16–152¹²}.

³⁴ Páll Eggert Ólason: *Íslenzkar æviskrár* (Reykjavík 1948–52) I 288.

ÁM 114, fol. (J)

Handrit þetta er skrifað fyrir 1645 af Jóni Gissurarsyni á Núpi í Dýrafirði (d. 1648). Það hefur að geyma Sturlungu í níu þáttum, og er Árna saga sá tíundi. Fyrirsögn sögunnar er svohljóðandi: „Tyunde þáttur af Jslendingum | Sagann af Arna biskupe. og huørnenn bændur | vrdu þreýngder fra sýnum odulum med | bannfæringum og ýmislegum tilferlum. | huad vm þann týma hefur tilbored | hier ä lande og Noreige. Rafn | Oddson sigler og fleýre ad|rer. hann andast i Norege.“ Árna sögu er hér skipt í 79 kapítula. Fremst í bókinni eru 11 vísur eftir sr. Jón Arason í Vatnsfirði, sem ársettar eru 1645 og 1646, ritaðar með eigin hendi.³⁵ Auk þess eru spássíuathugasemdir með hendi sr. Jóns á við og dreif.

Samkvæmt athugunum Kálunds styðst Sturlungutexti *J* við báðar hinar fornu skinnbækur, ÁM 122a, fol. og *R*.³⁶ *J* mun því vera ritað, á meðan þau handrit voru bæði vestra, og m. a. af því dró Kálund þá ályktun, að *J* hafi verið fyrsta uppskrift *R*, ritað um 1630. Erfitt er þó að renna fullnægjandi stoðum undir þennan ritunartíma *J*, eins og Jakob Benediktsson bendir á; jafnvel er hugsanlegt, að **B* hafi verið eldri uppskrift en *J*.³⁷ Eigi að síður hallast ég að því, að skoðun Kálunds sé rétt. Enda þótt uppskrift **B* af Árna sögu sé miklu nákvæmari, er *J* einum stuttum kapítula lengri, og ekkert mælir á móti því, að sá kafli sé upphaflegur í sögunni. Þetta atriði gæti bent til þess, að síðasta blað *R* hafi verið læsilegra, þegar Jón Gissurarson hafði hana undir höndum. Ef sr. Þorsteini á Útskálum hefur borizt *R* frá Hólum (sbr. bls. xxix), hefur Þorlákur biskup varla skilað bókinni vestur þegar eftir að ritun **B* var lokið.

Um síðari feril *J* er þetta vitað: Torfi Jónsson, einkasonur Jóns Gissurarsonar, hefur erft handritið skv. eiginhandarvitnisburði hans, ársettum 1649, sem er á bl. 2r í *J*. Á sama blaði er vottað, að Sveinn Torfason hefur fengið bókina til eignar 1691.³⁸ Ekkert er vitað um síðari eigendur *J* né heldur hvernig það hefur komizt í eigu Árna Magnússonar, en sennilegt er, að það hafi verið fremur seint á æviárum hans. A. m. k.

³⁵ *Sturl.* I xliii–xliv.

³⁶ Aarbøger 1901 266–8.

³⁷ Aarbøger 1901 268–9; *Sturlunga Saga*. Manuscript No. 122a fol. in the Arnarmagnæan Collection. Edited by Jakob Benediktsson (Early Icelandic Manuscripts in Facsimile I, Copenhagen 1958) 16.

³⁸ *Katal. arnam.* I 79.

verður ekki séð, að Árni hafi veitt *J* neina athygli. Nú er *J* eina handritið af þessum flokki, sem vantar 80. kaþítulann, og Árni gerði sér ljóst, að hann er síðari viðbót.³⁹

Eins og fyrr er getið, er *J* beint eftirrit *R*, en talsvert ónákvæmt og mikið um orðalagsbreytingar, eins og Jóns hefur verið vandi. Á eftirtöldum stöðum hefur *J* sjálfstætt gildi gagnvart öðrum aðalhandritum, þar sem texti *R* er varðveittur.

Gagnvart *Ú* (*RJÚ*):

45¹⁷ fakatir] fatæker. 46¹² þav] þesse. 47⁴ Valldamar] Valldemar. 48⁹ nock-orvm] nockrum. 66⁹ Karelar] Karolar.

Gagnvart *B* (*RJB*):

45¹¹ sívknat *RÚJ*] siuknade *B*^{1,3}, siukleika *B*² (÷ *B*⁴). 145¹⁴ vm] ÷. 147⁹ ok] ÷. 150¹⁹ or] af. 152¹ þesa ok] ö.r. *B*¹⁻³ (÷ *B*⁴). villdv] vilia *B*¹⁻³ (÷ *B*⁴).

Fleiri leshættir eru tífundaðir í kaflanum um **B*, bls. xviii. Á eftirtöldum stöðum koma fram afbrigðilegir leshættir í stað mannsnafnsins Rúnólfr: Runer 90¹⁶, 169⁹, 182³⁻⁴; Rwner 91⁶⁻⁷, 158⁸, 159¹⁹, 161⁸, 169⁷, 171^{5,11}, 178¹⁰, 182¹⁰⁻¹¹, 183¹⁰⁻¹¹, ennfr. 178¹⁸ (viðbót *J*). Þessi dæmi eru auðskýrð út frá ákveðinni skriftarvenju í *R* (bls. xii).

Dæmi um, að *J* víki frá öðrum aðalhandritum (texti útg.] *J*):

6¹⁴ jöfnu näme] jöfnum nottum. 7² fylgde] siglde. 9⁹ væ fyrer grön] var fyrer grun. 11¹⁰ bio] brä. sina] sinnj. 23¹² standa j] standast. 24¹⁻³ ad—motstodumönnum] samrar meiningar og Jone ercke biskupe. 34¹¹ teked—oteked] reked eda oreked. 37¹⁷ banns] bandz. 61¹⁸ linare] nýare. 82¹⁷ felldur] fylldr. 84²⁵⁻²⁶ þeim—frialsu] ÷. 87¹³⁻²⁵ Herra—jlla] ÷. 88⁸⁻⁹ hann—fieck] ÷. 89¹⁶ tvennrar] brennande. 95¹⁶ skaute] skarte. 96¹⁰⁻¹¹ sem—sen] er þar voru sien. 126²⁴⁻²⁵ so—leyste] med því tilmenn er bystur. 129¹⁸ þeiged] þegn. 134¹⁶ þottest j] sættist. 143² vefdest] dreýffdist. 154⁹ het] fieck. 154¹² Nials] mälz. 163¹⁵ hattum] + (seiger su paualiga magt) þa snue aptur.

Ennfremur viðbætur 166¹¹, 172¹⁴, 173¹⁰.

ÁM 204, fol. (Ú)

Handrit þetta er ritað um eða fyrir miðja 17. öld og hefur verið brot af stærri bók, sem Árni Magnússon hefur hlutað niður í margar bækur.⁴⁰ *Ú* hefur að geyma u. þ. b. þriðjung framan af Árna sögu (fram

³⁹ *AM priv. brevv.* 245, svarbréf Magnúsar í Vigur. Kaflinn er prentaður hér á bls. xliii–xliv.

⁴⁰ *Byskupa sögur* I (1938) 39–40; *Laurentius saga biskups*. Árni Björnsson bjó til prentunar (Rit Handritastofnunar Íslands III, Reykjavík 1969) li.

til 76⁴), en auk þess Hungurvöku, Þorláks sögu, Páls sögu, Lárentíus sögu og Guðmundar sögu góða. Fyrirsögn Árna sögu er: „Hier hefur upp frasogn af (*tvíritað*) herra Arna Þorlaksyne x biskupi j Skalaholli.“ Rithöndin á Árna sögu er aðalhönd hinnar upphaflegu bókar.⁴¹ Eigandi bókarinnar – og að líkindum aðalskrifari hennar – hefur verið sr. Þorsteinn Björnsson á Útskálum (d. 1675).⁴² Guðmundar saga, sem er í þessu handriti, er runnin frá *R* og ekkert, sem girðir fyrir, að um beint eftirrit sé að ræða.⁴³ Sama máli gegnir um Árna sögu. Sé *Ú* beint eftirrit *R*, er hugsanlegt, að sr. Þorsteinn hafi fengið bókina léða hjá Þorláki Skúlasyni biskupi, þar sem ýmislegt fleira bendir til þess, að biskup hafi lánað Þorsteini bækur til uppskriftar.⁴⁴

Árna saga er ekki heil í *Ú*, en endar ofarlega á blaðsíðu, sem er auð að öðru leyti. Er því freistandi að gera ráð fyrir, að *R* hafi verið orðin skert, þegar Þorsteinn hafði hana að láni, og uppskrift hafi lokið, þegar að eyðunni kom. Þessi skýring kemur þó ekki til greina. Í *Ú* nær Árna saga svolítið fram yfir bl. 26 í *R*, og samkvæmt því, sem fyrr er sagt (bls. vii), er meðaltal lína í lesmálsdálkum *R* 37,3 línur miðað við prentaðan texta þessarar útgáfu, en frá 26. blaði í *R* til loka Árna sögu í *Ú* eru aðeins 25 línur í útg. Hugsanleg skýring er því sú, að sr. Þorsteinn hafi orðið að skila *R* aftur með skömmum fyrirvara.

Til stuðnings því, að *Ú* hafi sjálfstætt gildi gagnvart **B* og *J*, eru eftirtaldir leshættir:

42²⁰ statvram *R*, staturan *Ú*] statutum *B*¹, stututam *B*², statutam *B*³*J* (*breytt B*⁴).
45² penga *RÚ*] peninga *B*¹⁻³*J* ($\div B^4$). 46² hryggia *RÚ*] hryggva *B*¹⁻³*J* ($\div B^4$).
47¹⁵ almvgsins *RÚ*] almugans *BJ*. 72¹³ er *RÚ*] $\div BJ$. 73⁴ Sigvarðr *RÚB*⁴] Sigurdur *B*¹⁻³, Sighurdur *J*. 73¹³ Rvn(olfs) *R*, Runer *Ú*] Runolfs *BJ* (sbr. bls. xii).

Fáein þeirra samanburðardæma, sem tínd eru til á bls. xviii, gætu bent til þess, að *Ú* og *J* ættu sameiginlegt, glatað forrit, þ. e. a. s. 43⁸, 45¹, 48¹⁰, 50⁷, 50¹¹, þar sem *ÚJ* hafa sameiginleg frávik frá texta *R*. Hins vegar eru textar *Ú* og *J* svo ólíkir að öðru leyti, að líta verður á þessa samsvörun sem tilviljun.

Í *Ú* er sérstök kapitulaskeyting. Meginhluta textans (*B*¹: CAP. I–*LVIII) er skipt í 15 tölusetta kafla (I–XIV, en talan V tvítekin). Eyður

⁴¹ Sama hönd er t. d. á Erex sögu Artuskappa í ÁM 181b, fol., og stafsetningarlysing útgáfu Foster W. Blaisdells (Ed. arnam. B 19 xvi–xxiv) kemur heim við *Ú* í meginatriðum.

⁴² *Laurentius saga* (1969) li–lii.

⁴³ Skv. upplýsingum Stefáns Karlssonar.

⁴⁴ *Laurentius saga* (1969) lii; *Valla-Ljóts saga* udg. . . . ved Jónas Kristjánsson (København 1952) v–vi, xi–xii (A-hdr.); *Sturl.* I lxvii (um ÁM 121, fol.) sbr. lxx–lxxi.

eru skildar eftir fyrir upphafsstaf fremst í hverjum kafla. Í lokin fylgir *Ú* kapítulaskiptingu *R* (*B*¹: CAP. *LIX–*LXI), en þeir þrír kaflar eru án tölusetningar. Bendir þetta með öðru til þess, að síðasti hluti uppskriftarinnar hafi verið gerður í miklum flýti.

Uppskrift Árna sögu í *Ú* virðist yfirleitt tiltölulega nákvæm, svo langt sem hún nær. Í lok hennar eru þó ýmsar slæmar og hroðvirknislegar villur. Nokkrir nýir leshættir fara hér á eftir. Framan við hornklofann er prentaður texti útg.

4² Hamra Finns] Hamravinnz. 4¹⁵ eitt ár] fíora vetr. 9¹⁰ gegnde] kendi. 16^{3–4} in translatione] j trausti. 24² konglegu] logligu. 24⁴ synne] sem i. 28⁸ herra²] hier. 29⁵ pava] prest. 42³ Magnuse konge] mykinn. 48⁴ sinar] syner. 59^{6–7} Jorunde] Joni. 64³ þvo] bua. 73¹² syni—lavnetnum] Hafbiarnar Stjirkarz sijni laugriettu manij. 73¹⁷ Hafrbiorn] Hauard. 74¹⁰ Sæmvnð] Seming. 74¹⁷ og hliop] j lopt. 75^{2,5,12} Eindride] Aunundur.

ÁM 220 VI, fol.

Tvö skinnblöð frá 14. öld. Um þessi blöð hefur Stefán Karlsson nýlega fjallað í löngu máli.⁴⁵ Handritið telur hann skrifað 1350–60 eða e. t. v. 1340–50 og trúlega á Vesturlandi.⁴⁶

Texti Árna sögu í 220 hefur greinilega verið dálítið lengri en texti *R* og stendur áreiðanlega nær upphaflegum texta sögunnar, þar sem ritara *R* hefur hætt til að stytta texta sinn og raska þar með merkingu. Vegna þessara styttinga í eftirritum *R* er augljóst, að 220 getur ekki verið frá henni runnið. Nægir að vísa til þessara lína: 16^{21–22}, 17^{17–18}, 17^{24–26}, 27^{11–18}, 27^{27–28}, 29¹⁸, 32^{20–21}, 34^{22–24}.

Ekki er völ á jafn óbyggjandi dæmum því til sönnunar, að *R* sé ekki runnið frá 220. Helztu leshættir eru þessir (til samanburðar er að hluta texti í Fornbréfasafni II 95–98, óháður sögunni):

27^{7–8} til neffnds þings j Leonis] 27²⁴ til Leoniz 220. 30^{4–5} skipade til ad vera soknar mann] 30^{16–17} skipaði æ soknar mann 220. 31^{4–5} Eg Sighvatur seiger hann] 31¹⁹ Ek segir sagði hann 220. 31⁷ og sinum orfum] 31²⁰ ok sinu af kuæmi 220, *DI* II 96¹⁰ og sinum erfingium. 32^{4–5} j erfd epter hana] 32¹⁶ eptir hana 220, *DI* II 96^{16–17} j erfd epter hana. 34⁵, *DI* II 97²² tilkall] 34^{19–10} til tal 220.

⁴⁵ *Sagas of Icelandic Bishops*. Edited by Stefán Karlsson (Early Icelandic Manuscripts in Facsimile VII, Copenhagen 1967) 43–8.

⁴⁶ *EIM* VII (1967) 47.

R og 220 kunna vel að hafa átt sér sameiginlegt forrit. Þess má loks geta, að sama hönd er á 220 VI og á hluta ÁM 122a, fol., Króksfjarðarbókar Sturlungu.⁴⁷

AÐALHANDRIT

Texti *R* er prentaður svo langt sem hann nær, en að öðru leyti er *B*¹ aðalhandrit útgáfunnar. Verður nú gerð stutt grein fyrir forsendum þess vals. Af *R* hafa verið gerðar þrjár uppskriftir, svo að vitað sé. *J* er talsvert ónákvæm uppskrift og kemur því ekki til greina sem aðalhandrit. Að hluta er *Ú* fullt eins traust uppskrift *R* sem **B*, en hún geymir aðeins þriðjung textans. Af *B*-handritum eru *B*³ og *B*⁴ þegar úr leik, þar sem báðir textarnir eru styttnir, enda þótt í mismunandi mæli sé. Þá eru aðeins eftir *B*¹ og *B*². Óhætt er að fullyrða, að *B*¹ er vandaðri uppskrift en *B*². Þetta kemur t. d. glöggt fram, þar sem bl. 26 af *R* hefur verið skert í uppskrift **B*. Í 72³⁻⁸ skilur *B*² eftir eyður, en *B*¹ heldur öllum orðum frumritsins til haga, enda þótt samhengislaust sé. Þá er talsvert af hinum upphaflegu spássíugreinum **B* ritað á spássíur *B*¹, en þeim er annaðhvort sleppt í *B*² eða skeytt inn í textann, sem víða er afbakaður fyrir þessa sök.

II. ÖNNUR HANDRIT

HANDRIT RUNNIN FRÁ *B*¹ (C)

Sérstakur flokkur handrita er runninn frá *B*¹. Í orðamun við hinn prentaða texta er á stöku stað vikið að þessum flokki, þar sem eitt handritið (836) er aðalhandrit útg. 1820 og er auk þess notað sem aðalhandrit útg. 1858, eftir að *B*² þrýtur. Til hægðarauka er flokkurinn auðkenndur með bókstafnum *C*. Langflestir sérleshættir *B*¹ (bls. xxiii) ganga aftur í öllum *C*-handritunum, en auk *B*¹ hefur ritari móðurhandritsins (**C*) stuðzt við handrit af flokki *J*. Blendingurinn kemur þegar glöggt fram í kapítulaskiptingu *C*-handrita. Fram til 10. kafla fylgja þau kapítulaskiptingu *B*¹, en eftir það er kapítulaskiptingu *J*-handrita fylgt að mestu. Síðasti kafli *J* (bls. 183–4) er tekinn upp í *C*-handritin með nokkrum orðalagsbreytingum, og á eftir honum kemur viðbótarkafli 115 og annarra handrita, sem frá því eru runnin. Loks eru allra aftast annálagreinar um síðari atburði með yfirskriftinni:

⁴⁷ EIM VII (1967) 46.

„Þetta vantar í söguna að sögn B.J.S. á Skardsá.“ Greinar þessar eru nærri samhljóða lokum *B*⁴. Árna saga er 88 kapitular í *C*-handritunum.

Að meginstofni fylgja *C*-handrit lesháttum *B*¹, en sums staðar hafa þau þó að geyma frábrugðna leshætti. Til glöggvunar verða hér tíndir til leshættir, þar sem *C*-hdr. virðast hafa upphaflegri texta en *B*¹ og *R* er til samanburðar. Framan við hornklofann er texti *R* og *C*, aftan hornklofans texti *B*¹:

42¹⁷ hversv] hvórnenn. 43¹ generalis] gentialis. 43⁶ berðiz *R*, berdust *C*] beiddest. 44⁹ skipvðv] skickudu. 44¹² at²] ÷. 44¹⁸ Asbiargar] Asbiarnar. 46¹⁵ predik-
ara] predukum. 48⁴ þar til] ÷. 65¹⁸ verr] verre. 65¹⁹ þit] vid. 66⁶ salo
+ manna. 67⁶ Eyrar] Eyyar. 145² Manvdaginn *R*, Manadaginn *C*] Samadag.
145¹⁴ vm] ÷.

Flest þessara frávíka *C*-handritanna frá texta *B*¹ eru smávægileg, en önnur, t. d. 43⁶, 145², þyngri á metum. Í þeim og öllum öðrum ofangreindum dæmum er texti *J* og *C*-handrita samhljóða. Ásamt hinni blönduðu kapitulaskiptingu sker þetta úr um það, að texti *C*-handritanna er blendingstexti *B*¹ og einhvers *J*-handrits. Til hins síðarnefnda hefur **C* þó aðeins sótt einstök textafrávik, en sjaldan viðbætur. Áður er rætt um viðbótarkafli *J*-handritanna (80), en viðbætur *J* 172¹⁴ og 173¹⁰ eru t. a. m. ekki í *C*-hdr., en hins vegar 166¹¹. Textafrávik, sem sótt eru til *J*, eru svo smávægileg, að ekki hefur reynzt unnt að marka því handriti frekar stað, sem ritari **C* hefur haft til samanburðar.

Upphafshandrit þessa flokks (**C*) mun vera glatað. Nákvæmust varðveitt uppskrift þess mun vera handritið í Lundi (bls. xxxiii–xxxiv), en það handrit getur ekki verið móðurrit flokksins. Eitt dæmi verður að nægja til að sýna fram á þetta: 170¹⁵ *s(eigia) og so*. Í *L* er þetta orðið: *sino*, hins vegar *s(egia) ne* í 385, *sijno* 506, 984, *sine* 4398. Í **C* hefur vafalítið staðið: *s: ne*. Þess má geta, að óhugsandi er einnig, að 385 sé upphafshandritið (**C*). Annars skýrist samband handritanna betur með dæmum hér á eftir.

Flest elztu handrit þessa flokks eru tengd Skálholti á einhvern hátt. *B*¹ hefur verið á Hólum a. m. k. í upphafi 18. aldar, en ekki verður séð, að uppskriftir þess hafi dreifst þaðan. Hins vegar hafa vafalaust tíðkæpt umfangsmikil bókalán milli biskupsstólanna.

Sturlunguhandrit UB Lundi (L)

Handrit þetta, sem varðveitt er í Háskólabókasafninu í Lundi, hefur ekki skrásetningarnúmer, en hafði áður númerið: Bibl. Mscr. H. b. SagaL. 4° 1–2. Handritið hefur að geyma Sturlungu í 10 þáttum og Árna sögu sérstaka þar á eftir. Fyrirsögn sögunnar er: „Saga AArna biskops Þorlækssunar“. Aftan við 1. þátt Sturlungu er skrifað: „Ending þess fyrsta þátts Sturlunga sögu Anno 1726 þann 7da Decembris“.

Kålund taldi Árna sögu að líkindum með sérstakri hendi („vistnok med særlig hånd“),⁴⁸ en engan veginn er loku fyrir það skotið, að allt handritið sé með einni hendi. Sturlunga er skrifuð með fljótaskrift nema fyrirsagnir þátta, upphafslínur kapitula og vísur, sem eru með settalettri eins og Árna saga öll, og þessum settaleturspóstum í Sturlungu svipar mjög til Árna sögu.

Á hlífðarblaði fremst í fyrra bindi er eigandanafn: „I Arnason“. Af skriftarsamanburði kemur fram, að um er að ræða Jón Árnason sýslumann á Ingjaldshóli, en bækur hans og handrit voru seld á uppboði í Kaupmannahöfn 1779. Hin prentaða uppboðsskrá er varðveitt á Landsbókasafni ásamt skrifuðum lista yfir kaupendur og verð bókana (JS 107, fol.). Meðal bóka þar í 4to er: „65 Sturlunga og Biskop Arnas Saga, 2 Bind“, kaupandi er sagður „Fjeldstæd“. Hér mun vera um að ræða Þorkel Fjeldsted (1740–96), sem síðar varð stiftamtmaður í Þrándheimi. Eftir lát hans var haldið uppboð á bókum hans í Kaupmannahöfn 1797 (eða 8), og á því uppboði hefur handritið að öllum líkindum komizt í eigu C. A. Boheman Andersson. Bókmerki hans er límt innan á fremra spjald í báðum bindum, og mun hann hafa gefið handritið Háskólabókasafninu í Lundi ásamt fleiri bókum árið 1800.⁴⁹

Flestir leshættir *B*¹, sem taldir eru á bls. xxiii, koma fram í *L*. Áður en frávik frá þeim eru talin, er rétt að taka fram í eitt skipti fyrir öll, að *C*-handritin fylgjast næstum alveg að gagnvart þeim lesháttum. Frávik *L* eru þessi: 4¹¹ Guttormr; 29¹⁰ hafinn at; 43¹ generalis; 104^{13–14} allt af prestanna hendi, enn vissi a sig, at honum þótti ei vid sig halldit; 107²¹ hann vill at; 117¹⁴ nærsti; 123² biskup; 125⁷ vinum; 149¹³ let ei; 170²⁴ skodati.

Í sumum þessara dæma er um að ræða eðlilegar breytingar eftirrit-

⁴⁸ *Sturl.* I liii.

⁴⁹ *Sturl.* I liii–liv.

ara á texta *B*¹. Sá texti liggur greinilega til grundvallar lesháttum 29¹⁰, 123² og 149¹³. Sums staðar eru leiðréttar augljósar villur í *B*¹ (4¹¹, 43¹, 125⁷, 170²⁴). Þeir leshættir og aðrir, sem þá eru eftir, geta vel verið runnir frá *J*-handriti.

Dæmi nýrra leshátta (framan við hornklofann er texti *B*¹):⁵⁰

4¹ Heryts] Hiorts. 6¹² rite] viti. 12⁹ enn] enns. 19⁸ borde] bædi. 21¹ Sor] sva. Ketill] + let. 21²¹ ætte] hætto. 37¹⁶ samband] sambud. 46¹⁶ Octin-bonus] eyða. 55¹⁶ Gagitanus] eyða. 57¹⁴ Log þattum] lógháttum (*edlil. misl. á B*¹). 62¹⁻² frydann] fryskann. 66² la] hä. 74¹⁷ j kall] flesk i käl. 83² kost-allt] kosthallt. 93⁶ tydinda] tyda. 94¹⁹ sen] sett (*svigagreinin í B*¹ er einnig í *C-handritunum*). 95²⁰ haglder] hvilldir. 100¹⁰ pyslar] pinslar. 107¹⁰ sokt] sett. 117²⁰ ei okunnugt] einum kunnigt. 125¹⁰ skials bref] + (sättm: bref). 129⁵ jnttekiu] inna tekio. 129⁹ Jatade] ÷. 150¹⁰ Dufgals] Dufnals. 151²² valonir] veronensis. 152⁷ dyrre] fremri. 158¹⁹ efnad] ofrat. 164² lyste] fýsti. 166¹⁷ sa—Ormsson] ÷. 168⁵ for] fekk. 173¹⁷ Kettu hriggur] Rottuhriggr (*eyða á eftir*). 178⁸ vitne] fyrst skr. vit en -iun b. v. síðar í linunni. 180⁵ kunnare] ÷.

Eins og fyrr er getið, virðist *L* vera tiltölulega nákvæm uppskrift **C*, og flestir fyrrgreindra leshátta eru einnig í öðrum *C*-handritum.

Gl. kgl. sml. 1012, fol.

Handrit þetta hefur að geyma Sturlungu og Árna sögu og er skrifað af Jóni Þorkelssyni rektor (d. 1759), svo sem vottað er á saurblaði.⁵¹ Sennilegasti ritunartími er tímabilið 1728–37, meðan Jón var rektor í Skálholti.⁵² Kálund sýndi fram á, að Sturlungutexti 1012 væri náskyldur 385 (misritað hvað eftir annað 485 í formála Sturlungu).⁵³ Athugun á texta Árna sögu leiðir í ljós, að sagan í 1012 er beint eftirrit *L*. Til marks um það skulu teknir fjórir leshættir (*B*¹ framan hornklofans): 12⁹ enn] enns *L*. 1012 er skrifað með fljótaskrift. Hér hefur Jón Þorkelsson áttað sig á, að um villu var að ræða í *L*, skrifar því orðið með settalettri og líkir nákvæmlega eftir *L*. 62¹ formann] förmann *en dregið undir för og* (fekk) skr. á spássíu *L*, (fekk) formann 1012. 99²² fornum landskap] skr. fön ldfkþ *L*. Jón Þorkelsson hefur ekki skilið þetta, skrifar því með settalettri og líkir nákvæmlega eftir stafagerð *L*. 138¹⁻² fie penings] skr. fepngs *L*, fepungs 1012.

Dæmi nýrra leshátta í 1012 (*B*¹] 1012):

⁵⁰ Sneitt er hjá lesháttum, sem eru sameiginlegir við *J*.

⁵¹ „Hunc librum sua manu exaratum suo . . . possidet IONAS THORKILLIS.“

⁵² *Íslenzkar æviskrár* III 289.

⁵³ *Sturl.* I I; Aarbøger 1901 283.

24¹⁹ brast] bröst. 41¹⁰ Oslo] Opslo. 75¹² bondi] biskupi (*skammst.*: B: L). 80¹⁰ sier] ÷. 91⁴ senn ur] sennor. 116³ profan] kröfan. 155¹⁷ þyckiu] samþykkio.

ÁM 385, fol.

Sturlunga í 10 þáttum og Árna saga sérstök þar á eftir. Fyrirsögn Árna sögu er samhljóða *L*, hún er 88 kapítular, og aftast eru annálagreinar Björns á Skarðsá, allt eins og er í *L*. Aftast í bókinni er ýtarleg nafnaskrá. Kålund telur 385 „vistnok“ skrifað af Magnúsi Einarssyni, sem skrifaði talsvert fyrir Árna Magnússon.⁵⁴ En í eftirmála Halldórs Hjálmarssonar konrektors í Lbs. 836, 4to, sem er augljóslega eftirrit 385, eru þessar upplýsingar á bls. 965:

Til epterskriftar var fengin að láne su nafnkenda Sturlunga, er biskup sál. Jón Arnas. lét þann mikla og orðlagda skrifara Þord ráðsmann handa sér uppskrifa, er sagt biskup hafe gefid honum 8 fiska á hvort ark, og að hún hafe að biskupinum lidnum keypt verid úr hans bóka safne fyrir 12rd specie.

Þórður þessi var Þórðarson og skrifaði einnig talsvert fyrir Árna Magnússon um skeið. Höndin á 385 er líkari Þórði en Magnúsi, enda er ástæðulaust að rengja ummæli Halldórs Hjálmarssonar í 836. Þórður var ráðsmaður í Skálholti alla biskupstíð Jóns Árnasonar 1722–43, og á því tímabili mun bókin skrifuð. Um eigendur 385 er síðan ekki vitað, fyrr en bókin er gefin á Árnasafn 1837, gefandi er Robert Jamieson frá Edinborg.

385 getur verið skrifað beint eftir **C*. En ekki hefur tekizt að festa hendur á óyggjandi rökum gegn því, að það sé hugsanlega dótturrit *L*. Móti því mælir einkum leshátturinn á 170¹⁵, sem tilfærður er hér á undan (bls. xxxii). Raunar skiptir ekki miklu máli, hvort heldur er. Jafnvel þótt gert sé ráð fyrir, að 385 sé dótturrit *L*, er eftir sem áður óhugsandi, að *L* sé = **C* vegna upprunalegri leshátta í öðrum handritum flokksins (506, 4398). 385 er samhljóða *L* gagnvart öllum tilgreindum sérlesháttum *B*¹ og geymir enn fremur flesta nýja leshætti *L*, sem taldir hafa verið. Undantekningar: 12⁹ eins; 46¹⁶ Adrianus; 170¹⁵ s: ne; 180⁵ kunnare] *eyða*.

Dæmi nýrra leshátta (*B*¹] 385):

5⁷ klerk legar] bóklegar. 10⁸ stydde] striddi. 23¹¹ o matulegur] umakligr. 37²¹ Hallbera] Halldoru. 48⁵ harum] gárum. 60¹⁸ kippst] koppst (*keppst* í öðr-

⁵⁴ *Sturl.* I xlvii.

um C-hdr.). 62¹ formann] feck mann. 67⁵ greint] ritat. 81¹⁴ Oddsson] og sagdi. 82¹² osæra] ufæra. 83⁷ sur] sár. 85¹ j lögum] ÷. 92¹³ trunadar trósti] ö.r. 112¹³ edur—veyta] ÷. 115¹² lykflutnings] tilflutnings. 123¹⁹ geila] heila. 126⁵ titlar] lutir. 132¹⁹ korpur] kiopr. 152¹⁹ fyse] fyst. 164¹⁶⁻¹⁷ nordur] nidur.

ÍB 181, 4to

Árna saga er hér sérstök aftan við tíþætta Sturlungu. Samkvæmt eiginhandarvitnisburði aftast í bókinni er handritið skrifað af Sigurði Magnússyni á Heinabergi á Mýrum í Hornafirði 1755–6. Aftast er registur, samhljóða 385. 181 fylgir 385 nákvæmlega gagnvart nýjum lesháttum *B*¹ og einnig undantekningalítið gagnvart nýjum lesháttum *L*. Þá fylgir handritið nýjum lesháttum í 385 með aðeins einni undantekningu: 132¹⁹ kropur.

Dæmi nýrra leshátta í 181 (*B*¹ 181):

3¹¹ hann²] ÷. 4¹⁰ Hin—dotter] Hinar þriær dætur. 8⁷ því] það. 10⁶⁻⁷ Sigurdar biskups] vid Sigurd biskup. 10⁹ til—starfs] ÷. 13¹² frillumenn] fridlumumm (fridlom^{onnum} 385). 53⁵ midlunge] midlungur. 53⁸ j husenn] umm dag. 54¹³ heilagra] hans. 118¹⁵ boded] bodenn. 119⁹ skipan] ÷. 178¹³ jngöngu] inn gäng i.

Í safn Bókmenntafélagsins barst handritið frá sr. Sigurði Br. Sívertsen á Útskálum 1861.

Lbs. 836, 4to

Sturlunga og Árna saga, ritaðar í lok 18. aldar af Halldóri Hjálmarssyni konrektor (d. 1805). Bókin er greinilega eftirrit 385, jafnvel stafa-gerð er stæld svo vel sem kostur hefur verið.⁵⁵ Aftan við söguna er registur samhljóða 385 og annað skv. Sturlungu Jóns Jakobssonar sýslumanns (Lbs. 224, fol.), en orðamunur er utanmáls úr þeirri bók og mörgum öðrum. Aftast er langur eftirmáli skrifara, þar sem gerð er grein fyrir öllum þeim handritum, sem notuð hafa verið. Eftirtalin þeirra hafa haft Árna sögu að geyma:

1. Sturlunga Jóns Árnasonar biskups (385).
2. Sturlunga Jóns Jakobssonar sýslumanns í 2 tomis í folio með Árna sögu og registri með. Handrit þetta hefur verið skrifað í Kaupmannahöfn fyrir Jón Benediktsson sýslumann undir umsjón Jóns Ólafssonar

⁵⁵ Sbr. eftirmála skrifara: „Þar fyrer tók eg mier fyrer strax í upphafe ad fylgia trúlega stafasetning og skriftarmáta Þórdar ráðsmanns.“

frá Grunnavík, eins og hinn síðarnefndi hefur vottað í uppskrift síðara bindis.⁵⁶ Það bindi er varðveitt, Lbs. 224, fol., að vísu án registurs og fyrrnefndrar uppskriftar. Jón Jakobsson hefur borið hdr. saman við eiginhandarrit sr. Eyjólfis á Völlum, eða öllu heldur beint eftirrit þess, og skrifað orðamun á spássíu.

3. Loks hefur Halldór fengið í hendur bók frá Munkaþverárklaustri, þar sem á er Árna saga, Hungurvaka og Biskupaannálar sr. Jóns Egilssonar. Lýsingin gæti vel átt við Lbs. 4398, 4to. Hvað sem því líður, er handritið vafalaust runnið frá uppskrift Eyjólfis á Völlum, sem síðar verður vikið að.

836 fylgir 385 gagnvart fyrrgreindum nýjum lesháttum *B*¹ og *L* og er auk þess samhljóða um nýja leshætti 385 nema: 132¹⁹ kropr. Meginmálstextinn er svo nákvæmlega og villulítið skrifaður upp eftir 385, að ég hef ekki rekizt á neina umtalsverða sérleshætti.

UB Oslo 506, 4to

Í handriti þessu er Árna saga ein. Fremsta blaðið er skert, þannig að fyrrsögnin hefur fallið brott. Annars sver 506 sig í ætt við *C*-handritin; sagan er 88 kapítular, og í lok hennar eru annálagreinar Björns á Skarðsá. Þar undir stendur: „Anno M^o DCC^o XXX° ij^o viij Kal: Martij. Ionas Helgo Minister Ecclesie“. Hér mun vera um að ræða Jón Helgason prest á Hvanneyri, síðar í Hofspingum. Á Háskólasafnið í Osló kom bókin 1855, keypt á uppboði eftir J. P. Debes hæstaréttardómara. Um feril þess fram að því er ekki vitað. Jón nokkur Jónsson hefur skrifað nafn sitt á næstaftasta blað handritsins.

506 fylgir *L* gagnvart nýjum lesháttum *B*¹, sem taldir hafa verið. Í einu dæmi fylgir það þó *B*¹ á móti *L*: 117¹⁴ mesti. Af þessu má draga þá ályktun, að 506 sé runnið frá *B*¹ og náskylt *C*-handritunum. Hins vegar eru talsvert meiri frávik milli þess og *L* en eru milli *L* og 385, og auk þess flokkast 506 saman um leshætti með þeim handritum, sem talin verða hér á eftir. Þær samsvaranir verða bezt skýrðar með því, að um glatað forrit sé að ræða.

Fyrrgreindum lesháttum *L* fylgir 506 með þessum undantekningum: 12⁹ eins; 62¹⁻² friþan; 95²⁰ hvilld; 100¹⁰ pislar; 107¹⁰ sött; 117²⁰ ein kunnugt; 150¹⁰ Dufr Alfs (Dufralss. á spássíu); 152⁷ fyrri; 168⁵ for;

⁵⁶ Sbr. hér, bls. lviii–lix.

173¹⁷ Kottohriggr; 178⁸ vitram. Í fjórum þessara dæma fylgjast *B*¹ og 506 að gagnvart *L*. Yfirleitt fylgir 506 *L* gagnvart nýjum lesháttum 385. Í eftirtöldum dæmum fylgir það þó 385: 372¹, 62¹.

Nýir leshættir 506 (*B*¹ 506):

3⁵ biuggu] bigdu. 5¹² samaleik] skinaleik. 6⁸ hest] hus. 9⁹ bra hönum] ÷. 17⁸ tok] feck. 19² ovinena] vinina. 27³ bannade] kallafi. 29⁷ hestakorn] husakorn. 33⁸ meigu þær] megni þar. 41¹⁹ þau tydinde] sä tilburdr. 42¹⁸ bedner] boþnir. 43⁵ koste] krossi. 43¹⁸ innsigle] inciglafi. 46⁶ tok—þunga] tokst af honum þungi. 46⁷ fagnad langrar] fagnaþarligrar. 51¹⁰ frasogn] frammsogn. 51¹⁸ oskyltt] uskadt. 55¹⁰ riedu] riþo. 58¹⁶ Rafn] Runolfr. 64⁵ unnu] numo. 69¹ biskopa] uppa. 69¹² satt] dätt. 72¹¹⁻¹² enn—son] ÷. 83²⁻³ geimsluleyse] greinsloleyssi. 88⁵ Kolbeins stodum] Kollstódom. 89¹⁰ Oddsson] Ol. s. 93⁵ drottningu] Drottenn(!). 94¹⁸ Loptur] Lopin. 103²² kongs brefe] kærpsbrefi. 120⁵ jllvilia] illa. 121¹⁰ huslade] gusladi. 124⁷ kyrkiu tyunder] kyrkeotipir. 128⁵ fienu] forno. jngiallds] umgeallds. 132¹⁹ för] forn. 134⁹ þar bygge] þygo. 138¹⁵ korpur] körprestr. 139²⁰ same Sighvatur] samning Sighvats. 144¹⁷ sinnade] sineafi. 152¹⁹ ofdyrfd] ÷. 166¹⁷ var] eyða, en i henni miðri s^{ra}. 167¹⁷ Olafur] Arni. 177¹⁸ a Marteins] Mat.

Thott 984 III, fol.

Bók þessi er síðasta bindið af stóru sagnahandriti, sem skrifað hefur verið um miðja 18. öld í Kaupmannahöfn. Árna saga er aftasta sagan í bindinu. Fyrirsögn er samhljóða öðrum *C*-handritum, kapítulatala hin sama, en annálgreinar Björns á Skarðsá eru hins vegar ekki í 984. Kálund segir handritið vera að líkindum mestallt með hendi Jóns Ólafssonar Svefneyings.⁵⁷ Á tveimur stöðum í handritinu er ártalið 1755.

984 fylgir 506 gagnvart nýjum lesháttum *B*¹ nema: 117¹⁴ næzti. Þá fylgir það yfirleitt 506 gagnvart nýjum lesháttum *L*. Undant.: 94¹⁹ sitt; 125¹⁰ *svigagrein vantar*; 129⁵ afteceo; 150¹⁰ Dufrazl s. (*sbr. spássíu* 506). 984 fylgir einnig 506 gagnvart nýjum lesháttum 385 nema: 5⁷ bocligar. Af þessu kemur fram, að nánar samsvaranir eru milli 506 og 984.

Nýjum lesháttum 506 fylgir 984 víðast hvar. Frá þessu eru hins vegar nokkrar grunsamlegar undantekningar. Í eftirtöldum dæmum fylgir 984 *B*¹ á móti 506: 3⁵, 5¹², 51¹⁰, 55¹⁰, 58¹⁶, 94¹⁸, 121¹⁰, 124⁷. Í sumum þessara dæma getur verið um leiðréttingar skrifara sjálfs að ræða, en

⁵⁷ *Katal. oldn.-isl.* 317.

önnur eru ólíklega þannig til komin. Og þá er tvennt til, annaðhvort hefur skrifari 984 haft annað handrit við höndina jafnhliða eða 506 og 984 eiga sér sameiginlegt forrit. Ef síðarnefndi kosturinn telst réttur, verður að gera ráð fyrir, að forritið hafi glatazt í Kaupmannahöfn, en heldur er það ósennilegt á þessum tíma. Aðrar samsvaranir 984 við 506 eru svo nánar, að ég hallast að því, að 984 sé skrifað beint eftir því. Meðal minni háttar frávika 984 frá 506 má nefna þessi: 69¹ vapna; 103²² kaupbrefi; 166¹⁷ syra (*eyðulaust*); 177¹⁸ Mat] Matth.

Nýir leshættir (*B*¹] 984):

3¹⁵ Sigmundssonar] Sigrdz sunar (*eðlil. misl. á 506*). 4⁵ Biarne] Beorn. 7¹³ borde] bodi. 8⁸ hvòriu] hverz. 10⁷ honum] ÷. 53⁵ midlunge] marlungi. 53⁸ sogdu] því. 126¹⁹ lund] leyd. 127¹⁷ ein herda] einharda.

Lbs. 4398, 4to

Þetta handrit hefur Þórarinn Pálsson á Skeggjastöðum í Fellum nýlega gefið Landsbókasafni. Fremst er Árna saga með fyrirsögninni: „Sagann af Arna biskupe Þorlaks syne“, þá Hungurvaka og loks Biskupaannálar sr. Jóns Egilssonar. Ritari er Jón Sigfússon prestur í Glæsibæ og Saurbæ (d. 1776), sem hefur skrifað nafn sitt á fremstu síðu. Við lok Árna sögu er þessi klausa:

Þesse AArna biskups Þorlakssonar saga, er skrifud epter eiginn hendi þess lærda mannz sera Eyulfs Jönss. ä Wóllumm i Suarfadar-dal, og seiger þetta epter filgiandi vante i sóguna, ad vitne Biórns Jönss. ä Skardsä.

Síðan fylgja sömu annálagreinar og í öðrum *C*-handritum.

4398 fylgir *L* gagnvart fyrrgreindum nýjum lesháttum *B*¹. Þá fylgir það 506 gagnvart nýjum lesháttum *L* og 385 með eftirtöldum undan-tekningum: *L*: 4¹ Liötssonar; 12⁹ *orðasamb. fellt brott*; 21²¹ skilldu hætta; 125¹⁰ *svigagrein felld brott*; 150¹⁰ Dufalss.; 158¹⁹ öfrid(!); 168⁵ fekk; 173¹⁷ kettuhriggur; 178⁸ vitinn; 180⁵ s. (?). 385: 37²¹ Hallberu; 62¹ formann; 132¹⁹ körprestur.

Þrír þessara leshátta koma heim við *B*¹, 168⁵, 173¹⁷ og 37²¹. Í hinum dæmunum er um sérleshætti 4398 að ræða.

Eins og fram kemur gagnvart hinum nýju lesháttum *L*, flokkast 506, 984 og 4398 víða saman gagnvart *L* og 385. Hins vegar fylgir 4398 aðeins fáum nýjum lesháttum 506, þ. e.: 27³, 42¹⁸, 51¹⁸ öskiemdt, 132¹⁹, 144¹⁷. Af þessu er ljóst, að 4398 getur ekki verið runnið frá 506, en

viða flokkast þau tvö handrit samt saman gagnvart öðrum handritum. Nú er 4398 eftirrit eiginhandarrits sr. Eyjólfssonar á Völlum (d. 1745). Það handrit (*V) og 506 hljóta að hafa átt sér sameiginlegt forrit. Óhugsandi er, að 506 sé runnið frá *V. Því til sönnunar verða hér loks birtir nokkrir nýir leshættir 4398, sem eru samhljóða spássfuorðamun í Lbs. 224, fol., en sá orðamunur er sagður þar úr ehdr. Eyjólfssonar (eða eftirriti þess). Leshætti þessa er ekki að finna í 506 né öðrum C-handritum. Framan við hornklofann er texti B¹, en aftan hans sameiginlegur texti 4398 og spássfugreinanna í 224:

3¹⁵ hans] Griz. 6² syne] ÷. 9¹⁶ samlag] samlagnad. 27³ bannade—seigia] kalladi leikmenn ei meiga seigia lóg. 43⁷ dreyra] dauda. 51¹⁴ ofsoktur] of settur. 88²² Katrynar] Skālahollts. 91⁴ senn ur] so upp. 92²⁰ brædra garde] kirkiugardi. 95²²⁻²³ til lógur] fyrertólur. 109¹⁹ ovande] umm vande. 110¹¹ valld] rād. 115¹⁶⁻¹⁷ omaklega] ömiuklega. 115²² maklegu] mikelegu. 116¹⁷ kongs gardenn] kongs fund i gardinn. 123³ bæturnar] betrun. 127¹⁷ ast semd] ä stand. 129⁷ Rafns] kongz. 130⁹ greyda] grida. 138¹⁻² fie penings] fepinds. 139¹⁶ þad far] þui fram. 141¹⁹ gieck j] giórdi. 151⁹⁻¹⁰ fyrer gangande] firirgāngs. 173³ Ekur eyum] Eyreks eyumm.

HANDRIT RUNNIN FRÁ B⁴

ÁM 384a, 4to

Handrit þetta hefur að geyma þrjú slitir úr Pálssögum, Þorláks sögu og Árna sögu með samhljóða fyrirsögn og er í B⁴. Sögur þessar eru sín úr hverri áttinni. Um Árna sögu skrifar Árni Magnússon á meðfylgjandi seðil:

Þesse Arna biskups Saga hefur til forna vered eign Biörns Sal. Magnussonar og er, ad eg hygg, hans eigen hönd ä henne. Eg hefi söguna feinged fra öðrum hverium þeirra Stefans sona dottur manna hans, inn saumada i eina bök, med öðru fleira hvadan eg þad ut tok.

Björn Magnússon (d. 1697) var sýslumaður á Munkaþverá. Dætur hans tvær giftust elztu sonum sr. Stefáns Ólafssonar í Vallanesi.⁵⁸

Allar styttingar í B⁴ (bls. xxvi) koma fram í 384a.

Dæmi nýrra leshátta (B⁴) 384a):

4¹⁷ Skäl] Skalh. 5⁴ allt saman] allt (Liet þad i rikia edur rækte) samann. 5¹⁸ mest] mestu. 6¹⁴ jofnu nämi] ö. r. 37¹⁹ tvo] ÷. 79²⁰ taldi] thalade.

⁵⁸ *Íslenzkar æviskrár* I 236.

Þar sem Björn kemur með orðskýringu á spássíu, tekur ritari 384a hana yfirleitt inn í textann, en setur það eða þau orð í sviga, sem vísað er til (t.d. 8¹¹, 9⁹).

British Museum Add. 4865

Sturlunga í tíu þáttum og Árna saga. Samkvæmt ársetningum í handritinu sjálfu er það skrifað 1696–7. Tvær hendur eru á bókinni, og tekur síðari höndin við á bl. 241, í níunda þætti Sturlungu. Rithandasamanburður leiðir í ljós, að ritari síðari hlutans er sr. Vigfús Guðbrandsson á Látrum, síðar á Helgafelli, d. 1707. Það er vafalítið þetta handrit, sem Árni Magnússon hefur látið bera saman við ÁM 120, fol.⁵⁹ Lýsingin kemur öldungis heim við 4865 og ennfremur sá orðamunur, sem ritaður hefur verið á spássíu 120.

Samkvæmt upplýsingum Árna Magnússonar á seðlum, sem fylgja 120, hefur viðkomandi handrit verið í eigu Vigfúsar Jónssonar á Leirá, en hann hefur fengið það frá Látrum. Á saurblað fremst í handritinu er skrifað:

Þessa bok a eg under skrifadur til merkis Hlidarenda dag 9 Novemb.
1750 ÞBrinjolfs Son Thorlacius.

Til Bretlands mun 4865 hafa borizt með Sir Joseph Banks á áttunda tug 18. aldar.⁶⁰

Fyrirsögn Árna sögu í 4865 er samhljóða *B*⁴. Aftast er viðbótarkafi *J* um ferðir sr. Þorvalds ásamt 80. kapitula annarra *J*-handrita. Í lokin eru svo annálagreinar *B*⁴ með fyrirsögninni: „Biörn Jönsson ä Skardsä skrifar ad þetta vante vid söguna.“ Styttingar *B*⁴ ganga hér allar aftur.

4865 fylgir *B*⁴ gagnvart nýjum lesháttum 384a. Dæmi nýrra leshátta 4865 (*B*⁴] 4865):

4¹⁰ þridia] fiörda. 5⁴ allt saman] ÷. 5^{6–7} og ä] ÷. 5⁷ klerklegar] merki-
legar. 5¹⁴ þesskins leik] þeim skinnsleik. 77³ arftöku] aftekiu. 134¹⁶ þeir—
biskupi] ÷.

Spássíugreinum *B*⁴ er haldið til haga framan til, en er á líður söguna er aðeins stöku grein skrifuð á spássíu.

⁵⁹ *Sturl.* I xlvii.

⁶⁰ Arkiv för nordisk filologi 8 1892 203–4.

HANDRIT RUNNIN FRÁ J

ÁM 115, fol

Skrifað af sr. Jóni Erlendssyni í Villingaholti (d. 1672). Handritið hefur að geyma Sturlungu í níu þáttum, og er Árna saga sá tíundi með sömu fyrirsögn og er í *J. Sr. Jón skrifaði mikið fyrir Brynjólf biskup*, en hann mun hafa verið fyrsti eigandi handritsins. Bókin mun rituð nærri miðri 17. öld. Ég tel víst, að 115 sé beint eftirrit *J. Eins og kunnugt er*, var Jón Gissurarson hálfbróðir Brynjólfs biskups Sveinssonar, og mun hann hafa sent biskupi bækur til eftirritunar.⁶¹

Á spássiú fyrstu blaðsíðu er skrifað með hendi Þormóðar Torfasonar: Nobilissimo Viro Arnæ Magnæo, Assessorij in Collegio Consistoriali et Archivi Regij Secretario, amico intimo, hunc librum in mei memoriam cum sincero omnimodæ felicitatis voto reliqui. Thormodus Torfæus Stangalandiæ insulæ Kormtis, Anno reparatæ salutis. 1712. die 17 Octobris.

Árni Magnússon skrifar þetta um handritið:

Sturlunga Saga, með hendi Sr. Jons i Villinga hollte, komin til Þormodar fra Sr. Þorde Jons syne. Mag. Bryniolfur hefr fyrrum átt bokina.⁶²

Á bls. 678 stendur: „Þor biorg Vygfus dotter a þessa bok.“ Þorbjörg Vigfúsdóttir var kona Gísla Sigurðssonar ráðsmanns í Skálholti, systir Jóns Vigfússonar Hólabiskups, en sonur hans var Þórður prestur á Staðastað.⁶³

Í bréfum Þormóðar og Árna Magnússonar er frekari upplýsingar að fá um þessa bók. Þar sést, að Jón biskup á Þormóði ógoldna 16 rixdala skuld, sem hann hefur stofnað til í utanför sinni 1673. Þegar Þórður Jónsson er við nám í Kaupmannahöfn, biður Þormóður Árna að krefja hann fjárins fyrir sína hönd. Sú málaleitan gekk treglega í fyrstu, og Þórður krafðist skjallegrar staðfestingar skuldarinnar, sem hann og fékk. Í bréfi Árna í janúar 1692 ritar hann tilboð Þórðar, að hann skuli afhenda Þormóði bók með Sturlungu og Árna biskups sögu gegn því,

⁶¹ Sbr. t. d. *Dinus saga drambláta*. Jónas Kristjánsson bjó til prentunar (Riddarasögur I, Reykjavík 1960) xlví–xlvii.

⁶² *Arne Magnussons i AM 435 a–b, 4to indeholdte Håndskriftfortegnelser* (København 1909) 71.

⁶³ Mörg handrit úr eigu Þorbjargar hafa borizt til Kaupmannahafnar um hendur Þórðar Jónssonar, sbr. *Membrana regia deperdita* ved Agnete Loth (Ed. arnam. A 5, København 1960) lxii–lxiii.

að hann falli frá fjárkröfum sínum.⁶⁴ Lyktir urðu þær, að Þormóður tók við bókinni, en þótti lítið til koma.⁶⁵ Síðar gaf hann Árna bókina, eins og fyrr er komið fram. Í 115 eru allmargar textaleiðréttingar með hendi Árna.

Árna saga er einum kapítula lengri í 115 en í *J*. Sá kapítuli fer hér á eftir.

80. CAPITULUM

Anno 1291 kom vt aptur vr Noreigi Arne Skálholts biskup, og voru þa skipader apttur prestum stader j Skálholtz biskups dæme flester. Þvi hann hafde forþienad þa näd hia konge, þar hann var j hanz höll og hofe j nockur ar, og iafnvel j herför med honumm, enn hefde herra Rafn til endzt, er ovýst ad suo hefde falled, hvur kiennemanna riettur til stadanna var nockru sýdar sem er 1295. med kongs brieve og riettar böt hingad j landit giefinne og sennre, vtskyrdur og stadfestur er suo hliödar. Eirekur med Gudz myskun Noregs kongr ect. Wier viliumm ad ýdr sie kunnugt ad wier hofumm sæst vid Arna biskup af Skálhollte og giaurt veg æ vid hann fullann vmm stade og kirkna eigner med ræde Jorundar erchibiskups, og samþyckt ad þeir stader j Skálholtz biskupsdæme sem kirkiur eiga alla, skulu vera vnder biskups forræde. Enn þeir sem leikmenn eiga halfa edr meir, skulu þeir hallda med þvilikum kiennemanns skýlldum sem sa hefr fyrer skiled er gaf, enn lvka af ecke framar ect. Þad sama är sem þesse riettar böt kom vt. 1295. sette Jorundur biskup klaustur ad Stad j Reýnisnese og æ Módruvøllum j Horgardal. Þetta ar andadist herra Þorvardur Þorarins(son). Ared hier epter 1296. söru xij bændur kirkna eigner æ stóduumm j Skálholtz biskups dæme. Og þetta sama är siglde Arne biskup ad nýu j Noreg, og andadist þar ärinu epter þa Datum skrifadist 1297 .xv. Kalend. Majj. Og þa hafde Arne prestur Helgason sýstur sonur hanz wmbod vmm allt Skálholts biskupsdæme. Og vard hann biskup sijdar epter hann. Þetta ar var vtann stefnt þeim bændumm sem söru kirkiu eigner. 1299. anndadist Eirikur Magnusson Noregs kongr VI. Idus Julij. Hakon hertuge bröder hanz tok þa kongdom j Noregi, og var koronadur a allra helgra messu dag. Hann fieck til eckta Evphemiam greyfa dottur. Þetta ar för vtann Arne prestur Helgason epter biskups-

⁶⁴ Arne Magnusson: *Brevveksling med Torfæus* .. udgivet af Kr. Kålund (København-Kristiania 1916) 153.

⁶⁵ *Brevv. Torf.* 160, 163, 176.

dæminu. Enn Runolfur äböte af Were vinur hinns fyrra biskups hafde wmmbod vmm allt Skalholltz biskups dæme. War Arne prestur Helgason vygdur til biskups, ecke fyrrer enn 1303: A hanns dögumm brann Skalholltz kirkia af lopt elde og hvsbunadur stadarins nær allur, var þa Datum 1309. Siglde hann ared sijdar, epter vid til kirkiunnar og kom vt æ arenu næstu epter med widenn, og margar giersemer adrar. Hann dö Anno Christi 1320.

Á spássiu við upphaf þessa kafla hefur Brynjólfur Sveinsson biskup skrifað:⁶⁶

Addita atq[ue] intersita s[unt] hæc et h[uius] generis o[mnia] nuper à Jona Ar[æsonio] præposit[o et] pastore V[atstior]dio.

Fyllt er í eyður skv. handritum, sem runnin eru frá 115.

Hugsanlegt er, að rétt sé, að 80. kafliinn sé saminn af Jóni Arasyni, en *adrar* textaviðbætur *J*-handritanna eru runnar frá Jóni Gissurarsyni. Eins og fyrr er getið (bls. xxvii) hefur *J* verið í láni hjá sr. Jóni í Vatnsfirði 1645–6, og hann hefur skrifað spássiuathugasemdir víða í handritið. Við það tækifæri kann hann að hafa látið bókinni fylgja til baka laust blað, þar sem rakið hefur verið það, sem honum hefur þótt vanta í Árna sögu skv. þeim heimildum öðrum, sem honum voru tiltækar, en Jón var annálaritari, eins og kunnugt er. Blað hans hefur þá fylgt *J*, er Jón Erlendsson skrifaði 115, en týnt síðar. Öll önnur handrit þessa flokks hafa að geyma 80. kapítulann, og öll eru þau runnin frá 115. Sr. Jón Arason kemur á annan hátt við sögu *J*-handritanna, þar sem vísur hans um efni Árna sögu, ársettar 1650, fylgja mörgum þeirra. Þær kunna að hafa fylgt 115 forðum, e. t. v. frá þeim tíma, er Sturlunga var skrifuð upp í Vatnsfirði eftir pappírskv. frá Brynjólfi biskupi í ung-dæmi Magnúsar í Vigur.⁶⁷

Dæmi nýrra leshátta í 115 (texti *J* framan við hornklofann):

3¹⁰ magnz] mægs. 7¹¹ veytslu] wygslu *en br. m. h. AM.* 12⁸ þui] ÷. 17⁷ a halld] halld. 18⁸ alþydu] alþijdumm. 20^{15–16} j satt] sattar. 48¹⁵ hugde] sagde. 52³ skylldu] villdu. 60^{12–13} Raudzuellj] Raudvelle. 69⁴ samde] sömde. 82⁹ Eýlýffur] Eiolfur. 82¹¹ sagde hann] ÷ *en kvad hann yfir linu m. h.*

⁶⁶ Rithöndin virðist koma heim við rithönd Brynjólfs biskups, enda er vitnisburður Árna Magnússonar fyrir því, bæði í 118 og 120, að um hans hönd sé að ræða, sbr. nm. 92. Í *Annállum 1400–1800* III (Reykjavík 1933–8), bls. 10, fer Hannes Þorsteinsson eftir Sturlunguhandriti Halldórs Hjálmarssonar konrektors og ætlar, að Þormóður Torfason hafi skrifað klausuna, en það stenz ekki.

⁶⁷ Sbr. ummæli Magnúsar, *AM priv. brevv.* 245.

ÁM. 83⁷ Fyrer—hans] ÷. 83²⁰ landsinz þeir] loptz|inz (*br. í lands- m. h. ÁM*) þeir. 85²¹ flotnudu] flosnudu. 86³ skapraunum] mannraunum. 97²² ercke-biskup] Eireke biskup. 98¹³ leýste] lijste. 98¹⁸ Magnus—Orkneyum] ÷. 105⁷⁻⁸ brefen leýste] briefe lyste. 106² munu þier] vitumm vier. 113¹³ vm festamäl] ÷. 119¹ huoru] hvorugu. 121¹⁷ Gudny] Gudrun. 122¹⁴ sekt] synd. 130²¹ fyrst] ÷. 134¹⁶ færður] særdur. 146¹⁵ ätt] ÷. 149²¹ profastar] prest-ar. 151²² valonir] valonis. 160¹⁴ standa] ÷. 167¹² frietenn] friette enn. 169¹⁸ honum] ÷. 172¹⁴⁻¹⁵ vr—viturenn] ÷. 183² þann vetur] ÷.

Að öðru leyti er 115 svo nákvæm uppskrift *J*, að yfirleitt má gera ráð fyrir, að texti þeirra sé samhljóða utan þeirra dæma, sem talin hafa verið.

ÁM 217a, fol.

17. aldar handrit, sem hefur að geyma Árna sögu eina, en hefur áður verið hluti af stærri bók, sbr. titilblað.⁶⁸ Árna saga hefur staðið fremst í bókinni. Fyrirsögn er: „Sagann af Arna biskupe Þörläkssyne.“ Skv. titilblaðinu hefur bókin verið upphaflega í eigu Sigurðar Jónssonar lögmans (d. 1677), en Sigurður var mikill vinur Brynjólfs biskups.⁶⁹ Úr sömu bók mun vera Landnáma í ÁM 111, fol., en þar hefur Árni Magnússon skrifað svohljóðandi upplýsingar:

Þesse Landnamabok er utteken ur blóðum fra Sigurde Biörnssyne lógmanne, hvar ä voru Arna biskups saga og fleire.⁷⁰

Sigurður Björnsson átti Ragnheiði, dóttur Sigurðar Jónssonar.⁷¹

Handritið er fúíð og texti víða skertur framan til. Aftast eru þrjár vísur um efni sögunnar eftir Jón Arason í Vatnsfirði með yfirskriftinni: „Anno Domini 1650.“ Við 80. kapítulann er spássiugrein Brynjólfs skrifuð orðrétt. 217a fylgir 115 í nýjum lesháttum þess gagnvart *J*. Minni háttar frávik: 31⁰ margs (*eðlil. villa skv. stafagerð* 115); 18⁸ alþijðunne; 83²⁰ Loptz med (*eðlil. villa skv. 115*) þeim.

Dæmi nýrra leshátta (115] 217a):

8¹ fyrer²—land] þar nordur. 10¹⁰ sende hann] för. 15¹³ hlyta] hlyda. 23²¹ Magnus] Haconar. 35¹⁷ kallad] ÷. 40¹ bæde—þann] fyrer allan þenna. 40²⁻³ er²—honum] ÷. 40¹¹⁻¹² þadann—wetur] ÷. 41⁵⁻⁶ Ma—ord²] ÷. 42¹¹ xv] umm x (*eðlil. misl. á* 115). 45¹²⁻¹⁵ hann—þar] ÷. 47⁴ og Svya] ÷. 72¹⁰ Þordur] Oddur. 88²⁴ orded] ÷. 99² ad taka] ÷. 110⁹ vtann sijna] undan sinne. 126¹⁶ symoniam] sinonimiam. 144¹⁸ bændumm] brædrum. 152¹⁷⁻¹⁸ ad²—skada] ÷. 164²⁵ hafa] ÷.

⁶⁸ *Katal. arnam.* I 175.

⁶⁹ *ÍÆ* IV 233.

⁷⁰ *Katal. arnam.* I 73.

⁷¹ *ÍÆ* IV 212.

ÁM 218, fol.

Hefur að geyma Árna sögu eina. Á meðfylgjandi seðli er skrifað með hendi Árna Magnússonar: „Arna biskups saga Þorlákssonar, feingen af Jone Dadasyne“. Hér mun vera um að ræða son Daða Jónssonar sýslumanns í Kjósarsýslu, sem nefndi sig Jonas Gam. Hann sigldi til Kaupmannahafnar 1694 og bjó síðan í Danmörku (d. 1734).⁷²

218 hefur að geyma alla þá nýju leshætti 217a, sem taldir hafa verið, og virðist vera beint eftirrit þess, á meðan það var óskert. Aftast er spássíugrein Brynjólfs biskups og vísur sr. Jóns Arasonar frá 1650.

Dæmi nýrra leshátta (217a] 218):

7⁹ þegar] ÷. 12⁶ sem] ÷. 13⁸ upphalldande] upp hallande. 151⁴ og²] ÷. 152¹⁵ ad górdar] ad góra. 152¹⁹ ödyrfd] ofdyrfd. 180⁴ öhreirna] ö herra.

Ny kgl. sml. 1162, fol.

Árna saga, skrifuð af Th. Adeldahl í Kaupmannahöfn á s. hl. 18. aldar.⁷³ Af fyrirsögn kemur fram, að handritið er beint eftirrit 217a. Þar segir: „Foran ved bogen Følgende:“ Síðan kemur texti titilblaðs 217a, þar sem raktar eru þær sögur, sem upphaflega voru í bókinni, en undir stendur: „NB: i Exscripto findes ikke uden Saga Arna biskups Þorlákssonar.“ 1162 hefur að geyma alla nýja leshætti 217a, sem taldir hafa verið. Þar sem texti handritsins er skertur, hefur ritari ekki fyllt eftir öðrum handritum, en hefur þess í stað punktalínur.

ÁM 438, 4to

Síðara bindi Sturlungu og Árna sögu með hendi Einars Eyjólfssonar sýslumanns (d. 1695).⁷⁴ Um þetta handrit eru talsverðar heimildir. Höndin á bókinni er sú sama og á ÁM 486, 4to. Um Bárðar sögu, sem þar er, segir Árni Magnússon m. a.:

sa sem þetta hefur ritad, hefr ætlad ad imitera Sr Þordar hönd, kannske Þorsteinn Þordarson hafe skrifad það i ungdæme sinu.

Þá hefur Árni dregið út setninguna *kannske—sinu* og skrifað undir:

⁷² Hannes Þorsteinsson: *Guðfræðingatal* (Sögurit V, Reykjavík 1907–10) 201–2.

⁷³ *Katal. oldn.-isl.* 126.

⁷⁴ *Sturl.* I xlix.

„Nota, það er hönd Einars Eyjolfssonar, þá hann var í Hítardal *cerum*.“ Einar Eyjolfsson var uppi c. 1641–95, varð stúdent úr Skálholts-skóla, en missti prestsskaparrétt vegna barneignar. Síðan bjó hann hjá föður sínum á Lundi í Lundarreykjadal, en er kominn í Rangárþing 1678.⁷⁵ Um veru hans í Hítardal hef ég ekki heimildir, en að líkindum hefur hann verið þar að loknu prófi, um eða eftir 1660. 437–8 er vafalaust skrifað fyrir sr. Þórð Jónsson í Hítardal (d. 1670), en um handrit Sturlungu í eigu hans eru heimildir í ÁM 122c, fol. 437–8 hefur verið forrit þeirrar Sturlungu, sem Páll Ketilsson móðurbróðir Árna Magnússonar skrifaði, en nú er glötuð. Eftir þeirri bók (*P) hefur ÁM 116, fol. verið skrifuð. Í ÁM 122c, fol. er eftirrit bréfs á latínu frá sr. Katli Jörundarsyni til sr. Þórðar í Hítardal, þar sem hann skilar honum Sturlunguhandriti. Það bréf er dagsett 3. desember 1667. Þá var Páll Ketilsson aðstoðarprestur föður síns í Hvammi.⁷⁶

Mjög sennilegt er, að 438 sé beint eftirrit 115. Fyrirsögn er samhljóða, og uppsetning textans er ennfremur mjög lík í þessum handritum, greinaskil á sömu stöðum o. s. frv. Aftast eru vísur Jóns Arasonar „Anno Domini 1650“. 438 fylgir nýjum lesháttum 115 með eftirtöldum undantekningum: 18⁸ alþijdu mönnum (*eðlil. misl. á texta* 115); 83²⁰ lands með (*eðlil. misl. 115, br. í landsins*) þeir; 97²² Erckeþiskup; 98¹³ lyste *br. í leyste*.

Dæmi nýrra leshátta (115] 438):

3⁵ sijnum] ÷. 7² siglde] skylld. 9³ svære] væri *en tilraun gerð til leiðr*. 9⁹ var] ver. 11⁹ þeiged] feingid. 13³ fölcke] flocke. 17⁴ hofdingiar—Austfiórdum] Austfyrdijnga höfdingiar. 18⁵ foru] voru. 22¹² Bøggul] Røggul. 45⁵ mikilmannlega] mykilega. 45¹⁵ kalla] hafa. 52^{2–3} bidstund] vidstund. 53¹¹ aburdar] atburdar. 53²⁰ þetta] hier um. 54⁴ hætta] sætta. 77⁵ karlmadur] *br. í kvenmadur*. 77¹⁷ a mællt] fyrr äqvedin. 79⁷ hugdu] hofdu. 80^{14–15} edur snua fornumm] sinna formanna. 86¹ wetrum] sinnum. 90^{10–11} hölsmun] hölms mun. 99⁶ sijnu] sijnum riettindum og. 99⁸ suyptinga] sviptijnge. 100¹¹ þrot-enn] + þott þeir þyrde ei ad veria lijf vors herra ä pijslar deige. 105¹⁰ sagdar] soddan. 115^{11–12} þionustu og lykfluttnings] flutnijngs og lijf þionustu. 124¹⁶ klakast vid vm] ÷. 126¹² rædumm] lærdumm. 140²⁰ vhæfum] æthæfum. 144¹⁰ wilmæle] vid mæle. 154² broder] frodur. 164¹⁷ skilde] siglde. 177²⁵ spurde] stefnde. 180²⁰ rauner banna] Runer bana.

⁷⁵ *ÍÆ* I 347.

⁷⁶ Sbr. *Sturl.* I xlv–xlvi; *AM priv. brevv.* 344; *ÍÆ* IV 129.

ÁM 116, fol.

Sturlunga og Árna saga í einu bindi. Handritið er að mestum hluta skrifað af sr. Jóni Ólafssyni á Lambavatni (d. 1703), en síðasta hlutann hefur Jón Sigurðsson frá Viðidalstungu skrifað upp að nýju og skeytt aftan við.⁷⁷ Greinilega er þar aðeins um endurgerð hinnar upphaflegu bókar að ræða; textinn flokkast ekki öðru vísi, eftir að síðari höndin tekur við, en hún nær allt frá 78² *herra abota* og til loka sögunnar. Fyrirsögn er þessi: „Sagan af Arna biskupi j Skalholti og hverninn þenþr urþo þreingþer fra sinum opulum med bannferingum og ijmislegum tilfellum hvad um þann tima hefr til borit her a Jslanþi eirninn j Noreigi.“ Fyrirsagnir eru við hvern kapitula. Hinar fyrstu eru svohljóðandi: I. „Ætt og uppruni Arna biskups“. II. „Uppvaxtr Arna biskups“. III. „Arni siglir med Branþi abota“. IV. „Arni prestzvigizt og skipazt Officialis Holastapar“. V. „Arni pr: vigizt til biskups“.

Heimildir eru um 116 í ÁM 122c, fol. Það hefur verið í eigu Guðrúnar Eggertsdóttur í Bæ á Rauðasandi, en Árni Magnússon hefur skrifað Ormi Daðasyni og beðið hann falast eftir bókinni. Fremst í 116 er miði með hendi Árna: „Sturlunga saga. Kom fra Monsr. Orme Dada syne 1724.“ Skv. upplýsingum Jóns Ólafssonar í bréfi til Árna er 116 skrifað eftir bók Páls Ketilssonar (sbr. bls. xlvii). 116 er því runnið frá 437–8, eins og reyndar sést af textasamanburði.

116 fylgir 438 gagnvart nýjum lesháttum 115 með þessum undantekningum: 83²⁰ landsins þess; 105^{7–8} lyzti hann brefi; 160¹⁴ stanþa; 167¹² fretti han.

Nýjum lesháttum 438 fylgir 116 með eftirtöldum undantekningum: 7² siglþi; 9³ þeri; 22¹² bæggul; 52^{2–3} bidstund; 54⁴ hætta; 90^{10–11} holz mun; 124¹⁶ klakazt vid; 126¹² reþum; 140²⁰ athæfum; 154² brodr; 177²⁵ nefnþi; 180²⁰ hiner bana. Ljóst er af þessu, að 116 er runnið frá 438. Hins vegar eru frávik svo mörg og þess háttar, að óhjákvæmilegt er, að 116 (eða handrit Páls Ketilssonar) hafi stuðzt við annað handrit jafnhliða. Vísur sr. Jóns Arasonar eru ekki í 116. Hugsanlegt er, að blað með þeim hafi týnzt aftan af bókinni, áður en hún barst til Kaupmannahafnar, þar sem vísurnar er að finna í Huseby nr. 35, sem runnið er frá 116.

⁷⁷ *Katal. arnam.* I 80.

Dæmi nýrra leshátta 116 (texti 438 framan hornklofans):

5¹⁸ mest] ÷. 6¹⁴ nöttum] nötum. 16³⁻⁴ intrans.] in transumtione. 18¹ fiöl-skyllða] + (vegna). 19⁸ borde, skipadi hann] hann bæpi skipaði. 25⁶ lete] leiti. 40¹² var²] ÷. 56¹⁵ äqvæde] atqvæpi. 57² rada] repi. 64⁸ athafst] a hafzt. 83²⁰ þeir] þess. 84²⁵ 4. vikum] fiorþu viku. 89⁵ hann hefði við bændur] við þenþr, at hann hefði. 91²¹ skatta þa] þa. 92¹⁶ ei fyrer jllvilia] fyrer illvilia einganneig-enn. 109²³ halld] hand. 132¹¹ kongs] biskupz. 136¹⁶ treistandi] freiztanþi. 138³ vokur] vólki. 148⁴ obrygdann] upreittann. 150¹⁰ Duffgalsson] Duffalzson. 155¹⁷ fleire] + harþinþi hans, ok þvi. 172⁵ hann] + (daudann).

Huseby nr. 35

Áður en 116 var flutt úr landi (1724), hefur það verið skrifað upp. Beint eftirrit þess er glatað, en varðveitt hafa þrjú dótturrit þess, öll runnin upp á Breiðafjarðarsvæðinu. Huseby nr. 35 er á Konunglega bókasafninu í Stokkhólmi og hefur að geyma Sturlungu ásamt Árna sögu. Fremst á titilblaði Sturlungu stendur:

Skrifud A Nij A Hvallautrum A Breidafirde af Petre Ions syne Anno Domine 1723.⁷⁸

Samkvæmt upplýsingum í handritinu sjálfu hefur það verið í eigu Bjarna Péturssonar á Skarði (d. 1768). Síðan er ekki vitað um feril þess fyrr en um miðja 19. öld. George Stephens hefur skrifað á saurblað:

Bought of Mr Rodd, Bookseller, Great Newport Street, London. George Stephens London, 1848.

Í eigu Stephens var 35, þegar Guðbrandur Vigfússon gaf út Sturlungu sína,⁷⁹ en til Svíþjóðar hefur það borizt með öðrum handritum hans.

Fyrirsögn 35 er næstum alveg samhljóða 116. Það hefur að geyma kaflafyrirsagnir 116 og fylgir því gagnvart nýjum lesháttum 115 og 438 nema: 53¹¹ áburdar. Ennfremur fylgir 35 nýjum lesháttum 116 nema: 91²¹ þa] þat; 132¹¹ kongz á spássíu.

Dæmi nýrra leshátta 35 (116] 35):

3¹² lijt] + um. 3¹⁵ a lifi] á eftir 3¹⁶ Þorlaks. 8¹⁴ Oddi] Oddur. 8¹⁷⁻⁹ saman ganga] samganga. 9¹⁴ sinn] ÷. 29⁷ landzlaga] laga. 45⁵ mikillega] + druck-it og. 73⁶ Vigfus] Vigdisar. 123²¹ sina] ná. 124⁵ geck at] ät. 124²² siallþan] hvarki. 125¹⁴ apr] apr. þa peninga er] þann pening, þann. 126⁷ Hlid] Holli.

Aftan við söguna eru títtnefndar vísur sr. Jóns Arasonar frá 1650.

⁷⁸ Um Pétur Jónsson hefur einkum fjallað Annette Hasle í *Hrafns sögu Sveinbjarnarsonar* (Ed. arnam. B 25, København 1967) xxxiii-xxxiv.

⁷⁹ *Sturlunga Saga* Edited ... by Dr. Gudbrand Vigfusson I (Oxford 1878) clxxvii.

UB Oslo 2, fol.

Sturlunga og Árna saga ásamt Hrafns sögu Sveinbjarnarsonar. Sögurnar eru „Skryfadar Anno MDCCXCIIJ æ Flatey af Sveine Gudnasyne.“ Í lok Hrafns sögu er ártalið 1794. Ferill handritsins er annars ókunnur.

Fyrirsögn Árna sögu er þessi: „Sagann af Arna biskupe Þorlæks syne, sem bændur fyrði stada ræðum. Nefndur síjdann Stada Arne.“ Handrit þetta virðist runnið frá 35. Það fylgir texta 35 gagnvart nýjum lesháttum 438 með eftirtöldum minni háttar frávikum: 9⁹ vo (*ritarinn hefur að líkindum þekkt talsháttinn*); 13³ flokk; 17⁴ Austfiarda hófdingiar; 124¹⁶ klakast við um. Þá fylgir 2 35 gagnvart nýjum lesháttum 116, undant.: 40¹² var; 138³ volkur. Þá má nefna 132¹¹ kongs. Nýjum nefndum lesháttum 35 fylgir 2 flestum. Undant.: 123²¹ næ æðru] nú æðra. Kaflafyrirsagnir eru samhljóða 35, og aftast eru vísur Jóns Arasonar.

Dæmi nýrra leshátta 2 (35] 2):

3¹⁰ magz munar] afls muna. 4¹¹ dotter þeirra] ÷. 126¹¹ þetta] þui.

Handrit á Saltykov-Schedrinsafninu í Leningrad (S. S.)

Nýlega barst vitneskja um handrit Sturlungu og Árna sögu á Saltykov-Schedrin alþýðubókasafninu í Leningrad. Handritastofnunin hefur keypt filmur af handritinu, og jafnframt hefur henni borizt greinargóð lýsing á handritinu og ferli þess frá A. S. Liberman cand. phil., málvísindastofnuninni í Leningrad. Við lýsingu hans er mjög stuðzt í því, sem hér fer á eftir, enda þótt stikla verði á stóru. Samkvæmt titilblaði er bókin „Af Petre Ionssine skrifvd a Hvallatrvm a Breidafirde A^o 1724.“ Um feril handritsins kemur eftirfarandi fram: Handritið hefur Bogi Benediktsson á Stykkishólmi fengið að gjöf, en selt það manni að nafni Jørgen Hood 1811, en hann mun hafa flutt það til Noregs. Þar hefur S. S. komizt í eigu Jakob Aall, en 1814 gaf hann það P. K. Suchtelen greifa, sem var þá sendiherra Rússlands í Stokkhólmi. Við lát hans (1836) var handritasafn hans allt, sem var gríðarmikið að vöxtum, selt Almenningsbókasafninu í St. Pétursborg.

Handrit þetta er eina íslenska sagnahandritið, sem vitað er um í Sovétríkjunum.

Fyrirsögn Árna sögu er þessi:

Saga Arna biskups í Skalh: Inneheldur hverninn bændvr a Yslande vrdv þreingder frá sinvm kirkiveignvm og ödvlvv, firer ymsar ordsaker, item, hvad vm þann tyma i Noreg og a Yslande giørst hefvv.

Vísur Jóns Arasonar er hér ekki að finna né heldur fyrirsagnir einstakra kapitula.

S. S. fylgir 35 nákvæmlega gagnvart nýjum lesháttum 438 og enn fremur að mestu gagnvart nýjum lesháttum 116. Undantekningar: 138³ volcor; 148⁴ upreittum. Þá fylgir S. S. sérlesháttum 35, en með nokkrum undantekningum: Á eftirtöldum stöðum fylgir það lesh. 116 á móti 35: 81⁷⁻⁹, 73⁶, 124²². Ennfremur: 126⁷ Hvammi. Þessi tvö handrit með hendi Péturs Jónssonar virðast því eiga sameiginlegt forrit.

Nýir leshættir S. S.:

4¹ sonur—sonar] Loptz s. 4⁴ þeir keyptu] ö. r. 83¹⁰ mikils] mikit. 126⁸ sem] ÷. 126¹¹⁻¹² hann—rettlatæ] rettinþi hans.

L. 2. 10

Handritið L. 2. 9–10 í Trinity College í Dyflinni hefur að geyma Sturlungu í 11 þáttum, og er Árna saga skráð sem hinn 12., aftast í síðara bindi. Handritið er skrifað af Grími Thorkelin á síðara hluta 18. aldar. Hann hefur merkt sér bæði bindin á fyrstu síðu: „GThorkelin“. Í handritinu er laus tvíblöðungur með hendi Magnúsar Jónssonar í Vigur, 7 erindi sr. Jóns Arasonar í Vatnsfirði um efni Sturlungu og Árna sögu. Fyrir neðan vísurnar er ritað með hendi Árna Magnússonar: „frä Magnuse i Vigur 1698“. Tvíblöðungur þessi hefur að líkindum flæktzt inn í handritið úr frumriti þess, en það er án alls vafa 116.

Fyrirsögn Árna sögu og kaflafyrirsagnir eru samhljóða 116. L. 2. 10 er yfirleitt samhljóða 116 gagnvart nýjum lesháttum 438. Undantekningar: 3⁵ sinum; 53¹¹ áburdar; 115¹¹ fulltings; 124¹⁶ klakast vid um. Allt eru þetta léttvæg dæmi og sennilega leiðréttingar ritara sjálfs. Vísur Jóns Arasonar frá 1650 um efni Árna sögu er ekki að finna í þessu handriti.

Þá fylgir L. 2. 10 öllum nýjum lesháttum 116 nema einum: 91²¹ þa] þat. Það er enn til marks um, að L. 2. 10 er beint eftirrit 116, að allar textaleiðréttingar með hendi Árna Magnússonar í 116 eru teknar inn í texta L. 2. 10 og ennfremur tvær spássiugreinar Árna með yfirskriftinni: „A. Magnæus ita (*eða hæc*) in margine annotavit.“

Dæmi nýrra leshátta (116] L. 2. 10):

4¹⁹ elsku] + á. 5⁹ fra] til. 8⁶ at] oc. 11⁷ Sancti] ÷. 11¹²–12¹ Þorleifr] herra Arni. 82¹⁷ a] af. 83¹¹ ver] á eftir 83¹¹–¹² meingerþer. 125¹⁵ epter—honom] ÷. 127³ mun] vil.

ÁM 386, fol.

Sturlunga í 11 þáttum ásamt Árna sögu, skrifað af sr. Þorvaldi Böðvarssyni (d. 1836). Aftast er sams konar registur og í 385. Fyrirsögn og kaflafyrirsagnir koma að mestu heim við 116. 386 fylgir víðast texta 116 gagnvart nýjum lesháttum 438. Í eftirtöldum dæmum geymir það hins vegar leshátt 115 á móti bæði 438 og 116: 80¹⁴–¹⁵, 99⁸, 177²⁵. Þá fylgir 386 nýjum lesháttum 116 víðast hvar, en í tveimur dæmum er þó fylgt leshætti 438: 40¹², 91²¹. Þessi frávik verða varla skýrð öðru vísi en að um blendingstexta sé að ræða. Ýmsir leshættir og spássiúorðamunur benda eindregið til þess, að Þorvaldur hafi jafnframt haft C-handrit við höndina.

386 flokkast með 116 gagnvart öllum tilgreindum nýjum lesháttum Breiðafjarðarhandritanna. Það mun því vera runnið frá enn einni glataðri uppskrift 116. Vísur Jóns Arasonar eru ekki í 386.

Dæmi nýrra leshátta (116] 386):

47^{–8} Þessar—þeirra] Dætr þeirra varo þessar. 82¹⁶–¹⁷ ordenn—skap] felldr félags—skapr. 82²⁰ riþit] ritat. 83²¹ starf] störf.

Lbs. 235, fol.

Sturlunga í tíu þáttum og Árna saga, skrifað af Jóni Þórðarsyni 1681–2. Sturlunga er skv. titilblaði

Epter þeim ellstu og rettustu originalum, sem til hafa feingest skiallega vppskrifut ad tilsioon og forlæge virdulegs hófðingia Magnusar Joons sonar ad Wigur ä Ysafiardar diwpe sub Anno Gratia M : DC : LXXXIII.

Í lok Árna sögu er ávarp til Magnúsar og annarra góðfúsra lesara, sem lýkur þannig: „Endud Anno 1682. þann 11 Marty. Joon Þördarson m. e. h.“

Fyrirsögn Árna sögu hljóðar svo: „Nu eptter fylger hinn sýdazte þættur af | Jslendingum sem er sagann af Arna biskupe | og huørninn bændur vrdu þreingder fra | sijnumm ödulum með bannfæringumm og | jmis legum (at burdum) til ferlumm, | huad vmm þann tijma hefur til borid | hier a lande og Noregi. Ra|fn Oddsson sygler og fleyre adrer | Hann andadist i Norege.“ Aftan við söguna eru annálagreinar samhljóða *B*⁴ með fyrirsögninni: „Biaurn Jonsson S. æ Scards ä skrifar ad þessa poosta vanti j sauguna.“ Þótt einkennilegt megi virðast, er vísur Jóns Arasonar hvorki að finna í 235 né eftirritum þess.

Samsvaranir við Papp. 4to nr. 3 í Stokkhólmi benda til þess, að þessi tvö handrit eigi sér sameiginlegt, glatað forrit, eins og síðar verður rakið (bls. lv). Í bréfi til Árna Magnússonar, sem útdráttur er úr í ÁM 122c, fol., segir Magnús Jónsson, að Sturlunga hafi verið skrifuð í ungdæmi hans heima í Vatnsfirði eftir pappírnbók, sem Brynjólfur biskup hafi léð þangað.⁸⁰ Hugsanlegt er, að þetta glataða handrit sr. Jóns Arasonar í Vatnsfirði sé einmitt móðurrit 235 og 3.

235 fylgir nýjum lesháttum 115 með þessum undantekningum: 3¹⁰ maags] + rykiss *b. v. yfir línu*; 83²⁰ Lopttz med honum *en dregið út*; 97²² Eirekur biskup; 167¹² frietti hann enn.

Dæmi nýrra leshátta (115] 235):

3⁷⁻⁸ sijdann—Enn] ÷. 4² Þoru] Þörunn. 6⁶ Þorsteirn Hafur biarnarson] Hafur Biarnarson. 7⁵⁻⁶ vmmrade] rædi. 7¹³ æ] vid. 9⁴⁻⁵ samlag] ÷ *en tiltæke b. v. á spássiu*. 10¹⁵ þad ræd] ÷. 15²⁻⁴ og—kirkiueign] ÷. 43² og þingade] ÷. 43³ ad läta] til adt. 45⁶ vtleislann] veitslann. 47⁶ Vmm—kongs] ÷. 48¹⁰⁻¹¹ skipade—hann] ÷. 49¹³ audga] ÷. 66⁹ Karelal] karlar. 73¹² Þorsteine—Hafurbiarnal] Hafur biarnar syni. 105¹⁷ (annad skilia)] ÷. 111² hermannda] hermtt. 111²⁰ styrke] ÷. frelse] + stadfeste. 112²¹ stadfesta] handfesta. 125¹⁰ fyrregreynn] sitt. 127² er—giaura] ÷. 146⁹ og—snemma] syra Oddi. 146¹²⁻¹³ Simon prestr] Snorre. 146¹³ Steynunn] Stejrn. 148¹⁴ samneytte] sektadi. 152³ riettu—og] ÷.

ÁM 120, fol.

Sturlunga og Árna saga frá lokum 17. aldar. Orðamunur er á spássiu úr handriti með ágripstexta Björns á Skarðsá (4865). Ekki hefur enn

⁸⁰ *AM priv. brevv.* 245.

tekizt að nafngreina skrifarann, en greinilega er hann í tengslum við þá feðga Jón Arason og Magnús í Vigur. Sama hönd er að hluta á Ny kgl. sml. 331, 8vo, en það handrit er tengt sr. Jóni Arasyni og hefur verið í eigu sr. Vigfúsar Guðbrandssonar, sonarsonar hans.⁸¹ Þá svipar 12. hendi Kvæðabókar í Vigur mjög til 120.⁸² Handritið mun Árni Magnússon hafa fengið frá Vigfúsi Guðbrandssyni.⁸³ Árni hefur sjálfur skrifað á spássíu athugasemd Brynjólfs biskups við 80. kaflann í 115.

120 er vafalaust runnið frá 235. Það fylgir öllum nýjum lesháttum þess handrits; eina minni háttar frávikið er: 4² Þorunnar. Fyrirsögn sögunnar er: „Arna Þattur“.

Dæmi nýrra leshátta (235] 120):

5¹⁵ merke] efne. 6¹⁸ er—vier] ÷. 7² Brand äböta] ÷. 43⁷ lykn] lyk. 43¹² monnum] málum. 48⁵ skyti—hug] bliese huörum j briost. 69¹ biskupa] presta. 105¹⁹ sem] + giör var. 106¹³ haff] fundid. 108²³ heiti] ryte. 109² mijns herra] þeirra. 113¹⁹ kong] hlut.

Lbs. 142, 4to

Árna saga ein frá fyrra hluta 18. aldar. Handritið er að mestu með einni hendi. Fyrirsögn er: „Saga af Arna biskupe Þorlákssyne í Skálhollte“. Spássíugreinar eru með hendi sr. Jóns Halldórssonar í Hítardal (d. 1736) og Vigfúsar sonar hans; hinn síðarnefndi hefur enn fremur bætt við söguna annálagreinum Björns á Skarðsá með fyrirsögninni: „Biörn Jonsson æ Skardsæ skrifar að þetta vante við söguna.“ Um þetta er vitnisburður Hannesar biskups Finnssonar aftast í bókinni. Hann hefur einnig borið allt handritið saman við handrit af C-flokki og skrifað textaleiðréttingar á spássíu og yfir línu. Í dæmatali hér á eftir verður þeim leiðréttingum ekki sinnt.

142 er runnið frá 235 og fylgir nýjum lesháttum þess. Eina undantekningin er 105¹⁷ ei] skie (*samhljóða leiðréttingu m. a h. í 235*). Ritað er 9⁴⁻⁵ tiltæke.

Dæmi nýrra leshátta (235] 142):

5⁴ Ryckte] Rycke(!). 5⁴⁻⁵ þa—ordinn] á eftir 5⁵ hans. 5⁶ fælätur] fätækur. 5¹⁰ hieilt] + büe. 116²³ skipe] skipte. 117⁵ fæstu (*óljós lesh.*)] þorra. 117¹¹ i syndinne] ÷. 117¹⁸ biskups og (*dregið undir ordin*)] ÷.

⁸¹ *Íslensk fornkvæði* . . . udgivet af Jón Helgason IV (Ed. arnam. B 13, København 1963) xxix–xxxiv.

⁸² Jón Helgason: *Kvæðabók úr Vigur B* (Kaupmannahöfn 1955) 19.

⁸³ *Sturl.* I xlvii.

Stockh. Papp. 4to nr. 3

Sturlunga og Árna saga. Skv. fyrirsögn er handritið „Skriffad med mesta flyter a Modruvøllum j Hørgardal Anno 1683.“ Það hefur borizt til Svíþjóðar með Jóni Eggertssyni eftir söfnunarferð hans 1682–3, og sjálfur hefur hann látið skrifa það, eins og sést á ferðareikningi hans:

Iislandinga Saga dend Store, Er skifft i = 12 parter, hvilcken Jeg har ladet udskrifue med stor bekaastning paa stacked Thiid, og maat fremb og tilbage skicke dend laante bog, koster 18 R:dr. er hos mig at finde.⁸⁴

3 er runnið frá 115. Nýir leshættir 115 ganga þar flestir aftur. Undantekningar: 83²⁰ loptz med þeir; 97²² Eyr⟨e⟩kur biskup. Þá á 3 eftirtalda leshætti sameiginlega með 235: 6⁶, 7¹³, 9^{4–5} samlag] ÷, 43³, 47⁶, 66⁹, 111²⁰, 125¹⁰, 127², 146^{12–13}. Í öðrum dæmum fylgir 3 texta 115 á móti 235. Þetta verður tæpast skýrt á annan veg en þann, að 235 og 3 hafi átt sameiginlegt forrit, en það forrit (*j¹) hefur verið tiltölulega nákvæm uppskrift 115; milli þess og umræddra handrita eru vel hugsanlegir einhverjir milliliðir.

Dæmi nýrra leshátta (115] 3):

3³ Orms] Magnusar. 4¹² Hogna] Helga. 4^{17–18} biuggu—bader] bio. 5¹⁴ kyns] skinz. 7¹² klerk] sterk(!). 15¹⁴ Ad—týma²] ÷. 45^{3–4} þesser—saman] ÷. 45¹² recki] verkium. 45¹⁹ ritare] vitrari. sem skipast] ÷. 67⁴ bra] bar. 69⁴ hallur—könginn] hollur konginum. 69^{4–5} minna—erchibiskupinn] ÷. 73¹⁸ sa—voru] ÷. 73¹⁹ tal] ÷. 74^{3–4} en—mälum] ÷. 82¹⁶ vpp] vppa þä. 83¹⁰ og skilde] ÷. 104¹⁶ nädum] rädum. 106¹⁰ skynsemdum] skilsemdum. 106¹² eigannde] eignande. 107⁵ starfs] straffz. 109¹² hallded] alltyd. 113¹⁷ eptter] ef. 149¹³ leingra lijs] longum lyf. 149¹⁵ lat] rät. 152⁵ framar] fyrermanne. 152⁹ pistlumm] prestunum.

Þess skal getið, að þessir leshættir koma ekki fram í 235 né sannanlegum eftirritum þess.

Aftast í 3 eru tvær vísur eftir Jón Arason, 2. vísa um efni Árna sögu ásamt einni Sturlunguvísu hans.

Í Papp. fol. no. 4 í Stokkhólmi eru Sturlunga og Árna saga, skrifaðar af Jóni Vigfússyni 1688–9. Handrit þetta er með vissu eftirrit 3⁸⁵ og hefur ekki verið athugað við undirbúning þessarar útgáfu.

⁸⁴ Gödel: *Katal.* 261.

⁸⁵ Gödel: *Katal.* 122–3.

ÁM 119, fol.

Sturlunga og Árna saga í útdrætti, ritað af Ásgeiri Jónssyni fyrir Þormóð Torfason í lok 17. aldar. Þormóður hefur gefið handritið Hermanní Mejer, en eftir dauða etatsráðsins föður hans (1701) keypti Árni Magnússon það á uppboði.⁸⁶ Af Sturlungu er hér ágripstexti Björns á Skarðsá, en í Árna sögu er farið eftir 115, eins og Árni Magnússon tekur fram í handritaskrá sinni í ÁM 435a, 4to:

Arna biskups sögu hefr Asgeir epitomerad, ur þeirri Sturlunga sögu er Þormodr feck af Sr. Þorde Jons syne.⁸⁷

Upphaf sögunnar í þessu ágripi Ásgeirs Jónssonar hljóðar þannig:

Her seger fra Arna biskupe oc Rafne Oddzs(yni).

Arni biskup var s(on) Þorlaks Gudmundar sonar Griss oc Halldoru d(ottr) Orms i Holltum, hann var fæddr a því ari er Magnus biskup Gizurar s(on) andadiz. Hann fæddiz up med fodr sinom er fyrst bio at Svinafelli oc síþan at Rauda læk, geck þar fe af hendi honum, undi hann þar litt oc for bygðum a Reynevelli i Kios til Jorundar Sigmundar sonar er atti d(ottr) hans. Þessi voro þa a life born Þorlaks, Magnus, Ormr, oc Arni hann var yngztr, dætr Asbiorg er Helgi s(on) Loptr Svartzsonar atti. Sa Loptr atti Gudrunu Hamra Fins d(ottr) systri Biarna f(odr) Finnz i Selvogi oc Þorw er atti Þormodr a Gufunesi f(ad-ir) Svartz. Þeir fedgar bioGu fyrst at Kalfafelli, adr þeir keiftu Skalar land at Sæmunde Ormz (*br. úr* Oddz) s(yni). Barna þeirra Asbiargar var Loptr ellztr, þar næst Biarne pre(str) þa Magnus pr(estr), þa Arne er síþan varþ biskup. Torfi pr(estr) var længetinn s(on) Helga, atti hann þann adr hann feck Asbiargar. Dætr þeirra Helga, Þora, Gudny, Halldora, Agatha er var abbadis. Gudrun Þorlaks d(ottir) atti eingi born. Þridiu d(ottr) Þorlaks Þoru, atti fyri Guttormr. Þeirra d(ottir) Halldora er atte Kolbeinn Hognas(on). Þoru atti síþan Klængr Teitzs(on). Þeirra d(ottir) Asta er atti Ivar Holmr.

Þorlacr var eirn vetr a Reinevollum, oc annann a Hofe a Kialarnese fyrir bue Olafs Ionss(onar) f(odr) Ions oc Styrkars. Þadann for hann a/str i Skal oc bioGu þeir magar þar badir þau misseri. Helgi b(ondi) lagði mikla elsku vid Arna klerk, þvíat hann sa hann mundi verþa

⁸⁶ *Sturl.* I lxvi; *Katal. arnam.* I 81.

⁸⁷ *AM Håndskriftfortegnelser* 53.

hofþinge sinna frænda sakir atgiorvi oc allrar framkvæmdar, honum mundi oc æþit verþa stærri tignar enn þa var framkomid. Arne var i fyrstu falätr, ydkæpe imisligar iþrottir hagleik, askurd, oc allt tresmið, rit, boknam oc allar klerkligar listir. Var hann af þessu ollu faskiftinn til almennings, enn er hann eldtiz gerþiz hann þydr vid alþidu, oc einu sinne for (*tvíritað á línunótum*) hann til skinnleiks i Kyrkio bæ. Þa rak hann nidr annat kne a arinhellu þar i stofunne oc sprack fyrir mioc. La hann nær viku, oc var þadann af alldri at þess kyns leikum, oc kendi sic i þessu hyrdtan fyrir oskynsamliga skemtan.

ÁM 118, fol.

ÁM 117–18, fol. hefur að geyma Sturlungu og Árna sögu og er að líkindum skrifað á síðara hluta 17. aldar. Fyrirsögn Árna sögu er samhljóða J og 115. Ritari er ókunnur og ferill handritsins einnig, en vel er hugsanlegt, að handritið sé beint eftirrit 115, sem Árni Magnússon hafi látið gera, áður en 115 komst í eigu hans. Í 118 eru margar spássíuathugasemdir með hendi Árna, m. a. vitnar hann til spássíugreinar Brynjólfs biskups við 80. kaflann. Kálund getur þess, að 117–18 hafi verið notkunareintak Árna af Sturlungu.⁸⁸ Hugsanlegt er, að Árni hafi látið eftirrita 115, áður en Þórður Jónsson sendi það Þormóði. Stefán Karlsson hefur reyndar bent mér á, að 117–18 á talsvert mörg skriftareinkenni sameiginleg með settaletursskrifum Árna sjálfs frá fyrstu Hafnarárunum.⁸⁹

118 fylgir nýjum lesháttum 115 með eftirfarandi undantekningum: 3¹⁰ marg; 83²⁰ landsins.

Dæmi nýrra leshátta (115] 118):

5⁴ ryktt] virde. 9⁹ var] um. 25¹⁵ först] tókst. 33⁵ vmbusta—og] ÷. 48⁵ misþykttar hārum] mysþycktum. 51¹⁰ heympta] heimt. 53²⁰ þetta] þecka. 54¹⁹ skypta] þiggia skipte (*Í 115 er skrifað þyggia skypta en dregið undir fyrra orðið*). 86⁴ voru] + þóttust ei skylia (*dregið undir samhljóða klausu 115*). 89⁴ sat] sá. 104¹² bref] brek. 105⁷ brefc] biskupe (*eðlil. misl. 115*). 110² möte] ÷. 118¹ æ] á. 145²² þier] sier. 147¹⁶ bved] ÷. 148⁶ vtlæga] ÷. 148¹³ liet] ÷. 157⁸ skiota] fararskióta. 176¹ flotanns] flotanna.

⁸⁸ *Sturl.* I xlvi. Skv. ábendingu Stefáns Karlssonar er 117–18 það Sturlunguhandrit, sem Árni hefur notað í ÁM 215, 8vo.

⁸⁹ Um skriftareinkenni Árna sjá Stefán Karlsson: „Um Vatnshyrnu“. *Opuscula IV* (Bibl. arnam. XXX, Hafnæ 1970) 288–91.

Ny kgl. sml. 1232, fol.

Síðara bindi Sturlungu og Árna sögu frá s.hl. 18. aldar. Handrit þetta er eftirrit ÁM 117–18, fol.⁹⁰ 1232 fylgir 118 gagnvart nýjum lesháttum 115; eina undantekningin er 97²² erkibiskup. Þá fylgir það öllum nýjum lesháttum 118.

Lbs. 224, fol.

Síðara bindi Sturlungu og Árna sögu; fyrra bindið mun vera glatað. Handritið er skrifað í Kaupmannahöfn um 1740 á vegum Jóns Ólafssonar frá Grunnavík. Á aftasta blaði bókarinnar, eins og hún er nú, eru þessar athugasemdir:

Þessi AArna biskups Þorlákss: saga er confererud med eiginhandar vöndudu transscripto S^{ra} Ejolfs pr. Jonss. á Wøllum i Svarfadar-dal | : sem hefur verid kalladur lærdaste prestr i þessare syslu á þessu seculo og adgiætenn antiquarius: | oc seger hann þetta epter-filgiande vante í söguna at vitni B. J. S. á Skardsæ.

Þá fylgja annálagreinar B⁴, en síðan segir:

Enn saga AArna biskups, ádur ummgetenn, sem eg hefe consulerad, er skrifud í 4to med mikid bundenne setta leturs hönd, af profaste sira Þorsteine Ketels syne, og tilheyrer ásamt vidheftre, sokalladre Hungurvöku velædla hr. lógmanne Sveine Sölvasyne. Testor Espehoole i Ejafyrde d. 24da Jan: 1777 |

JJacobson

MPria.⁹¹

Þessi tilvitnun er tekin upp orðrétt í Lbs. 836, 4to (sbr. bls. xxxvi–xxxvii) með lítils háttar úrfellingum, svo að ljóst er, að 224 er síðara bindi þess handrits, sem Halldór Hjálmarsson kallar Codex B. Þegar Halldór hafði 224 undir höndum, fylgdi handritinu enn greinargerð Jóns Ólafssonar, sem tekin er upp í eftirmála 836. Þar stendur þetta m. a. (bls. 977):

Bókar þessarar (sem er hinn sídare helmíngur af Sturlunga sögu) sannr eigandi er gófigr valldsmadurinn í Þingeyarþíngi Jon Bene-

⁹⁰ *Katal. oldn.-isl.* 141.

⁹¹ Ekki er alveg ljóst, hvornig ber að túlka þessi ummæli, en samanburður orðamun- arins á spássíu við Lbs. 4398, 4to sýnir, að texti sögunnar er *V-texti, sbr. hér bls. xxxix–xl.

dictzson, hefe eg hana hans vegna látid uppskrifa af tveimur Is-
lenskum studentum, sem eg hefe til fengid, fyrer utan nóckr órk
med minne hende . . . Er þetta mest allt unnid á næstlidnum vetri
1739–40. Enn bókin sem þesse er epter skrifud, stendr i Biblioth.
Ass. Árna, er hann epter sig gaf og til eignar lét Academienu,
Num. 115. i foliantbókunum MScriptis, med hende Sr Jóns í
Villingaholtti, vída leidrett af Ass. Arna . . . Kæpmannahöfn
þann 4da Junii, sem var la/gardagrinn næste fyrer hvítasunnu, A^o
Domini 1740. Joon Olafsson.

Allir tilgreindir nýir leshættir 115 koma fram í 224. Dæmi nýrra les-
háttá (115] 224):

20⁴ bera] berast. 23⁷ kyns] slags. 57¹⁶ þeir—biskup] þeirra mille Magnus kongs
og Arna biskups. 113²⁰ lyfe] hlíjdne *en leiðr. á spássíu m. a. h.*

Thott 1749, 4to

Árna saga ein. Fyrirsögn er samhljóða 115 í meginatriðum. Hand-
ritið er komið frá Langebek (d. 1775) og er sennilega skrifað í Kaup-
mannahöfn. Spássíugreinar eru teknar upp bæði úr 115 og 118; úr síð-
arnefndu handriti er t. d. tekin upp orðrétt tilvitnun Árna Magnússonar
í ummæli Brynjólfs biskups um 80. kaflann.⁹² 1749 flokkast hins vegar
ekki með 118 um sérleshætti né með öðrum handritum, sem runnin eru
frá 115. Hins vegar á 1749 það sameiginlegt með ungum, sannanlegum
eftirritum 115 (224, 4108), að leiðréttingar með hendi Árna Magnús-
sonar koma þar fram. 1749 fylgir nýjum lesháttum 115 með þessum
undantekningum: 7¹¹ veitslu; 18⁸ alþijðunne; 82¹¹ kuad hann; 83²⁰
lands med þeim; 105^{7–8} biskupe liyste.

Dæmi nýrra lesháttá (115] 1749):

3³ Gryss] Grijssonar. 3¹³ Øgmundar] Olafs. 4⁴ keyptu—lannd] biuggu ä Skäl-
arlandi sem þeir keyptu. 83⁵ lidsinniz] lidsens (*edlil. misl.* 115). 83⁹ mein-
giorder] meinsemder. 104²¹ biskope] briefe.

⁹² „Addita atque intersita sunt hæc et huius generis omnia nuper à Domino Jona
Aræsonio præposito et pastore Vatsfiordio, teste Bryniolfo Svenonio qvi ista in
sui codicis margine propria manu annotavit.“ Í 120 hljóðar tilvitnun Árna þannig:
„hoc caput de suo addidit Jonas Aræsonius pastor Vatsnsfiordinus teste Brynolfo
Svenonio episcopo Scalholtensi qvi istud in sui codicis margine annotavit.“

Lbs. 4108, 4to

Lbs. 4104–8, 4to hefur að geyma Sturlungu og Árna sögu, skrifaðar af Hans E. Wium í Kaupmannahöfn í upphafi 19. aldar. Fremst í 4104 er þessi klausa með hendi skrifarans:

Íslendingasaga, skrifut eptir pappírs afskrift N° 115 í tvíblöðrúngs (sic!) formi sem Þormódr Torfason gaf Árna Magnússijni A^o 1712 þann 17 October.

Handritið var sent hingað að gjöf frá kirkju- og kennslumálaráðuneytinu í Kaupmannahöfn 1911.

Textinn fylgir 115 talsvert náíð, hefur t. d. að geyma alla tilgreinda nýja leshætti 115, nema þar sem breytingar hafa verið gerðar með yngri höndum. Nýir leshættir hafa ekki fundizt umtalsverðir að undanteknum fjölmörgum skýringum og athugasemdum ritara bæði á dönsku og íslenzku á spássíum og milli lína.

Ny kgl. sml. 1235 I–II, fol.

Latnesk þýðing Sturlungu og Árna sögu frá síðara hluta 18. aldar. Árna saga í þessu handriti tilheyrir *J*-flokknum, en vegna lítilla innbyrðis frávíka *J*-handritanna hefur ekki reynzt unnt að marka handritinu frekar stað í ættarskránni.

VIÐBÆTIR, SPÁSSÍUGREINAR

Einkenni *B*-handritanna eru m. a. talsvert margar spássíugreinar, sem rekja má aftur til Björns á Skarðsá. Mest kveður að þeim í *B*¹, en ennfremur hefur Björn sjálfur skrifað ýmsar greinar á spássíu *B*⁴, og í *B*³ eru nokkrar greinar einnig. Hér á eftir verða tíndar til allar spássíugreinar *B*¹ og *B*⁴ ásamt þeim spássíugreinum *B*³, sem eiga sér hliðstæður í fyrrnefndum tveimur handritum. Greinar þessar eru tvenns konar, annars vegar annálskenndar greinar um efni sögunnar, hins vegar skýringar einstakra orða. Vísað er til blaðsíðna og lína í prentuðum texta sögunnar.

3⁹ 1237 *B*^{1,3,4}. 5⁴ liet það jrykia edur rækte *B*^{1,4}. 5¹¹ skinnleikur *B*¹. 6^{16–20} [J]órundur [m]innugastur [R]unolfur kostgiæfenn (kostgiæfnastur *B*³) Arne skilnings

samastur $B^{1,3}$. 7 1262 Utann ferd Brands ab: enn vygdest 1263 til biskupz B^3 . 7⁷ 1263. vǫgður Brandur til Höla B^4 . 7²⁰ A^0 ($\div B^{3,4}$) 1264 do Brandur biskup a Holum (a Holum) $\div B^3$) $B^{1,3,4}$. 7² [1]262. [u]tannferd [Br]landz [ä]böta B^4 . 8¹¹ foryniu ($\div B^4$), fyrer renna edur fyrer fare $B^{1,4}$, forinia fyrer fare B^3 . 9⁹ vode fyrer augsyn brä hönum $B^{1,4}$. 9¹² hvorgi bar fram Gudz ord B^4 . 10⁵ 1267 vǫgður Jörundur biskup til Höla B^4 . 10¹¹ A^0 1268 do Sigurdur biskop i Skalh. B^1 , 1268 dö Sigvardur biskup B^4 . 11⁶ A^0 ($\div B^{3,4}$) 1269 vygður Arne biskop Þorlaks-son ($\div B^3$) $B^{1,3,4}$. 14⁶ Byriar Arne biskop ad tala umm stade ä J[s]llande og koma þeim fra leik monnum B^1 , hier bijriar Arne biskup at tala vmm stada mäl ä Jsl. B^4 . 15⁶ hafde vered klaustur j Hytardal B^1 . 15¹⁴ Olafur abote ä Helgafelle. 5. $B^{1,4}$. Runo[lfur] äböti j Veri (+ v^{ti} (?) *en dregið út*) 7 B^4 . 18¹³ anna seme edur annryke B^1 . 20¹⁰ sængarreckia sængurferd rögg er ferd B^1 . 20¹⁵ husl sacrament B^1 . 21²³ Runolfur abotj var hinn 7 j Vere B^1 . 22¹²⁻¹³ A^0 1271 [ut]koma Þor[v]jardar og Stur[lu] med logbok [Þ]orleifur [l]ögmadur B^1 , 1271 B^4 . 24-25 [A]⁰ ($\div B^4$) 1272 [l]aga-skipte [a] Jslande $B^{1,4}$. Sturla logmadur B^1 . 23⁴⁻⁵ Rafn Od[ds] son skipad halffit Jsland til stio<r>nar B^1 . 25⁷ A^0 1272 sigldu aller B^1 . 25¹⁴⁻¹⁵ 1272 ($\div B^4$) Sturla logmadur annad sinn $B^{1,4}$. Þorleifur hrejmur var adur B^1 . 29⁷ vaskaste af vits munum B^1 . 29¹¹ Odde var frægstur af stöðum $B^{1,3}$. 34-35 A^0 ($\div B^{3,4}$) 1273 ($\div B^3$) Urskurdur Jons ($\div B^3$) ercheb. $B^{1,3,4}$ umm kyrkiur $B^{1,3}$. 35¹⁹ Þorvardur ätti systur Sigh. B^4 . 37² 1273 ütoma Ärna biskups Rafns og Þorvardar B^4 . A^0 1273 ut koma Arna biskops, Rafns og Þorvard(!) liet Magnus kongur hvorn sveria odrum trunadar eyda og fieck þeim allt Jsland i hendur til stiörnar (*tvö síðustu orðin m. a. h.*) B^1 . 38³ skilenn hion leift frillulyfe B^1 , hier kenndi biskup rangan lærdom at skilia lögleg hion, en loffa frillo lijffe B^3 . 38¹¹ Þordur logmadur Eig[il]sson $B^{1,4}$. 40¹⁰ A^0 1273 utannferd Jörundar biskops B^1 , 1273 Sigldi Jörundur biskup B^4 , 1273 B^3 . 41²⁻³ christinn rettur Arna biskops $B^{1,3}$. 41¹¹ 1274 þing i Leonsis B^4 . 42¹⁰ A^0 ($\div B^{3,4}$) 1275 haglid mikla $B^{1,3,4}$ j Þrandheime B^1 . 46¹² 1276 dö Gregorius B^4 , A^0 1276 do Gregorius pave vygður [J]nnocentius B^1 . 47⁴ A^0 ($\div B^4$) 1275 ofrid[ur] millum (milli B^4) [D]ana og Svya $B^{1,4}$. 47⁶ 1276 $B^{1,4}$. 48⁷ A^0 ($\div B^4$) 1276 sendur Adalbrandur pr. ($\div B^4$) til Jslands $B^{1,4}$. 55¹⁶ Jnnan pickiss daga B^1 hvyta sunnu dagar $B^{1,4}$. 55¹⁸ A^0 ($\div B^4$) 1277 do Ask(atin) Biorgvinar ($\div B^4$) biskop $B^{1,4}$, 1277 B^3 . 56² A^0 1277 Gaf Magnus k. lendum mönnum barona nafn og herra B^1 , 1277 B^4 . 56¹⁶ kors smide j Skalhollte B^1 , körs smijd B^4 . 57¹ Rafn best fallenn ad rada Jslande B^1 . 57⁴ Jon logmadur vitur vel ad sier Minna gagn ad Sturl. B^1 . 57⁶ yfer menn osamþycker enn aller truer konge B^1 . 57²² Skipar (hier skipar B^3) Jon e(rche) b(iskop) epter pavans bode biskopenum (biskupum ä Jsl. B^3) ad leysa bein Odds ur banne sem hofdu (þa B^3) i jordu leiged (+ höfdu B^3) 23 är $B^{1,3}$. 58²⁰ A^0 ($\div B^4$) 1278 vygder biskopar ($\div B^4$) Narfe og Þorfinnur $B^{1,4}$. 62¹ hafskip j Skalh(ollte) $B^{1,3}$, haf skip Skälholtz B^4 . 62⁴ maske sam-ka (*br. úr san-ka*) B^1 . 64²² A^0 ($\div B^4$) 1278 leyst bein Odds lau j jord 23 är $B^{1,4}$. 65⁸ Vermundur aboti hinn 9 ad þing eyrum do are sydar 1279 B^1 , Vermundur 9undi ä þing eyrum dö 1279 B^4 . 66⁸⁻⁹ A^0 1279 utkoma herra Rafns, og Þorv. Rafn ordenn merkissmadur B^1 , 1279 B^4 . 68-70 1280 B^4 . 70-71 A^0 1280 do Magnus kongur kryndur Eyrik[ur] do Nich(olas) pave Olafur Gre[nl] utkoma Arna og Jörundar biskop[a]. Jtem kom ut Lodinn leppur og h(erra) Jon med nya logbok B^1 , 1290(!)

*B*⁴. 71⁵ Sama ártal *B*⁴. 73¹⁷ Eingenn madu[r] j Seltiarnarnese (*þessi tvö orð færð aftur fyrir* ma) ma jafnast við Hafurbiorn j bvtu(?) *B*¹. 82³ A⁰ (÷ *B*⁴) 1281 lögtekinn Jons bok a Alp. (Íslandi *B*⁴) *B*^{1,4}, 1281 *B*³. 85¹⁵ A⁰ (÷ *B*⁴) 1281 gipting Eyreks kongs *B*^{1,4}, 1281 *B*³. 89¹⁰ utanfór Rafns *B*⁴. 93¹³ A⁰ (÷ *B*⁴) 1282 do Jon erchebiskop *B*^{1,4} a Skolum(!) j Vestra Gautlande *B*¹. 98¹⁷ 1284 *B*³. 101¹⁸ A⁰ (÷ *B*^{3,4}) 1284 Biskopar svip[t]er stadaforræde (-rade *B*³) *B*^{1,3,4} ä Jslande *B*^{3,4}. 107²¹ hafskip Ska[l]hollts eige frygang *B*¹. 111¹⁵ tveir logmenn. 114¹⁰ 1284 dö herra Sturla Þórdar son log madur. Skalld *B*⁴, 1284 *B*³. 115⁷ 1283 dö Margret drottning og Erlingur *B*⁴. 115¹⁰ 1282 fljidi Jón erckibiskup, og dö *B*⁴. 117⁹⁻¹⁰ 1283 *B*⁴. 117¹²⁻¹³ 1284 *B*⁴. 121¹¹ 1285 dö herra Äsgrimur *B*⁴. 126⁶ Gefur [Jor.] biskop fie fy[rer] fyrer (*sic*) Modruv[elli] j Horgärd[al] *B*¹. 127⁷ Ar(ne) biskop er(?) (*hardur* *B*³) sem bior[n] Jor. biskop slægur sem refur *B*^{1,3}. 128¹¹ 1283 Erlendur logmadur *B*^{1,4} first *B*⁴. 129¹⁷ hafskip Skalh. *B*¹. 129²¹ 1285 vyg[dur] Honoriu[s] pave *B*¹, 1285 *B*⁴. 130¹ fall Phi[lippi](?) *B*¹. 131¹⁶ Jon lögmadur *B*¹. 134²⁰ givur gia giömenne *B*¹. 136⁵ 1285 ut kom[a] s(yra) Gud[m] *B*¹. 136⁸ utan stef[nur] *B*¹. 1286 (÷ *B*¹) fyrst (fyrsta *B*¹) ütbod i leidängur (til leid[angurs] *B*¹) af Íslandi *B*^{4,1}. 145¹⁹ Hier leijder blindur blindan *B*⁴. 150⁵ A⁰ 1287 [do] Honor(ius) p(ave) And(res) biskop [J]ngibiorg d(rottning) [ultan for Jor. biskops *B*¹, 1287 *B*⁴. 150²⁰ 1287 *B*⁴. 153²¹ suckan kemur af söun *B*¹, Sugkad /: sogid üt *B*⁴. 154¹⁵ [stæ]rd og [vir]de Na[hva]lls tannar *B*¹. 156⁵ 1288 *B*⁴. 162⁷ 1288 *B*⁴. 163⁹ Ber ar[um] rett sam[an] *B*¹. 166⁷ A⁰ 1288 for A[rna] og Rafns vygdur Þ[ordur] b(iskop) til Gr[æn]lands *B*¹. 166¹³ 1288 üt fór Ärna biskups og Rafns *B*⁴. 166²⁰ 1288 *B*⁴. 171¹⁶ Týunder og landz ley[ur] i] Skalah. *B*⁴. 173¹⁶ 1289 *B*⁴. 175¹³ [m]usinn [m]otenn legg[ia]nna edur midur [han]dleggurenn (*handleggur* *B*³) *B*^{1,3,4}. 181⁹ 1289 dö Rafn *B*⁴.

HEIMILDABÁLKUR

I. ÁRNA SAGA OG ANNÁLAR

Rannsóknir annála eru enn mjög skammt á veg komnar. Hæst ber að sjálfsgöðu undirstöðurannsókn Storms í annálaútgáfu hans.¹ Ennfremur hefur Finnur Jónsson fjallað um forna annála í bókmenntasögu sinni, en skoðanir hans eru að mestu í samræmi við niðurstöður Storms.² Þá er skylt að geta merks framlags Natanaels Beckmans.³ Sven Axelson hefur rannsakað sænskt efni í islenskum annálum, og

¹ *Islandske Annaler indtil 1578*. Udgivne ... ved Dr. Gustav Storm (Christiania 1888).

² *Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie* af Finnur Jónsson, II. 2 787–9, III 71–80 (København 1901–2).

³ „Annalstudier“. Studier i nordisk filologi 3 1912; „Quellen und Quellenwert der isländischen Annalen“. Xenia Lideniana 16–39 (Stockholm 1912).

styðst hann mjög við niðurstöður Storms og Finns Jónssonar.⁴ Loks hafa tveir höfundar nýlega tekið annála til meðferðar, Ólafía Einarsdóttir og Hermann Pálsson.⁵ Við rannsóknir þessar er stuðzt í því, sem hér fer á eftir.

Fræðimönnum ber saman um, að allar varðveittar annálagarðir séu runnar frá sameiginlegum stofni, sem sumir hafa nefnt „frumannál“. Jafnframt hefur því verið haldið fram, að sú glataða annálsgerð, sem yfirleitt er talin rituð um 1280, hafi verið upphaf íslenzkrar annálaritunar. Upphafsmáður þeirrar kenningar er að öllum líkindum Storm,⁶ en Finnur Jónsson heldur því enn fremur afdráttarlaust fram, að annálar hafi verið skrifaðir á Íslandi *fyrsta sinni* um 1279.⁷

Gegn þessari skoðun ganga kenningar Beckmans. Með athugunum á frásögnum annála um sólmyrkva, sem hafa verið að mestu eða öllu leyti takmarkaðir við Ísland, hefur hann leitt rök að því, að upphaf annálaritunar megi rekja allt aftur til 12. aldar, jafnvel þeirrar 11. Samkvæmt kenningum hans hefur fyrsti vísir að annálaritun verið stuttar greinar á spássíum páskataflna, sem síðari annálaritarar hafa unnið úr og aukið.⁸ Þær hafi verið eins konar lykilorð frásagnar, í knöppu formi, en ómetanleg hjálpargögn síðari annála- og söguriturum. Rannsóknir Beckmans gefa óneitanlega eindregna vísbendingu um sjálfstætt heimildagildi elztu annála.

Í ritum sínum hefur Ólafía Einarsdóttir leitazt við að sanna hið gagnstæða, þ. e. að annálar sæki efni sitt að mestu eða öllu leyti til sagna.⁹ Í þessu efni gengur hún lengra en þeir Storm og Finnur Jónsson. Þeir telja báðir, að frumannáll hafi sótt efni til ritaðra sagna, þ. e. þeirra, sem skrifaðar voru fram að 1280. Í nýjstu grein Ólafíu, sem ég hef undir höndum, heldur hún því fram, að elztu annálar sæki efni til frumgerðar Sturlungusafnsins og gefur þar með þeirri hugmynd undir fót-

⁴ *Sverige i utländsk annalistik 900–1400* með sárskiöld hánsyn till de isländska annalerna (Stockholm 1955).

⁵ Ólafía Einarsdóttir: *Studier i kronologisk metode i tidlig islandsk historieskrivning* (Lund 1964); „Sverige i islandsk annalistik 1190–1270“. *Scandia* 31 1965 331–44 (andmælt af Sven Axelson: *Historisk tidsskrift* (Oslo) 2 1968 133–43); „Hvornår forfattedes sagaen om Magnus lagabøter“. *Historisk tidsskrift* (Oslo) 1 1967 59–67; „Om de to håndskrifter af Sturlunga saga“. *Arkiv för nordisk filologi* 83 1968 44–80. Hermann Pálsson: *Eftir þjóðveldið*. Heimildir annála um íslenska sögu 1263–98 (Reykjavík 1965); *Tólfta öldin* (Reykjavík 1970). Hér verður eingöngu vitnað til fyrrnefndrar bókar Hermanns.

⁶ Storm lxxxiii.

⁷ Finnur Jónsson II.2 788.

⁸ Xenia Lideniana 16–39.

⁹ *Studier* . . . 317–26; *Scandia* 331–44; *Arkiv* 46.

inn, að annálar hafi ekki verið skrifaðir á Íslandi fyrr en eftir aldamótin 1300. Enda þótt stuðzt sé öðrum þræði við niðurstöður Storms (ekki Finns, sem þó er vitnað til), er öldungis óleyfilegt að ársetja Resensannál 1310, eins og Ólafía gerir.¹⁰ Samkvæmt ummælum Árna Magnússonar hefur ný hönd tekið við í annál Resensbókar 1283 og skrifað til loka (1295),¹¹ en einmitt frá árinu 1283 breytist staða hans í ættartölu annála (sbr. bls. lxx). Ef Resensannáll hinn forni telst frá því skömmu eftir 1283, er loku fyrir það skotið, að hann hafi getað þegið frá Sturlungu, og reyndar eru engin dæmi í fyrrnefndri grein Ólafíu, sem sanna slíkt samband þessara tveggja rita.

Ein af helztu röksemdum Ólafíu styðst við athugun hennar á annálsefni í Prestssögu Guðmundar góða.¹² Öllum ber saman um, að sagan sé sam-in á fyrra hluta 13. aldar, enda þótt menn greini á um, hve snemma það hafi verið.¹³ Þar er að finna margar annálagreinar, óháðar söguþræði, sem flestar finnast einnig orðréttar eða líkar í annálum, enda þótt nokkrar séu ýtarlegri í Prestssögunni. Greinar þessar telur Ólafía upphaflegar í Prestssögunni og þaðan komnar í varðveitta annála, en aðrir hafa haldið því fram, að höfundur sögunnar hafi notað sérstakan annál.¹⁴ Ef þannig væri gert ráð fyrir annál frá fyrra hluta 13. aldar, hlytu kenningar þeirra Storms, Finns og Ólafíu um upphaf annálaritunar á Íslandi að falla úr gildi og ennfremur kenningar Ólafíu um takmarkað sjálfstætt heimildagildi annála. Ólafía dregur fram mörg samanburðardæmi úr Prestssögunni og annálum máli sínu til stuðnings. Í engu þeirra felast þó óyggjandi röksemdir. Dæmin gætu eins komið heim við það, að höfundur Prestssögunnar hafi notað orðfáan annál sem beinagrind frá-sagnar sinnar og tímatala, en aukið við skv. eigin vitneskju. Höfundur hefur staðið Guðmundi svo nærri, að hann hefur hlotið að þekkja vel til atburða, nákominna honum. Annálagreinar eins og „Lögréttubardagi“ eða „Týndist Stangarfoli“¹⁵ hefðu vel getað nægt til að hressa upp á minni höfundar. Ennfremur er vel hugsanlegt, að einstakir varðveittir annálar hafi tekið upp viðbótargreinar úr Prestssögunni.

Í þessu efni er þörf mikilla frekari rannsókna. Unnið er nú að texta-

¹⁰ Arkiv 47.

¹¹ Storm ii.

¹² *Studier* 293–317.

¹³ Guðbrandur Vigfússon: *Biskupa sögur* I (Kaupmannahöfn 1858) lxi; Björn M. Ólsen: *Safn til sögu Íslands* 3 225; Jón Jóhannesson: *Sturlunga saga* II (Reykjavík 1946) xxviii–xxix, *Skírnir* CXXVI 1952 92–3.

¹⁴ *Sturl.* II (1946) xxviii.

¹⁵ *Studier* 301, 310–11.

athugun Guðmundarsagna á vegum Árnastofnunar í Kaupmannahöfn, en brýnt er einnig að taka innra samband allra annála að nýju til gaumgæfilegrar rannsóknar.

Í Árna sögu ber talsvert á annálagreinum, en með annálagreinum á ég við sögulegar fróðleiksgreinar, sem eru sjálfum söguþræðinum óviðkomandi. Greinar þessar taka yfir árin 1271–89. Hér á eftir verður gerð tilraun til að marka sögunni stað innan hinnar gróskumiklu annálaritunar 13. og 14. aldar. Það sem ritað hefur verið um innra samband annála verður skoðað í ljósi annálagreina þessara tveggja áratuga. Rakið verður það efni, sem hugsanlegt er, að sagan hafi þegið frá annálum og hver einstakur annáll frá sögunni, og vikið að hinni glötuðu sögu Magnúsar lagabætis. Við athugunina verður stuðzt við þá leiðsögutilgátu, að allir varðveittir annálar séu komnir frá sama annálastofni, sem nefndur verður „frumannáll“ samkvæmt áunninni hefð. Sú nafngift er reyndar villandi; í henni þarf engan veginn að felast, að um sé að ræða fyrsta annál, sem ritaður var á Íslandi, heldur aðeins sameiginlega formóður allra varðveittra annála. Aftast eru töflur, þar sem tíndar eru til annálagreinar Árna sögu og nokkur önnur efnisatriði, sem koma á einhvern hátt heim við annála, ásamt hliðstæðum greinum í varðveittum annálum. Annálar IX og X, Flateyjarannáll og Oddverjaannáll, eru ekki með á töflunum, þar sem greinar þeirra hafa ekki sjálfstætt gildi gagnvart sögunni, eins og rakið verður.

Resensannáll (I) · Forniannáll (II) · Høyersannáll (III)

Þessa þrjá annála flokka þeir saman Storm, Finnur Jónsson og Beckman¹⁶ og telja náskylda. Almennt er talið, að þeir sæki til sameiginlegs móðurrits, og verður það haft að leiðsögutilgátu hér. Athugun leiðir í ljós, að annálarnir þrír hafa sameiginlegar greinar öll árin 1271–89. Margar þessara greina eru mjög líkar innbyrðis, en eiga sér langflestar efnislegar samsvaranir í öðrum annálagreindum, einkum Konungsannál (IV). Aðeins ein sameiginleg grein í I–III á sér ekki hliðstæðu í IV, þ. e. víg Eilífs í Naustdal 1277. Grein þessi er hins vegar í Lögmansannál (VII). Rétt er að nefna eina annálagrein, þar sem I–III hafa efni fram yfir IV, frásögn af flutningi Jóns erkibiskups á helgum dómum til Noregs (*T.* 1274). Samsvarandi grein í Gottskálksannál

¹⁶ Storm lxxxi–lxxxii, Finnur Jónsson III 72–3, Xenia Lideniana 20, sbr. Axelson 11.

(VIII) mun vera sótt til Magnús sögu lagabætis.¹⁷ Hér virðist frummannáll hafa þegið efni frá Magnús sögu, eins og margar aðrar greinar bera vitni um.¹⁸ Grein frummannáls virðist hafa verið tekin upp með svipuðu orðalagi í móðurriti I–III (latínan þó e. t. v. þýdd, sbr. VII), en stytt í IV, enda hefur IV þegar sagt frá heimkomu erkibiskups, þegar hér er komið.

Þar sem gert er ráð fyrir sameiginlegu móðurriti I–III, er ástæða til að kanna greinar, sem eru sameiginlegar tveimur þessara annála, en er ekki að finna í hinum þriðja. Að öðru jöfnu má gera ráð fyrir, að þar sé um að ræða upphaflegt annálsefni móðurritsins. Samanburðurinn nær aðeins fram að 1283, þar sem I er samhljóða IV frá 1284–95 (sbr. bls. lxx).

1. I, II og Árna saga hafa aðeins eina grein sameiginlega, 1273 (sbr. T.: IV, VIII). Samsvaranir I og II utan annálsefnis sögunnar:

1277 Þá drápu Tatarar soldán af Babilon(!) og xxx manna með(÷ II) honum (sbr. IV, V, VII).

1279 *Útkoma Loðins af Bakka* (sbr. V).

1280 *Útkoma Loðins lepps, Ásgrims, Jóns lögmans* (sbr. V) T.

1281 *Utanför Loðins lepps* (sbr. V) T.

2. Sameiginlegar greinar í I, III og Árna sögu, sem ekki er að finna í II, eru við eftirtalin ártöl (T):

1273 Að greininni um *vígslu Gregoriusar páfa* verður síðar vikið. Greinin „Konungafundur í Borg“ á hliðstæður í IV, en orðalag er frábrugðið IV og Árna sögu. 1274 Þ Jakob erkibiskup (sbr. IV, VII, VIII). Orðalag I, III, VII er frábrugðið IV og Árna sögu.

Ennfremur: 1277 (sbr. IV, V, VII, VIII), 1278 (sbr. IV, V), 1283 (sbr. V).

Utan annálsefnis Árna sögu eru eftirfarandi hliðstæður í I og III:

1271 Striddu þeir Bela konungur af Ungaria og konungur af Bæheim um ríki það, er Austria heitir (sbr. IV, VII). Konungur af Bæheim fékk sigur (sigraðist I). Sbr. VII, lesh. I.

Aths. Síðari málsgreinina vantar í IV. Annaðhvort sækir VII hér til I eða III breytir orðalagi frummannáls (sbr. bls. lxxv).

Drápu synir Símonar Múforts Heinrek son Ríkarðar konungs af Alimannia í kirkju (sbr. IV, VII).

1273 Þ Heinreks Englakonungs (sbr. VII).

Vígður Gregorius páfi (sbr. VII).

Aths. Ársetning beggja þessara atburða er röng í annálum I, III, VII. Heinrekur Englakonungur deyr í nóvember 1272, og við það ár er andláts hans getið í II, IV, VIII. Vígsla Gregoriusar páfa mun hafa verið síðla árs 1271, en annálar II, IV, VIII ársetja hana 1272 (sbr. bls. lxxi). Þess má geta, að við árið 1272 stendur jafnframt í III: „Gregorius papa“, sem sýnir notkun tveggja heimilda.

Eiríkur Danakonungur sigraði þýðverska menn (sbr. IV).

1278 Drepinn Ingimar í Gautlandi (sbr. IV, V).

¹⁷ Storm lxxxii, Finnur Jónsson III 77.

¹⁸ Storm lxxx; Ólafía Einarsdóttir: Historisk tidsskrift 59, *Studier* 320.

3. Í II, III og Árna sögu eru sameiginlegar greinar fram yfir I við þessi ártöl (*T*):

1272 (Gregorius páfi).

1277 Sætt Magnúss konungs og Jóns erkibiskups. Grein þessi er ekki í Árna sögu, en til sættargerðarinnar er víða vitnað í sögunni (sbr. IV og V, VII).

1278 *Biskupavígslur*. Orðalag III, V, VII og Árna sögu fylgist að á móti IV og VIII. Annars eru frávikin svo lítil, að varla er mark að.

Ennfremur: 1273 (sbr. IV), 1274 (sbr. IV, V, VIII), 1276 (sbr. IV, V, VIII), 1279 (sbr. IV, V, VIII), 1280 (sbr. IV, V, VIII), 1281 (sbr. IV, V, VII, VIII).

Samsvörun utan annálsefnis sögunnar:

1276 Braut knör hinn mikla við Vestmannaeyjar (÷ hinn mikla III). Sérefni, sbr. þó Árna sögu, bls. 50.

Hefur nú verið tíundað það efni, sem rekja mætti aftur til sameiginlegs móðurrrits I–III, og ekkert hefur komið fram, sem mælt geti á móti tilvist þess. En auk þess efnis, sem talið hefur verið, hefur hver þessara annála sérefni gagnvart hinum tveimur. Í töflunum má finna eftirfarandi fram til 1283:

I: 1281 (sbr. IV, V, VII, VIII).

II: 1271 (sbr. IV). 1272 (Tvær greinar, önnur jafnframt í IV, hin í IV og VIII).

1273 (Tvær greinar, önnur einnig í IV, hin í IV og VIII). 1275 (sbr. IV, V).

1282 *útleð Jóns erkibiskups* (sbr. Árna sögu, V, VII).

III: 1275 Þrjár greinar, ein á hliðst. í IV, önnur í IV, V, sú þriðja í IV, V, VII, VIII. 1276 (sbr. IV). 1277 Tvær greinar (sbr. Árna sögu, IV, VII). 1279 Fjórar greinar (1–sbr. IV, V; 2–sbr. IV, V, VIII (lesh. kemur heim við Árna sögu); 3–sbr. IV (lesh. fylgir V og Árna sögu); 4–sbr. IV, V, VII).

Sérefni utan annálagreina sögunnar:

I: 1277 Eiríkur Danakonungur og Valdimar Sviakonungur fóru í Vestra-Gautland og herjuðu Svíaríki (sbr. IV).

1278 Heituðust Svíar að herja í Noreg af áeggjan Dana (sbr. IV, V).

II: 1275 Þ Guðmundar Böðvarssonar (sbr. IV).

Loks verður rakið það efni, sem II og III hafa hvor fram yfir annan eftir 1283, m. a. með tilliti til þess, hvort þeir hafi þegið frá Árna sögu. Í töflunum er þetta að finna:

II: 1284 Þ Magnúsjarl í Orkneyjum (sbr. I, IV, V, VIII). Sótt mikil (sbr. VIII, Árna sögu).

1285 Þ *Þorfinnur* (sbr. I, IV). Sótt mikil um Vestfjörðu (sbr. Árna sögu).

1286 *Álfur jarl* (sbr. V, VII), *Auðunn jarl* (sbr. V, VII). *Útkoma Guðmundar* (sbr. Árna sögu).

1288 *Útkoma Þorvarðar* (sbr. I, IV, V, VIII).

III: 1284 *Kirkjur teknar* (sbr. V, VII, VIII, Árna sögu).

1285 *Andrés biskup kom* . . . (sbr. I, IV, V). Þ Bjarnar Sæmundarsonar (sbr. I, IV, V, VIII).

1286 *Vígsla Dólg-Finns* (sbr. I, IV, V).

1287 *Bæjarbruni* (sbr. I, IV, V, VIII).

1288 *Útkoma Ólafs stallara* (sbr. V, VIII).

1289 *Víg Gauta og Hallvarðar* (sbr. Árna sögu). Þ *Rafns* (sbr. I, IV, V, VII, VIII).

Utan annálsefnis Árna sögu er aðeins um eina grein að ræða, í II:

1283 Erlendur legifer (sbr. V, VIII).

Þess skal getið, að aðeins hefur verið talið það sérefni, sem sameiginlegt er með öðrum annálum.

Ekki verður vart náins skyldleika í orðalagi með annálagreinum Árna sögu og því efni, sem I–III eða tveimur þeirra er sameiginlegt. Sagan hefur ekki sótt efni til þeirra. Á hinn bóginn virðist sumt sérefni II vera þegið frá sögunni.

Við árið 1281 standa aðeins í II og eftirriti hans, Flateyjarannál (IX, sbr. bls. lxxvii) þessar klausur:

Rafn varð afturreki . . . Herra Árni biskup fór um Vestfjörðu og gerði vígslur í Holti á hvítadögum.

Um þessa grein hefur Hermann Pálsson fjallað,¹⁹ og telur hann hér vera um að ræða misskilning ritara II á frásögn Árna sögu (bls. 138, 140, 143) og ranga ársetningu af þeim sökum. Þessi tilgáta er óneitanlega freistandi, enda þótt erfitt sé að skýra, hvernig slíkur misskilningur hafi getað átt sér stað. Grein í II um útkomu Eindriða bögguls 1279 kann einnig að stafa af misskilningi á Árna sögu.²⁰ Misskilningurinn stafar þó sennilega af öðru en Hermann álitur. Á bls. 74–5 er forsaga atburðanna rakin til þess tíma, er Eindriði böggull fór með konungsboðskap. Ritari II kann vel að hafa misskilið frásögn Árna sögu svo, að sú forsaga hafi verið nærri samtímis því, að Loðinn kom út með Jónsbók. Í sögunni er ekkert sem bendir til, að Eindriði hafi farið utan aftur 1279; vísast hefur hann farið fyrir.

Grein um útkomu Guðmundar Hallssonar 1286 getur vel verið komin frá sögunni (*T.*). Nokkrar aðrar greinar í II telur Hermann þegnar frá Árna sögu.²¹ Hann nefnir til grein 1276: „Braut knör hinn mikla við Vestmannaeyjar,“ sbr. Árna sögu, bls. 50, og grein um vígslu Þórðar biskups til Grænlands 1288. Í sambandi við greinina um knarrarbrotið er þess að gæta, að hliðstæð grein er í III og gæti því verið komin frá móðurríti I–III, og eru tengsl við söguna þá ósennileg, m. a. tímans vegna. Munur á frásögn af biskupsvígslu 1288 í II annars vegar og öðrum annálum hins vegar er svo lítill, að hann gæti vel stafað frá örlitilli orðalagsbreytingu ritara II án tengsla við texta sögunnar (*T.*).

¹⁹ Hermann Pálsson 71–3.

²⁰ Hermann Pálsson 70–71, sbr. *T.*

²¹ *op. cit.* 70–75, sbr. *T.*

Við árið 1289 stendur í III:

Víg herra Gauta úr Tólgu. Víg Hallvarðar.

Aðrir annálar geta ekki um þessa atburði, Árna saga hins vegar í lengra máli (*T.*). III hefur e.t.v. þegið þetta frá sögunni, en eins kynni ritarinn að hafa sótt það til glataðrar annálsheimildar. Árna saga er að líkindum meðal heimilda II, en ekkert bendir eindregið til þess, að III hafi þegið efni frá henni, þótt það sé hugsanlegt.

Enda þótt I–III hafi næstum ekkert efni fram yfir aðra annála á þessu tímabili, flokkast þeir víða saman eftir orðalagi gagnvart öðrum annálag-erðum, og ekkert hefur komið fram, sem mælir á móti því, að þeir sæki til sameiginlegs frumstofns. Texti þeirra allra, einkum II og III, er aukinn efni úr öðrum áttum, og hefur mest verið sótt til annála af flokki IV. Ef gert er ráð fyrir sameiginlegum móðurannál að baki I–III, virðist hann ekkert hafa sótt til Árna sögu, enda væri líkast til rétt að ætla honum hærri aldur en sögunni. Bein áhrif hans á annálagreinar sögunnar eru ennfremur ólíkleg. Þar sem I–III, IV og Árna saga hafa sameiginleg efnisatriði, fylgir sagan ævinlega texta IV á móti I–III. Þá hefur sagan ekki þegið efni frá neinum einstökum annál af þessum flokki.

Konungsannáll (IV)

Finnur Jónsson hefur fjallað manna mest um samband IV við aðrar annálagarðir, og segir hann svo m. a. um vinnubrögð ritarans:

Ind i den latinske tekst har han skudt islandske notitser, første gang ved år 47, 58, 60; nogle gange har der ikke været efterladt plads nok til den isl. notits, hvorfor endel af den da måtte tilføjes i randen. Disse notitser stemmer omtrent ganske med Ann. Resen.[I] og tildels vetust.[II]. Heraf er det tydeligt, at skriveren* har haft for sig bægge disse annalværker og kombineret dem, men særlig er det Resen.[I], der er benyttet; jfr. nedenfor. Dette grundlag er benyttet helt ned til 1279, idet skriveren dog udvider det ved en stærk benyttelse af islandske sagaer, Kristnisaga, Ares og rimeligvis også Sæmunds værker, samt den hele række af kongesagaer lige ned til Magnus lagabøter; også Knytlinga, Sturlunga og biskop Gudmunds saga er benyttede. De isl. lovsigemænd anføres nøjagtig. Dette kan siges at være det første større selvstændige annalværk, hvor de hjemlige kilder er så systematisk ekscerperede.

Forfatteren tager ligeledes gennemgående hensyn til den engelske og franske historie (hvad der i så henseende anføres stod dog måske i den latinske original?). Efter år 1279 begynder skriveren at sætte åbne pladser ved de enkelte år – naturligvis fordi han nu ikke havde flere eksisterende sagaer at benytte –; disse er tildels udfyldte med senere hænder. Årene 1280–82 synes at være selvstændige, derimod er 1283–95 (slutn. af Resen.[I]) ordret som Resen.²²

*Eller den oprindelige forfatter, ti skriveren er næppe identisk med denne.

Um þetta segir Axelson:

Däremot är det föga troligt, att AReg[IV], som Finnur Jónsson gjort gällande, direkt skulle ha byggt på ARes[I] och AV[II] till 1279 och därefter för åren 1283–1295 på ARes. Före 1280 men även under sistnämnda tidsavsnitt visa nämligen de äldre isländska annalernas notiser en så stor överensstämmelse, att de efter allt att döma gå tillbaka till en gemensam redaktion. Härtill kommer att det är osäkert, om ARes och AV tillkommit före AReg.²³

Það er óneitanlega athyglisvert, eins og Finnur Jónsson bendir á, að IV er næstum orðrétt samhljóða I á tímabili. Nánar samsvaranir koma fyrst fram 1283, og frá 1284–95 er textinn nær samhljóða. Athyglisvert er, að útkomu Rafns Oddssonar 1283 er tvívegis getið í I með mismunandi orðalagi (*T.*), sem bendir til þess, að stuðzt sé við tvær annálaheimildir. Hins vegar er það vafasamt, sem Finnur heldur fram, að IV sé eftirrit I á þessu tímabili. Stefán Karlsson hefur bent mér á breytingu orðalags í I í átt til IV frá 1283. Ennfremur verður stafsetning I nauðalík stafsetningu IV upp frá því ártali. Eins og kunnugt er, er Resensannáll (I) stafrétt uppskrift Árna Magnússonar eftir annálum Resensbókar, en samkvæmt ummælum hans sjálfs hefur síðasta rithönd í forriti tekið við frá árinu 1283.²⁴ Líklegasta skýring á hinum nánú samsvörnum I við IV er sú, að ritari IV hafi sjálfur skrifað síðasta hlutann af forriti I (annálum Resensbókar), bætt greinum við ártalið 1283 og skrifað síðan annálinn áfram allt til loka 1295 – og e. t. v. annál nokkurra næstu ára, ef blað hefur verið týnt úr bókinni, þegar hún var skrifuð upp á 17. öld.²⁵

²² Finnur Jónsson III 74.

²³ *op. cit.* 12.

²⁴ Storm ii.

²⁵ Sbr. ummæli Árna Magnússonar, Storm ii.

IV sker sig frá I–III að því leyti, að hann er miklu orðfleiri og ýtarlegri (a. m. k. framan af); stíll hans er víða líkari sögustíl en annálastíl. Miklar efnissamsvaranir eru við I–III, og ekkert mælir á móti því, að aðalstofn hvors tveggja sé sóttur til sameiginlegs „frumannáls“. Ég hef tekið saman lista yfir efnisatriði í IV, sem ekki er að finna í I–III (nema þá sem viðbótargreinar í einstökum annálum). Þar kemur í ljós, að umframgreinar í IV varða langflestar norska sögu eða Norðurlanda-sögu og eru einkum tengdar Magnúsi konungi. Undantekningar eru aðeins: Lögsögumannagreinar 1271–2, andlátsgreinar 1273 (Vilhjálmur Sæmundarson, Þorsteinn Halldórsson, Brandur Andrés�son, Ketill Loftsson – *T.*), 1275 (Guðmundur Böðvarsson, hirðmaður Magnúsar konungs), 1279 (Vermundur ábóti–*T.*), páfavígsla 1281(*T.*), utanfarargrein 1274 (Guðmundur Böðvarsson) og frásögn af lausn Odds Þórarinssonar 1279 (*T.*). Einsætt virðist, að efni þetta sé mestallt þegið frá Magnús sögu lagabætis. Nú hefur frumannáll stuðzt m. a. við Magnús sögu, svo sem sést af samanburði varðveitts hluta hennar við annála. Og þá er tvennt til, annaðhvort hefur ritari IV (eða forrits IV) aukið við efni frumannáls með efni úr Magnús sögu eða það efni hefur verið í frumannál og verið stýtt í móðurriti I–III. Við samanburð hefur reyndar ekkert komið í ljós því til sönnunar, að I–III geymi stýttan texta frumannáls.

Tvö brot eru varðveitt af Magnús sögu, og kemur síðara brotið við það tímabil, sem hér um ræðir, fjallar um árin 1271–3 að hluta. Til samanburðar við annála verður hér tekið upp samsvarandi efni í síðara broti Magnús sögu.²⁶

1. (1271) Þenna vetur í jólum setti Magnús konungur prófast að Postulakirkju og kórsbræður í Björgvin með ráði Askatíns biskups og lagði þar til próvendur og mikið fé (bls. 364).

Þessi grein á sér aðeins hliðstæður í IV, en þar er eitt atriði Magnús sögu misskilið: Setti Magnús konungur á öndverðum jólum prófast og kórsbróður að Postulakirkju í Björgvin (IV).

2. (1271) Á þessu sama ári var vígður Gregorius páfi. (1272) Á þessu ári önduðust margir ágætir höfðingjar: Heinrekur Engla-konungur . . . (bls. 364).

Enda þótt þessar greinar séu samhangandi, má vel skilja þær svo, að ársæting atburða sé rétt í Magnús sögu. Út frá texta sögunnar er hins vegar skiljanlegt, að annálar IV, VIII, II spyrði saman þessa tvo atburði (sbr. bls. lxvi).

3. (1273) Valdimar konungur sendi þá orð norður til Túnsbergs Magnúsi konungi og vildi fyrir hvern mun hitta hann, þar sem Magnúsi konungi líkaði að koma til móts við hann. En Magnús konungur vildi eigi fara lengra en í Borg, og þar var fundurinn lagður (bls. 365).

²⁶ Vitnað er til brota úr Magnús sögu í *Icelandic Sagas II*, edited by Gudbrand Vigfusson, M.A. (London 1887) 364–8.

Sjá *T.* Að þessum atburðum er vikið í I, III, IV auk Árna sögu. En hér hafa IV og Arna saga sérstöðu gagnvart Magnús sögu, I, III. Fundarstaður er þar nefndur fullu nafni, *Sarpsborg* (*Borg* I, III), og fundurinn er tímasettur „um miðföstuskeið“. Axelson gerir ráð fyrir, að texti hins varðveitta brots Magnús sögu sé hér stytur.²⁷

4. Þenna vetur var ófriður mikill í Danmörk með Eiríki Danakonungi og þýðeskum mönnum . . . Eiríkur Danakonungur fékk þá hærra hlut í skiptum við þýðeska menn á þeim vetri (bls. 366). Sbr.: Eiríkur Danakonungur sigraði þýðverska menn I, III, IV. Frumannáll?

5. Eftir það talaði konungurinn fagra tölu, og lauk með því, að hann gaf Eiríki syni sínum konungsnafn, en Hákon hertoganafn (bls. 368).

Sjá *T.* Frá þessu er sagt í II, III, IV auk Árna sögu. Óvist er um uppruna greinarinnar, þar sem II fylgir IV nákvæmlega. Hér hafa III og Arna saga texta, líkastan Magnús sögu.

Hermann Pálsson fullyrðir margsinnis í bók sinni, að Magnús saga sé heimild annála um lagaskiptin 1271–3 (*T.*).²⁸ Nú vill svo til, að varðveittur er einmitt sá hluti sögunnar, sem nær yfir árin 1271–3, að vísu svolítið skertur, en þess sjást engin merki, að þar hafi verið fjallað um samþykkt laganna.

Greinar IV bera vitni nánnum skyldleika við annálsefni Árna sögu. Um þær verður fjallað í kaflanum um annálanotkun söguhöfundar hér á eftir.

Skálholtsannáll (V) · Lögmansannáll (VII)

Um samband V við aðra annála hafa fræðimenn þetta að segja:

Et Mellemstandpunkt mellem KBO[I–III] og C[IV] indtager Skálholts-annalerne²⁹

Teksten, der så at sige helt er islandsk, slutter sig meget nær til Ann. reg.[IV], idet den største del af de her stående latinske bestanddele er ordret oversatte, og stykkevis, f. ex. 1206–26, er hele teksten omtrent ordret stemmende dermed. På den anden side er der ingen tvivl om, at forfatteren også har benyttet et håndskrift, der omtrent var identisk med Resen.[I]. Atter her finder vi således en samarbejdelse af to kilder.³⁰

Samkvæmt ættaskrá Beckmans telur hann tiltölulega náinn skyldleika við I–III, en hins vegar ekki við IV.³¹

SA[IV] synas gå tillbaka på en med AReg[IV] beslätad handskrift, vilken i likhet med de andra isländska årsböckerna för sina äldre delar bygger på den nämnda gemensamma annalredaktionen.³²

²⁷ op. cit. 101–2.

²⁸ Hermann Pálsson 53, 69, 95.

²⁹ Storm lxxii.

³⁰ Finnur Jónsson III 75.

³¹ Xenia Lideniana 20.

³² Axelson 13.

Hermann Pálsson telur nán tengsl milli IV og V, og jafnframt sæki V nokkurt efni til Árna sögu.³³

Eyða er í V fram í greinar ársins 1273. Við athugun annálagreina 1273–89 koma glögg í ljós nán tengsl við IV, víða virðist V aðeins geyma stytta texta IV (1273, 1274 að mestu, 1275, 1278, sbr. *T.*). Tengsl þessi minnka upp úr 1280. Ýmislegt bendir til þess, að ritara hafi jafnframt verið önnur heimild tiltæk (sbr. tvöfalda frásögn af kirkjuþingi í Lyon 1274, *T.*). Um hugsanlega aðra aðalheimild V verður fjallað síðar, en vikið um sinn að Lögmannsannál (VII).

Um stöðu VII hafa skoðanir verið nokkuð skiptar, en eins og kunnugt er, er um að ræða eiginhandarrit Einars Hafliðasonar. Milli VII og annálsefnis Lárentíussögu eru greinileg rittengsl, og taka verður tillit til hins síðarnefnda. Storm telur VII stytta uppskrift IV með viðaukum um kirkjulega viðburði.³⁴ Forrit að annálsefni Lárentíussögu telur hann annars vegar VII, hins vegar annálasafn af flokki IV með viðbótarefni úr ýmsum annálum (II, IX, X).³⁵ Sigurður Nordal fullyrðir, að VII hafi verið bein heimild Flateyjarannáls (IX) fram til 1388.³⁶ Síðan hefur Hermann Pálsson leitt rök að því, að IX styðjist við Lárentíussögu, og rekur hann, hvað Magnús Þórhallsson hafi tekið úr VII og hvað úr sögunni.³⁷ Hermann getur ekki þess möguleika, sem virðist liggja beint við, að bæði þessi rit sæki til sameiginlegs forrits. Ekkert virðist því til fyrirstöðu að ætla, að Einar Hafliðason hafi fyrst ritað ýtarlegan annál og notað hann síðan bæði við samningu Lárentíussögu og samantekt ágrípskennds annálsafrits (VII). Lauslegur samburður VII og Lárentíussögu virðist fremur styðja þessa tilgátu, en frekari rannsókn er þörf. Í kaflanum um IX (bls. lxxvii–lxxviii) er haft fyrir satt, að tilgátan sé rétt, enda skiptir litlu máli, hvort gert er ráð fyrir, að Magnús Þórhallsson hafi sótt efni sitt í tvö rit eða eitt eftir Einar Hafliðason. Í því, sem hér fer næst á eftir, verður hins vegar VII notaður nær eingöngu við samanburðinn.

Hvað heimildum VII viðvíkur, telja þeir Finnur Jónsson, Axelson og Hermann Pálsson, að skyldleiki sé við IV, en Hermann telur V einnig meðal helztu heimilda.³⁸ Gagnstætt viðhorf kemur fram í ætta-

³³ Hermann Pálsson 84–9.

³⁴ Storm lxxxii.

³⁵ Storm lxxi–lxxii.

³⁶ *Flateyjarbók IV* (Akranesi 1945) xiv.

³⁷ Hermann Pálsson 41–5.

³⁸ Finnur Jónsson III 76, Axelson 15, Hermann Pálsson 45–7.

skrá Beckmans.³⁹ Hann skipar VII niður viðs fjarri IV, en í nánara skyldleika við annála V og I–III.

Ef frá er tekið það efni, sem V hefur þegið frá IV, kemur fram, að víða er svipaður texti í V og VII. Á töflunum kemur þetta fram við eftirtalin ár:

- 1276 *Ummæli um Adrianus páfa*. Greinin er stutt eins og í I, II, en viðbótarfróðleikur í V og einkum VII kemur heim við I auk IV, þar sem greinin er miklu ýtarlegri. Aths. Þetta dæmi ásamt fyrrgreindum leshætti við árið 1271 (bls. lxxvi) gætu bent til, að I eða annáll frá honum runninn hefði verið meðal forrita VII og þá sennilega einnig meðal forrita V.
- 1277 Svipuð frásögn af *sættargerð konungs og erkibiskups*, en lengri í V.
- 1279 *Andlát Vermundar ábóta*. Greinina vantar í I og II; Árna saga, V og VII hafa viðbótina „að Þingeyrum“ fram yfir III, IV.
- 1280 *Biskupaþing* (VII: 1281).
- 1281 „og var hún kórónuð“. *Svarið land og þegnar*. Hið fyrra er ekki í IV, hvortveggja vantar í I–III, VIII.
- 1282 Samhljóða frásögn af *landflótta Jóns erkibiskups*. Vestra-Gautlandi IV, VIII, Árna saga; Gautlandi V, VII, ÷ I–III.
- 1283 *Konungsbréf um staðamál*, sérefni V, VII. Útkoma þeirra kemur einnig fram í Árna sögu (bls. 93, 96).
- 1284 *Staðir teknir*.
- 1285 *Jarlstign Álfs*; 1286 skv. II og Árna sögu.
- 1286 *Jarlstign Auðunar* (1285 Lárentiussaga). *Útbod af Íslandi*.
- 1287 *Útlegð Álfs*, sbr. VIII. Vantar í I–IV. Nákvæmari frásögn í VII.
- 1289 *Herferð Hákonar hertoga* með Eiríki konungi.
- 1290 *Endurheimtar kirkjur*.

Eins og fyrr er getið, telur Hermann Pálsson ástæður til þessara samsvarana vera þær, að VII hafi þegið frá V. Í ljósi erlendra annála-greina þessa tímabils virðist sennilegra, að V og VII eigi sér að hluta sameiginlegt móðurrit. Verða nú þessu til styrktar rakin dæmi, sem benda til sjálfstæðs gildis hvorstveggja annálsins.

Nokkur dæmi má taka til sönnunar sjálfstæðs gildis V, þar sem hann hefur efni fram yfir IV. Að sjálfsögðu er ekkert mark takandi á efni, sem V á sameiginlegt við IV, en vantar í I–III, þar sem V er öðrum þræði styttr uppskrift IV eða náskylds annáls. Því verða tekin dæmi, þar sem V hefur sameiginlegt efni með I–III eða tveimur þeirra á móti IV. Að vísu er elzta dæmið frá 1280, en við það ár verða skil í IV, efni minnkar, og ritarinn skilur eftir eyður við hvert ártal. Þá mundi vera ástæða til fyrir eftirritarann að nýta betur aðrar tiltækar heimildir sínar.

- 1280 Útkoma herra Loðins lepps (sbr. I, II) . . . Jóns lögmanns (sbr. I, II, VII, VIII) . . . með nýja lögbók (sbr. VII, VIII). *T*.
- 1281 Utanferð Loðins lepps (sbr. I, II, Lár.). Lögtekin Jónsbók (sbr. II, III, VIII). *T*.

³⁹ Xenia Lideniana 20.

1283 Þ Erlings Álfssonar (sbr. I, III). *T.* Þ Þórðar prests Sturlusonar (sbr. I, VIII), Þórarins kagga (sbr. I).
1285 Þ Þuríð príor (sbr. II).

Þá verða tekin dæmi, sem renna stoðum undir sjálfstætt gildi VII á móti öðrum annálum, þ. e. flokki I–III annars vegar, IV hins vegar.

1271 Striddu þeir Bela kóngur af Ungaria og kóngur af Bethleem (Bæheim I, III, IV) of ríki það er Austurá (Austria I, III, IV) heitir, það liggur á meðal þeirra (það —þeirra) það liggur milli landa þeirra IV, ÷ I, III). Kóngur af Bethleem (Bæheim I, III) sigraðist (fékk sigur III). (Kóngur—sigraðist] ÷ IV).

Aths. Þetta dæmi mælir með sjálfstæðu gildi frumrits VII. Ef ekki er gert ráð fyrir því, er hugsanlegt, að VII sé blendingur úr annál af flokki I–III, náskyldum I, og annál af flokki V eða IV (V hefur ekki varðveitt við þetta ár).

1273 Þ Heinrekur Englakóngur. Varð Gregorius páfi vjus.

VII fylgir hér rangri árssetningu I, III á móti II, IV, VIII, sbr. bls. lxvi, lxxi, *T.*

1274 Frásögn VII af *heimflutningi 'gjafar Filippi Frakkakonungs* er líkust VIII (Magnús sögu), latínuskotin eins og í VIII og gæti geymt leshátt frummannáls; greinin um *þingid í Lyon* er svipuð og í I–III, VIII. V er hér fyrst til samanburðar, en styttr texta sinn eins og oft endranær. *T.*

1275 Frásögn VII af *höfðingjaerjum* kemur heim við I–III, V fylgir hins vegar IV. Í frásögninni af *haglinu mikla* þetta ár er villa í V, sem kemur ekki fram í VII, og mælir það gegn því, að VII sé eftirrit V. *T.*

1277 Sérefni I–III, *víg Eilífs í Naustdal*, er einnig í VII, en ekki fleiri annálum (nema IX). Grein um *nafnbætur* í Noregi kemur betur heim við IV og V en við I og II a. m. k.

Eftirtaldar greinar gætu verið komnar úr Árna sögu í V. *T.*

1276 *Lögtaka kristindómsbálks*.

1280 Biskupaþing í Björgvin (sbr. VII 1281).

1283 *Útkoma konungsbréfa um stadamál* (sbr. VII).

1284 *Staðir teknir* (sbr. III, VII, VIII).

Aths. Frásögnin af *jarlsnafnbót Álfs*, sem er í annálagreinum sögunnar, er mjög lík í V (sbr. VII), en er ósennilega þaðan fengin vegna annarrar tímasetningar annálanna.

1286 Útboð Eiríks konungs . . . (sbr. VII).

1289 *Hákon hertogi í fylgd með konungi í herför* (sbr. VII).

1290 *Endurheimt kirkna* (sbr. VII).

Tvær þessara greina eru sérefni V, aðrar eiga sér hliðstæður í VII. Aðeins ein þeirra, andlát Eiríks Dufgalssonar, er úr eiginlegum annálagreinum sögunnar, hinar eru allar í samfelldri frásögn í sögunni. Frásögn af vígslum 1288 í V ber þess greinileg merki að vera þegin frá Árna sögu.

Ekki er unnt að komast að öruggum niðurstöðum um afstöðu V og VII innbyrðis og gagnvart öðrum annálum með athugun annálagreina þessa tímabils. V er áreiðanlega að hluta eftirrit handrits af flokki IV. Jafnframt virðast V og VII sækja efni til sérstaks annáls, sem kann að hafa stuðzt við Árna sögu öðrum þræði. Aðalstofn þess annáls hefur annaðhvort verið annáll af flokki I–III eða sjálfstæð uppskrift frumannáls.

Gottskálksannáll (VIII)

Um Gottskálksannál hafa fræðimenn þetta að segja:

Gottskalks Annal (eller dens Original) begynder ligesom B[II] med Christi Fødsel, men hører dog i det hele taget til samme Klasse som C[IV], skjønt den som E[VII] foretager stærke Forkortelser; dog findes der hist og her Tillæg, navnlig korte Karakteristiker af Paver, som er laante fra en kortere Pa<ve>krønike, af hvilken findes Brudstykker i Codex Resenianus . . . Disse Annaler har ogsaa faaet en betydelig og interessant Forøgelse ved Benyttelsen af Sturla Thordssøns Magnussaga Lagabøtis⁴⁰

Det er klart, at Gottskalk har haft en gammel og god annalbearbejdelse, der er gået ned til 1394, hvor begyndelsen var på latin, omtrent identisk med Ann. reg.[IV]. Stoffet er i øvrigt omtrent det samme som i de andre annaler; indtil c. 1340 synes denne annal at være nærmest beslægtet med Skalh. ann.[V].⁴¹

Séu athuguð þau atriði í Gottskálksannál, sem hafa takmarkaða útbreiðslu, kemur glögglega í ljós skyldleiki hans við Þingeyraannál[IV] fram á áttunda tug aldarinnar.⁴²

VIII er svo fáorður nema þau ár, þar sem stuðzt er við Magnús sögu, að erfitt er að ákvarða stöðu hans með athugun annálagreina þessara tveggja áratuga, en reyndar er skyldleiki hans og Árna sögu ekki náinn. Ef litið er á annálsefni 1271–89, getur vel komið heim, að ritarinn hafi auk Magnús sögu stuðzt við IV eða náskylda annálsgerð fram til um 1280. Þess má geta, að VIII fylgir II og IV um dánarár Heinreks konungs 1272 á móti I, III, VII, sem telja það 1273. Eftir 1281 koma fyrir örfáar greinar, einkum andlátsgreinar, sem ekki er að finna í IV, en hins vegar yfirleitt í V. Þá gæti eftirtalið bent til þess, að VIII hafi stuðzt við Árna sögu⁴³ T.:

1284 Sótt mikil fyrir sunnan land.

1288 Ólafur Ragneiðarson (villa f. Ragnriðarson) kom út fyrir þing. Útkoma Sighvats.

1289 Frásögn af andláti Rafns. Erlendur lögmaður fór utan (sbr. Árna sögu, bls. 170, 175, 179, 181).

⁴⁰ Storm lxxxii, sbr. Xenia Lideniana 20.

⁴¹ Finnur Jónsson III 77, sbr. Axelson 16–17.

⁴² Hermann Pálsson 82.

⁴³ Sbr. Hermann Pálsson 79–80.

Flateyjarannáll (IX)

Storm telur, að IX sé bein samsteypa tveggja skyldra handrita af flokki IV og beri aðeins örsjaldan vitni um notkun annarra heimilda.⁴⁴ Meðal þeirra telur hann þó annál Einars Hafliðasonar.⁴⁵ Í annálaættaskrá sinni fylgir Beckman ættfærslu Storms í meginatriðum.⁴⁶ Axelson telur forritið náskýlt bæði IV og V, en aukið af einni gerð VII.⁴⁷ Um þetta efni segir Finnur Jónsson:

Til grund ligger et hdskr., nærbeslægtet med Ann.reg.[IV], vetust. [II] og Skalh. ann.[V]; det latinske stof er her oversat på islandsk; desuden er Einar Hafliðasons annal[VII] benyttet og udskreven.⁴⁸ Hér er fyrsta sinni minnzt á, að IX sé eftirrit II, sem Hermann Pálsson hefur síðan sýnt fram á með dæmum.⁴⁹

Ef draga má ályktanir af annálagreinum 1271–89, virðist samband IX við gamlar, varðveittar annálagreiðir tiltölulega ljóst. Helzta forrit virðist vera nákvæm uppskrift IV.⁵⁰ Texta hennar er fylgt eingöngu fram til 1275 og er meginstofn síðan.

Frá og með 1276 koma inn í texta IX viðbætur úr II og eru við eftirtalin ártöl: 1276, 1279, 1281, 1282, 1286, 1290. Hluti efnis þessara ára er sérefni II og IX. IX fylgir II mjög náíð, og til marks um það, að um dótturrit II er að ræða, má taka þessar greinar:

II

1286 ... Drap* Eiriks Dana konvngs. Gerver jarlar i Noregi Alfr ok Avövn. sét spíót i lopti a fvndi i Borgarfirði. Gvðmvndr prestr Hallz svn kom út með vtan stefninga brefvm.⁵¹

* + oc myrdör b.v. yfir línu með sömu hendi.

IX

Drepinn ok myrdr Eirekr Dana konungr. Gerfir jarlar i Noregi Alfr ok Audunn. Seet spíot a fundi einum standanda i lofti i Borgarfirdi. Gudmundur Hallzson kom vt med vtan-stefningha brefum.⁵²

Með samanburði við VII og annálfni Lárentíussögu sést, að annáll Einars Hafliðasonar eða eftirrit hans hefur verið þriðja heimild IX.

⁴⁴ Storm lxxxiii.

⁴⁵ Storm xxxviii.

⁴⁶ Xenia Lideniana 20.

⁴⁷ Axelson 18.

⁴⁸ Finnur Jónsson III 77–8.

⁴⁹ Hermann Pálsson 70–75.

⁵⁰ Annálsritarinn hefur tæpast notað IV sjálfan, sbr. Storm xxxvii. Þess skal getið, að viðbætur fjórðu handar í IV ganga aftur í IX.

⁵¹ *Isl. Ann.* (Storm) 51.

⁵² *Flateyjarbók* III (Christiania 1868) 541.

Greinar í IX 1270 taka af öll tvímæli. Að vísu er ártalið 1271 í VII eins og í öðrum annálum við umrædda atburði (deilur um Austria, dráp Heinreks), en allar villur VII koma fram í IX: *Bethleem* í stað *Bæheim*, *Austræ* í stað *Austria*, *Aqui(n)tania* í stað *Alimannia*. Ennfremur orðmyndin *sigradist*, en ekki *fékk sigur*.⁵³ Annars verður annálsefnis, sem á sér nánar hliðstæður í VII eða Lárentíussögu, einkum vart við eftirgreind ártöl: 1279, 1280, 1283, 1284, 1287, 1289.

Þar með er gerð grein fyrir uppruna alls meginefnis IX þessa tvo áratugi. Undantekningar eru þessar: 1283 er getið andláts þriggja manna, sem ekki er að finna í þeim þremur annálaheimildum, sem nefndar hafa verið. Andlátsgreinar þessar eru allar þrjár í tveimur annálum, I og V, sumar þeirra auk þess í öðrum annálum. Andlátsgreinarnar eru í sömu röð og með skyldustu orðalagi í I. Loks er sérefni í IX 1286 og 1287, ein andlátsgrein og ein utanfarargrein.

IX hefur ekkert þegið frá Árna sögu, a. m. k. ekki frá varðveittum hluta sögunnar. Þar sem IX og IV ber á milli, stendur texti sögunnar ævinlega nær IV.

Oddverjaannáll (X)

Um annál þennan verður ekki fjallað hér, þar sem hann hefur ekki sjálfstætt gildi gagnvart öðrum annálum þetta tímabil, ef marka má útgáfu Storms, a. m. k. ekki að því er Árna sögu varðar í þann máta, að hún sæki til hans efni.⁵⁴ Hér verða aðeins taldir upp staðir, þar sem sennilegt er, að annállinn hafi þegið frá sögunni.

1273 Úrskurðaði Jón erkibiskup staði undir biskups forsjó.

1284 Kirkjueignir undir leikmanna valdi af aðgöngu herra Hrafns.

1289 Árni biskup Þorkelsson (sic!) fór til Danmerkur með Eiríki kóngi. Andlát Hrafns Oddssonar. Höfðu þeir biskup Árni og hann haft miklar deilur um staðamál og ýmsir á unnið.

ANNÁLANOTKUN SÖGUHÖFUNDAR

Storm heldur því fram, að höfundur Árna sögu hafi stuðzt við annál af flokki IV, sem fengið hafi viðbætur af flokki V eftir 1280.⁵⁵ Finnur Jónsson minnst aðeins á, að höfundur hafi notað systurhandrit IV.⁵⁶

⁵³ Sbr. hér bls. lxxv.

⁵⁴ *Isl. Ann.* 483–5.

⁵⁵ Storm lxxi.

⁵⁶ Finnur Jónsson III 67.

Vafalaust hefur höfundur sögunnar stuðzt við annál. Af samanburði taflnanna kemur fram, að I–III standa sögunni ekki nærri. Skyldast er sérefni einstakra annála af þessum flokki, sem sótt er til IV, en víða standa sagan og IV saman um sérleshætti gagnvart þeim greinum einnig (*T.*: 1275–6, 1279–80, 1282).

Í samanburði við það efni, sem V hefur fram yfir IV, er rétt í upphafi að einangra annálagreinar sögunnar. Þar kemur í ljós, að einu samsvaranirnar eru tvær andlátsgreinar, θ Eiríks Dufgalssonar 1287, sem er sérefni V og Árna sögu, og θ Erlings Álfssonar 1283, sem jafnframt er sameiginlegt með I og III. Allt annað efni, sem sagan og V eiga sameiginlegt, er í samfelldri frásögn í sögunni og sennilega þaðan komið inn í V (og VII). Nánustu forrit VII og VIII geta hvergi verið heimildir sögunnar.

Þar sem Árna saga og varðveittur hluti Magnús sögu fjalla um sömu atburði, fylgir Árna saga nær undantekningarlaust IV. Um frásögn af konungafundi í Sarpsborg er áður rætt (bls. lxxi–lxxii). Eitt atriði bendir eindregið til þess, að höfundur Árna sögu hafi ekki stuðzt við Magnús sögu í frásögn þessa fundar. Í sögubrotinu er sagt frá því, er Magnús konungur sendi Árna biskup móti Valdimar konungi.⁵⁷ Höfundur Árna sögu hefði varla látið hjá líða að geta slíkrar vegsemdar, ef hann hefði haft Magnús sögu í höndum. Í frásögninni fylgir hann IV, en hefur haft vitneskju um, að Árni biskup hafi verið í föruneyti Magnúsar konungs og verið sýndur mikill sómi.

Ein villa er í annálagreinum sögunnar, sem ekki kemur fram í neinum annál. Þar sem segir í I–IV, VII, VIII, að Eðvarður konungur hafi verið kórónaður 1274, segir sagan, að hann hafi verið krossaður til Jórsalaferðar.

Athyglisvert er, að annálsefni sögunnar dregst mjög saman upp úr 1280. Meginefni hennar verða upp frá því flóknar innanlandserjur um staðamál, en annálsefni rýrnar að sama skapi. Það er reyndar 1280, sem eyðurnar byrja í IV, og upp frá því sker hann sig ekki eins úr gagnvart öðrum annálum. En sums staðar eftir 1280 hefur sagan að geyma annálaefni, sem ekki er í IV, V né öðrum varðveittum annálum. Nefna má völd Auðunar hestakorns 1281 (bls. 85), stríðið milli Filippusar Frakkakonungs og Péturs af Aragon 1285 (*T.*), víg Gauta í Tólgu og Hallvarðar af Hörðu 1289 (*T.*), drukkun Kolbeins kettuhryggjar sama ár (bls. 173). Það má gera sér í hugarlund, að höfundur hafi haft

⁵⁷ *Icelandic Sagas* II (1887) 366.

í höndum forrit, systurhandrit eða eftirrit IV, sem hlotið hafi viðbætur frá ókunnu annálshandriti. Sum þessara atriða geta reyndar stafað af kunnleika höfundar sjálfs.

Að lokum er rétt að geta þess möguleika, að IV sæki efni í annálsgreinar Árna sögu. Samsvaranir eru óneitanlega afar miklar milli þessara rita, og sums staðar er efni, sem er að finna í IV, sett fram í samfelldri frásögn í sögunni. Þetta á við um lagaskiptin 1271–3, stefnu til þingsins í Lyon 1272, konungafund í Sarpsborg 1273, útkomu páfa-bréfa með bréfum erkibiskups 1275, lausn Odds Þórarinssonar 1279 (sbr. *T*).⁵⁸ Það mælir hins vegar mjög í móti þessari tilgátu, að eftir 1280 sjást engin merki þess, að ritari annálsins hafi sótt efni til sögunnar. Villan í sögunni, krossun Eðvarðar Englakonungs, gengur ekki aftur í IV. Dæmin, sem tekin voru hér að ofan, mætti vel kenna haglegrri aðlögun þessa annálsefnis að söguþræði. Fyrrgreindur möguleiki er því nánast óhugsandi. Árna saga sækir áreiðanlega til annáls, og eðlilegra er að hugsa sér, að IV sæki til þess annáls eða náskylds handrits en að Árna saga sé milliliður tveggja annála.

⁵⁸ Síðasta dæmið hefur reyndar sérstöðu, en það getur verið komið inn í annálinn úr öðrum heimildum en Árna sögu.

ANNÁLATÖFLUR

ÁRNA SAGA

Var þá síra Árni kosinn og confirmatus . . . til Skálaholtsbiskups og vígður . . . Á því ári var vígður Erlendur biskup til Færeyja (11).

Á þessu sumri sendi virðulegur herra Magnús kóngur til Íslands Þorvarð Þórarinsson og Eindriða böggul, hirðmann sinn, þar með Sturlu Þórðarson með lögbók norræna, og var þá eftir um sumarið játað þingfararbálki og 2 kapitulum úr erfðabálki, um festarkonu börn og um arfleiðing og þegngildi um allt land, en ei fleira (22).

Var og á þessu þingi lögtekin öll bók sú, er kóngurinn hafði utan sent, nema erfðabálkur var ei lögtekin nema ij kapitular, er hið fyrra sumarið var játað. *Utanferð Árna biskups.* Fóru þá af Íslandi margir hinir ríkari menn, Rafn Oddsson, Þorvarður Þórarinsson . . . Það sumar tók og Sturla Þórðarson við lögsögn, en áður hafði Þorleifur hreimur . . . Á þessu ári var vígður Gregorius páfi x., en áður hafði páfalaust verið nær v vetur . . . Kom þessi sami síra Sighvatur á þessu ári aftur í Noreg með þeim tíðindum, að þessi páfi Gregorius hefði eftir ij ár stefnt öllum erkibiskupum og ljóðbiskupum . . . í þann stað, sem Leontium heitir, til almennilegs þings (24–26).

og hann reið þann vetur með honum um miðföstuskeið úr Björgvin og austur í Sarpsborg til móts við Valdimar Svíakonung og bræður hans. Á þessum vetri gaf Magnús konungur Eiríki syni sínum konungsnafn í Björgvin, en Hákonni hertoganafn(-dóm *R) (28). Þessir menn önduðust ís-

I–III

1269 Vígður Árni biskup til Íslands, Erlendur (+ biskup III) til Færeyja (I, III).

1271 Sturla kom út með lögbók Járnsíðu (I). Útkoma Sturlu Þórðarsonar með lögbók. Lögtekið þegngildi (III). Útkoma Þorvarðar Þórarinssonar og Sturlu Þórðarsonar með lögbók, og þá var játað þegngildi og lögtekin þingskapanarbálkur og ij capitularii úr erfðabælki, um festarkonubörn og arfleiðing (II). Þorleifur legifer tertio (II).

1272 Árni biskup fór utan, Rafn og Þorvarður (I, III). Utanferð Árna biskups, Rafns Oddssonar, Þorvarðar Þórarinssonar (II). Vígður Gregorius papa (II). Gregorius papa (III). Tekin Járnsíða í lög (I). Járnsíða lögtekin (III). Þá var lögtekin lögbók sú, er Magnús konungur hafði sent til Íslands, öll nema erfðabálkur utan þá kapitula, er áður voru lögteknir. Sturla legifer (II).

1273 Vígður Gregorius páfi (I, III). Konungafundur í Borg (I, III). Árni biskup kom út (utan III), Rafn og Þorvarður (I, III) með honum (III). Útkoma Árna biskups, Rafns og Þorvarðar í Austfjörðum (II). Jörundur biskup fór utan (I, III). Utanferð Jörundar biskups (II). Þ Ketill prest-

IV

Vígður Árni biskup til Skálaholts og Erlendur biskup til Færeyja.

Magnús konungur sendi til Íslands Þorvarð Þórarinsson og Sturlu Þórðarson lögmenn og Eindriða böngul með lögbók, og var þá játað konungi þegngildi á Íslandi. Þá var og lögtekin þingskapanarbálkur í lögbókinni og ij capitular í erfðabælki, um festarkonu börn og um arfleiðing. Þorleifur legifer tertio.

Vígður Gregorius xus papa. Stefnt eftir ij ár generale concilium. Þá var lögtekin lögbók sú, er Magnús konungur hafði sent til Íslands, öll nema erfðabálkur, utan þá ij capitula, er áður voru lögteknir. Utanferð Árna biskups og Rafns Oddssonar og Þorvarðar Þórarinssonar. Sturla legifer iterum.

Fundur Magnúss konungs og Valdimars Svíakonungs í Sarpsborg um miðföstuskeið, og hélt Magnús konungur þeim allan kost. Magnús konungur gaf konungsnafn Eiríki syni sínum, en hertogadóm Hákonni syni sínum. Þ Vilhjálmur prestur Sæmundarson, Ketill prestur Þorláksson,

INNGANGUR

lxxxiii

V

VII

VIII

Vígður Árni biskup Þorláksson til Skálholts, Erlendur til Færeyja.

Vígður Árni biskup og út kominn.

Komu norræn lög á Ísland.

Útkoma Þorvarðar Þórarinssonar og Sturlu Þórðarsonar með lögbók. Þorleifur legifer.

páfalaust iiij ár.

Lagaskipti á Íslandi. Utanferð Árna biskups og Hrafns Oddssonar og Þorvarðs Þórarinssonar. Sturla legifer. Gregorius papa x. vígður.

... Oddssonar og Þorvarðar Þórarinssonar. Utanferð Jörundar biskups. Þetta haust var játað á Íslandi að Marteinsmessu erfðabælki í lögbók þeirri, er Magnús konungur hafði sent til Íslands með flutningi Rafns Oddssonar og Sturlu lögmanns.

Varð Gregorius páfi vjus.

Þ Ketill biskup Þorleifsson(!), Vilhjálmur prestur Sæmundarson, Þorsteinn Halldórsson, Ketill Loptsson. Útkoma Árna biskups og Rafns Oddssonar, Þorvarðar Þórarinssonar. Utanferð Jörundar biskups.

ÁRNA SAGA

lenzkir þennan vetur: Þorsteinn Halldórsson, Brandur Andrés-son, Ketill Loftsson, en á Íslandi Vilhjálmur prestur Sæmundarson og Ketill prestur Þorláksson. Þetta sumar fór herra Árni biskup til Íslands . . . Þetta sumar komu þeir til Íslands Rafn Oddsson, Þorvarður Þórarinnsson, og með flutningi herra biskups og þeirra fyrrnefndra valdsmanna var um þetta haust játað norrænum erfðabálki að Marteinsmessu (36–37). Þetta haust sigldi herra biskup Jörundur (40).

Um vorið eftir þennan vetur fór af Noregi ad curiam virðulegur herra Jón erkibiskup og Askatin Björgvinarbiskup, Andrés biskup af Osló og sóttu það generale concilium, sem um vorið var haldið í Leone iij Kal. maímánaðar og komu aftur á sama ári með þeim boðskap páfans Gregorii og skipan þessa þings, að allir klerkar skyldu um næstu vj ár leggja tíundir af öllum rentum sínum. En það sama statutum kom hingað að um sumarið eftir með bréfum virðulegs herra Jóns erkibiskups. Á þessu sama ári urðu þau tíðindi á fyrrgreindu þingi in Leontia, að Græci hurfu aftur til almennilegrar kristni af þeirri þrætu, sem þeir höfðu haldið um stundar sakir, með ráðum og röksemdum Gregorii páfa. Þá sendi og Philippus Frakkakóngur Magnúsi kóngi part af krúnu vors herra Jesu Christi. Þá var og Eðvarður Englakóngur krossaður til Jór-salaferðar og margir aðrir dýrlegir höfðingjar. Þá andaðist Jakob erkibiskup í Danmörk. *Útkoma Jörundar biskups* (41–42).

I–III

ur(÷ II) Þorláksson (Þorleiksson I) (I, II). Þ Vilhjálmur Sæmundarson, Þorsteinn Halldórsson (II). Magnús konungur gaf konungsnafn Eiríki syni sínum, en hertogadóm Hákonu syni sínum (en—sínum) en Hákonu hertoganafn III) (II, III). Þetta haust var játað á Íslandi að Marteinsmessu erfðabætti í lögbók þeirri, er Magnús konungur hafði sent til Íslands (II).

1274 Gregorius páfi hafði þing í Leons (+ borg II) og bætti trú Grikkja. Játvarður Englakonungur var kórónaður. Jón erkibiskup kom í land með hlut af krúnu (þornkórónu II) vors herra (+ Jesu Christi II), er Philippus konungur af Frans gaf (sendi II III) Magnúsi konungi (I–III). Þ Jakob erkibiskup í Lund (I, III). Útkoma Jörundar biskups (II, III).

IV

Þorsteinn Halldórsson, Brandur Andrés-son, Ketill Loftsson. Útkoma Árna biskups og Rafns Oddssonar og Þorvarðar Þórarinnssonar. Utanferð Jörundar biskups. Þetta haust var játað á Íslandi að Marteinsmessu erfðabælki í lögbók þeirri, er Magnús konungur hafði sent til Íslands með flutningi Rafns Oddssonar og Sturlu lögmans.

Concilium generale celebratum est apud Leonciam. Þar var Jón erkibiskup af Niðarósi og Andrés biskup af Osló og Askatin biskup af Björgvin og komu á sama ári aftur með þeim boðskap Gregorii pape og statuto concilij generalis, að klerkar skyldu til Jór-salaferðar. Þá og snerust Grikkir aftur til kristni almennilegrar með guðs miskunn og ráðum Gregorii pape. Philippus Frakkakonungur sendi Magnúsi Noregskonungi part af þornkrúnu vors herra Jesu Christi. Kórónaður Eðvarður Englakonungur. Þ Jakob erkibiskup í Danmörku. Útkoma Jörundar biskups.

Útkoma Jörundar biskups. Þing í Leonis borg. Concilium generale celebratum est apud Leonciam. Þar var Jón erkibiskup að Niðarósi og Andrés biskup af Osló, Askatin biskup af Björgvin og komu á sama sumri aftur með þeim boðskap Gregorii páfa og statuto concilii generalis að klerkar skyldu leggja tífund til Jórsalaferðar af öllum rentum sínum vj ár, og gefnar remissiones generales þeim, er krossaðist til Jórsalaferðar. Þá snerust og Grikkir aftur til almennilegrar kristni með guðs miskunn og ráðum Gregorii páfa.

Gregorius páfi hafði concilium í Leons og bætti trú Grikkja. Þ Jacobus erkibiskup af Lund. Játvarður Englakóngur var coronatus. Jón erkibiskup kom í land cum parte spinee corone domini nostri Jesu Christi, er Magnúsi kóngi var send af Filippo kóngi af Frans.

Þ Jakob erkibiskup af Lund í Danmörk. Síra Játvarður, son Heinreks kóns af Englandi, kórónaður. Gregorius páfi hafði þing í Leonis. Micael Grikkjakóngur og Androvicus kóngur son hans og allt stórmenni þeirra samþykktust um kristnihald og hlýðni við páfann og sendu sína sendiboða á þingið til hans. Jón erkibiskup kom heim af curia og braut skip sitt næsta dag drottins eftir allra heilagra messu í Eiðsvogi fyrir norðan Björgvin. Hann hafði með að fara part de spinea corona domini, er Filippus Frakkakóngur sendi Magnúsi kóngi, og á frjádaginn eftir in festo Theodori lét Magnús kóngur gjöra processionem af Postolakirkju í móti helgum dómum, og söng Jón erkibiskup messu háttíðlega. Jörundur biskup út kominn.

ÁRNA SAGA

Magnús kóngur lét efna til kirkju-gjörðar í grasgarði sínum í Björgvin. Valdimar Svíakóngur flýði í Noreg fyrir bræðrum sínum, hertoga Magnúsi og júngherra Eiríki, og þá er hann kom aftur í Svíaríki, varð hann fanginn og gaf upp krúnuna og komst eftir það á flótta í Kóngahellu. Þá varð í Þrándheimi svo stórt hagl, að hinir stærstu haglsteinar stóðu xv aura. Þá brann bær í Túnsbergi. Þetta sumar reið virðulegur herra Árni biskup til alþingis, og með hans flutningi var lögtekin hinn nýi kristins dóms bálkur utan fá kapitula . . . Á þessu sumri kom út Jörundur Hólabiskup og svo statutum concilij generalis, það sem fyrr var af sagt (42–43).

I–III

1275 Eiríkur son Birgis hertoga (jarls III) kom af Danmörk með nokkurn styrk Danakonungs og stríddi við Valdimar bróður sinn með styrk Magnúss hertoga bróður þeirra. (+ Þá III) Flýði Valdimar til Noregs (I, III) ríki sitt, og svo sem hann kom aftur, var hann fanginn og gaf upp kórónuna bræðrum sínum og kom eftir það með flótta til Konungahellu (III). Valdimar konungur og Eiríkur bræður börðust 4 N. Julii. Valdimar stökk norður í Noreg (II). Magnús konungur lét setja kirkju-grundvöll í grasgarði sínum (II). Bæjarbruni í Túnsbergi. Á Lár-entiusvökudag kom það hagl í Þrándheimi, að hinir stærstu haglsteinar stóðu 15 aura (III).

IV

Lét Magnús konungur setja kirkjugrundvöll í grasgarði sínum í Björgvin. Varð Valdimar Svíakonungur forflótti fyrir bræðrum sínum hertoga Magnúsi og júngherra Eiríki til Noregs. Og svo sem hann aftur kom í Svíaríki, var hann fanginn og gaf upp krúnuna bræðrum sínum og komst eftir það með flótta til Konungahellu. Á Laurenzmessudag kom það hagl í Þrándheimi, að stærstu haglsteinar stóðu xv aura. Bæjarbruni í Túnsbergi. Komu transscripta páfalegra bréfa til Íslands pro subsidio terræ sanctæ með bréfum herra Jóns erkibiskups.

Þann vetur urðu þau tíðindi, að Gregorius páfi andaðist íiiij Idus Januarij, og kallar alþýða hann helgan. Þá var kosinn Innocentius vus in festo sanctæ Agnetis og litlu síðar vígður. Hann var fyrstur páfi af predikarahúsi og lifði eigi allt til Jónsvöku. Þá var tekinn til páfa Octinbonus cardinalis, rómverskur og ágætur og kallaður Adrianus íiiijus. Hann söng enga messu, því að hann varð eigi vígður til prests, en hann andaðist fyrir vígsludaga, milli Maríumessna. Þá var tekinn til páfa meistari Petrus hispanus cardinalis á drottinsdag fyrir krossmessu og kallaður Johannes xxius. Þenna vetur var ófriður milli Danakonungs og Svía. Valdimar Birgisson Svíakonungur kom til Björgvinar á fund Magnúss

1276 θ Gregorius (+ xus II) páfi. Innocentius (+ vus II) páfi. Adrianus (+ vus II) páfi (I, II) hann var eigi prestur og hét Otto bonus (I). Vígður Johannes vius papa (II). θ Gregorius papa 4 Id. Januar., og kallar alþýða hann helgan, et in festo Agnetis var kosinn Innocentius og vígður litlu síðar, fyrstur papa af predikara húsi, og lifði eigi allt út til Jónsvöku. Þá var tekinn til papa Ottobonus cardinalis, rómverskur og ágætur, og kallaður Adrianus. Hann söng enga messu, því að hann var eigi vígður til prests, en hann andaðist fyrir vígsludaga í milli Maríumessna. Eftir það var tekinn til papa meistari Petrus hispanus cardinalis drottinsdag fyrir krossmessu og kallaður Johannes 21. Þá kom Valdimar Svíakon-

θ Gregorius xus papa íiiij Idus Januarij, og kallar alþýða hann helgan, og in festo Agnetis var kosinn Innocentius vus og vígður litlu síðar, fyrstur af predikarahúsi og lifði eigi allt út til Jónsvöku. Þá var tekinn til páfa Octobonus cardinalis, rómverskur og ágætur, og kallaður Adrianus íiiijus. Hann söng enga messu, því að hann varð eigi vígður til prests, en hann andaðist fyrir vígsludaga millum Maríumessna. Eftir það var tekinn til papa meistari Petrus hispanus cardinalis á dróttinsdag fyrir krossmessu og kallaður Johannes xxius. Ófriður milli Dana og Svía. Kom Valdimar Birgisson Svíakonungur til Björgvinar á fund Magnúss konungs. Um sumarið var fundur þeirra og palliment Magnúss Noregs-

V

Magnús konungur lét setja kirkju-
grundvöll í grasgarði sínum í
Björgvin. Valdimar Svíakonungur
varð forflótti fyrir bræðrum sín-
um til Noregs og gaf upp kon-
ungsnafn. Á Laurentiusmessudag
kom það hagl í Þrándheimi, að
stærstu haglsteinar stóðu xvijj
aura. Bæjarbruni í Túnbergi.
Komu transscripta páfalegra
bréfa til Íslands.

VII

Eiríkur son Birgis hertoga kom
af Danmörk með liði af landinu
og stríddi viður Valdimar bróður
sinn með styrk Magnúss hertoga
bræður þeirra, og flýði Valdimar
kóngur í Norveg. Þá kom svo
mikið hagl úr skjújum á Lauren-
tiusmessudag, að einu stenu(!)
haglsteinar stóðu xv aura í
Þrándalögum.

VIII

Á Laurentiusmessudag kom hagl
í Skauni, milli Orkadals og
Gaulardals, að sumir haglsteinar
stóðu xv aura vegna, það hagl
kom víðara í Þrándalögum. Á
þessu ári um miðsumarskeið
stríddu upp á Valdimar Svía-
kóng bræður hans, hertogi Magn-
ús og jungherra Eiríkur við nokk-
urn styrk Eiríks Danakóns. En
sem Valdimar kóngur hafði feng-
ið slag á sínum mönnum af
bræðrum sínum, flýði hann til
Noregs . . . og kom í Borgarsýslu
til Erlings Álfssonar og fór litlu
síðar austur til Svíaríkis . . . Varð
þá Valdimar kóngur fanginn og
Sofía drottning. Gekk þá Svíaríki
undir bræður hans, hertoga Magn-
ús og jungherra Eirík. Nokkru
síðar andaðist jungherra Eiríkur
Birgisson, en Valdimar kóngur og
Sofía drottning komust til(!) flótta
af Svíaríki í Ragnhildarhólma við
Kóngahellu.

θ Gregorii páfa x. Vígður Inno-
centius páfi v. θ Innocentii páfa.
Vígður Adrianus páfi, hann var
eigi prestur. θ Adrianus páfi.
Vígður Johannes páfi xxi. θ Þor-
gils biskup af Stafangri. Lögtek-
inn kristinsdómsbáلكur hinn nýi.
Var ófriður milli Dana og Svía.
Magnús konungur gaf jarlsnafn
í Túnbergi Magnúsi syni Magn-
úss jarls í Orkneyjum.

θ Gregorius páfi og Innocentius
páfi. Adrianus páfi, hann var eigi
prestur og hét Octovianus og var
hinn frægsti cardinalis.

θ Gregorius papa x in festo Pauli
primi heremiti. Eftir hann varð
páfi Innocentius v af predikara-
húsi. θ Innocentius, eftir hann
var Adrianus. θ Adrianus. Þar
eftir Johannes. θ Þorgils biskup í
Stafangri. Á þórsdaginn eftir
Jónsmessu baptista sigldi Magn-
ús kóngur með her sinn af Kónga-
hellu til Horsabergs . . . Var þá
talað um sætt þeirra bræðra í
landtjöldum Valdimars kóns og
hertoga Magnúsar . . . Varð af
því ei sætt gjör að sinni þeirra í
millum og skildust við svo búið
. . . Á Ólafsmessudag gaf Magn-
ús kóngur jarlsnafn Magnúsi syni
Magnúss jarls og jarldóm . . . Um
haustið eftir og um veturinn var
ófriður milli Svía og Dana.

ÁRNA SAGA

konungs. Um sumarið eftir var fundur þeirra Magnúss Noregskonungs og Magnúss Birgissonar, er Svíar höfðu þá til konungs tekið. Sá fundur var í Gautelfi við Hörsaberg og leitað um sættir milli þeirra bræðra Valdimars og Magnúss, og vannst ekki að í því sinni. Magnús konungur gaf í Túnsbergi jarlsnafn Magnúsi jarlssyni af Orkneyjum. Þá andaðist Þorgils Stafangursbiskup (46–47).

Þennan vetur voru kyrr ein tíðindi. Um vorið andaðist Jón páfi innan pikkisdaga. Í hans stað var kosinn Gagitanus, rómverskur cardinal, og vígður nær Katrínarmessu og kallaður Nicholas iijus. Á þessu sama ári andaðist Askatin Björgvinarbiskup. Þá sættust þeir við Magnús kóng um þær klausur í lögbókum, er hann hafði skipaðar, en þeir höfðu ei haldið þar til. Á þessu ári gaf Magnús kóngur lendum mönnum baróna nöfn og herra, en skutilsveinum riddara nöfn og herra (55–56). Á þessu sama sumri sigldi Rafn Oddsson og Þorvarður Þórarinsson og Sturla lögmaður (58).

I–III

ungur á fund Magnúss konungs í Noregi. Um sumarið var fundur þeirra og parlament Magnúss konungs og Magnúss Birgissonar jarls, er Svíar höfðu þá til konungs tekinn. Sá fundur var í Gautlandi við Hörsaberg. Þar var og Valdimar konungur, og var talað um sættir þeirra bræðra. Ófriður milli Dana og Svía. Gaf Magnús Noregskonungur jarlsnafn Magnúsi, syni Magnúss jarls af Orkneyjum (III). Þ Þorgils biskup í Stafangri (II, III).

1277 Þ Johannes papa (I–III) innan pikkisdaga (III). Vígður Nicholas (+ iijus II) páfi (I, II). Nicholas papa vígður við Katrínarmessu, hann hét áður Johannes Gaetanus, rómverskur cardinalis (III). Þ Askatin biskup (I, III) af Björgvin (III). Fóru utan Rafn, Þorvarður og Sturla lögmaður (I). Utanferð Rafns og Þorvarðar og Sturlu Þórðarsonar (II). Utanför Rafns Oddssonar og Þorvarðar Þórarinssonar og Sturlu Þórðarsonar lögmanns (III). Magnús konungur gaf barónanafn lendum mönnum, herranafn riddurum (I). Magnús konungur gaf lendum mönnum og skutilsveinum herranöfn (II). Magnús konungur gaf lendum mönnum barónanafn og herra, en skutilsveinum riddaranafn og herra (III). Sætt Magnúss konungs og Jóns erkibiskups (II, III).

IV

konungs og Magnúss Birgissonar, er Svíar höfðu þá tekið til konungs. Sá fundur var í Gautelfi við Hörsaberg, og var talað um sættir þeirra bræðra Valdimars og Magnúss og sættust ekki að því sinni. Gaf Magnús Noregskonungur í Túnsbergi jarlsnafn Magnúsi, syni Magnúss jarls af Orkneyjum. Þ Þorgils biskup í Stafangri.

Þ Johannes papa innan pikkisdaga. Nicholas iijus papa var vígður nær Katrínarmessu. Hann hét áður Johannes Gagitanus vel Gaitanus, rómverskur cardalis. Þ Askatin biskup í Björgvin. Sætt Magnúss konungs og Jóns erkibiskups. Magnús Noregskonungur gaf lendum mönnum barónanafn og herra, en skutilsveinum riddaranafn og herra. Utanferð Rafns Oddssonar og Þorvarðar Þórarinssonar og Sturlu lögmanns.

Þ Johannes páfi. Nicholas páfi
 iiij ár. Greinir og nokkuð sund-
 urþykki var millum Magnúss
 konungs og Jóns erkibiskups um
 þá skipan, sem þeir vildu stað-
 festa milli konungdómsins og
 biskupsdóms í Noregs konungs
 konungsríki, og áttu þeir að
 nokkurar stefnur að semja þetta
 mál. Á Laurentiusmessuafтан að
 berfættu bræðra í Túnsbergi
 sömdu þeir Magnús konungur og
 Jón erkibiskup öll sín mál og
 gerðu ævinlega skipan milli kon-
 ungdómsins og biskupsdóma í
 Noregs konungs ríki og settu fyr-
 ir sterk bréf með sjálfra sinna
 innsiglum og allra annarra höfð-
 ingja innsiglum þeirra, sem þar
 voru við staddir. Magnús kon-
 ungur gaf lendum mönnum bar-
 ónanöfn og herra, en skutilsvein-
 um riddaranöfn og herra. Þ Ask-
 atin Björgvinarbiskup. Utanferð
 Rafns Oddssonar og Þorvarðs
 Þórarinssonar og Sturlu lög-
 manns.

Þ Ascatin biskup, Innocentius
 páfi og Adrianus páfi. Vigður
 Johannes páfi xxius. Ófriður mill-
 im Dana og Svía. Andaðist Jo-
 hannes páfi innan pikisdaga. Varð
 Nicholas páfi Katrínarmessu, hét
 hann áður Johannes Gaiantus vel
 Gagitanus, rómverskur cardinalis.
 Gerðu þeir Magnús kóngur og
 Jón erkibiskup ævinlega skipan
 milli kirkjunnar og krúnunnar, og
 staðfest með bréfum og innsiglum
 annarra lendra og ólendra í land-
 inu. Actum í Túnsbergi. Þá gaf og
 Magnús kóngur lendum mönn-
 um sínum, stöllum og öðrum
 skutilsveinum, að þeir væri kall-
 aðir herrar af öllum mönnum.
 Skyldu og lendir menn þaðan af
 heita barónar, en skutilsveinar
 riddarar.

Þ Johannes páfi. Vigður Nicholas
 til páfa, hann hét áður Johannes.
 Þ Askatin biskup.

ÁRNA SAGA

I-III

IV

Á þessum vetri, er Þorvarður hafði siglt um haustið, var vígður Narfi til Björgvinar, en Þorfinnur til Hamars. Þetta sumar fór kóngurinn Magnús með miklu liði suður til Elfar (58).

1278 Hafði Magnús konungur leiðangur til Elfar (I). Leiðangur Magnúss konungs til Elfar (III). Vígður Narfi biskup (+ til Björgvinar III) og Þorfinnur biskup (+ til Hamars III) (II, III). Sturla fór út (I). Útkoma herra Sturlu (II). Útkoma Sturlu lögmans (III).

Vígður Narfi Björgvinarbiskup og Þorfinnur biskup til Hamars. Leiðangur Magnúss konungs til Elfar. Útkoma herra Sturlu lögmans.

Lausn Odds og flutningur beinanna í Skálholt (64–66). Á þessu sumri kom út herra Rafn Oddsson og var þá gjör merkismaður, og þá kom út Þorvarður Þórarinsson. Þenna vetur höfðu Karelar tekið Þorbjörn skæni, sýslumann Magnúss konungs, og drepið af honum xxxv manna. Var hann stundu síðar leystur út með fé (66). Eftir þetta reið Árne biskup á Eyrar, og létu þeir út in festo sancti Bartholomei apostoli ... og á þessu ári andaðist Vermundur ábóti að Þingeyrum viij Kal. Januarij (67).

1279 Árni biskup og Jörundur biskup leystu Odd Þórarinsson, og voru færð bein hans í Skálholt til legurstaðar (III). Árni biskup og Jörundur biskup fóru utan (I). Utanferð Árna biskups og Jörundar biskups (II, III). Herra Rafn ger merkismaður (III). Rafn kom út (I). Útkoma Rafns og Þorvarðar (II, III), Eindriða bögguls (II). Karelar tóku á fjalli Þorbjörn skæni, sýslumann Magnúss konungs og drápu fyrir honum hálfan fjórða tug manna. Þ Vermundar ábóta (III).

Kereljar tóku Þorbjörn skæni sýslumann Magnúss konungs og drápu á fjalli fyrir honum xxxv menn. Útkoma Þorvarðar Þórarinssonar. Útkoma herra Rafns Oddssonar. Þá hafði Magnús konungur gert hann merkismann sinn. Jörundur biskup og Árni biskup leystu Odd Þórarinsson, og fóru bein hans í Skálholt til legstaðar. Utanferð Jörundar biskups og Árna biskups. Þ Vermundur ábóti.

hinn himneski faðir Jesus Christus kallaði til sín virðulegan herra Magnús kóng in adventu beati Nicholai í Barin ... þá kom virðulegur herra Jón erkibiskup in festo trinitatis að halda það biskupþing, sem fyrr var getið (68–69). herra Eiríkur var coronatus af fyrrnefndum Jóni erkibiskupi að hjáveröndum þessum biskupum: Andrésí af Osló og Jörundi af Hólum, Erlendi af Færeyjum, Árna af Skálholti, Árna af Stafangri, Narfa af Björgvin, Þorfinni af Hamri, Markúsi af Suðureyjum in festo Suithuni episcopi ... *Útkoma biskupa* ... Á þessu sama ári hafði andazt herra Nicholas páfi, í hans stað kom Marteinn páfi. Þá andaðist Ólafur Grænland-

1280 Þ Magnúss konungs (I). Þ Magnús konungur (+ góði II) Hákonarson (II, III) 7 Idus Maii (II). Eiríkur konungur (+ son hans I) kórónaður (I, II). Eiríkur, son Magnúss, kórónaður (III). Útkoma Árna biskups og Jörundar biskups (I–III), Loðins lepps, Jóns lögmans (I, II). Þ Nicholas páfi (I–III). Þ Ólafur Grænlandabiskup (Grænlandsbiskup III) (II, III).

Þ Nicholas iijus papa og Magnús konungur Hákonarson. Eiríkur konungur sonur hans kórónaður af Jóni erkibiskupi og vij öðrum biskupum. Þ Ólafur Grænlandabiskup. Útkoma Jörundar biskups og Árna biskups.

V

Vígður Narfi biskup til Björgvinar og Þorfinnur biskup til Hamars. Leiðangur Magnúss konungs til Elfar. Útkoma herra Sturlu lögmans.

VII

Vígður Narfi biskup til Björgvinar og Þorfinnur biskup til Hamars.

VIII

Vígður Narfi Björgvinarbiskup og Þorfinnur biskup til Hamars.

Jörundur biskup og Árni biskup leystu bein Odds Þórarinssonar, og fóru bein hans í Skálholt til legstaðar. Utanferð Árna biskups og Jörundar biskups. Herra Rafn gjör merkismaður og fór til Íslands. Þ Vermundar ábóta að Þingeyrum. Útkoma Þorvarðar Þórarinssonar.

Þ Vermundur ábóti að Þingeyrum. Biskupslaust á Íslandi.

Útkoma herra Þorvarðar og herra Rafns. Þá hafði Magnús kóngur gjört hann merkismann sinn.

Þ virðuligs herra Magnúss konungs hins kórónaða. Eiríkur son hans kórónaður. Biskupaþing í Björgvin. Útkoma herra Árna biskups og herra Jörundar biskups, herra Loðins lepps . . . og Jóns lögmans, og kom hann út með nýja lögbók. Þ Nicholas páfi og Ólafur Grænlandingabiskup.

Þ Magnús kóngur Hákonarson. Coronatus Eiríkur kóngur vj N. Julii. Komu af(!) Íslandi biskupar og Jón lögmaður með nýja bók. Vígður Nicholas páfi(!).

Þ Magnús kóngur. Eiríkur son hans kórónaður af Jóni erkibiskupi og vij lýðbiskupum. Þ Nicholas páfi, Ólafur Grænlandingabiskup. Útkoma Árna biskups og Jörundar biskups. Jón kom út með hina nýju bók.

ÁRNA SAGA

I-III

IV

ingabiskup. Það sama sumar kom út Loðinn leppur í Vestmannaeyjar með boðskap hins unga kóns og með honum herra Jón. Þeir höfðu meðferðar nýja lögbók til landsins, þá sem kóngurinn bauð að lögleiða (70–71). fóru þeir herra Jón lögmaður þingum yfir landið með boðskap herra Eiríks kóns og herra Hákonar hertoga og létu sverja þeim land og þegna, hvar sem þeir fóru (75–76).

þó kom þar um síðir, að lögbók var öll lögtekin utan þá kapitula, sem handgengnir menn vildu, að stæði til úrskurðar kóns og erkibiskups (82). Sigldi Loðinn nokkru síðar og herra Þorvarður. Á þessu ári varð það tíðinda í Noregi, að Eiríkur kóngur fékk Margrétar, dóttur Alexandri Skotakóns í Björgvin. Voru að þeirri veizlu herra Jón erkibiskup og aðrir innlenzkir biskupar (85).

Á þessu sumri sigldi af Íslandi Rafn Oddsson (89). Á þessu sumri fluttust út hingað til Íslands þau hin hörmulegu tíðindi, sem í Noregi höfðu gjörzt, er . . . synir myrkranna ráku frá sér með valdi . . . Jón erkibiskup, gjörandi hann útlægan og með honum Andrés biskup af Osló, Þorfinn biskup af Hamri og menn þeirra (93). Sá móttburður varð og, að Jón erkibiskup dauður og í jörð grafinn í Skörum í Vestra-Gautlandi < . . . > Neytti hann þess þjónustu og líkflutnings aftur til stóls síns, sem áður gjörðist formaður að flæma hann frá stóli lifanda (115).

1281 Utanfór Loðins lepps (I, II) og Þorvarðar (I-III). Vigður Marteininn páfi (I). Eiríkur konungur fékk frú Margrétar dóttur Alexandri Skotakonungs (III, II). Lögbók öktuð á alþingi (II). Lögtekin Jónsbók (III).

1282 Utanferð herra Rafns Oddssonar (÷ II, III) (I-III). Jón erkibiskup gjör útlægur og fór úr landi (II). Þ Jón erkibiskup (I-III) hinn staðfasti 12 Kal. Janu-arij (II).

Vigður Martinus papa. Svarið Eiríki Noregskonungi og Hákonni hertoga land og þagnar á Íslandi. Eiríkur Noregskonungur fékk Margrétar dóttur Alexandri Skotakonungs. Utanferð herra Þorvarðar Þórarinssonar.

Utanferð herra Rafns. Jón erkibiskup fór úr landi og Andrés biskup af Osló og Þorfinnur biskup af Hamri. Þ Jón erkibiskup í Skörum í Vestra-Gautlandi.

Eiríkur Noregskonungur fékk frú Margrétar dóttur Alexandri Skotakonungs, og var hún kórónuð. Svarið Eiríki konungi og Hákonu hertoga land og þegnar á Íslandi. Vigður Martinus páfi, hann var páfi iij ár. Utanferð herra Þorvarðar Þórarinssonar og Loðins lepps. Lögtekin Jónsbók.

Þ Nicholas páfi og Ólafur Græn- lendingabiskup. Biskupaþing í Björgvin. Vigður Martinus páfi. Eiríkur kóngur fékk Margrétar dóttur Alexandri Skotakóns, og hún var kórónuð. Svarið Eiríki kóngi land og þegnar á Íslandi og svo hertoga Hákonu.

Eiríkur kóngur fékk Margrétar dóttur Alexandri Skotakóns. Utanferð Þorvarðar Þórarinssonar. Lögtekin Jónsbók á Íslandi á alþingi. Vigður Martinus páfi.

Herra Jón erkibiskup varð landflótti úr Noregi fyrir konungsvaldi og með honum Andrés biskup af Osló og Þorfinnur biskup af Hamri. Á því ári andaðist Jón erkibiskup í Skörum á Gautlandi. Utanferð herra Rafns.

Herra Jón erkibiskup varð landflótti úr Noregi fyrir kóngsvaldi og með honum Andrés biskup úr Osló og Þorfinnur biskup af Hamri. Þ Jón erkibiskup í Skörum í Gautlandi, hyggja menn hann helgan.

Utanferð Rafns Oddssonar. Þ Jón erkibiskup í Skörum í Vestra-Gautlandi. Jón erkibiskup fór úr landi og Andrés biskup af Osló og Þorfinnur biskup af Hamri.

ÁRNA SAGA

I-III

IV

Í þessum tíma andaðist Margrét drottning ... Þá andaðist og Erlingur Álfsson og margir aðrir ágætir menn (115).

1283 Þ Erlings Álfssonar (I, III). Þ Margrét drottning (I-III). Rafn kom út (I). Útkoma herra Rafns Oddssonar (I). Útkoma herra Rafns (II, III). Lík Jóns erkebiskups flutt heim til Niðaróss og þar jarðað (I).

Lík Jóns erkibiskups flutt heim til Niðaróss og þar jarðað. Þ Margrét drottning dóttir Alexandri Skotakonungs. Útkoma herra Rafns Oddssonar.

Á þessu ári andaðist Martinus páfi og Karl kóngur á Póli, Pétur biskup í Orkneyjum og Magnús jarl Magnússon þar enn í Orkneyjum (98). Þetta haust andaðist herra Sturla lögmaður (114). *Teknir staðir* (100-102). Þennan vetur, sem Rafn kom áður um haustið, kom mikið hallæri fyrir norðan land, sem var í Noregi ... Þetta toræri kom og vetri síðar suður um land (117).

II, III

1284 Þ Martinus papa, Karl konungur á Púli, Pétur biskup í Orkneyjum (II, III) Magnús jarl í Orkneyjum (II), herra Sturla lögmaður (III), herra Sturla Þórðarson 3 Kal. Augusti (II). Sótt mikil (II). Leikmenn tóku kirkjur í móti biskupa ráði (III).

IV, I

Þ Martinus papa, Karl konungur á Púli og Pétur biskup í Orkneyjum, Magnús jarl í Orkneyjum og herra Sturla (+ Þórðarson I) lögmaður (IV, I). Teknar nokkrar kirkjueignir á Íslandi undir leikmanna valdi (IV₄).

Ásgrímur andaðist in festo Brigidae virginis (121). Þá fréttust þau tíðindi af Roma, að páfi var vígður Honorius iiijus, og hefði hann senda til Noregs biskupana Andrés og Þorfinn með bréfum til kóns og drottingar, en Þorfinnur komst ei lengra en í Flandur og andaðist þar. Þetta ár var og stríð millum Péturs af Aragon og Philippum Frakkakóns. Þar féll Petrus, en Philippus fékk skot í annan armlegg, af því sama sári fékk hann bana ... Í Noregi hafði andazt síra Ólafur prestur Magnússon, en hér á Íslandi andaðist Björn Sæmundarson (129-130).

1285 Vígður Honorius (+ iiius II) papa. Fall Philippi Frakkakonungs. Þ Ásgríms Þorsteinsonar (÷ II) (II, III) Kal. Februarí (II), Bjarnar Sæmundarsonar (III). Þ Þorfinnur biskup af Hamri (II). Andrés biskup af Osló kom í land með papabréfum (III). Sótt mikil um Vestfjörðu (II).

Vígður Honorius iiijus (÷ I) papa. Fall Philippi Frakkakonungs. Þ Þorfinnur biskup af Hamri í Flandur. Andrés biskup af Osló kom heim (÷ I) í land með páfabréfum. Þ herra Ásgrímur Þorsteinsson, Björn Sæmundarson (IV, I).

Þetta sumar kom út síra Guðmundur, sonur Halls úr Skriðu með þeim tíðindum, að Svíar heituðust að ráða á Noreg og brenna Víkina, en Eiríkur kóngur hafði stefnt af Íslandi xl manna úr hverjum fjórðungi, og var öllum handgengnum þegar samsum-

1286 Þ Alexander Skotakonungur. Vígður Jörundur biskup til Hamars (II, III), Dólg-Finnur biskup til Orkneyja (III). Komu sendiboðar Tattarakonungs (frá Tattarakonungi II) til Eiríks (+ Noregs III) konungs. Dráp Eiríks Danakonungs (+ Christoforus-

Þ Alexander Skotakonungur Dráp Eiríks Christoforussonar Danakonungs. Andrés biskup í Osló vígði Jörund biskup til Hamars, en Dólg-Finn biskup til Orkneyja. Komu sendiboðar Tartarakonungs til Eiríks Noregskonungs (IV, I). Utan stefnt nær

V

Þ Margrétar drottningar í Túnsbergi og Erlings Álfssonar. Líkamur virðuligs herra Jóns erkibiskups var fluttur heim til Niðaróss til legstaðar. Útkoma herra Rafns og herra Erlendar með konungs bréf þau er í stóð um staðamál á Íslandi.

VII

Þ Margareta drottning. Heim fluttur líkami Jóns erkibiskups til Niðaróss. Herra Rafn kom út með kónsbréfum, er vottuðu, að erfðastaðir skyldu snúast aftur undir leikmenn.

VIII

Þ Margrét drottning. Útkoma Rafns Oddssonar og Erlends lögmanns.

Þ Martinus páfi, Karl konungur á Púli, Pétur biskup í Orkneyjum, Magnús jarl í Orkneyjum og Sturla lögmaður. Leikmenn tóku staði og kirkjueignir þær, sem þeir kölluðust að erfðum til komnir á Íslandi móti vilja biskupanna og gengu í mörgu öðru hér með á kristinn rétt.

Leikmenn tóku staði á Íslandi og kirkjueignir. Þ Sturla lögmaður.

Þ Martinus páfi, Karl kóngur á Púli, Pétur biskup í Orkneyjum, Magnús jarl í Orkneyjum, Sturla lögmaður. Sótt mikil fyrir sunnan land. Biskupar ræntir staðforræði á Íslandi.

Vígður Honorius páfi, hann var páfi iij ár. Fall Philippi Frakkakonungs. Þ Þorfinnur biskup af Hamri og herra Ásgrímur Þorsteinsson og Björn Sæmundarson. Herra Andrés biskup af Osló kom heim í land með bréfum páfans. Eiríkur konungur gaf herra Álfi jarlsnafn.

Þ Filippus Frakkakóngur. Herra Álfur gjör jarl.

Vígður Honorius páfi. Fall Philippi Frakkakóns. Þ Ásgrímur Þórisson(!) ... Björn Sæmundarson.

Dráp Eiríks Danakonungs. Þ Alexander Skotakonungur. Vígður Jörundur biskup til Hamars, Dólg-Finnur biskup til Orkneyja. Útboð Eiríks konungs af Íslandi. Herra Auðunn gjör jarl yfir Íslandi. Komu sendiboðar Tattarakonungs til Eiríks Noregskonungs.

Herra Auðunn hestakorn gjör jarl. Útboð Eiríks kóns af Íslandi.

Þ Alexander Skotakóngur. Utan stefningar miklar. Komu Tartarar í Noreg.

ÁRNA SAGA

II, III

IV, I

ars stefnt. Þá fréttist andlát Alexandri Skotakóns og það, að Eiríkur Danakóngur var myrður, svo og að Andrés biskup hefði Jörund kórsbróður af Hamri kosið þar til biskups, en Dólg-Finn til Orkneyja. Þá voru og komnir í Noreg sendimenn Tartarakóns á fund Eiríks kóns. Þá hafði herra Eiríkur kóngur gefið Álf Erlingssyni jarlsnafn til að hann verði Noregs ríki (136).

sonar III (II, III). Gervir jarlar í Noregi Álfur og Auðunn. Guðmundur prestur Hallsson kom út með utanstefningabréfum (II).

öllum handgengnum mönnum á Íslandi og cc af bóndalýð (IVy).

Þetta sumar kom sú frétt af Noregi, að páfi Honorius var allur og svo herra Andrés biskup af Osló, og var andlátsdagur hans næsta fyrir inventio crucis. Sigurður ábóti af Hausnu var og allur. Ingibjörg drottning hafði og andazt næsta dag annuntiationem beatæ virginis. Herra Hallkell var svikinn af herra Álf, svo var allur herra Eiríkur Dufgalsson . . . Á þessum vetri brann bær í Túnsbergi . . . Á þessu sumri sigldi herra Jörundur Hólabiskup (150).

1287 Þ Honorius papa (+ iiius II), Andreas biskup í (af III) Osló, Ingibjörg drottning (+ Eiríksdóttir II). Dráp herra Hallkels. Ógmundarsonar. Bæjarbruni í Utanferð Jörundar biskups (II, III). Bæjarbruni í Túnsbergi (III).

Þ Honorius iiijus papa, Andrés biskup í Osló, Ingibjörg Eiríksdóttir drottning. Dráp Hallkels Ógmundarsonar. Bæjarbruni í Túnsbergi. Utanferð Jörundar biskups (IV, I).

Litlu fyrir þing kom skip af hafi í Borgarfjörð, og var þar á kóns sendiboði, sá sem Ólafur hét og kallaður Ragnríðarson, en hann var af kónginum sendur og með honum Sighvatur Hálfðanarson (156). Nokkru síðar spurðust þau tíðindi, að herra Jörundur Hólabiskup og herra Þorvarður voru við land komnir . . . Nicholas páfi, sá er hinn fjórði var með því nafni . . . var vígður á þessu vori, sem þá stóð yfir (162). Þetta sumar bjuggust þeir til siglingar hvorutveggju fyrir norðan land . . . herra Árni biskup og herra Ólafur, herra Rafn . . . Þessu nær kom síra Sighvatur af Roma með pallium, og lögðu þeir það á herra Jörund erkibiskup Árni

1288 Vígsla Nicholas papa iiius (÷ III). Útkoma Jörundar biskups (II, III) og herra Ólafs stallara (III). Utanferð Árna biskups og herra Rafns (II, III). Útkoma herra Þorvarðar (II). Jörundur biskup af (úr II) Hamri tók pallium. Vígður Þórður (og vígði Þórð II) biskup til Grænlands (II, III).

Vígður Nicholas iiijus papa. Útkoma Jörundar biskups og herra Þorvarðar Þórarinssonar. Utanferð Árna biskups og herra Rafns Oddssonar. Jörundur biskup af Hamri tók pallium (IV, I) og erkibiskupstign í Niðarósi (IV). Vígður Þórður biskup til Grænlands (IV, I).

Þ Honorii páfa, Andrés biskups í Osló, Ingilborgar drottningar, Eiríks Dufgalssonar. Dráp herra Hallkels. Álfur jarl gjör útlagi af ríki Noregskonungs. Utanferð herra Jörundar biskups. Bæjarbruni í Túnsbergi.

Þ Honorius páfi á páskaaftan. Þ Engilborg drottning. Þ Andrés biskup af Osló. Herra Hallkell fanginn af Álfí jarli og inn kastaður og síðan drepinn og Álfur útlægur gjör og allir þeir er honum fylgdu, og síðan drepnir hans sveitungar, cc og xx menn. Álfur komst í klaustur í Svíaríki.

Þ Honoratus páfi, Andrés biskup í Osló, Ingilbjörg drottning. Dráp Eiríks Danakóns og Áskels(!) Ögmundarsonar í Ísgrana. Álfur landflótti. Býjarbruni í Túnsbergi. Utanferð Jörundar biskups.

Vígður Nicholas páfi, hann var páfi iij ár. Útkoma herra Jörundar biskups og herra Ólafs Ragneiðarsonar og herra Þorvarðar. Utanferð herra Árna biskups og herra Ólafs og herra Rafns. Vígður Þórður biskup til Grænlands á sama degi og herra Jörundur erkibiskup tók pallium, og voru þar við fjórir biskupar, Árni biskup af Skálaholti, Árni biskup af Stafangri, Eyvindur biskup af Osló, Þorsteinn biskup af Hamri.

Pallium var lagt á Jörund erkibiskup. Vígður herra Þórður biskup til Grænlands.

Útkoma Jörundar biskups. Utanferð Árna biskups og Rafns Oddssonar. Vígsla Nicholas páfa. Jörundur biskup af Hamri tók pallium. Vígður Þórður til Grænlands. Ólafur Ragneiðarson kom út fyrir þing. Útkoma herra Þorvarðar og Sighvats og herra Christophorus.

ÁRNA SAGA

II, III

IV, I

Stafangursbiskup og Eyvindur Oslóarbiskup in dominica xx. þetta haust, og í þeirri sömu messu vígði Jörundur erkibiskup ... Þórð biskup til Grænlands og með honum Árni Skálholtsbiskup og Þorsteinn biskup af Hamri. Þessi var hinn næsti drottinsdagur eftir festum beati Dionysii (166–167). Þetta haust var Gauti í Tólgu lagður með knífi til bana. Það vann herra Hallvarður af Hörðu og vildi hafa lagið annan mann. Nokkru síðar tók Ísakur, son Gauta, Hallvarð úr Svithunskirkju og lét hálshöggva. Fyrir það varð hann útlægur (167).

Hafði Eiríkur kóngur látið þetta vor út bjóða leiðangri (168). In octava apostolorum Petri et Pauli sigldi kóngurinn öllum hernum í Eyrarsund (173). Þá gekk upp Noregsher og brenndi eyrna Falstur (174). *Andlát Rafns Oddssonar* (181).

1289 Hernaður Eiríks (+ Noregs III) konungs til Danmarkar. Þórður biskup fór til Grænlands (II, III). Þ herra Rafns Oddssonar. Vig herra Gauta úr Tólgu. Vig Hallvarðar (III).

Herferð Eiríks Noregskonungs til Danmerkur. Þórður biskup fór til Grænlands. Þ herra Rafn Oddsson (IV, I).

Herferð herra Eiríks Noregskonungs og herra Hákonar hertoga til Danmerkur. Brennt Langeland. Þ herra Hrafns. Þórður biskup fór til Grænlands.

Ferð Eiríks kóns og Hákonar hertoga til Danmarkar. Þ herra Rafn.

Hernaður Eiríks kóns til Danmerkur. Þar var herra Árne biskup og Rafn, andaðist herra Hrafn þar úr sárum. Þórður biskup fór til Grænlands. Erlendur lögmaður fór utan.

1290 Kirkjur gengu aftur undir biskups vald í Skálaholts biskupsdæmi.

Kirkjur gengu aftur undir biskups vald í Skálholtsbiskupsdæmi.

II. AÐRAR HEIMILDIR

HEIMILDASKRÁR · RITUNARSTAÐUR

Árna sögu er einkum talið það til ágætis, að höfundur hafi þekkt og stuðzt við fjölda ritaðra heimilda. Hér á eftir verður leitast við að rekja þær heimildir, sem sagan virðist sækja til. Skráin er þrískipt. Í fyrstu skrá eru talin þau dæmi, þar sem víst þykir, að höfundur hafi haft ákveðin bréf eða skjöl undir höndum eða aðgengileg. Í annarri skrá eru talin dæmi þess, að getið sé um bréf, án þess að gerður sé efnisútdráttur þeirra í sögunni. Í þriðju skrá eru tilteknir samningar, svaðagar, málfutningur o. fl. þess háttar, þar sem sennilegt má teljast, að höfundur hafi stuðzt við ritaðar heimildir, án þess getið sé um, að viðkomandi gögn hafi verið skráð og tiltæk höfundi.

I. Bréf og skjöl sem vitnað er beint til

Bls.

- 11–12 Víglubríf Árna biskups.
- 12 Bréf Magnúsar konungs, sent með Árna biskupi.
- 13–14 Boðskapur erkibiskups til almennings á Íslandi.
- 23 Bréf biskups til erkibiskups.
- 23–24 Bréf biskups til Magnúsar konungs og svarbréf hans.
- 25–26 Páfabréf um forréttindi Árna biskups.
- 27–28 Bréf Nicholai af Tracia.
- 30–35 Úrskurður erkibiskups um forræði Odda og Vatnsfjarðar (sbr. *DI II* 95–8).
- 41 o. áfr. Skipan páfa og kirkjuþings og bréf erkibiskups.
- 43–44 Nánari skipan Árna biskups af þessu tilefni?
- 47 Bréf biskupa, höfðingja og almennings til konungs (sbr. *DI II* 125).
- 48–50 Svarbréf konungs.
- 50 Boðskapur erkibiskups.
Svarbréf Árna biskups til konungs.
- 53–54 Bréf biskups til Þorvarðar Þórarinssonar.
- 54–55 Bréf Þorvarðar Þórarinssonar til konungs (sent biskupi í afriti með konungsbréfum?).
- 56–57 Svarbréf biskups til Magnúsar konungs.
- 57–58 Tvö bréf til beggja biskupa frá Jóni erkibiskupi.
- 59 Bréfastipti biskupa um Oddsmál.
- 61–62 Bréf biskups til konungs.
- 62–63 Bréf Árna biskups til Jörundar biskups.

- 66 Bréf Magnúsar konungs til Árna biskups með afriti páfabréfs.
 66–67 Bréf erkibiskups til Árna biskups.
 70 Krýningarbréf Eiríks konungs (sbr. *DI* II 190–91).
 75 Eiðstafur Lofts og Björns.
 76–79 Athugasemdir biskups, handgenginna manna og bænda við Jónsbók.
 [80 Sættargerð Magnúsar konungs og Jóns erkibiskups (sbr. *DI* II 100–106), sbr. III. skrá].
 83 Bréf höfðingja til biskups og Loðins.
 90–91 Bréfaskipti biskups og Runólfs ábóta um mál Ásgríms.
 92 Bréf biskups til Eiríks konungs, sent með Lofti Helgasyni.
 93–95 Tvö bréf Lofts til biskups, þar með vitnað til bréfa leikmanna til konungs og bréfs Jörundar biskups til konungs.
 95 Bréf biskups til Runólfs ábóta með afritum bréfa af Noregi. Svarbréf ábóta.
 93, 96, 99 Bréf Eiríks konungs og drottningar um staðamál (sbr. *DI* II 240–41).
 97–98 Samningur Rafns og biskups í Brautarholti.
 100–101 Bréf biskupa og Runólfs ábóta.
 101 Bréf biskups til presta.
 104 Bréf af þingi til biskups, svarbréf biskups.
 111 Samningur Rafns og biskups á alþingi.
 111–12 Bréf biskups og höfðingja til konungs.
 112–13 Hirðisbréf biskups.
 114 Bréf biskups til Hítðæla.
 122 Bréf Rafns til biskups. Viðvaranarbréf biskups til staðamanna.
 123 Bréf biskups til Klængs Teitssonar.
 125–26 Bréfaskipti Rafns og biskups.
 128–29 Sáttmáli í Skálholti.
 130–31 Bréf Rafns til biskups.
 131 Leynibréf þingmanna til biskups.
 134 Bréf lögréttumanna til biskups.
 134–35 Bréf Árna biskups til alþingis.
 136–37 Bréf konungs til biskups.
 143–44 Eiðstafur Rafns.
 147 Viðvaranarbréf biskups til staðamanna?
 148–49 Umburðarbréf Rafns um Vestfirði.
 149–50 Utanfararbréf Jörundar biskups.
 151 Bréf Rafns til biskups.
 155 Bréf biskups til Rafns.
 157–58 Bréf konungs til Árna biskups.
 159–60 Samningur biskups og höfðingja.
 160 Eiðstafur hinna bannsettu.
 161 Bréf til sökudólga biskups.

- 162–63 Bréf erkibiskupsefnis til almennings á Íslandi.
 163 Bréf erkibiskupsefnis til Árna biskups.
 164 Bréf Ólafs Ragnríðarsonar til biskups, svarbréf biskups.
 165 Bréf biskups til kaupmanna í Hvítá.
 168 Stefnumbréf Jörundar erkibiskups og Árna biskups til Rafns.
 169–71 Bréf erkibiskups og Árna biskups til Runólfs ábóta.
 171 Bréf erkibiskups til Jörundar biskups.
 174 Bréf Eiríks Danakonungs til Árna biskups.
 181–82 Bréf biskups til Runólfs ábóta.

II. Bréf sem getið er

- 10–11 Utanfararbréf Árna biskups.
 13 Bréf erkibiskups til Jörundar biskups.
 43 Afgiftarbréf krossfara.
 45 Erfðaskrá Árna biskups.
 50 Svarbréf biskupa til erkibiskups.
 56 Bréf Magnúsar konungs með Eindriða böggli.
 58 Páfabréf um lausn Odds Þórarinssonar.
 70 Skipanir biskupaþings.
 76 Boðskapur Eiríks konungs og Hákonar hertoga.
 79 Bréf biskupaþings um bönn (sbr. *DI* II 174–88, 212–16), sbr. I. skrá.
 88–89 Tvö utanstefningarbréf til Lofts Helgasonar.
 Bréf Lofts til Árna biskups, svarbréf biskups.
 92, 96 Konungsbréf um vali o. fl.
 95 Bréfaskipti biskupa.
 105 Leynilegar bréfaskriftir Rafns og biskups.
 114 Bréf Rafns til biskups.
 118 Konungsbréf til Ásgríms.
 132 Bréf Rafns til biskups.
 136 Leynibréf Rafns til biskups.
 Stefnumbréf Eiríks konungs af Íslandi.
 140 Vestfjarðabréf Rafns.
 143 Leynibréf Tómasar Snartarsonar til biskups.
 152 „Bréf og sendipistlar“ vegna staðamála.
 168 Bréf Árna biskups og erkibiskups til Narfa biskups.
 174 Bréf Eiríks Danakonungs til Noregskonungs og hertogans.

III. Aðrar hugsanlegar heimildir

- 15 Dómur um Oddastað.
 19–20 Nýskipan Árna biskups (sbr. *DI* II 28–33).
 21 Samningur biskups og Ketils um Hítardal.
 21–22 Samningur biskups og Steinvararsona um Oddastað.

- 35–36 Úrskurður um skuldamál Sæmundar Jónssonar og arfa hans.
 79–82 Skjöl um lögtöku Jónsbókar og málf lutning á þingi.
 84–85 Gögn um sætt biskups og Loðins.
 [96–97 Mótbáru r biskups gegn konungsbréfum, sbr. I. skrá, bls. 100–101]
 98 Samningur biskups og Ásgríms um skatta og þingfararkaup.
 105 o. áfr. Skjöl um málf lutning á alþingi.
 123 Vottfest ummæli Klængs um gjöf til kirkju og fjártöku.
 130 Svardagi Sturlu Sæmundarsonar.
 132 Skjöl um fund biskups og Jóns lögmanns í Skálholti.
 158–59 Skjöl um málf lutning Rafns og biskups fyrir Ólafi Ragnríðarsyni.
 Sáttaboðskapur konungs.
 173 Vottfest viðganga Rafns.
 182 Samningur Erlendar og Runólfs ábóta í Stafholti.

Sumt af því, sem hér hefur verið tínt til, orkar auðvitað tvímælis; sum þessara gagna gætu t. d. verið frumsmíðir höfundar sjálfs. Ef hins vegar er litið á þær heimildir, sem höfundur hefur víslega stuðzt við, kemur í ljós, að þær eru mjög tengdar biskupsstólnum í Skálholti og nánasta umhverfi Árna biskups. Óhjákvæmilegt er að gera ráð fyrir, að sagan styðjist við ýmis frumgögn, sem varðveitt hafa verið í Skálholti, og af efnisútdrætti í sögunni úr bréfum, sem biskup hefur ritað, má draga þá ályktun, að bréfabók Skálholtsstóls hafi verið rituð á tímum Árna biskups og verið tiltæk höfundu sögu hans. Nákvæmar frásagnir af málaflutningi, einkum deilum um Jónsbók og ýmsum deilum um staðamál, benda til, að málf lutningur aðila hafi verið skrifaður upp jafnóðum, vottfestur og geymdur í Skálholti eða jafnvel sendur erkibiskupi, til þess að auðveldara yrði að leggja á ráðin um framhaldandi baráttu. Örfá gögn eru varðveitt utan sögunnar. Dómur erkibiskups um Odda og Vatnsfjörð er prentaður í Fornbréfasafni (*DI* II 95–8).⁵⁹ Handritaathugun þess texta hefur ekki verið gerð að þessu sinni, en augljóst er, að höfundur sögunnar hefur stuðzt við texta skjalanna, bætir aðeins við hann og vikur við, þar sem þörf er á. Skýrsla erkibiskups um málf lutning er t. d. í 1. persónu; því er að sjálfsgöðu breytt í sögunni. Eftir að erkibiskup hefur rakið málf lutning, sem fram fór tiltekinn dag, kveður hann upp dóminn. Þetta hefur leitt til þess, að söguhöfundur virðist álíta, að erkibiskup hafi kveðið upp dóm samdægurs. Hins vegar fljóta með bæði dagsetning stefnunnar og dómsuppkvaðningarinnar í frásögn sögunnar af málf lutningi og dómi. Sú villa, að Þórður hafi verið föður-

⁵⁹ Uppskrift er einnig í Bréfabók Guðbrands biskups (*DI* XII 16–18).

faðir Einars í Vatnsfirði er bæði í gerðinni í Fornbréfasafni og í Árna sögu (hér bls. 32, *DI* II 96).

Konungsbréf um staðamál er varðveitt að hluta í uppskrift og prentað í Fornbréfasafni (*DI* II 240–41), og er öldungis efalaust, að höfundur hefur stuðzt við frumheimild. Auk þess sem efnið er rakið (bls. 96), tekur höfundur upp kafla úr bréfinu í vandlættingarsömum hugleiðingum um þann órétt, sem honum þykir kirkjunni hafa verið gerður (bls. 99).

RITUNARTÍMI · HÖFUNDUR · VARÐVEIZLA

Fyrri tímamörk fyrir ritunartíma sögunnar eru nokkuð glögg. Nefnd er Agatha abbadís (bls. 4), en annálar segja hana vígða 1293. Ljóst er, að sagan er rituð eftir lok staðamála 1297 (bls. 127) og eftir að Árni Helgason er orðinn biskup 1304 (bls. 4, 166, 174, 178). Getið er klausturs, sem Jörundur biskup setti á Möðruvöllum (bls. 127), en skv. annálum var það stofnsett 1296.⁶⁰

Síðari tímamörk er hins vegar torvelt að afmarka með beinum röksemdum. Elztu handrit sögunnar eru frá miðbiki og síðara hluta 14. aldar og virðast komin frá sameiginlegu forriti. Þá eru mörkin orðin um eða undir miðbik 14. aldar. Sagan vísar mjög lítið fram í tímann í varðveittri gerð sinni. Nefndur er Þórður Egilsson lögmaður, en orðið lögmaður hlýtur að vera sett inn af eftirritara, eins og Guðbrandur Vigfússon nefnir, en Þórður varð lögmaður fyrsta sinni 1341. Ekkert annað dæmi er þess, að sagan vísi svo langt fram í tímann. Við söguna koma fjórir menn aðrir a. m. k., sem urðu lögmenn eftir 1290, en þess er ekki getið í sögunni.⁶¹ Ein aldursröksemd Guðbrands er sú, að kanzelertignar Ívars hólms er ekki getið í Árna sögu (bls. 4).⁶² Ef marka má það atriði, er sagan rituð fyrir 1312; við það ár er getið herratignar Ívars í annálum. Reyndar er titlatogi sögunnar varlega treystandi. Það torveldar mjög alla aldursákvörðun, að um fjölda persóna er Árna saga ein til frásagnar, og þar verður enginn stuðningur hafður af öðrum heimildum.

Um aldur sögunnar verður að öðru leyti að beita óbeinum röksemdum. Óneitanlega er sennilegra, að sagan sé samin í biskupstíð Árna Helgasonar í Skálholti (1304–20) en í tíð þeirra norsku biskupa,

⁶⁰ *Biskupa sögur* I (Kaupmannahöfn 1858) lxxix.

⁶¹ Safn til sögu Íslands 2 (Kaupmannahöfn 1886) 4–6.

⁶² *Bisk.* I lxxix. Reyndar er það misminni hjá Guðbrandi, að Ívar sé titlaður herra í sögunni.

sem á eftir honum komu. Við þetta bætist, að skammt virðist um liðið, síðan þeir atburðir gerðust, sem sagan segir frá; höfundur virðist þeim mjög nákominn. Hann virðist eiga auðvelt með að halda öllum þráðum í hendi sér og greiða sundur tiltölulega flókna atburðarás. Nefna má ennfremur, að ekki verður annað séð en að höfundur hafi sjálfur verið viðstaddur brúðkaup Guðnýjar Helgadóttur og Þórðar Hallssonar 1274 (bls. 44–5). Sagan er að öllum líkindum samin á biskupsárum Árna Helgasonar og fremur á þeim öndverðum en ofanverðum.

Guðbrandur Vigfússon hefur getið sér þess til, að Árni biskup Helgason sé sjálfur höfundur sögunnar.⁶³ Helztu rök hans eru þau, að sagan beri vitni um mjög greiðan aðgang að skjölum Skálholtsstóls ásamt frábærri þekkingu á landslögum og kristnum rétti. Jafnframt komi glöggt fram afar nán tengsl við Árna Þorláksson, þar sem jafnvel er rakið efni heimuglegra bréfaskipta hans. Guðbrandur telur, að enginn hafi getað búið yfir þeirri vitneskju annar en systursonur biskups og eftirmaður á biskupsstóli. Til viðbótar getur hann eftirtalinna atriða: Í upphafi eru talin öll börn Ásbjargar, móður Árna Helgasonar, en lítið sem ekki minnzt á „ætt hinna systkinanna“. Þar sem Árni Helgason er nefndur í sögunni, er engu lofsorði vikið til hans, sem þó hefði verið full ástæða til.⁶⁴ Þá er svo að sjá sem höfundur hafi munað til eða verið í brúðkaupsveizlu Guðnýjar, systur Árna Helgasonar, og Þórðar Hallssonar 1274. Hermann Pálsson telur hæpið, að sagan sé rétt feðruð hjá Guðbrandi, en færir ekki rök fyrir máli sínu.⁶⁵

Rétt er að athuga þá staði í sögunni, þar sem Árni Helgason hefur getað verið til frásagnar. Í sambandi við flutning á beinum Odds Þórarinssonar í Skálholt er sögð lítil gamansaga af Þórarni nokkrum bausta (bls. 65–6). Í þeirri för eru auk hans Runólfur ábóti í Veri, Sighvatur (Hálfðanarson?), Auðunn kollur og Árni bróðir svonefndur. Freistandi er að geta sér þess til, að um sé að ræða Árna Helgason, en það verður að teljast ósennilegt. Engar heimildir eru fyrir því, að hann hafi verið munkur, en reyndar eru heimildir um hann ákaflega litlar. Hins vegar er þungt á metum, að alls staðar, þar sem Árna Helgasonar er með vissu getið, er látið fylgja með, að hann hafi síðar orðið biskup.

⁶³ *Bisk.* I lxxix–lxxxix.

⁶⁴ Þetta atriði bendir reyndar til þess, að Árni Helgason hafi verið á lífi, er sagan var samin, „því at svá mælir heilög ritning: „eigi skaltu lofa mann í lífi sínu; lofa hann eptir lífit, ok mikla hann eptir ömbun lífsins!““ (*Bisk.* I 98).

⁶⁵ *Eftir þjóðveldið* (Reykjavík 1965) 98.

Við þetta bætist, að ósennilegt er, að Árni Helgason hafi náð þeim aldri 1279, að hann væri tækur í bræðralag.

Árið 1288 siglir Árni biskup til Noregs, og er þá Árni frændi hans í för með honum. Frá tveimur atburðum er sagt, þar sem Árni Helgason virðist vera heimildarmaður. Hin fyrri er frásögnin af stuttri bátsferð þeirra frænda, sem endar með ósköpum (bls. 173–4). Þá er frásögn af fundi Árna biskups og erkibiskups í svefnstofu hins síðarnefnda, þar sem rætt er um veitingu Oddastaðar (bls. 177–8).

Eins og fyrr er getið, bendir Guðbrandur Vigfússon á, að höfundur sögunnar virðist hafa verið viðstaddur brúðkaup Guðnýjar Helgadóttur og Þórðar Hallssonar 1274. Frásögn þessi er öll hin athyglisverðasta. Hrifning höfundar leynir sér ekki; frásagnarblærinn á sér enga hliðstæðu annars staðar (bls. 44–5). Enda þótt Árni Þorláksson hafi verið af góðum ættum, virðist vegur ættarinnar minni í uppvexti hans, og ýmislegt bendir til þröngs fjárhags þeirra frænda framan af (t. d. bls. 6). Þegar Árni hefur tekið við biskupstign 1269, virðist hann leggja sig fram við að koma ættingjum sínum til metorða (sbr. bls. 5, 73). Blæ brúðkaupsfrásagnarinnar mætti vel skýra með því, að Árni Helgason haldi á penna. Ungur sveinn hefur hann setið brúðkaupsveizluna og þótt mikið til koma skyndilegs frama og upphefðar ættar sinnar – og veizlunnar, þar sem ekkert þurfti til að spara. Höfundur fjallar einnig af sýnilegri velþóknun um tengsl ættarinnar við hinn auðuga og mikilvirta Hafurbjörn Styrkársson. Þess má geta, að þetta mætti skýra á þann hátt, að einhver af mörgum bræðrum Árna Helgasonar, t. d. Loftur, sé höfundur, en sjálfur virðist Árni vera a. m. k. heimildarmaður þeirra atburða, sem að framan greinir.

Niðurstaða þessara hugleiðinga er sú, að sagan sé samin annaðhvort undir handarjaðri Árna Helgasonar biskups eða beinlínis af honum sjálfum. Brúðkaupsfrásögnin bendir óneitanlega eindregið til þess, að hann eða einhver nákominn honum sé höfundur sögunnar.

Sögunni lýkur í varðveittri mynd sinni tæpum áratug áður en staðamálum hefur verið ráðið til lykta. Óneitanlega eru sögulokin engan veginn sannfærandi. Hins vegar hefur verið umdeilt, hvort sagan hafi náð allt til æviloka Árna biskups eða hvort hún hafi af einhverjum ástæðum aldrei lengri verið. Guðbrandur Vigfússon hallast að hinu síðarnefnda í formála útgáfu sinnar.⁶⁶ Sú ályktun er byggð á talningu,

⁶⁶ *Bisk.* I lxxviii.

svipaðri þeirri, sem hér er gerð á bls. vii–viii, en niðurstaðan er ekki að öllu leyti hin sama. Í sambandi við þetta er þess að gæta, að Árna saga hefur að líkindum staðið aftast í *R*, og fyrsta uppskriftin, *J*, er einum kapítula lengri en uppskrift **B* hefur verið og myndar þó engan veginn sannfærandi sögulok. Mjög sennilegt hlýtur því að teljast, að sögulokin hafi glatazt. Ósagt er frá svo mörgum atburðum viðvíkjandi staðamálum, að jafnvel væri hugsanlegt, að heilt tólf blaða kver hefði týnt aftan af sögunni í *R*.

Í formála Sturlunguútgáfu sinnar hefur Guðbrandur skipt um skoðun, telur þar, að glatazt hafi blöð aftan af sögunni.⁶⁷ Rökstuðningur hans eru tvær greinar í Oddverjaannál (X), sem hann telur sóttar til glataðs hluta sögunnar í *R*. Önnur fjallar um jarðskjálfta og eldsumbrot á Suðurlandi 1294, hin um bruna Skálholtsdómkirkju 1309. Síðari greinin er fráleitt sótt til Árna sögu, enda gerist atburðurinn rúmum áratug eftir lyktir staðamála og lát Árna biskups. Ekkert bendir til þess, að greinin 1294 sé þegin frá Árna sögu fremur en öðrum annálaheimildum. Að vísu kann svo að vera, en engin sönnun getur þessi grein talizt um það, að sagan hafi í upphafi verið lengri. Slíka sönnun er óhugsandi að fá af annálagreinum. Efni, tengt staðamálum, og annað efni, sem kann að vera sótt til sögunnar, er fyrirferðarmikið í ýmsum annálum 1291–7. Auk örfárra greina, sem flestum eða öllum annálum eru sameiginlegar, kveður mest að slíku í III, V, VII, II og yngri viðbótum við IV.⁶⁸ Þess ber þó að geta, að sættargerðarinnar 1297, er staðamálum lyktaði, er hvergi getið í annálum.⁶⁹ Þessi atriði gefa vísbendingu um, að sagan sé ekki heil í núverandi varðveizlu, en jafnframt að hún hafi aldrei náð allt til æviloka Árna Þorlákssonar.

⁶⁷ *Sturlunga Saga* I (Oxford 1878) cxxvi.

⁶⁸ Sbr. Hermann Pálsson: op. cit., á við og dreif um bókina. Greinar þessar flokkast ekki saman, svo að teljandi sé.

⁶⁹ *DI* II 323–5. Hér að framan (bls. lxxiv–lxxv) hafa verið rakin atriði, sem benda til þess, að V og VII sæki að hluta til sameiginlegs forrits, sem aftur styðjist við Árna sögu. Það er hins vegar athyglisvert, að ekki er um beinar orðalagslíkingar að ræða í þessum annálum eftir 1290 þrátt fyrir nokkrar efnissamsvaranir.

UM FYRRI ÚTGÁFUR OG ÞESSA

Árna saga var fyrst prentuð með Sturlungu í Kaupmannahafnarútgáfunni 1817–20. Formála ritar Bjarni Þorsteinsson amtmaður, en auk hans hafa unnið við útgáfuna þeir Sveinbjörn Egilsson, Gísli Brynjúlfs-son, Sigurður Stefánsson Thorarensen og Þórarinn Magnússon Öfíord. Aðalhandrit sögunnar í þeirri útgáfu er Lbs. 836, 4to, nefnt St, en tala og fyrirsögn kapitula er úr *J*-handriti (Gr), sem verið hefur í eigu Benedikts Gröndals yfirdómara og síðar Magnúsar Stephensens, en er nú að öllum líkindum glatað. Auk þess er orðamunur tekinn úr eftirtöldum handritum: 115, 116, 118, 120 og 438.

Næst var sagan prentuð í fyrra bindi Biskupasagnaútgáfu Bókmenntafélagsins 1858. Guðbrandur Vigfússon, sem ritar formála, hefur gert sér grein fyrir því, að öll varðveitt handrit sögunnar (önnur en 220) eru runnin frá *R*. Guðbrandi hefur verið kunnugt um 12 yngri handrit sögunnar og skiptir þeim í fimm flokka, sem hann telur runna frá sjálfstæðum uppskriftum skinnbókarinnar. Þeir eru þessir:

1. ÁM 114, fol. og handrit, sem frá því eru runnin (115, 116, 118, 119, 120, 438).
2. Stockh. perg. 4to nr. 12.
3. Handrit úr eigu Magnúsar Stephensens í Viðey, sem frumútgáfan var prentuð eftir (836).
4. Stockh. papp. 4to nr. 8 og eftirrit þess, ÁM 384a, 4to(!).
5. ÁM 204, fol.

Texti varðveittra blaða *R* er prentaður í útgáfunni, en aðalhandrit er annars 12 (*B*²); texti þess þó leiðréttur skv. 220, þar sem það er til samanburðar. Guðbrandur prentar síðan texta útg. 1820 (836), eftir að *B*² þrýtur, en sá texti er gagnslaus *C*-texti, eins og sýnt hefur verið fram á. Texti *R* er því eini textinn, sem sameiginlegur er útg. 1858 og þessari. Rétt er að geta eins lesháttar, sem öðru vísi er ráðinn á þessi en á þeirri: 73¹⁸ *bvrisnv*, sbr, 716²⁹ *búi sínu* útg. 1858.

Loks var sagan gefin út í Reykjavík 1948 á vegum Íslendingasagnaútgáfunnar í umsjá Guðna Jónssonar, og er útg. 1858 fylgt þar.

Undirbúningsstarf við útgáfu Árna sögu var hafið hjá Handritastofnun Íslands sumarið 1964, og vann það Vésteinn Ólason magister. Haustið 1965 var undirritaður settur í verkið. Við þessa útgáfu hef ég

síðan unnið langdrægt fram til áramóta 1972, að hluta þó samhliða lestri til kandiðatsprófs í íslenskum fræðum, og síðan aftur frá sumri og þangað til nú, í desember 1972.

Við þetta starf hef ég notið aðstoðar margra manna. Allir sérfræðingar Handritastofnunar á þessu tímabili, þeir Jónas Kristjánsson, núverandi forstöðumaður, Ólafur Halldórsson cand. mag., Jón Samsonarson magister og Stefán Karlsson magister hafa veitt mér nokkra leiðsögn. Hinir þrír síðastnefndu skiptu með sér að lesa formálann yfir í handriti. Jón hafði umsjón með verkinu fyrstu mánuði þessa árs og annaðist meðalgöngu milli mín og prentsmiðjunnar, á meðan ég dvaldist erlendis. Stefán bar allan textann einu sinni saman við *R* og myndir *B*¹. Hann hefur auk þess verið til ráðuneytis við samningu drjúgs hluta formálans, og hefur aðstoð hans verið mér ómetanleg. Björn Teitsson magister og Bjarni Ólafsson cand. mag. hafa báðir borið allan orðamun með mér saman við handrit, og Björn hefur auk þess annazt samningu og allan frágang á nafnaskrá sögunnar. Einar G. Pétursson cand. mag. tók síðan saman nafnaskrá inngangs. Guðni Kolbeinsson stud. phil. hefur verið mér til aðstoðar við prófarkalestur. Sverrir Hólmarsson M. Litt. þýddi efnisútdrátt inngangs á ensku. Prófessorarnir Einar Ól. Sveinsson, fyrrum forstöðumaður Handritastofnunar, og Magnús Már Lárusson háskólarektor hafa veitt mér ýmsa gagnlega fræðslu.

Prófessor Peter G. Foote, forstöðumaður deildar norrænna mála við University College í London, hefur margsinnis athugað fyrir mig vafatriði í aðalhandritinu á British Museum, meður því að Bretar lána alls engin handrit úr landi. Vegna þess hve handritið er víða óskýrt, reyndist óhjákvæmilegt, að fjallið færi til Múhameðs. Ég fór til London haustið 1968, dvaldist þar um hálfmánaðar skeið og bar allt handritið saman við vélritaðan texta. Ferð þessi var styrkt m. a. af University College.

Stofnun Árna Magnússonar í Kaupmannahöfn, Landsbókasafn, Konungsbókhlaða í Stokkhólmi og Háskólabókasöfn í Osló og Lundi hafa lánað handrit og myndir eftir þörfum. Þessar stofnanir hafa einnig látið gera filmur af handritum ásamt Konungsbókhlöðu í Kaupmannahöfn. Bókaverðir Landsbókasafns hafa útvegað þessi gögn úr erlendum söfnum af stakri lipurð, á meðan Handritastofnunin hafði aðsetur í húsi Landsbókasafns. Öllum þessum aðilum færi ég einlæggar þakkir.

Þorleifur Hauksson

SUMMARY OF THE INTRODUCTION

Árna saga describes the term in office of Árni Thorláksson, who was bishop of Skálholt 1271–98. Its principal subject is the dispute between the bishop and laymen over the ownership of church farms. The saga is preserved in ca. 40 manuscripts and manuscript fragments, two of which are parchment fragments. Two leaves are preserved in AM 220 VI, fol. from the middle of the 14th century and three leaves in AM 122b, fol. from the so-called Reykjarfjörður Book of Sturlunga saga (*R*). All currently known versions of the saga are derived from the latter manuscript.

R is thought to have been written in the latter half of the 14th century. It has long been thought to have originated in northwestern Iceland, but recently its close connections with manuscript hands in Skagafjörður in the middle of the 14th century have been noted. Three 17th century copies of *R* are known. A copy is preserved in the hand of Jón Gissurarson from Núpur in Dýrafjörður (*J*). Furthermore Björn Jónsson from Skarðsá copied it around the middle of the fourth decade of the 17th century. Björn's manuscript (**B*) has been lost, but a summary of Árna saga in his own hand (*B⁴*) has been preserved, as well as three other independent derived manuscripts. Finally another scribe, probably the Rev. Thorsteinn Björnsson of Útskálar, copied about a third of the saga from *R*. Where *R* is not preserved the present edition is principally based on one of the *B*-manuscripts, British Museum Add. 11.127 (*B¹*), which may safely be regarded as a direct copy of **B*. Variant readings are taken from all the abovementioned manuscripts, except that the text of 220 is printed parallel to the main text as far as it goes.

Árna saga contains several chronicle passages, by which are meant passages containing historical information not directly relevant to the main narrative. In the introduction an attempt is made to categorize preserved chronicles for the period 1271–89 with the aim of placing the saga among these. The conclusion is that Árna saga uses a chronicle closely related to Annales regii (IV), which contains additional material from an unknown chronicle manuscript. The following chronicles seem to have derived material from the saga: V (Skálholtsannáll), VII (Lögmansannáll) — the material may have been incorporated in the mutual source of these two — , II (Annales vetustissimi) and perhaps III (Høyersannáll).

The chief merit of Árna saga has long been felt to lie in the fact that it uses a great number of written sources. In the introduction a list is compiled of the sources that seem to have been made use of in the writing of the saga. The conclusion is that by far the greatest number of sources definitely known to have been used by the author are closely related to the bishopric of Skálholt and Bishop Árni's nearest surroundings.

There is an account of the contents of various letters written by the bishop, and it is tempting to put forward the hypothesis that a correspondance ledger was kept at Skálholt in Bishop Árni's time and was available to the author of the saga.

The inevitable conclusion is that the saga was written in Skálholt. The terminus post quem of the saga is fairly well defined; it is clear that the saga was written after Árni Helgason, Árni Thorláksson's nephew, succeeded him to the bishop's office (1304). As far as the terminus ante quem is concerned we have to rely on indirect evidence. It is much more likely that the saga was written during Árni Helgason's term in office than in the time of the Norwegian bishops who succeeded him. There are, indeed, various points in the saga which indicate that Árni Helgason was alive when it was written. Also it might be mentioned that the author's treatment of his subject contains several indications that the great struggle between bishop and laymen is still fresh in his memory. Árni Helgason himself has been named as a possible author, and in fact he seems to be the informant for a few incidents (pp. 173-4, 177-8). The account of his sister's wedding (pp. 44-5) indicates that he, or someone else closely related to her, is the author. The conclusion of these considerations is that the saga was written in Skálholt during Árni Helgason's term in office, either by Árni himself or under his auspices.

In its preserved form the narrative is concluded almost a decade before the church farm dispute was settled. Scholars have disagreed as to whether the saga originally extended up to Árni's death or whether it never went any further. This question is difficult to decide. However, certain facts give indications: *Árna saga* was placed at the end of *R*. The copy of *R* that has sometimes been thought to be the oldest, *J*, is longer than the *B*-manuscripts by one short chapter, which is a digression from the main subject and does not form a convincing conclusion. Still there is no reason to suspect this chapter of being a later addition. Then again, material connected with the church farm dispute and other material which could be derived from the saga bulks large in the chronicles of the period 1290-97, and particularly in those which seem to derive material from the saga in the period covered in its present form (V, VII, III, II, later additions to IV). On the other hand, the settlement of the church farm dispute, which took place in Norway in 1297, is nowhere mentioned in chronicles. It may thus be considered likely that something was cut off the end of the saga, but at the same time that it never reached up to the death of Bishop Árni and the settlement of the church farm dispute.

ÁRNA SAGA BISKUPS

HANDRIT

- R: ÁM 122b, fol.
220: ÁM 220 VI, fol.
*B: Glatað forrit *B*¹⁻⁴.
B¹: British Museum Add. 11.127.
B²: Stockh. perg. 4to nr. 12.
B³: Stockh. papp. 4to nr. 8.
B⁴: ÁM 1041, 4to.
Ú: ÁM 204, fol.
J: ÁM 114, fol.

Prentaður texti vikur frá leshætti *B*¹ aðeins þar sem texti þess handrits er greinilega afbakaður og merking brengluð. Auðvelt ætti að vera að endurgera **B* og *R* skv. orðamun umfram það, sem hér er gert. Frávik frá texta *B*¹ eru auðkennd með stjörnu eða oddklofum. Litlar sem engar tilraunir eru gerðar til að endurgera upphaflegan texta fram yfir *R*.

Herra Arne biskop er þesse fra sogn er af skrifud, var sonur Þollaks ⁶⁷⁹
³ Gudmunds sonar griss og Halldoru dottur Orms j Holltum. Hann var
 fæddur ä því are sem Magnus biskop Gissurar son andadest. Hann
 fæddest upp med fôdur sinum og modur. Enn þau biuggu j þenna tima
⁶ ad Svynafelle ad rade Orms Svynfellings, og *voru þar medann hann lifde,
 og nockra stund sydann ad rade Ögmundar Helga sonar, er þa hafde
 fiar forräd sona Orms. Enn sydann peningar eyddust fyrer sonum Orms
⁹ ad Kalfafelle foru þeir bygdum sinum til Svynafells, enn Þorlakur vard
 fyriersaker magns munnar ad skipta bygdum. Feingu þeir honum þä Rauda-
 læk, og for hann þangad. Þar gieck fie af hende hónum, og unde hann
¹² sier lytt, þann tima er sundurþycke giördest millun Sęmundar Orms-
 sonar og Ögmundar Helga sonar. Og epter vyg Orms sona þolde hann
 ei. For hann þa med ollu lide sinu a Reynevollu j Kios til Jorundar
¹⁵ Sigmundssonar, er atte Gudrunu dotter hans. Þesse voru þa a life born
 Þollaks. Magnus var elldstur af sonum hans, þarnæst Ormur. Arne er
 fyrr var nefndur var jngstur, enn af dætrum hans var elldst Asbiörg, er

2 er¹—skrifud] er frá sögninn er af B^4 , ÷ B^3 . son $ÚJ$. Þollaks] Þorlaks $B^{2-4}ÚJ$,
 breytt úr Þorlaks B^1 . 3 Gudmundar $B^{2.4}J$. 4 sem] er J . andadest] + 1237 B^2
 (ártalið er á spássiu i öðrum hdr. B). 5 möder B^3 . þenna] þennan $B^2Ú$, þann
 $B^{3.4}J$. 6 voru] þannig $B^{2-4}ÚJ$, var B^1 . 8 fiarforræde J . sona] + sinna og B^3 .
 8–13 sydann—Og] ÷ B^4 . 9 sinum] ÷ B^3 . 10 saker] á eftir munnar J , ÷ B^3 .
 magn] magn $Ú$. 11 af] þannig $B^{2.3}ÚJ$, dregið út og ad ritað yfir linu, en það
 síðan máð út a.n.l. B^1 . hende] ÷ B^3 . 12 þann] þennann $Ú$. er sundurþycke]
 osamþycke J . giördest] + ä B^3 . millun] millu $B^{2.3}$, milli $Ú$, medal J . 13 Helga
 sonar] skammst. h. s. B^3 . þolde] tvíritað B^4 . hann] + þar b.v. yfir linu, virðist
 m.a.h. B^1 . 13–14 hann—ei] Þórläkur eigi þar austur B^4 . 14 lide] bui $Ú$.
 15 Sigmundar sonar $B^{2.4}Ú$. dóttur $B^{2.4}ÚJ$. 16 Þollaks] Þorlaks $B^{2.3}ÚJ$, hans B^4 .
 ellstr $B^{2-4}J$. af—þarnæst] hanz sona: þa B^3 . hans] fyrst ritað hann en z b.v.
 síðar m.a.h. og sama bleki og fyrirsögnin er rituð með B^2 . Ormur] + enn $B^3ÚJ$.
 16–17 er—nefndur] ÷ J . 17 var nefndur] nefndist B^3 . ellst $B^{3.4}J$. || 1 sonur]

atte Helge sonur Lopts *Svarts sonar. Þesse Loptur atte Gudrunu dotter Hamra Finns systur Bi[arna] fódur Fin[ns]j Selvogi, og Þoru er atte Þor-modur ä Gufunese f(ader) Svarts. Þeir fedgar biuggu fyrst ad Kalfa-³ felle, adur þeir keyptu Skäla<r> land ad Sæmunde Ormssyne. Loptur^{199v} var elldstur barna þeirra Asbiargar, þar næst | Biarne prestur, þa Magnus⁶⁸⁰ prestur, þa Arne er sydann vard biskop. Torfe prestur var laungetenn⁶ sonur Helga, atte hann þennann son adur hann feinge Asbiargar. Þessar voru dætur þeirra Helga, Þurijdur, Gudny, Halldora, Agatha abbadys. Gudrun, er adur var nefnd, d(otter) Þorlaks atte einge börn þau er⁹ menn sie fr[a] komner. Hin þridia d(otter) Þorlaks var Þorgerdur er fyrre atte *Guttormur *kortur, og var d(otter) þeirra Halldora er atte Kolbejrn Hogna son. Þessa Þorgerde atte sydar Klængur Teyts son,¹² og var þeirra dotter Asta, er atte Jvar Holmur.

II CAP

Þorlakur og lid hans, var eitt är a Reynevöllum, þadann foru þau til¹⁵ Hofa a Kiala<r>nes, og voru ejrn vetur fyrer bue Olafs Ions sonar fodur Jons og Stjirkärs. Þadann foru þau Þorlakur j Skäl austur, og biuggu þeir mägar bader þar þau missere. Helge bonde og allt lid hans lagde so mikla¹⁸ elsku til Arna klerks, ad hann giörde sitt allt heimillt til þess sem hann

son *ÚJ*. sonur—sonar] Loptsson *B*³. Svarts] þannig *B*^{2.4}*ÚJ*, *torlæsilegt, virðist vera* Heryts *B*¹. 1–4 Þesse—Ormssyne] ÷ *B*⁴. 1 dotter] dóttur *B*²*ÚJ*, *á eftir* 2 Finns¹ *J*. 2 Hamravinnz *Ú*. systir *B*³*J*. systur—Finns] *vísað inn af spássiu, skorið á jöðrum* *B*¹. Biarnar *Ú*. 3 fader] faður(!) *Ú*. fader Svarts] ÷ *B*³. 4 Skälar] þannig *B*³*ÚJ*, Skäla *B*^{1.2}. 5 ellstur *B*^{3.4}*J*. barna] sona *Ú*. þeirra] fyrst *ritað þeir, en a b.v. síðar* *B*⁴. 6 vard] var *B*³*J*. 7 sonur] son *ÚJ*. atte—Asbiargar] ÷ *B*³. þennann son] þenna *J*. feinge] fieck *J*. 8 Þurijdur] Þöra *J*. Agatha] Agattha *B*², Agatta *Ú*, + er var *J*. 9 Gudrun—nefnd] Enn Gudrun *B*³. dóttur *B*². þau er] so *Ú*. er²] ÷ *B*³. 10 sieu *B*³*Ú*. Hin] ÷ *B*^{3.4}. þridia] iij^a *B*⁴. var Þorgerdur] Þora *J*. 10–11 er—kortur] hana atte fyrre sa madur er Guttormur hiet *J*. 11 fyrre] fyrr *B*^{2.4}*Ú*, ÷ *B*³. Guttormur] þannig *B*², Gudtormur *B*⁴, Gutthormur *B*³*Ú*, Gudleymur *B*¹. kortur] þannig *B*^{2.3}*Ú*, *virðist breytt úr kottur* *Ú*, kostur *B*^{1.4}. dottur *B*². dotter þeirra] *ö.r. ÚJ*. 12 Þessa] en þa *B*³. Þorgerde] Þöra *J*. Klængur *J*. 13 dóttur *B*². Jvar] Jmar(!) *Ú*. 14 II CAP] *ö.r. B*². 15 Þorlakur—är] Eitt är var Þorlakur og lid hans *B*⁴. eitt är] fíora vetr *Ú*, eirn vetur *J*. þadann—þau] fóru þadann *B*³. 15–17 þadann—Stjirkärs] og annad ä Hofi ä Kialarnesi *B*⁴. 16 Kialarnes] þannig *B*^{2.3}*ÚJ*, Kialanes *B*¹. voru] var *J*. ejrn] fíorar(!) *Ú*. 17 foru þau] för *J*. foru—austur] för hann austur i Skäl *B*⁴. Þorlakur] ÷ *B*³. Skäl] Skard *B*³. 18 bader] ÷ *B*². bader þar] *ö.r. B*⁴. þau missere] ÷ *B*³. svo *B*⁴*J*. 19 til—klerks] uid Arna klerk *ÚJ*. giörde] + honum

villde hafa, þviad hann sa þennann mann, fyrer saker adgiörfe og god-
 vilia og allrar frammkvæmdar vera munde hofdingia sinna frænda og
³ trude hönnum munde meire tignar auded enn þa var framm komed, og
 vottade það optliga, rykkti Arne þetta alltsamann þa er hann var biskop
 ordenn framarlega vid Helga og öll börn hans. Þesse Arne var *fyrrum
⁶ a unga alldre falatur, og acktade miög jmisslegar j þrotter, hagleik og
 ä skurd, og allt trie smyd, ryt og boknam, og allar klerklegar lister. Var
 hann af þessu ollu samann faskiptenn vid almenning. Enn þaðann fra
⁹ er Þorlakur for fra *Raudalæk, gjorde hann sig liettann vid al þijdu, og
 atte hann | alþydlega glede. Hielltt þvi framm til þess er hann var j Skal.^{200r}
 Þa för hann til skinnleiks j Kyrkiubæ med odrum monnum og j þejm
¹² samaleik rak hann nydur annad knie a arin hellu, þar j stofunne, so
 ad sprack miög, la hann af þvi j reckiu nær viku. Þadann af var hann
 alldrei ad þesskins leik nie ad danse, hvörke adur nie sijdann, og kende
¹⁵ sig i þessu munde hirtann af oskinsamligre skemtan.

CAP III

Um vored for Þorlakur bygdum til Svijnafells, og hafde Magnus þa
¹⁸ mest buräd enn Arne var þa stundum j Þyckva bæ med Brande abota,
 stundum j Skäl med fyrrnefndum mage sinum, stundum j Kyrkiubæ med

B³. 19–5,1 sem—þviad] er hafa villde: þui B³.| 1 þenna J. atgiörve B^{3.4}J. 1–2 og godvilia] ÷ B³. 2 og¹] til J. fraquæmdar B³. sinna frænda] ö.r. B³. 3 trude] tiadi Ú, tóludu J, + ad B^{2.4}ÚJ. hönnum] hann Ú. tigar(!) Ú. 3–4 enn—optliga] verda B³. 4 vottade] + hann ÚJ. vottade—þetta] liet Arne það optliga j rijkia B², sbr. spássiugrein. rykkti] dregið undir orðið og vísað út á spássiú B¹, leiðrétt: rækta út.1858. alltsamann] b.v. síðar: saman b.v. aftast í línu og allt vísað inn af spássiú B⁴. þa] ÷ Ú. er] ÷ B^{2.3}. 5 vordinn B^{3.4}. framarla B⁴. öll] + hans en dregið út B¹. börn hans] ö.r. B^{2.3}. 5–6 Þesse—alldre] j fyrstvar Árne B⁴. 5 fyrrum] þannig Ú, farenn (klesst strik yfir a sem e.t.v. er tilraun til leiðréttingar) B¹, ÷ B^{2.3}. 5–6 fyrrum—falatur] j fyrstu fælatur ä vngum alldrj J. 7 allt trie smyd] triesmijde allt B², alla triesmijdi Ú. smyd] smijdi B³. lister] lirstr(!) Ú. 8 samann] ÷ J. vid almenning] til almenningz J. 8–9 þaðann—Raudalæk] sijdar B⁴. 9 for] riedst J. Raudalæk] þannig B^{2.3}ÚJ, Raudalæki B¹. 10 hann¹] þa B⁴. alþydlega] alþydu B², alþyduliga Ú. glede] + og B³J. 10–11 Hielltt—Þa] Eitt sinn B⁴. 10 til—er] þar til J. Skal] Skälhollte B², breytt úr Skálhollte B¹. 11 hann] + úr Skäl B⁴. og] ÷ B^{2–4}ÚJ. 12 suo Ú. 12–13 so ad] og J. 13 sprack] + fyrer J. 14 alldre] alldre (nær alltaf þannig) J. ad²] b.v. yfir línu B¹, ÷ B². 14–15 hvörke—skemtan] ÷ B⁴. 15 i—munde] af þessum atburdj B³. munde] marki Ú, mercke J. skiemptan J. 17 for—bygdum] flutti Þorlakur bygd Ú. og hafde] tvíritað B⁴. 18 stundum] + med B³.

Grime preste Holmsteins syne, enn stundum ad Kalfa felle med Þor-
 steine abota syne, enn leingstum hejma ad Svijnafelle. For hann j þessa
 681 alla stade nockra vetur til þess er menn þottust þurfa j hag leiks giördum. 3
 Hielltt þessu framm nockra vetur þar til er Magnus broder hans fieck
 Ellisifar d(ottur) Þorgeirs ur Hollte. Voru þeirra börn Andries prestur
 og Gudfinna, er atte Þorsteirn Hafurbiarnar son. Lagde þa Arne framm 6
 allann sinn hlut, af peningum þejm sem fader hans vardveitte, vid hann,
 utann hest og jgangs klæde, riedst þa j burt fra Svijnafelle, saker sundur
 þyckiss þess er vard mille þeirra frænda, mest umm gyptingo Þorgerdar 9
 systur hans og for j *Þyckva bæ til fyrrnefnds Brands abota, og batt sig
 hónum a hende, og giordest hans klerkur, því hann sa þennann mann
 mikinn atgiörfe-mann j hag leik og rite, og hvassann j skilninge til bok- 12
 nams so ad um þann hlut var hann formentur flestum mónnum ad
 200vjófnu näme. Þesse same Brandur abote talade | so til sinna læresveina,
 ad aungvum manne kalladest hann jafn minnugum kentt hafa, *sem 15
 Jórunde er sydann var biskop a Holum, enn aungvum þejm er jafn-
 kostgiæfenn var, og jafn godann hug lagde a näm sitt sem *Runolfur er
 sydann var abote j Vere. Til Arna er fyrrnefndum ver, talade hann so ad 18
 hann skilde þa marga hlute af gudlegum ritningum er hann þottest
 valla sia, hvi so matte verda.

19 Skäl] Skälh(ollte) B². med¹—sinum] ÷ B³. fyrrnefndum] fyrgreindum B²,
 Helga B⁴. fyrrnefndum—sinum] mage sýnum fyrrnefndum Enn J. j²] at B³. ||
 1 preste—enn] ÷ B³. Holsteinsyni(!) Ú. enn—ad] og so ä B⁴. 1–2 med—
 syne] ÷ B³. 2 abota syne] ÷ J. syne] ÷ B². ad] á B³. 2–4 For—vetur]
 þetta (virðist breytt í þessa) gieck B⁴. 2 j] á B³. 3 alla stade] ö.r. B^{2,3} Ú.
 3–4 til—vetur] ÷ B³. 3 þurfa] + hanz J. 4 Hielltt] + hann J. þar til]
 til þess ÚJ. er] ÷ B^{3,4}. brödur B² Ú. 5 Ellisifnar B³J. Holltum J. þeirra
 börn] ö.r. J. 6–8 Lagde—burt] Riedst þa Arne i brott B⁴. 6 þa] ÷ Ú. 7
 lut Ú. þejm] ÷ J. 8 riedst] + hann B^{2,3} ÚJ. j] ÷ B³J. 8–10 saker—hans]
 ÷ B⁴. 9 þess] ÷ J. vard] var ÚJ (d virðist b.v. yfir linu en klesst J). gyptingo]
 gipting B^{2,3} ÚJ. Þorgiordar Ú. 10 Þyckva] þannig B^{2–4} ÚJ, Þyckvæ B¹. fyrr-
 nefnds] ÷ B^{2,4}. Brands] ÷ B³. 11 því] þvíad B⁴ ÚJ. 11–12 mann mikinn] ÷ J.
 12 atgiörfe-] adgiörvis B² Ú, adgiörvi B⁴, atgiörvis J. j¹] og(!) J. skilningu J. til] ÷
 Ú. 13 svo B⁴ ÚJ. um] uid Ú. ad²] af Ú. 14 jófnu näme] jóffnum nottum J.
 14–15 Þesse—hann] Brandur aböte kalladist ónguom manne B². 14 same] ÷ B³J.
 so] svo B⁴, ÷ J. læresveina] + suo eitt sinn J. 15 ongunum B³ ÚJ. kalladest—
 minnugum] jafn minnugum quadz hann B³. jafn] suo J. jafnminigum Ú.
 sem] þannig ÚJ, enn B. 16 vard ÚJ. a] ad B⁴J. óngum B³ ÚJ. 17 legdi ÚJ. Runolf-
 ur] ritad Runolfe en e breytt i ur i linunni, virðist m.a.h. B¹. 18 vard Ú. j Vere]
 ÷ Ú. Vere] Videy J, + Enn B^{2–4}J. er—ver] ÷ B^{2–4}. hann] breytt úr hans B¹.

CAP IV

Nockru sydar kallade Einar erchebiskop Brand abota til sin og fylgde
 3 þesse same Arne klerkur þa med honum til Norex og var þa fyrst messu
 diakn, og hafde teked vyxlur af *Sigvarde biskope. Herra erchebiskop
 skyniade bratt, hvilykrar rogsemdar Brandur abote var, og med umm
 6 rade og samþycke korsbrædra, kaus hann nu nefndann abota til biskops
 og vygde til Hola. J þessare ferd for Arne diakn jafnlega mille konganna,
 Hakonar og Magnusar og Brandur er þa var biskop ordenn, og giörd-
 9 est þa þegar mikill kunnuglejke a mille Magnusar kongs og þessa sama
 Arna, sa er alldrei þraut a medann þeir lifdu bader. Og j þessare ferd
 herra Brands biskops, vard það mark a eignum veytslu deige, ad Hakon
 12 kongur sa øngva riettu framm koma fyrer Arna klerk og hans mautu-
 naut, þa sem framm komu fyrer kennemenn þa er a kongs borde voru.
 Mællte hann. Hvad hafa nu prestar biskops. Ma af þui huxa hvilikar
 15 hans medferder voru, ad hinn vitraste madur hugde hann ædre mann
 ad vyxlu enn hann var. Enn þa er biskop for til Jslands fylgde Arne
 hónum til Hola stadar, og var þar hejma med|hónum vel virdtur það är^{201r}
 18 sem biskop lifde.

CAP V

Ad honum lidnum sendu Nordlendingar þennann sama Arna j Skala ⁶⁸²
 21 hollt a fund herra *Sigvardar biskops, og beiddu ad hann sæe, og sette

suo B³ÚJ. 19 hann¹] + være skarpuittur og J. þa marga] ö.r. J. gudlegum]
 ÷ B⁴. þoctist B⁴ (nær alltaf þannig). 20 varla B²⁻⁴ÚJ. hvi] þui J. hvi—
 verda] huar so mætr klerkur væri Ú. suo B^{3,4}J. mætte J. || 2-3 sin—same]
 utannferdar skyldi og fara Ú. 2 fylgde] for þa B³, siglde J. 3 þesse same] ÷ B².
 same] ÷ B³. þa¹] ÷ B³. þa med] ÷ B². 3-4 og—og] huor ed þa Ú. fyrst—
 diakn] messu diackne fyrst B². messu diakn] diakne J. 4 teked vyxlur] ö.r.
 B²⁻⁴ÚJ. Sigvarde] þannig B⁴, Sigurde B¹⁻³ÚJ. Herra] + Einar J, ÷ Ú. 5 hvi-
 lykrar—var] huylykar röksemdar voru med Brande abota J. 6 nu nefndann] Brand
 B², + Brand J. 7 og—Hola] til Hola og vögde hann J. diakne B²J. jafnlega]
 + j B², ÷ J. 8 Magnus B⁴ÚJ. Brandur] breytt i Brands útg.1858. vordinn
 B^{3,4}. 9 þa] ÷ B². þegar] strax B³. kunnleike B²⁻⁴Ú. a] ÷ B³ÚJ. Magnús
 B⁴ÚJ. þessa sama] ÷ B^{2,3}. 10 a] ÷ B²⁻⁴ÚJ. Og] ÷ B². 10-16 Og—var]
 ÷ B⁴. 11 herra] ÷ J. það mark] sa atburdur J. eignum] + deige en dregið út B¹.
 veyslu J. 12 ønguann riettt J. riette B³. framm koma] ö.r. J. 13 sem] er
 B³. er] sem J. 15 ædra B^{2,3}ÚJ. vijgslum B². 17 hejma] ÷ B^{2,3}. virdur B^{2,4}Ú.
 18 sem] er J. 20 Ad] Enn ad J. honum] Brande biskupe B². honum lidnum]
 biskupe frá föllnum B³. þennann sama] ÷ B⁴. sama] ÷ B³. 20-21 Skálhollt
 B³J. 21 a—herra] til B³. herra] ÷ B². Sigvardar] þannig B⁴, Sigurdar B¹⁻³ÚJ.

mann fyrer kennemenn fyrer nordann land og yfer stadenn a Holum. Og er hann kom j Skala hollt visse biskup skiott af hónum hvorn skada Holastadur hefde fejnged, j fra falle sins formans, og hvors Nordlend-³ ingar þyrffte vid. Tok hann það rads med samþycke hinna vitrustu manna ad hann gaf prestz vygslu þessum sama Arna diakna, og skipade hann yfer stolenn ad Holum ad stiorna lærdum monnum og olærdum þar til⁶ er su kyrkia fieck sinn formann. Giörde hann því so ad þessum syra Arna *voru kunnastar framferder Brands biskops, og hvar þa var hvöriu male komed j hans biskops dæme. Enn þegar marger vitrer menn vissu,⁹ hvorsu hónum for það skorugglega af hende og trude ad þesse hans fyrer farande fram ferd munde vera foryniu hinnar fremre tygnar, sem sydann bar raun ä.¹²

CAP VI

Madur het Odde hann var diakn ad vyxlu og atte vel peninga. Hann atte sier konu Alofu Brodda d(ottur), og med frænda rade voru þar¹⁵ vottar ad heytorde. Ad þessu rade var med hónum Gissur jarl Þorvalldsson er þann tima bio ad Stad j Reinenese, og skylldu þau samann

sægi *Ú*. sæe, og] ÷ *B*². || 1 a] at *B*^{3,4} *Ú**J*. 2 Skálhollt *B*³*J*. 2-4 visse—vid] ÷ *B*⁴. 2 af hónum] ÷ *J*. 3 hafdj *B*³ *Ú**J*. sinna formanna *Ú*. huorsu *J*. 4 þurfftu *Ú**J*. hann] biskup *B*⁴. það] + til *B*⁴. rads] räd *J*. samþyckt *B*³ *Ú*. hinna] ÷ *B*²*J*. 5 ad—diakna] þessum sama Arna diakna gaff hann prestuýgslu *J*. prest *B*². sama] ÷ *B*³. diakna] ÷ *B*³. 6 stolenn] stadinn *B*³*J*. ad¹] ä *J*. ad²—olærdum] ÷ *B*⁴. 7 er] ÷ *B*³. fejnge *B*^{3,4}. 7-8 Giörde—kunnastar] því honum væri kunnast *B*⁴. 7 því] þar *B*³. suo *Ú*. þessum] ÷ *B*². 8 voru] þannig *B*^{2,3} *Ú*, var *B*¹*J*. kunnastar] kunnugast *J*, ritad kunnugastar en ug dregid út *B*¹. framferde *J*. biskup(!) *B*⁴. hvar] huornenn *J*. 9 biskops] skr. Bibpz *Ú*. 9-11 Enn—foryniu] og vard sü hinn skoruliga fram ferd Ärna prestz forynia *B*⁴. 9 þegar] þa *B*³. 10 hvorsu] það huornenn *J*. það] þetta *J*. skóruglega *B*^{2,3} *Ú**J*. og trude] texti *R óheill?* trudu þeir *Ú*, leiðrétt skv. *Ú í útg.1858*. ad þesse] þessa *B*^{2,3} *Ú**J*. 11 fyrerfaranda *Ú*. munde] mundu *Ú*, ÷ *B*². foryniu] forynia *B*⁴, + edur fyrerfara *B*², sbr. *spássiugrein; brotin lina dregin undir orðið og vlsað út á spássiu B*¹. 12 sydann] sijdar *B*²⁻⁴ *Ú**J*. ä] + Brandur biskup dö ä þui äre 1264 *B*², sbr. *spássiugrein*. 14 Madur— var] þessu næst fellur til mäls vm þann mann er Oddi hiet *B*⁴. diakne *B*²*J*. og —peninga] ÷ *B*⁴. atte] + sier *J*. 14-15 Hann atte] ritad hatt en tilraun gerð til leiðréttingar *B*³. 15 atte] fieck *B*². sier] ÷ *J*. sier konu] ÷ *B*³. Alofu] Olufar *B*², Ölofu *B*^{3,4} *Ú*. Alofu—dottur] er hiet Oloff Broddadotter *J*. dotter *B*^{2,4}. þar] þær(!) *B*³. 16 jall *B*². 16-17 Þorvalldsson] ÷ *B*³. 17 þann tima] þa *B*³. tima] týd *J*. ad] ä *B*³. j] ä *J*. j Reinenese] ÷ *B*³. || 1 Syra *B*²⁻⁴ *J*. Arna(!) *Ú*. 1-2 vard—ad] bannadi þetta hiöna band, og seigir þeir *B*⁴. 1 þessa]

ganga ad akvednum tima. Sera Arne varð þessa skiotlega vís, og því
 ad Heinrekur biskop og Brandur biskop eptir hann, hófu bader sub-
 3 diaknum og ollum monnum þeim sem svære vöxlur hans fyrir *boded
 ad kvænast, lagde hann bann fyrir ad þetta | hid osæmelega sam-^{201v}
 lag være bunded framar. Jarlinn reid þó til brudkaups med Odda,
 6 so sem ecke være ummællt, og med hans rade for framm bodid. Enn
 þegar þesse tydinde komu fyrir syra Arna, lyste hann forbode yfir Odda
 og ollum þeim monnum er ad bodenu satu. Enn þann dag sem jarl kom
 9 heim bra hönum væ fyrir grön, þvíad kyrkia var byrgd ad Stad, og þa er
 hann spurdi hvi það gegnde, var honum sagt. Nockru sydar var fundur
 lagdur til þessa mals og söktu þeir badir sijra Arne og jall þenna fund.
 12 Bar jall framm fornann land sid og sialfs sins dæme og margra annara
 manna, til þess ad þess hattar hiona lag sem var med Odda og hans konu
 hefde leinge vered lofad, enn það var ofyrsyniu nockud sinn fyrir boded.
 15 Sijra Arne sagde ad mote, ad pafarner er aullum lögum eigu med rettu
 ad rada hefdu so freklega afnumid og fyrir boded þesskins samlag ⁶⁸³
 under pynu fullkomens banns. Umm syder liette jarl fyrir sonnum skyn-
 18 semdum, og stadfeste sijra Arna og tok lausn af hönum og *aller
 bodsmenn. Sör Odde af hende sier konu þa sem hann hafde sier ætlad.
 Ad skilnade mællti jarl vid syra Arna. Þess vænte eg frænde ad flestum

þess *J.* 1–2 því ad] med því *J.* ÷ *B*³. 2 Heinrekur] Henrekur *B*² *Ú*, Henrich *B*^{3,4} *J.*
 biskop²] ÷ *B*⁴. hann] þat *B*³. 3 hans] ÷ *B*⁴. boded] leiðrétt af útg., þannig
 leiðrétt útg. 1858, budu *B*^Ú *J.* 4 hid osæmelega] ÷ *B*⁴. 5 bunded framar] ecki
 framar bundid *B*⁴. Jarlinn *B*². þó] ÷ *B*⁴. brullaups *B*⁴ *J.* 5–6 med—
 ummællt] ÷ *B*⁴. 6 suo *J.* være] *b.v.* yfir línu *B*¹. bodid] bod *Ú*. 6–7 Enn—
 hann] Árni prestur listi *B*⁴. 7 þegar] er *B*², þa *B*³, sem *Ú*. 8 Enn] og *B*⁴. sem]
 er *B*⁴. jall *B*². 9 væ] vo *B*^{2,4}, var *J.* grön] grun *J.* þvíad] því *B*³. kyrckian
J. byrgd] fyrst ritad byg, r slöðan ritad ofan í g og orðið skr. til enda í línunni *B*¹.
 og—er] ÷ *B*³. 9–11 og—fund] var þá fundur lagdur, og komu þeir badir jarl
 og Arne prestur *B*⁴. 9 þa er] þegar *Ú* *J.* 10 hvi] huorui *B*³ *J.* það] ÷ *J.*
 gegnde] kendi *Ú*. honum] + það *J.* 11 sijra Arne] Arne prestur *J.* jarl
*B*² *Ú* *J.* þennan *B*² *Ú*. 12 jarl *B*^{2–4} *Ú* *J.* land] landz *B*^{2–4}, landsinz *J.* 13
 manna] ÷ *B*³. hans konu] ö.r. *B*³. 14 hafdi *Ú* *J.* ofyrsyniu] oforsiniu *B*³,
 oforsynia *Ú* *J.* nockru *B*³. nockud sinn] nockurn tijma *B*⁴. boded] + Enn *J.*
 15 ad¹] ä *B*² *Ú*. ad mote] suo *J.* ÷ *B*⁴. pafarner] + sem en dregið út *B*¹. er—
 lögum] sem eru yfir aullum lögum og aullu *J.* eiga *B*³. 16 hefdu] hófu *B*^{2,4}.
 svo *B*⁴ *J.* freklega] + það *J.* þess konar *J.* 17 under—banns] ÷ *Ú*. bandz *J.*
 17–18 liette—skynsemdum] liet jarl aff eptir skynsemd *J.* liette—Arna] liet
 jarl undann *B*⁴. 18 af hönum] ÷ *B*⁴. aller] + hans *B*¹. 19 af hende] á eftir
 sier¹ *J.* sem] er *J.* 20–10,3 Ad—Stadar] og skildu þeir so jarl og Arne *B*⁴. 20 vid]

muner þu verda ecke fyrerlat samur þott þu eiger malum ad skipta þar sem þu lietst ecke fyrer mier. Reid sijra Arne epter þad hejm til Hola enn jarl til Stadar. 3

CAP VII

Þennann tima er Jórundur biskop var vygdur til Hola af Hakone erchebiskop og skipadur yfer allt land, saker elle og vanmegns *Sigvardar biskops, visse hann honum naudsynlegann þann fulltingiss mann, er hann styrkte og stydde j ollum naudsynium kyrkjunnar. Sa hann aungvann mann annann betur fallenn til þessa starfs enn sijra Arna, og þui 9
202r sende hann hann j Skalahollt, og tok herra *Sigvardur harla | giarnann vid honum, var hann þar þa xij manude. A þvi are andadest *Sigvardur biskop, og veytte sijra Arne hónum graptlega þionustu. 12

CAP VIII

Þetta sumar toku hiner vitrustu menn, med samþycke herra Jorundar biskops þad rad ad skrifa sijra Arna til utannferdar ad fara med 15
brefum er þad votta, ad menn a Jslande beiddu vir duglegann herra Jon erchebiskop er kosninge atte ad rada, ad hann velde fyrrnefdann

til J. syra] *misritað sear B³. ieg B³.|* 1 verda ecke] ecke vera J, ö.r. B³. þo B³.
2 liest B²J. ecke] ei Ú. sijra Arne] Arni prestur B³J. epter þad] nu B³, ÷ B².
hejm] ÷ ÚJ. 3 enn] + Gissur J. 5 Þennann] Þann B⁴, J þenna J. Þennann—
er] Þa B³. 6 erchibiskepe B³.⁴J. vanmegnis B²-⁴ÚJ. Sigvardar] þannig B⁴,
Sigurdar B¹-³ÚJ. 7 full tyngz B².⁴J. 8 styrki B³. styrkte og stydde] ö.r. J.
8-9 óngan B³. 9 mann] ÷ J. mann annann] ÷ Ú. betur] þar B³. 10
Skálhollt B³J. herra] ÷ B². Sigvardur] þannig B⁴, Sigurdur B¹-³ÚJ, + biskup
B²J. harla] hardla B⁴, ÷ B²J. harla giarnann] vel B³. giarnann] giarna B²J,
vel Ú. 11 xij] 12 B³. mänadi B⁴. Sigvardur] þannig B⁴Ú, Sigurdur B¹-³J.
12 biskop] + 1268 B², sbr. *spássiugreinar*. sijra] *misritað sear B³*. sijra
Arne] Arni prestur B⁴. þionustu] + Enn Jórundur biskup vijgdist til Hola arid
fyrer: 1267 B², sbr. *spássiugrein*. 14 herra] ÷ B².⁴. 15 utafardar(!) Ú. ad²] og Ú.
16 vottudu B²-⁴ÚJ. virduligan B²-⁴J. 17 kostninge B³.⁴. fyrrnefdann] ÷ B².

1r <Þ>at sumar hinir vitruztu menn með samþycki herra Jórundar bysk- 18
ups tóku þat ræð at kiosa sira AArna til utan ferdar at fara með þeim
brefum er þat [u]æt[ðu] at menn æ Islanði beiddu virðuligan herra Jon
erki byskup er kosningi átti at [ræ]ða at hann ueldi fyr nefndan Arna 21

- Arna til biskops j Skalahollte. Hann tok þessu nockud sejnlega. Enn þo fyrer saker bæna stadar allra hinna bestu manna siglde hann med bref
³ þeirra, og kom a erchebiskops fund, enn hann gaf ei samþycke ad sinne til þessa bænastadar er af Jslande kom og kaus til biskops sijra Þorleif jn dominica lætare Ierusalem. Enn hann andadest epter pascha viku.
⁶ Var þa syra Arne kosinn og confirmatus in festo sancti Leofredi til Skalahollts biskops, og vygdur in commemoratione sancti Pauli apostoli. A því are var vygdur Erlendur biskop til Færeya. Epter það er Arne
⁹ hafde biskops vyxlu þeyged af fyrrnefdum herra Jone erchebiskop, bio hann ferd sina til Jslands, leidde hinn same erchebiskop hann ut harla sæmelega og veitte honum j vingiöf decretalia cum apparatu.
¹² Vottade hann j vyxlu brefe herra Arna biskops ad ei var fyrer það Þor-

1 til] + er^c en dregið út B⁴. Skálholli B³J. nockud sejnlega] mæle sæmelega J. 2 allra] ÷ Ú. bref] dregið í orðið B⁴. 3 eigi B⁴ (nær alltaf þannig í þessu handriti, ýmist fullum stöfum eða bundið: eⁱ). samþycke] + til B⁴. 3-4 ad—bænastadar] til þessa bænastadar ad sinne B². ad—kom] til þess ad sinne J. 5 jn—Ierusalem] ÷ B⁴. lætare J. Ierusalem] ÷ J. hann andadest] andadist sijdar B⁴. pashaviku(!) Ú. 6 og—Leofredi] ÷ B⁴. sancte B². 7 Skálholts B³J. 7-8 in—apostoli] sijdann B⁴. 7 sancte B². 7-8 apostoli] + 1269 B², sbr. spássiugreinar. 8 Ellendur B³. er] ÷ B³J. 9 af—erchebiskop] ÷ B³. fyrrnefdum] ÷ B². erchibiskupi B⁴ ÚJ. 10 bio] brá J. sina] sinnj J. hinn same] ÷ B^{2,3}. 11 harla] hardla B⁴, ÷ B^{2,3}J. decretalum Ú, decretalis J. apparata J. 12-12,11 Vottade—fauður] sendandi med honum vixlubrief, med öllum bestu ummælum. Eirninn sendi Magnus kongur brief med honum, med ägiætu jnni halldi B⁴. 12 biskops] ÷ B³. það] því ÚJ, + herra J.

- til byskups j Skæla hollti. hann tok þessu nóckuð [sein]jiga En þo sakir bænar staðar allra hinna beztu manna sigldi hann með bref þeira ok
¹⁵ kom æ erki byskups fund Enn hann gaf eigi samþycki at sinni til þessa bænar staðar er af Islandi kom ok kaus til byskups sira Þorleif jn dominica lætare Ierusalem enn hann andaðiz j pæsk[a] viku Var þa sira
¹⁸ Arni kosinn ok confirmatus in festo sancti Leofredi til Skæla holltz byskups ok vigðr jn commemoratione beati Pauli apostoli A því ári var uigðr Er[le]n]dr byskup til Fær eyia. Eptir það er Arni hafði byskups
²¹ vigslu þegit af fyr nefdum herra Joni erki byskupi bio hann ferð sina til Islandz leiddi hinn sami erki byskup hann vt harðla sæmiliga ok veitti honum j vingiöf de cretales cum apparatu Vaktaði hann ok <i>
²⁴ vigslu bréfi herra Arna byskups at eigi var fyrir því Þorleifr fyrri til kosinn

17 lætare] b.v. yfir línu.

leifur fyrri kosenn að vera biskop helldur enn Arne, að hann finde nock-
 urskonar löst vera á hans meðferð eður lifnade, því hann reynði hann
 684 vera bæði vitrann og godviliadann, til allra nauðsynlegra hluta og 3
 biskops legra þarfinda, og það bauð hann hans undir mǫnnum j krapte
 gudlegrar hlyðne, að þeir tæke við honum vel og sæmelega, og sæmde
 hann sem sinn fodus og forstiora og heyrde hans kenningar. Það vottade 6
 202^vog Magnus kongur j sinu brefe, að honum var þesse same | Arne kunn-
 ugur að godum hlutum og *því bauð hann og bauð ollum sinum þegnum,
 enn hans undermǫnnum á Jslande að þeir tæke hann vel og sæmelega, 9
 og virde hann og tignade j aullum þeim hlutum sem til heyra christe-
 legre hlyðne, heilagre kyrkiu til sæmdar so sem andlegum faður.

CAP IX

12

Epter það er Arne biskop hefur skilest við virðulegann herra Jon
 erche biskop in divisione apostolorum sigldu þeir skipi sinu á Eyafjörð

1 fyrri] + til B^{2,3} ÚJ. ad¹—biskop] ÷ B³. 2 löst] brest B². því] þviad B² ÚJ.
 hann²] + ad B². 3 vera] á eftir vitrann J. godviliadann] godviliugan B², god-
 lindann Ú. 4 biskuplegra B² ÚJ. það] þvi ÚJ. það—hann] bauð þat B³.
 6 sem] ÷ B². 7 same] ÷ B². 7–8 kunnigur Ú. því] þannig ÚJ, það B^{1–3}. 9
 og sæmelega] ÷ J, + og sæmde hann sem sinn faður og forstiöra en dregið undir
 orðin B¹. 10 vǫrtu J. tignudu J. 10–11 heyra—sæmdar] heyrðj B³. 11
 suo J. andlegum] leiðrétt: andligan útg. 1858. 13 er] ÷ B³. hefur skilest]
 hafde skilid B^{2,4} ÚJ, skilde B³. virðuligan B^{2,4} J. virðulegann herra] ÷ B³.

at vera byskup helldr enn Arni at hann fengi nóckvern fleck fundit 15
 æ hans með ferð e(ða) lifnaði Hann reyndi hann vera bæði vitran ok
 goðviliaðan til allra nauðsynliga hluta ok byskupliga þarfinda ok því
 bauð hann hans undir mǫnnum j krapti heilagrar hlyðni at þeir <tæki> 18
 við honum uel ok sæmiliga ok sæmde hann sem sinn fór stiora ok heyrði
 hans kenningar Þat uáættaði ok Magnus konungur j sinu bréfi at honum
 var þessi sámi Arni kunnr at mǫrgum goðum lutum. Ok því bauð hann 21
 ok bauð aullum sinum þegnum enn hans undir mǫnnum æ Islandi at
 þeir tæki hann uel ok sæmiliga ok uirði hann ok tignaði j aullum þeim
 lutum sem til heyra kristiligri hlyðni heilagri kirkiu til sæmdar sua sem 24
 andligvm feðr.

<E>ptir þat er herra Arni byskup hafði skiliz við virðuligan herra
 Jon erki byskup jn diuisione apostolorum sigldu þeir j haf ok greiddiz 27

þvottdagenn epter assumptionem beatæ virginis og litlu sydar fundust þeir herra Jórundur biskop og fieck Arne biskop hónum þau bref sem³ erchebiskop sende honum. Stefnde hann þa samann folke, og voru þar framme hófd erende erchebiskops, og þær sidbætur sem hann hafde þeim boded. Epter það ridu þeir bader samt sudur umm Kiöl og komu⁶ j Skalahollt jn decollatione beati Iohannis. Stefnde Arne biskop þa fund vid presta og bændur, liet hann upplesa bodskap erchibiskops, og stodu þar þesser hluter j, ad aller menn knefalle med upphaldande hönðum,⁹ þann tima j messunne er hallded <er> upp holde og blodevors herra, og so þa er bored er til siukra manna, so og ad einge madur feste sier mey edur konu til eigennords adur enn lyst være j kyrkium þrem sinnum, so¹² og ad frillumenn skulu fyrer biodast ad taka Christi likæma ad paschum

14 jndiutione J. in—apostolorum] ÷ B⁴. þeir] hér hefur fallið niður lina i R, sbr. 1. 27–13,13. a] j ÚJ. || 1 þvottdaginn Ú. þvottdagenn—virginis] ÷ B^{3,4}. epter] + assuntio en dregið út B¹. assumptionem ÚJ. 2 herra] ÷ B^{2,4}J. biskop²] ÷ J. sem] er ÚJ. 3 þa] ÷ J. folke] flocki B³. og] ÷ Ú. 4 eyrindi B³. sem] er ÚJ. 5 koma B⁴. 6 Skalahollt B³J. jn—Iohannis] ÷ B³. Jöhannes B². 7 hann] þa B³, + þa J. bodskap] breff J. 8 j] I. J. 8–14,3 ad—leigu] greinarnar eru tölusettar 1–5 á spássiu B^{1,4}, 1–4 á spássiu J. 8 menn] ÷ B³. kniefelli ÚJ. upp hallandi B⁴. 9 er] sem B³. er] þannig B^{2–4}ÚJ, ÷ B¹. vppi Ú. herra] + Jesu Christi J. 10 so¹] suo J. er¹] ÷ B^{3,4}. so²] suo ÚJ. einginn B³Ú. 11 kyrckiu B^{2–4}ÚJ. þrem] þrisuar B³Ú, iij B⁴, þrim J. svo B⁴ÚJ. 12 frillu mönnum B^{2,3}. skule B^{2,4}, skilldi B³. Christz B^{2,3}ÚJ. pachum(!) Ú. || 2 so¹] suo B^{2,4}ÚJ. ad] ÷ B². og tyunder]

þeira ferð vel ok ecki all skiott kómu þeir skipi sinv j Eyia fiórð þuatt daginn eptir assumpcionem beate uirginis Ok litlv sidar fvnðuz þeir¹⁵ Jorunndr byskup feck þa Arni byskup honum þau bref sem erki byskup sendi honum Stefndi hann þa at ser folki ok voru þa fram hófð erinnði erki byskups ok þær sið bætr sem hann hafði þeim boðit Eptir þat riðu¹⁸ þeir báðir samt suðr vm Kiöl ok komu j Skæla hollt in decollacione Iohannis baptiste Stefndi Arni byskup þa fund við presta ok bændr ok let hann upp lesa boðskap erki byskups ok stoðu þar j þessir lutir At²¹ allir menn kniefelli með vpp halldandi hönðum þann tima j messunni er upp er halldit holldi ok bloði várz herra ok sua þa er borit er til sivkra manna Sua ok at enngi maðr festi ser mey eða konu til eigin orðs²⁴ æðr enn lyst væri .iij. sinnvm j kirkiv Sua ok at frillv mönnum fyrir

19 baptiste] skammstafað bpe. 21 messunni] skrifað með s og punkti yfir.

utann þeir feste frillur sínar til eigenn ords, edur skilie vid þær fullkom-
lega, so og ad aller stader og tyunder skyldj gefast j biskops valld, so
og ad eingenn skyllde byggia dautt fie a leigu. Tok al þyða manna vel ³
þremur hinum fyrrumm grejnum, enn um stada mal og okur var sein-
lega teked. Sydann sender hann þennann bodskap umm allt sitt biskops|
²⁰³rdæme. Töku þeir hónum er hann heyrdu sydar miðg somuleid sem hiner ⁶
fyrre. A þessu sama hauste og ondverdum vetre for Arne biskop vyða
umm Sunnlendinga fiordung. Var hónum jatad hinum minnum kyrki-
um, enn þeir sem hinar rykare kyrkiur hielldu voru miðg faster fyrer. ⁹
⁶⁸⁵ Odda stadur var þa kalladur kaupaland af þeim er hann helldu og villdu
þeir einskiss mals ä lia, nie grejn agiðra hvad kyrkia ætte, og for herra
biskop hejrn vid so bued og var hejma þann vetur. ¹²

CAP X

Epter þennann vetur lidenn kemur vored og hafde Arne biskop hond

÷ J. skyldj] skylldu $B^{2,3}$, skule J, virðist breytt úr skule B^1 . so²] suo $B^{2,4}$ ÚJ.
3 einge J. alþyðu(!) J. 4 þremur—grejnum] þrimur greynunum J. og]
edur B^4 . 5 sendi ÚJ. þenna J. 7 aundverðan vetr ÚJ. 8 fiordung] +
og J. 8–9 Var—kyrkium] og voru honum jadar hinar minne kyrckium J. 8 jatad]
jäd Ú. minni Ú. 9 hinar] hiner B^3 . hielldj B^3 . miðg faster] fastare B^2 .
11 þeir] þui B^2 , þar B^3 Ú, þesser B^4 . einskiss] eingiss B^4 , einkis B^3 Ú. kyrcki-
an B^2 J. herra] ÷ B^2 . 12 svo B^4 J. var] sat J. 14 Epter—og] Ad vore komande

bioðiz at taka Kristz likama at páskvm utan þeir festi frillur sínar til ¹⁵
eigin orðz. e(ða) skili við þær full komliga Sua ok at allir staðir ok ti-
undir skyllði gefaz j byskups ualld Sua ok at enngi skuli bygia dautt fe
æ leigu Tok alþyða manna vel þrimr hinum fyrum greinum [e]nn vm staða ¹⁸
mál ok okr var seinliga tekit Siþan sendi hann þenna boð skap um allt
sitt byskups dæmi toku þeir honum er hann heyrðv siðar miðk saumv
^{1v} leið sem | hinar fyrri A þessu sama hausti ok aundverðan uetr for A(rni) ²¹
byskup uiða vm Sunlendingafi[or]dvng Var honum þa iað hinum
smærum staudum ok kirkium En þeir hinar rikari kirkiur [hell]ðu
voru miðk fastir firir Odda staðr var þa kallaðr kaupa land af þeim ²⁴
sem hann helldu ok villdv þar engis mals æ lia ne grein æ gera huað
kirkia átti ok for herra byskup heim við sua buit ok var heima þat sem
eptir uar uetrar. ²⁷

<E>ptir þenna uetr liðinn kom uarrit ok hafði A(rni) byskup haund æ

²¹ aundverðan] d *b.v. yfir llnu.*

a Oddastadar male. Liet hann þa raunar stefnu stefna til þess, hvort Oddastadur være kyrkiu eign, og er að þinge kom, reid hann til þings, ³ og krafde doms umm þetta mal. Var þa dæmt að Oddastadur var kyrkiu eign, og so þar með slykar eignir sem henne barust.

CAP XI

⁶ A þvi sama þinge krafde biskop stadar j Hytar dal. Þar hafde klaustur vered. Ketell Loptz son er þar bio villde hann ei uppgefa. Biskop biost þa til að bann setia hann, þa þegar a þingenu. Og er fyrrnefndur Ket-
⁹ ell sa að það munde ei fyrer farast, jade hann að greyda af hende stadarsins fe að sinne, þeim sem biskop villde, enn kallade það þo ecke rett. Skaut <hann> og marger adrer sinu male ä kongz *dom, enn biskop jade
¹² þvi ef hann yrde samþyckur erchebiskope, enn ella sagdest hann einum samann erchibiskops dome *hlyta munde yfer þetta mal. Að akvednum tima sende biskop Olaf abota og Runolf abota og Þorgrim | prest Magn-^{203v}

B², <N>æsta vor eptir B³. þenna J. þennann—og] um vorid B⁴. kom ÚJ. || 1 huert Ú. 3 var] være B^{2,3}J. 4 svo B⁴J. slykar] þær B². barust] báru J. 6 krafde] + Arne J. Hijtär B². 8 þa¹] ÷ B². þa þegar] þar strax J. fyrrnefndur] ÷ B^{2,3}. 9 ei] eckj B⁴. jade] jatade J. hann] + þvi Ú. 10 ecke] eý J. 11 Skutu B²J. hann] leiðrétt af útg., sbr. l. 24, ÷ BÚJ. adrer] ÷ B². dom] d leiðrétt í linunni, ólæsilegt hvað undir stendur B⁴. dom, enn] þannig ÚJ, domenn B¹⁻³. enn] ÷ B⁴. 12 yrde] virði B⁴. 13 samann] ÷ Ú. hlyta] þannig ÚJ, hlyda B²⁻⁴, hlyde B¹. mundu ÚJ. þetta] þeirra Ú. 13-14 Ad—tima] tvíritað, í lok málsgreinar og upphafi nýrrar J. 14 sende] + Arne J. 14-16,1 Magnus son]

¹⁵ Odda staðar [mæli] lét hann þa raunar stefnu stefna til þess huort Odda stadr væri kirkiu eign [ok]e[r at] þingi kom reið hann til þingsins ok krafði dóms of þetta mál. var þa dæmt at [Od]da staðr var kirkiu eign
¹⁸ ok sua þar með slikar eignir sem honum bárvz.

<A> þvi sama þingi krafði byskup stadar j Hitar dal þar hafði klaustr verit [Ke]till Loptz s(on) er þar bio uilldi hann eigi vpp gefa. Byskup
²¹ bioz þa til at ban set[ia] hann þa þegar æ þinginu Ok er fyr nefndr Ketill sa at þat mundi eigi fyrir fa[raz] iæði hann at greiða af hendi staðarins fe at sinni þeim sem byskup villdi Enn kall[aði] þat þo ecki rétt Skaut
²⁴ hann ok margir aðrir sinu mæli æ konungs dóm byskup [iæði] þvi ef hann yrði samþyckr erkibyskupi Enn elligar sagðiz hann erki byskups domi einum saman hlita mundu vm þetta mál At áqueðnum tima sendi

us son til vidtoku stadarens fiär, enn þeir komu aptur með *þeirre sögn ad ecke var laus stadurenn epter þui sem ætlad var. Fyrer þetta fiär halld bansette Arne biskop Ketil epter rade lærðra manna sinna in translatione sancti Thorlaci ep(iscop)i Schalholtensis. 3

CAP XII

Þetta sumar reid herra Arne biskop fyrer nordann Solhejma jökul, og rak biskopslegt embætte umm Austfirðinga fiörung, og effter tilskipann herra Jons erchebiskops, hof hann *tilkall a alla stade þa sem *ädur hielldu *þess kyns eignir. Fieck hann valld yfer flestum stöðum, 6 utann Þvott æ og Hallormstodum. Geingu þvi Austfirðingar liettlegar ad þessu ad hinn sæle Thorlakur með rade herra Eysteins erchebiskops hof þad sama tilkall a Svynafelle til Sigurdar Ormssonar, og hann jade 12

÷ B³. || 1 þeirre] þannig B²⁻⁴J, þa B³, þann(!) B¹Ú. 3-4 in translatione] j trausti Ú, jntrans. J. in—Schalholtensis] ÷ B⁴. 4 sancte B². Schalholtensis] j Skalaholtti Ú, j Skalhollte J. 6 herra] ÷ B²⁻³J. herra—biskop] biskup Árne B⁴. 7 biskupligt B³⁻⁴ÚJ. 8 herra] ÷ B³⁻⁴. tilkall] þannig B²⁻⁴ÚJ, kall B¹, sbr. I. 21. stade þa] þa stæde J. sem] héðan hefur vantað í R, sbr. I. 21-22. 9 ädur] þannig B²⁻⁴ÚJ, adrer B¹⁻³. þess] þannig B²⁻⁴ÚJ, þessara B¹. 10 Þvott] eyða B³. Austfirðinar(!) B². 11 hinn—Thorlakur] Þorlákur biskup B⁴. Þorlák Ú. herra] ÷ B²⁻⁴. 12 til—Ormssonar] uid Sigurd Ormson ÚJ. jatade J. || 1

byskup Olaf æ bóta ok Rvnolf æbóta ok Þorgrim prest Magnus s(on) til við tóku staðarins fiär En þeir [ko]mu aptr með þeiri sögn at ecki var staðnum golldit eptir þvi sem vera æt[ti Fyrir] þetta fiär halld bansetti Arni byskup Ketil eptir ræði lærðra manna sinna j[n tran]slacione sancti Thorlaci j Skæla holtti fyrir miklum mann fiöldæ ok stoð hann j þvi banni þat sumar ok um uetrinn. 18

⟨Þ⟩at sumar reið Arni byskup fyrir norþan Sól heima jökul ok rak byskupligt embætti vm Austfirðinga fiörung ok eptir til skipan herra Jons erkibyskups hóf hann til kall æ alla staði þa sem þar uóru Enn þot þat yrði með nockurvm mót mælum af þeira hendi sem helldu þess kyns eignir feck hann ualld ifir flestum aullum stauðum utan Þuætt æ ok Hallorms stöðum Gengv þvi Austfirðingar letligar at þessu enn aðrir menn at hinn sæli Thorlák með ræði Eysteins erki byskups hóf þat sama til kall at Svina felli við Sigurð Orms s(on) ok hann iæði byskupi

26 sama] tviritað.

biskope þeirre kyrkiu eign. Voru og epter þessu dæme velflester stader
 j hans valld gefner j Austfyrðinga fiordunge. Enn epter kyrkiu vyglu
³ og messu skipade biskop Sigurde stadenn j lien, og af þessu tiltæke
 biskops hofst sa vande, ad hófðingar j Austfiórdum skipudu stade
 biskopa allt til Arna biskops. Enn af þui hann tok aull kyrkna forrad ⁶⁸⁶
⁶ af hvorjum sem adur hófðu under sig, voru marger treger til ad seigia
 sier af hende það a halld sem þeir þottust adur eiga. Umm haustid snyr
 biskop heim j Skalahollt, tok hann þa ejnkannlega ad bera alla aunni,
⁹ fyrer stadenn og hans eign. Var þa j burtu Jon Skumsson er leinge hafde
 þar ræðiss madur vered. Stadurenn var þa miog af sier komenn saker
 husa, enn kyrkia hrornud miog ad þökum. Nu þviad biskop var a huga
¹² madur mikill og stormenne j lund, og veitte mórgum myked gott, og
 vard þui stort j ad rada, var þa til bus og stadar giör ei minne skulld

biskope] á eftir eign Ú. 2 j—valld] á eftir gefner J. Austnirðinga(!) B². 3
 biskop] hann B². Sigurde] á eftir lien B². 4 ad] tviritað Ú. j] ÷ B². stadej
 héðan hefur vantað i texta R, sbr. I. 17–18. 5 þui] + ad Ú. 6 huórum B³. hófðu]
 hafde B^{2,4} ÚJ (bundið i B²), hefðu B³. 7 af hende] af hendt ÚJ. sem] er Ú.
 snyr] sneri ÚJ. 8 heim] + apr Ú. Skalahollt B⁴ Ú. alla] vísað inn af neðri
 spássi B⁴, ÷ J. 9 stadnum B⁴ J. j burtu] burt B³, brottu B⁴, j burt J. er]
 tviritað en hið fyrra dregið út B⁴. 10 ræðiss] rædz B³. 11 enn kyrkia] tviritað Ú.
 þökum] texti R óheill? sbr. I. 24–26. þui B³. athuga B⁴. 13 ad] ÷ B⁴. buss
 Ú. giör] giört B², á eftir skulld J. ei] eyn (hdr. eý) Ú. || 1 til] ÷ B² J. ccc]

þeiri kirkiv eign voru ok eptir þessv dæmi uel flestir staðir ihans ualld
¹⁵ gefnir j Aust firþinga fiörþungi En eptir kirkiu uigslu ok messu skipadi
 byskup *Sigurði staðinn j leen ok af þessu til tæki byskups hófz sa uandi
 at hofþingar j Austfiordum skipuðv staði með byskups ræði e(ða) sam
¹⁸ þykt allt til Arna byskups En af þvi at hann tok aull kirkna forráð af
 huerium sem aðr hófðu undir sik voru margir tregir til at segia ser af
 hennt þat ahalld sem þeir þottvz æðr eiga.

²¹ <U>M haustið sneri byskup heim j Skæla hollt tok hann þa einkanliga
 at bera alla aunni fyrir staðnum ok hans eign var þa i bro[t]tu Jon Skums
 s(on) er lenngi hafði þar ræds maðr verit Staðrinn var þa miok af
²⁴ s[er] kominn sakir húsa enn kyrkia hrørnut miok at þaukvm þrotin
 búss høgindin þau er lenngi hófðv uel endz meðan Siguarðr byskup
 mætti fulla um s[ia ueita]

16 Sigurði] ritað Srgurði.

2

enn til ccc hundrada. Vard su skulld annara fiólskyllða seintt al golldenn.

CAP XIII |

3

204r Herra Arne biskop hafde optlega fiolmennar veytslur heima a stadnum, og foru þær med ollu kappe og stormensku þui hans hugur var giarn stort af odrum þyggia, og so harla giarn stórt odrum ad veyta. 6 Fyrer slyka hlute og adra þui umm lyka, vard hann storlega frægur, og miog söktur af alþydu. Hann sat optlega yfer malum manna, og þott hann hefde ei veraldlegt valld, sem hinn heilage Ambrosius biskop 9 hafde a sinum dógum, villde þo hvor hann til sins mals kalla, medann menn voru sialfradande fyrer konglegum vallds monnum, og þottu þann tima þau mal flestum monnum best komenn er hann sa yfer. Fieck 12 hann af slyku mikid kalls og ann semd, og þar *fiar kostnad med. Morgum monnum syndest hann optar helldur halla giórdum a klerka enn ovine syna. Virdu menn þa fyrstu sók til þess ad hann villde ei lata 15 þa vanrefsada vera, sem hann atte yfer ad dæma. Su aunnur ad hann mætte fyrer þad diarflega hejmta rettinde fyrer sig edur sina vine j þejm hlutum sem adrer þejm svara attu, j þejm malum sem hann atte ey yfer 18 ad dæma. Enn su hin þridia ad hann giórde sier vine *af ovinum, j þui

iiij^c J. skulld] + sakir *getg. útg. 1858*, + at auk C. al] *b.v. yfir linu B¹*. 4 hafde] + og *B²⁻⁴Ú*. optlega] opt *B³*, opt miog *Ú*. veislur *B³J*. 5 þær] þau(!) *B²*. ollu] mycklu *B²⁻⁴ÚJ*. þui] þuiad *B²⁻⁴ÚJ*. 6 stort¹—odrum¹] af ódrum stort ad *B²⁻⁴ÚJ* (af odrum *visað inn af spássiu B⁴*). af odrum] *yfir af er ritað 1, ofan við odrum 2 en dregið út hvorttveggja B¹*. og so] *ö.r. B²⁻⁴ÚJ*. harla] *hardla B²⁻⁴, ÷ B³*. stórt odrum] *ö.r. J. odrum² ÷ B³*. 7 þui—lyka] þuilyka *B²Ú*, þessum lyka *J*. 8 optlega] opt *B²J*. þoct *B⁴ (nær alltaf þannig)*. 9–10 sem—dógum] ÷ *J*. 9 heilage] *virdugleigi Ú*. Ambrosius *B²*. biskop] *b breytt úr h B²*. 10 þo hvor] *á eftir hann J*. medann] med *B²*. 11 menn] þeir *B²J*. sialffræder *J*. konglegum—monnum] konglegu valde *J*. 12 þann tima] *á eftir mal J*. flestum monnum] *á eftir komenn B⁴*. hann] + atte hlut ad og *J*. 13 slyku] þessu *Ú*. kalls] tilkall *Ú*. ann semd] vansemd *J*, *breytt úr ann seme B¹*. fiar] *þannig B²⁻⁴ÚJ*, fyrer *B¹*. fiar kostnad] *á eftir med J*. 14 optar] opt *ÚJ*. optar helldur] *ö.r. B²*. halla] *þannig B²⁻⁴ÚJ*, *þannig en breytt i hallda m.a.h.: a² breytt i d og -a b.v. aftast yfir linu B¹*. 15 vǫrtu *J*. 15–19,9 Virdu—una] fundust þar skinsamligar greinir til, för hann miök líkt j sumum efnum þeim sem forðum Jón Loptsson *B⁴*. 15 fyrsta *Ú*. 16 vanrefsada] + verda *en dregið út B¹*. dæma] + enn *B²⁻³ÚJ*. 17 fyrer¹—diarflega] þui diarffligar *J*. fyrer sig] sýn *J*. 18 sem¹] er *B³*. þejm¹—attu] attu þeim ad suara *ÚJ*. sem²] er (*e breytt úr h*) *B²*. 18–19 ey—Enn] vmm ad dæma og ýffer ad seigia *J*. 19 af] *þannig ÚJ*, ad *B¹⁻³*. || 1 er] ÷ *B³*.

er hann hieilt þeirra hluta langt framm þo viner hans være j mote sem
fordum giorde Jon Loptsson, og endurtrygde þa ovinena med sæmdum
3 edr fjegiðfum. Enn það sem hann syndest klerka hardlega dæma, ef
þeir giordu leikmönnum aflaga var med fyrrenefndum iij sokum su
hin fiorda grejn ad hönum þotte ill þeirra föll. Fyrer þui kostgiæfde hann 687
6 af þeim ad venia oll ökyenne so ad hvorge være heilagre Guds christne
osæmd ad þeim. | Morgu sinne bar so til, ef þeir geingu gladlega vid hann^{204v}
ad borde skipade hann þeim fiesamar vister edur veitte adrar hialper
9 so þeir mattu vel vid sin malalok una.

CAP XIV

Herra Arne biskop breytte og margre skipan hinna fyrre biskopa til
12 miskun semdar. Hann skipade ad þau börn sem ei feingu skyrn skyllde
grafa utann vid kyrkiugard, enn adur voru þau grafenn fiærre vygdum
stóðum sem seker menn og kolludu fafroder menn *þau utburde. Veytte
15 það og mörgu sinne ad j þeim stodum sem þau voru grafenn feingu
menn fyrer saker eigennlegrar otruar og andskotans *ummsatar *ymiss-
legar sotter edur undursamlegar sioner og margs konar mejn
18 sinna fylgiara. Enn sydann virdulegur fader herra Arne biskop eydde
þessare villu feingu menn j þeim stóðum sem þau voru sydann jördud
ecke mein af þessare fiandans ummsat. Fann og fyrnefndur h(erra)
21 Arne biskop dyrðarfullt dæme hins mikla Augustinj til þessarar skip-
anar, þess er helldur kvedst vilia vera sem þesse baurn enn ej vera. Þad

hlut B^2 . þott $ÚJ$. 3 fiogiofum(!) $Ú$. 4 leikmönnum] + hardliga J . fyrrenefndum $B^{2,3}ÚJ$. þremur B^3 . 5 þottu $Ú$. þui] það B^2 . 6 suo J . 7 ad] aff J . þeim] ÷ B^3 . bar] + og $B^{2,3}ÚJ$. suo J . geingi $Ú$. 9 so] suo J , + ad $B^2Ú$. 11 Herra] ÷ B^2 . 12 skipade] ÷ B^2 . ei] eckj $B^{3,4}Ú$. feingj $B^3ÚJ$. 12–13 skyllde grafinn B^3 . 13 fiære B^4J . vygdum] helgum J . 14 þau] þannig $B^{2-4}ÚJ$, þa B^1 , fyrst ritad þ en au bætt ofan og aftan við B^4 . 15 sem] er J . 16 saker] sökum J . eiginnar $B^{2-4}ÚJ$. otruar] vantruar $ÚJ$. ummsatar] leiðrétt af útg., ummsatrum $B^{1,2}$, vmsätre B^3J , umsät B^4 , vmmsaturz $Ú$, + og $BÚ$. 16–17 ymisslegar—mejn] þannig $Ú$, ymisslegum sottum edur undursamlegum synum og margs konar (+ mindum en dregið út B^1) mejnum B . 17–18 undursamligar—fylgiara] og margzkonar mein med vndur samligum sionum J . virdulegur B^3J . virdulegur fader] ÷ B^4 . herra] ÷ $B^{2-4}ÚJ$. 19 sem] er B^2 . voru—jördud] jördud voru B^3 . sydann] ÷ B^4 . sydann jördud] jördud (sydann) J . 20 eckert B^2 . þessare] ss *br. úr* tt B^2 . þessare—ummsat] þessu fiandanz vmmsatre J . fiandans] andskotanns B^4 . herra] ÷ $B^{2-4}Ú$. 21 dyrðarfullt] *tvíritað* $Ú$, dýrðarligt J . mikla] + Ambrosý og J . 21–22 skipunar $ÚJ$. 22 kuadst $B^{2-4}Ú$. baurn] banne(!) B^2 .

taka so vyser menn ad hann villde helldur eiga þeirra hejmvon. Þad var og sidvane og skipan hinna fyrre biskopa ad lyk þeirra manna sem utann kyrkiu stodu fyrer van hage syna, og a þann tima sem þeir lidu 3 ur likama, og stod þesse skript ä, ad lyk þeirra skyllde ej j kyrkiu bera, enn graf[a] þo j kyrkiugarde. Enn hann skipade ad hvørs þess mans lyk, sem ad kyrkiu ætte leg og j sætt var vid kyrkjuna skyllde<e> i kyrkiu bera. 6

CAP XV

Þad var og sidvane<ad þær konur> sem a sæng *öndudust skyllde grafa 205rj kyrkiugarde og bera ei lyk þeirra j kyrkiu, enn | hann skipade ad lyk 9 hvórrar þeirrar konu er j sætt være vid kyrkjuna, þo ad af sængar reckiu andadest skyllde j kyrkiu bera. Skyllde kona ganga med logande kerte fyrer lykum þeirra kvenna, er j siuknade hófdu med bondum sinum 12 börn aled, enn fyrer allra annara lykum med aungvu kerte. Hann skipade og j þeim siuknade, sem þær atte born ad fæda, ad þær skylldu vitia skripta, husla og olia, ef þær være ban vænar, þegar þær være j 15 sætt vid heilaga kyrkiu, enn adur var þvert j mote þessu af biskopum boded.

CAP XVI

18

Umm vored epter þennann vetur, foru menn a millum Arna biskops 688 og Ketels Loptssonar þess er hieilt Hytardals stad og umm syder komu

ej] eigi ÚJ, b.v. yfir línu í stað ecke í linunni sem dregið er út B¹. || 1 svo B⁴J. Þad] ÷ B⁴. 2 og²—biskopa] ÷ B⁴. skipun B². fyrra(!) J. ad] at virðist breytt úr vt B³. sem] + fyrer J (á blaðsíðumótum, orðinu er sleppt neðst á fyrri síðu). 3—4 utann—ej] í vanhögum voru og skript stöð ä, þä döu, mátti eckj B⁴. 3 hage] helgi ÚJ. 4 stod] á eftir skript B³. þeirra] þesse B³. skylldu B³J. 5 enn—þo] og ey grafa B³. 5—17 ad—boded] so mátti í kirkiu bera sem í gard grafa, þar hann væri í sætt vid kirkiuna, um sængar kvenna líkjfilgiu groft og líósaburd, eckj þorð ad skrifa B⁴. 5 þess] á eftir lyk B². 6 ætte] atte ÚJ. leg] lóg J, klesst Ú. sætt var] satt være J. kyrkjuna] hana B³. 8 ad—konur] þannig B^{2,3}ÚJ, b.v. yfir línu m.a.h. B¹. öndudust] þannig ÚJ, andadist B^{2,3}, öndaudust B¹. skyllde] skylldu B³. 9 og] enn J. ej] á eftir þeirra J. 10 sattu J. ad] ÷ B³. sængur J. reckiu] ferd B². 11 loganda ÚJ. 12 siuknade] svijknade(!) B³. 12—13 hófdu—aled] þeim öndudust og börn æle vid bændum sijnum J. 12 med] uid Ú. bondum] bönda B³, bændum Ú. 13 öngo B³. 14 atte] ättu B^{2,3}Ú, ætte J. þær²] breytt í þeirra útg.1858. 15 vitia] vilia B². ölea B^{2,3}Ú. 16 sætt] satt J. j] ÷ B³. þessu] ÷ B². 19 þenna J. þennann vetur] ÷ B⁴. millum] mille J, + herra Ú. 20 Hijtárdalz B^{2,3}. og²] enn Ú. koma ÚJ.

þeir samann. Sor þesse same Ketill sier af hende stadenn, og hann skyllde hann alldreí kalla sína eign nie sinna erfingia, nema Jon erchebiskop
 3 eda Magnus kongur dæmde *honum. Hann sor og ad greyda stadenn af hende, a næstum fardógum og alla hans eign, og ad bæta það sem hann hefde broted j ohlydne og rangindum vid heilaga kyrkiu og biskop
 6 sinn effter hans dome og þeirra lærðra manna sem hann villde til kalla med sier, og ad hallda alldreí *stad mote biskope sinum ef hann hefde rett ad mæla. Tok þa Þorgrimur prestur Magnusson, sa er adur
 9 hafde þeigid stadenn canonicé vid hónum og allre hans eign a næstum <fardógum sem> adur var skilt.

CAP XVII

- 12 Arne biskop hieilt þa enn aframm Oddastadar male, enn þeir brædur syner Stejnvarar sem fyrr eru nefnder, kolludu stadenn modur arf sinn. Þesse Stejnvor fyrrnefnd moder þeirra, keypte hann med miklu fie | ad^{205v}
 15 Byrne Sæmundar syne, og Sæmunde Haraldssyne, utann biskops rads. Sydann keypte Sighvatur hann ad modur sinne halfann og þottest hann fyrer þui meira j eiga, enn þeir Loptur og Sturla brædur hans. Nu þviad
 18 fyrrnefndum Arna biskope þotte mikid fyrer ad fella stormæle a þa brædur ef nockur mætte annar utvegur tilfinnast, sa er heilog kyrkia mætte fa sína sæmd, giórdu þeir samning a med sier ad h(erra) Arne
 21 biskop skyllde þola ad þesser somu brædur ætte bunad a stad og hafa þar godann smid til kyrkiu uppgiórdar, og fa hónum efne til þeirrar smydar, enn ef nockur talmade smidenn, skyllde herra Runolfur abote,
 24 og Þorsteirn Halldorsson er þa bio ad Hvale og atte Jngegerde Phil-

1 þesse same] ÷ B^{2.4}. 2 kalla] kalle(!) B³, máð B². 3 edur B²⁻⁴ ÚJ. dæme B². honum—sor] þannig B²⁻⁴ ÚJ, hann sier B¹. 4 a] ad B²J. 5 hafdj B³ ÚJ. og rangindum] ÷ J. rängingum(!) B⁴. 6-7 til kalla] ö.r.J. 7 stad] þannig B²⁻⁴ ÚJ, strid B¹, + ä B², + j B³. sinum] ÷ B³. 8 Magnusson] ÷ B³. 8-9 sa—canonicé] ÷ B⁴. 9 þeigid stadenn] stadenn feinged þegar J, ö.r. Ú. hónum] stadnum B⁴. a næstum] ad næstu J. 10 fardógum sem] þannig B²⁻⁴ ÚJ, b.v. yfir linu m.a.h. B¹. skilt] skiled J. 12 aframm] framm B³ ÚJ. þeir] + þar B³. 13 sýne(!) B². Stejnvarar] + Sigh. dottur J. fyrr] adur B². 14 Þesse] þui ad B^{2.4} ÚJ, þui B³. fyrrnefnd] ÷ B²⁻⁴J. mödur B³. ad] af B². 15 rads] rád B²⁻⁴ ÚJ. 16 Sighvatur] Sigvatur B², Sighurdur J. ad—sinne] á eftir halfann J. 17 fyrer] ÷ J. þviad] þui B³. 18 fyrrnefndum] + herra J, ÷ B²⁻⁴. fyrer] ÷ J. 20 herra] ÷ B^{2.4}J. 21 þesser somu] þeir B². ættu B². stadnum B⁴J. hefði B⁴. 22 þeirrar] þessarar J. 22-23 þeirrar smydar] ÷ B³. 23 nockud Ú. 24 Huole B² ÚJ. 24-22,1 og²—dottur] ÷ B³. 24 Jngigiordi Ú. 24-22,1 Philippus] Philepus B².

ippus d(ottur) kveda a hvad fyrer skyllde koma. Þeir brædur skylldu og tregda laust gefa upp stadenn og hallda aungre hans eign, ef sa ur-skurdur kiæme ad biskop ætte þeirra kyrkiu ad rada og hennar fie af *beggia hende kongs og erchebiskops og skyllde og so standa sem þeir giórdu, þott þeir dæmde odruvys. Steinvarar syner skyllde og giallda fie med stad, nema þeir kongur og erchebiskop kallade þa frialsa þar af. Þeir skylldu og fie þetta utgreyda ad sumre, nema þeir feinge af sier profad a næsta þinge lóglega, med yfer syn h(erra) Arna biskops. Þeir brædur ridu heim, og hielldu það allt sem þeir urdu asatter.

CAP XVIII

A þessu sumre sende virdulegur h(erra) Magnus kongur til Jslands Þorvard Þorarens son, og Jndrida Boggul hirdmann sinn, þar med 12 Sturlu Þordar son med log bok norræna, og var þa epter umm sumared jattad þingfarar balke og 2 cap(itulum) ur erfda balke, umm festar konu 689 börn, og umm arfleiding og þegngillde umm allt land enn ei fleyra. 15

CAP XIX

206r Ad giórfum þessum samninge umm Odda seynkudu | marger þeir sem þvilik mal attu ad ganga ad borde vid biskop umm þessar kyrkiu eign-18 er, sem þeir hielldu. Hofdu flester þa vörn fyrer sier ad h(erra) Jone erchebiskepe munde okunnug kyrkna mal a Jslande og sogdust ei trua munde <ad honum munde> synast ad kalla þær af þejm, ef hann visse ad *þejm 21

1 dötter B^2J . skylldu] skyllde B^2 . 2 gefa upp] ö.r. $B^{2-4}ÚJ$. 3 þeirra] þeirri B^4 . 4 beggia] þannig $B^{2-4}ÚJ$, leggja af (af b.v. yfir línu m.a.h.) B^1 . og²] ÷ $ÚJ$. so] sá $B^{2-4}Ú$. 5 giórde $B^{2-4}ÚJ$. þott] þo ad B^2 , þui B^3 . Steinvarar] breytt úr Steinunnar, sennilega með hendi skrifara B^1 . skylldo $B^3ÚJ$. og giallda] ö.r. J . 6 kólludu J . 7 utgreyda] greýda J . nema] máð B^2 . 8 syn] máð B^2 . herra] ÷ $B^{2-4}J$. 9 það allt] ö.r. J . vurdu B^4 . 11 A—sumre] þetta sumar B^3 . sumre] + anno 1272 J . virdulegur B^2J . virdulegur herra] ÷ $B^{3,4}$. 12 og] ÷ J . Eýndrida $B^{3,4}Ú$. 13 Sturla B^4 . 14 jätad $B^{2-4}ÚJ$. balke¹] bæki $B^4ÚJ$. 2] iður $B^{2,4}$, ij $B^3ÚJ$. captulum B^3 . balke²] bæki $B^4ÚJ$. festara(!) $Ú$. 15 landed B^3 . 17 Ad] Nu ad J . giórdum B^4J . þessum] ÷ B^4 . Odda] Odda-stad B^4 . 18 þvilik] slijk B^4 . þvilik—attu] þvilykum málum attu ad giegna J . þessar] þær $ÚJ$. 19 sem] + þær hallda, a² breytt í u en ordin síðan dregin út B^1 . Jon B^3 . 20 ökunnig $B^4Ú$. ei] ecki B^4 . munde²] mundo $B^{3,4}Ú$, ÷ J . 21 ad¹—munde] þannig $B^{2-4}ÚJ$ (mundu $Ú$), b.v. yfir línu m.a.h. B^1 . þær] sier J . af] + hönum en dregið út B^1 . ef—visse] ÷ B^4 . ef—þejm] b.v. á spásslu B^1 . ad³] af B^3 . þejm] þannig $B^{2,3}Ú$, þeir B^4J , breytt úr þejr m.a.h. B^1 .

sem þær *gäfu ad upphafe skylldu æfennleg forræde þeirra under sig
 og sina arfa enn undann biskopum og lærdum monnum. Rafn Odds-
 3 son er atte Þuryde dottur Sturla Sighvatssonar, og þa bio j Stafa
 hollte, stod og miög j mote biskope umm kyrkna malenn, honum hafde
 herra Magnus <kongur> skipad halfft Jsland. Hann sannade fyrer al-
 6 menninge ad kongurenn villde ei samþyckia ad bændur være svipter
 þess kyns eignum, og ei helldur ad þeir være saklauser bansetter. Enn
 biskop sagde ad mote ad það være fals Rafns, enn ecke kongs ord, og
 9 það voru fra upphafe kyrkiulögenn ad ei skyllde leikmenn helldur
 klerkar vardveita allar kyrkna eigner. Enn þott liotlegur kaupmale og
 ad rettindum o matulegur være a þessum kyrkjum giördur, atte það ad
 12 standa j hönum sem nockru var nytt, enn hitt sem fyrer ondverdu
 var o nytt matte aungva hefd giöra nie band og atte fyrer ecke ad hallid-
 ast. Nu þott ad biskop flytte fram slykar skinsemder, fieck hann ei lærd-
 15 ann almugann fyrer for tolum Rafns. Ritade h(erra) Arne til Jons erche-
 biskops og sagde hvar kyrkiu malum var komid og so hvad þa hjndrade
 og beyddest af hönum fulltings, og ad hann kende hönum þær skyn-
 18 semder sem kyrkjunnar oviner og hans *yrde fyrer ad lata.

CAP XX

Þetta sama ar er samningur var giördur vid Stejnvarar syne, ritade og
 21 fyrrnefndur Arne biskop til virdulegs h(erra) Magnusar kongs þess

1 gäfu] g breytt úr h *m.a.h.* B¹. 2 undann] vnder B³. 3 Sturlu B^{2.4}Ú, St. B³.
 Siguatzsonar B². 3-4 Stafholtj B³J. 4 og] ÷ J. j] ÷ B³J. umm] *br. úr j ? B¹*.
 kyrkna] stada B². malenn] *br. úr malum með hendi skrifara B¹*. 5 herra] ÷ B²⁻⁴Ú.
 kongur] þannig B²⁻⁴ÚJ, ÷ B¹. halfft] i breytt úr f B³. 6 kongurenn] kongr
 B³. samþyckia—svipter] ad almugenn være suýptur J. 7 þeir være] bændur være
 edur adrer menn J. 8 ad¹] ä B²ÚJ. möt B². være] var B²⁻⁴. ecke] ei
 B²⁻⁴ÚJ (eⁱB⁴). kongs] + rad edur Ú. kongs ord] ö.r. B². 9 voru] var B³, være J.
 kyrkiu lög B³. skylldu B^{2.3}ÚJ. 10 kyrkna] kyrckiu B²⁻⁴ÚJ, n er óverulegt B¹.
 þo B³. 11 ömáttuligur B⁴. gior ÚJ. ætte J. 12 standa j] standast J. nockru
 var] nockuru være J. 13 hefd] hef(!) B². band] n virðist skýrt *m.a.h.* B¹.
 13-14 halltast(!) Ú. 14 þott] þö B²⁻⁴J. ad] ÷ B³Ú. fram slykar] þessar B².
 15 almenninginn B²⁻⁴ÚJ. herra] ÷ B^{2.4}Ú. Arne] biskup þa B⁴, + biskup B^{2.3}ÚJ.
 Jons] ÷ B⁴. 16 sagde] + frä B². kyrckna J. komid] + æ Jslande J. so]
 svo B⁴, ÷ J. þa] ÷ J. 17 hönum¹] þeim B³. fulltyngis B³Ú. ad] ÷ B⁴. 18 oviner]
 á eftir hans B². og] + suo J. yrde—ad] þannig B²⁻⁴ÚJ, ma fyrer B¹. 20 er]
 sem B²⁻⁴ÚJ. gior ÚJ. Stejnvarar] Steinunar B². 20-21 og fyrrnefndur] ÷
 B²⁻⁴. 21 virdulegs herra] ÷ B²⁻⁴. Magnüs B⁴ÚJ. || 1 fullkomenn] full-

er hann trude sannann og fullkomenn *vin kyrkjunnar, ad med sinu
 206 konglegu valde byrgde | *munn a þessum hennar ovinum og sinum mot-
 stodumónnum. Enn þa er h(erra) Magnus kongur sa þesse bref tok 3
 hann vel vid hans malum enn ritade a mote synne beidslu, so sem ad
 henne þeigenne villde hann *fulltyngia h(erra) biskope ad fa fram-
 kvæmd sins vilia, ef fyrer hans fullting feinge hann framm kvæmd sins 6
 vilia. Enn su var h(erra) kongsens vilia beydsla, ad herra biskop skylld
 eggia menn a Jslande ad taka vid logbok hans og sagde ad honum var 9
 so flutt, ad saker burda vyxlu og frammkvæmdar munde hann mestu
 aleidiss koma umm þennan hlut vid lands folked. Hann tiade og þad
 fyrer hónum ad þad være biskopleg skyllda ad eggia folk a þa hlute
 690 sem þeim være bæde j sæmd og uppreyst, sidbot og naudsyn. Kongur- 12
 enn ritade \og\ hvórnenn hann tok beidslu h(erra) biskops, ad hann
 kallade hann til sin med fullkomnum blydskap, og sagdest bæde hann
 og adra hina bestu menn hia sier villde hafa, og rada umm þennann 15
 vanda hlut. Let hann og fylgia þessu fagrar presentur, silfur ker gillt
 utann og jnnann, orms tungur ij, budk af electuario gott vid froste. Komu
 þessar til herra biskops annad sumar fyrer þing med fyrrnefndum 18
 Eindrida Bóggul, og brast hann vel vid kongsens sendebod, og lagde
 a allann hug ad þad feinge framm kvæmd. Var og a þessu þinge log-

mecktugann B^3 . vin] þannig $B^{2-4} \dot{U}J$, umm B^1 . 1-3 ad—motstodumónnum] samrar meiningar og Jone ercke biskupe J . 2 konglegu] logligu \dot{U} . munn a] *tviritad*, munn² breytt úr mann, *sennilega m.a.h.* B^1 . 3 þa] ÷ B^2 . er herra] ÷ B^3 . herra] ÷ B^{2-4} . 4 vid] ÷ $B^{2-4} \dot{U}J$. 4-7 enn—beydsla] og beyddi í möti B^4 . 4 mote] *hér virðist e-ð fallið brott, t. d. bréf með. synne]* sem í \dot{U} , *sina leidr. útg. 1858.* 5 fulltyngia] þannig $B^{2-3} \dot{U}J$, fullnægja B^1 . herra] ÷ B^2 . 5-6 framkvæmd] framgang B^2 , *d br. úr a* B^1 . 6-7 ef—vilia] ÷ $B^3 \dot{U}$. 6 hann—kvæmd] framgang (hann) J . 7 su] þad J . herra¹] ÷ $B^2 \dot{U}J$. vilia] ÷ $B^{2-3} J$. beydsla] + og vilie J . herra²] Arne J , ÷ B^{2-4} . biskop] Arni \dot{U} . skylld] villde J . 8 taka vid] *visad inn af spássu* B^4 . ad²] ÷ B^3 . være J . 9 svo $B^4 J$. vyxlu—framkvæmdar] og frammkvæmdar og vögslu J . og] + burda *en dregið út* B^4 . 10 aleidiss] aleid B^2 . koma] *tviritad (á linumótum)* J . umm—folked] vid landzfolkeid vm þenna hlut J . 11 biskupzlig B^2 . 12 være] var $B^{2-4} \dot{U}J$. sidabot J . 13 og] þannig $B^{2-4} \dot{U}J$, ÷ B^1 . hvórnenn] huorsu J . beidslu—biskops] biskupsinz beidslu B^2 . herra] ÷ B^3 . 14 med—blydskap] ÷ B^3 . 14-15 hann²—hafa] vilia haffa hann og hina bestu menn hia sier J . 15 hina] ÷ B^3 . villdu $B^4 \dot{U}$. og²] ad $B^{2-4} \dot{U}J$. þenna $B^4 J$. 16 þessu] + briefe $B^{2-4} \dot{U}J$. 17 orms tungur—gott] Jtem tuær orms tungur, og enn ed þridia þing baudk og j honum þad sem gott var J . ij] tuær B^{2-4} . electuario] lectuario B^{2-4} , lettvario \dot{U} . 17-18 Komu þessar] kom þetta J . 18 herra] ÷ B^{2-4} . Eindrida] Eindrida B^2 . 19 Eindrida $B^4 J$. brast] biost J .

tekenn oll bok su er kongurenn hafde utann sentt, nema erfdabalkur var ei logtekenn, nema ij capit(ular) er hid fyrra sumarid var jatad.

³ CAP XXI

Nu þviad Arne biskop bar jafnlega mikla annsemd fyrer þui, hvörsu þetta mal mætte gagnsamlegann enda eiga, sa hann ei annann lykara
⁶ utvig, enn leggja sialfann sig i hættu ad ei være fyrer hans lete j saltt læged sök hins krossfesta, og rettindenn under fotum trodenn. *Vykst | hann skiotlega under kongsens sendebod og sigler til Nor(egs) þetta^{207r}
⁹ sumar. Foru þa af Jslande marger hiner rykare menn, Rafn Oddsson, Þorvardur Þorarinsson, Sighvatur magur hans, med ummbode löglega teknu af brædrum sinum, Lopte og Sturlu, til þess ad svara og sækia
¹² Odda mäl, og Ejnar *Þorvalldsson er Vatns fiardar kyrkiu hieilt fyrer Arna biskope, þa siglde og Þorstejrnr Halldors son, Ketill Loptis son, Brandur Andriesson, og marger adrer. Þad sumar tok og Sturla Þordar
¹⁵ son vid lögsögn enn adur hafde Þorleifur *hreymur. Þejm biskope forst vel og toku Nor(eg) og tok herra Magnus kongur honum med mikillre blydu. A þessu äre var vygdur Gregorius pave x, enn adur hafde pava-
¹⁸ löst vered nær v vetur. J þennan tima var j pavans hyrd syra Sighvatur körsbroder af Nidar Ose vin Arna biskops, og fyrer hans bæn fieck þesse same Sighvatur af fyrrnefndum pava Gregorio þad privilegium under

sendebode *J.* 20 a¹] á eftir hug *J.* þad] þeir *B*². framm] + gang en dregið út *B*¹. || 1 oll] + lögbok en dregið út *B*¹. bok] lögbök *B*². kongr *B*³. utann] vt *J.* nema] vtan *J.* 2 var—nema] vtan þeir *B*³. ei] ecki *B*⁴. nema] + þeir *J.* ij] tueir *B*². hid] id *Ú*, ÷ *B*³. sumar *B*³ *Ú*. var jatad] ö.r. *B*³, voru jatader *J.* 4 Nu þviad] Herra *B*⁴, ÷ *B*². þviad] er *B*³. 4–7 bar—trodenn] ÷ *B*⁴. 4 hvörsu] + ad *B*³. 5 þetta] þessi *J.* 6 vtueg *B*^{2,3} *ÚJ*. sialfann] á eftir hættu *J.* ij ä *B*³. 7 lagid *ÚJ*. Vykst] þannig *ÚJ*, Vykur *B*. 8 hann skiotlega] fljóttliga *B*⁴. þetta] + sama *J.* 9 Foru þa] sygldu *B*³. 10 Sighvatur] Sigvatur *B*⁴, Sighurdur Haldanarson *J.* 11 sækia(!) *J.* 12 Odda] + stadar *J.* mäl] + þa siglde *J.* Þorvalldsson] þannig *B*^{2–4} *ÚJ*, Þorvardsson *B*¹. er] + hieilt *J.* Watzfiardar *ÚJ*. 13 son²] + og *Ú*. 14 og¹—adrer] ÷ *B*³. og²] ÷ *B*^{2,3}. Sturle *J.* 15 enn] er *B*². hreymur] þannig *B*^{2–4} *ÚJ* (*fyrst ritad Reijmur en H b.v. yfir linu J.*), hreymadur *B*¹, + annö. 1272 *B*². 16 og²] ÷ *J.* herra] ÷ *B*^{2–4} *J.* Magnus] ÷ *Ú*. 16–17 med—blydu] vel *B*³. 16 mykille *B*^{2,4} *ÚJ*. 17 x] xus *B*⁴ *Ú*, ÷ *B*^{2,3}. 18 v] fimm *J.* vetur] är *B*^{2–4} *ÚJ*. þenna *B*^{3,4} *J.* Sigurdur *J.* 19–26,4 og—Sighvatur] hann kom *B*⁴. 19–20 þesse same] ÷ *B*². 20 Sighvatur] Sigvatur *B*², syra Sigurdur *J.* fyrrnefndum—Gregorio] pavanum Gregorius *B*², pavanum Gregorie *B*³. || 1 Herimanni *ÚJ*. poenitentiarius] þannig leidrött *C*, primarius *B*² *Ú*, piniarius *B*³, skrifad privatus en dregið undir orðið og poenitenti piniarius skr. á spássiu *B*¹. Hefur

jnnsigle Hermanni er þá var *poenitentiarius herra pavans ad fyrrnefndur Arne biskop skyllde leysa meiga xxx þeirra mala sem adur hefde hann ei valld til epter þeim hætte sem þad sama bref vottar. Kom þesse same 3 syra Sighvatur a þessu are aftur j Noreg med þejm tydindum ad þesse pave Grego(rius) hefde epter ij ár, stefntt ollum erchebiskopum og ljod biskopum, og þar med jmisslegrar tignar formonnum heilagrar 6 christne utann þejm sem fullkomenn naudsyn talmade j þann stad sem 691 Leontium heyter til almennelegs þings, ad aller þesser formenn skylldu komner ij. kal(endas) maii man(adar) ad tala umm lausn hins h(eilaga) 9 Jorsala lands, og ad kalla þær þioder er Gręciam bygdu afftur til almennelegrar truar, af þeirri þrætu sem þeir hófdu j staded. Enn þuiad fyrr- 207v nefndur Arne biskop sa sig ej meiga|peningum na af Jslande so ad ei 12 yrde hann ofseyrn til þessa fundar, sokte hann a fund virdulegs Jons erchebiskops ad þessu og ad mörgum odrum sinum malum, þejm sem adur eru sögd, og ejnkann lega umm kyrkna mal a Jslande 15 þott hann hefde þad ritad j mote þejm beidslum þessa Arna biskops,

c.t.v. verið bundið þannig í R: p̄niarivs. poenitentiarius—pavans] pavans pinarius J. herra] ÷ B³. 2 hafde B^{2,3} ÚJ. 3 til] yfer B². hætte—sama] sama hætte er þad J. 3–4 same—Sighvatur] Siguatur B². 4 Sighvatur—Noreg] Sigurdur aptur til Noregz þad sama ar J. þesse] ÷ B⁴. 5 pave Gregorius] ö.r. B². hafdi ÚJ. ij] tuo B³J. 6 lydbiskupum B³. jmisslegrar tignar] ymisligar tygner B³. heilagrar] ý heilagri B³, + kyrkiu og Ú. 7 christne] kyrkiu B⁴. fullkomlig B⁴. 8 Leontium] dregið út og Lugdunum ritad í stadinn á spássiu m.a.h. B¹. skilldi B⁴. 9 ij—maiij] ij annann kalendas may J. ij—manadar] 2. may B³. hins] þess Ú. 10 ad] ÷ B³. er] til(!) B³, sem B⁴. afftur] ÷ Ú. 10–11 almennelegrar] christligar B³. 11 sem] er B⁴Ú. 11–27,8 Enn—Leonis] sä Ärni biskup ad hann mundi seirn ad nä peningum af Jslandi i þá ferd, þar med ætti hann i odrum málum ad standa för hann til fundar vid Jön erckibiskup tiääandi honum þetta, og sem erckibiskup fornam þetta allt, gaf hann honum leyfi ad fá mann fyrir sig til nefndz þings B⁴. 11 þuiad] þui B³, fyrer þui J. 11–12 fyrrnefndur] + herra J, ÷ B². 12 biskop] ÷ J. sig—meiga] hann mundj eckj B³. ej] ecke J. suo J. 13 sotti Ú. virdulegs] virduligz J, ÷ B². 14 ad²] b.v. yfir linu B¹, ÷ ÚJ. 14–16 ad²—hann] mörgu odru, þo hann og B³. 15 umm—Jslande] kyrckiu málum J. 16 þad] ÷ B³. j] ÷ B³. beyzlum B². þessa] ÷ J.|| 1 suo J. upp] hér hefur vantað i R, sbr. 27,11–18.

2r virðuligan herra Jon erkibiskup at þessu m(ali) ok at mörgum auðrvm sinum mælu[m] þeim se[m] æðr erv saugð ok einkanliga vm kirkna mál 18 æ [I]slandi þo at hann hefði þat ritað j moti þeim beizlum þessa sama A(rna) byskups fyr greindum at hann skyllði sua fram fara sem hann

ad hann skyllde so framm fara sem hann hof upp. Og þegar Jon erche
 biskop vissi hans gyrnd, liet hann upp fyrer hónum allann sinn vilia,
 3 so og ad hann bannade leikmönnum log ad seigia umm christenn rett.
 Giördu þeir so medann þeir lifdu. Herra Jon erchebiskop hugleidde þa
 leingd ferdarennar og fiolskyllde þa er h(erra) Arne <biskop vard> fyrer
 6 fulla naudsyn ad bera j þeim malum sem up hofd voru a Jslande enn ei
 til enda færð. Gaf hann hónum leife ad fa mann fyrer sig til nefnds þings
 j Leonis. Tok þa nefndur s(yra) Sighvatur þetta starf a sig og ummbod
 9 med rade herra Jons erchebiskops ad svara og ja ollum þeim malum
 sem Skalahollts biskope heyrdur a þessu þinge. Leyste hann það umm-

þegar] + er *Ú*, + ad *J*. 1–2 Jon—biskop] erchibiskup Jon *B*³. 1 erche] *vísad inn af spássíu B*². 2 gyrnd] + til þessa *J*. 3 suo *J*. og] ÷ *ÚJ*. seigia] leggja *Ú*. 4 gerdu *Ú*. suo *B*³. 5 fiolskylldu *J*. herra] ÷ *B*^{2,3}. biskop vard] þannig *B*^{2,3} *ÚJ*, ÷ *B*¹. 6 naudsyn] + þurftu *b.v. yfir línu m.a.h. B*¹. hofd voru] höfðust *B*³, höfðu haffest *J, ö.r. Ú*. voru] ÷ *B*². 7 mann] menn *B*². nefnz *Ú*. 8 Leonis] *dregið undir orðið og Lugdun ritað yfir línu m.a.h. B*¹. þa] ÷ *B*⁴. nefndur] fyrnefndur *B*³ *ÚJ*, ÷ *B*². syra] ÷ *B*⁴. Sighvatur] Siguatur *B*², Sigurdur *J*. a] vppa *J*. sig] stig *B*⁴. 9 herra Jons] ÷ *B*^{2–4}. 9–10 ad—þinge] ÷ *B*⁴. 9 jäta *B*² *J*. malum] hlutum *J*, + og hlutum *Ú*. 10 Skäholltz *B*², Skalahollts *Ú*. heyrdur] *greinarm. fellt brott af útg. og færð astur fyrir þinge; hér hefst ný málsgrein BJ*.

hóf upp Giörði herra A(rni) byskup því sua at hann sa aungan iafn
 12 likligan til at sigra með ser sina mót stauðv menn sem Jon erki byskup.
 A(rni) byskup vissi ok at J(on) erki byskup ætlaði nyian kristinn rett at
 skipa sem hann gerði ok hann hafði boðit honum með þeim hætti fram
 15 at fara æ Islandi sem hann fór fram j Nor(egi) Girntiz hann ok af sialfum
 erki byskupi at heyra huat<hann>villdi nyta læta ór hinum fórna kristnum
 rétti á Islandi eða huat hann villdi ór láta e(ða) eptir huerium bokvm
 18 þat skylldi saman setia sem j uard at leðia Ok þegar er erki byskup vissi
 hans girnd liet hann uppi fyrir honum allan sinn vilia Sva ok at hann
 bannaði leik mönnum at segia laug vm kristinn rett gerðu þeir sua meðan
 21 þeir lifðv Herra erki byskup hugleiddi þa lengd ferðarinnar ok fiolskylldv
 þa er A(rni) byskup uard fyrir fulla nauðsyn at bera j þeim mælum sem
 vpp uóru hafinn æ Jslandi en eigi til enda færð Gaf erki byskup honum
 24 leyfi at fæ mann fyrir sik til Leoniz Tok þa fyr nefndr sira Sigh(vatr)
 þetta starf ok vmboð æ sik með ræði herra erki byskups at suara ok iæ
 aullum þeim lutum sem Skæla holltz byskupi heyrðv æ sama þingi
 27 Leysti hann ok þat umboð vel af hendi sem uáttar þat bref meistara

bod vel af hende. Marger hluter giordust þar umm Arna biskop j þessare ferd, er mikillrar frasagnar væri verder, fra sæmd þeirre er herra Magnus kongur veytte honum og hann reyð þann vetur umm midfostu skeyd ur Biorgvin og austur j Sarps borg til mots vid Valldimar Svya kong og brædur hans. A þeim vetre gaf Magnus kongur Eyreke syne sinum kongs nafn j Biörgvin, enn Hakone hertuga dom.

CAP XXII

Nu þui ad herra Arne biskop hefur kunn giórtt herra Jone erchebiskepe hvar komid var stada malum a Jslande og þa voru til Noregs komner formenn þeirra og beiddest hann rads og fulltingiss umm þesse

þinge] + og Ú. || 1 hende] *hér hefur sennilega vantað í R, sbr. l. 27,27–28,13.* 1–4 Marger—skeyd] þenna vetr reid Arne biskup B^3 . 1 luter Ú. 1–2 þar—ferd] i þessare ferd vm Arna biskup *J*. 2 mikillrar] mikillar $B^2 Ú$, ÷ B^4 . væri] eru *J*. verder] + og *J*. herra] ÷ $B^{2,4}$. 3 kongur] *b.v. yfir linu B^1*. vetur] *hér hefur sennilega vantað í texta R orðin með honum, sbr. l. 15–16.* 5 Eiryke B^2 . 6 kongs] kong B^2 . hertogadom Ú. 8 Nu] + af B^2 . Nu—herra¹] Þa nu B^3 . Nu—Arne] *á blaðsíðumótum, þannig á fyrri síðu B^2*. herra¹] ÷ B^2 . 8–29,1 herra¹—mäl] ercki biskup Jön eptir því sem Arni biskup hafdi fyrir honum undir riettad, vissi allt um stada mäl af Jslandi og þar voru komner formenn þeirra B^4 . 8 hefur] hafde $B^3 ÚJ$. kunn] kunnugt $B^{2,3}J$, kunnigt Ú. herra²] hier Ú, ÷ B^3 . 8–9 erchebiskup B^3 . 10 fulltjngz $B^2 ÚJ$. þesse] *virðist breytt úr þetta með hendi*

Nikulai af Tracia er þa var kapalin Greg(orii) paua meðan þingit stoð ok pauin hafði til skipad at ransaka vm boðs menn byskupanna huersv þeira bref foru af hendi ok starf Margir lutir giórduz þeir um A(rna) byskup j þessi ferð er mikillar fra sagnar væri verðir j margri *sæmd þeiri er herra Magnus konungr ueitti honum ok hann reið þann uetr með honum vm miðföstv skeid ór Biorgyn ok austr j Sarps borg til mótz við Valldimar Svya konung ok brædr hans A þessum uetri gaf Magnus konungr Eiriki syni sinum konungs nafn j Biörgyn enn Hakoni hertuga nafn.

⟨E⟩n þviat herra A(rni) byskup hafði kunnikt gert hera Joni erki byskupi huar þa var komit staða mælum æ Jslandi ok þa voru til Nor- (egs) komnir hinir mestu af uarnar mönnum þeirra ok beðit hann ræðs ok fulltings vm þessi mäl Byriadi erki byskup ferð sina vm sumarit til

13 Arna] *b.v. á spássiu*. 14 sæmd] *ritað sæmd*. 18 Hakoni] *á e. t. v. að lesa Hakuni*.

mäl, | byriade erchebiskop ferd sina umm sumared til Biörgvynar. Var^{208r}
 þar fyrer Magnus kongur og Arne biskop og fiolde annara gófuþra manna.
³ Var þa settur stefnu dagur *iij kalend(as) Julii ad Oddastadar mal skylld
 rannsaka, og dæmast af Ione erchebiskope. Magnus kongur var bed-
 enn ad sitia hia dome enn hann baud ad fa mann til pava þann er vel
⁶ kjnne ad flytia þetta mal fyrer hönum. Kongurenn feck þa Audun er
 hestakorn er kalladur, hinn vaskasta mann til lands laga og annann
 *herra Þöri son Hakon<ar>er var erchibiskop fyrer Jon erchebiskop, þann
⁹ er vel kunne kyrkiunnar lög ad heyra af sinne hendi ad Sighvatur være
 ei ofsoktur. Enn su var sök til þess *huij umm Oddastad var kiærtt ad
 hann var frægstur af stöðum, enn mörg mal þottu fullkomenn *hin
¹² minne þau *er ejna leyd visse vid, ef ur være skored umm hid mejra.

*skrifarans B². || 1 erchebiskop] hann B⁴. 2 og¹] + erchebiskop en dregið út B¹,
 ÷ J. fiolde annara] margt J. gófuþra manna] ÷ B^{2.3}. 3 iij] þannig B^{2.4} ÚJ,
 vj B¹, sbr. 1. 14. iij—Julii] 3 Julj B³. Julj B^{2.4}J. 4 rannsaka] ransakast B²J,
 randsaka Ú. erchebiskope] erchibiskup Ú, b virðist breytt úr k B⁴. 5 dome]
 + þeim B²⁻⁴ ÚJ. pava] prest Ú, þess J. 6 hönum] hér hefur vantað i uppskrift R,
 sbr. 1. 18. þa] + til J. Audun] + þann B⁴. 7 hestakorn—kalladur] kalladur
 var hestakorn B³J. er] var B⁴ Ú. vaskasta] vitrasta B² (sbr. spássiugr.), vatskasta
 B⁴. 8 herra] þannig B²⁻⁴ ÚJ, hinn yfir línu i stað Grim i linunni sem dregið er út B¹.
 Þöri B². Hakonar] þannig B²⁻⁴ ÚJ. er—erchibiskop¹] erchebiskups huor ed
 var J. fyrer—erchebiskop] ÷ B³. 9 heyra] heýia B^{3.4}. sinne hendi] ö.r. B³.
 Sigurdur J. 10 huij] þannig B⁴, þui B²J, hanz Ú, hafe B¹, ÷ B³, sbr. 1. 22. 11
 þottu] breytt úr voru með hendi skrifara B¹, þötte J. hin] þannig B²⁻⁴ ÚJ,*

Byörgyniar Var þar fyrir agiætr herra M(agnus) konungr ok herra
 A(rni) byskup ok fioldi anaþra gófuþra manna Var þa stefnu dagr .iij.
¹⁵ kal. ivlij at Odda staðar mäl skylldi rannsaka ok dæmaz af Joni erki
 byskupi Magnus konungr var beðin at sitia hia dómi þessvm enn hann
 bauð at fa mann til pava þann sem vel kynni flytia þetta mäl fyrir
¹⁸ honum en b(yskup) helldi honum kost hann neitaði þvi konungrinn
 feck þa Audu[n] er hesta korn var kallaðr hin visazta mann til landz laga
 ok annan herra Þor[i] s(on) Hakonar er uar erki byskup fyrir Jon erki
²¹ byskup þann er uel kvnni kirkiunnar laug at heyra af sinni henndi at
 Sigh(uatr) uæri eigi of sótt enn sv var sauk til þess hvi vm Odda stad
 var fyrst kiært at hann var frægaztr af stauðum enn mörg mäl þottv
²⁴ full skorin hin minni þau er æ eina leið vissv við ef ör væri skorið vm
 hit meir[a].

¹⁵ ivlij] breytt úr ivnij.

CAP XXIII

A til settum deige þa er virdulegur herra Jon erchebiskop hafde til sin kallad þa menn sem honum lykade vid þetta mál ad hafa, var ³ fyrstur af þeim herra Arne biskop af Skalah(ollte), er hann skipade til ad vera soknar mann a fyrr nefndann Sighvat Halfdanar son, og a annann mann Einar Vatnsfyrding. Sighvatur hieilt Odda kyrkiu <og ⁶ atte ad svara> fyrer brædur sina Lofft og Sturlu. Einar hieilt Vatzfiardar kyrkiu og atte fyrer hana svorum ad hallda. Fyrnefndur Arne biskop bar framm sinar kiærslur med þessum hætte. Minn virdulegur ⁹ herra Jon erchebiskop. Eg Arne biskop kiære fyrer gude og ydur uppa Sighvat Halfdanar son, ad hann helldur og kallar sier kyrkiu hins helga ¹² 208v Nicholai j Odda til forræðiss og allra aftekna og brædrum sinum. | Nu fyrer því ad Sighvatur a hier svorum ad hallda fyrer bada brædur syna

hía B¹. 12 er] þannig ÚJ, ef B. visse] værj B³. id Ú. || 2 A] Nu ad J. til settum] þessum B³. virdulegur] virduligur B^{2,3} Ú, ÷ J. virdulegur herra] ÷ B⁴. 3 sem] er Ú. þetta] þesse J. var] + þad J. 3-5 var—nefndann] sem var fyrst biskup Árni, er vera skilddi söknað madur ä B⁴. 4 herra] ÷ B³J. Skalhollte B³J. 5 til] ÷ B²J. fyrr nefndann] ÷ B². Sigurd Haldanarson J. 6 Vatzfirding B² ÚJ. 6-7 og—svara] þannig B²⁻⁴ Ú, og ätte ad hallda suare J, ÷ B¹. 7 Sturla B³. Vatz B² ÚJ. 8 fyrer—hallda] ad hallda suare fyrer hana J. Fyrnefndur] + herra J, ÷ B²⁻⁴. 9 kiærur B². 9-11 med—kallar] kvadz kiæra fyrir erckibiskupinum upp(!) Sighvat, ad hann hieildi og kalladi B⁴. 9 virduligur B^{2,3}J. 10 kiære] klaga J. 11 Haldanarson J. heilaga B³J, h. Ú. 12 Niculai B² Ú. aftekta B^{3,4}J. 12-13 Nu—a] og af því hann ætti B⁴. 13 fyrer¹] af B³. svorum] + fyrir B⁴. 13-31,1 fyrer²—mal] ÷ B⁴. || 1 beydumst] þannig B³, beidunst B² ÚJ, beydist B¹, sbr. l. 31,15. beydumst

<A> til settum degi þa er virduligr herra Jon erki byskup hafði til sin kallat þa menn sem honum likaði við þetta mál at hafa var fystr ¹⁵ af þeim herra A(rni) byskup af Skalaholtti er hann skipaði æ soknar mann æ fyr nefndan Sigh(uat) Halfdanar s(on) ok æ annan mann þann ¹⁸ 2v sem ádr er nefndr Einar Vatzfirþingr | með þessum hætti Minn virdu- ligr herra Jon erki byskup Ek A(rni) b(yskup) kiærir fyrir guði ok yör vpp æ Sigh(uat) Hælfdanar s(on) at <hann> helldr ok kallar ser kirkiu hins helga Nikolaj j Odda til for ræðis ok allra af tekna ok bræðrum sinvm ²¹ Nv fyrir því at S(ighuatr) æ her sua<u>rum at hallda fyrir bæða bræðr

18 Vatzfirþingr] hér á eftir vantar í textann, tvær línur hafa verið skornar ofan af blaðinu.

umm þetta mal, þa *beydumst eg ad þier dæmid h(eilagre) kyrkiu oll þau
 rettinde sem hun a ad hafa, enn mier og minum epterkomendum rettum
³ allt valld og forsio kyrkjunnar slykt sem Skalahollts biskope heyrer
 epter guds lógum. Sighvatur hafde þesse svór fyrer sier ad möte. Eg
 Sighv(atur) seiger hann ætli það ad það skilord mætte standa, sem
⁶ Sæmundur Sigfusson giörde fyrer Odda stad ad hann skyllde sier for- ⁶⁹³
 ræde og vardveitslu hans, og sinum orfum æfennlega. Enn þa er þetta
 var framm bored sör p(restur) Arna biskops fyrer <hann> uppa sal hans
⁹ ad biskop skal satt framm bera epter sinne samvitsku, og ei lejna sann-
 endum þeim sem hann er spurdur ad þessu male. Slykt hid sama sor
 Sigh(vatur) uppa sina sal. H(erra) Arne biskop kiærde og med þuiliku
¹² mote a Einar Vatnsfyrding umm Vatnsfiardar kyrkiu, og sama hætte
 sor hann sem Sigh(vatur) hafde adur svarid umm Oddamal. Sydann
 var Sigh(vatur) spurdur hvört Oddastadur være kyrkiu eign kalladur.

—dæmid] beyddist hann ad erckibiskupinn dæmdi *B*⁴. 2 hun] *hann* (*misritað*) *B*³.
 a] ætti *B*⁴. mier—minum] sier og sijnum *B*⁴. rettum] ÷ *Ú*. 3 forsia *Ú*.
 Skalaholltz *Ú*. heyrer] heyrði *B*⁴, ber *J*. 4 epter] ad *B*⁴. Sighurdur *J*. fyrer
 sier] þar *J*, ÷ *B*⁴. fyrer—möte] ÷ *B*³. ad] æ *B*² *ÚJ*. Jeg *B*². 4–5 Eg—ætli]
 kvadst ætla *B*⁴. 5 ætli] ætla *Ú*, ætlade *J*. það¹] ÷ *J*. það²] ÷ *B*^{2.3}. 6 Sigfus-
 son] Sighvats son *B*³. 7 vardueyslu *J*. og²] enn *J*. er] ÷ *B*³. 8 hann]
 þannig *B*^{2–4} *ÚJ*, ÷ *B*¹. sal hans] ö.r. *J*. 9 samvisku *B*^{3J}. 10 ad] af *ÚJ*, + i *B*³.
 hid] ÷ *ÚJ*. 11 Herra] ÷ *B*^{3.4}. 12 mote] möta(!) *B*², + upp *B*⁴. Vatzfyrding
*B*² *ÚJ*. umm] og *B*^{3J}. Vatzfiardar *B*² *ÚJ*. og] + med *B*^{3J}. 13 hafde]
 hefur *B*². hafde—svarid] ÷ *J*. hafde—Oddamal] ÷ *B*³. Oddamal] Odda-

¹⁵ sina vm þetta mál þa beiðumz ek at þer dæmit heilagri kirkiu aull þau
 rettindi sem hvn æ at hafa enn mer ok minum réttum eptir komendum
 frialst ualld ok for sea kirkivnnar slikt sem Skalaholltz byskupi heyrir
¹⁸ eptir guðs laugum Sigh(uatr) hafði þessi suör fyrir ser at moti A(rna)
 byskupi Ek segir sagði hann at þat skilorð megi standa sem Sæmundr
 Sigfus s(on) gerði fyrir Odda stað at hann skildi ser ok sinu af kuæmi
²¹ for ræði hans ok uarðueizlu æfinliga Ok þa er þetta var fram komit ok
 borit Sór prestr A(rna) byskups fyrir hann upp á hans sál at byskup skal
 satt fram bera eptir sinni samuitzkv ok eigi leyna sanindum þeim sem
²⁴ hann er spurðr af þessv máli Slikt sama sör Sigh(uatr) vpp æ sina sál
 Herra A(rni) byskup kiærði ok með þvilikv móti upp æ Einar Uazfyrding
 vm Uazfiardar kirkiu Ok með sama hætti sör hann sem Sigh(uatr) hafði
²⁷ aðr suarit vm Odda stadar mæl Siþan var Sigh(uatr) spurðr huórt

ippus d(ottur) kveda a hvad fyrer skyllde koma. Þeir brædur skylldu og tregda laust gefa upp stadenn og hallda aungre hans eign, ef sa ur-skurdur kiæme ad biskop ætte þeirra kyrkiu ad rada og hennar fie af *beggia hende kongs og erchebiskops og skyllde og so standa sem þeir giórdu, þott þeir dæmde odruvys. Steinvarar syner skyllde og giallda fie med stad, nema þeir kongur og erchebiskop kallade þa frialsa þar af. Þeir skylldu og fie þetta utgreyda ad sumre, nema þeir feinge af sier profad a næsta þinge lóglega, med yfer syn h(erra) Arna biskops. Þeir brædur ridu heim, og hielldu það allt sem þeir urdu asatter.

CAP XVIII

A þessu sumre sende virduglegur h(erra) Magnus kongur til Jslands Þorvard Þorarens son, og Jndrida Boggul hirdmann sinn, þar med Sturlu Þordar son med log bok norræna, og var þa epter umm sumared jattad þingfarar balke og 2 cap(itulum) ur erfda balke, umm festar konu bórñ, og umm arfleiding og þegngillde umm allt land enn ei fleyra.

CAP XIX

Ad giórfum þessum samninge umm Odda seyñkudu | marger þeir sem þvilik mal attu ad ganga ad borde vid biskop umm þessar kyrkiu eign-er, sem þeir hielldu. Hofdu flester þa vörn fyrer sier ad h(erra) Jone erchebiskepe munde okunnug kyrkna mal a Jslande og sogdust ei trua munde <ad honum munde> synast ad kalla þær af þejm, ef hann visse ad *þejm

1 dötter B^2J . skylldu] skyllde B^2 . 2 gefa upp] ö.r. $B^{2-4}ÚJ$. 3 þeirra] þeirri B^4 . 4 beggia] þannig $B^{2-4}ÚJ$, leggja af (af b.v. yfir línu m.a.h.) B^1 . og²] ÷ $ÚJ$. so] sá $B^{2-4}Ú$. 5 giórde $B^{2,4}ÚJ$. þott] þo ad B^2 , þui B^3 . Steinvarar] breytt úr Steinunnar, sennilega með hendi skrifara B^1 . skylldo $B^3ÚJ$. og giallda] ö.r. J . 6 kólludu J . 7 utgreyda] greýða J . nema] máð B^2 . 8 syn] máð B^2 . herra] ÷ $B^{2,4}J$. 9 það allt] ö.r. J . vurdu B^4 . 11 A—sumre] Þetta sumar B^3 . sumre] + anno 1272 J . virduligur B^2J . virduglegur herra] ÷ $B^{3,4}$. 12 og] ÷ J . Eýndrida $B^{3,4}Ú$. 13 Sturla B^4 . 14 jätad $B^{2-4}ÚJ$. balke¹] bæiki $B^4ÚJ$. 2] iður $B^{2,4}$, ij $B^3ÚJ$. captulum B^3 . balke²] bæiki $B^4ÚJ$. festara(!) $Ú$. 15 landed B^3 . 17 Ad] Nu ad J . giórdum B^4J . þessum] ÷ B^4 . Odda] Odda-stad B^4 . 18 þvilik] slijk B^4 . þvilik—attu] þvilykum málum attu ad giegna J . þessar] þær $ÚJ$. 19 sem] + þær hallda, a² breytt í u en ordin síðan dregin út B^1 . Jon B^3 . 20 ökunnig $B^4Ú$. ei] ecki B^4 . munde²] mundo $B^{3,4}Ú$, ÷ J . 21 ad¹—munde] þannig $B^{2-4}ÚJ$ (mundu $Ú$), b.v. yfir línu m.a.h. B^1 . þær] sier J . af] + hönum en dregið út B^1 . ef—visse] ÷ B^4 . ef—þejm] b.v. á spásstu B^1 . ad³] af B^3 . þejm] þannig $B^{2,3}Ú$, þeir B^4J , breytt úr þejr m.a.h. B^1 .

sem þær *gäfu ad upphafe skylldu æfennleg forræde þeirra under sig og sina arfa enn undann biskopum og lærdum monnum. Rafn Odds-
³ son er atte Þuryde dottur Sturla Sighvatssonar, og þa bio j Stafa hollte, stod og mióg j mote biskope umm kyrkna malenn, honum hafde herra Magnus <kongur> skipad halfft Jsland. Hann sannade fyrer al-
⁶ menninge ad kongurenn villde ei samþyckia ad bændur være svipter þess kyns eignum, og ei helldur ad þeir være saklauser bansetter. Enn biskop sagde ad mote ad það være fals Rafns, enn ecke kongs ord, og
⁹ það voru fra upphafe kyrkiulógenn ad ei skyllde leikmenn helldur klerkar vardveita allar kyrkna eigner. Enn þott liotlegur kaupmale og ad rettindum o matulegur være a þessum kyrkjum giördur, atte það ad
¹² standa j hónum sem nockru var nytt, enn hitt sem fyrer ondverdu var o nytt matte aungva hefd gióra nie band og atte fyrer ecke ad halld-
 ast. Nu þott ad biskop flytte fram slykar skinsemder, fieck hann ei lærd-
¹⁵ ann almugann fyrer for tolum Rafns. Ritade h(erra) Arne til Jons erche-
 biskops og sagde hvar kyrkiu malum var komid og so hvad þa hjndrade og beyddest af hónum fulltings, og ad hann kende hónum þær skyn-
¹⁸ semder sem kyrkjunnar oviner og hans *yrde fyrer ad lata.

CAP XX

Þetta sama ar er samningur var giördur vid Stejnvarar syne, ritade og
²¹ fyrrnefndur Arne biskop til virdulegs h(erra) Magnusar kongs þess

1 gäfu] g breytt úr h *m.a.h.* B¹. 2 undann] vnder B³. 3 Sturlu B^{2,4}Ú, St. B³. Siguatssonar B². 3-4 Stafholtj B³J. 4 og] ÷ J. j] ÷ B³J. umm] *br. úr j ?* B¹. kyrkna] stada B². malenn] *br. úr malum með hendi skrifara* B¹. 5 herra] ÷ B²⁻⁴Ú. kongur] þannig B²⁻⁴ÚJ, ÷ B¹. halfft] l breytt úr f B³. 6 kongurenn] kongr B³. samþyckia—svipter] ad almugenn være suýptur J. 7 þeir være] bændur være edur adrer menn J. 8 ad¹] ä B²ÚJ. möt B². være] var B²⁻⁴. ecke] ei B²⁻⁴ÚJ (eⁱB⁴). kongs]+ rad edur Ú. kongs ord] ö.r. B². 9 voru] var B³, være J. kyrkiu lög B³. skylldu B^{2,3}ÚJ. 10 kyrkna] kyrckiu B²⁻⁴ÚJ, n er óverulegt B¹. þo B³. 11 ömättuligur B⁴. gior ÚJ. ætte J. 12 standa j] standast J. nockru var] nockuru være J. 13 hefd] hef(!) B². band] n virdist skýrt *m.a.h.* B¹. 13-14 halltast(!) Ú. 14 þott] þö B²⁻⁴J. ad] ÷ B³Ú. fram slykar] þessar B². 15 almenniginn B²⁻⁴ÚJ. herra] ÷ B^{2,4}Ú. Arne] biskup þa B⁴, + biskup B^{2,3}ÚJ. Jons] ÷ B⁴. 16 sagde] + frä B². kyrckna J. komid] + æ Jslande J. so] svo B⁴, ÷ J. þa] ÷ J. 17 hónum¹] þeim B³. fulltyngis B³Ú. ad] ÷ B⁴. 18 oviner] á eftir hans B². og] + suo J. yrde—ad] þannig B²⁻⁴ÚJ, ma fyrer B¹. 20 er] sem B²⁻⁴ÚJ. gior ÚJ. Stejnvarar] Steinunar B². 20-21 og fyrrnefndur] ÷ B²⁻⁴. 21 virdulegs herra] ÷ B²⁻⁴. Magnüs B⁴ÚJ. || 1 fullkomenn] full-

er hann trude sannann og fullkomenn *vin kyrkjunnar, ad med sinu
 206 konglegu valde byrgde | *munn a þessum hennar ovinum og sinum mot-
 stodumónum. Enn þa er h(erra) Magnus kongur sa þesse bref tok 3
 hann vel vid hans malum enn ritade a mote synne beidslu, so sem ad
 henne þeigenne villde hann *fulltyngia h(erra) biskope ad fa fram-
 kvæmd sins vilia, ef fyrer hans fullting feinge hann framm kvæmd sins 6
 vilia. Enn su var h(erra) kongsens vilia beydsla, ad herra biskop skylld
 eggia menn a Jslande ad taka vid logbok hans og sagde ad honum var 9
 so flutt, ad saker burda vyxlu og frammkvæmdar munde hann mestu
 aleidiss koma umm þennan hlut vid lands folked. Hann tiade og þad
 fyrer hónum ad þad være biskopleg skyllda ad eggia folk a þa hlute
 690 sem þeim være bæde j sæmd og uppreyst, sidbot og naudsyn. Kongur- 12
 enn ritade <og> hvórnenn hann tok beidslu h(erra) biskops, ad hann
 kallade hann til sin med fullkomnum blydskap, og sagdest bæde hann
 og adra hina bestu menn hia sier villde hafa, og rada umm þennann 15
 vanda hlut. Let hann og fylgia þessu fagarar presentur, silfar ker gillt
 utann og jnnann, orms tungur ij, budk af electuario gott vid froste. Komu
 þessar til herra biskops annad sumar fyrer þing med fyrrnefndum 18
 Eindrida Bóggul, og brast hann vel vid kongsens sendebod, og lagde
 a allann hug ad þad feinge framm kvæmd. Var og a þessu þinge log-

mecktugann B^3 . vin] þannig $B^{2-4}ÚJ$, umm B^1 . 1-3 ad—motstodumónum] samrar meiningar og Jone ercke biskepe J . 2 konglegu] logligu $Ú$. munn a] *tvírítad*, munn² breytt úr mann, *sennilega m.a.h.* B^1 . 3 þa] ÷ B^2 . er herra] ÷ B^3 . herra] ÷ B^{2-4} . 4 vid] ÷ $B^{2-4}ÚJ$. 4-7 enn—beydsla] og beyddi í möti B^4 . 4 mote] *hér virðist e-ð fallið brott, t. d. bréf með.* synne] sem i $Ú$, sína leiðr. *útg.1858*. 5 fulltyngia] þannig $B^{2,3}ÚJ$, fullnægja B^1 . herra] ÷ B^2 . 5-6 framkvæmd] frammgang B^2 , d br. úr a B^1 . 6-7 ef—vilia] ÷ $B^3Ú$. 6 hann—kvæmd] framgang (hann) J . 7 su] þad J . herra¹] ÷ $B^2ÚJ$. vilia] ÷ $B^{2,3}J$. beydsla] + og vilie J . herra²] Arne J , ÷ B^{2-4} . biskop] Arni $Ú$. skylld] villde J . 8 taka vid] *vísad inn af spásstu* B^4 . ad²] ÷ B^3 . være J . 9 svo B^4J . vyxlu—framkvæmdar] og frammkvæmdar og vögslu J . og] + burda *en dregið út* B^4 . 10 aleidiss] aleid B^2 . koma] *tvírítad (á llnumótum)* J . umm—folked] vid landzfolckid vm þenna hlut J . 11 biskupzlig B^2 . 12 være] var $B^{2-4}ÚJ$. sidabot J . 13 og] þannig $B^{2-4}ÚJ$, ÷ B^1 . hvórnenn] huorsu J . beidslu—biskops] biskupsinz beidslu B^2 . herra] ÷ B^3 . 14 med—blydskap] ÷ B^3 . 14-15 hann²—hafa] vilia haffa hann og hina bestu menn hia sier J . 15 hina] ÷ B^3 . villdu $B^4Ú$. og²] ad $B^{2-4}ÚJ$. þenna B^4J . 16 þessu] + briefe $B^{2-4}ÚJ$. 17 orms tungur—gott] Jtem tuær orms tungur, og enn ed þridia þing baudk og j honum þad sem gott var J . ij] tuær B^{2-4} . electuario] lectuario B^{2-4} , lettvario $Ú$. 17-18 Komu þessar] kom þetta J . 18 herra] ÷ $B^{2,4}$. fyrer] epter B^2 . 19 Jndrida B^4J . brast] biost J .

tekenn oll bok su er kongurenn hafde utann sentt, nema erfdabalkur var ei logtekenn, nema ij capit(ular) er hid fyrra sumarid var jatad.

3 CAP XXI

Nu þviad Arne biskop bar jafnlega mikla annsemd fyrer þui, hvörsu þetta mal mætte gagnsamlegann enda eiga, sa hann ei annann lykara
 6 utvig, enn leggja sialfann sig i hættu ad ei være fyrer hans lete j sallt læged sök hins krossfesta, og rettindenn under fotum trodenn. *Vykst | hann skiotlega under kongsens sendebod og sigler til Nor(egs) þetta^{207r}
 9 sumar. Foru þa af Jslande marger hiner rykare menn, Rafn Oddsson, Þorvardur Þorarinsson, Sighvatur magur hans, med ummbode löglega teknu af bræðrum sinum, Lopte og Sturlu, til þess ad svara og sækia
 12 Odda mäl, og Ejnar *Þorvalldsson er Vatns fiardar kyrkiu hiellt fyrer Arna biskope, þa siglde og Þorstejrñ Halldors son, Ketill Lopts son, Brandur Andriesson, og marger adrer. Þad sumar tok og Sturla Þordar
 15 son vid lögsögn enn adur hafde Þorleifur *hreymur. Þejm biskope forst vel og toku Nor(eg) og tok herra Magnus kongur honum med mikillre blydu. A þessu äre var vygdur Gregorius pave x, enn adur hafde pava-
 18 löst vered nær v vetur. J þennan tima var j pavans hyrd syra Sighvatur körsbroder af Nidar Ose vin Arna biskops, og fyrer hans bæn fieck þesse same Sighvatur af fyrrnefndum pava Gregorio þad privilegium under

sendebode J. 20 a¹] á eftir hug J. þad] þeir B². framm] + gang en dregið út B¹. || 1 oll] + lögbok en dregið út B¹. bok] lögbök B². kongr B³. utann] vt J. nema] vtan J. 2 var—nema] vtan þeir B³. ei] ecki B⁴. nema] + þeir J. ij] tueir B². hid] id Ú. ÷ B³. sumar B³Ú. var jatad] ö.r. B³, voru jatader J. 4 Nu þviad] Herra B⁴, ÷ B². þviad] er B³. 4–7 bar—trodenn] ÷ B⁴. 4 hvörsu] + ad B³. 5 þetta] þessi J. 6 vtueg B^{2,3}ÚJ. sialfann] á eftir hættu J. ij] ä B³. 7 lagid ÚJ. Vykst] þannig ÚJ, Vykur B. 8 hann skiotlega] fliötliga B⁴. þetta] + sama J. 9 Foru þa] sygldu B³. 10 Sighvatur] Sigvatur B⁴, Sighurdur Haldanarson J. 11 sækka(!) J. 12 Odda] + stadar J. mäl] + þa siglde J. Þorvalldsson] þannig B²⁻⁴ÚJ, Þorvardsson B¹. er] + hiellt J. Watzfiardar ÚJ. 13 son²] + og Ú. 14 og¹—adrer] ÷ B³. og²] ÷ B^{2,3}. Sturle J. 15 enn] er B². hreymur] þannig B²⁻⁴ÚJ (fyrst ritað Reijmur en H b.v. yfir linu J), hreymadur B¹, + annö. 1272 B². 16 og²] ÷ J. herra] ÷ B²⁻⁴J. Magnus] ÷ Ú. 16–17 med—blydu] vel B³. 16 mykille B^{2,4}ÚJ. 17 x] xus B⁴Ú, ÷ B^{2,3}. 18 v] fimm J. vetur] är B²⁻⁴ÚJ. þenna B^{3,4}J. Sigurdur J. 19–26,4 og—Sighvatur] hann kom B⁴. 19–20 þesse same] ÷ B². 20 Sighvatur] Sigvatur B², syra Sigurdur J. fyrrnefndum—Gregorio] pauanum Gregorius B², pavanum Gregorie B³. || 1 Herimanni ÚJ. poenitentiarius] þannig leiðrétt C, primarius B²Ú, piniarius B³, skrifað privatus en dregið undir orðið og poenitenti piniarius skr. á spássiu B¹. Hefur

jnnsigle Hermanni er þá var *poenitentiarius herra pavans ad fyrrnefndur Arne biskop skyllde leysa meiga xxx þeirra mala sem adur hefde hann ei valld til epter þeim hætte sem þad sama bref vottar. Kom þesse same 3 syra Sighvatur a þessu are aftur j Noreg med þejm tydindum ad þesse pave Grego(rius) hefde epter ij ár, stefntt ollum erchebiskopum og ljod biskopum, og þar med jmisslegrar tignar formonnum heilagrar 6 christne utann þejm sem fullkomenn naudsyn talmade j þann stad sem 691 Leontium heyter til almennelegs þings, ad aller þesser formenn skylldu komner ij. kal(endas) maii man(adar) ad tala umm lausn hins h(eilaga) 9 Jorsala lands, og ad kalla þær þioder er Gręciam bygdu afftur til almennelegrar truar, af þeirri þrætu sem þeir hófdu j staded. Enn þuiad fyrr- 207vnefndur Arne biskop sa sig ej meiga|peningum na af Jslande so ad ei 12 yrde hann ofseyrn til þessa fundar, sokte hann a fund virdulegs Jons erchebiskops ad þessu og ad mörgum odrum sinum malum, þejm sem adur eru sögd, og ejnkann lega umm kyrkna mal a Jslande 15 þott hann hefde þad ritad j mote þejm beidslum þessa Arna biskops,

e.1.v. verið bundið þannig í R: pñiarivs. poenitentiarius—pavans] pavans pinarius J. herra] ÷ B³. 2 hafde B^{2,3} ÚJ. 3 til] yfer B². hætte—sama] sama hætte er þad J. 3-4 same—Sighvatur] Siguatur B². 4 Sighvatur—Noreg] Sigurdur aptur til Noregz þad sama ar J. þesse] ÷ B⁴. 5 pave Gregorius] ö.r. B². hafdi ÚJ. ij] tuo B³J. 6 lydbiskupum B³. jmisslegrar tignar] ymisligar tygner B³. heilagrar] ý heilagri B³, + kyrkiu og Ú. 7 christne] kyrkiu B⁴. fullkomlig B⁴. 8 Leontium] dregið út og Lugdunum ritad í stadinn á spássiu m.a.h. B¹. skildi B⁴. 9 ij—mai] ij annann kalendas may J. ij—manadar] 2. may B³. hins] þess Ú. 10 ad] ÷ B³. er] til(!) B³, sem B⁴. afftur] ÷ Ú. 10-11 almennelegrar] christligar B³. 11 sem] er B⁴ Ú. 11-27,8 Enn—Leonis] sä Árni biskup ad hann mundi seirn ad ná peningum af Jslandi í þá ferd, þar med ætti hann í oðrum málum ad standa för hann til fundar vid Jön erckibiskup tiääandi honum þetta, og sem erckibiskup fornam þetta allt, gaf hann honum leyfi ad fá mann fyrir sig til nefndz þings B⁴. 11 þuiad] þui B³, fyrer þui J. 11-12 fyrrnefndur] + herra J, ÷ B². 12 biskop] ÷ J. sig—meiga] hann mundj eckj B³. ej] ecke J. suo J. 13 sotti Ú. virdulegs] virduligz J, ÷ B². 14 ad²] b.v. yfir línu B¹, ÷ ÚJ. 14-16 ad²—hann] mörgu oðru, þo hann og B³. 15 umm—Jslande] kyrkku málum J. 16 þad] ÷ B³. j] ÷ B³. beyzlum B². þessa] ÷ J.|| 1 suo J. upp] hér hefur vantað í R, sbr. 27,11-18.

2r virðuligan herra Jon erkibyskup at þessu m(æli) ok at mörgum auðrvm sinum mælu[m] þeim se[m] æðr erv saugð ok einkanliga vm kirkna mál 18 æ [I]slandi þo at hann hefði þat ritað j moti þeim beizlum þessa sama A(rna) byskups fyr greindum at hann skyllði sua fram fara sem hann

ad hann skyllde so framm fara sem hann hof upp. Og þegar Jon erche
 biskop vissi hans gyrnd, liet hann upp fyrer hónum allann sinn vilia,
 3 so og ad hann bannade leikmónum log ad seigia umm christenn rett.
 Giórdu þeir so medann þeir lifdu. Herra Jon erchebiskop hugleidde þa
 leingd ferdarennar og fiolskyllde þa er h(erra) Arne <biskop vard> fyrer
 6 fulla naudsyn ad bera j þejm malum sem up hofd voru a Jslande enn ei
 til enda færð. Gaf hann hónum leife ad fa mann fyrer sig til nefnds þings
 j Leonis. Tok þa nefndur s(yra) Sighvatur þetta starf a sig og ummbod
 9 med rade herra Jons erchebiskops ad svara og ja ollum þejm malum
 sem Skalaholts biskope heyrdu a þessu þinge. Leyste hann þad umm-

þegar] + er *Ú*, + ad *J*. 1-2 Jon—biskop] erchibiskup Jon *B*³. 1 erche] *vísad inn af spássiu B*². 2 gyrnd] + til þessa *J*. 3 suo *J*. og] ÷ *ÚJ*. seigia] leggja *Ú*. 4 gerdu *Ú*. suo *B*³. 5 fiólskylldu *J*. herra] ÷ *B*^{2,3}. biskop vard] þannig *B*^{2,3}*ÚJ*, ÷ *B*¹. 6 naudsyn] + þurfte *b.v. yfir linu m.a.h. B*¹. hofd voru] höfðust *B*³, hóffdu haffest *J, ö.r. Ú*. voru] ÷ *B*². 7 mann] menn *B*². nefnz *Ú*. 8 Leonis] *dregið undir orðið og Lugdun ritað yfir linu m.a.h. B*¹. þa] ÷ *B*⁴. nefndur] fyrnefndur *B*³*ÚJ*, ÷ *B*². syra] ÷ *B*⁴. Sighvatur] Siguatur *B*², Sigurdur *J*. a] vppa *J*. sig] stig *B*⁴. 9 herra Jons] ÷ *B*²⁻⁴. 9-10 ad—þinge] ÷ *B*⁴. 9 jäta *B*²*J*. malum] hlutum *J*, + og hlutum *Ú*. 10 Skäholltz *B*², Skalaholts *Ú*. heyrdu] *greinarm. fellt brott af útg. og fært aftur fyrir þinge; hér hefst ný málsgrein BJ*.

hóf upp Giórði herra A(rni) byskup þvi sua at hann sa aungan iafn
 12 likligan til at sigra með ser sina mót stauðv menn sem Jon erki byskup.
 A(rni) byskup vissi ok at J(on) erki byskup ætlaði nyian kristinn rett at
 skipa sem hann gerði ok hann hafði boðit honum með þeim hætti fram
 15 at fara æ Islandi sem hann fór fram j Nor(egi) Girntiz hann ok af sialfum
 erki byskupi at heyra huat<hann>villdi nyta læta ór hinum fórna kristnum
 rétti æ Islandi eða huat hann villdi ór læta e(ða) eptir huerium bokvm
 18 þat skyllði saman setia sem j uard at leðia Ok þegar er erki byskup vissi
 hans girnd liet hann uppi fyrir honum allan sinn vilia Sva ok at hann
 bannaði leik mónum at segia laug vm kristinn rett gerðu þeir sua meðan
 21 þeir lifðv Herra erki byskup hugleidði þa lengd ferðarinnar ok fiolskylldv
 þa er A(rni) byskup uard fyrir fulla nauðsyn at bera j þeim mælum sem
 vpp uóru hafinn æ Jslandi en eigi til enda færð Gaf erki byskup honum
 24 leyfi at fæ mann fyrir sik til Leoniz Tok þa fyr nefnör sira Sigh(vatr)
 þetta starf ok vmboð æ sik með raði herra erki byskups at suara ok iæ
 aullum þeim lutum sem Skæla holltz byskupi heyrðv æ sama þingi
 27 Leysti hann ok þat umboð vel af hendi sem uáttar þat bref meistara

bod vel af hende. Marger hluter giordust þar umm Arna biskop j þessare ferd, er mikillrar frasagnar væri verder, fra sæmd þeirre er herra Magnus kongur veytte honum og hann reyð þann vetur umm midfostu skeyd ur Biorgvin og austur j Sarps borg til mots vid Valldimar Svya kong og brædur hans. A þeim vetre gaf Magnus kongur Eyreke syne sinum kongs nafn j Biörgvin, enn Hakone hertuga dom.

CAP XXII

Nu þui ad herra Arne biskop hefur kunn giórtt herra Jone erchebiskepe hvar komid var stada malum a Jslande og þa voru til Noregs komner formenn þeirra og beiddest hann rads og fulltingiss umm þesse

þinge] + og *Ú*. || 1 hende] *hér hefur sennilega vantað i R, sbr. l. 27,27-28,13. 1-4 Marger—skeyd] þenna vetr reid Arne biskup B³. 1 luter Ú. 1-2 þar—ferd] i þessare ferd vm Arna biskup J. 2 mikillrar] mikillar B²Ú, ÷ B⁴. væri] eru J. verder] + og J. herra] ÷ B^{2,4}. 3 kongur] b.v. yfir línu B¹. vetur] *hér hefur sennilega vantað i texta R orðin með honum, sbr. l. 15-16. 5 Eiryke B². 6 kongs] kong B². hertogadom Ú. 8 Nu] + af B². Nu—herra¹] Þa nu B³. Nu—Arne] á blaðsíðumótum, þannig á fyrri síðu B². herra¹] ÷ B². 8-29,1 herra¹—mál] ercki biskup Jön eptir því sem Arni biskup hafdi fyrir honum undir riettad, vissi allt um stada mál af Jslandi og þar voru komner formenn þeirra B⁴. 8 hefur] hafde B³ÚJ. kunn] kunnugt B^{2,3}J, kunnigt Ú. herra²] hier Ú, ÷ B³. 8-9 erchebiskup B³. 10 fulltingz B²ÚJ. þesse] virðist breytt úr þetta með hendi**

Nikulai af Tracia er þa var kapalin Greg(orii) paua meðan þingit stoð ok pauin hafði til skipad at ransaka vm boðs menn byskupanna huersv þeira bref foru af hendi ok starf Margir lutir giórduz þeir um A(rna) byskup j þessi ferð er mikillar fra sagnar væri verðir j margri *sæmd þeiri er herra Magnus konungr ueitti honum ok hann reið þann uetr með honum vm miðföstv skeid ór Biorgyn ok austr j Sarps bórg til mótz við Valldimar Svya konung ok brædr hans A þessum uetri gaf Magnus konungr Eiriki syni sinum konungs nafn j Biörgyn enn Hakoni hertuga nafn.

⟨E⟩n þviat herra A(rni) byskup hafði kunnikt gert hera Joni erki byskupi huar þa var komit staða málum æ Jslandi ok þa voru til Noregs komnir hinir mestu af uarnar mǫnnum þeirra ok beðit hann ræðs ok fulltings vm þessi mál Byriaði erki byskup ferð sina vm sumarit til

13 Arna] b.v. á spássiu. 14 sæmd] ritað sæmd. 18 Hakoni] á e. t. v. að lesa Hakuni.

mäl, | byriade erchebiskop ferd sina umm sumared til Biörgvynar. Var^{208r}
 þar fyrer Magnus kongur og Arne biskop og fiolde annara gófuþra manna.
³ Var þa settur stefnu dagur *iij kalend(as) Julii ad Oddastadar mal skylld
 rannsaka, og dæmast af Ione erchebiskope. Magnus kongur var bed-
 enn ad sitia hia dome enn hann baud ad fa mann til pava þann er vel
⁶ kjnne ad flytia þetta mal fyrer hönum. Kongurenn feck þa Audun er
 hestakorn er kalladur, hinn vaskasta mann til lands laga og annann
 *herra Þöri son Hakon⟨ar⟩er var erchibiskop fyrer Jon erchebiskop, þann
⁹ er vel kunne kyrkiunnar lög ad heyra af sinne hendi ad Sighvatur være
 ei ofsoktur. Enn su var sök til þess *huij umm Oddastad var kiærtt ad
 hann var frægstur af stóðum, enn mörg mal þottu fullkomenn *hin
¹² minne þau *er ejna leyd visse vid, ef ur være skored umm hid mejra.

*skrifarans B². || 1 erchebiskop] hann B⁴. 2 og¹] + erchebiskop en dregið út B¹,
 ÷ J. fiolde annara] margt J. gófuþra manna] ÷ B^{2.3}. 3 iij] þannig B^{2.4} ÚJ,
 vj B¹, sbr. I. 14. iij—Julii] 3 Julj B³. Julj B^{2.4}J. 4 rannsaka] ransakast B²J,
 randsaka Ú. erchebiskope] erchibiskup Ú, b virðist breytt úr k B⁴. 5 dome]
 + þeim B²⁻⁴ ÚJ. pava] prest Ú, þess J. 6 hönum] hér hefur vantað i uppskrift R,
 sbr. I. 18. þa] + til J. Audun] + þann B⁴. 7 hestakorn—kalladur] kalladur
 var hestakorn B³J. er] var B⁴Ú. vaskasta] vitrasta B² (sbr. spássiugr.), vatskasta
 B⁴. 8 herra] þannig B²⁻⁴ ÚJ, hinn yfir línu i stað Grim i linunni sem dregið er út B¹.
 Þörir B². Hakonar] þannig B²⁻⁴ ÚJ. er—erchibiskop¹] erchebiskups huor ed
 var J. fyrer—erchebiskop] ÷ B³. 9 heyra] heýia B^{3.4}. sinne hendi] ö.r. B³.
 Sigurdur J. 10 huij] þannig B⁴, þui B²J, hanz Ú, hafe B¹, ÷ B³, sbr. I. 22. 11
 þottu] breytt úr voru með hendi skrifara B¹, þötte J. hin] þannig B²⁻⁴ ÚJ,*

Byörgyniar Var þar fyrir agiætr herra M(agnus) konungr ok herra
 A(rni) byskup ok fioldi anaþra gófuþra manna Var þa stefnu dagr .iij.
¹⁵ kal. ivlij at Odda staðar mäl skylldi rannsaka ok dæmaz af Joni erki
 byskupi Magnus konungr var beðin ad sitia hia dómi þessvm enn hann
 bauð at fæ mann til pava þann sem vel kynni flytia þetta mäl fyrir
¹⁸ honum en b(yskup) helldi honum kost hann neitaði því konungrinn
 feck þa Audu[n] er hesta korn var kallaðr hin visazta mann til landz laga
 ok annan herra Þor[i] s(on) Hakonar er uar erki byskup fyrir Jon erki
²¹ byskup þann er uel kvnni kirkiunnar laug at heyra af sinni henndi at
 Sigh(uatr) uæri eigi of sótrr enn sv var sauk til þess hvi vm Odda stad
 var fyrst kiært at hann var frægaztr af stauðum enn mörg mäl þottv
²⁴ full skorin hin minni þau er æ eina leið vissv við ef ör væri skorið vm
 hit meir[a].

15 ivlij] breytt úr ivnij.

CAP XXIII

A til settum deige þa er virdulegur herra Jon erchebiskop hafde til sin kallad þa menn sem honum lykade vid þetta mál ad hafa, var 3 fyrstur af þeim herra Arne biskop af Skalah(ollte), er hann skipade til ad vera soknar mann a fyrr nefndann Sighvat Halfdanar son, og a annann mann Einar Vatnsfyrding. Sighvatur hieilt Odda kyrkiu <og 6 atte ad svara> fyrer brædur sina Lofft og Sturlu. Einar hieilt Vatz fiardar kyrkiu og atte fyrer hana svörum ad hallda. Fyrnefndur Arne biskop bar framm sinar kiærslur med þessum hætte. Minn virdulegur 9 herra Jon erchebiskop. Eg Arne biskop kiære fyrer gude og ydur uppa Sighvat Halfdanar son, ad hann helldur og kallar sier kyrkiu hins helga 208v Nicholai j Odda til forræðiss og allra aftekna og brædrum sinum. | Nu 12 fyrer því ad Sighvatur a hier svörum ad hallda fyrer bada brædur syna

hía B¹. 12 er] þannig ÚJ, ef B. visse] værj B³. id Ú. || 2 A] Nu ad J. til settum] þessum B³. virdulegur] virduligur B^{2,3} Ú, ÷ J. virdulegur herra] ÷ B⁴. 3 sem] er Ú. þetta] þesse J. var] + það J. 3-5 var—nefndann] sem var fyrst biskup Ärni, er vera skilddi söknað madur ä B⁴. 4 herra] ÷ B³J. Skalhollte B³J. 5 til] ÷ B²J. fyrr nefndann] ÷ B². Sigurd Haldanarson J. 6 Vatzfyrding B² ÚJ. 6-7 og—svara] þannig B²⁻⁴ Ú, og ätte ad hallda suare J, ÷ B¹. 7 Sturla B³. Vatz B² ÚJ. 8 fyrer—hallda] ad hallda suare fyrer hana J. Fyrnefndur] + herra J, ÷ B²⁻⁴. 9 kiærur B². 9-11 med—kallar] kvadz kiæra fyrir erckibiskupinum upp(!) Sighvat, ad hann hieildi og kalladi B⁴. 9 virduligur B^{2,3}J. 10 kiære] klaga J. 11 Haldanarson J. heilaga B³J, h. Ú. 12 Nicolai B² Ú. aftekta B^{3,4}J. 12-13 Nu—] og af því hann ætti B⁴. 13 fyrer¹] af B³. svörum] + fyrir B⁴. 13-31,1 fyrer²—mál] ÷ B⁴. || 1 beydumst] þannig B³, beidunst B² ÚJ, beydist B¹, sbr. l. 31,15. beydumst

<A> til settum degi þa er virduligr herra Jon erki byskup hafði til sin kallat þa menn sem honum likaði við þetta mál at hafa var fystr 15 af þeim herra A(rni) byskup af Skalaholtti er hann skipaði æ soknar mann æ fyr nefndan Sigh(uat) Halfdanar s(on) ok æ annan mann þann 2v sem ádr er nefndr Einar Vatzfirþingr | með þessum hætti Minn virdu- 18 ligr herra Jon erki byskup Ek A(rni) b(yskup) kiærir fyrir guði ok yðr vpp æ Sigh(uat) Hælfdanar s(on) at <hann> helldr ok kallar ser kirkiu hins helga Nikolaj j Odda til for ræðis ok allra af tekna ok brædrum sinvm 21 Nv fyrir því at S(ighuatr) æ her sua<u>rum at hallda fyrir bæða bræðr

18 Vatzfirþingr] hér á eftir vantar í textann, tvær línur hafa verið skornar ofan af blaðinu.

umm þetta mal, þa *beydumst eg ad þier dæmid h(eilagre) kyrkiu oll þau
 rettinde sem hun a ad hafa, enn mier og minum epterkomendum rettum
 3 allt valld og forsio kyrkjunnar slykt sem Skalahollts biskope heyrer
 epter guds lógum. Sighvatur hafde þesse svór fyrer sier ad möte. Eg
 Sighv(atur) seiger hann ætli það ad það skilord mætte standa, sem
 6 Sæmundur Sigfusson giörde fyrer Odda stad ad hann skyllde sier for- 693
 ræde og vardveitslu hans, og sinum orfum æfennlega. Enn þa er þetta
 var framm bored sör p(restur) Arna biskops fyrer <hann> uppa sal hans
 9 ad biskop skal satt framm bera epter sinne samvitsku, og ei lejna sann-
 endum þeim sem hann er spurdur ad þessu male. Slykt hid sama sor
 Sigh(vatur) uppa sina sal. H(erra) Arne biskop kiærde og med þuiliku
 12 mote a Einar Vatnsfyrðing umm Vatnsfiardar kyrkiu, og sama hætte
 sor hann sem Sigh(vatur) hafde adur svarid umm Oddamal. Sydann
 var Sigh(vatur) spurdur hvört Oddastadur være kyrkiu eign kalladur.

—dæmid] beyddist hann ad erckibiskupinn dæmdi *B*⁴. 2 hun] *hann (misritað)* *B*³.
 a] ætti *B*⁴. mier—minum] sier og sijnum *B*⁴. rettum] ÷ *Ú*. 3 forsia *Ú*.
 Skalaholltz *Ú*. heyrer] heyrdi *B*⁴, ber *J*. 4 epter] ad *B*⁴. Sighurdur *J*. fyrer
 sier] þar *J*, ÷ *B*⁴. fyrer—möte] ÷ *B*³. ad] æ *B*²*ÚJ*. Jeg *B*². 4-5 Eg—ætli]
 kvadst ætla *B*⁴. 5 ætli] ætla *Ú*, ætlade *J*. það¹] ÷ *J*. það²] ÷ *B*^{2.3}. 6 Sigfus-
 son] Sighvats son *B*³. 7 vardueyslu *J*. og²] enn *J*. er] ÷ *B*³. 8 hann]
 þannig *B*²⁻⁴*ÚJ*, ÷ *B*¹. sal hans] ö.r. *J*. 9 samvisku *B*³*J*. 10 ad] af *ÚJ*, + i *B*³.
 hid] ÷ *ÚJ*. 11 Herra] ÷ *B*^{3.4}. 12 mote] möta(!) *B*², + upp *B*⁴. Vatzfirding
*B*²*ÚJ*. umm] og *B*³*J*. Vatzfiardar *B*²*ÚJ*. og] + med *B*³*J*. 13 hafde]
 hefur *B*². hafde—svarid] ÷ *J*. hafde—Oddamal] ÷ *B*³. Oddamal] Odda-

15 sina vm þetta mál þa beiðumz ek at þer dæmit heilagri kirkiu aull þau
 rettindi sem hvn æ at hafa enn mer ok minum réttum eptir komendum
 frialst ualld ok for sea kirkivnnar slikt sem Skalaholltz byskupi heyrir
 18 eptir guðs laugum Sigh(uatr) hafði þessi suör fyrir ser at moti A(rna)
 byskupi Ek segir sagði hann at þat skilorð megi standa sem Sæmundr
 Sigfus s(on) gerði fyrir Odda stað at hann skildi ser ok sinu af kuæmi
 21 for ræði hans ok uarðueizlu æfinliga Ok þa er þetta var fram komit ok
 borit Sór prestr A(rna) byskups fyrir hann upp á hans sál at byskup skal
 satt fram bera eptir sinni samuitzkv ok eigi leyna sanindum þeim sem
 24 hann er spurðr af þessv máli Slikt sama sör Sigh(uatr) vpp æ sina sál
 Herra A(rni) byskup kiærði ok með þvilikv móti upp æ Einar Uazfirding
 vm Uazfiardar kirkiu Ok með sama hætti sör hann sem Sigh(uatr) hafði
 27 æðr suarit vm Odda stadar mál Siþan var Sigh(uatr) spurðr huórt

Hann kvadst eckj munde þuj ad *möte mæla, og þo so ad Oddaveriar skyllde vardveita. Sigh(vatur) sagde og fyrer erchebiskepe ad Steinvor moder hans keypti Odda stad ad Byrne Sæmundar syne og Sæmunde 3 Har(allds) syne, og sydann toku þeir Sigh(vatur) og brædur hans j erfd epter hana. Sigh(vatur) jatade og ad hann a hier svórum ad hallda fyrer brædur sina, og þeir hafe þui samþyckt. Med sama hætte beiddest Arne 6 biskop af Jone erchebiskepe ad hann *dæmde hónum slykt valld sem til Skalahollts biskops heyrde yfer kyrkiu j Vatnsfyrde undann Ejnare Þorvalldssyne. Enn Ejnar seiger ad Þordur fodur fader hans, liet giora 9 kyrkiu j Vatnsfyrde og liet vygia med þejm maldaga, ad hann og hans retter erfingar hvór epter annann, skyllde eiga forræde fyrer og vard-

stadar mäl J. || 1 qvedst ÚJ. eckj] + þar B³. munda Ú. þuj] þar B⁴, ÷ B³. ad¹] ä B²ÚJ, i B⁴, ÷ B³. möte] þannig B²⁻⁴ÚJ, mot- B¹. þo so] svo þö B⁴, suo þad J, ö.r. B²Ú. 2 skylldo B³ÚJ. sagde] vottade J. sagde og] kiærði (virðist breytt úr og uid) Ú. og] ÷ B². 3 modur Ú. Sæmundssyni B³J. 4 Harallds] skr. Har., a er klesst B¹. og] ÷ J. hans] + hann J. 5 epter hana] ÷ B³. Sigurdur J. jatade] jatte þui J. a] ætti B^{3,4}. svórum] + fyrer B^{3,4}J. 5-6 fyrer—sina] ÷ B³. 6 þeir—þui] þui hefde þeir B². þeir—samþyckt] ÷ B⁴. hafe] hefdo B³. þui] þad ÚJ. Med—hætte] J sama mata B³. 7 Jone] ÷ B³. dæmde] fyrst ritað sæmde en d skrifað ofan í s m.a.h. B¹. 8 til—biskops] Skalaholltz biskupe J. Skalahollts Ú. heyrde] + hier B³. Vatzfirde B²ÚJ. 9 Þorvalldssyne] hér kann að hafa vantað í uppskrift R, sbr. I. 20-21. Enn] ÷ B³. sagde J. ad] ÷ B³. fodur fader] hér stendur í handritum C: langafe, sem er hið rétta, sbr. Sturl. I 51-52, leiðrétt: föður föður faðir útg.1858. 10 Vatzfirde B²ÚJ. 11 retter] ÷ B³. erfingar] erfingjar B²⁻⁴Ú. skylldu Ú. 11-33,1 vardueyslu J.

Odda staðr væri kirkiu eign kalladr. hann kuað ecki mundv tia þui j 12 moti at mæla ok sua þo. at Odda veriar skylldu uarð ueita Sigh(uatr) geck ok við fyrir Joni erki byskupi at Steinuór moðir hans keypti Odda stað at Birni Sæmundar syni ok Sæmundi Harallðz syni ok siþan tókv 15 þeir S(ighuatr) ok bræðr hans eptir hana. Sigh(uatr) iataði ok at hann æ her suórum at hallda fyrir bræðr sina ok þeir hafa þat samþykt Með sama hætti beiddiz A(rni) byskup af Joni erki byskupi at hann *dæmði 18 honum slikt ualld ifir kirkiunni j Vatzfirði sem til Skalaholltz byskups heyrði unðan Einari Þorualldz syni er ser kallar kirkiuna til for ræða ok af tekiv Einarr sagði at Þorðr fauðvr faðir <hans> lét gera kirkiuna 21 j Uatz firði ok let vigia með þeim máldaga at hann ok hans rettir erfingjar hverr eptir annan skylldu eiga for reði fyrir ok uarðueizlu Arni

18 dæmði] ritað dáamði. 21 fauðvr] breytt úr faugvr.

veitslu. Arne biskop svarade so, ad af þui kallade hann ä umm þessar |
 kyrkiur ad honum *synest ad þeir meige þær ei hallda nie eiga medur^{209r}
³ rettindum, og ad erchebiskop baud honum so j skylldu og hlydne vid
 gud og sig ad hann rette slyka hlute med valde sins biskopslegs em-
 bættiss, med odrum þeim hlutum er ummbota eru þurfa a Jslande j Skala-
⁶ h(ollts) biskops dæme, og hann seigest og so hafa skiled jura ad þau
 seigia biskop eiga valld yfer kyrkjunum, og ollum þeirra eignum, enn
 leikmenn edur so lærder menn meigu þær <med> aungvu mote ad erfd-
⁹ um eignast, og ei *meigu þar skildagar fyrer ganga, ej *meigu og kyrkj-
 unnar kaupast nie seliast *vid verde utann mikils *salu haska og *þui
 fær eingenn sa rettelega halldid þær nie haft er so kemst ad. Herra erche-
¹² biskop tok so til *mals. Af slikum skinsemdum ad skilia, sem nu hefur

1 svarade] sagde J. suo B^{3.4}J. 2 synest] þannig B²⁻⁴ÚJ, syndest B¹, sbr. l. 14.
 ad²] ÷ B³. ei] eckj B³. medur] med B^{2.3}ÚJ. 3 honum] þeim J. svo B⁴J.
 4 biskupligz ÚJ. 5 med—erur] er vmbusta eru og leidriettu med J. lutum Ú.
 erur] vid B³, ÷ B^{2.4}. 5–6 Skalhollts B^{2.3}J. 6 svo B⁴J. jura] krotað í r, að
 því er virðist m.a.h. B¹. 7 seigia] seigi ÚJ. eiga] eige J. 8 edur] eda og J.
 svo B⁴J. meige J. med] þannig B²⁻⁴ÚJ, ÷ B¹, sbr. l. 20. ðngu B³J. 9
 meigu¹] þannig B^{2.4}ÚJ, meiga B^{1.3}, sbr. l. 21. ej] eigi ÚJ. meigu²] þannig
 B²⁻⁴J, meiga B¹Ú, sbr. l. 21. 9–10 kyrkjunnar] kyrkiurnnar B²⁻⁴ÚJ.
 10 nie] og Ú. vid] þannig B^{3.4}ÚJ, med B¹, sbr. l. 22. vid verde] ÷
 B². salu] þannig B²⁻⁴ÚJ, salar B¹, sbr. l. 22. þui] þannig B^{2.4}ÚJ, það
 B^{1.3}, sbr. l. 22. 11 einge B^{2.4}ÚJ. sa] ÷ J. þær—haft] ÷ B³. nie—ad]
 er suo kiemst ad nie helldur haft J. svo B⁴. Herra] Jon B², + Jon J, ÷ B³. 12
 tok] + þa B³. so] þa B², svo B⁴J. mals] þannig B²⁻⁴ÚJ, mala B¹. 12–34,1 nu—

byskup segir sua af bæðum þeim Sigh(uati) ok Einari at af þui kallaði
 <hann> á vm þessar kirkivr at honum syniz at þeir megi þær eigi hallda
¹⁵ ne eiga með rettindum ok át erki byskup baud honum sua j skyllð ok
 hlyðni við guð ok við sik at hann rétti einkanliga slika luti með ualldi
 sins byskupligs embættis með audrum þeim lutum er umbota erv þurfa
¹⁸ a Islanði j Skalaholltz byskups dæmi Ok hann segiz ok sua hafa skilit
 iura at þau segi byskup hafa eiga ualld ifir kirkivnum ok aullum eignum
 þeira Enn leik menn ok olærðir menn megu þær með aunngu móti at
²¹ erfdum eignaz ok eigi megu þar skilðagar fyrir ganga eigi megu ok
 kirkiurnar kaupaz ne seliaz við uerði vtan mikinn sælu háaska ok því
 fær enngi sa rettliga halldit þær ne haft er sua kemz at Herra erkibyskup
²⁴ tok þa til mals Af slikum saninndum ok skynsemdum at skilia sem

21 skilðagar] breytt úr skilgagar.

3

h(erra) Ar(ne) biskop hier framm flutt, beider hann oss ad ver dæmum
 694 af Sigh(vate) og bræðrum hans so og af Ejnare Þorvalldssyne forræde
 og *alla aftekiu allra eigna þeirra kyrkna sem fyrr voru nefndar ad 3
 onytum þeim vörnum, so <ad> allrei sydann eige þeir og þeirra erf-
 ingiar nockud tilkall kyrknanna. Nu af þui ad h(eilagrar) kyrkiu lóg
 votta ad liotlegur kaupmale edur afrettindis omattulegur ma eckj 6
 band fullkomna med rettu, og af því ad þetta mál er til vors doms kom-
 ed, þa giörum ver þennann urskurd j nafne fodur og sonar og heilags
 anda, ad valld og skipann forræde og vardveitsla Oddastadar og Olafs 9
 kyrkiu j Vatnsfyrde, med ollu þui sem þar liggur til hvört sem það er
 teked edur oteked neytt edur oneytt nema það eitt sem til kyrkiu þarf-
 inda hefur haftt vered, dæmum ver under Arna biskop j Skalh(ollte) 12
 og hans loglega epter komendur hónum og þejm eiliflega fyrer ad rada,
 og fyrerbiodum Sigh(vate) og bræðrum hans og so þeirra orfum, Eijn-
 are og hans ørfum nockurt a kall umm þetta. Var þetta giort j Biorg- 15

biskop] Arne biskup heffur nu *J.* || 1 herra] ÷ *B*^{2.3}. hier] ÷ *B*³. 2 Sighurde *J.*
 svo *B*⁴*J.* Þoruardzsinj *J.* 3 alla aftekiu] þannig *B*^{3.4} *ÚJ.* allra aftekia *B*^{1.2}, *sbr.*
I. 18. allra] ÷ *B*³. kyrkna] *skr.* *kk*^a *B*³. voru] eru *J.* 4 vörnum] + sem
 moti mæla *Ú.* ad] þannig *B*²⁻⁴ *ÚJ.* ÷ *B*¹, *sbr. I.* 19. og] eda *J.* 5 nōckurt *B*^{2.3}.
 6 kaupmale] á eftir afrettindis *J.* afrettindis] afriettindj *B*³, af réttindum *breytt skv.*
220 útg. 1858. 7 band] baud(!)*J.* og] héðan mun talsvert hafa fallið brott í uppskrift
R, sbr. I. 22–24. 8 þenna *B*³*J.* 8–9 heilags anda] ö.*r.* *B*^{3.4} *ÚJ.* 9 vardveitsla] vard-
 veitslo *B*³, vardueýsla *J.* Öláfz *B*². 10 Vatnsfyrde] Vatzfirde *B*² *ÚJ.* liggur til] ö.*r.*
Ú. 11 teked—oteked] reked eda oreked *J.* edur²] eda *J.* 11–12 til—þarfinda] i kyrkiu
 þarfindi *B*³. 12 hefur haftt] ö.*r.* *B*³, fyrst ritað haftt hefur en röð *breytt B*¹. dæmum]
 söru *B*². Skalahollti *B*⁴ *Ú.* 14 og¹] ÷ *J.* Sighvate] Sigurde *J.* svo *B*⁴*J.* 14–15
 Eijnare] yfir línu í stad ejrnenn í línunni sem er dregið út *B*¹. Eijnare—ørfum] ÷ *B*³.

nu hefir A(rni) byskup her fram flutt beiðir hann oss at ver dæmum af
 Sigh(uati) ok bræðrum hans Sua ok af Einari Þorualldz syni fór rædi ok
 alla af tekiv allra eigna þeira kirkna sem fyk voru nefndar at onýttum 18
 þeira vörnum sua at alldri siþan eigi þeir ne þeira erfingiar nockvt til
 tal kirknanna Nu af þui at *heilagrar kirkiu <laug> uáta sua at liotligr
 kaupmæli e(ða) af rettinndum vsmáttuligr mæ ecki band full kom(n)a 21
 með rettu ok þat sem j fyrstv er engis vert þa má þat eigi siþan fyrir
 nockud stanða þo at stundir liði ok for reði þessa staða mátti enngi
 byskup undan sinum eptir komundum| 24

20 heilagrar] ritað hallagrar.

(vin) þa er lidid var fra burd drottens | vors m cc lxx og iii vetur a Jacobs^{209v}
voku aptan.

³ CAP XXIV

Sydann er virdulegur h(erra) Jon erche biskop <hafdj> loked a doms
orde umm valld og vardveytslu Oddastadar, þa bar Sighvatur þegar
⁶ framm syna kiærslu fyrer h(erra) erchebiskope, og sagde Sæmundur
Jonsson hefde feinged lx^c voru Pale biskope þa er hann for til vygslu,
med þeim hætte ad Sæmundur skylldde taka biskops tyunder af so mórg-
⁹ um bæum ä kvednum j nand Oddastad a hvórium xij manudum. Skylldde
þetta vera leigur af þessare vóru sem h(erra) biskop hafde vidtekid,
þar til er lx^c være greyddir, j odru lage af Skalholltz stad Sæmunde edur
¹² hans orfum. Kallar Sigh(vatur) þad til marks ad Sæmundur og hans
arfar hófdu æ teked a hvoriu are, so myklar biskops tyunder af somum
bæum sem fyrr var sagt, þar til er Arne biskop tok þær af Odda verium.
¹⁵ Arne biskop svarar ad ei kunne hann j mote ad mæla ad þetta hefde
so farid sem Sighvatur flutte enn sagdest ei vita hvort ættmenn Sæmund-
ar hófdu fyrer þessa eda einhvória adra grein hafft og sier kallad bisk-
¹⁸ ops tyunder þessar. Þorvardur Þorarinsson leytade þa ad sanna sogu
þessa med Sighvate magie sinum. H(erra) erche biskop spurde þa Sig- ⁶⁹⁵

15 og] + svo B⁴. nóckud B^{2,4} ÚJ. nockurt a kall] *tvíritað, hið fyrra dregið út* B¹. ||
1 þa—vetur] 1273 B³. m—iii] 1273 (7 *ritað ofan í 5*) J. m—vetur] 1273 är B².
4–5 Sydann—þa] Eptir þetta atkvædi erckibiskupsins B⁴. 4 virdulegur B², virdi-
ligur ÚJ. virdulegur—Jon] ÷ B³. hafdj] *b.v. yfir línu m.a.h.* B¹, + nu B³. 5
orde] vrskurde J. vardueyslu J. Oddastadar] nefndra stada B³. Sighvatur
þegar] þegar Sigurdur J. þegar] ÷ B^{3,4}. 6 syna] þessa B². herra] ÷ B²⁻⁴.
erchebiskope] hann B⁴, Jon ercke biskup J. sagde] + ad ÚJ. 7 Jonsson] +
(födur fadir sinn) B⁴. hafdi Ú. lx^c] lx hundrada Ú. Pale] + Jonsyni Ú.
biskope] + (brödur sinum) B⁴. 8 biskops] ÷ J. svo B⁴. 9 j nand] nær vid J.
huorum B³. skylldu ÚJ. 10 þessare] þeirre J. sem] er J. hefði B⁴. 11 er]
greind J, ÷ Ú. værer (!) B². greyddir] greidd B^{2,3} ÚJ. lægi B⁴. 12 kallade J.
marks] merkis B³, *virðist fyrst ritað mälz en breytt í línunni með hendi skrifara*
B². 13 hófdu] hefdu B³, haffa J. teked—are] *á eftir* tyunder J. svo B⁴.
sorum] sömu B³. 14 var sagt] seiger J. er] ÷ Ú. 15 svarar] sagde J. ei kunne
hann] *ö.r.* B^{2,4} Ú, hann kunnj ecki B³, hann künne eý þar J. mot J. ad²] ÷ B³.
16 svo B⁴. 17 hófdu] heffde J. edur B²⁻⁴ ÚJ. einhvória] *á eftir* grein B², ÷ J.
einhvória adra] *ö.r.* Ú. grein] sok ÚJ. sier] *yfir línu í stað torlæsilegs stafs í línunni*
(*e.t.v. h*) *sem dreginn er út* B¹. 17–18 biskops tyunder] *á eftir* 18 þessar J. 18
leytade þa] *tvíritað, hið fyrra dregið út* B¹. þa] + vid J. sanna] *breytt úr sonnu* B¹.
18–19 sogu þessa] þetta J, *ö.r.* Ú. 19 magie—Herra] ÷ B³. Herra] ÷ B⁴.

h(vat), hvorsu mörg ar þesse Sæmundur og hans arfar hófdu teked biskops tyunder þessar, enn þo Sighvatur visse það ej fanst skiott ad sydann Pall biskop for til vylg(s)lu voru lidner nær *lxxx vetra. Nu med þui 3 hvórutvegge hófdu flutt umm þetta slykt sem villdu, og Sighvatur bedest doms af h(erra) Jone erchebiskepe umm þetta mal, þa sagde <erche> biskop það vera sinn dom, ad med þui Sæmundur og hans arfar hófdu 6 teked vj^c vóru a hvóriu are af biskops tyundum þa hófdu þeir skulld sina a x arum, enn það er þeir hófdu meira tekid þar af það eige þeir aptur ad giallda stolnum j Skalahollte, enn það *verda vel ccc hundrada 9 vóru. Nu ad so luktu male þessu og teknu rade af h(erra) Ione erche- 210 biskepe þa seiger so Arne biskop ad hann gaf alla þessa skulld fyrer sina hönd og stadarens j Skalahollte, ollum þeim monnum sem þessu 12 male attu ad svara, nema nockrer af þeim giórdest overduger þessarar upp giafar j motgange edur o hlydne vid sinn biskop og h(eilaga) kyrkiu.

CAP XXV

15

Epter þennann adburd logdu aller mot stodu menn kyrkiunnar nidur það *sem þeir þottust eiga a ad hallda, og lietu af sier ad kalla kyrkiur, hvort sem þeir hófdu þær adur med verde keypt, edur j erfd 18 tekid. Þesser menn ondudust jslensker þenann vetur Þorsteirn Hall-dorsson, Brandur Andriesson, Kietell Loftsson, enn a Jslande Vilhialmur prestur Sæmundarson, og Ketell prestur Þorlaksson. 21

1 þesse] ÷ B²⁻⁴. hefdu B³J. 1-2 biskops] ÷ B³. biskops tyunder] á eftir 2 þessar J. 2 tyunder] á eftir þessar B³. þött B²ÚJ, þoct B⁴. ad] ÷ B³. 3 lxxx] þannig leiðrétt C, lxx BÚJ. vetur B³Ú, vetrar J. þui] + ad B²⁻⁴ÚJ. 4 hvórutvegge] huórutueggju B²ÚJ, huórtuegger B³, hvortveggju B⁴. umm þetta] ÷ B². bedest] beider B²⁻⁴, beid Ú, beýdde J. 5 doms] + hier æ J. herra Jone] ÷ B^{3,4}Ú. erche²] leiðrétt af útg., ÷ BÚJ. 6 það—dom] ad það være sinn domur J. med] ÷ B³. hófdu] haffa J. 7 vj^c—tyundum] so mörg ar biskupz tijunder vj^c voru J. hefdu B³J. 8 arum] vetrum J. er] ÷ J. hefdu B³J. þar af] ÷ J. eige] eigu B²⁻⁴Ú, ættu J. þeir²] + allt B²⁻⁴Ú. 9 giallda] suara J. stolnum] stolinum Ú, stolum B⁴. Skalahollte B^{2,4}Ú. verda] tvíritað B¹. vel] ÷ J. ccc] iij^c B³, skrifað CCCC en hið fyrsta máð út að mestu Ú. ccc hundrada] iij^{cc} J. 10 svo B⁴J. af herra] ad B³. herra Ione] ÷ B⁴. 11 seiger] sagde J. svo B⁴J. gaf] + vpp ÚJ. alla] á eftir skulld Ú. 12 stadarens] stólsens J. j Skalahollte] ÷ B³J. sem] er ÚJ. 13 attu] eigu J. giórdest J. 16 þenna B^{3,4}J. þennann adburd] þetta Ú. atburd J. 17 sem] tvíritað B¹, ÷ B³. 18 þær adur] ö.r. B². keiptar ÚJ. 19 menn—jlsensker] jslensker menn ondudust j Norge J. jslensker] á eftir vetur B³. þenna J. 20 enn—Jslande] ejrninn B³.

CAP XXVI

Þetta sumar for h(erra) Arne biskop til Jslands med mikillre blydu
 3 vid hvörn tveggia höfdingiann kong og erchebiskop. Þetta sumar komu
 þeir til Jslands Rafn Oddsson Þorvardur Þorarins son og med *flutn-
 inge h(erra) biskops, og þeirra fyrrnefndra valldsmanna, var umm þetta
 6 haust jatad norrænum erfdabalke ad Marteins messu. Kom h(erra)
 biskop þa heim til stols sins. Vard folk hónum storlega feigid. Tok hann
 þa enn a nya leik ad styrkia guds christne j mǫrgum heilsusamlegum
 9 kenningum.

CAP XXVII

Litlu epter messudagenn hof biskop hejmann for syna til Borgar
 12 fiardar, og tok veytslu j Reykiahollte. Þar bio þa Eigill Solmundar son,
 hann hafde fyrer bue sinu Þorunne d(ottur) Garda Einars og feinged
 til eigenn konu ad frænda rade. Enn þviad Eigill var subdiakne ad vyxlu,
 15 og hann hafde þessa konu feinged j oleife herra *Sigvardar biskops,
 mislikade h(erra) Arna biskope þeirra samband, og talde miög a þau
 bæde og neyddi driugum til skilnadar, med hǫtum stormæla og banns.
 18 Nu þviad saker forns lands sidar ætternis og astar, og þess er þau voru
 adur bornum bundenn so framarlega|ad þau attu tvo sonu Snorra og^{210v}
 Jon er kalladur var effter Jone Murta Snorra syne, og dætur iij Inge-⁶⁹⁶
 21 biörg og Hallbera er Kolbeirn jalli atte, og Gudny er gipt var Finn-

21 Sæmundsson *B*³*J*. || 2 Þetta—herra] Ad lidnum þessum vetre siglde *J*. herra]
 ÷ *B*²⁻⁴. Jslands] + og skýlde *J*. mikille *B*²⁻⁴*ÚJ*. 3 huórtueggju *B*³, hvor-
 tveggia *B*⁴, huoru tveggia *Ú*. hvörn—höfdingiann] bada höfðingiana *J*, ÷ *B*².
 höfðingia *B*³. erchebiskop] + og *B*². 4 þeir] á eftir Jslands *B*², + og *J*. Odds-
 son] + og *J*. 4-5 flutninge] þannig *B*²⁻⁴*ÚJ*, fulltinge *B*¹. 5 herra] Árna *B*⁴*J*, ÷
*B*². var] ÷ *B*^{3,4}. umm] ÷ *B*²*ÚJ*. 6 erfda bæki *ÚJ*, greinarm. *BJ*, flutt
 aftur fyrir messu af útg. herra] Arne *J*, ÷ *B*². 7 þa] ÷ *B*²*J*. folkid *B*²⁻⁴*Ú*.
 7-9 Tok—kenningum] ÷ *B*⁴. 8 a nya] ad nijum *Ú*, ad nýu *J*. nyan *B*^{2,3}.
 leik] + til *J*. j mǫrgum] med *J*. heilsamligum *Ú*. 11 epter messudagenn] sijdar
*B*⁴. biskop] + Arni *B*⁴. 12 veýslu *J*. Reikholtti *B*³*J*. Þar bio þa] ö.r. *B*³.
 þa] ÷ *B*⁴. 13 dötter *B*². 14 þviad] þui *B*³. subdiakn *B*²⁻⁴*Ú*. 15 ölofe *B*²⁻⁴.
 herra] ÷ *B*²⁻⁴*J*. Sigvardar] þannig *B*⁴*Ú*, Sigurdar *B*^{1,3}*J*, Sugurdar *B*². 16 herra]
 ÷ *B*²⁻⁴*J*. og talde] á eftir miög *J*. 17 hǫtun *B*⁴. banns] bandz(!) *J*. 18
 þviad] þui *B*³, ÷ *Ú*. og²] ÷ *J*. 19 adur] ÷ *B*². svo *B*⁴*J*. so framarlega] ÷
*B*². tvo] ij *Ú*, ÷ *B*². 20 er] og *B*³. kallad *J*. effter] skrifad ofan í Jon *B*².
 Murta] á eftir syne *J*. Snorra syne] ÷ *B*³. iij] þriar *B*^{2,3}. 20-38,1 Ingebiörg—dal]
 Ingebiörgu Hallberu og Gudnyu *B*³. 21 jalli] jarl *B*^{2,4}, jarli *ÚJ*. || 1 Siguardar(!) *Ú*.

byrne syne Sigurdar j Hvamme j Vatns dal, gieck Eigill tregt ad borde
 umm þetta mal. Enn þviad h(erra) Arne biskop þreingde fast bæde
 med valde og skynsemdum tok fyrrnefndur Eygill þann kost ad sveria ³
 epter bode Ar(na) biskops þessa somu Þorune sier af hende med þejm
 eydstaf, sem j kyrkiulögum er skipadur. Var su Þorun gipt odrum manne
 þejm er *Sigmundur hiet, og var *son Augmundar son(ar) Digur Helga ⁶
 er bio j Kyrkiu bæ. Tok þa h(erra) biskop j sætt þau bæde og skrifftrade
 effter þui sem honum lykade. Att hafde Eygill fyrre vid þeirre konu er
 Gudny het er Stiarna var kollud, Valgerde og Steynune og Þorarenn ⁹
 prest er kalladur var kagge. Nockru sydar fylgde Eigill Þorunne Val-
 gards dottur, og voru þeirra born Þordur logmadur Andries Helge,
 Gyda og Alfheydur. ¹²

CAP XXVIII

Epter lyktad mal þeirra biskops og Eygils snerre hann ferd sinne
 ofann til Bæar, og reyð med honum margt folk. A þeim deige vard sa ¹⁵
 adburdur, ad sa madur er Martejrn hiet og var *Jvars son og radamadur
 var leinge a Helgafelle med herra Olafe abota *Hiorleifs syne reid a adra
 hond herra Ar(na) biskope og storliga nær honum. Enn er þeir voru ¹⁸
 komner framm umm bæenn j Kalfa nese, hio voveiflega med mikille

Vatzdal $B^2 ÚJ$. tregt] tregur J . 2 þviad herra] $\div B^3$. herra] $\div B^{2,4}$. fast]
 + ad J . 3 fyrrnefndur] $\div B^{2,3}$. 4 somu] $\div B^2$. somu Þorune] konu B^3 .
 af hende] affhendiss J . 4-5 med—skipadur] $\div B^4$. 5 sem] er $B^3 Ú$. kyrkiu
 lögunum B^3 . er] + til $B^3 ÚJ$. su] þa J , $\div B^2$. 6 þejm] $\div B^{2-4}$. Sigmund-
 ur] þannig $B^{2-4} ÚJ$, Sigurdur B^1 , sbr. *Sturl. II 107*. 6-7 og—bæ] $\div B^3$. 6 son]
 þannig $B^{2,4} ÚJ$, dregið út í B^1 . sonar] þannig $B^4 J$, son $B^{1,2} Ú$. 7 er bio] $\div J$.
 Tok þa] ö.r. B^3 . þa—biskop] biskup þa B^4 . þa—bæde] Arne biskup þau þa j
 sætt J . herra] $\div B^2$. j²—bæde] þau i sætt B^3 . 8 effter—lykade] þeim B^3 .
 honum] b.v. *yfir línu* B^1 . fyrre] fyrr umm $ÚJ$, + börn B^4 . er] $\div B^4$. 9 er—var]
 og var Stiarna J . er—kollud] og var kollud Stiarna B^4 , Stiarna kollud B^3 .
 Valgiordi $Ú$. og¹] $\div B^2$. 10-11 Valgards] Valgard B^3 . 11 dötter] B^2 . 12 og]
 $\div B^3$. Alfeydur B^4 . 14 lyktad—sinne] þessi mál liktud reid Arni biskup B^4 .
 þeirra] $\div B^3$. snere $B^{2,3} ÚJ$. 15 ofann] $\div J$. og—honum] med B^3 . 15-16
 og—adburdur] bar það þa vid ä þeim deýgi B^4 . 16 atburdur $B^3 J$. og var] $\div B^4$.
 Jvars] þannig leiðrétt í *C*, Mass $B^{1-3} Ú$, Märs $B^4 J$, sbr. *Sturl. II 155*. og²] er B^3 .
 radamadur] á eftir 17 leinge J . 17 var leinge] hafdi leingi verid B^4 . a¹] ad $B^{2-4} ÚJ$.
 med—syne] hann B^3 . herra] $\div B^4$. Hiorleifs] þannig $B^{2,4} ÚJ$, Herjolfs B^1 .
 18 herra] $\div B^{2,4} Ú$. Arna] $\div B^{3,4}$. og—honum] $\div B^3$. 18-39,1 og—Marteins]
 Enn til hans hiö med öxi B^4 . 18 nær] eitthvað virðist máð út á eftir orðinu, e.t.v. e B^1 .
 voru] + nær J . || 1 þessa] þess B^3 . mans] $\div B^2$. Gudlögur B^4 . 2 Kom

oxe til þessa mans Marteins sa madur er Gudlaugur hiet og var Tanna
 son. Kom hogged a handleggenn nær oxlenne og vard mikill averkenn,
 3 so ad blod það sem af undenne sprænde hliop storlega miög a klæde
 Ar(na) biskops. Enn su var sok millum Marteins og Gudlaugs, ad Mar-
 teirn hafde j vopna skipte veiged j Dolum Tanna fodur Gudlaugs, enn
 6 j hefnd hans var þegar veigenn Pall *broder Marteins, ey fyrer adra sök,
 enn hann skaut under fyrrnefdann brodur sinn, skiotara heste enn þeim
 sem adur reyð hann og kom honum so|undann bana enn flyde ei sialfur^{211r}
 9 sem hann ætte ei umm ad vera. Malenn voru j dom laged og fiellust
 vygenn j fadma. Enn <þviad> þesse same Gudlaugur var þa barn ad
 alldre, og ecke ad spurdur ad sættum þottest hann missa fodurbota
 12 vid Martein. H(erra) biskop vard af ij sokum framast reyður þessum
 sama Gudlauge. Var su hin fyrre, ad hann þottest ad fiolhogge hafdur
 nalega, og mikil von a ad a hann munde komed hafa högged, ef af
 15 hónum Marteine hefde stocked, þar sem driugum lagu samann axler
 þeirra. Enn su aunnur ad hónum þotte fyrer syna navist hafa teked
 vered freckt til ohappsins, þviad Mart(eirn) hafde ei varast umm sater. ⁶⁹⁷
 18 Hann kallade og Mart(ein) syknan, þar sem adur var dæmt maled og
 veyttar trygder. Enn Gudlaugur mat litils þyckiu biskops um þetta,
 þviad hann hafde a sier storar skriffter *um stund og stormæle Ar(na)

hogged] ÷ B⁴. averki B³Ú. 3 suo J. sem] ÷ B³. af] vr J. undunni Ú.
 liop Ú. hliop—miög] kom miog suo J. 4 Arna] ÷ B²J. Enn—Gudlaugs]
 var sū sök milli þeirra B⁴. mille B^{2,3}J. Marteins og Gudlaugs] ö.r. B².
 Gudlugur J. 4-5 Martein] hann B². 5 j¹—Dolum] veigid i Dolum i vopna
 vidskiptum B⁴, j Dolum j vopna vidskiptum veiged J. Gudlōx B⁴. 6 var þegar]
 ÷ B³. broder] þannig B²ÚJ, brodur B¹. 6-9 ey—voru] Sijdann voru málinn
 þau B⁴. 7 fyrrnefdann] ÷ B². 8 hann] hanz B³. suo B²J. sialfur]
 + so ÚJ. 9 hann—ej] ætte hann eckj J. ei umm] ecki Ú. laged] laginn
 B^{2,3}ÚJ, lōgd B⁴. fiellu B⁴. 10 þviad] þannig B²ÚJ, þui B³, ÷ B^{1,4}. þesse
 same] ÷ B⁴. same] ÷ B^{2,3}J. Gudlaugur] Gudlōgur B⁴, Gudlugur J. þa] ÷ B³.
 11 ecke] ej B³J. spurdur—sættum] sættum spurdur B². ad²] ÷ B⁴. 12 Herra]
 ÷ B^{2,3}. 12-18 Herra—og¹] hafdi biskup öpyckiu mikla ä Gudlōgi (*skrifad*
ofan i annað orð, liklega Martein) hier fyrir ad hann væri nær hafdur ad fiolhogge,
 enn madurinn eckj kunnad öfrid ad varast i hans nävist, enn kalladi B⁴. 12 vard]
 + nu B³. af] ad J. ij] tueimur B^{2,3}. framast] störliga B², framar J. 12-13
 þessum—Gudlauge] ÷ B³. 13 sama] ÷ B². Gudlauge] giorninge vid Gudlug J.
 14 a¹] ÷ ÚJ. komed—högged] koma B³. hafa högged] ö.r. J. 15 hónum] ÷
 B^{2,3}. 17 vered] vera B². þviad] þui B³. umm sater] vmsätur B^{2,3}. 19-40,3
 Enn—honum] ÷ B⁴. 19 mat] mätte J. 20 þviad] þui B³. um] *ritað ofan i og-band*
i linunni m.a.h. B¹. Arna] ÷ B³. || 1 þann] + opocka og J. 2 og] + so B³.

biskops, þar til er hann gieck til sættar vid hann, bæde fyrer þann osoma er biskope þotte til sin giör og þann averka er Martejrn fieck af honum. Voru mal þeirra dæmd a alþinge, enn þo stod Gudlaugur 3 under skriptum hordum umm stundar sakir. Hafde hann og tvejm sinn- um odrum leytad mejn ad giora Mart(eine). Enn umm syder lyknade herra biskop Gudlauge, fyrer bæn herra Þordar Halls sonar a Modru 6 völlum, og tok af honum syna oblydu. Mart(eine) vard langt mejn ad sarenu og vard þo alheyll umm syder. H(erra) biskop for þadan ut j Mela sveyt, og skipade þejm hlutum sem honum þotte naudsyniar 9 til standa. Epter þad snerre hann til Nesianna, og so hejm a leyd. Þetta haust siglde h(erra) biskop Jorundur. Þadann snerre Arne biskop sudur umm heyde og var hejma j Skalh(ollte) þann vetur og var sa hinn v 12 hans biskops doms.

CAP XXIX

Umm vored reyð h(erra) Arne biskop austur umm ar, og sette þann 15
 211 v prest j Odda er Grjmur hiet, og var son Holm steins brodur | Þorgeys
 j Hollte, og Jons er atte Herdyse d(ottur) Jons Örnolfs sonar. Moder
 Grims var Gudrun d(otter) Orms Breydbælings Jons sonar. Hafde 18
 þann stad adur halldid Sigh(vatur) Halfdanar son med brædrum sinum
 sem fyrr er geted, enn þars hann være j fyrstu hinn gilldaste af motstodu

3 þeirra] þessi B^4 . enn] ÷ B^3 . 3-6 enn—Gudlauge] og vm sijdir tók Árni biskup af honum öbljdu B^4 . 4 skriptum hordum] hórdum skriptum af biskupe J . tvejm] ij $B^2 Ú$. 4-5 tvejm—leytad] leytad ij sinnum ødrum J . 5 odrum] ÷ B^3 . Enn] og B^4 . lyknade] *tvíritað* $Ú$. 6 herra¹] Arne J , ÷ $B^{2,3}$. biskop] + miög B^3 , + Mart. *en dregið út* B^1 . herra²] ÷ $B^{2,3}$. Halls sonar] ÷ $B^{2,3}$. a] fra B^3 . 7 og—oblydu] ÷ B^4 . langt] leingj B^3 . 8 og] enn J , ÷ $B^{3,4}$. allheill $Ú$. Herra] ÷ $B^{2,3}$. 8-10 Herra—standa] Reid biskup þá i Mela sveit B^4 . 9 hlutum—naudsyniar] lutum er honum þottu naudsynleiger $Ú$. 10 Epter—leyd] og rejð so heym B^3 . snere $B^2 ÚJ$. snerre hann] ÷ B^4 . hann] h *breytt úr* þ B^2 . svo $B^4 J$. 11 sigler B^2 . herra] ÷ B^{2-4} . biskop Jorundur] *ö.r.* $B^{2-4} ÚJ$ (J órunder B^2). Þadann] *orðið fylgir fyrri málsgreininni* B^2 . 11-12 Þadann—og²] ÷ $B^{3,4}$. 11 sneri $B^2 ÚJ$. 12 hejma] heým J . Skalaholli $Ú$. sa] þetta B^4 , þesse J . sa hinn þetta B^3 . v] ¹⁶ B^2 , fimti $B^4 J$. 13 hans—doms] vetur Arna biskupz dæmis B^3 , vetur biskups döms Árna B^4 . biskup J . 15 vored] + eptir B^3 . herra] ÷ $B^{2,4} J$. austur] sudur J . umm] *tvíritað* B^2 . 16 j] ä J . Odda] + stad J . og—steins] Hölmsteinsson B^4 . broder $B^2 Ú$. 17 og—sonar] ÷ B^3 . dötter B^2 . 18 Breid- dælings B^2 . Jons sonar] ÷ B^3 . 19 Sighvatur] Sighurdur J , Sig. B^2 . Haldanar J . med—sinum] og brædur hanz J , ÷ B^3 . 20 sem—geted] ÷ J . er] var B^2 . er

monnum biskops, tokst bratt með þeim hinn meste blyðskapur sa er leinge hiehlst. For hann þa j Skipahollt, þar sem Arne Jonsson bio adur
³ fyrre magur hans. Og a þessum vetre sette hann fullkomlega christindoms balk samann, með rade Jons erchebiskops, er hann liet sydann fram hallda epter því sem sagt mun verda. Ma sa hvor er forvitnar
⁶ hvilykur hann er lesa so sem j hónum stendur skrifad ord fyrer ord.

CAP XXX

Umm vorid epter þennann vetur for af Nor(eige) ad curiam virdulegur
⁹ ur h(erra) Jon erchebiskop og Ascatin Biorgyniar biskop, Andres biskop af Oslo og soktu það *generale concilium sem umm vored var hallded j Leone iij kal(endas) may manadar og komu aptur a sama
¹² äre með þeim bodskap pavans Gregorii og skipan þessa þings, ad aller klerkar skylldu umm næstu vj är, leggja tyunder af ollum rentum sinum. Enn það sama statutum kom hingad umm sumared <ep̄ter> með brefum
¹⁵ virdulegs h(erra) Jons erchebiskops sem vottade með hvörium hætte vorer biskopar skyllde þessu efne frammhallda a voru lande vid klerka og almugann, og h(erra) Jorundur biskop for með sem enn mun sagt verda.

¹⁸ CAP XXXI

A þessu sama are urdu þau tydinde a fyrrgrejndu þinge in Leontia

geted] seigr *B*³. þars] þött *B*² *Ú*, þo *B*³. 20–41,1 þars—monnum] þar sem hann var ädur meste motstödu madur *J*. af—monnum] motstodu madur *Ú*. || 1 biskops] + þa *J*. tokst] + nu *J*. sa] ÷ *J*. 2 hiehlst] + sijdann *J*. hann þa] Sigh: nu með bw sitt *J*, Sighvatr nú búnaði sínum *C útg.1858*. Skipahollt *J*. Jonsson] ÷ *B*³. 2–3 adur fyrre] ÷ *B*^{2,3}. 3 fyrre] ÷ *B*⁴ *ÚJ*. hann] *breytt*: biskup *útg.1858*. fullkomlega] ÷ *B*³. christin-] + riett *en dregið út B*⁴. 3–4 christinz dörmz *B*² *J*. christindoms balk] á *eftir* 4 samann *B*³ *ÚJ*. 5 epter—mun] sem enn mun sydar sagt *J*. 5–6 Ma—ord²] ÷ *B*⁴. 5 huer *Ú*. 6 hvilykur—er] hann *B*³, ÷ *B*². skrifad] skipad *B*³ *ÚJ*. + hvijvetna hann er *B*³, ÷ *B*². fyrer] epter *B*² *ÚJ*. 8 þenna *J*. þennann vetur] ÷ *B*³. Noreg *Ú*. ad curiam] á *eftir* 9 erchebiskop *J*. 8–9 virdulegur] virduligur *B*³, virdiligur *Ú*. virdulegur herra] ÷ *B*⁴. 9 herra] ÷ *B*³. Ascata(!) *B*³. Biórguinar *B*^{2–4} *ÚJ*. biskop] + og *J*. 10 Oslu(!) *B*². 10–11 og—manadar] ÷ *B*⁴. 10 sottu *Ú*. generale] þannig *B*^{2,3} *ÚJ*. general *B*¹. 11 Leone] *hér kann e-ð að hafa fallið brott, þingið hófst Nonis Maii. þridia J*. iij—manadar] 3. may *B*³. 12 þeim] þann *B*⁴. bodskap] + og skipan *J*. Gregori *B*^{2–4} *J*. og—þings] ä þessu þinge *J*. 13 skyllde *B*². næstu vj] ö.r. *B*^{2–4} *Ú*. tiund *ÚJ*. 14 umm] ÷ *J*. epter] þannig *B*^{2–4} *ÚJ*, ÷ *B*¹. 15 uirdiligz *Ú*, virduligz *J*. virdulegs herra] ÷ *B*^{2–4}. erche-] h *br. úr p ? B*¹. 15–17 sem—almugann] ÷ *B*⁴. 6 skylldu *B*^{2,3} *ÚJ*. 17 herra] ÷ *B*^{2,3}. biskop] *b.v. yfir linu B*¹, ÷ *B*⁴ *J*. sem—

ad Græci hvurfu aptur til almeneligrar christne af þeirre þrætu sem þeir hófdu hallded umm stundar saker, med radum og roksemðum Gregorii pava. Þa sende og Philippus Fracka kongur Magnuse konge 3 part af krunu vors herra Jesu Christi. Þa var og Edvardur Eingla kongur krossadur til Jorsala ferdar, og marger adrer dyrleger hófðingiar. Þa 212randadest Jacob erchebiskop j|Danmórk. Magnus kongur liet efna til 6 kyrkiu giórdar j grasgarde sinum j Biörgin. Valldemar Svyakongur flydi j Nor(eg) fyrer brædrum sinum hertuga Magnuse og junck herra Eyreke, og þa er hann kom aptur j Svyaryke, vard hann fangenn og 9 gaf upp krununa og komst epter það a flotta j Konga hellu. Þa vard j Þrand hejme so stort hagl, ad hiner stæstu hagl steinar stodu xv aura, þa brann bær j Tunsberge. 12

CAP XXXII

Þetta sumar reid virdulegur h(erra) Arne biskop til alþingiss, og med hans flutninge var logtekenn hinn nye christins doms balkur utann 15 25r fa capi(tula) þa sem menn villdu ei sam þyckia fyrr umm, enn| herra Magnvs konvng[ur og Jon erchebiskop gjorde það statt] hversv þav skilldi standa sva s[em þeir voru bedner af almugan]v[m]. 18

〈CAP XXXIII〉

〈A〉þesso svMRI [kom] vt lqrvndr Hola byskvp ok sva *statvtvm con-

verda] ÷ B⁴. 19 þessu—fyrrgrejndu] því B⁴. sama] ÷ B³. fyrrgrejndu] þessu J. in] j Ú. in Leontia] ÷ B³. Leontia] skr. Leontia^a B¹, þannig B⁴ÚJ, Leonti B², leiðrétt: Lugduno C. || 1 ad] eyða B². hvurfu] huórfu B²J, hurfu Ú. almene- ligrar] + truar en dregið út B¹. 2 hallded—saker] nockra stund á halldid J. róg- semdum B^{2.4}. 3 Gregori B²J. og] ÷ J. Magnuse konge] mykinn Ú. 4 cronu Ú. Jesu] ÷ B⁴. var] vard Ú. Edvardur Eingla] Eduardus Einglandz J. 5 dijrðliger B^{2.3}Ú. hófðingiar(!) B². 6 andadest] + og Ú. Magnus—liet] þa liet og Magnus kongur J. 7 gerdar B⁴. j—sinum] á eftir Biörgin J. j²] til Ú. Biörgin] ritað Biörgi og dregið yfir gi B¹, Biörguin B²⁻⁴ÚJ. 8-9 hertuga— Eyreke] ÷ Ú. 8 jung- J. 9 Eiryke B^{2.3}. 10 cronuna ÚJ. j] á B². 11 svo B⁴J. stærstu B⁴ÚJ. stodu] vogu J. 12 brann] + og B³. bærenn J. 14 virðiligur Ú, virdulegur J. virdulegur herra] ÷ B^{3.4}. 15 christinn döms B^{3.4}ÚJ (doms ritað ofan í riettur sem máð er út J). 16 ei] eckj B³. fyrr umm] fyrr B³. herra] ÷ B^{2.3}Ú, hér hefst fyrsta blað R(25) og er prentað eftir því svo langt sem það nær (til 50,12). 17 giórdur B²ÚJ. hversv] hvörnenn B¹, huorsu B²⁻⁴ÚJ. þav] breytt úr það B¹. 18 skylldo B³Ú. so B¹⁻³Ú. 20 A—svMRI] Þetta sumar B³. Hola] ÷ J. ok sva] med J. 20-43,1 ok—sagt] med pávans bodskap B⁴. 20 so B¹⁻³Ú. statvtvm] þannig B¹, stututam B², statutam B³J,

cilij. generalis þat sem fyr var af sagt. En þegar Arni byskvp sa bref pafans ok Ions ercibyskvp. for hann vm allt landit ok þingaði til þesa
 3 mals ok predikaði firir folki ok eggjaði menn at lata krossaz til Iorsala
 ferðar. birtandi firir mōnnum þer af lavsnir sem herra pafinn hafði
 gefit þei[m] sem með sinvm likama ok af sinvm kosti fēri til Iorsala ok
 6 berðiz ef þarfir gerðiz til frelsis þvi helga landi sem sialfr gvðs son
 tignaði [med s]invm dreyra at þeir skilldi fa fvlkomna aflavn. ok likn
 allra þeira synda sem þeir hefði iatað með viðkomning hiartans með
 9 avkning verðleiks ok avexti eilifs verkaps j himinríki. sva ok at pafinn
 tok alla krossaða menn vndir sitt valld ok vernd Petr postola ok sialfs
 sins ok oll þeira skvllda hion ok allra þeira eignir skipandi byskvpana 699
 12 vm alla kristni verndar *menn þessvm mōnnum til allra rettra mala þeira
 sem þeir etti við aðra menn at skipta hvern i sinvm byskvps domi ok
 þat með at krossaðir menn skilldv eignaz oll þav einka mal ok allar
 15 þer rettar þetr sem standa j almenniligv afgiptar brefi þeira manna
 sem krossins heit fylla. Skipvðvz ok margir menn vel við hans kenn-
 ingar ok tokv nynefndan kross a sin klēði. svmir lōgðv penga fram.
 18 Gaf ok herra A(rni) byskvp sitt bref með innsigli til sannz vitnis bvrð-
 ar ollvm þeim sem <hann> lagði krossinn á eptir til skipan herra pafans.
 En vm tivndar gerð af kirkna fiam skipaði hann sva til at þar sem menn
 21 tēki einnar persone verð a xij. manvðvm betr en til vi. marka brendra.

staturan *Ú*, statvram *R*, + concl en dregið út *B*¹. 20–43,1 concili *B*³. concilij genera-
 lis] ö.r. *J*. || 1 generalis] gentialis *B*¹, generales *B*². þat] ÷ *B*³. scm] er *Ú*. fyr]
 fyrre *B*¹. var—sagt] gietr *B*³. þegar] þa *B*³*J*, sem *Ú*. 2 Ions] ÷ *B*³. þinga-
 aði] eggjaði *Ú*. 3 eggjaði] ahuatti *Ú*. 4 herra] ÷ *B*³. hefde *B*¹. 4–6
 hafði—gerðiz] heffde þeim heýted er þessa ferd fære og berdist *J*. 5 til Iorsala]
b.v. yfir línu m.a.h. *B*¹. 6 berðiz] beiddest *B*¹. gerðiz] giðrdest *BÚ*. helga]
 heilaga *B*³*J*. 7 skylldu *B*^{2,3}. 8 hefdu *B*³. viðkomning] vidurkomning *B*³,
 vidkenning *Ú*, vidurkiening *J*. 9 verdkaups *BÚJ*. himinríki] himnaryke *B*¹ *Ú*,
 himríjke *B*², himeryki *B*³*J*. so *B*^{1–3} *Ú*. 10 vndir] i *J*. Petr] Peturs *B*¹ *ÚJ*,
 Pieturz *B*², Pietur *B*³. 11 allra] breytt i allar út*g.1858*. skipade *B*¹. 12 menn]
 þannig *B*⁴, þannig breytt út*g.1858*, mann*RB*^{1–3} *ÚJ*. 13 hvörn *BÚJ*. 14 þat] þar *J*.
 krossaðir] krýstner *J*. 15 þeira] þeir(!) *B*⁴. 16 ok—vel] menn og alluel *J*. 17
 tokv] + upp *B*⁴. nynefndan] nu nefndan *B*², nefndann *B*⁴. nyneffnda krossa *J*.
 lōgðv] fyrst skrifað logu en u breytt i du i linunni m.a.h. *B*¹. peninga *BÚJ*. 18 ok
 herra] þa *B*³. herra] ÷ *B*^{2,4}. Arna(!) *J*. með] og *B*¹. innsigli] + framm
 en dregið út *B*¹. 19 hann] þannig leiðrétt *C*, ÷ *RBÚJ*. til] ÷ *J*. herra] ÷ *B*^{3,4} *J*.
 pafans] þannig *BJ*, pafa *Ú*, skammst. þþ *R*. 20 giðrd *BÚJ*. af] ritað ofan i og-
 band m.a.h. *B*¹. so *B*^{1,2} *ÚJ*. sva til] ÷ *B*³. 21 ejrnrar *BJ*. personu *BÚJ*.
 xij] 12 *B*³. manud(!) *J*. || 1 x] x^e *B*^{1,2,4}, týunde *J*. hlutur *BJ*. 2 engvm]

skilldi greiðaz af hinn .x. lvttr til frelsis helgv Iorsala landi vm .vi. ár at engvm kostnaði af tǫldvm. hann skipaði ok at hverr p(restr) sa sem messo sǫng hefði skilldi til þesarar ferðar leggja eyri vaðmals a hveriv 3 þessara .vi. ara er tivndin stoð yfir hann þa ok þat af bondvm at hverr sa sem þingfarar kavpi gegndi géfi hinvm helga krossi alin vaðmals a hverivm vetri af þessvm .vi. skilldi saman teliaz .vi. bendr j hverivm 6 stað. sva at fyrsta ar lyki einn af þeim firir alla þa. en annar annat ár hinn þriði hit þriðia til þes er liðin vęri vi. ár. hann let ok presta syngia dag j vikv með til skipvðv officio af pafanvm messo firir þeim ofriði 9 ok bað kalla þar folk til alavgv lavst at offra hverivm eptir því sem gvð kendi honvm Varð þetta offr allt saman storliga mikit. hann skipaði ok hina skilrikvztv menn hvervetna at taka þetta fe saman sva at 12 þat kom allt vel til skila eptir hans skipan. hann valdi ok hinar visǫztv personvr af prestvm sinvm at predika kross með sinv brefi. ok at eggia folkit a nygreindar miskvnnar giafir. almattigs gvðs. drottins vars. 15

<CAP XXXIV>

<A> þesso sama ári gipti herra A(rni) byskvp Gvðnyio dottor Helga Loptz s(onar) ok Asbiargar systor sinna[r] Þorði Hallz s(yni) af Moðro 18 vǫllvm j Eyiafirði ok var vezlan heima j Skala hollti at aliðnv svMRI.

aungvum $B^{1,2,4}$, òngum $B^3 ÚJ$. hvor BJ . prestr sa] ò.r. J . 3 sǫng] breytt úr saug, virðist með hendi skrifara B^1 . eyrer BJ . huoriu $B ÚJ$. 4 ok þat] ò.r. $Ú$. bondvm] boondum B^4 , bændum $ÚJ$, virðist breytt úr lendum B^1 . hvør $B ÚJ$. 5 sem] ÷ B^3 . kaup B^2 . gegndi] atte ad giegna J . gefe $B^{1,2}$. helga] heilaga $B^3 Ú$. 6 hverivm¹] hvorium $B^{1,2,4} Ú$, huorum B^3 . hverivm vetri] are huoriu J . vi¹] + vetrum $Ú$. skylldo B^3 . j] ur $Ú$. hverivm²] hvorium $B^{1,2,4} ÚJ$, huðrum B^3 . 7 so $B^{1,3,4} Ú$. fyrsta] + af þeim en dregið út B^1 . ar¹] b.v. á spássiu i upphafi linnunnar B^1 . af þeim] ÷ J . ár²] ärit B^3 , ÷ J . 8 hinn] ÷ J . hinn—ár] og so framm veigis B^3 . þriðie $B^{1,2,4} ÚJ$. þriðia] iij^a B^4 , + og suo frammueigez J . væro B^1 . 8–11 hann—honvm] ÷ B^4 . 8 presta syngia] ò.r. J . 9 með] messo B^3 . skipvðv] skickudu B^{1-3} . pavannz(!) B^3 . 9–10 messo—hverivm] og skýlldj kalla þar folck til ad bidia fyrer þeim öfride (alaugulaust) og ätte huor offra J . 10 bað] + ad B^2 . at] af(!) B^1 . hverivm] hvorjum $B^{1,2} Ú$, ÷ B^3 . 11 kendi] baud B^2 . offr] fie B^4 . allt saman] á eftir mikit B^2 . saman] ÷ B^4 . 11–13 hann—þat] og B^4 . 12 hvorvetna $B^{1,3} ÚJ$. so $B^{1-3} ÚJ$. at²] ÷ B^1 . 13 kome $B^{1,2}$. allt] ÷ B^4 . 13–45,6 eptir—henði] ÷ B^4 . 13 skipun J . vysustu $B^{1-3} ÚJ$. 15 folk $B^{1-3} ÚJ$. almattigs] almattugs $B^1 J$, almvgannz B^2 . almattigs—drottins] guds B^3 . 17 A—ári] Þetta är B^3 . herra] ÷ $B^{2,3}$. dötter B^2 . 17–18 dottvr—sinnar] Helga dottor B^3 . 18 Asbiarnar(!) B^1 . 19 j¹] vr B^2 . veytslann $B^{1-3} Ú$, veýsla J . heima] ÷ B^3 . Skälhollte $B^{2,3} J$. || 1 en—segia] Er þad sannast

en þar af sannaz at segia at hverivm sinkvm manni mvndi þat vera
 miög minniligt torræki ef hann let sva sina penga tæða sem þar tæðv
 3 þesir frialsir menn sin kost er efnit fengv til þesarar samdryckiv. þviat
 allt for saman at boðs menn voro margir ok mikillar frægðar mikil 700
 hvsakynni ok mikil mannliga innan bvin ok innleiðzlan stormannlig
 6 vistaføngin valin dryckrinn dyr vtleiðzlan aget af beggia henði.

⟨CAP XXXV⟩

⟨P⟩enna vetr var herra Arni byskvp heima j Skala hollti. En þviat
 9 sialfr gvð synir þa einkannl(iga) sina elskv við sina sono er hann leggr
 a þa sprota sinnar raðningar lagðiz A(rni) byskvp at vilia þes er sina
 menn vill hirta með margföldvm mot fellvm j sivknat a iola føstv ok
 12 sia sott þreyngdi honvm sva miög at hann la j reckio mikinn lvt fost-
 vnnar. ok vm siðir þotti vinvm hans ok sialfvm honvm þat rað at hann
 stefndi til sinn þeim frendvm sinvm sem na mætti ok þeim oðrvm mōnn-
 15 vm sem hann villdi til raða gerðar þangat kalla. ok er þeir komo þar gerði
 hann sva sem sannr vinr lagana lōgligt testamentum þat sem en er varð-
 veitt heima þar a staðnm. ok annan aptan þa er menn komo þar fakatir
 18 at reckio hans. Mellti hann við p(rest) sinn þann er Hallr h(et) ok var
 ritari hans. hversv þickir yðr sem skipiz sottar far mitt. hann svaraði
 sva sem einn firir alla. herra s(agði) hann. Nv syniz oss sol var at setri

ad segia aff þeirre veýslu *J.* af] ÷ *B*³. segia] + fra *B*³. hvorium *B*^{1.2} *ÚJ*,
 huorum *B*³. sinkvm] siukum *B*³ *ÚJ*. 2 let] liete *J.* so *B*¹⁻³ *Ú*. penga]
 þannig fullum stöfum *Ú*, peninga *B*¹⁻³ *J*. þar] þa *B*¹, þær(!) *J*. 3 efnit] efne
B^{1.3}, efnen *B*². þesarar] þeirrar *B*¹. þviat] þvi *B*³. 4 mikillrar *B*^{1.2}.
 5 hvsakynni] heymkinni ad hijbilum til *Ú*. bvin] bvid *B*³. 6 valin] övalinn *B*².
 8 þennann *B*^{1.2}. herra] ÷ *B*^{2.3}. Skalhollte *B*^{2.3} *J*. 8-16 En—lōgligt]
 og lä leingi vetrar siukur framan til jöla (framan—jöla *b.v. á spássiu*) og
 giqrdi þä sitt *B*⁴. 8 þviat] þvi *B*³. 10 lagðiz] broddur yfir a sem vafasamt er
 að settur sé af skrifara *R*. 11 margfelldum *Ú*. motfollum *B*¹⁻³. sivknat] siukn-
 ade *B*^{1.3}, siukleika *B*². 12 sia] su *B*^{2.3} *ÚJ*. sott] s breytt, *e.t.v. úr b* *B*¹, s virðist
 ritað ofan í v *J*. þreyngdi] + ad *B*². so *B*^{1.3} *ÚJ*. sva—at] miög so *B*². lvt]
 hlut *B*^{1.3} *ÚJ*, hluta *B*². 13 sialfvm honvm] ö.*r.* *J*. 14 sinn] ritað sin og depill yfir n
 sem virðist settur af skrifara *R*. sem] + hann *J*. 14-15 oðrvm mōnnvm] ö.*r.* *J*. 15
 sem] er *J*. til—kalla] þangat kalla til rädagiórdar *J*. raða gerðar] radagiórda
B^{1.2}, radagiórdar *Ú*. raða—þangat] ÷ *B*³. er] sem *B*³. þar] ÷ *B*³. giörde
*B*¹⁻³ *ÚJ*. 16 sva] so *B*^{1.2} *Ú*, ÷ *B*³. en] ÷ *B*³. 17-46,9 ok—aðrir] honum batnadj
 ä ä (þannig) jöla hätið *B*⁴. 17 þar²] miog *J*. fakatir] fätæker *B*² *Ú*. 18 at] ÷ *J*.
 er] ÷ *B*³. 18-19 ok—hans] ÷ *B*³. 19 hvorsu *B*¹⁻³ *ÚJ*. þykir *B*^{2.3} *ÚJ*. sem] ÷
Ú. skipast *B*² *ÚJ*. suarar *B*³. 20 so *B*¹⁻³ *Ú*. herra—hann] ÷ *B*³. sagði]

komin. herra byskvp hvGGLEIDDI orð hans ok skildi til hvers hann meðlti
ok til hvers koma mVNDI ok sa alla hryggja þa sem hia voro. þa m(ellti)
byskvp sva. Nv it fyrsta sinn se ek at þer elskit mig. þar næst let hann 3
olia sig til lykta. ok beið orqggr gvðligrar til skapanar. En þviat faðir
allrar retrrar miskvnnsemðar sa þenna mann navðsynligan sinv folki
at bera starf ok meðv. firir þat tok hann af honvm þvnga þessarar sottar 6
ok veitti at moti fagnat langrar heilsv at fagnaðar degi hins signaða
bvrðar sins sęta sonar ok vrðv þa byskvps astvinir storl(iga) fegnir ok
margir aðrir. 9

<CAP XXXVI>

<A>t liðnvm þessvm iolvM var herra A(rni) byskvp at stoli sinvm
til vars. þann <vetr> vrðv þav tiðendi at Gregorivs pafi andaðiz .iiij. 12
idvs Janvarij ok kallar alþyða hann helgan. þa var kosin[n] Innocen-
tivs v^{vs} infesto sancte Agnetis ok litlv siðar vigðr. hann v[ar] fyrstr
pafi af predikara hvsi ok lifði eigi allt til Ions vokv. þa var tekinn til 15
25v pafa Octinbonvs cardinal(is) | romverskr ok agętr ok kallaðr Adrianvs
.iiij^{vs}. hann song enga messo þviat hann varð eigi vigðr til prestz en
hann andaðiz firir vigslv daga. milli Mario messna. þa var tekinn til 18

fullum stöfum J, seiger B^{1.2}. var] + sem J. || 1 herra] ÷ B³. hugleidde B¹⁻³ ÚJ. hvors B¹⁻³ ÚJ. 2 hvors B¹⁻³ ÚJ. hryggva B¹⁻³ J. þa¹—voro] vmm krýng sig J. meðlti] þannig fullum stöfum J. 3 sva] so B^{1.2} Ú, ÷ B³. hid B ÚJ. 4 olea B^{2.3}. til lykta] ÷ J. beið] + suo J. orqggr] oruggur B¹⁻³ J, oroggur Ú. gvðligrar] gudz Ú. til skapanar] tilskipunar B¹ ÚJ, til skipanar B², alycktunar B³. þviat] þui B³. 4-8 þviat—sonar] epter þetta smábatnade herra Arna biskupe suo hann fieck goda heylsu J. 5 retrrar] breytt m.a.h., ólæsilegt það sem undir stendur B¹, ÷ B³. miskvnnsemdar] miskunar B^{1.2}. þennann B¹⁻³ Ú. 6 þat] þui Ú. 7 at¹] ä B². moti] morgne B¹. langrar] allrar Ú. fagnaðar] skrifað fagnngdar en reynt að má út legginn niður úr síðara g Ú. 8 sins] hins B³. sęta] ÷ B². sonar] astvinar B³. byskvps] + menn og J. astvinir] viner B³. 11 þessvm] tviritað, hið síðara dregið út B¹. herra] ÷ B^{3.4}. Arni] ÷ Ú. at] á B³. 12 þann vetr] það ar (breytt úr þaðann m.a.h.) B¹, þaðann B²⁻⁴ J, þa Ú; leshátturinn þaðann er eðlilegur, örlítið strik er fram úr efra legg þ í R. vurdu B⁴. þav] þessi B³ Ú. Gregorj B³. iiij] 4 J. 12-13 iiij—Janvarij] 3. Januarj B³. 13 Jänuärj B^{2.4}, Januarj J. ok] þa J. alþyða hann] ö.r. J. 13-14 Jnnocetius B². 14 v^{vs}] quintus J. v^{vs}—Agnetis] ÷ B³. infesto] in festo B^{1.2.4} ÚJ. sanctæ B¹ Ú. Agnetis] Agrietis B², Agnetæ Ú. 15 predikara] predukum B¹. eigi] ei B¹⁻³ ÚJ. 16 cardinalis] cardinal B^{1.3.4} Ú, curdinal B², cardiniall J. 17 iiij^{vs}] þannig RB^{1.2.4} Ú, qvartus J, ÷ B³, rétt væri: v^{vs}. aungva B ÚJ. þviat] þui B³ J. varð] var B⁴ J. ei B¹⁻³ ÚJ. 18 firir] ÷ B⁴. daga] + ä J. millum B³ ÚJ. Märiu B^{2.4}. || 1 pafa

pafa meistari Petrus hispanus cardinal(is) a drottins d(ag) firir kross
messo ok kall(aðr) Iohannes .xxi^vs.

701

3 <CAP XXXVII>

<P>[e]nna vetr var ofriðr milli Danakonvngs ok Svía. Valldamar
Birgis s(on) Svía konvngr kom til Biörg(viniar) a fvnð Magnvs konvngs.
6 Vm svmarit eptir var fvndr þeira Magnvs Noregs konvngs ok
Magnvs Birgis s(onar) er Svíar hófðv þa til konvngs tekit. Sa fvndr
var j Gavgtefi við Havrsa *berg ok leitad vm settir milli þeira brøðra
9 Valldimars ok Magnvs ok vannz ecki at j því sinni. Magnvs konvngr
gaf j Tvnsbergi iarls nafn Magnvsi J(arls) syni af Orkneyivm þa and-
aðiz Þorgils Stafangrs byskvp.

12 <CAP XXXVIII>

<A> þesso havsti er vm liðit var komo til Magnvs konvngs bref bysk-
vpanna ok syslv manna ok handgenginna manna a Islandi ok þar með
15 almvgisins at menn hófðv lögleiddan eptir boði byskvpanna ok til skip-
an herra Ions ercibyskvps nyian kristins doms balk ok var þetta bref
með allra þeira innsiglv ok þo með þeiri grein at þeir villdi honvm
18 eigi meir fram hallda en hann støði til þes er konvngr ok erkibyskvp
villdi annan skipa eðr þesvm breyta þar sem þeim likaði. ok iafnfram
þesi frett kom firir konvnginn sv søgn at byskvpar bannaði heima
21 mōnnvm sinvm at greiða skatta eðr þingfarar kavp sva ok at byskvpar
legði a menn nyia tolla eðr pyndingar sva sem vm matgiafir þeira vatn-
fōstv natta er menn fostvðv á svmar at boði A(rna) byskvps en fyrvm

b.v. á spássú J. meistari] magister *J*, ÷ *B*². Petrus] Pietrus *B*², Petr *Ú*. cardina-
lis] cardinal *BÚ*, cardiniall *J*. 2 kalladist *Ú*. 4 þenann *B*^{1.2.4}*Ú*. milli]
millum *B*³, *tviritað Ú*. Valldimar *BÚ*. 5 Biörgviniar] Biörgvin *B*³, Biörgvinar
*B*⁴*ÚJ*. Magnusar *B*¹⁻³. 6 Magnusar *B*¹⁻³. Noregs] ÷ *B*³*J*. 7 Magnusar
B^{1.3}. 8 berg] þannig *B*¹*Ú*, borg *B*²⁻⁴*J*, þg *R*. sätter *J*. millum *B*³. 9 Magnvs]
Magnusar *B*. at] ÷ *B*³. j] ÷ *B*¹, *b.v. síðar J*. því] það *B*³. 10 jallz *B*².
Magnvsi] Magnus *Ú*. Jarls] fullum stöfum *B*⁴. Jarls syni] ÷ *B*³. syni]
+ syni Magnúss jarls *útg. 1858*. Orkneyivm] + ok *B*³. 13 A—var] Þetta
haust *B*³. kom *BJ*. Magnusar *B*^{1.3}. 14 syslumannanna *J*. 15 almugans *BJ*.
hófðv] hefdu *B*¹*J*. 15–16 tilskipun *J*. 16 herra] ÷ *B*^{3.4}*J*. christendoms *B*^{1.3.4}*ÚJ*.
17 þeiral] ÷ *B*⁴. villdu *BÚJ*. 18 ei *B*¹⁻³*ÚJ*. er] ÷ *B*³. erkibyskvp] *fyrst*
*ritað biskup en skammst. er. b.v. framan við yfir linu B*². 19 villdo *B*³*ÚJ*. 20
þessari *B*⁴*ÚJ*. bónnudu *J*. 21 eðr] og *J*. sva] so *B*^{1.3}*ÚJ*, ÷ *B*². 22 so *B*¹⁻³*ÚJ*.
23 at boði] epter skipan *J*. || 1 vetrum *Ú*. ei *B*¹⁻³*ÚJ*. 2 ij] tuo *B*³. misari]

a vetr. var þa eigi frammar gefit en firir þav fvlttiða hion sem bondi feðdi .ij. misari. voro ok þeir illgiarnir menn sem byskvpvm ameltv firir þat er þeir lögðv fe á menn firir þat at gefa til frelsis Iorsala landi tivnð 3 af kirkna eignvm eðr baðv almenning leggja þar til sinar olmosor slikar sem gvð skyti hverivm j hvg. En þot þesvm misþyktar hárvm veri kastat j avgv skynsams hofðingia gerði hann sig ecki braðan firir þesar 6 flvtningar. helldr skrifaði hann at moti þesvm flvtningi með sira Aðalbrandi syni Helga Lambkars s(onar) ok bað alþyðv firir sia við hvat menn mætti bva fyr en samþyckia nockorvm qðrvm lögvm. hvart sem 9 þat veri vm kristinn rett eðr qnnor lög en þeim er hann skipaði þar til er hann semdi við erkibyskv ok aðra lerdá menn hvat standa mætti. Sagði hann ok þa litla vinattv mvndv moti taka er oðro viss gerde. 12 lezt hyggia þetta vera sitt starf ok erkibyskvps en eigi annara manna 702 at skipa kristinn rett j landi hans eðr qnnvr lög. þat let hann ok fylgia at hann hvgði at þeim mvndi gott hafa til gengit sem gert hofðv. En 15 at moti flvtningi þeira sem firir honvm sonnoðv at byskvpar pyndi vm rett fram ok moti forn[um vanda ritade hann so ad hann fyrer]bavð neinvm leikmønnavm at [ganga under nej]na [pynding, og] eigi til einnar 18 vaðmals aln[ar] vtan sva sem at fornv [hefde verid, og] bavð þeim til [sin] at [halld]a fyr en iata [Enn umm *viliann]ligar olmosor til Iorsala ferða[r] ok hvervitna [*hvar sem predik]at verðr eptir pafans boði. qvez 21 hann þvi siðr banna vilia at hann [sa]gði þann hvern ser betra þickia

missere BJ, missuri Ú. illgiarnir] jllgiórnu J, ÷ B⁴, svolltil klessa aftan við orðið R. 3 legdu B³. firir þat] ÷ J. 4 kirkna] kyrkiu B³J. almenning] fyrst ritað almugann en mugann dregið út og menning ritad yfir linu m.a.h. B¹. þar til] ÷ B. sinar] syner(!)Ú. olmusur B¹Ú, qlmussur B²⁻³. slikar] ÷ J. 5 hvörium B¹⁻²⁻⁴Ú, huorum B³. þot] þo ad B¹. hárvm] hättum B³, hävum B⁴. 6 lastad(!) Ú. giörde BÚJ. ecki] + bágann nie J. ecki braðan] þannig B², ö.r. B¹⁻³⁻⁴Ú, ö.r. en röð breytt R. 7 at] ä B²J. 8 syni—sonar] Helga syne J, ÷ B³. Lamkarzs.Ú. 9 mættu B¹. fyr] fyrre B¹. nockorvm] nockrum BÚ. 10 vm] vid ÚJ. eda B³. er] ÷ B⁴. skipaði] breytt úr skipaðe R. 11 aðra] breytt úr ædra B¹. 12 litla—mvndv] munde litla vinattu j B¹Ú. mundi B²⁻⁴J. vys BJ. giörde BÚJ. 13 lietst B¹⁻³Ú. hyggia þetta] ö.r. J. ej B¹⁻³. 14 landi] hendi B³. landi hans] sýnu lande J. 15 hann—at] ÷ B¹. at²] ÷ B². sem—hofðv] er giordu J. giörtt BÚ. hefdu B¹⁻³. 17 rett] yfir linu í stað lög sem dregið er út B¹. ok] j J. svo B⁴J. 18 ne eina Ú. ej B¹⁻³ÚJ. eyrnar B. 19 so B¹⁻³Ú. heffur J. hefde verid] ö.r. B³. þeim] + rita J. 20 at hallda] ÷ J. en] + ad B⁴. viliann] þannig B²⁻⁴ÚJ, virðist fremur þannig í R, vitann B¹. olmusur B¹⁻²⁻⁴ÚJ, olmussur B³. 21 huorvetna B³⁻⁴J. hvar] þannig B²⁻⁴ÚJ, virðist þannig í R, þar B¹. pafans] biskupz Ú, ritad þþ R. kvadst B, quad Ú. 22 þvi] þad

er kross tēki ok legði sva sina mvni til Iorsala ferðar þot menn gerði þat eigi firir skylldv sakir eðr alaga. sva greindi hann vm aðra[r] olmosor
 3 at honvm likaði vel at hverr gerði sialfkrafi slikt firir sal sinni sem gvðlig milldi kenndi honvm. hann kallaði ok rað at [ny]ta þann pvnkt sem þa stod yfir ok ganga vndir þa eina nyivng sem hann gerði rað
 6 firir. voro þesar konvngsins til lqgor annat hvart firir þat at hann villdi meðan Iorsala tivnd stęði yfir enga lvti ovilianliga inn lata leiða sva at þaðan af mętti þat skylldv kalla at ganga fyrrvm vndir en þeir
 9 sęttiz firir hōð lęrdomsins ok allz rikissins.

<CAP XXXIX>

<Þ>essi miseri sat A(rni) byskvp vm kyrt fram vm þing. Siðan for
 12 hann j syslv sina til Avstfiarða. A þeso svmri feck Sigvrðr seltiqrn Sighvatz s(on) avðga ok Vilborgar d(ottor) Þorgeirs j Hollti vndir Eyia fiqlvm Valgerðar systor Þorðar bonða Hallz s(onar). ok var boðit
 15 a Mqðro vqlvm. kom þar til mart stormenni herra Iqrvnðr byskvp. Rafn Oddz s(on) ok Jon lqgmaðr. þangat for ok herra A(rni) byskvp avstan or fiorðvm. þar var ok Rvnolfr aboti af Við ey. Eyiolfr aboti
 18 fra Þvera ok fiqldi annara manna. var veizlan nęr vikv eptir Bartholomevs messo ok veitt með hino mesta kappi. Til þesarar veizlv kom þa svnnan af Eyrvm sira Aðalbranðr p(restr) með boðskap herra Magn-

Ú. banna] eigi anna(!) Ú. sagdist J. þann—ser] sier hvörn þann B¹. hvörn B²⁻⁴J. þykia BÚJ. || 1 sva] so B¹⁻³ÚJ, sä B⁴. giordu B¹⁻³ÚJ, giqrði B⁴. 2 ei B¹⁻³ÚJ. alaga] álógur J. so BÚ. ólmusur B^{2,4}Ú, ólmussur B³. 3 hvor BJ. gerði] tviritað: gierde giorde (á blaðsíðumótum) B¹, giqrde B^{2,4}ÚJ, greyde B³. siálfkrafa B⁴. salu B^{1,2,4}. 4 hann] og B¹. 5 nyivng] nýa hlydne J. giqrde BÚJ. 6 hvart] u breytt í v í línunni, e.t.v. m.a.h. B¹. 7 tivnd] tydenn B. stod J. yfir] ÷ B¹. ongva BÚJ. hlute BJ. öviliugliga B³. inn lata] ö.r. B¹. 8 so B¹⁻³Ú. at¹] ÷ B³. vndir] vndan B². 9 sęttiz] settist B^{2,3}J. 11–12 Siðan—hann] for sydan B³. 12 til Avstfiarða] j Austfiordu J. A] Ad B³. Sigvrðr] Sighurdur J, + ä b.v. yfir línu J. seltiqrn] tíð skýrt m.a.h. B¹. 13 Sighvatz son] son Sighurdar J. 13–14 Sighvatz—fiqlvm] ÷ B³. 13 son] + ennz B². j] vr J. 14 Valgerðar] Valgiordar Ú. systor B². bonða] virðist þannig R, ÷ B³. ok—boðit] ÷ B³. 14–15 ok—vqlvm] a Módruuóllum, og stod þar boded J. 15 til] og J. margt BÚJ. 15–16 herra—lqgmaðr] ÷ B³. 16 ok¹] ÷ B⁴. for] kom B³. herra] ÷ B^{2,3}. 17 þar var] ÷ B³. af] vr B³. 18 fra] aff J. ok—manna] ÷ B³. var] stood B³. veytslann B^{1,2,4}Ú. nęr] yfir B³. 18–19 eptir—kappi] ÷ B³. Bartholomevs] Bartholo B⁴. 19 ok]+ var B^{1,2,4}. hino mesta] hinne mestu alúoru og J. mestu B². þesarar] þessarar viku B³. veizlu BÚJ. 20 þa—Eyrvm] og B³. Aðalbranðr]

4

vs konvngs þann sem fyr var af sagt ok litv þeir formennirnir a hann allir samt. var þat þa talat j glenzi at Þangbrandr vëri kominn annat sinn at kristna Island. þar kom ok boðskapr herra Ions erkibyskvps j hverivm orðvm er hann eggiaði byskvpana at hallða fram retti kirki-onnar sem framaz vëri fõng a. Fleiri lvti hafði Magnvs konvngr skipat vm stiorn rikissins a Islandi ok fylgdi því brefi hin mestv semðar mal 6
 70³ til hans nv sem fyrrvm. herra A(rni) byskvp ritaði þegar at moti ollvm þesvm konvngs brefvvm með likvm efnvm ok j almenning brefi stoðv it fyrra svmar. ok þat með at hann hafði lqgleiddan kristins doms balk 9 þann sem hann let fram bera <ok> sendi til Nor(egs) vndir skoðan konvngs ok erkibyskvps ok vmbotar. foro þesi bref þegar firir norðan land j skip ok sva þav er andsvorvöðv erkibyskvps boðskap. sneri | 12
 215^rAr(ne) biskop sydann j syslu sina til Austfiarda, og <hejm> umm haustid, var syra Adalbrandur med hõnum vel metenn þann vetur.

CAP *XL

15

Þessa vetur sydann er Ar(ne) biskop kom ut hafde Þorvardur Þorarens son syslu fyrer *sunnann heydar, og sat hinn fyrsta vetur j Odda. Þaðann for hann til Kelldna, og var þar til þess er hann ætlade ad sigla 18 j Vestmann eyum. Knór sa hinn mikle er þeir voru a vard aptur reka, vard nockurt fiartiön enn aller menn hielldust. Þad sumar andadest sa madur ur skipenu, er Eyolfur het sonur Þordar j Langahollte. Hann 21

Adalbricht B^3 . prestr] ÷ $B^{3,4}$. herra] ÷ $B^{2,3}$. 20–50,1 Magnusar $B^{1,3}$. || 1 lite(!) B^1 . hann] þa J . 2 samt] samann B^1 . þa] + játad edur B^3 . glentse B^1 . kominn] + j J . 3 herra] ÷ $B^{3,4}$ $Ú$. 4 j—er] med huorui B^3 . hvorium $B^{1,2,4}$ $Ú$. er] ÷ B^3 $Ú$. eggiaði] eggjar B^3 , aeggiade J . 4–5 kyrcknanna J . 5 hlute BJ . 6 fylgdu B^3 . hin mestv] breytt úr hid mesta B^1 . 7 herra] ÷ B^{2-4} . at] a $Ú$. allum $Ú$. 8 almenning(!) $Ú$. 9 hid B . sumarid J . hefde B . christin $B^{1,3,4}$. 10 fram] fra $Ú$. ok] þannig leidrét C og útg.1858, ÷ $RBÚ$. ok sendi] ÷ J . 11 ok²] til breytt útg.1858, ÷ $Ú$. þegar] þa B^3 , ÷ $B^{1,4}$. 12 so $B^{1,3}$ $Ú$. erckebiskup(!) J . sneri] snerre B^1 , snyr B^3 , hér þrýtur blaðið R . 13 Arne biskop] á eftir sydann B^3 . til Austfiarda] ÷ B^3 . hejm] þannig B^{2-4} $Ú$, ÷ B^1 . 13–14 umm—var] og B^3 . 14 Adalbricht B^3 . vel metenn] j gödre vingan B^3 , á eftir vetur $Ú$. 15 XL] héðan er ruglingur á kapitulatölum $B^{1,2}$. 16 er] ÷ B^3 $Ú$. 17 sunnann] þannig B^{2-4} $Ú$, austann B^1 . 18 er] ÷ B^3 . 19 Vestmanna $B^{2,4}$ $Ú$. hinn] ÷ B^3 . 20 nóckud B^{2-4} $Ú$. 20–21 Þad—madur] Eirn madur hafdi andast B^4 . 20 andadis(!) $Ú$. sa] þa $Ú$. 21 ur] af B^2 . er] sem $Ú$. son J . sonur Þordar] Þordar sonar B^4 . sonur—Langahollte] ÷ B^3 . || 1–5 monnum—leingur] manne Oláfur hiet Halldörs son længs B^4 . 1 Oláfur B^2 . son $Ú$. 1–2 sonur—Husa-

hafde verid j motuneyte med þeim monnum er annar het Olafur sonur Halldors langs er þa bio j Husagarde, enn annar het Þordur og var
 3 kalladur kuggur son Asmundar er buid hafde a þeim bæ j Vestmann eyum, er nu er kendur vid konu hans Vilborgu modur Þordar, þviad hun lifde hónum leingur. Þordur j Langhollte þottest missa peninga
 6 þeirra sem hann huxade a hendur motunautum sonar sins til epter leytanar. Þetta mal fieck hann a hendur Þorvarde bonda til soknar, hann bar það a Olaf, enn Olafur syniade alls nema matskala nockra, þeirra
 9 sem þeir hefde hafft a borde. Þad eitt kvadst hann ei til skiptiss borid hafa. Þorvardur ætlade hónum ei annad enn hejmta med freku frasogn þeirra hluta. Olafur sokte Arna biskop ad malenu, enn þviad hann
 12 hafde siena bok spamansens þess er so mæler, leyte þier lagadoms, hialpid þeim sem þreyngdur er, hugleidde hann ad þesse madur munde ofsoktur verda ef ei *hylpe hann hónum. Af því atte hann nockrar stefn-
 15 ur, vid fyrrnefndan Þorvard umm þetta mal. Hónum eyrde ylla, þar sem hann|hafde miklar hugar hræringar þar er biskop ognade honum sverde^{215v} h(eilagrar) kyrkiu, ef hann liete ei Olaf na med eydum ad synia þess
 18 er a hann er borid, þviad Þorvardur kallade oskyllt ad eydar kome fyrer sumt, enn sumt være vid geinged. Biskop svarar ad mote af h(eilogum) decretalibus ad ei ætte fyrer vid gongu lytils hlutar vytiss laust, ad fyrer
 21 koma umm allt það sem menn villde a hann bera, so ad ei næde hann ⁷⁰⁴

garde] ÷ B³. 2 er—bio] ÷ J. Hwsagerde J. het] ÷ B³. og var] ÷ B³. 2–5 og—leingur] ÷ J. 3 kuggur] skýrt *m.a.h.* B¹, breytt úr kaggur Ú. 3–5 kuggur—leingur] kugge B³. 3 sonur B². Vestmanna B²Ú. 4 er¹] sem B²Ú. möder B². 5 leingur] leingi Ú. j Langhollte] ÷ B³. Langahollte B^{2,4}ÚJ. 6 sem] + Eyjólfur átti *útg.1858.* hondur Ú. mótunaut B⁴. sonar sins] ÷ B³. 6–7 leytunar B^{3,4}ÚJ. 7 Þetta—hann¹] og fieck mälid B⁴. a] j B^{2–4}ÚJ. 8 nockura J. 9 þeir] hann J. hefde] hefdu B³, höfdu B⁴. kuad J. ei] eckj Ú. 10 ætlar Ú. frekri B². 11 luta Ú. Olafur—Arna] Oláf sokte Arne B². sotti Ú. malenu] þessu mali ÚJ. þviad] þvi B³. 12 siena] ÷ B². þess] ÷ B³. svo B⁴J. lagadoms] + og B³. 13 þrongdur Ú. hugleidde] huxadi B³. ad] ÷ B³. 14 ofsottur Ú. verda] vera B³. hylpe] þannig B⁴Ú, hialpadi B^{2,3}J, hialpe á spássiu *m.a.h. i stad* hylpa i linunni sem dregið er undir B¹. 14–18 Af—þviad] og hier um ättust þeir vid nockrar stefnur biskup og Þorvardur B⁴. 15 fyrrnefndan] ÷ B². 16 þar] það B^{2,3}ÚJ. honum] + med J. 17 ei Olaf] Oláf eige B², ö.r. B³J. 18 er¹] sem B², ÷ B³. er²] yfir linu i stad var i linunni sem dregið er út B¹. þviad] þvi B³. kallar B^{2–4}Ú. kome] kiæmi ÚJ. 19 geinged] + Enn B⁴J. svarar] sagde J. ad] ä B²J. 19–20 ad—decretalibus] ÷ B⁴. af—decretalibus] ÷ B³. 20 ätte B^{2–4}ÚJ. lutar Ú. vijtalaust B². 20–21 vytiss—koma] breytt skv. *getg.* vitnalaust at firirdæma *útg.1858.* 21 sem] er J, ÷ B³. menn] hann J.

undann færslum. Umm syder varð það með biskops trauste að Olafur
 skyllde eyð vinna eftir lands lögum fyrir maled, og eptir loglega bið
 stund gíeck Olafur til eyðs og sor. Enn þá er vottar hans skylldu sanna ³
 eyð hans eftir þui sem þeir höfdu heytid honum, og biludu þeir aller,
 sigrader með fortolum edur ögnar malum Þorvards, og kallade hann
 Olaf fallenn að male. Biskop seiger að vøre vnninn með ognar malum ⁶
 og oeinord þeirra sem adur höfdu ny jatad eydnum. Umm syder með
 godra manna tillögu var maled j dom laged og dæmtt. Enn a þessare
 stundu toldu hvóruga viner fyrir Þorvarde að ei þyrffte hier dom a ⁹
 að hafa annann enn Ol(afur) vøre sannur að sók, og vid geinged vid
 malenu. Þorvardur gíeck þá til domsmanna og seiger. Seiged upp dom-
 enn enn hann mun eg að aungvu hafa nema mier getest vel að hönun. ¹²
 Biskop var nær og mællte). Eg fyrir byð yður að seigia upp þennann
 dom, nema Þorvardur jate að hallda hann j alla stade. Doms menn
 þottust vant vid komner og villdu hvórugum j mote giöra, ef þeir sæu ¹⁵
 að so <mætte> með rettu vera. Nu þviad þeir trudu biskope framar til
 sann syne sogdu þeir ei upp domenn. Þorvarde eyrde það jlla, og liet
 Ol(afe) ei ohætt skyllde vera ef hann legde ei þetta [ma]l a hans valld. ¹⁸
 Biskop fyrir baud Ol(afe) það og kvad Þorvard ei munde giöra honum
 nockud meyn, þott hann liete grimmelega, þar sem mal voru handsolud

villdo *B*³. að] ÷ *B*³. || 1 færslu *B*⁴. 2 eyð—eftter] *tvírtað* *B*⁴. eftter—
 maled] fyrir mäled eptir landz lögum *J*. loðlig(!) *B*⁴. 3 stund] stonð(!) *Ú*.
 Öläfur *B*². sor] svör *B*⁴. er] ÷ *B*³. skyllde *B*². 4 og] þá *B*³, ÷ *ÚJ*.
 biludu] fyrstu tveir stafirnir skýrðir og lykkja dregin yfir hið fyrra u *m.a.h.* *B*¹. 5
 Þorvardar *B*⁴. hann] ÷ *B*³. 6 Öläf *B*². sagde *J*. vøre] hann var *Ú*. vøre
 vnninn] mennerne vøre vnner *J*. vnninn] *skr.* vñiñ *B*¹, vunninn *B*⁴. 7 oeinord]
 oeýnurd *B*^{3J}, oeinord *B*⁴. þeirra—höfdu] enn hefde þo *J*. ny—eydnum] honum
 eydnum jatad *Ú*. 7–8 með—tillögu] ÷ *B*³. 8 til lögum *B*^{4J}. þessare] þessi
*B*⁴. 9 toldu] toldu *B*³. huorigra *ÚJ*. ei þyrffte hier] ö.*r.* *Ú*, hann þjrrffte eý *J*.
 a] yfir linu í stað vid í linunni sem dregið er út *B*⁴. 10 vid¹] ÷ *J*. 11 seiger] sagde *J*.
 12 öngu *B*^{3J}. getest] giediest *J*. 13 Eg] g skýrt *m.a.h.* *B*¹. 13–14 þennann dom]
 domenn *J*. 14 jate] jatti *Ú*. að—stade] ädur j alla stade að hallda hann *J*.
 14–15 Doms—þottust] Nu þöttust domz menn *B*³. 15 og] ÷ *B*³. huorigum
*B*² *Ú*. mot *ÚJ*. sæe *B*^{2–4} *ÚJ*. 16 að—rettu] það riett *B*³. svo *B*^{4J}. mætte]
 þannig *Ú*, ÷ *B*^{1.2.4} *J*. vera] vøre *J*. þviad—trudu] trudu þeir *B*³. 17 sann
 syne] riettsyne *B*². sogdu] lögdu *J*. ei] orðið fellt brott út*g.*1858. eyrde] *skr.*
 eidde en tilraun gerð til leiðréttingar *B*². 18 Olafe—skyllde] sem Olafi skyllði ey
 ohætt *B*³. skylldu *ÚJ*. mal] klesst *B*¹. 19 og] ÷ *B*³. mundo *B*^{3.4} *ÚJ*. hon-
 um] h skrifað ofan í e-n annan staf *B*⁴. 20 nockud] mikid *B*³. þott] þo *B*³. || 1
 dæmd *B*^{2–4}. Skyldust] Skildu *B*². biskop og Þorvardur] ö.*r.* *J*. 1–2 full

og dæmt ad lógum. Skyldust þeir biskop og Þorvardur|med fullkom-²¹⁶enne óþyckt og missætte.

³ CAP *XLI

Sa hlutur bar enn umm til missættiss biskops og Þorwards ad ein lytill bonde og midlunge ordsæll sa er Sturla hiet villde ei selia Þorvarde
⁶ gellinga sina, so odyrtt sem hann villde. Litlu sydar bar so til ad a ejnum litlum bæ var soded umm dag. Þeir menn komu fyrer Þorvard, og
 sogdu ad þesse madur Sturla hefde hlaupid jnn j husenn voveiflega og
⁹ griped hófud af saud ur katlenum og hlauped j burt med, og runned þeim skiott hvarf. Þorv(ardur) bar maled a Sturlu og hiet honum fiótref
 þviad hann þrætte þessa aburdar. Hann sokte biskop ad þessu male
¹² og sagde sig osannann ad sauk. Biskop spurde hvad manna ad honum bar sókena. Hann s(agde) honum. Biskop mællte. Villtu, eydum fyrer ⁷⁰⁵
 standa ef þier er þess unt. Hann kvad það giarnann vilia. Biskop mællte).
¹⁵ Eg mun rita til hans fyrst og vita hvad ad giórest. Sydann fieck biskop mann til ad bera brefid og so var giórtt til Kelldna. Þorv(ardur) lauk
 upp brefed og las yfer, enn stod þar epter kvediu sending. So er mjer flutt
¹⁸ ad þu heyter þeim manne er Sturl(a) heyter fiotref edur fielate, fyrer þau kensl er einge vitne bera ad honum utann vanda menn þeir er eckj
 eigu umm þetta mal vitne ad bera. Lyst mier þetta eckj þin giord, þar
²¹ sem þu att med þessum manne <ei> ad gióra utann þiggia af hönum ejns eyde, ef þier lykar það ad hafa, þviad malid er ei so mikid ad fleyre

komenne] fullre *B*⁴, fullkomnum *Ú*. 4–54,18 Sa—up] Um fleýri sakir bar þeim til biskupi og Þorvardi ad biskup tok menn i forsvor sem þeir meiga lesa i adalsogunne er það girnir *B*⁴. 4 lutr *Ú*. enn umm] og lyka fyrre *B*³. umm] fyrum *Ú*, ÷ *B*²*J*. biskops—Þorwards] med biskupe og Þorvarde *B*³*J*. 5 Sturle *J*. 6 sina] ÷ *ÚJ*. so¹] suo *J*. so²] suo *J*. 7 Þeir] ÷ *B*². 8 Sturle *J*. laupid *Ú*. jnn] j (*iviritad*) *B*². 9 saud] + einum *J*. laupid *Ú*. j] ÷ *B*³*J*. 10 Sturla *J*. fiotrum *J*. 11 þviad] þui *B*³. þessa aburdar] aburdarins *B*³. 12 spurde] spyr *B*³. manna] + hann *Ú*. ad honum] hann *B*². 13 bære *J*. seiger *B*². 14 kvad] kuedst *B*², quadz *B*³*Ú*. 16 brefid] breff *J*. og—giórtt] á *eftir* Kelldna *ÚJ*, ÷ *B*². suo *J*. 16–17 lauk—enn] les briefid, og *B*³. 17 brefed] breffenu *J*. yfer, enn] og *J*. enn—þar] þar stöd so *B*². þar] so *J*. epter—sending] so *B*³. sendingina *J*. suo *B*³*J*. 18 heyter¹] hoter *Ú*. er—fiotref] fiotrum er Sturle heyter *J*. Sturla] þannig *B*²*Ú*, Sturle *J*. 19 ad] ÷ *B*². utann] nema *B*². þeir er] sem *B*³. 19–20 eckj—mal] vm það mál eigu eý *J*. 20 lytst *Ú*. þetta eckj] ö.*r.* *Ú*. 21 med—utann] eckj annad ad giora med þessum manne enn *J*. ei] þannig *Ú*, ÷ *B*^{1–3}. utann] nema *Ú*. 21–22 af—eyde] eineide af honum *J*. 22 þviad] þui *B*³*J*. ei]

purfe að synia. Gíorer þú ei so þá fyrer byð eg þier að mis þyrma hönun
nie hans eigu under slykre pynu sem eg a þig að leggja. Og er Þor-
vardur hafde lesed þesse ord vard hann reyður, og kvadst ei logum ³
framm koma fyrer kappe biskops, enn þó syndest hönun ei að hætta
ä, hvörsu biskop hefde j höndum. Sa hlutur dro og til sundur þyckiss
med þeim að biskop tok þann mann til sin sem Ketell hiet, og var sonur ⁶
²¹⁶Ketels p(rests) Þorlakssonar og let|skipta peningum hans med skulldu-
nautum hans. Þesse madur hafde verid agangs madur vid bændur, og
voru vyðast saker til fundnar so *nockuru loglegar sem verda mattu. Bisk- ⁹
op setti hann nyður a kyrkiu eign j Efsta dal, og liet hann þar flytiast
med hyske sitt. Enn þegar þeir er sins mistu vid Ketel toku þá að hejmta
a hann skulder og med þeim Þorvardur bonde, *tok biskop þui male ¹²
fyrer Ketel og kvad hann aungvar skulder luka skylde af h(eilagra)
manna fie. Þorvarde lykade þetta storilla og liet þó fyrer farast að leggja
hendur a Ketel nie a fie það, sem hann for med, og kalladest þó logum ¹⁵
ræntur af þeim biskope og Katle. Marger bændur lögdu og mal sin under
biskop. Lykade það Þorvarde þungtt, enn þui að biskop hafde lög-
unum jafnann aðfylgtt urdu fleyre fylgiendur þess er hann tók up og ¹⁸
var þungt vid að skipta, bæde saker vitsku og vallds og vinsældar.

CAP *XLII

A þessu sama sumre er syra Adalbr(ándur) kom ut med kongs bod- ²¹
skap, komu fyrer h(erra) Magnus kong bref Þ(orvardar) Þorarins s(onar),

ecki B^2 . suo $ÚJ$. || 1 ad¹) ÷ B^3 . suo B^3J . 2 eign $B^{2.3}J$. 3 kuðst $ÚJ$.
4 synest B^3 . 5 huersu $Ú$. lutr $Ú$. og] enn J , + mióg $B^{2.3}ÚJ$. þycke B^2 .
6 med] skr. m̄ B^3 . sem] er B^2 . 6-7 og—Þorlakssonar] ÷ B^3 . 6 son $ÚJ$.
7-8 skulldunautum] skulldamónnum J . 8 hans] ÷ $B^{2.3}ÚJ$. aðgangs B^3 ,
aggangz $Ú$. vid bændur] med bændum vid adra buendur J . 9 suo J .
nockuru] þannig B^2J , nøckurum B^3 , nøckru $Ú$, breytt úr nøckrum: um dregið út og uru
skr. ofan við m.a.h. B^1 . mätte $B^2ÚJ$. 11 þegar] ÷ B^3 , fellt brott útg.1858. 12 med
þeim] suo J . tok biskop] þannig leiðrétt C , ö.r. $B^{1-3}ÚJ$. 13 livka J . skylldu $ÚJ$.
14 fie] + það sem hann for med en dregið út B^1 . Þorualldar J . þó] breytt úr e-u
öðru (so?) $Ú$. 15 höndur $Ú$. a²] ÷ J . fie] + hanz J . og] enn J . 15-16 logum
ræntur] fyrst ritað lógræntur en m síðan b.v. yfir g J . 16 þeim] ÷ $ÚJ$. 17 það]
á eftir þungtt J . að] ÷ B^3 . 17-18 lögnum jafnann] jafnann logum $Ú$. 18
aðfylgt] að fylgia B^2 , at fylgt $Ú$. fleyre] + hanz J . fylgiendur] fylgendum $B^{2.3}J$,
+ og J . 19 var] vard $B^{2-4}ÚJ$, + Þorvardi B^4 . vid] + hann $B^{2.3}ÚJ$, + biskup B^4 .
visku $B^{2-4}J$. og¹] ÷ $B^{2.4}ÚJ$. vinsældar J . 21 A—sumre] Þetta sama sumar
 B^3 . ut] ÷ B^3 . 22 kom B^3J . herra] ÷ B^{2-4} . kongi(!) $Ú$. Þorvardar—

var j þeim bored vitne ad Sunnlendingar lietu sier best fara til hans, og þad for þo framast Sigh(vate) *Halfd(anar) sine, so og Arna biskope ⁷⁰⁶
³ bored fagurt vitne hvórsu hann for j óllum malum þeim sem Magnuse konge vórdudu, utann umm efne sialfs Þorvardar, og hónum þotte sier hann þungur, og j því brefe stod su klausa. *Herra j ordlofe ad ⁶ tala, get eg flestum verda ei all hægtt ad stiorna rykenu nema þeim sem hann leggur hondur og hofn a sem hann vill. Er og so miked ryke hanns a landenu, ad ydrer menn skulu valla so vid horfa, sem þeir þykiast ⁹ mannann til hafa edur skaplinda. Þesse ord standa þar enn j. Þingi voru j sumar riedu þeir Rafn og biskop, hofdu skamt og medallæge|skil-^{217r} vyst ad þui er sumum þotte, laug sogu madur var ogreydur, og skaut ¹² flestum malum under biskops dom, og annara manna þeirra er syndest. Af logrettu monnum nyttest lyted.

CAP *XLIII

¹⁵ Pennann vetur voru kyr ein tydinde. Umm vored andadest Jon pave <jnnan pickiss daga>. J hans stad var kosenn Gagitanus *romvershur cardinal og vygdur nær Katrynar messu og kalladur Nicholaus iij^{us}, ¹⁸ a þessu sama are andadest Askatin Biorg(vinar) biskop. Þa sættust þeir vid Magnus kong umm þær klausur j logbokum, er hann hafde skipadar, enn þeir hofdu ei hallded þar til.

sonar] Þorarinz Þorsteinsonar *B*², Þorarins *B*³. || 1 liete *B*^{2.3}. 2 þad for] *fellt brott útg.1858.* for] *ritað f^o,^o skýrt m.a.h.* *B*¹. Sigh. Haldanarson *J.* Halfdanar] *fyrst ritað Half en d b.v. í línunni m.a.h.* *B*¹. svo *B*⁴ *ÚJ.* og²] + var *J.* 3 bored—for] ÷ *B*³. hann] honum *B*². malum þeim] *ö.r.* *B*³. sem] er *B*². 3–4 Magnuse—vórdudu] Magnus kongr vardveitte honum *B*³. 4 sialfs] ÷ *B*³. og] ad *J.* þotte] þætti *B*³. 5 sier hann] *ö.r.* *B*³ *ÚJ.* og—su] þar var og þessi *B*³. Herra] *þannig B²⁻⁴ ÚJ.* hónum *B*¹. 6 verdi *B*³ *J.* ei—hægt] *öhægt J.* 7 hann¹] + helldur og *B*³. hondur] *skammst. findur B^{2.4}.* hondur—hofn] hönd *B*³, hendur og hofud *Ú.* hóffud og hendur *J.* *getg.* hendr í höfuð *útg.1858.* sem] sen(!) *J.* svo *B*^{2.4}. 8 varla *B*^{2.4} *ÚJ.* 9 mannann] menn an(!) *Ú.* mannann til] *á eftir hafa J.* Þesse—j] Jtem þesse ord *B*³. stödu *J.* j] + þing *en dregið út B¹.* Þingi] *A lóg þinge J.* voru] + riedu *en dregið út B¹.* 10 j sumar] *á eftir riedu Ú.* þeir] + mest *J.* Hrafn (*virðist dregið í H*) *B*⁴. medal lage *B*² *ÚJ.* 11 er] ad *B*². 13 monnum] *menn B⁴.* lyted] + etc. *J.* 15 Þenna *B*³ *Ú.* ein] ÷ *Ú.* Johannes *J.* 16 päv(!) *B*². jnnan—daga] *þannig B⁴ ÚJ.* ÷ *B*¹⁻³, sbr. *spássiugrein.* Gagitanus] ÷ *J.* 16–17 romvershur] *þannig B²⁻⁴ ÚJ.* *b.v. yfir línu m.a.h.* *B*¹. 17 cardiniall *J.* og¹—messu] ÷ *J.* kalladist *Ú.* iij^{us}] ÷ *B*³. 18 sama] ÷ *B*³. Biorgvinar] ÷ *B*³. biskupz (*z máð, e.t.v. skafin*) *J.* || 2 A—are] Þetta är *B*³. bäröna *B*^{2.4}, barons *B*³. nófn *B*^{2.4} *ÚJ.* 3 herra¹] *skr.* harra, a¹ *virðist*

CAP *XLIV

A þessu are gaf Magnus kongur lendum monnum barona nafn og *herra, enn skutul sveinum riddara nafn og herra. Þa sende hann til 3
 Jslands Eindrída Bóggul, og med honum Nichol(aus) Oddsson og
 skrifade med þeim moti þeim brefum sem af Jslande komu <og nu var 6
 frá sagt, og so hinum sem hid fyrra sumar komu>. Þeim Eindrída forst 6
 vel og komu til Jslands og foru þeir þingum umm land, og ocktudu
 *vijsa *eyre kongs med enn meire frekum enn fyrrer stod vane til. Þeir 9
 toku hardlega a þui er bændur skutu malum til biskops og undann 9
 sylumönnum, og kolludu þa landradamenn edur brefa brots menn
 ad besta koste er það giórdu. Þeir bon(n)udu bondum berlega ad luka
 matgiafer fyrer þau hion sem ei voru ij missere. Enn umm helge holdd 12
 þau sem biskop hafde nidurlagt, og umm fóstur þær sem biskop hafde
 vidlagt edur umm skript sagdest Eindride ecke munde til leggja, kvad 15
 það akvæde Magnusar kongs ad biskop ætte ad rada helge hölldum. 15
 A þessu sumre liet Arne biskop efna til kors smidar j Skalahollte og
 var miked starf.

CAP *XLV

18

707 Eindride bonde sende skiotlega biskope þann bodskap sem til hans
 var ritadur, enn hann ritade ad mote og var næst effter heilsanar ord
 til kongsens ad h(erra) biskop þackade honum vinsamleg ord og pre- 21
 217 sentur er kongur hafde sentt hönum | eina tunnu til messu söngs, og
 halft pund flurs. Þar næst var talad umm formenn og rykiss stiorn a

ritað m.a.h. en stafurinn undir er ólæsilegur B¹. skutilsueinum B^{2,4}. nófn B²⁻⁴ ÚJ. Þa] og Ú. 4 Eindrída] Endreda Ú, Jndrída J. Nichulas B³. 5-6 og—sagt] ÷ B³. og—komu] þannig B^{2,4} ÚJ, ÷ B¹. 6 suo J. hinum] þeim J. sem hid] er B³. id Ú. Eindrída] Jndrída B³ J, Endreda Ú. 7 þeir] ÷ B³. landed B³. 8 vijsa] þannig B²⁻⁴ ÚJ, vyda B¹. eyre] skammst. Eyr. (e.t.v. f. Eyreks) B^{1,3}. freku B^{3,4} ÚJ. fyrr B²⁻⁴ ÚJ. stod] var B². vande B²⁻⁴ ÚJ. 9 og] ÷ Ú. 10 þa—edur] það landræda sok edur þeir väre J. 11 ad¹—koste] ÷ Ú. Þeir] þat B³. bændum B² ÚJ, boondum B⁴. 12 ij] tuo J. 13 þau] ÷ J. nidurlagt, og] tviritað, hid fyrra dregið út eftir tilraun til breytingar i vid lagt og B¹. umm] ÷ B³. þær sem] er J. 14 Eindride ecke] Jndride eý J. mundo B³ Ú. 15 Magnus B⁴ ÚJ. helge] helg(!) B². 16 smidar] smýdis J. Skálhollte B^{2,3}. 16-17 og var] ÷ B³. 17 var] + það J. 19 jndride B². sende] + Arna J. skiotlega biskope] ö.r. B²⁻⁴ ÚJ. sem] er B². 20 ad] æ ÚJ. heilsunar B^{2,3} ÚJ. 21 kongsinn(!) B². herra] + Arne J. vinsamliga B⁴. 22 kongur] konge(!) B³, kongurinn J. sentt hönum] ö.r. J. eina tunnu] tunnu vñz J. söngs] + og pund vax J. || 1 sagde J.

Jslande, og seiger biskop Rafn Oddsson best fallenn af jslenskum monnum til ad rada eirn fyrer ollu lande, enn seiger alþydu munde hentara
 3 ad fleyre væru valls menn, og þa munde minne kostur frammleggiast. Þar nærst s(eiger) hann ad Jon lögmadur for vel og viturlega j sinu starfe, enn af <Sturlu> stod minna gagn enn þorf stod til, og þar þurffte
 6 rad fyrer ad sia. Hann seiger og ad hófdingiar voru osamþycker sin j mille enn aller truer kongenum. Þar næst stod su klausa ad biskop kvadst nær vid alla handgeingna menn vel koma skape utann vid Þor-
 9 vard, enn seiger þo eingenn sakferle þeirra j millum, kvadst og ej þyk-
 ast ejrn vallda, og liet sier af þeim ejnum von af fluttnings, ef kongur-
 enn villde a hlyda, enn sagdest bidia ad hann giæfe hónum þad ei ad
 12 sók fyrr umm enn hann profade Þorvard betur hafa hafft enn sig. Effter þad veik hann til þess er kongurenn hafde geted umm christen-
 doms balkenn og s(eiger) so. Log þattum þejm er logtekner voru fyrer
 15 ij vetrum ætla eg hvorge meir framm ad hallda enn hof er a. Marga adra hlute ritudust þeir mille Magnus kongur og Ar(ne) biskop.

CAP *XLVI

18 A þessu sama sumre er hid x^a var biskops doms herra Jons erche-
 biskops, komu ut bref hans þad hid fyrsta ad hann stefnde badum *bisk-
 opum vorum til Noregs a tveggia vetra freste til þess kennemanna
 21 fundar, sem hann ætlade ad hafa j Biorg(vin), hitt var annad er hann ritade enn til beggia biskopana, biodande þejm ad leysa þann mann

2 til] + þess B²⁻⁴Ú, ÷ J. eirn—lande] óllu Jslande B². fyrer] ÷ B^{3.4}ÚJ. landino B³. seiger] sagde J. muni Ú. 3 være B²⁻⁴ÚJ. valldz B²⁻⁴ÚJ. menn] ÷ Ú. 4 seiger] sagde J. for] fære J. 5 Sturlu] þannig B^{2.4}Ú, St. B³, Sturla J, á spássiu m.a.h. B¹. stod¹] stæde J. stod til] kreffdj J. þyrffte J. 6 sagde J. ad²] ÷ B⁴. voru] være J. 7 truer kongenum] þo kongenum truer J. næst] med B³. 8 kuedst J. nær] á eftir menn J. skape] + sinu en dregið út B¹. 8-9 Þorvard] breytt úr Þorvalld B¹. 9 seiger] sagde J. engi B⁴J. sakfelli B³. j] a ÚJ. mille B^{2.3}ÚJ. kvadst og] kuedst þo J. 10 liet] liest J. 11 bidia] bydiandi ÚJ. 12 fyrr umm] fyrrj B³. 13 er] sem J. kongr B³. 13-14 christendoms] christinnz domz B². 14 balkenn] balk ÚJ. sagde J. suo B³J. er] sem B²⁻⁴ÚJ. voru] eru Ú. 15 ij] tueimur B³J. vetrum] árum B³. meira J. hof—a] hoofe giegner J. a] + og B³. 16 þeir] + ä B³J. mille] ä B². 18 A—herra] Þetta sumar var hid x^{da} biskupzdæmis B³. x^a] x. B²Ú. biskops—herra] biskup domz J. 19 kom J. hid] id Ú. 19-20 biskopum] þannig B^{2.4}ÚJ, biskopunum B^{1.3}. 20 tveggia] ij B⁴, tuggia(!)Ú. 21 var] ÷ B³. er] ad B²J. 22 enn] ÷ Ú. || 1 er—var] Odd B³. og

er Oddur hiet, og var Þorarens son broder Þorv(ardar) af því tveföldu banne sem hann stod j þa er hann var veygenn j Gelldinga hollte, því odru sem Henrekur biskop bansette hann fyrer upptekt þeirra pen-³ inga sem j kyrkiu voru borner j Felle og j Grymsey og ad Lyosavatne,²¹⁸ og so fyrer rän j Hvamme, og Oddur kallade sektar fie, | og fyrer upp- toku hvals j Gryms ey þess er biskop atte og hinu odru sem hann fiell⁶ j a Faganese, takande fyrrnefndann Henreck biskop og flytiande j virked a Flugu myre og hardlega halldande j því sama virke med full- komenne naudung, til þess er prestar j Nordlendinga fiordunge og⁹ norræner menn toku hann j burt þaðann ur ollu klandi Odds og hans⁷⁰⁸ manna. Enn þvíad Oddur hafde bodid nockrar sætter fyrer sig og fara af heróðum, effter bode biskops ef eingenn være annar til, það hafde¹² og Olafur Oddsson og Svarthófde Dufgus son svarid fyrer biskope, ad Oddur beyddest prests fundar vid dauda sinn og nade ei, hafde *sijra Sighvatr kors broder af Nidar ose það bref af Pafagarde. A þessu sama¹⁵ sumre siglde Rafn Oddsson og Þorvardur Þorarinsson og Sturla log- madur. Brutu þeir vid Færeyar og voru þar umm veturenn, enn komu umm vored til Nor(egs). For Sturla þegar það sumar til Jslands.¹⁸

CAP *XLVII

A þessum vetre er Þorvardur hafde siglitt umm hausted var vygdur Narfe til Biorg(vinar) enn Þorfinnur til Hamars. Þetta sumar for kong-²¹ urenn Magnus med miklu lide sudur til *Elfar.

var] ÷ J. brödur B⁴. Þorvardz B³. tuófolldu B²⁻⁴Ú. 2 er] ÷ B³J. 3 odru] fyrra J. Henrich B³, Henrichur B⁴, Hinrich J. 4 kyrkiur B²⁻⁴J. og¹] ÷ J. ad] ÷ B²J. 5 og so] ö.r. B^{2,3}Ú, svo og B⁴J. og²] enn J. kallade] kallad hafdj B³. 6 og] ÷ J. sem] er J. 7 fyrrnefndann] nefndan B². Henrich B^{3,4}ÚJ. og] þar B³, *ritað ofan í j línunni, virðist með hendi skrifara* B¹. 8-9 fullkomenne] fullre J. 9 er] ÷ B⁴Ú. 10 j] ÷ B^{2,3}. brott B⁴. klandri B³J. 11 þvíad] því B³J. 12 heróðum] herudum B²⁻⁴ (ö *breytt í a* B²), hierade J. einge B^{2,3}ÚJ. það] þa ÚJ. 13 og²-son] á *eftir* svarid B². Svart- hofde] + þa (*stóðari stafur óljós*) en *dregið út* B¹. Dugfusson J. 14-15 hafde— Pafagarde] ÷ B³. 14 sijra] þannig B^{2,4}ÚJ, sydann B¹. 15 Sighurdur J. Pafa- garde] pauanum ad Oddur skýllde aff því banne leysast epter ercke biskupz ræde og tilskipan J, + at Oddr skildi af því banni leysast með ráði erkibiskups ok skipan *b.v. skv. C útg. 1858.* sama] ÷ B^{2,3}. 16 sumre] ÷ Ú. og¹] ad nýu J. Sturle J. 17 Brutu þeir] og brutu B³. enn] og J. 18 til Noreg] j Noreg B³. þegar] ÷ B³. 20 er—hausted] ÷ B³. 21 Narfe] ÷ Ú. Þetta sumar] A þessu sumre J. 21-22 kongurenn Magnus] Magnus kongur B^{2,3}J. 22 med— lide] á *eftir* Elfar J. Elfar] þannig B²⁻⁴ÚJ, Elfur B¹. || 2 A] og ä B³. sama] ÷

CAP *XLVIII

A þessu sama sumre foru ord mille biskopanna umm Oddsmal,
³ hieilt Arne biskop til flytis, enn Jorundur biskop seinkade. Þotte
 Ar(na) biskope til Jor(undar) biskops koma, ad luka orde ä fyrer
 hvad koma skylldu eydar Ol(afs) og Svarth(ófdá) fyrer það er malid
⁶ hafde j hans syslu giórst og hann atte lausn a hinu malenu. Enn Jor-
 (unde) biskope þotte Ar(ne) biskop *eiga ad luka a doms orde fyrer það
 er honum var j valld gefed hid hærra maled, og umm syder fundust
⁹ þeir a Reykia velle ad hiaveranda Runolfe abota af Vere og toludu
 umm sagdar grejner syn j mille og þær adrar sem adur hofdu þeir ritast
 j millum ad Jor(unde) | biskope þotte ovyst fie það til greydslu sem^{218v}
¹² Hola biskop skyllde taka effter pavans urskurd enn það voru lxx^c, so
 miked hafde Oddur att þa er hann fiell j sekter og hermde ord Þor-
 vardar og ad hónum þotte bonnenn róng, þau sem Henrekur biskop
¹⁵ lagde ä hann enn sakernar litlar edur aungvar, og hann munde ei naud-
 synialaust þar sitt fie tilleggia. Arn(e) biskop seiger ad fie mune fast
 og það mune ei fyrer standa. Enn Jorundur biskop kvadst þar ei vilia
¹⁸ til hafa ord einsaman helldur raun j hende. Ar(ne) biskop seiger a möte
 ad honum þotte Jorundur biskop vilia gruna sig, enn kvad hann ei
 þess þurfa. Hola biskop kvedst þui tregur ad honum þotte meire von
²¹ ad þeir munde fleyre vera er slyka þyckiu hefde sem Þorvardur enn
 kvadst þui sydur gruna biskop umm þetta edur annad ad hann q(vad)st

B²⁻⁴ ÚJ. millum *B²*. 3 flyterz *B²J.* 4 biskops] biskup(!) *B³*. fyrer]
tvíritað Ú. 5 skyllde *B²⁻⁴*. Oläfz *B²*. Svarhófda *B⁴*. fyrer—er] af þui
 ad *B³*. er] ad *Ú.* 6–7 Jorunde] Joni(!) *Ú.* 7 eiga] þannig *B²⁻⁴ ÚJ,* atte *B¹*.
 doms] + atquæde *en dregið út B¹*. 8 er] ad *B⁴,* ÷ *J.* hid] ÷ *J.* 9 Reykia] +
 nese, n *breytt í v en orðið síðan dregið út B¹*. hiäuerande *B^{2,3}*. af Vere] ÷ *B³*.
 10 syn—mille] ÷ *B³*. þær—sem] þeir adrer er *Ú.* adrar] fleyrj *B³*. 10–11 adur—
 millum] þórf giórdest *B³*, þeir hóffdu ädur mille ritast *J.* 10 ritad *Ú.* 11 ad—þotte]
 þotte Jörunde biskup *B³*. ovyst] á *eftir það B³*. 12 biskop] *skr. þb Ú.* urskurdi
B⁴J. voru] var *B⁴*. lxx^c] lxx hundrada *Ú.* svo *B⁴J.* 13 er] *b.v. yfir linu B¹*.
 j] + þesse mäl og hierad *J.* 13–14 Þorvardar] *komma á eftir nafninu felld brott af útg.,*
er í B^{1,2,4}. 14 og] ÷ *B²J.* ad] ÷ *B³*. þöttu *B² Ú.* Heinrekur *B²*, Henrich
B³J, Henrichur *B⁴*. 16 sagde *J.* mundi *ÚJ.* 17 það mune ei] *ö.r. B²*. munde
B^{3,4} ÚJ. 17–18 kvadst—hafa] sagdest vilia haffa þar fyrer meir enn *J.* 17
 þar] það *B³*. 17–18 þar—til] ei vilia þar fyrer *B²*. vilia til] *ö.r. B⁴*. 18
 einsómun *B²*. raun] + sier *B²*. a] ad *Ú.* 19 honum þotte] ÷ *J.* vilia gruna]
 villde misgruna *J.* 20 Hola] Jórundur *B²*. quadz *B³ Ú.* þätte *B²*. 21 mundu *B⁴,*
 + fi ? *en máð út B¹*. hefde] + ä honum *J.* 22 kvadst] kuedst *J.* kvadst] kuedst *J.*

ad honum vænte bestrar vinattu og hellstrar, og til marks umm þad sagdest hann vilia allt þetta mal under hanns dom leggja þad sem *þier
 709 þyker til min heyra, enn þo lyst þad all miðg sinn veg hvorum ockrum. 3
 Runolfur abote atte ad godann hlut med þeim og sinnade meir med
 Ar(na) biskope, og umm syder sagde Arne biskop ad þetta starf munde
 ei framm fara utann hvor þeirra giorde þad sem atte, og epter þad let 6
 Jor(undur) biskop taka hesta sina og reyd nordur til herada, enn Ar(ne)
 biskop reyd heimleidiss epter þad.

CAP *XLIX

9

Þetta sama sumar kom fyrer Arna biskop prestur sa er Gudmundur
 hiet, hann var sonur Gudmundar Hiallasonar þess er veigenn var j
 Þrandheime, fyrer saker averka þess er hann vann a Þorberge af Rauds 12
 velle. Prestur þesse var sterkur ad afle öeyrenn og oforsiall, enn kall-
 219r|madur ad lunderne, hann kiærde þad mal fyrer hónum ad kongs sende-
 bodar hefdu hrakid hann og fong hans vid *Olfus feriu. Ei miklu syd- 15
 ar fundu þeir Eindride og Nicholas herra Arna biskop. Hann spurde
 þa ad hvort satt være ad þeir höfdu hraked prestenn og fong hans sem
 hann hefde flutt. Eindride seiger ad þeir hafe sannlega kippst nockud 18
 so er hann villde ei, ad þeir hefde hafft feriu skiped. Biskop tok þa ad
 kiæra a þa og mæ(llte). Hvóriu vilie þid svara honum fyrer er þid tokud
 af hónum skiped, og þreingdud hónum enn kostudud utbyrdiss fongum 21

1 ad] aff *J.* vænta *B*⁴ *ÚJ.* betrar(!) *Ú.* vinattu—hellstrar] og hellstrar vin-
 attu *J.* helldstrar *B*², heillrar *Ú.* til—þad] þad til markz *J.* merkis *B*³. 2
 sagdest hann] ö.r. *J.* vilia] á eftir mal *B*²⁻⁴ *Ú.* á eftir leggja *J.* þier] breytt
 úr þeir(?) m.a.h. *B*¹. 2-3 þier þyker] honum þicti *B*⁴. 3 min] syn *B*⁴.
 þo] o skýrt m.a.h. *B*¹, + segir hann *B*⁴. ockrum] ockar *B*²⁻³, breytt úr
 ockar *B*⁴. 4 med þeim] ÷ *B*³. 5 mune *J.* 6 þad¹] + ad *B*²⁻⁴ *Ú.* ætte *J.*
 7 og—herada] ÷ *J.* 8 reyd] ÷ *B*²⁻⁴. epter þad] ÷ *B*²⁻⁴. 10 sama] ÷ *B*²⁻³.
 11 hann] og *J.* 11—13 hann—þesse] Gudmundsson: hann *B*³. 11 son *ÚJ.*
 13 ad—öeyrenn] og öeyrenn, ad afle *J.* afle] + og *B*⁴. 13-14 karlmadur *B*⁴ *Ú.*
 14 hónum] Arna biskupe *J.* 15 hefde *B*²⁻⁴ *Ú.* hefdu *B*³. hans] hann(!) *B*². Olfus]
 leiðrétt af útg., Olfer *B*¹⁻³, Olves *B*⁴, Olver *Ú.* Elffar *J.* (us-bandið máð í *R*?). Eigi
ÚJ. 16 Eindide(!) *B*². Nicolas *J.* herra] ÷ *B*²⁻⁴ *Ú.* herra Arna] ÷ *J.* 17
 ad¹] ÷ *B*²⁻⁴ *ÚJ.* höfdu] hefde *B*² *ÚJ.* hefdu *B*³, br. úr hefdu *B*¹. 17-18 sem—
 flutt] ÷ *B*³. 18 hefde] hafdi *B*⁴ *ÚJ.* seiger] sagde *J.* 18-19 þeir—so] sannliga
 hefdu þeir nockru vid skipst *J.* 18 hafe] hefdi *B*²⁻⁴ *Ú.* 19 ei] b.v. yfir llinu *B*¹.
 hefde] hefdu *B*⁴. hafft] ÷ *B*²⁻⁴ *ÚJ.* 20 þid¹] þier *Ú.* fyrer] + þad *B*²⁻⁴ *ÚJ.*
 21 þreingdud] þrøngdud *B*²⁻⁴ *Ú.* + ad *B*², ong virðist breytt en óvist úr hverju *B*⁴.
 kostudud] + honum en dregið út *B*⁴. || 1 Jndrdi(!) *B*². seiger—hónum] sagdj,

hans. Eindride seiger að honum þotte hann gnottt til vinna, þó þeir færde hann og fóng hans af skipe er hann villde kasta utbyrdiss tóskum
 3 þeirra, sem kongs brefenn voru j. Biskop mællte). Sie eg epter yckrum fluttninge að þid hafid felltt pava bann a yckur af sialfu verkenu, og duger med aungvu mote að þid sieud ei leyster, og eige þid adur sveria
 6 fyrer aflausnena þann eyd sem lóg kyrkiunnar bida, enn bæta prestenum rett sinn. Þeir toku þui fiærre að bæta prestenum enn hinu enn fiær að sveria og horfde umm skeyd til hins mest<a> osættis. Biskop
 9 sa að þetta dugde ei, að þeir fære oleyster j skip og tok það rads að hann leyste þa eydlaust, enn þeir giallde prestenum vi merkur. Þaðann fra var Eindride hinn makaste og samde þeim biskope hid besta
 12 umm alla þa hlute sem kongur hafde honum umm boded. Liet hann það uppe að Magnus k<o>ngur hefde honum bodid að vægia til við Ar(na) biskop, enn ecke framar enn honum lykade við Jor(und) biskop.
 15 Eindride seiger að hann villde þola, að Ar(ne) biskop lete sækia þau mál aull að nyum lógum a herads þingum j fornum christen rette enn kall<a>de ei rangt þó hinar fornu sekter sie a lagdar, þotte þó betur að hin-
 18 ar linare sie. Hann bannade og að handgeingner menn sækte og voru þeir Eindride og Nicholas bader *vagleidner við biskop, og biskop 710 var þaðann af so við þa umm allt það er kongenum var flutt, þuiad
 21 Eindride sagde þui lykra að þar fyrer matte|biskop og heilog kyrkia^{219v} hallda því fullkomlegar og frialslegar sinne sæmd. Litlu sydar *siglde *Ejndrjdj. Þetta sumar ritade Ar(ne) biskop til Magnusar kongs umm
 24 christindoms balk að hann skyllde rada hvorsu með hann skyllde fara,

sier J. gnottt] nög J. til vinna] ö.r. B². þo] + að B^{2,4}ÚJ. 2 færdu B³. 3 þeirra] + þeim B²⁻⁴Ú. yckrum] ydrum B³. 4 felltt] e skýrt m.a.h. B¹. pava bann] á eftir yckur B⁴J. verkenu] verki nu Ú. 5 duger—ad] dauger ey annad enn J. óngo B³. ei] ÷ J. ei leyster] oleystir B³. eigo B^{3,4}J. adur] ad J, + ad Ú. 6 lausnina ÚJ. 7 fiærri B⁴J. prestenum] + riett sinn B³. hinu B⁴. 8 fiær] fyr B^{2,4}J. horfde] o skýrt m.a.h. B¹. hins] ÷ B³. 9 sa] + þa B²⁻⁴ÚJ. 10 gulldu B²⁻⁴ÚJ. 11 hid] it Ú. 12. þa hlute] luti Ú. sem] er J. hann] + þa B⁴. 13 það] þa B², + þa B³Ú. það uppe] þa vpp það J. 15 sagde J. seiger—villde] seigist vilia B³. 15–16 þau—aull] aull þau mál J. 16 mál aull] ö.r. B². þingum] + sem stóðu getg. útg. 1858. christnum Ú. 17 þo¹] þött B²ÚJ, þoct B⁴. sieu B². þotte] breytt i þotto m.a.h. B¹. 18 linare] nýare J. 19 Nicholas B²J. vagleidner] þannig ÚJ, vægleidnir B²⁻⁴ og B¹ á spássiu, Oagleidner (dregið undir og yfir fyrstu þrjá stafina) B¹. biskop²] hann B². 20 svo B⁴. þuiad] þui B³, ÷ J. 21 líjkara B²⁻⁴ÚJ. 22 siglde] breytt úr sögdöe m.a.h. B¹. 23 Ejndrjdj] breytt m.a.h., að því er virðist úr Ejndrede B¹. Magnus B⁴ÚJ. || 1 svo B⁴. sitt]

so og skip sitt og formann til þess, hann sende og kongenum eirn fryd-
ann hest og kom vel til skila.

CAP *L

3

Arne biskop hafde nu lated sumka ad peningum þeim sem lukast
skyllde Hola biskope. Var það þó raun nockur, þviad Randalin og
frændum Odds var allt o þockad til hans af hinum fornum malum 6
Henerjks biskops. Lagdest þar til af peningum Gudmundar Griss er
þa var lidenn xx^c Rafn Oddsson x, enn Randalyn xij^c voru og xx.^c j
bufie, enn annat það sem skorte j gripum og silfre. Hun bad og Arna 9
biskop ad færa bein Odds j Skal h(ollt), q(vad)st þeim stadnum framar
unna alls þessa fiar ef so mætte vera, kvadst og til legstadar hönum
þangad skyllde offra einhvorium grip sæmelegum herra biskope og 12
stadnum til sæmdar, enn bonda sinum til sindalausnar. Var nu og allt
þetta fie til reydu af tilrudning Ar(na) biskops ef til þyrffite ad taka.

CAP *LI

15

Annad sumar epter biuggust þeir bader biskoparner til utann ferdar
a Eyrum þviad nordur var ecke skip. Arne biskop sende þa bref til
Jór(undar) biskop<s> ad hönum lykar eckj annat *umm Odds effne enn 18
þeir leyse hann fylgiande brefe erchebiskops. Og þegar er bref kom
bregdur Jor(undur) biskop vid og fer j syslu sina allt nordur til Oxar-
fiardar og virdu sumer honum þa til undann bragds ad ei kiæmest 21
lausnenn fram. Sumer toku so upp ad fyrer þui ad utann ferd stod

getg. staðarins útg.1858. og¹] + vmm J. eirn] ÷ J. 2 kom] + sä B²⁻⁴ ÚJ. 4 sumka] samka B³ sbr. spássiugrein, suinka J, + saman en dregið út B⁴. ad] af B². 5 skilldu B⁴ ÚJ. þviad] þui B³. 6 fornu Ú. 7 Henerjks] Heinrech B² Ú, Henrichs B^{3,4}, Hinrich J, j virðist bætt við síðar í línunni, e.t.v. með hendi skrifara B¹. peningum] pengum Ú, tvíritað B⁴. 7-8 er—lidenn] á eftir 8 xx^c J. 8 xx^c] xx hundrud Ú. Oddsson] + lagde vt J. x] x^c B²⁻⁴J, + hundrud Ú. xij^c] xij hundrud Ú. xx.^c] xx hundrud Ú. 9 annat—skorte] hitt B³. 10 ad] ÷ B²⁻⁴J. Skälahollt B⁴. qvadst] kuedst J. 11 þessa] þess B³. svo B⁴J. kuedst J. 12 þangad skyllde] skýlldu þangad J. skýlldu Ú. einhuorum B³. grip sæmelegum] ö.r. J. 14 þetta—reydu] til reidu fied J. tilrudningi J. 16 bader biskoparner] ö.r. J. 17 þui B³. norður] br. úr vördur B¹. Arne biskop] ö.r. J. sende] sender B³, máð B². 17-18 til—biskops] Jórunde biskupe J. 18 biskops] þannig B²⁻⁴ Ú, biskop B¹. umm] br. úr enn? m.a.h. B¹. 19 leyse] e² skýrt m.a.h. B¹. fylgiande] epter J. kom] biskups kiemur J. 21 výrtu J. ad] máð B². 21-22 ad—lausnenn] suo lausnenn kiæme eý J. 22 toku] + það J. svo B⁴J. ad¹—ad²]

a hönnum villde hann flyta för sinne til þess ad hann mætte fyrr aptur koma. Og er Arne biskop visse þetta bra hönnum nockud so j brun og
³ huxade þo ad lata ei fyrervinnast, og nær þinge sender Ar(ne) biskop Audun koll med brefum til Jor(undar) biskops, og seiger|ad hann ætl-^{220r}
ar sier til Seylu a Seliumanna messudag og fylgia erche biskops brefe,
⁶ og bidur ad hann skiotest nu ei undann sem adur hafde hann giört. Audun for ferdar sinnar hvatlega og finnur Jörund biskop a Skinna stöðum j Auxar fyrde, og bar fram bref Ar(na) biskops. Jor(undur)
⁹ biskop las þau yfer enn ritade ecke ad mote. Reyd Audun so aptur ad ⁷¹¹
hann visse eckj ad giör umm ferder Hola biskops. Arne biskop reyð heimann sem hann hafde a kveded, og med honum Run(olfur) abote
¹² ur Vere Klængur Teytsson og enn fleyre goder menn. Og er þeir komu j Mælefells dal reyð Audun kollur j mote þeim, og seiger hvorsu for med þeim Jor(unde) biskope. Ar(ne) biskop brä ecke ad helldur sinne
¹⁵ ferd og fyrer ætlann og reyð laugar kvöld a fyrrnefndann messu dag til Seylu og situr þar drottens dagenn. A sunnudeigenum komu þangad prestar af Holum og sogdu ad Hola biskop var heim komenn, og hann
¹⁸ baud Ar(na) biskope til veyslu a stadenn, enn ad teknu rade af fórunautum sinum, sagde hann sig ad Seylu munde byda Hola biskops. Prestarner ridu þegar heim og seigia Jor(unde) biskope svar Ar(na) biskops.
²¹ Manudagenn snemma kallar Ar(ne) biskop til sin fyrrnefndann Audun <og þann mann sem Þorarenn hiet, og var kalladur bauste> son Jlluga

med þui *J.* ferd] + hanz *J.* || 1 för] ferd *J.* til—ad] suo *J.* 2 koma] komast *B*³. so] suo *B*^{3,4}*J.* + sem *J.* 4–5 ætlar] ætle *B*³, máð *B*². 5 sier] ÷ *J.* Seylu] Soglu *Ú*, máð *B*². a] ÷ *J.* 6 bidur—giört] skiotast eý vndan nu sem fyr *J.* hafde *B*³. 7 hvatlega] ÷ *B*³. Jörund] ÷ *B*³. Skinna] máð *B*². 7–8 Skinnastrond *Ú*. 8 j—fyrde] ÷ *B*³. bar] ber *ÚJ.* biskop *B*². 9 biskop] ÷ *B*³. þau yfer] breffed *J.* enn] og *B*^{2,3}. ecke ad] ei ä *Ú*. ecke—mote] eý aptur *J.* ad¹] ä *B*², ÷ *B*³. svo *B*⁴. aptur] til baka *J.* ad²] máð *B*². 10 eckj] eý *J.* ad] ÷ *B*^{2,3}*J.* giör] + enn ädur *J.* 11 heimann] + suo *J.* hann] máð *B*². hann—kveded] ä sett var *B*³. 12 ur] af *ÚJ.* ur—fleyre] og margir *B*³. Klængur *J.* og¹] klesst *Ú*. fleyre] adrer *Ú*. goder menn] menn adrer *J.* 13 j¹] ä *B*². j²] ÷ *J.* þeim] ÷ *B*³. sagdi *ÚJ.* 14 medur *B*²*Ú*. þeim] ÷ *J.* Arne biskop] ö.r. *J.* ecke] eý *J.* 14–15 sinne ferd] ö.r. *J.* 15 og¹—ætlann] ÷ *B*³. reyð] + ä *B*³. kvöld] kuöldid *B*³, kuellid *J.* fyrrnefnann(!) *B*⁴. 16 sunnudaginn *B*². 17 og¹—ad] seigande(!) *B*³. ad] ÷ *J.* væri *B*³*J.* 18 Arna] ÷ *J.* veyslu *J.* 19 mundu *B*⁴. 20 seigia] sógdu *J.* Jorunde] Hóla *J.* Jorunde—biskops] biskupe *B*³. suqr *B*^{2,4}*ÚJ.* 21 Manudaginn *B*⁴. fyrrnefndann] ÷ *B*^{2,3}. Audun] + koll *B*². 22 og¹—bauste] þannig *B*^{2–4}*ÚJ.* (og²] sem *B*⁴; buste *J.*), ÷ *B*¹. 21–64,1 son—prests] ÷ *B*³.

prests, hann mællte þa. Ecke er eg vanur vid verkstiorn, enn þo vil eg skipa til vinnu. Þid skulud grafa upp bein Odds Þorarinssonar og giðrid þad vandlega. Sydann skulud þid þvo þau hreinlega og skipa 3 j kistu þa sem vær hofum sunnann hafft med oss og til þess var giðr. Þeir unnu þad sem fyrer þa var lagt, og er *þvi var lokid var kistann sett a gardenn fyrer sunnann kyrkiu og stod <svo> og er lytid leyd sia þeir 6 Ar(ne) biskop manna reyd j tunid. Þar var komenn Jorundur biskop. Sa hann skiott hvad þar var ad hafst. Kvoddust þeir biskoparner blydlega. Og er Hola biskop var af bake stygenn og hafde komid j kyrkiu, 9 geingu þeir sudur a vollinn, og þad folk sem med þeim var, þviad 220v Ar(ne) biskop villde | þa openberlega tala lata umm Odds mal. Hann beiddest þa af Jòrunde biskop ad þeir skylldu framm lata lausner þær 12 sem bodskapur erchebiskops stod til, sa er hann let þa berlega lesa fyrer ollum þeim er hia voru. Jor(undur) biskop tok aullu seinlega, enn veytte einge andsvòr, *foru þar framm margar grejner af þvi, var langann 15 tima dags yfer þessu male setid, fylgde Arne biskop þejm bæde skynsamlega og mikilmannlega. Og umm syder þa Jorundur biskop villde honum ei samþyckia, liet Arne biskop framm decretalem Innocentii 18 pava iii þa er skyrann urskurd gefur j slykum tilfellum, og ad hònum skodudum gaf Hola biskop gott samþycke til ad Oddur være leystur. Geingu þeir sydann med þeim lærdum monnum sem þar voru stadder, 21 fyrer kyrkiu dyr og hofdu framm þær absolutiones sem til heyrdur ad

1 prests] press *J.* eg²] + nu *B*³. 3 giðrid] giðra *B*⁴. vandlætizliga *Ú.* skulu *B*²⁻⁴*J.* þvo] bua *Ú.* 4 sem] er *Ú.* vier *J.* vær—sunnann] sunnan hofum *Ú.* sunnann hafft] ö.*r.* *J.* 5 unnu *B*⁴. var lagt] ö.*r.* (var *b.v.* yfir *linu*) *B*⁴. þvi] þannig *B*² *ÚJ.* þad *B*^{1.3.4}. 6 a] i *B*³. svo] þannig *J.* þar *B*⁴, ÷ *B*¹⁻³ *Ú.* 7 Þar var] ö.*r.* *J.* Þar—komenn] þat var *B*³. 8 þeir] ÷ *B*³. 9 af] ÷ *Ú.* komid] geinged *J.* j] til *B*²⁻⁴ *ÚJ.* 10 þeir] + þa *J.* þad] ÷ *B*³. sem] er *J.* þviad] þui *J.* ÷ *B*³. 11 villde] villd(!) *B*⁴, sagdist *J.* tala lata] ö.*r.* *B*³ *Ú.* vilia tala *J.* lata] ÷ *B*². 12 biskupe *B*²⁻⁴ *ÚJ.* skylldu—lata] liete framm *J.* framm] framme *B*², frami *Ú.* 13 þa berlega] þar openberliga *J.* 14 ollum—hia] þeim aullum er þar *J.* er] sem *B*². 15 einginn *B*² *Ú.* afsuðr *B*³ *útg.* 1858. foru] þannig *B*^{3.4} *J.* f^o *B*² *Ú.* for *B*¹. af þvi] med þeim *B*³. var] á *eftir* 16 dags *Ú.* 15–16 var—setid] langann týma dagz og var seted ýffer mälenu langann tijma *J.* 16 þejm] þui *B*³ *Ú.* þejm bæde] þessu bode *J.* 17 þa] + er *B*²⁻⁴ *ÚJ.* 18 honum ei] ö.*r.* *B*^{3.4} *Ú.* 19 iii] tertij *Ú.* 4: *J.* þa] þann *B*³, sa *Ú.* j] ä þessum málum og *J.* tilferlum *Ú.* 20 biskop] + hònum *en dregið út B*¹. gott samþycke] á *eftir* til *B*³. 21 Geingu] gänga *B*⁴. med—stadder] á *eftir* 22 dyr *J.* þeim] á *eftir* monnum *B*⁴. 22 fyrer] i *B*³. dyr] dur *B*⁴. absolutiones] afflausner *J.* || 1 leysa] + þessi *en dregið út B*⁴. bejn—vered] Odz bein aff þeim bónum hann j vered haffde *J.* þesse] + af þeim mala-

leysa fyrrgreind, þejn þesse sem Oddur hafdi j vered, hvort epter þui ⁷¹²
 sem heyrde og lógenn budu. Reyd Arne biskop þa med ollu foruneyte
³ synu heim til Hola og þa þar fagra veytslu ij nætur. Tok Hola biskop
 þa lxx^c sem Odde var kallad j þann tima er hann fiell j seckter og bann.
 Hann lagde þa aungva peninga sier i siod helldur skipte hann þeim til
⁶ klaustra. Hann leyste og Arna biskop stormannlega af hende med godum
 giöfum. For hann þa ad hejmbode til Þing eyra, og veytte það heim
 bod Vermundur abote. Herra Runolfur abote af Vere, reyð þa til Seylu
⁹ og hafde med sier bein Odds j lyttille kistu odrumeigenn a heste, enn
 tialld þeirra odru meigenn. Og er þeir fara umm Mælefells dal, reyð
 Run(olfur) abote fyrer og Ar(ne) broder og Sighvatur med hönum.
¹² Þorarenn bauste hafde j toge þann hest sem bein Odds voru ä, og for
 illa a honum kastade ofann a hvorre stundu, og geingu j sundur styrk
 reip | a kistvnni en hon var eigi vm vettar höfga. Bavsti var miög forn- ^{26r}
¹⁵ orðr. herra abota þ[ot]ti þetta moti nattvro er reip slitnvöðv. ok það
 Þorarinna letta af þolvan ok s(agði) ván at þvi færiz illa er hann talaði
 illt. Bavsti m(ellti) at vera en kistan þoldi vppi sem fyr eðr nockoro
¹⁸ verr. Aboti m(ellti). Nv mvn ek riða siðar ok vit broðir en þv Bavsti
 skallt fara firir ok þit Avöðv ok vita hvat at hafi. Bavsti s(egir). Eigi

ferliz (*breytt úr malum*) sokum *Ú*, + úr þeim bönnum *b.v. útg. 1858.* 2 sem] + til *Ú*.
 budu] + huor j jórdu höfdu leigid xxij ar/anno : M:CC:Lxx: og viij *B²*, *sbr. spásslu-*
greinar. 2-3 Reyð—Hola] Epter það reijð Arne biskup til Höla med aullu fóruneyte
 sýnu *J*. 3 þa] þäg *B⁴*. veytslu *J*. ij] tuær *B³J*. 4 þa] + þau *J*. lxx^c] *J*.
 lxx hundrada *Ú*, 70 hundrud *J*. sem] er *ÚJ*. voru kollud *ÚJ*. j¹] ÷
B²⁻⁴Ú. j¹—tima] þa *J*. er] ÷ *B³*. seckter—bann] þesse mál og sektarbann *J*.
 5 þa aungva] ö.r. *J*. peniga *Ú*. hann] ÷ *B³*. 5-6 til klaustra] i klaustur *B³*.
 6 af hende] vt *J*. godum] ÷ *J*. 8 Herra] ÷ *B³⁻⁴*. abote—Vere] ÷ *J*. af
 Vere] ÷ *B³*. þa] ÷ *J*. Seylu] + hann var abote aff Vere *J*. 9 audrum meigenn
J. 10 qdrum *B⁴J*. fara] foru *ÚJ*. 11 fyrer] ÷ *J*. broder] brodur *B²*, + hanz *Ú*.
 og²—hönum] ÷ *B³*. hönum] + nockud fyrer *J*. 12 busti *ÚJ*. hafde—toge]
 hiet madur er teymde *J*. sem] er *B³J*. voru] v er ritad ofan i fo, *sennilega með*
hendi skrifara en með öðru bleki B², + ødrumeigenn J. 13 honum] + og *J*. 14 a]
hér hefst annað blað R og er texti þess prentaður með eyðufyllingum úr B¹ svo langt
sem hann nær (fram til 74,11). ei *B¹⁻³ÚJ*. vm] ýffer *J*. höfga] hoggva
Ú, þunga *J*. Busti *ÚJ*. 15 herra] ÷ *B⁴*. abota—þetta] abote sagde þetta
 være *J*. þetta] + j *B²*. er—slitnvöðv] ÷ *J*. 16 Þorarinna letta] Busta lata *J*.
 þolvan] ad bólua *J*. sagði] þannig *ÚJ*, seiger *B¹⁻²*. at—færiz] það fære *J*. farest
B¹. 16-17 er—illt] ÷ *J*. 17 Bavsti] Busti *Ú*, Þorarinna B: *J*. melli] þannig
fullum stöfum J. verra *BÚJ*. sem—nockoro] þui nærre edur nockud *J*. nockru
B. 18 verre *B¹*. riða—broðir] og broder sýdar rýða *J*. Bavsti] Þorarenn *B¹*,

5

mvn at yckrvm skavðvm gagn. herra aboti reið þa eptir ok las salv
tiðir. þaðan af la alldri af hestinvn ok slitnvðv alldri reipin ok forz
þeim hit greiðazta til þes er þeir komo j Skalahollt. A(rni) byskvp ³
kom heim .ij. nottvm firir translacionem beati Thorlaci ok grof þa
bein Oddz nesta dag firir messodaginn ok sǫng sialfr yfir. þa offraði
Randalin j salo messo því ollo sem hon atti j gvlli. ⁶

<CAP LII>

<A> þeso svMRI kom vt herra Rafn O(ddz) s(on) ok var þa gerr merkis
maðr. ok þa kom vt Þorvar(ðr) Þorar(ins) s(on). þenna vetr hofðv Karelar ⁹
tekit Þorbiǫrn skēni syslv mann Magnvs konvngs ok drepit af honvm
.xxxv[.] manna. var hann stvndv siðar leyst vt með fe. þa kom ok til
A(rna) byskvps bref af Magnvsi konvngi ok vinattvsamlig orð. Var ¹²
tiað þat privilegivm sem erki byskvp gaf .c. ðaga j afgipt hversdagl(iga)
⁷¹³ ollvm þeim sem bæði firir Magnvsi konvngi ok drottningvnni ok
baronvm þeira. en aðr hafði pafinn boðit þetta sama ollvm byskvpvm ¹⁵
j rikin v at þeir skyllðaði alla lerdā menn til þesa bēnahallz fylgdi því
transscriptum pafans bref. her með fylgðv .ij. tvnnor vins ok pvnd flvrs
prestvm til messo sǫngs. ¹⁸

<CAP LIII>

<Þ>etta svMAR kom ok til A(rna) byskvps bref Jons erkibyskvps j
hverio er hann bavð þat A(rna) byskvpri at lata eigi konvngs menn draga ²¹

Busti ÚJ. 19 skallt] skal B⁴. fara] á spássu í stað ryða sem er dregið út B¹. þit]
vid B¹⁻³. at hafi] af giorist J. Busti ÚJ. segir] þannig B^{1,2}, mællti B^{3J}. Eigi]
ei BJ, eckj Ú. || 1 mvn] vmm(!) B³. at] tvirtað (á blaðsíðumótum), a virðist
breytt úr og á báðum stöðum B¹. yckrvm] yckur J. skavðvm] skóðum B³, + gg en
dregið út B⁴. þa] ÷ B³. ok las] lesande J. 2 la] snaradist J. ok¹] edur J.
slitnvðv alldri] ö.r. B². alldri²] ÷ J. 3 til—er] þar til J. Skalahollt B^{3J}.
4 ij] tueim Ú. beatij J. 5 beynenn J. 6 salo] + manna B¹. 8 A—
svMRI] Þetta sumar B³. herra] ÷ B³. giør BÚJ. 9 maðr] + kongz J.
ok] á eftir kom B³. vt] ÷ B³Ú. þennann BÚJ. Karelar] Karolar B^{2,3}Ú,
Kärelar B⁴, eyða í B¹. 10 Magnusar B³. 11 xxxv. manna] 35 menn B^{3J}.
12 vinsamlig B^{3,4}. 13 c] hundrad J. hvórsdaglega BÚJ. 14 ok¹] ÷ B⁴. 15
baronvm] þornum B⁴, breytt úr bornum B^{1,2}. sama] ÷ B². 16 skýlldudu J.
lerða] visað inn af spássu B⁴. lerdā menn] ö.r. J. bēnahalls BÚJ. 17 pafans]
skr. p̄p R. pafans bref] pavabreff B¹⁻³Ú, pafa breffs B⁴. fylgde J. ij] 2 B¹.
ok] ÷ J. 20 ok] ÷ B³. 21 huoriu BÚJ. er] ÷ B³Ú. þat] á eftir byskvpri J.
eigi] eckj B¹, ei B^{2,3}ÚJ. || 1 kyrckionum J. hon hafði] þær hóffdu J. landid J.

þat frelsi vndan kirkionni sem hon hafði aðr land kom vndir konvng-
dominn. þat var at kavpa frialsliga brenno stein ok falka. sva ok at
3 Iorsala tivnð ok svb<sidivm> eivsdem terre sancte kēmi til Þrandh(eims)
a þeso ari er vtgreizla þesa fiar var skipvt. A(rni) byskvp bra ok þegar
við vm Iorsala feit ok kom þat j Þrand h(eim) sem fyr var greint. Eptir
6 þetta reið A(rni) byskvp a Eyrar ok letv þeir vt jn festo sancti Bartho-
lomei apostoli en tokv Vag j Nor(egi) firir svnnan laðar infesto Proti
et Iacincti ok lagv þar nēr halfan man(vð) ok komo til Biorg(yniar)
9 infesto sancti Remigij. ok a þesso ari andað<iz> Vermvndr aboti at
Þingeyrvm .viiij. kal(endas) Janvarij.

<CAP LIV>

12 *Einni nott siðar en A(rni) byskvp kom til Biorg(viniar) bað Magn-
vs konvngr hann koma vt a garðinn j malstofv. Geck hann þangat með
klerkv m ok fylgdv honvm þangat herra Narfi byskvp. ok er þeir hofðv
15 skamma stvnd setið kom konvnggrinn inn ok tok A(rna) byskvpi blið
liga ok mintiz til hans ok bað hann gvði velkominn. ok eptir litla stvnd
geck konvnggrinn vt. Nock[ru sydar umm dagenn <sende kongurinn>
18 herra Jv[ar] Gudlaugs] s(on) til [biskops, og bar hónum kvediu Magnúsar
kongs og bydur hónum j bod sitt] nēst[a dag epter, enn þad var jn festo

1–2 konvngdominn] kongenn *J.* 2 brennestein *B¹J.* so *B¹⁻³Ú.* at²] ÷ *B².*
3 tivnð] tyunder *B.* ok—sancte] ÷ *B⁴Ú.* ok—kēmi] kome ä þessu are *J.*
svbsidivm] laud *B¹,* sñd *B²,* lannd *B³,* skr. þb *R* (*skammstöfuninni svipar til orðsins*
land (ld) *I.* 1). ciusdem *B².* kiæmest *B¹.* 4 er] var *J.* var] ÷ *J.* 5 fied
BÚJ. 6 Eyrar] Eymar *B¹,* + til siglingar *J.* þeir vt] ö.r. *B⁴.* 6–7 þeir—
apostoli] i haf a Bartholomeus messu *J.* 7 en] og *B⁴.* Noreg *Ú.* infesto] in
festo *B^{1.2}.* 7–8 infesto—Iacincti] ÷ *B^{3.4}ÚJ.* 8 et] ÷ *B².* Iacincti] Iarnotti
Hiacincti *B¹,* deiarum hiacincti *B².* nēr] nærre *B³.* komo] föru svo *B⁴.*
Biörgvinar *B^{3.4}ÚJ.* 9 in festo *B¹⁻³ÚJ.* infesto—Remigij] ÷ *B⁴.* Remigý *J.*
10 viij—Janvarij] 8. Januarj *B³.* kalendas] kalendarum *B¹.* Janvarij] Januarý
og þotte þad stor skade *J.* 12 Einni] skr. einni en eyða framan við orðið fyrir
upphafsstaf *R,* Eirnre *B¹.* sidar] + adur *B¹.* en] er *B³.* Biörgvinar *B⁴J.* 13
garðinn] g skýrt *m.a.h.* *B¹.* malstofv] malstefnu stofu *Ú.* Geck—þangat] tví-
ritað *B¹.* 14 ok¹—þangat] honum fylgde eirnenn *J.* fylgde *B.* Narfi]
skammstafað *R.* *B³.* 15 kongr *B³.* 15–16 tok—stvnð] heilsade Arne biskup
honum, enn hann tok honum blýdliga og bad hann guduelkomenn vera og
mintist til hanz, og ad lýttille stundu lidinne *J.* 15 Arna byskvpi] Arne biskop
hónum *B¹.* 16 gud *B.* 17 konvnggrinn] kongr *B³.* sende kongurinn]
þannig *B^{2.4}ÚJ,* sende kongr *B³,* ÷ *B¹.* 18 Jvar] Jfar *Ú,* klesst *B¹.* Gudlaugs
son] Gudlqgs son *B⁴,* ÷ *B³.* og] hann *B².* Magnúsar] Magnus *Ú,* ÷ *J.* 18–19

sancti Francisci þui hann hafde] þa v[eitslu dag. Margar sæmder þa Arne
 biskop af Magnuse konge þann] vetr [og eirn dag j jola föstu þa er hann
 sat ad matborde,] kom þar [jnn fyrrnefndur Jvar Gudlógsson og bar ³
 hönnum kvediu] Magnvs konvn[gs, þar med talade hann þesse *ord
 hans. Eg veit ad herra biskop] þarf n[ockud j bu ad afla, nu vilium
 ver fa hönnum, c laxa og skr]eiðar. [halfa lest malls, og med oss mun ⁶
 hann vera umm jol, og þeir hans] menn sem [hann vill. Var hann med
 kongenum umm jöl og pascha, og alla veitslu] ðaga [, hann þa af hönnum
 jola giöf *balldikinn þad sem hann gaf herra] Rvn(olfi) [abota j Vere ⁹
 þa hann kom til Jslands.

CAP *LV

Ad lidnum þessum vetre fieck Ar(ne) biskop þann skada sem sam- ¹²
 eignlegur var allre Nor(egs) christne, ad hinn himneske] faðir I[esus
⁷¹⁴ Christus kallade til sin virdulegann herra Magnus kong jn ad]uent[
 beati Nicholai j Barin. Var sa skade so mikill ollu] landzbv[enu, enn ¹⁵
 einkannlega klerkunum, sem forðum var frafall] hins [agiæta Iosua
 kongs. Var þo herra Arna biskope skiotare skade] at d[auda þessa
 hofdingia hins dyrdlega, þuiad þa kom virdu]ligr [herra Jon erchebiskop ¹⁸

Magnusar kongs] kongsinz B^2 . 19 bydur] þad ad Magnus kongur baud J . ||
 1 sancti] beati $ÚJ$. Francisi J . þui] þuiad $B^{2,4}ÚJ$. þa²] þäg B^4 . 2 af]
 ad $B^{2,4}ÚJ$. Magnus $Ú$. og] þad var J . j] ÷ $Ú$. þa—hann] er Arne biskup J .
 3 fyrrnefndur] nefndur B^4 , + herra B^3 , ÷ B^2 . Gudlógsson] Gudlaugsson $B^2Ú$,
 ÷ $B^{3,4}$. og] ÷ B^3 . bar] yfir *linu í stað birt(?) í linunni sem er dregið út* B^1 .
 4 Magnvs] Magnusar B^1 , ÷ B^3 . 4–6 talade—fa] talandi, ad kongurinn giæfi B^4 . 4
 ord] + til B^1 . 5 nockurz J . 6 c] j^c B^3J . skreiðar] + og J . mallts $B^{3,4}ÚJ$.
 oss mun] *breytt í honum munde* B^4 . 7 umm] + aull J . 7–8 og—jöl] ÷ B^3 .
 7 vill] villdi B^4 . 7–8 Var—jöl] ÷ B^2 . 7 hann³] + og B^4 . 8 kongenum]
 honum $Ú$, konge J . og¹] + vmm B^2 . hann] og $B^{3,4}J$, ÷ $Ú$. þäg B^4 . 9
 balldikinn] þannig $ÚJ$, ballskinn B . sem] er $Ú$. sem—gaf] gaff biskup sydan J .
 Runolf B^3 , abota] á *eftir Vere* B^2 . j Vere] ÷ B^4 . 10 þa]+ er $B^{2-4}ÚJ$. 12
 þessum vetre] *virðist breytt úr þrem vetrum* B^1 . vetre] *breytt úr vetrum* B^1 .
 13 Noreg(!) $B^{2,3}$. christne] krwnu J . hinn] sæ J . 13–14 faðir—Christus]
 Gud burt J . Iesus Christus] ÷ B^4 . 14 virduligan B^{2-4} . herra] ÷ B^3 . 15 Bärin
 B^2 . svo B^4J . 16 frafall] for föll B^3 . 16–17 hins—kongs] Josuæ hofd-
 ingia $Ú$. 16 Josuæ B^{2-4} , Josue J . 17–69,3 Var—manna] ätti nü ad hallda
 þad biskupa þing sem ädur var nefnt, og lagdi (*dregið út*: hann s.) Jön
 erchibiskup sem nockra öbljidu ä Árna biskup B^4 . 17 biskope] biskupz B^3 .
 at dauda] ÷ J . þessa] þess B^3 . 18 hofdingia—dyrdlega] dyrdliga hofdingia $Ú$,
 agiæta hóffdingia og hinz dýrlega kongz J . dyrdlega] y *virðist breytt úr* i B^1 .

jn festo trinitatis ad hallda þad biskopa] þing s[em fyrr var getid og
 lagde a hann oblydu ad þui sem truest fyrer af] flvtn[ing edur under-
 3 grópt jllgiarnra manna, og gaf honum þær saker ad] hann hef[de framar
 enn biskop sæmde verid hallur under kongenn, enn m]innr v[nder
 erche biskopenn, ad fyrer þad yrde under fotum troded frelse] kirkionn-
 6 [ar. Enn hvar hefde nu Arne biskop fulltings ad leyta er Magnus] kon-
 vngr var [lidinn og mætte ei þetta amæle bera af Arna biskope, og þad
 visse] at með [þui hafde hann umm litenn tima ei framm halldid kyrki-
 9 unar] retti at [hann trude fyrer þessar sinar bid stunder, ad hun
 munde a leingdar] fagna [meiga fremra rette, nema þad ad treysta a
 sialfann] sannleik[enn, og seigia sialfum erchebiskope hvad ed satt
 12 var, og syna] honum sat[t lytelæte, og jafnskiott sem herra erche biskop]
 vissi sa[nnann hans godvilia til sin og so atfor] 00000000000000 sva
 frama[rlega buenn ad bæta þa hlute ef] 0000000000000000 v[eri a ta][lder,
 15 ei ad sydur þo hann þættest fyrer] 0000000000000000 sem þesi [hinn
 gode madur Ar(ne) biskop. Er nu] 000000000000000000000000 byskvp
 tok [hann sem skinsamur *fader] 000000000000000000000000 j
 18 fvllkom[na sætt og blydu, þviat] 000000000000000000000000vm rav[nar

þuiad] þui \dot{U} , ÷ B^3 . virdugligr] virduligur $B^{2,3}\dot{U}$, virdelegur J . herra] ÷ B^3 . ||
 2 truest] tynest B^3 . af] ÷ B^3 . 3 framar] frekar J . 4 biskop] biskupi $B^{2,3}\dot{U}J$,
 ÷ B^4 . sæmde] somdi B^2 , samde J . enn²—vnder] meir enn B^4 . minnr] minna
 B^1J . 5 ad fyrer] af þui B^3 . 5–70,5 ad—a] hvar ä möti Äрни biskup afsakadi sig
 og saman taldist aptur B^4 . 6 hvar] hann (\hbar) B^3 . 6–12 hvar—satt] er Arne
 biskup fornam þetta fann hann erche biskup og tiade honum allann sannleýk med
 mesta J . 6 hafde $B^2\dot{U}$. Arne—fulltings] fulltyngis Arna biskupz(!) B^3 . 7
 mætte $B^{2,3}\dot{U}$. og²] er B^3 . 8 með þui] ÷ B^2 . hafde hann] *skrifað* hann hafde
en röð breytt B^1 , ö.r. B^2 . 9 trude] + ad \dot{U} . 9–10 ad—munde] mundi hun \dot{U} .
 9 hun] hann B^3 . 10 a leingdar] alhugdar B^3 . rette] + og være þui ei räd \dot{U} .
 11 sannleikann $B^3\dot{U}$. sialfum] ÷ B^2 . ed] er $B^3\dot{U}$, ÷ B^2 . 12 herra] ÷ B^2 .
 13–70,2 *Hér hefur skinnbláðið verið skert að neðanverðu við allar uppskriftir R. Á*
spássiú B^1 *stendur*: Þetta er oskilid, var rifid af horne bladsens seiger skrif:. 13
 sannann hans] ö.r. B^2 . til sin] syner(!) B^2 . atfor] ad fór B^2 . atfor—sva] ÷ \dot{U} .
 sva] so $B^{1-3}J$. 14 buenn] sem hann væri uidbuinn \dot{U} . 14–17 v[eri—tok] æ talder
 være og beuýsadist, og hier epter tok erche biskup J . 14 a talder] ötaldir B^3 . 15
 ad] a \dot{U} . þött $B^2\dot{U}$. hinn] b.v. *yfir linu* B^1 . 16 gode] *breytt úr* godur B^1 . Er
 nu] *orðin tilheyra næstu málsgrein á undan* $B^2\dot{U}$. 16–17 byskvp tok] þa tok erchi-
 biskup \dot{U} . 17 skinsamur fader] skynsaman B^3 . fader] *þannig* $B^2\dot{U}J$, fry B^1 .
 18 sætt] ast J . 18–70,3 þviat—honum] skyllidi þui ei þessi biskup raunar stofum
 sleiginn vera, helldur þeim af sier hrinda, kosta kappz ä stolinn ad styrkia, klerka
 riett ei lata, ef honum mætti \dot{U} . 18–70,5 þviat—a] og var med honum optliga sijdan

undur biskop skiotlega heimleydiss og skildust] þeir byskvp[arner med
blydu. A þessu sama are hafde andast herra N]ich(olas) pafi [j hans
3 stad kom Marteirn pave, þa andadest Olafr Grenlendinga] byskvp.

[CAP *LVII

Þad sama sumar kom ut Lodenn leppur j Vestmanneyar med bod-
6 skap hins unga kongs, og] með honvm [herra Jon, þeir hofdu med ferdar
nya lögbok til landsin]s þa sem [kongurenn baud ad log leyda. Lodenn
þesse hafde verid] nockorvm [*sinnum med sendingum Magnusar kongs
9 til jmissra landa, og so u]t j Babi[loniam, var hann af þessu miog frægur.

CAP *LVIII

Pennan tima *hafde syslu fyrer utann Þiors a Asgrimur] Þorsteins
12 s(on) [broder Eyolfs Ofsa, hann hafde vered j fyrstu sudur umm lan]d j
travsti [Ar(na) biskops med hyske synu. Hann atte Gudnyu dotter
Mana] or Gnv[pufelle. Þau attu þesse born, Ey]olf er at[te Gudrunu
15 d(ottur) Gards ur Austfiordum Mane] er feck 000000000 [d(ottur) Pals
af Hvalsnese med meinum, og var umm] þat hri[d] 00000000000000000
[Jon og Þorsteirn er vyglur tok af] A(rna) byskvpi 000000000000000

skiotlega heimleydiss] til Hola *J.* 1–2 og—blydu] ÷ *B*³. 1 skildu *B*². þeir] ÷ *B*²*J.* 2 sama] ÷ *B*^{2,3}. hafde andast] andadest *B*³. herra] ÷ *B*^{2–4}*J.* Nicholäus *B*⁴. Nicholas pafi] paue Niculaus enn *J.* 3 Marteirn] Marthin: *B*², Martinus *B*^{3,4}*ÚJ.* pave, þa] æ þessu are *J.* Öläfur *B*². 5 Þad—sumar] Svmar þetta ed sama *B*². sumar] + eptir *B*³. kom] + og *J.* Vestmanneyar] Vestmanna eyar *B*^{2,4}*Ú.* Vestmanna eým *J.* 6 ferdar] ferdes *J.* 7 kongur *B*^{2,3}. 7–8 Lodenn þesse] ö.*r.* *B*². 8 nockrum *B.* sinnum med] þannig *B*^{2–4}*ÚJ.* stundum i *B*¹. Magnus *ÚJ.* 9 jmissra] ymissa *B*²*Ú.* ýmsra *B*³*J.* suo *J.* miog frægur] ö.*r.* *B*². 11 Penna *B*^{3,4}*ÚJ.* tima] breytt i timann i linunni *m.a.h.* *B*¹. hafde] þannig *B*⁴, hofdu *B*^{1–3}*ÚJ.* syslur *B*³. utann] austann *B*⁴. 12 broder—Ofsa] ÷ *J.* vered] á eftir fyrstu *J.* 13 biskops] biskupe(!) *B*². dottur *J.* 14 Gnvpufulle] + og *B*³. 14–72,8 þesse—sonar] mǫrg börn *B*⁴. 15 dottur¹] dötter *B*². Austfiordum] + og *B*³. Mana *J.* feck] eyða er á eftir orðinu i *B*², eyðumerki *B*¹. 15–72,8 dottur²—sonar] þessi texti stentz á við 69,13–70,3, og hefur vantað neðan af horni blaðsins við allar uppskriftir bókarinnar. Texti *B*¹ er hér fyllstur, og er honum fylgt hér. (Þess má geta, að leiðrétting *C*-handritanna er svohljóðandi: 72,1–8 dotter—nefndr] Asgrimr var monnum miog dár, af þeim sökum er hann var med (eyða) at Flugumyar brenno, og med Eyulfi brodur sinum j Gelldingaholli at drápi Odds Þorarinssonar). 15 Pals] Kälz(!) *B*². 16 Hvalsnese—hrid] Hvalnese *B*³. 16–72,8 og—sonar] ÷ *Ú.* 16 hrid] + er *B*², + mikel, hann ätte og *J.* 17 Þorstein *B*²*J.* töku *B*²*J.* byskvpi] eyða er á eftir orðinu i *B*², eyðumerki *B*¹. || 1 dottur

000000000 [d(otter) s(yra) Orms Ogmundar sonar a Kyrki]v þę ok
 0000000000000000000000 [Oddur son herra Þorvardar Þorarins]
 s(onar) ok voro 0000000000000000000000 [so Solveig. Asgrimur ³
 var monnum] miog 000000000000000000000000 [dar af þeim
 sokum er hann] var með 000000000000000000000000 [*Hrana
 Kodrans syne ad] brennv 0000000000000000000000 [Gelldinga ⁶
 hollte med fyrrnefndum] 000000000000000000000000 [*Odds
 Þorarins sonar, fyrr nefndr Eyiofr broðir Asgrims hafði att[a] við
 sinni eigin kono Þvriði Stvrlv d(ottor). sv var lavngetin son þann er ⁹
 Þorðr [h(et)] ok d(ottor) er Borghilldr h(et). hon hafði gipt verit þeim
⁷¹⁶ manni sem Erlendr h(et) ok var s(on) [I]ons or Asi Sigvrðar s(onar) en
 hon misti hans skiott. Eptir þat feck hennar Loptr Helga s(on) ok ¹²
 Asbiargar systor A(rna) byskvps með hans framkvęmd. ok þęgar er
 þesar męgðir tokoz varð mikil vinatta með A(rna) byskvpi ok fyr-
 nefndvm Asgrimi. feck hann með hans fvltingi ok framkvęmð hvar- ¹⁵
 t<v>eggia syslv firir svnnan firir vtan Þiors a með herra Rafni. En þviat j
 þenna tima þotti engi maðr vera nema hann vęri vin A(rna) byskvps. tokv
 margir at skipta sinv hvgar fari til þesa sama Asgrims. Nv þviat herra As- ¹⁸
 grimr atti enga staðfestv setti herra byskvp hann niðr a þat land er a Bavg-

*B*². 1–3 dotter—Solveig] Herra Þoruardur ätte þann son er Oddur hiet og
 dottur er Solveig hiet *J*. 1–8 dotter—sonar] ÷ *B*³. 1 syra] ÷ *B*². ok] á
 eftir orðinu er eyða í *B*², eyðumerki *B*¹. 3 sonar] ÷ *B*¹. 3–8 ok—sonar]
 eyða í *B*². 3 Asgrimur] + Þorsteinson brodur Eiólfr Þorstein: *J*. 4 miog]
 eyðumerki *B*¹. 4–5 þeim—er] þui *J*. 5 Hrana] þannig *J*, Hran *B*¹. 6 ad
 brennv] j *J*. brennv] brenn *B*¹. 7 med fyrrnefndum] ad drápe *J*. fyrrnefndum]
 eyðumerki á eftir orðinu *B*¹, línustúfurinn er máður og ólæsilegur *R*. 8 Odds
 —sonar] þannig *J*, Odd og þar *B*¹. fyrr nefndr] ÷ *J*. Eyiofr] + ofsi *B*⁴, +
 Þorsteinson *J*. att] þannig *B*^{1,2} *ÚJ*, att *B*^{3,4}. 9 eigenkuinnu *J*. Stvrlv
 dottvr] Sturludotter *B*^{1,2} *J*, ÷ *B*³. sv—lavngetin] innan sviga *B*⁴ *J*. lavngetin]
 + þau áttu *Ú*. 9–10 son—het¹] ÷ *B*³. 10 ok] + adra *B*³. dotter *B*^{1,2} *J*. hafði
 —verit] var gipt *B*³. 11 sem] er *B*^{1,2} *J*. Ellendur *B*³. son] sonur *B**J*. Sugurdar *B*⁴.
 Sigvrðar sonar] Sigurdarson *Ú*, ÷ *B*³. 12 hon misti hans] ö.r. *B*. Helason(!) *B*².
 12–13 ok—framkvęmð] med framm quęmd Arna biskups *B*³. 13 frammquęnd *B*².
 er] ÷ *B**J*. 14 með] + þeim *J*. 14–15 fyrrnefndvm] ÷ *B*² *J*. 15 fvltingi ok
 framkvęmð] ö.r. *B*². ok framkvęmð] ÷ *J*. 15–16 hvorutveggju *B*¹ *J*,
 huórtueggju *B*^{2–4}. 16 sýslur *J*. svnnan] + og *B*². firir²] og *B*³.
 Þiors] Þorzness *Ú*. þviat] þui *B*³. 17 þenna] þennann *B*¹ *Ú*, þann *B*³.
 þottist *Ú*. vinur *B*⁴. 18 margir] + til *J*. skipta] + þessu *J*. sinv] ÷ *B*.
 til—Asgrims] vid sama Asgrým *J*. þesa sama] ÷ *B*³. sama] ÷ *B*¹. þviat]
 þui *B*³. 19 enga] aungva *B*^{1,4} *ÚJ*, óngu *B*², óngann(!) *B*³. herra] ÷ *B*^{2,4}.

stoðvm heitir niðri a Eyrar backa. þat land hafði herra A(rni) byskvp keypt
 at Theoballdo Vilh(ialms) s(yni) þeim er atti Margreto d(ottor) Barkar
 3 Orms s(onar) er þar hafði lengi bvit ok gefit at moti Dal vndir Eyia-
 fiollvm. þat land sem Sigvarðr byskvp tok vndir Skala hollz stað j
 profenntv Þvriðar Orms d(ottor) ok Arnfriðar Biarnar d(ottor) syst
 6 Vigfvs or Dal. [H]afði A(rni) byskvp j fyrstv þa er hann kom til stols-
 ins sett j Dal Magnvs broðr sinn en a Bavgstaði eptir landa skiptið.
 Nv þviat hann rymði firir herra Asgrimi for hann heim j Skala hollt
 9 ok var þar stvndvm en stvndvm j Seltiarnar nesi ok með honvm Elli-
 sif Þorgeirs d(ottir) or Holhti. þes er fyr er nefnðr. Andresi syni þeira
 let herra byskvp kenna ok vigði siðan. En Villborgv d(ottor) þeira
 12 gipti hann Þorsteini syni Hafriarnar Styrkars s(onar) lavngetnvm.
 þesi Hafforbiorn bio j Seltiarnar nesi ok var broðir Rvn(olfs) abota j
 Við ey. hann hafði fyrrvm atta Vilborgv d(ottor) Þorgeirs j Holhti
 15 vndir Eyia fiollvm. ok var þeira s(onr) Gizor. En j þenna tima atti hann
 Gvðrvn Þorlaks d(ottor) syst A(rna) byskvps. Þav voro storavðig at
 penningvm ok engi maðr matti j þann tima iafnaz við Hafrb[iorn
 18 ad hyb]ylvm ok bvriscv sa sem j bonða tali var. hellt ok herra byskvp
 [miked] tal af honvm.

1 niðri] nidr B^3 , þannig neðanmáls en mundi efst i næsta dálki $Ú$, ÷ B^2 . herra] ÷ $B^{2.4}$. Arnij ÷ $B^2 Ú$. byskvp] ÷ B^1 . 2 Theoballdo] Þorualldi $Ú$. dotter $B^1 Ú$. Barkar] Bärðar B^4 . 3 sonar] ÷ J . at] æ J . Dal] land B^3 . 4-5 Eyiafiollvm] + Dal þar er B^3 . 4 sem] er J . Sigvarðr] Sigurdur B^{1-3} , Sighurdur J . Skálholltz $B^{2.3} J$. 5-6 Þvriðar—Dal] þad land sem Sijguardur biskupz(!) (tvíritað) $Ú$. 5 dottor¹] dotter $B^{1.2}$. 5-6 ok—Dal] ÷ B^3 . 5 dottor²] dotter $B^{1.2}$. 6 Vyfus B^1 . j—þa] fyrst J . þa] ÷ B^3 . 7 sett] seijnt(!) $Ú$. broder $B^{1.3}$. broðr sinn] ÷ $Ú$. skjiptinn $Ú$. 8 Nv] + fyrer B . þviat] þui B^1 . ræmdi(!) $Ú$. herra] ÷ B^2 . 8-9 for—stvndvm¹] var hann stundum i Skalholltj J . 8 Skálhollt B^3 . 9 j] æ $Ú$. Seltiarnese(!) B^2 . ok²—honvm] med J . 10 Þorgeirs dottir] ÷ B^3 . þes—nefnðr] ÷ B^3 . fyr er] fyrer $Ú$. er²] var $B^{1.2.4}$. nefndr] nefnt B^1 . 11 herra] ÷ $B^{2.4}$. byskvp] Arne J . dotter $B^2 Ú$. 12 syni—lavngetnvm] Hafriarnar Stjrkarz sijni laugriettu manij $Ú$. Styrkars sonar] ÷ J . sonar] syne B^{1-3} . 13 Hafbiörn $Ú$. j¹] æ $Ú$. ok var] hann var Stjrkarson J . Rvnolfs] skr. Rvner R , Runer $Ú$. 13-14 j²—ey] ÷ B^3 . 14 fyrrvm] fyrre $B^2 J$, fyrr B^3 . ätt $B^{2.3}$. dotter J . Þorgrimz $Ú$. j] vr J . 15 ok—Gizor] ÷ $Ú$. son $B^2 J$. þenna] þann B , þennann $Ú$. 16 dotter $B^2 Ú$. syster $B^2 Ú$. biskup $Ú$. þaug $Ú$. stór audug $B^2 Ú J$. 17 ok] ad J . eijnginn $Ú$. j] ÷ $B^{2.3}$. Hauard(!) $Ú$. 18 bvriscv] bue sinu BJ , buij $Ú$. taulu $Ú$. var] voru J . herra] ÷ B^4 . 19 honvm] hanz(!) $Ú$. || 2 A—timvm] Þenna týma B^3 . A—sva] Svo var

〈CAP LIX〉

〈A〉 þessvm timvm var sva kært með herra A(rna) byskvpi ok fyr-
nefndvm herra Asgrimi at engir menn gatv nær [j adra] skal lagt en ³
þei[r vill]dv þar sem þeir stoðv einn veg at malvm. J þenna tima var
Loptr magr Asgrims reðis maðr a staðnm j Skala hollti.

〈CAP LX〉

6

〈S〉a maðr bio j Rvna en stvnðvm j Miðfelli sem Biorn h(et) ok var
Þorsteins s(on) hann var goðr bondi ok atti Þoro Hiarranda d(ottor)
frendkono byskvps. þesi maðr vard missattr við herra Asgrim. *Biörn ⁹
atti marga sono Steinmoð ok Sæmvnð Eyiolf ok Þorlak. Nv þviat hann
¹⁷var lvt seigr maðr hellt hann vm stvnð mali sinv sva at hann gaf eigi vpp |
^{223r}og j þetta mal kom hann Lopte magie sinum med sier. H(e)rra *Asgrime ¹²
la þad illa er Loptur mat annann mann ei oframar enn hann, og þui
leytade hann þejm badum saker ad fä, og þui næst komu þeir menn er
þad fluttu, ad þeir Biörn og Loptur hofdu talad osæmelegar til kong- ¹⁵
^{223v}domsens enn byrjade. | Honum þotte ef þetta profadest satt nalega falled
j *kal sitt, og hliop upp mióg vid. Þetta giordest a þui äre er Eindride

*B*². var—kært] ÷ *Ú*. sva] so *B*^{1,3}*J*, + miked *J*. herra] ÷ *B*^{2,4}. 2–3
fyrnefndvm] ÷ *B*². 3 herra] ÷ *B*⁴. aungver *BÚJ*. 3–4 nær—villdv] æ
unnid *Ú*. 4 þeir²] + villdu og þar þeir *J*. at] fjrer *Ú*. þenna] þennann *B*^{1,2},
þann *Ú*. 5 reðis maðr] radsmanz(!) *Ú*. a staðnm] ÷ *B*². j] ÷ *B*¹. Skál-
hollte *B*³*J*. 7 Sa maðr] ö.r. *B*². 7–9 bio—maðr] er Biörn hiet Þorsteinsson
(mægdur Arna biskupi) *B*⁴. 7 j²] ä *J*. 8–9 ok—frendkono] hann atte þa konu
er Þora hiet og var frændkona Arna *J*. 8 Hiarranda] Hierandar *Ú*. dotter
B^{1,2}*Ú*. 9 byskvps] biskup(!) *Ú*. þesi maðr] þeirra manna *Ú*. Biörn]
leiðrétt af útg., Þorðr *RB*^{1–3}, Þrandur *Ú*, hann *J*. 9–11 Biörn—maðr] og *B*⁴.
10 ok¹] ÷ *B*³*J*. Sæmvnð] Seming(!) *Ú*. ok²] ÷ *B*³. Nv þviat]
÷ *B*³. 11 var] ÷ *Ú*. hlutseigur *B*^{1–3}. hann¹] og *B*³. vm stvnð] ÷ *B*⁴.
stvnð] stunder *B*^{1,3}*Ú*. 11–12 sinv—og] mijklu *Ú*. 11 sva] so *B*^{1–3}*J*. sva
—hann] og *B*⁴. ei *B*^{1–3}*J*. vpp] *hér þrýtur blaðið í R*. 12 og] ÷ *J*. j—
hann] kom i þad *B*⁴. hann] + og *J*. magie sinum] rædezmanne *J*, ÷ *B*³. sier]
÷ *Ú*. Herra] ÷ *B*³. 12–13 Herra—hann] Enn Ásgrimi lijkadi þä enn midur *B*⁴.
Asgrimi la] þannig *ÚJ*, Asgr. sa *B*^{1–3}. 13 er] ad *B*³, uid(!) *Ú*. Lopti(!) *Ú*. mann]
virðist manni(!) *Ú*. mann—oframar] meyra edur framar *B*³. hann] sig *B*³.
þui] þad *Ú*, ÷ *B*^{3,4}. 14 hann] þui *B*³, vid *B*⁴. þejm badum] ö.r. *B*⁴. ad] ÷ *J*.
fä, og] fäst *B*⁴. næst komu] nest kom *Ú*. 15 þeir] þessi *B*³. Lopur(!) *Ú*.
hofdu] hefdu *B*³, hefdi *ÚJ*. osæmelegar] osæmeliga *B*³ *Ú*, *fyrst ritad* osæmiliga *en r*
b.v. yfir linu *B*². 16 enn byrjade] ÷ *B*³. byrjade] biodandi *Ú*. 16–17 Honum—
vid] ÷ *B*⁴. 16 ef] ÷ *Ú*. þetta] suo *J*. profadest] ÷ *Ú*. 17 kal] þannig *ÚJ*, kall *B*.

Boggull for med kongs bodskap. Herra Arne biskop giorer honum þetta
 j kunnleika opennbertt, enn Eindride giórer sig heytann her umm, og
 3 stefner þeim badum utann þegar j stad. Þeir fara nu skiott, og sækia ad
 herra biskop ad malenu, enn hann kemur því vid ad þeir eiga fund
 ad þessu aller herra biskop og h(erra) Asgrim⟨ur⟩ og Eindridi bonde.
 6 *Þeir Loptur og Biörn afsaka sig og verður ei so adburdurenn ad naud-
 syn stæde til undann færslu. Þui vard það ad *sætt ad þeir soru trunadar
 eyda herra Magnuse konge og Eyreke k(onge) og so hertoganum Hakon.
 9 Þeir logdu til þess hond ä bok og þui skutu þeir til guds ad þeir skylldu
 honum holler og truer leinelega og opennberlega, og hvorge vera j mote
 kongs ummbods manne þar sem hann talade lóg og rettinde. Effter
 12 það gaf Eindride bondi upp utann stefningar og sættust þeir herra As-
 gr(imur) og Biörn. Voru þeir Loptur magarner epter það hiner bestu viner.

CAP *LXI

15 Nu er j annann stad fra Lodenn ad seigia þegar hann hafde sied rad
 fyrer skipe og varnade sinum foru þeir herra Jon lógmadrur þingum yfer

og hliop] j lopt *Ú*. gierdist *Ú*. Jndride *J*. || 1 Boggull] borgull *Ú*. bodskap]
 skap(!) *B*⁴. Herra] ÷ *B*². giorer] gierdi *Ú*, giórde *J*. 2 kunnugleijka
Ú. opennbertt] ÷ *B*²⁻⁴ *ÚJ*. Eindride] Jndride *B*³*J*, Aunundur(!) *Ú*. giórde
*B*⁴. heytann—umm] hardann *Ú*. 3 stefndi *B*⁴. Þeir fara] *ö.r.* *B*².
 fara] finna *B*³. 3-4 fara—herra] söktu Arna *B*⁴. fara—biskop] sækia nu og
 fara ä fund Arna biskupz *J*. 3 ad] ÷ *B*². 4 herra] Arna *B*³. biskop]
*marklaust strik á eftir p, síðast í línu B*¹. ad malenu] ÷ *B*³. enn—þvi]
 kom hann því þä *B*⁴. eiga] ättu *B*⁴. 5 þessu aller] mälinu *B*⁴. herra¹]
 Arne *B*^{2.3}. og¹] ÷ *B*^{2.4}*J*. herra²] ÷ *B*³. og²] *b.v. yfir línu B*², + herra *J*.
 Eindridi] Aunundur(!) *Ú*, Jndride *J*. bonde] böggull *B*², ÷ *B*³. 6 Þeir] þannig
*B*² *ÚJ*, þuiad *B*¹, ÷ *B*³. 6-7 Þeir—Þui] ÷ *B*⁴. verður—Þui] ÷ *J*. 6 so] sä *B*^{2.3} *Ú*.
 adburdurenn] aburdurinn *B*², atburdurinn *B*³, atburdur *Ú*. ad] er *B*^{2.3}. 7 stæde]
 standi *Ú*. uærd(!) *Ú*. vard það] *ö.r.* *B*⁴. það ad] þar ä *B*³. sætt] þannig
B^{2.4}, sett *Ú*, sätt *J*, sættst *B*¹. 8 herra] ÷ *B*³*J*. og¹—konge] ÷ *Ú*. Eirijke *B*².
 so] svo *B*⁴, ÷ *ÚJ*. hertoganum] hertuganum *B*²⁻⁴, hertoga *J*. Hakone *B*²⁻⁴ *ÚJ*.
 9 til guds] ÷ *B*⁴. 10 thrüer *B*³. leinelega—opennberlega] leint og opinnbert *Ú*.
 vera] *skrifad uar og er-band framan við orðið sem e.t.v. á að vera leiðrétting Ú*. 12
 Eindride] Jndridi *B*³*J*, Aunundur(!) *Ú*. utann] ÷ *B*³. stefningnar(!) *Ú*. herra]
 ÷ *B*⁴ *Ú*. 13 Voru] og *Ú*, *yfir línu í stað Og sem dregið er út B*¹. Loptur magarner]
ritað magarner Loptur en röð breytt síðan J. það] + vrdu *Ú*. hiner] ÷ *B*^{2.3}.
 15 Nu—Lodenn] Þad er frá Lodni *B*⁴. j—stad] ÷ *B*³. fra—seigia] ad seigia
 fra Loden Lepp *J*. 16 og—sinum] sijnu og varnade *J*. varade(!) *B*². lógmadrur]
 laugmann *Ú*. || 1 landed] land *B*³. herra¹] ÷ *B*²⁻⁴. herra²] ÷ *B*^{2.4}. hertoga

landed med bodskap herra Eyreks kongs og herra Hakonar hertuga, og liet sveria þeim land og þegna hvar sem þeir foru, og lietu menn skiott til þess. Og til þess ad Ar(ne) biskop liet sig sanann vin kongdömsins, 3 sor fyrrnefndur Loptur frændi hans med bondum þennann eyd.

CAP *LXII

Þann vetur var h(er)ra Lodenn og med sveina sina j Seltiarnar nese 6 med fyrr grejndum Hafurbyrne og veitte hann allstormannlega og voru þa kyrr ein tydinde. Og er vor kom foru þeir Jon logmadur þann hluta lands, sem öfarenn var umm hausted, og er dro ad þinge biuggust menn 9 til ferdarennar, hvör af sinum hierödum. Herra Ar(ne) biskop reid til þings, og med hönum margtt lærðra manna enn h(erra) Lodenn og aller handgeingner menn med hönum. A þessu hauste og umm veturenn, 12 178 höfdu menn siena bok þa er herra Jon for med. Fanst monnum so sem marger hluter være j henne miög fr(e)ker, umm obota mal og adra hlute þa sem ohendter voru landsbuenu. Biskope þotte og marger hluter j 15 henne mote guds lögum. Var það þa rads tekid, er hun var skodud ad logtaka hana ei alla. Ritudu þa sier hvörier það sem ei villdu sæma nie 224rjata. |Voru j eirn stad biskop og klerkar og viner biskops, j audrum stad 18 handgeingner menn, j þridia stad voru bændur. Herra biskop villde þan cap(itula) ei samþyckia ad eirn være logmadur yfer lands lögum og guds lögum hvört sem kongur villde lógmenn hafa eirn edur fleyre, sa 21 annar ad umm þa hlute sem heyrdu til villu skyllde kongur sekter eirn af taka, og so umm þa sem sialfer tynde sier, og umm *obota mal, og so

B²Ú. 2 liet] lietu *B²⁻⁴ÚJ.* þeim] hönum *J.* 3 Og—þess] ÷ *B³Ú.* Og—ad] ÷ *B⁴.* ad] + herra *Ú.* sig] + finna *B⁴.* 4 bondum] bændum *B²J.* þenna *B⁴J.* eyd] hér þrýtur *Ú.* 6 Þenna *B³.* Þann—og] Herra Lodinn var þenna vetur *B².* herra] ÷ *B³.* og] Leppur *J,* b.v. yfir línu *B¹,* ÷ *B³.* 7 fyrr grejndum] fyrrnefndum *B³⁻⁴J,* ÷ *B².* 9 þinge] alþinge *J.* 10 ferdar *B².* huórer *B².* hierudum *B²⁻⁴J.* Herra] ÷ *B²⁻⁴.* reid] + og *B³⁻⁴J.* 11 herra] ÷ *B³.* 12 menn] ÷ *B².* 13 menn] þeir *B³.* siena] sied *J.* er] sem *B².* monnum] mörgum *B³.* so] svo *B⁴,* + j *J.* 14 være] á eftir henne *B³.* miög] ÷ *B³.* miög freker] ö.r. *B².* adra] ad breytt með hendi skrifara en ólæsilegt hvað undir er *B¹.* 15 lands byinu *B².* þotte] þöttu *B²,* þoctu *B⁴.* 16 er—skodud] ÷ *J.* 17 huorer *J.* sem] ÷ *B³.* 18 biskop] biskupar *B³.* og¹] ÷ *B⁴.* biskops] hans *B⁴,* + enn *B³.* 19 j] ÷ *J.* voru] ÷ *B³.* Herra] ÷ *B³.* 19–20 þan—ei] ey þann capitula *B³.* 21 lógmenn—fleyre] eirn lógmann edur fleyre haffa *J.* 22 ad] ÷ *B³.* heyrde *B²J.* sekter eirn] ö.r. *B²⁻⁴J,* + vpp bera og *J.* 23 og so¹] svo og *B⁴,* sa þridie *J,* ö.r. *B²⁻³.* þa] + menn *B⁴J.* sem—sier] er tündu sier sialffer *J.* tyndo

mörg voru nær xl. So og kvennagypingar, og ad hafa dom yfer hiuskap-
 ar malum, þad sem biskope einum heyrer, so og umm sektar bref kongs
 3 og erchebiskops, so og umm arftoku konu þeirrar sem leigenn verður j
 fodurgarde, og þeirra sem giptast ä laun, so og profan og dom, hvorsu
 hvor er loglega til arfs komenn, og umm testament, og ef kallmadur
 6 kvænast utann frænda rad, *ad hann hafe fyrregiörtt landskuldum og
 avexte fiar sins vid erffingia, umm arfsöl ad heilög kyrkia halde rette
 sinum *j því og audru, umm tyunda skipte ä haust og matgiafa til fa-
 9 tækramanna, ad þar hafe biskop rad yfer hvörier skipta skulu, og so umm
 afgiafer heilagra daga veydar, og umm kongs sakeyrer þar af, so og umm
 vitnis burde til lands bygdar, umm þad ef sa bydur ei frændum land er
 12 selia vill ad fyrer þad meige ei kaup riufa, umm abyrgd lands drottens
 ef hus falla a menn edur fienad, umm þad er *leigulidar eru skyllduger
 ad hafa so mörg hion, ad allar eingiar sieu a því lande unnar, umm
 15 þad ef nockur þarf hey ad kaupa, og ver eigande odde og eggju, og skule
 hann ogylldur, hvort sem hann fær sär edur adrar akomur, og einge
 miskun a mællt fyrr enn hann er adur drepenn, umm þad ad fie sie allt
 18 ur afrett reked, þegar iij vikur lifa sumars, umm þad ad kongur mætte
 vale veyda a hvors mans jordu er hann vill, enn þo samþyckte hann
 vid bændur, *lætur veyda a synum jördum, og þo so ad hann legge

*B^{3,4}. og²] + suo J. obota] þannig B²⁻⁴J, misritað obata B¹. og³] ad B²⁻⁴J.
 so²] suo J. || 1 voru] yfir línu í stað ad sem er dregið út B¹. xl] lx B². svo B⁴.
 So og] Jtem J. og¹] + vm B². 2 þad] þar B^{3,4}. einum] + til J. suo B^{2,4}J.
 sektar—kongs] sekter kongz brefa J. 3 svo B⁴J. sem] er J. 4 fodurgarde]
 + suo J. svo B⁴J. 5 hvor] eirn J. og¹] ÷ J. testament] testamentum B³,
 testamenta J. karlmadur B^{3,4}J. 6 rad] rädz B³. ad] þannig B²⁻⁴J, og B¹.
 fyrregiörd J. landskuldum] landskyllidum B^{2,4}J, + synum B³. 8 j—og¹]
 þannig B²⁻⁴J, og því B¹. matgiafa] matgiafir B^{3,4}, hér virðist hafa vantað í texta R.
 9 huorer J. svo B⁴J. 10 veida B². sakeyre B^{2,4}J. svo B⁴J. 11 lands
 bygdar] landskyllidar J. 12 þad] því J. ei] ecke B³, þad J, + þad B²⁻⁴. 13
 eda J. umm—er] jtem B³. er] ad B⁴. leigulidar] þannig B^{2,3}J, leigu leigar
 B^{1,4}. eru] sic B³. skyllder B^{2,3}. 14 svo B⁴J. mörg] ÷ B². 14–15 allar—
 þad] hann giete vnnid eijngiar allar. Jtem B³. 14 sie B^{2,4}J. vunnar B⁴. 15
 ef—þarf] er menn þurffa J. hey] + j bygdum J. eigande] ÷ B³. og²] edur B³.
 eggu J. 15–16 og³—hann] hann skule B³. 15 skule] skal J. 16 edur] + bana
 en dregið út B¹. adrar] ÷ J. 16–17 adrar—drepenn] bana B³. 17 umm—ad]
 Jtem B³. allt] + j en dregið út B¹. 18 ur] u ritað ofan í e-n ólæsilegan staf B¹.
 reked] tekid B². þegar] þa B³. umm þad] Jtem B³, Enn var þad og J. mætte]
 meige lata B³J. 19 vale veyda] ö.r. J. a—vill] ÷ B³. er] sem B². 20
 vid—lætur] getg.: at bændr láti útg. 1858. lætur] þannig J, ad kongur lætur þa B³,*

224^vverd epter, utann a|kyrkiu eignum, umm meinsæra menn og sak eyrer þar af, umm af eyringa. So villde og h(erra) biskop hallda þui fullkom-
 719 liga sem logteked var j logrettu anno domini m^o cc^o l iij umm allt 3
 landed, ad þar sem agreinde guds lóg og lands lóg þa skyllde jafnann
 guds lóg rada. J annann stad hofdu bændur ritad sier rollu ad þeir
 villdu þau ord sem j capitulo stodu og til christin rettar heyrdu lata 6
 standa til urskurdar kongs og erchebiskops. Þad var og mællt ad aull
 þau kaup hielldest sem vottar visse og handsolud være prettalaus og
 viellaus, og þeir menn keyptest vid sem kaupum sinum ætte ad rada, 9
 so og umm gipteng kvenna og leigu manna sem umm aunnur kaup,
 og þad hafa og hallda sem Magnus kongr gaf þeim ad aller menn sie
 frialser j þessu lande sinu gottze ad rada, umm laugaura og dilkfiar eign, 12
 umm bufiar abyrgd og skildaga er ad aungvu skal hafa, umm abyrgd
 a fulgu fie og hvorsu af hondum skal luka, umm vinnu menn og leigu-
 foll, umm þiofáfærslur og heytokur, umm fiarhalld omaga umm fatækra 15
 manna fluttning. Bændur hofdu og þad ritad j rollu ad aull *falslaus kaup
 skylldu föst vera þau sem einskes mans rette være hrunded j, umm hey-
 giafer ferdamanna, og ad hvör vill rada heyum sinum og annare eign, 18
 umm þad ei sie sialfur j vede, ef utlage verdur laus, umm abyrgder fulgu
 fiär, umm lan ef sialfur tynest med, umm mannelde ad hreppstiornar
 menn semie, umm dilkfie ad þeir eige sem jord eiga under, umm vinnu 21
 menn og leigu skerder, ef leingur <er> ovirkur enn viku, umm helge tuns

+ kong B², + kongur B^{1,4}. og—so] so og B³. svo B⁴J. || 1 mein-
 særa menn] meinsære J. sakeyre B⁴J. 2 umm—eyringa] ÷ J. Suo
 B^{2,4}J. villde—herra] og villde B³. 3 anno domini] ÷ B³. domini] ÷ B².
 m^o—iij] 1253 B^{2,3}J. 4 landed] land B^{2,4}. lands lóg] manna B³. lóg] bök B².
 skylldu J. jafnann] ÷ B³J. 5 rollu] rellu B². 6 villdu] + ad B^{3,4}J. capi-
 tulo] capitula B³, capitulanum J. christin—lata] heijrde christenz domz bælcce
 og kristenriette skýllde J. 7 var—mællt] mællte og J. 8 halldest B³. 9
 vielalaus B^{2,3}. keyptust J. sem] er B². 10 svo B⁴J. 11 ad] og B². 12
 gottze] gorsi B⁴, gosse J. og] vmm J. 13 abyrgd¹] äbyrgder J. öngu B³J.
 abyrgd²] äbyrgder J. 14–15 leigufoll] leigufolk B². 15–16 fatækra manna] á eftir
 16 fluttning J. 16 Bændur—þad] þad höfdu og bændr B³. og þad] ö.r. J. falslaus]
 þannig B^{2–4}J, fals B¹. 17 skyllde B^{2–4}. einskes] einkiz B^{2,3}, eingiss B⁴. hrunded
 j] ö.r. J. 19 þad] + ad B^{2–4}J. ef] þo J. vtlaginn B³. verdur] verde J. 19–20
 umm²—fiär] ÷ B². 20 href stiörnar B⁴. 20–21 hreppstiornar menn] hreppstiorar
 þad J. 21 menn] + selie en dregið út B¹. dilkfie] dilcka B². eige] hafe B^{2–4}J.
 eiga] vísað inn af spássiu; í linunni er ritad hýsa sem reynt hefur verið ad leiðrétta en
 er síðan dregið út B¹. 22 skerder] skierde B^{2,4}J, skierding B³. er] þannig B^{2–4},

og akra og eingia, umm lógaura og það ef nockud finst það j bok er menn
þykíast ei meiga við bua, þa vilia þeir þess með skynsemd meiga fram-
3 leidiss ur bidia.

CAP *LXIII

Þa er þetta var actad geingu menn til logrettu, og liet hvor upp það
6 sem ritad hafde. Herra Lodenn vard við þetta|mióg heytur ad *bukarlar^{225r}
giórdu sig so dygra ad þeir hugdu ad skipa lógum j lande þeim sem kong-
ur einsamann atte ad rada. Þar næst krafde hann almenning ad jata
9 allre bok greinarlaust, hvöríer svorudu fyrer sig ad þeir mundu ei giora
ad tapa so frelse landsens. Lodinn svarar ad möte ad þeir attu fyrst
ad ja bokenne og bidia sydann miskunar umm þa hlute sem naudsyn
12 þætte til standa kongenn og rad. Epter það lætur hann lesa kongs bref
það er hónum baud það ad lata lógleyda bokena og q(vad) hann reide
mundu sæta þa sem odruvys giordu. Biskop s(eiger) ad hann hafde
15 það bref Jons erchebiskops er bannade ad logleyda marga hlute þa sem ⁷²⁰
j bokenne stödu. Epter það liet hann lesa biskopa brefid það sem giort
hafde vered a næsta þinge j Bio<r>g(vin), þar sem j stodu baunn þau
18 sem menn felde ä sig af sialfu verkenu, so var lesed j hvöríum adburd-
um er a mann fiell hid minna bann og forbod. Og er það var uti romade
mugurenn og talde ad omatulegt være ad *bua under *hvoru tveggia *xl
21 obotamala er j bokenne stodu og xxxv banna er j brefenu stodu. Og

÷ B¹. er ovirkur] liggur J. || 1 og¹] ÷ B³J. og³] + vm B^{2.4}J. 2 bua] vera (breytt úr brä) J. þess] breytt: það útg.1858. 3 leidiss] veigiz B². ur bidia] ÷ B³. 5 Þa] Enn B³. Þa er] Nv sem B². ackad(!) B². menn] fyrst b.v. yfir línu á eftir til en dregið út og ritad í stadinn yfir línu á eftir geingu B¹. lietu B³. hvor B⁴. vppe J. 6 sem] er B⁴. mióg heytur] ö.r. J. bukarlar] þannig B^{2.4}J, buklarar B³, bukarner B¹. 7 so] svo B⁴J, b.v. yfir línu B¹. 8 eirn saman B⁴. einsamann atte] atte eirnsamann J. ætti B⁴. Þar] þui J. 9 allre—svorudu] öllum bókar greinum: þa suörudu huorer B³. hvöríer] hvorer B⁴, + suo J. mundu] mundi B⁴, + það J. 10 svo B⁴J. svarar] sagde J. ad²] ä J, ÷ B³. ætte J. 11 ja] jata J. og—miskunar] syðan bidiast nädar og vægdar J. 12 og] + hanz B²⁻⁴J. lætur hann] liet hann vpp J. 13 það¹—það] sem baud honum J. 14 munde B^{2.3}J. þa sem] þann er J. giórde B²⁻⁴J. seiger—hafde] sagdist haffa J. 15 hlute þa] ö.r. J. sem] er B⁴. 16 hann] biskup J. biskopa—það] það breff J. 18 sem] er B². felldu B²⁻⁴. suo B^{3.4}J. var] + og J. huorum B³. 18–19 atburdum B³J. 19 er¹—fiell] sem tilfiell B², ad madurinn fiell j J. og forbod] ÷ B³. 20 mugurenn] almugenn J. og talde] ÷ J. omatulegt] omógulegt J. bua] þannig B⁴, bra B¹⁻³, vera J. hvoru] þannig B⁴J, hvort B¹⁻³.

er hlíod fleckst mællte Arne biskop. Nu hafid þær heyrtt bref Jons
 erchebiskops andlegs fodurs ydars og hans under biskopa, og meiged
 skilia hvorsu mikid a greiner bokena þa sem ver erum bedner ad lög- 3
 leyda, og hans bod, þui vil eg liosann gióra mig ad eg mun aungvum
 hlutum jata þeim j mot standa hans vilia, og so þeir sem minum radum
 fylgia vilia. Er það fyrst umm *valveydar og logmans cap(itula) og 6
 umm sattargiorder þeirra Magnusar kongs og erchebiskops, þviad
 þar stendur j ad biskop skal lögseigia enn ei leikmenn yfer ollum sokum
 þeim sem heyra til h(eilagre) kyrkiu profa þær og dæma, og so það 9
 ad virdulegur Magnus kongur gaf kyrkiunne undann sier og sinum
 orfum og aullum epterkomendum ef hann edur hans fyrerfarendur
 formenn Nor(egs) rykia hefde haft eda syndest hafa saker nockrar hefðar 12
 lands laga nockud valld edur halld slykra hluta. Hann veytte og kyrkj-
 225vunne það privilegium ad kongar skylldu|ei meiga breyta edur snua
 fornum lögum fostur landsens edur eign kyrkiunnar j fiar pynd edur 15
 leikmenn edur lærdomenn til þvinganar og ofrelsis so og ad forn frelse
 kyrkiunnar skyllde halldast umm falka veydar. So vilium ver og med
 aungvu möte þola ad h(eilog) kyrkia tape þuj frelse, a það greiner guds 18
 lög og lands lög rade jafnann guds lög epter þui sem longu var log-
 tekid hier j logrettu yfer allt vort land med godu sam þycke allra lands
 manna. Og er hann hafde það talad romade mugurenn storum vel það 21
 er hann villde ad kyrkiann edur al þydann tynde ei sinu frelse. Og er hlíod

xl] þannig B^4 , lx $B^{1-3}J$ (b.v. yfir línu B^1). 21 stodu] voru J . || 1 hafid] hafe $B^{2-4}J$.
 bref] + herra B^2 . 2 andlegs—ydars] ydar andlegs faudur J , ÷ B^4 . andlegs—
 biskopa] þess andlega fódur B^3 . meigud B^4 . 3 hvorsu] hue J . þa sem] er J .
 4 ðngum B^3J . 5 hlutum] hlut B^3 . jata—standa] þeim jata sem mote er J .
 þeim] sem B^{2-4} . vilia] + og bode J . svo B^4J . 6 fylgia vilia] ö.r. $B^{2-4}J$.
 valveydar] þannig $B^{2-4}J$, valne ydar B^1 . 7 sattargiorder] sættar giorder
 $B^{2,4}$, sættargiord B^3 , sættargiord J . þeirra] ÷ B^3 . Magnus B^4J . og]
 + Jons J . þviad] þui B^3 . 8 stendur j] ö.r. J . 8–9 enn—dæma] vm óll mal
 edur yfer þeim sökum sem til heijra heylagre kyrckiu proua þær og dæma enn ey
 leykmenn J . 9 heilagrar $B^{3,4}$. prófe B^3 . þær] þannig B^{2-4} , breytt í það *m.a.h.*
 B^1 . svo B^4J . 10 virdulegur] virdulegur B^{2-4} , + herra B^2 . 11 orfum] fyrst
ritað erfing]ium, erfing *dregið út og ium breytt í orfum* B^1 . aullum] ÷ B^3 . for-
 farendr B^3 . 12 rijkiz $B^{2-4}J$. hefdo B^3 . edur $B^{2-4}J$. nockrar] ÷ B^2 . 13 lands—
 hluta] ÷ B^3 . 13–14 kirkiunum B^4 . 14 skyllde B^{2-4} . 15 fiarpjnum J . edur²] vidr B^4 .
 16 þvijnunar $B^{3,4}J$. og¹] *skrifað ofan í edur* B^1 . svo B^4J . 17 skyllde] skylldo B^3 ,
 + standa og J . svo B^4J . 18 ðngu B^3J . þuj] *virðist breytt úr þar* B^1 . a það]
 at þar *breytt útg.* 1858. a—greiner] ad þar ägreynes J . það] þar B^4 . 19–81,1
 lands—gafst] landsinz. Hier til B^3 . 19 lög²—lög³] þa skulu gudz lög räda J . sem]

gafst m(ællte) herra Lodenn og sa umm sig nockud stygglega, og leytade
rads ad leyda almugann fra biskope j huganum, þuiad hann skilde
³ margmenned hónum vilia fylgia og sinna og mæ(llte) so. Bref þetta sem
þier herra biskop lietud lesa hefur marga hlute j sier sem ver meigum
vort mark ä kenna, enn þo hugda eg ad ei mundu þeir sem þad giordu ⁷²¹
⁶ þessu meiga fyrer alla skipa edur rada. Enn þar sem þier toludud umm
okur true eg sannlega ad þad sie jllt, og þeir sem okur karlar eru sieu
banssetter, enn hvad ma hærra okur vera enn tyundar giörd su hin
⁹ ranglega sem hier er a landenu. Þier biskoparner heyntid tyund af
sylgium og silfur belltum, koppum og keröldum og audru daudu fie,
og undra eg miög hvi lands buid þoler ydur slykar ohæfur, og giöred
¹² ei norræna tyund ad eins þa sem geingur umm allann heimenn, og
einsamann er nu rett og lögteken. Og er Lodenn hafde þetta
mællt stod upp fyrst herra Rafn Oddsson þuiad hann sa ad Lodenn
¹⁵ munde auka sier fylge med þessum mals endum. Herra, seiger
hann, god er tyundar giord su er ver hofum, og aunnur mun
hvorutveggium klerkum og leikmonnum o hentare. Herra Ar(ne)
¹⁸ biskop mæ(llte) þa. Af ordum Jnnocentii pafa vitum vier ad su
tyundar giörd er ei okur og vinnur aungvum manne salution. Lodenn
mæ(llte) þa enn. Þier toludud herra biskop ad þier mundud fylgia brefe
²¹ Jons erchebiskops, og sættar brefe þeirra Magnusar kongs og nyum
christinrett, og ad guds lög skylldu ganga yfer lands lög, enn þui mun
hvörugu af mier jatad, og hvorge kom eg þar lands nie lagar ad so sie^{226r}

+ fyrer *B*², + löngu *en dregið út B*¹. 22 er¹] *b.v. yfir linu B*¹. || 1 gafst] fleckst *B*⁴.
styggeliga *B*^{3,4J}. og leytade] leytandi *B*³. 2 almuga *J*. þuiad] þui *B*^{3J}.
skilde] + at *B*³. 3 margmenned] margmeingid *B*², + mundj *B*³. vilia] ÷ *B*³.
vilia fylgia] *ö.r. J*. og sinna] ÷ *B*³. suo *B*^{3,4J}. 3–4 sem þier] *á eftir 4 biskop J*.
4 herra] ÷ *B*³. lietud] *efst á bls., á neðri spássiu fyrri bls. stendur lietud B*².
vær *J*. 5 mark] + meiga *en dregið út B*¹. kenna] þeckia *B*⁴. hugdi *B*³. ad]
÷ *B*³. mundi *B*^{2–4}. sem] ed *J*. 6 toludud] taled *J*. 7 trueg *B*⁴. okur-
karlarner *J*. karlar] kallar *B*². sieu] sie *B*^{2–4J}, + riett *J*. 8–9 su—ranglega]
÷ *J*. 8 hin] ÷ *B*³. 9 er] eru *J*. biskoparner] + takid og *J*. 11 hvi] þui *B*²,
hier ad *J*. buid] byid *B*². 13 nu] ÷ *B*^{2–4J}. 14 mællt] talad *J*. upp fyrst]
ö.r. J. herra] ÷ *B*³. þuiad] þui *B*³. 15 sier] *tvíritað J*. sagde *J*. 16 er²]
sem *B*^{3,4J}, ÷ *B*². 17 hvorutveggium] huorum tueggium *B*², huörtueggium *B*³.
o hentare] ohentug *J*. Herra] ÷ *B*^{2,4}. Herra Arne] ÷ *B*³. 18 Jnnocentj *B*^{2,4J}.
19 ongum *B*^{3J}. sälantion *B*³. 20 þa enn] ÷ *B*³. herra—þier] at þier biskup *B*³.
21 Jons] ÷ *B*³. sattar *B*^{3J}. þeirra] ÷ *J*. Magnus *B*^{4J}. 22 ad] þad *B*³.
skylldu *B*^{2,4J}. 23 hvörugu] *breytt úr huörge J*. þar] + til *B*^{2,3J}. lagar] laga *B*³.

6

nockurs kongs eyrinde under fotum trodenn sem hier og þo mest af biskopum. Marger hluter voru a þui þinge talader, og komu faer samann med monnum, enn þo kom þar umm syder ad logbok var aull logtekenn, utann þa cap(itula) sem handgeingner menn villdu ad stæde til urskurdar kongs og erchebiskops. Hafde aull al þyda þa lofatak umm þad utann ix menn þeir sem biskope fylgdu og ei g<ei>ngu til handa, þa er almugenn vægde fyrer valde kongs manna. Var fyrstur af þeim Arngrimur Teyts son, anar Snorre ur Åsum, Ormur fra Reyne, Alleifur Klængsson, Eylifur son Ossurar fra Horne, Sigfus Stobbi, Magnus Petursson og Loptur Helga son. Kallade herra Lodenn alla þa landrada menn, enn Loft þui frammar ad hann sagde hann svarid hafa ij eyda osæra og bannade hónum ad fara af þinge med biskope, og kvad hann vera skylldi j valde þeirra. Og er biskop visse þad bad hann Loft med sier fara og so giorde hann.

CAP *LXIV

15

722 Þennann tima od herra *Asgrimur mióg uppe. Var þa adur ordenn felldur <a> fielag skap þeirra biskops, þui *Asgrimur hafde Geyrlaugu dotter Jons ä Stockseyre og barnad, og er þess vard vyst tok biskop hana af hónum og let vera heima j Skalh(ollte). *Asgrimur giorde sig reyðann umm þad. Hann hafde og þetta vor ridid heim j Skalh(ollt), sem Lodenn kom adur ut umm haustid, og beded Loft mäg sinn ad vera

svo B^4J . || 1 nockur J . eyrinde] rietinde $B^{2-4}J$. trodenn] troded B^3 , + so B^{2-3} . sem] enn J . 2 faer] skr. fæær B^3 . 3 þar] + ad B^3 . ad—au] adt öll lögbok var B^3 . 4 þa capitula] sa capitule B^3J . sem] er J . ad] ÷ B^2 . 5 urskurdar kongs] ö.r. B^2J . looatak B^3 . 7 kongs manna] kongsinns B^2 . af þeim] ÷ B^3 . 8 anar] II. J , ÷ B^3 . Åsum] Å br. úr a B^1 , + 3: B^2 , + III. J . Reyne] Rejner B^3 , + 4: B^2 , + IIII. J . Asleifur J . 9 Klængsson] Klangson J , + 5: B^2 . Jlyfur B^3 . son] sonur B^2 . son Ossurar] Ossursson B^3J . fra Horne] ÷ B^3 . Horne] + var fimte.VI J , + 6. B^2 . Stobbi] Stubbe. VII J , + 7: B^2 . 10 og] VIII J , breytt: átti útg. 1858. Helga son] + IX, eyða fyrir nafnið J , þad hefur vantað í texta R . herra] ÷ B^3 . alla þa] ö.r. B^3J . 11 ij] tuo B^3J . 12 fara] rýða J . af þinge] á eftir biskope B^2 . 14 suo B^{3-4} . hann] + og var suo vm stund med biskupe J . 16 Þenna B^{3-4} , J þenna J . herra] ÷ B^3J . Asgrimur] þannig $B^{2-4}J$, Asgeyr B^1 . upp B^4J . vordinn B^4 . 17 felldur] fylldr J . a] þannig $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . þui] þuiad $B^{2-4}J$, + herra J . Asgrimur] þannig $B^{2-4}J$, Asgeyr B^1 . hafde]+ barnad J , + tekid b.v. útg. 1858. 16–17 Geirlögu B^{3-4} . 18 dottur J . og barnad] ÷ J . þess] þad B^2J . vard] var J . 19 af] fra J . let] + hana J . Skalaholli B^4 . Asgrimur] þannig $B^{2-4}J$, Asgeyr B^1 . 20 Skalaholli B^4J . 21 adur] á eftir haustid J . ad] ÷ $B^{2-4}J$. || 1 og] ad B^{2-4} . bvss $B^{2-4}J$. þviad]

j bragde med sier, og bidia bændur ad styrkia sig til bus, þviad mann-
 enum vard kostallt fyrer þrennar saker, orleik og fiolskylde og geimslu-
³ leyse. Enn þui ad Loptur visse ad biskope þotte hann hafa kastad sier
 umm til motstodu manna kyrkiunnar og fra hónum, syniade hann
 Asgrime þessa *lidsinnis. Hann for þa og bad fiar af ollum bondum
⁶ nockud utann þeim er næster voru stadnum og *kende hann under setu
 Lopts. Fyrer þui var hann a þinge erfidur og tillaga sur umm mal hans,
 og let þau ord fra sier fluga er honum var motdrattur i medann j þessu
⁹ stod. Asgr(imur) þolde allar meingiorder *biskops og Lopts helldur
 jlla, þuiad hann var af þeim velgiórningum vanur og skilde hve mikils
 hann miste, enn j annann stad lægu og biskope verr Asgr(ims) mein-
¹² giórder enn anara manna, þviad hann þottest af honum|betra verður^{226v}
 enn audrum mǫnnum og harmade meir saker fornrar elsku hans mis-
 ræde.

15 CAP *LXV

Epter þing reyð herra *biskop heim j Skalh(ollt), enn herra Loden
 ä Eyra sand og hiellt a bunade. Stod þar ä hinu mesta sundur þycke.
¹⁸ Lodenn kallade þa menn er ei jatudu lögbokenne landrada menn og
 stefnde utann giörvöllum, enn Lopt s(eiger) hann ad taka skyllde og reka
 naudugann a skip, þar til er hofdingiar landsins þeir sem til þess voru
²¹ skipader og kongs starf hafa j hende ritudu til hvors tveggia þeirra bisk-
 ops og Lodins ad ei skildust þeir so olidmannlega vid sem a horfdest.
 Voru mest ad þui af leik monnum h(erra) Rafn og h(erra) Jon lögmadrur.

þui B³. 2 og¹] ÷ J. fiölskylldu B³J. 2-3 geýmssu leýsiss B⁴. 3 ad¹
 ÷ B³. 5 þessa lidsinnis] lids þessa B³, ö.r. B². lidsinnis] þannig B²⁻⁴J, lid-
 sinne B¹. fiar] + ok fekk b.v. útg.1858. bændum B²J, boondum B⁴. 6 er]
 sem B²⁻³. kende] þannig B²⁻⁴J, kendu B¹. hann] + þad J. 7 ervidur B⁴.
 tillaga] + jllur B⁴. 9 biskops—Lopts] þannig B²⁻⁴J, biskope og Loptur B¹.
 helldur] ÷ J. 10 þuiad] þui B³. vanur] vanu(!) B². hve] huad B². 11 og]
 ÷ J. 12 þviad] þui B³. 12-13 betra—mǫnnum] besta verður B². 13 meir]
 miog J. 16 þing—biskop] þýngreid biskups B³. herra¹] ÷ B²J. biskop]
 fyrst ritað biskops en s máð út a.n.l. B¹, biskupenn J. Skälahollt B⁴. 17 Eyra]
 Ey^a B², Eyar B³, Eyrar B⁴, á spássiu í stað Eyja í linunni sem dregið er út B¹. 18
 er] sem B²⁻⁴J. eij ecke B². 19 seiger] sagde J. ad] ÷ B³J. og reka] á efiir
 20 naudugann J. 20 naudgan B⁴. a] j J. þar—er] þa toku sig saman J. sem]
 ÷ B³. 21 hóffdu J. hende] + og J. 22 skildist B²⁻⁴J. suo J. vid] ÷ B².
 23 ad] aff J. herra¹] ÷ B³. Rafn] + Odds son B³J. herra²] ÷ B³J. || 1 svo B⁴.
 herra] ÷ B³. baud] + Arna J. Eyra] þannig J, Eyar B⁴, Eyrar B¹⁻³. 2 veýslu J.

Kom þá so að h(erra) Lodinn baud biskope a *Eyra sand og veytte fagra veytslu. Var þangad þá stefnt fyrrnefndum ix monnum og handfestu iiij af þeim utann ferd sína, enn aller adrer dom a male sinu, og svórdu eyða að veyta kongenum fullkomlega hlydne þaðann frá epter rettre skylldu. Gafust þá upp að þeir skylldu ei aller utann fara að herra Lodinn liet þá og sannast að hann hefde ofbradlega talad. Var þar þá 6
 723 vid herra Jon logmadur, herra Þorvardur og herra *Asgrimur. Var þá giör að bæn biskops midlan a mille biskops og kongs umm sakeyrer a þeim malum sem heyrde til heydne edur villu, so og ef menn tapade 9
 sier sialfum að minna felle undann erfingium enn bok seiger. Þeir ritudu og bænastad sinn til kongs að það være ei obota mal ef madur vegur mann j sialfs sins heimile, og so það ef nockur madur heimter 12
 giöld epter obota menn, og þó med aungvum ofride. Herra biskope samdi og að kvennagyptingar fære epter bok að holdnum hans rette til doms yfer hiuskapar malum. Það var og bæn þeirra að su kona sem 15
 giptest fyrer utann frænda rad miste ei arfa sinna, enn umm salugiafer skyllde standa til doms kongs og erchebiskops. Biskop hiet og að dæma hvorge frekara hier umm enn lands lög seigia adur urskurdur- 18
 enn være reyndur utann fie það sem klerkar afla af kyrkiu skilur hann undann. Þeir samþycktu og umm tyunda skipte a haust til fatækra manna. Enn ur þeim cap(itula) er menn þurfftu hey að kaupa, badu 21
 þeir aller að su klausa være urfelld ef hann ver odde og eggju sie o-gilldur, hvort sem hann fær sær edur adrar ä komur, ef hann deyr sie 24
 227r under kongs| miskun. Þeir badu og að sektalaust være þó fie være sydar 24
 ur afrett rekid enn að iiijum vikum. Þeim samde og að þeir menn sem adur hófdu af eyringa, hafe að frialsu. Ur bondabrefe samde þeim að

fyrirnefndum] þeim B^2 . ix] 9 J . 3 fiores J . af] *tviritad* J . þeim] *visad inn afspássi* B^4 . adrer] + og B^2 . 4 svórdu] söru B^2 , suoru J . þaðann frá] ÷ B^3 . 5 Gafust] *breytt í gafst útg.1858*. herra] ÷ B^3 . 6 og] ä J . þa²] ÷ B^3 . 7 herra¹] ÷ B^3 . herra²] ÷ B^3 . og] ÷ J . herra³] ÷ B^3 . Asgrimur] *þannig* $B^{2-4}J$, Asgeyr B^1 . 8 sakeyre $B^{2-4}J$. 9 heyrdu B^{2-4} . svo B^4J . menn] madur B^4 . topudu B^2J . 10 sialfum] sialfer $B^{2-3}J$, siälfur B^4 . erfingia B^4 . 11 bænastad $B^{2-3}J$. ei] eckj B^3 . 12 suo $B^{2-4}J$. madur] ÷ J . 13 öngum B^3J . Herra] ÷ B^3 . 14 og] ÷ B^2 . 15 til doms] *í svigum á eftir malum* J . 16 fyrer] ÷ J . 20 a] vm B^4 . haust] + ok matgjafir *b.v. skv. 77,8 útg.1858*. 21 er] ef J , *breytt í ef skv. C útg. 1858*. þurfftu] þurfu B^{2-4} , þurfa B^3J , + j bygðum J . 22 og] edur B^3 , eda J . 23 komur] + huort sem hann *en dregið út* J , + enn J . 24 þó] þoct B^4 , þött J , + að B^{2-3} . 25 ur afrett] *á eftir rekid* B^3 . iiijum] iiij B^{2-4} , 4 J , *hdr. iiij^m* B^1 . 25–26 þeim—frialsu] ÷ J . 26 hafe] hefdo B^3 . bænda briefi B^3 .

bidia ad ei stæde so j lögum umm heygiafer ferda manna, og vardveytslu
a omaga eyrer. Adrar beydslur þeirra syndust oskynsamlegar, utann
³ þær sem profast under biskops beydslum. Umm þessa hlute samde
þeim eckj, ad sa sie logmadur yfer christnum rette sem kongur skipar
til, so og umm dom og profan, hvorsu hvór er loglega til arfs *getenn,
⁶ so og umm þa klausu er stod j christins doms bælike ad þar sem agreynde
guds lóg og lands lóg skyldi guds lóg rada. Enn þo ad ei fielle allt
samann med þeim urdu marger goder menn fegner þessare fridsælu
⁹ þeir sem hlutlauser voru allrar under hyggiu þeirrar sem epter kom.
For herra biskop heimleidiss og þeir menn sem þangad hófdu komed
til þessa mals. Þeir biskop og herra Lodenn skildust þá lyklega med
¹² yferbragde, og gaf hann biskope land tialld gott þad sem hann hafde
adur haft a sandenum og a þinge, þuiad biskop hafde honum adur veitt
hejmbod og sæmelegar giafer. Voru þeir þa kallader satter. Sigilde
¹⁵ Lodennnockru sydar og herra Þorvardur. A þessu are vard þad tyd- ⁷²⁴
enda j Nor(eige), ad Eyrekur kongur fieck Margretar dotter Alexand-
(ri) Skota kongs j Biorg(vin). Voru ad þeirre veytslu h(erra) Jon erche-
¹⁸ biskop og adrer jnnlensker biskopar. Þá var Audun hesta korn hædstur
j rade med kongenum.

CAP *LXVI

²¹ Eftter þetta flotnudu upp marger ofundar menn lærdomsins þeir
sem sinn munn hófdu byrgdann saker van mattar, meir enn godvilia
medann sannur fader fostur jardarennar lifdi og sæmd klerkanna hinn
²⁴ millde Magnus kongur. Kom þa framm þad spamæle er hann talade

1 so] svo B^4 , ÷ B^2 . lögum] löfum(!) B^2 . 1-2 vardveytslu a] ÷ J . 2 eyre
 $B^{2-4}J$. syndust] syndest B^3 , vurtust J . 3 beydslum] beyðslu J . þessa] þa J .
4 sie logmadur] skule lógmadur vera J . christinn B^2J . 5 svo B^4J . getenn]
breytt úr tekenn, virðist *m.a.h.* B^1 . 6 svo B^4J . er] sem $B^{2-4}J$. christinn doms
bálki B^3 . 7 lóg²] bök B^2 , þa J . ad] ÷ B^3 . 8 vurdu B^4 . 9 hlautlauser J .
sem] er J . 10 For herra] foru þeir B^4 . herra] ÷ $B^{2,3}$. sem] er J . komed]
breytt úr komest B^1 . 11 Þeir] þui B^3 . herra] ÷ B^3 . 12 land—gott] gott land-
tialld B^3 , gott landskialld J . 13 a²] ÷ B^3 . þuiad] þui B^3 . honum] á eftir veitt J .
14 giafer] gaffur J . 15 nockru] nockud J . herra] ÷ B^3 . vard] var B^{2-4} . 16 Norge
 J . Eirijkur B^2 . dottur J . 17 Skotta B^3J . j Biorgvin] ÷ B^2 . veytlu(!) J .
herra] ÷ B^3J . 18 adrer jnnlensker] so jslensker B^3 . Þá] breytt úr þo(?), virðist
m.a.h. B^1 . hæstur B^{2-4} . 18-19 hædstur—rade] hædsta räd J . 21 Eftter þetta]
Hier eptir B^3 . lærdomsins] breytt úr lærdæmsins B^1 . 23 klerkanna] + lyfdj $B^{3,4}$.|
1 anlät B^2 . fäm] nockrum B^4 . 2 sinu] einu $B^{2-4}J$. svo B^4J . 3 skylldu J .

nockrum vetrum fyrer sitt andlát, þa er hann sat med fäm monnum j
 sinu herberge, og tok so til ords, ad þetta lif være ofrialst og med marg-
 hattudum skapraunum og erfidlegum, og þeir være sæler er deya skyllde. ³
 Enn þejm sem hia voru og ei litu ä annad enn hoglyfe og nader frid og
 farsælu hans þottust ei skilia, hvi hann m(ællte) slykt, spurdu hvar fyrer
 227hann talade þetta. Hann s(eiger). Ma|vera <yður þyke> sem eg hafe litlar ⁶
 mædur edur vanda j minu ryke, en mier þyker margar vera og miklar.
 Enn þo ad mikill og margur vande sie ad styra med hofsemð miklu ryke,
 þa lyst mier sa hædstur ad tempradoma greiner, a mille lærdomsens og ⁹
 leikmanna, so ei verde stor mis smidur ä. Enn þeir sem vid hann tóludu
 m(ælltu). So lyst oss sem sa verde yður ei mikill. Hann sagde. So mikill
 þyke mier hann, ad sælle være lidner enn lifendur. Þa munu þier vita ¹²
 j hvöriu eg hefe staded, og strauk umm enned, er sia hausenn hefur j
 molldu vered iij vetur. Bar og þar rauner ä skiotlega ad forrads menn
 rykissens, þeir sem rad kongsins voru kallader, villdu ad litlu hafa ¹⁵
 þær skipaner, sem nynefndur Magnus kongur, og Jon erchebiskop hofdu
 skipad med sonnum roksemðum, briotande þær nidur med sinum kapp-
 semðum. Enn hirdirenn sa sem ei var vejkur helldur stadlegur stolpe ¹⁸
 sannleiksens villde helldur sitia fyrer reyde þeirra og hardendum, enn
 þeigia yfer sannendum, enn þeir samneyttu þeim er hann bansette
 vanvirdande valld h(eilagrar) kyrkiu og liklana Petri, enn gafu hónum ²¹
 saker a so buid ofann, so sem hann være nidur brots madur konglegs
 vallds og neyddu al mugann ur höfe, enn hielldu lærdomenum ranglega

4 þejm] þeir J. 5 hvi] þvi J. slykt] þuilykt og J. 6 talade þetta] mællte
 slyktt J. seiger] suarar B², sagde J. yður þyke] þannig B²⁻⁴J, ÷ B¹. sem]
 ÷ J. 7 þyker] þikia B^{2,4}, þyke J. 8 þo] þott B²J, þoct B⁴. ad¹] ÷ B³J.
 mikill og margur] ö.r. B^{3,4}J. med hofsemð] á eftir ryke J. 9 hæstur B²⁻⁴.
 a] ÷ B²⁻⁴J. 10 so] svo B⁴J, + ad B⁴, + ad ad (á linumótum) B². stort J. mis
 smidur] mis smijde B²J, mismunur B³, mys smjdir B⁴. 11 So¹] suo B^{3,4}.
 yður] b.v. yfir línu B¹. sagde] suarar B^{2,4}. So²] suo B^{3,4}. 11-12 mikill—hann]
 lýst mier hann mikill J. 12 sælle være] þeir eru sælle J. lidner] fyrst skrifað
 lidenn en enn dregið út og ner skrifað í stadinn yfir línu B¹. Þa] og sydar J. 13
 jeg B³. og—enned] í svigum B²J. sia] sæ J. 14 iij] þria J. þar] þær J. raun
 B^{2,4}. skiotlega] ÷ J. 16 nynefndur] ÷ B². 17 skipad] á eftir roksemðum B³.
 med¹] sem B⁴. rógsemðum B^{2,4}. þær] suo J. 17-18 sinum kappsemðum]
 sijnu kappe J. 18 sem] er B²⁻⁴J. 19 hardendum] hardirdum B⁴. 20 sannend-
 um] fyrst skrifað sannleikum, leikum dregið út og endum skrifað næst á eftir í
 llinunni B¹. er] sem B². 21 Pietri B^{2,4}. 22 so¹] suo B^{3,4}J. ofann] ÷ J.
 so²] svo B⁴J. madur] b.v. yfir línu J. 23 neyddu J. hielldu J. lærdomenum]

uppa leikmennena. Laust þesse hvass hvirfilvindur, fyrst hiórtu þeirra manna sem Noreg bygdu, og knude þar kappsamlega kyrkjunnar for-
 3 menn, enn dreyfdust sydann til vors utskaga.

CAP *LXVII

Nockru sydar komu margar misþyckiugrejner upp hier a lande mille 725
 6 manna. Fyrnefndur herra Asgr(imur) heimte skatta og þingfarar-
 kaup ad hejma monnum stadarens j Skalah(ollte) enn biskop bannade
 ad þau være greydd þviad honum þotte otrulegt ad kongr munde
 9 pynda vilia Skalh(ollts) stad umm það ad frelsadur var Holastadur.
 Þar kom umm syder ad þetta var greytt af heima monnum þviad þeir
 satu ella fyrer logleysum og reyde Asgrims.

12 CAP *LXVIII

Herra biskop hafde og sem fyrr seiger teked Ketil Ketilsson og *skipt
 fie hans og lauk einge meira þa er ollu var uppskipt, enn hinn fiorda hlut
 15 jnnstædu. Biskop beydde uppgiafar umm allt þetta <þa> er | fiordung toku,^{228r}
 giórdur menn það marger fyrer hans saker. Sumer gafu allt upp enn toku
 eckj, sumer gafu ecke upp, og villdu eckj taka utann fullt, enn þess
 18 var einge kostur. Gudraudur hiet bonde sa er bio nydre j Floa er hafn-
 ade sinum hluta, þann tima er Þorvardur hafde syslu, hann sokte nu
 Asgr(im) ad þessu male, enn hann heymte ad Katle þessa skuld og
 21 adrar fleyre. Ketell kvadst ei munde greyda fie það er stod med kyrkiu-
 marke j Efstadal, og sagde stad og biskop eiga allt það er hann for med,
 og þar kom ad biskop tok Ketil og lid hans heim a stadenn, þviad hann
 24 þottest þar frialslegar meiga hallda hann, enn Asgr(ime) lykade stor-
 lega jlla.

lærdominn *B*^{2,3}*J*, *breytt í lærdöminn B*⁴. || 1 þesse] þa *B*³. huasse *J*. 3 dreyfdist *B*⁴. 5 kvomu *B*⁴. mysþyckiugrejner] mysþyckiur *B*³. 6 manna] landz manna *J*. Fyrnefndur] ÷ *B*². herra] ÷ *B*³. 7 Skälhollte *B*^{2,3}*J*. 8 ad¹] ÷ *B*³. þviad] þui *B*³. 9 pýnta *J*. Skála holltz *B*^{2,4}. ad] sem *B*²⁻⁴*J*. monnum] + stadarenz *J*. þviad] þui *B*³. 13 Herra] Arne *B*². 13-21 Herra—fleyre] Asgrimur heimti og fie ad Katli Ketils syni, sem fyr er nefnt, og nádi ecki, enn *B*⁴. 13-25 Herra—jlla] ÷ *J*, *hefur verið einn kafli í R*. 13 og¹] ÷ *B*². skipt] þannig *B*^{2,3}, skapt *B*¹. 14 einge] engum *getg. útg.1858*. 4^a *B*³. 15 þa er] *br. af útg.*, er *B*¹⁻³, eðr *útg.1858*. 16 menn] ÷ *B*³. 17 villd(!) *B*². 18 bonde] madur *B*³. nidr *B*³. 19 hann] enn *B*³. 21 munde] mundo *B*^{3,4}, ÷ *B*². 23 a stadenn] til stadarinnz (*á bladsíðumótum, neðanmáls á fyrri síðu stendur: ä stad*) *B*². þviad] þui *B*³. 24 frialsligra *B*³. || 2 Sa—het] Snorre hiet madur *B*². Sa—var] Snori *B*⁴. son]

CAP *LXIX

Sa madur er Snorre het og var Narfa son hafde kvongast sudur umm heyde, enn hann var kyniatur vestann umm heydar ur Breydafyrde, ³ og þar biuggu brædur hans Þordur ad Skarde, enn Þorlakur bio j Borgar fyrde a Kolbeins stodum. Þeir voru aller vitrer menn og vel mannader. Þesse same Snorre hafde teked med konu sinne land j Hialma hollte, ⁶ og annad land er Mòrk het. Loptur biskops frænde bio j Hlyd hinne meire. Þesser menn keyptu umm lónd. Tok hann fyrst Hlyd af Lopte, og fieck i möt Lauga lónd og xx^c vóru, enn þviad Snorra þotte betra ⁹ avistar i Hlyd enn j Hialmhollte, tok hann af biskope Hlydar land enn fieck honum ad mote Hialmhollt Mork og Þiotande, og voru þesse landa kaup vetre sydar enn Lodenn siglde hiedann af Jslande. Snorre þesse ¹² var mikill vin Arna biskops og þeir brædur. For hann umm vorid bygdu um i Hlyd med hyske sitt.

CAP *LXX

15

A þessu sumre kom skip ä Eyrar og kom frett af skipenu ad Lopte rædissmanne være utann steffntt, og kom honum su sógn so hardlega ¹⁸ 726 fra ordum Asgr(ims) ad hann var kalladur landrada madur og hann skylld e hóndum taka og reka j skip naudugann, ef hann villde ei fara lostugur, og eingenn kyrkia skylld hallda hónum utann Skalh(ollts) kyrkia. Asgr(imur) steffnde skiott þing og baud Lopte þangad ad koma, ²¹ enn hann for hvorge og let bua hvylu syna j Katrynar kyrkiu, og þar svaf hann umm sumarid langa hryd. Enn þegar skiped var landfast orded, sende hann menn til Ar(na) biskops med brefum og giórde honum ²⁴ 228v kunnuga þa friett, er hann hafde feingid umm sin efne. | H(e)rra biskop

+ hann *B*². 3 hann] ÷ *B*⁴. umm heydar] ÷ *B*². 4 og] enn *B*³. ad] og(!) *B*². Þorlakur *B*². 4-5 j—fyrde] ÷ *B*³. 6 Þesse same] ÷ *B*⁴. same] ÷ *B*^{2,3}. Hialma] Hialmar *B*³. 7 land] ÷ *J*. 8 lónd] + og *J*. 8-9 hann—fieck] ÷ *J*. 9 Laugar *B*³. lónd] + og Eyre *J*. þviad] med þuj *B*³. 10 avistar] austar *B*³. j] ÷ *B*². Hialmhollte] Hialma hollte *B*^{2,4}*J*, Hialmar holltj *B*³. 11 Hialmhollt] Hialmahollt *B*^{2,4}*J*, Hialmar hollt *B*³. Þiotanda *B*^{2,3}. 11-12 landa kaup] lónd keypt *J*. 12 hiedann—Jslande] ÷ *B*³. þesse] ÷ *B*². 14 med] + allt *B*³. 16 A—sumre] þetta sumar *B*³. kom frett] friettist *J*. 17 sógn] fregn *J*. svo *B*⁴. hardlega] hastarlega *B*². 18 fra—Asgrims] af Asgrijme *B*². 19 naudgan *B*⁴. 20 lostugur] lostigur *B*^{2,4}, lostliga *B*³. eingj *B*^{3,4}*J*. Skalahollts *B*^{2,4}. 22 og¹] enn *J*. hvylu syna] sier hvylu *J*. 23 umm sumarid] á eftir hryd *J*. þegar] þa *B*³. skip *J*. 24 vorded *B*^{3,4}. menn] bod *J*. 25 kunnuga] kunna *B*², kunniga *B*⁴. kunnuga—feingid] kunnugt huad hann fregnad heffde *J*.

ritade ad mote og giörde utveg fyrer Lopte og kom sa madur ei fyrre aptur enn hiner hofdu ut lated sem sigla villdu og var þad x nottum
³ sydar enn hiner komu ä land. Enn hafde annad bref komed til Lopts, a sama sumre og sat hann bæde. Asgr(ime) eyrde þetta jlla, og þui lyste hann a þeim herads fundum sem hann hafde vid bændur landrada sok
⁶ ä Lopt, og talde konge alla peninga hans. Hórd ord foru og fra honum, til þeirra manna, sem j mot bok hofdu mællt og ad þeir være aller utann steffnder.

9 CAP *LXXI

A þessu sumre siglde af Jslande Rafn Oddsson. Þorvardur var og þann vetur j Nor(eige). Þennann tima hliop mikill metnadur til h(erra)
¹² Asgr(ims). Var hann þa og miog bundenn fyrer kongs bodskap. Voru og þær einar fretter af Nor(eige), ad þar skeykade miog stiörnenn sem lyklegt var ad sloknudum so biortum landsens lampa sem var Magnus
¹⁵ kongur, þeim sem sanna raun sanns godvilia synde ad umm sina daga var miog j loga af elde tvennrar elsku sialfs guds og sinna naunga, enn j hans stad være komenn son hans sa er barn var ad alldre, og ei
¹⁸ hefde jafn framt sinum fodur kentt hve sætur sannlejkurenn var. Toku mal fyrer hann lender menn, so ad nalega voru aungver hluter refsader, þeir sem land stiorn heyrdu. Enn hiner siuku hotudu Jon erchebiskop
²¹ sinn sannann lækner, þann sem ei liet af <ad> hyrta þeirra lyte, og villdu hann svipta sinu valde, sem raun bar ä. Af þui gömbrudu oviner *nadanna, og *frelsis h(eilagar) kyrkiu er þeir trudu sig skiott munde
²⁴ framm koma sinne fyse. Vox og miog af fyrrsogdum sökum, misþycke

Herra] ÷ B². || 1 ad] ä J. fyrre] fyrr B²J, skr. fi B⁴. 2 sem] er B². 4 þetta] þad B². 5 sem] ÷ J. 6 peninga hans] ö.r. J. og²] ÷ J. 7 sem—mællt] er mælltu mote bok J. ad] ÷ J. 10 A—sumre] Þetta sumar B³. Jslande] + herra J. 11 Þennann] j þann B², j þenna B^{3,4}J. 11–12 til—Asgrims] j herra Asgrijm B², j Asgrim B³. 12 miog bundenn] ö.r. B³. 13 einir(!) B⁴. Norige B². stiorninne J. 14 svo B⁴J. biortum landsens] liosum J. lampa] lióma B³. var²] á eftir 15 kongur J. 16 tvennrar] truarinnar B², brennande J. sinna] sijns B². sinna naunga] naungans J. 17 være] var J. son hans] ö.r. J. var] væri B⁴. 18 hafde B^{2,3}J. hve] huad B². Toku] tök nu B³. 19 svo B⁴J. 20 heyrdu B⁴. 21 lækni B⁴J. þann] ÷ B². ad] þannig B²⁻⁴J, ÷ B¹. 21–22 og—ä] ÷ B³. 23 nadanna] þannig B²⁻⁴, naudanna J, andanna B¹. frelsis] þannig B^{2,3}, frelse B^{1,4}. 23–24 frelsis—fyse] meýntu sedia sijna fýsn ä heýlagre kyrckiu J. || 1–2 fyrer—vine] sýna frændur og vine sitia og J. 1 sitia] þannig B²⁻⁴, sat^a B¹. skyllda] skylldi B³,

þeirra biskops og Asgr(ims) er hann kende fyrer *sitia skyllða sina frænd-
 ur og vine þreingda mote lögnum, af þeim er ummframm rett villdu
 rada lögnum. Mörg aunnur malaferle stodu j mille þeirra. Bæde kall- 3
 ade biskop land undann hönnum a Baugstödum, og erfidade hönnum j
 mörgu, þar sem honum þotte það med lögum giöra meiga. Þennann
 727 vetur atte Asgr(imur) for ä Sydu austur ad *herda ad fyrrnefdum 6
 sakamonnum, ad þeir jade hönnum utannferd sinne <fie> edur odru
 tillæte. Enn h(erra) biskop ritade til hins kærasta vinar sins Runolfs
 abota j Vere, ad hann minte þa ä leynelega ad þeir byrtte j aungvu 9
 229rvilia sinn edur ætlann|fyrer Asgr(ime) ad ei hefde hann fyrer það hols
 mun. Hann bad herra abota virða hvilykar honum þottu saker þeirra
 ad guds lögum, so og bad hann þennann sama abota skynia ord og til- 12
 tæke h(erra) Asgr(ims) og giöra sier kunnugtt hvoriu hann fære framm.
 Abote giörde allt þetta og urdu bændur fegner, er þeir attu von nockurs
 varnar mans, og letu Asgr(im) ei fang a sier fa þa er hann reyð austr þang- 15
 ad. H(erra) Runolfur abote ritade og til biskops, hvör ord herra As-
 gr(imur) talade a þinge j Kyrkiu bæ og so hvad þeir toludu med sier,
 ad Asgr(ime) þotte mikid ad missa vinattu biskops, og villde þar allt 18
 til vinna það er hann matte af sialfs sins efne, og betra allt og bæta það
 sem hann heffde *motdrægur verid h(eilagre) kyrkiu, og so ad hann bad
 herra abota eiga hlut j ad þeir mættu satter verða so ad vandræða laust 21
 mætte standa til þess er kongur og erchebiskop greina allt það er mille

÷ B⁴. 2 þreingda B²⁻⁴. 2-5 af—meiga] ÷ B³. 2 villdu] villd(!) B². 3 rada lögnum] ö.r. B². 4 biskop] ÷ B². 5 þar] þui B^{2,4}J. þotte—lögum] med lögum þottist J. Þennann] þenna B^{3,4}J, hér eru kaflaskil B³. 6 herda ad] þannig B²⁻⁴J, beyða af B¹. 7 sinne] sijna J. fie] þannig B²⁻⁴J, ÷ B¹. 8 herra] ÷ B^{3,4}. hins] sijns B⁴J. sins] ÷ B⁴J. 9 j Vere] ÷ B³. Vere] Videy J. 9-10 hann—ætlann] läta þessa menn ecki birta ne eitt B⁴. 9 byrtte] brite(!) B². öngu B³J. 10 ætlun B⁴. ad—þad] so hann hefði þar af öngvann B⁴. 11-91,12 Hann—stade] so ätti äböti ad taka Äsgrim ræðum, og kynna biskupi aptur, hvad allt äböti giörði og greindi honum sättssamligt til mäli Äsgrims vid biskup. Enn hann villdi þui ecki trua sagdi það yfir dreps skap Äsgrims eirn vera B⁴. 11 herra] ÷ B³. þætte J. 12 so og] ö.r. B³. þenna J. þennann sama] ÷ B^{2,3}. abota] + ad B². 13 herra] ÷ B^{2,3}. kunnugtt] kunnigt B³, skr. kunnigt en lykkja sem venjul. er yfir u dregin yfir i B¹. 14 er] at B³. 15 ei] ecke B^{2,3}J. fang] fóng J. 15-16 þa—þangad] j synne austur komu B³. 16 Herra] ÷ B^{2,3}. Runolfur] Runer J, ÷ B³. og] ÷ B³. herra] ÷ B^{2,3}. 17 talade] hafde B². suo B²J. 18 þætte J. mikid] nockud B³. 19 mætte B^{2,3}J. betra] bera(!) B³. 20 hafdj B³. motdrægur] þannig B^{2,3}J, motdrægtt B¹. motdrægur verid] ö.r. B². ad] ÷ B². 20-21 ad—herra] bad hann B³. 21 mætte B^{2,3}J. suo J. 22 greina] greydde J. || 1 talde]

manna stod, talde þetta vera hina mestu nauðsyn allra þeirra sem under
 þeim biuggu. Hann bad og adra eiga hlut j ad hann næde ad hallda
³ Baugstodum framm leidiss, og mællte þetta allt med a hyggiu svip mikl-
 um. Enn er biskop visse þessar grejner, tok hann senn ur ad það være
 yferdrepskapur Asgr(ims) ad lata fyrer þeim manne lyklegast, er biskop
⁶ trude framast, þuiad það matte alla tima diarflega seigia ad hia Run-
 (olfe) abota munde annar ender mala Arna biskops. Þeir urdu og satter
 a það ad bændurner urdu eckj seker, þott þeir villdu hallda log og
⁹ svared, *en ganga ei under þyngre lydskylldu. H⟨e⟩rra abote bad og
 biskop minnast ä hvörsu hatt hann tok herra Asgr(im) j fyrstu, og
 ad sveygia slyktt sem honum þotte matulegt vera, ad holldnum guds
¹² rette j alla stade.

CAP *LXXII

Ad lidnum þessum vetre vox af nyu oþyckia, millum biskops og
¹⁵ Asgr(ims) einkann lega umm mal Lopts, þviad hann sat þennann vetur
 j kyrðum, og fyrer það er hann kallade hann hefde sellda kongs eign
 Snorra Narfa syne landed j Hlyd það sem hann atte þennann tima er
¹⁸ Lodenn gaf hónum sak⟨er⟩. Hann kallade og Snorra sitia a otekenne
 kongs jördu. Fyrer þetta seiger hann hvörugum þeirra ohætt skyllde
 vera, utann þeir geinge ad borde vid hann. Nu þviad Asgr(imur) | villde^{229v}
²¹ ei aptur giallda skatta þa sem hann tok af stadarens heima monnum
 lyste herra biskop yfer hónum forbode, ad fyrer sogdum iij aminningum. ⁷²⁸
 Enn fiellu þo fleyre hluter til er herra biskop gaf hónum saker og þeim

talade(!) *B*². hina] + allra *J*. 4 ur] ord *J*. það] þetta *B*³. 6 þuiad] þui *B*³.
 það] hann *B*³*J*. alla tima] á eftir diarflega *J*. 6–7 hia—biskops] herra Rwner
 abote være annar mälz ender *J*. 7 ender] ritad ende en r b.v. yfir linu *B*². og]
 ÷ *B*³. 8 bændurner] ner ritad yfir linu í stad aller sem dregid er út *B*¹. urdu]
 være *J*. þott] þo *B*³. villde *B*³*J*. 8–9 og svared] ösuarid *B*². 9 en] br. af útg., og
 lögenn *B*^{1,3}, ÷ *B*²*J*. lydskylldu] lidskylldu *B*³*J*, + vtan nauðsyn *B*^{2,3}*J* (í stad
 nauðsyn er fyrst ritad þyng, en þá er þy máð út með rauðkrít og orðid skrifad út í
 linuna *J*). 9–12 Herra—stade] ÷ *B*³. 11 þætte *B*²*J*. 14 Ad lidnum] A *B*³.
 af] ad *B*². af nyu] ÷ *B*³. oþyckia] misþyckia *B*³, ä þyckia *J*. milli *B*³*J*.
 15 einkann lega] ÷ *B*³. þviad] þui *B*³. þenna *B*^{3,4}*J*. 16 er] ÷ *J*. hann²—
 sellda] Lopt sellt haffa *J*. sellt *B*⁴. 17 Narfa syne] ÷ *J*. land *B*³. þennann]
 þann *B*^{3,4}, þenna *J*. er] ÷ *B*³. 18 saker] þannig *B*^{2–4}*J*. kallar *B*³. 19 jördu]
 jord *J*, + og *B*³. þetta seiger] það sagde *J*. ohætt skyllde] skule ohætt *B*³. 20
 gængi *B*⁴. bordum *J*. þviad] þui *B*³. 21 ei] eckj *B*³. skatta þa] ö.r. *B*³. sem]
 er *B*³*J*. 22 herra] ÷ *B*³. fyrsoðgum *B*³. aminningum] + og *B*³. 23 luter *J*.

sem hann hiellt framm kongs brefe umm vale og logsogn yfer christnum
rette, og ad ei gange guds log yfer lands lóg. Þetta vor stefnde <herra
Asgrimur> Lopte til þings þess er hann atte, enn hann for med aungvu ³
möte, og let Asgr(im) ecke vita af ætlann sinne fyrre enn hann kom
til skips. Asgr(imur) valde hónum mörg digurleg ord og kallade hann
landrada mann og eydrofa sem fyrr. Enn Loptur s(agde) ad mote ad ⁶
hann hefde ad allra bygdar manna vitne alla lydskylldu konge gollided
og hvörge oframar og hann skyte ollu sinu male under kong, ef honum
syndest hann j nockru brotlegur ordenn. H(erra) biskop ritade og med ⁹
hónum til herra Eyreks kongs, og stod þar j med odru ad hann sende
hónum Lopt frænda sinn bidiande ad hann giörde hans eyrinde fyrer
sinn herradom og þa hollustu sem hann hafde af födur hans, og hann ¹²
ætlade ad rettindum honum ad veyta gott og sæmelegt trunadar tróst
j alla stade sier til sæmdar enn Lopte til sannrar giptu, og hónum til
epter lætiss og odrum þeim sem hónum þætte varda, og let hann það ¹⁵
fylgia ad ferd hans dvaldest saker tilfellis, enn ei af jllvilia vid kong.
Var þetta ritad ij nottum epter Laur(entius) messu, og var þa eckj frett
til skipa. Þeir Asgr(imur) og Loptur magarner skildu med aungvum ¹⁸
blydskap. Þad skip sem Loptur var ä tok Nor(eg) og kom hann umm
hausted til Biorg(vinar) og var j brædra garde umm veturenn. Ei kom
hann fyrr framm brefe þui sem hann for med enn nær vetur nottum a ²¹
Jons vóllum, ecke gat hann vid kong talad annad, enn heilsad ä hann,
þviad hónum var bannad ad koma ä kongs gard. Þo var hann j minniss

herra] ÷ B^{3.4}. og] *breytt úr* ad B¹. og þeim] *breytt: á þar útg.1858.* | 1 sem—hielt] er
hielldu J. lógsógu B². 2 riett J. ad] ÷ J. geinge J. 2-3 herra (÷ B³)
Asgrimur] *þannig* B²⁻⁴J, ÷ B¹. 3 þings þess] *ö.r.* B². öngu B³J. 4 fyrr B^{2.4}J.
kom] för J. 5 og] ÷ B³. 6 mann] ÷ B³. ad¹] æ J. 7 bygdar—vitne]
manna vitnj (þar j bygd) J. lidskylldo B³J. 8 og²] enn B³, *ritad ofan í* enn B¹.
skiothe B². 9 vordinn B²⁻⁴, orded J. Herra] ÷ B^{3.4}. 10 herra] ÷
B²⁻⁴. stod] + það B^{2.4}. med odru] ÷ B³. 11 bidiande] + hann B²J. ad
hann] *tviritad* B², *tviritad en hið sidara dregið út* B⁴. eyrinde] erinde B^{2.4}J, +
gott J. 13-14 og—stade] traust B³. 14-15 og—varda] ÷ B³. 15 sem] er
J. þotte J. 16 ei] eckj B³. af] fyrer B²⁻⁴J. vid kong] *breytt úr* til kongs B¹.
17-18 Var—skipa] ÷ B³. 17 epter] fyrir B⁴J. 18 magarner] ÷ B³. skildust
B^{3.4}. öngum B³. 18-19 aungvum blydskap] öngre blýdu J. 19 Loptur]
Lodenn J. tok] töku(!) B². 19-20 og—hausted] vm hausted kom hann J. 19
hann] ÷ B^{2.3}. 20 til] j B^{3.4}. Biorgvinar] *þannig* J, Biorguin B²⁻⁴. Eige J.
20-21 Ei—nottum] og nær vetur nöttum kom hann framm briefj þui er hann för med
B³. 21 fyrre J. 22 vóllum] + enn B³. talad annad] *ö.r.* B³. annad, enn]

dryckiu med hird monnum, enn var þo utann brautar, og stod under heytum og jllýrdum.

3 CAP *LXXIII

A þessu sumre fluttust ut hingad til Jslands, þau hin hormulegu tyd-
inde sem j Nor(eige) hofdu giórst, er drottningu giorde daufa fra hvors-
6 daglegre tydinda heyrn og eyru flestra dugandi manna umm stundar
saker, enn syner mirkranna raku fra sier med | valde hid biartasta lios^{230r}
Nidaross kyrkiu Jon erchebiskop, giorande hann utlægann og med hon-
9 um Andres biskop af Oslo, Þorfinn biskop af Hamre og menn þeirra.
Kom þar það spamans ord framm er fordum var fyrersagtt, liosta mun
eg hirderenn, enn hiórdenn mun dreyfast, þviad sydann fyrrnefndur ⁷²⁹
12 erchebiskop var landflæmdur, kallade fader allra miskun semda hann
til sin ur harke þessa heims nær jolum. Loptur sende bref til Arna bisk-
ops ritud under sinu jnsigle med þui brefe Eyr(eks) k(ongs) og drottn-
15 ingar sem vottade þa skipan er giór var til Jslands. Enn j þui brefe stodu
þessar klausur. Þad vil eg ad þier vited ad ydar mal er mióg af flutt j
Nor(eige). Voru mier synd bref þau er ritud voru af Jsl(ande) til mins
18 herra med herra Erlende, og ma vera þeir þykest ritad hafa nær sonnu,
enn ydur þyke *helldur frekt. Voru þau og so hardlega tekenn ad þid
biskoparner vorud nær kallader landrada menn, og mest fyrer þann
21 hlut er þier stodud möt herra Lod(ne) a þinge. Marger harder hluter

vtan *J.* 23 þviad] þui *B*³. ad] *tvíritað* *B*⁴. kongs] + fund *en dregið út* *B*¹.
gardenn *J.* hann] *tvíritað (á línunótum)* *B*². || 2 heytan *B*^{3.4}*J.* 4 A—Jslands]
Vr hingad til Jslandz fluttust þetta sumar *B*², þetta sumar fluttust hingad *B*³. hin]
÷ *B*²*J.* hin hormulegu] ÷ *B*³. 5 j—er] giórdust j Noreige ad *B*³. Noreg *J.*
5–7 er—enn] ad *B*⁴. 5–6 hvorsdaglegre] dagligri *B*³, huorz dagligra *J.*
tydinda] tíða *breytt skv. C útg. 1858.* 7 enn] ad *B*². med] *breytt úr* sem *B*¹.
med valde] ÷ *B*³. biartasta] biarta *B*^{2.3}. 8 kyrkiu] christne *J.* 8–9 honum]
tvíritað, hið síðara dregið út *B*⁴. 9 Oslo] Oslu(!) *B*², + og *B*³. Þorfinnur *B*².
9–10 og—fyrersagtt] þa sannadest það er seiger *B*³. 10 þar] *á eftir* ord *B*².
er—fyrersagtt] ÷ *J.* fra sagt *B*⁴. 11 hiórdenn] hýrdenn *J.* þviad] þui *B*³.
fyrrnefndur] ÷ *B*^{2.3}. 12 land-] landz *B*³, vr lande *J.* fader—semda] gud *B*³. 13
heims] heim *B*². 13–14 Arna biskops] *ö.r.* *B*². 14 ritud] ritad *B*⁴, ÷ *J.* ritud—
brefe] med briefum *B*³. 15 sem—þa] vm *B*³. skipan er] skipun sem *J.* er—var]
÷ *B*³. Enn] ÷ *B*³. þui] þessu *B*^{2.4}*J.* 16 ad¹] ÷ *B*³. ad²] ÷ *J.* ydart *B*^{2–4}*J.*
17 Noreige] + og *B*³. 17–18 er—herra¹] af Jslandi send voru *B*³. 18 Ellende *B*^{2.3}.
vera] + ad *J.* þykest] þykiast *B*³, + nær *J.* 19 þyker *J.* helldur] þannig *B*^{2–4}*J.*
yður *B*¹. svo *B*⁴. 20 vorud—kallader] kallader nær *J.* 21 er] ad *B*², sem *J.*
stodud] + a(?) *en dregið út* *B*¹. herra] ÷ *B*³. Lodinn *B*²*J.* || 1 j Noreige] *á eftir*

hafa j Nor(eige) giorst mille kongs og erchebiskops og annara lærðra manna. H(erra) A(ndres) *plyttur grafenn j banne erchebiskops j Post-ola kyrkiu, og brotenn stopullenn ad Christis kyrkiu af h(erra) Biarna 3 kanzeler til ad hryngia mote lykenu og so var hryngtt umm allann bæenn j banne kennemanna. Þa var prestum óllum stefntt ut til kongs og giorder ij koster annad hvórt ad vera ut lager edur hallda fornar 6 sidveniur og singia messur hvad ed biskopar sógdu enn þeir kusu ad singia. Þa atte h(erra) Audun þing j Mariu kyrkiu garde og voru þa giórver ut laga menn Ar(na) biskops j Stafangre, fyrer það er hann 9 villdi ei ad þeir gyllde leyðangur konge. Stucku þeir vid það ur lande, enn herra Gaute j Tolgu tok fie þeirra. Slikt hid sama var giórtt vid menn erchebiskops j Þrandh(eime). Erke biskop hefur marga kongs menn 12 bannsett, og lata þeir ei sem þeir vite. Þvi bid eg minn herra ad þier sam þyckest fyrer guds saker vid kong domenn, sem þier þykest framast meiga, þvi betra er ad vægiast til gods, enn bægiast til jlls þviad eg veyt 15 fyrer vyst ad ei mun hier a Jslande ofrekara geinged ad kennemonnum enn nu er j Nor(eige) ad ætlan radsens. Nu gefe gud yður gott ráð til 230 þessa og alls annars. Loptur ritade og annad bref til | herra Arna biskops, 18 hvórsu Jor(undur) biskop hefde svarad kongs brefe, og það var *sen j þui ad stader skylldu j ætt hverfa, so sem fyrr var a óllu Jslande, og sa christin rettur vera sem stod umm daga Hakonar 21 kongs og Sigurðar erchebiskops, og seiger ad þeir Jor(undur) biskop

giorst B^3J . 2 Andres] Audunn J , skammst. A B^{1-3} , Å B^4 . plyttur] þannig leiðrétt útg.1858, fluttur og BJ . erchebiskops] + og annara lærðra manna B^3 . 4 kanzilier B^4J . til] ÷ J . hryngia] + mætte J . svo B^4 . 6 giórver $B^{3,4}$. ij] tueir B^3J . annad] annar B^2 . hvórt] tueggie B^2 , tueggia $B^{3,4}J$. vtlæger $B^{2-4}J$. eda J . 7 ed] er $B^{2,4}J$. biskuparner $B^{2-4}J$. sógdu] segde J , fyrst ritad sógðus en breytt með öðru bleki B^2 . 8 Mariu] breytt úr ólæsilegu orði B^4 . þa] þar B^4 . 9 útlæger B^4 . biskop (!) B^3 . er] ÷ B^3 . 10 ad] ÷ B^3 . leyðangur konge] ö.r. J . 11 j Tolgu] ÷ B^3 . 12 Erke] br. úr Ecke, + hefur en dregið út B^1 . hefur] b.v. yfir linu B^1 , + og $B^{2-4}J$. 13 og—vite] enn þeir lata sem þeir viti það ecke J . 13–14 samþyckedz J . 14 domenn] + epter þui B^3 . 15 þvi] þviad $B^{2,4}J$. ad] ÷ B^3 . vægiast] vægast B^4J , breytt úr bægiast B^3 . þviad] þui B^3 . 16 fyrer] ÷ B^3J . ei—Jslande] hier á Jslande mun eý J . geinged ad] ö.r. J . 17 nu er] hier J . 17–18 Nu—annars] ÷ B^3 . 17 gefe] geffur J . gott] god J . 18 annad bref] ö.r. B^3 . bref] skr. þþ B^2 . herra] ÷ $B^{2-4}J$. 19 hafde J . sen] sien B^3 , sied J , jtak B^2 , + (ord edur jnntak) B^1 ; i * B hefur sen ad likindum verið skýrt i spássiugrein. 20 skyllde $B^{2,4}J$. ætter J . svo B^4J . óllu] ÷ J . 21 umm daga] á dögum J . 22 Sugurðar B^4 . og seiger] ÷ B^3 . sagde J . biskop] + ok herra Þórðr útg.1858.

hefde fundest, og for med þeim laglega. Handsalade herra biskop Þorde ⁷³⁰
 ä Modruvöllum kyrkiu hluta, og jatade upp öllum stöðum j Nord-
³ lendinga fiördunge þeim sem herra R(afne) og odrum skinsomum
 monnum þætte retteleggt tilkall vera. Arna biskop brä nockud j brun
 vid þessa frett. Enn þui ad flester hluter bitu lytt ä hann, utann það ef
⁶ hann þottest j nockrum hlutum ei framm hallda rettendum kyrkjunnar
 epter skylldu tok hann það rads ad rita til Run(olfs) abota vinar sins
 og sende honum transcripta kongs brefs og Lopts brefs, og bad hann
⁹ þyda sier kongs brefed, og þar ofann leggja rad ä, hvorsu hann skyllde
 breyta j þessum punct, enn abote ritade ad mote sinn skilning þann
 sem hann setti yfer brefed, og þar med það rad ad hann hieilde sem
¹² framast være föng a kyrkjunnar rette epter sinne skylldu og naudsyn.

CAP *LXXIV

Þetta haust ritudust þeir biskoparner margt j millum, hvörrier þeir
¹⁵ stader være sem þeim þætte kongs brefed ä kveda ad taka skyllde, þviad
 Jor(undur) biskop hafde meire brögd, under skaute enn stada menn
 hugdu, sem sydann bar rauner ä med framkvæmd.

¹⁸ CAP *LXXV

Herra Asgr(imur) vod nu miög uppe saker þessara frietta, og þott-
 ist nu hafa haglder feingid a sinum mälum. Þetta haust kiærde hann
²¹ ä fyrrnefdann mann Ketel Ketilsson, umm landid, a Snorra umm
 asetu Hlydar lands og *fiartektt. Nu þviad hvörge villde hafa hans til
 lögur og ei festa i hans valld edur kongs manna, tok hann Ketil a Torfa-
²⁴ stöðum og flutte med sier ofann j Hialmahollt, og het honum mörgum

1 hefde] hefdo *B*³, hofdu *B*⁴. herra biskop] *ö.r.* *B*²⁻⁴. biskop] + herra *J*.
 2 upp] af *B*². 3 odrum] og (*tviritad*) *B*⁴. 4 þotte *B*³. tilkall] + ä *J*.
 biskupe *B*²⁻⁴*J*. nockud] + suo *J*. j brun] ÷ *B*². 5 ad] ÷ *B*³. lytt]
 lytid *J*. 6 j—hlutum] ÷ *J*. kyrkjunnar] heylagrar kyrckiu *J*. 7 epter skylldu]
 ÷ *B*³. rad *J*. ad rita] og ritad] *B*³. Runolfs abota] á *eftir* sins *J*. vinar
 sins] ÷ *B*³. 8 brefs²] breffid *J*. 9 þar] + ä *J*. þar ofann] so *B*³. 10 breyta]
 giora *J*. punct] + og breyta *J*. ad] ä *J*. 14 biskoparner] á *eftir* millum *J*. 15
 þætte] þiker *B*², þicti *B*⁴. þviad] þui *B*³. 16 skaute] skarte *J*. 17 sydann] sydar
*B*³*J*. raun *B*². 19 þessa *B*³. 21 fyrrnefdann mann] ÷ *J*. mann] ÷ *B*².
 Ketilsson] + og *B*³. umm¹—Snorra] ÷ *J*. 22 og fiartektt] ÷ *B*³. fiartektt]
 þannig *B*^{2,4}, fyrertektt *B*¹. fiartektt—þviad] fiartekiu einnenn ä Snorra, enn med
 þui *J*. þviad] þui *B*³. hafa] á *eftir* 22–23 til lögur *J*. 23–24 Torffustöðum *J*.

hardendum, enn þo let hann hann lausann a sömu viku. So tok hann og Snorra vid Skapta hollts rett og hriste fiotur ad honum. Af slikum hlutum og mörgum ødrum, svall miög med þeim biskope og Asgr(ime),³ so ad hann var jafnann i forbodum.

CAP *LXXVI

Þennann vetur foru menn j millum herra biskops og herra Rafns⁶
²³¹rog|var talad ad þeir mundu hittast ad þessum malum sem j brefum
 kongs og drottningar stodu. Umm vored var fundur stefndur j Brautar
 hollte a Kialar nese og kom þar h(erra) biskop og herra Rafn og margt⁹
 annad stormenne. Bar Rafn framm kongs eyrinde og bref þau sem
 það var sen i ad aller þeir stader sem rangliga eru tekner af leikmön-
 um, sem jafnlega hofdu setid ä med *rette og löglegre hefd þeirra og¹²
 þeirra foreldra, og hallda upp skyldum epter rettum maldögum, enn
 nu voru klerkar ranglega asetter skylldu aptur hverfa under leikmenn,
⁷³¹ sem var a dögum Hakonar kongs Hakonar sonar og Sigurdar erche-¹⁵
 biskops, og ad slykur skyllde vera christindoms rettur j sma og storu.
 sem var umm þeirra daga, so og umm tyunder og alla adra hlute. Enn
 umm falkaveydar skyllde fara epter kongs brefum og skipann herra¹⁸
 Rafns, enn þeir sem <mote> giörde skyllde svara full komnu brefa brote
 og kongs reide. Voru þesser stader a nefnder, Stadur a Snæfells nese,
 Reykiahollt og Selär dalur, og adrer so til komner. Var og Rafn skylldadur²¹
 til ad fylgia hefdarmonnum til ad fa þessa alla. Enn herra biskop svar-
 ade ä þa leyd brefenu ad kongr kallade þa stade ranglega tekna er ættar

24 Hialmarholt B³. || 1 hardingum(!) B⁴. suo B²⁻⁴. 2 fiotra J. Af] Ad J.
 3 þeim] ÷ B³. 4 svo B⁴. ad] ÷ J. 6 Þenna B³⁻⁴J. Þennann—menn]
 Menn föru (á blaðsidumótum, neðst á fyrri sidu stendur: þenna vetur) B². j millum]
 mille þeirra J. herra¹] ÷ B³. biskup(!) B². herra²] ÷ B³. 7 ad¹] ÷ B³.
 briefe B²J. 8 Umm—var] Og var nu B³. 9 a—nese] ÷ B³. og¹] ÷ J.
 komu B³. herra¹] ÷ B²⁻⁴. herra²] ÷ B²⁻⁴. 9–10 og³—stormenne] ÷ B³.
 10 annad] ÷ J. erinde B²J. 10–11 sem—sen] er þar voru sien J. 11 sen]
 sett B². af] fra J. 12 hefd B³. rettre] þannig B²⁻⁴J, rette B¹. og—hefd]
 hefd og lögligre J. þeirra] þeir B²J. 13 foreldrar B²J. hallded J. vppe B³.
 14 skilldi B⁴J. 15 kongs] ÷ J. Hakonar sonar] Haconsonar J, skammst. h.s.
 B³. 15–16 og—erchebiskops] ÷ B³. 15 Sugurdar B⁴. 16 slykur] breytt úr
 slykt J. christinnz domz B²⁻⁴J. 17 so] suo B²⁻³, ÷ J. og²] + vm J. 18 umm]
 u breytt úr a B¹. fara] vera J. breffe J. 19 mote] þannig J, ÷ B. giördu B³.
 skylldo B³J. 20 nese] + og B³. 21 Reykiarholt B². suo B³⁻⁴J. 21–22 skylldadur
 til] ö.r. J. 22 til²] ÷ B²⁻⁴J. þessa] + stade J. 22–23 Enn—svarade] Suarade

menn hefde jafnlega aseted og hallded epter skildaga allt umm daga Hakonar kongs og Sigurdar erchebiskops. Enn ef ecke finst skilorded
³ til ad j ætt skule ganga eda ur ættenne hafa geinged vardveitslann med saulum edur kvennagiptingum edur þeir kalle *til stada sem med fie hafa keypt edur þeirra fyrer menn edur þeir kalle nu til med kongs vallde,
⁶ er med biskops vallde voru j setter, edur þeir sem sialfviliande hafa uppgefed j biskops valld, edur þeir sem biskopar hafa skipad a dógum Sigurdar erchebiskops og Hakonar kongs, og jafnann biskop fyrer rad-
⁹ ed meir enn xxx vetra eda klaustr hafa a staded, þa finnum ver hvorge þessara til kall j brefenu.

CAP *LXXVII

¹² Herra Rafn s(eiger) ad hier lagu slykar adgiórder til sem j Nor(eige) voru framm hafdar, ef biskop vilde ei samþyckia k<0>ngs bodskap. H(erra) biskop sa þa mikinn vanda a ij hendur. Hann sa ef hann liet
¹⁵ eckj af sinum mun ad | margur madur overdur og saklaus munde giallda^{231v} þessa sundur þyckiss enn kyrkiann og lærdomurenn munde vera van-
¹⁸ virdur. Þui leytade hann þess rads ad fyrer nada saker folkenu syndest hann sam þyckia ad þola bodskapenn, og epter margar greiner og langtt vid tal jade hann ad þola saker godvilia vid virdulegann herra Eyrek kong hinn coronada, og h(erra) Hakon hertuga syne agiæts
²¹ Magn(usar) kongs, og fru Jngebiargar drottningar, þar til er skipadur verdur erchebiskop til Nidaross þann bodskap sem þetta bref vottade, er herra Eyrekur kongur sende med herra Rafne, effter þui sem herra
²⁴ Jórundur biskop a Holum hafde þa jatad fyrer sina hönd ad þola, og ei sie j mot skylldre hlydne vid almattugann gud.

biskup B^3 . 22 herra] ÷ B^2 . 23 leyd] + kongz J . || 1 allt] *tvíritað* B^4 . allt—daga] *b.v. á spássiu* B^1 . 3 edur $B^{2-4}J$. hafe B^3 . vardueýslann J . 4 til stada] *leiðr. af útg.*, tilstunda B^1 , til standa $B^{2-4}J$. 5 formanna $B^{2,3}$. menn] manna B^4J , *br. úr* manna B^1 . 8 Sigurdar—kongs] Hakonar kongz og Sigurdar erchibiskupz B^3 . fyrer] haffa J . 9 edur $B^{2-4}J$. hafa] hafe $B^{2,3}J$, hefdi B^4 . 10 þessara] slijekt B^2 , þessra B^3 , þeirra J . 12 sagde J . ad] ÷ J . lagu] lygge til B^3 , læge J . atgiórder B^3J . til] ÷ B^3 . 13 framme B^3 . 14 Herra] ÷ B^3 . ij tuær B^3J . liete B^2 . 15 eckj] ey B^3 . ad] til rakna og J . overdur—giallda] munde overdur giallda og saklaus J . 16 vera] verda B^2 . 17 ad] ÷ B^3 . fólksins B^3 . 18 hann] honum ad B^3J . ad þola] ÷ $B^{2,3}$. 19 virduligan $B^{3,4}$. 20–21 hinn—drottningar] og drottingo: Jtem hertuga Hakon: og B^3 . 20 herra] ÷ J . 21 Magnüs B^4J . 21–22 er—erchebiskop] erchebiskup er skipadr J . 22 sem] er $B^{2,3}$. 23 herra] ÷ B^2 . Rafne] Rafn B^2 . 25 skylldre] skilldu B^4 , skýlldugre J .

CAP *LXXVIII

Herra Rafn hiet a mote þessum hlutum herra Arna biskope ad tyund skal greydast af kongs eignum biskope og h(eilagre) kyrkiu, þeim ollum ³ sem hann ä og under hann kunnu ad falla, j Skalh(ollts) biskops dæme, ⁷³² og haldest sa rettur biskops stolsens sem stod adur hann var biskop, og honum þolest þvilykt sem h(erra) biskope ad Holum, og ei sie onnur ⁶ þyngsl a þesse ofann lögd af kongs monnum vid h(eilaga) kyrkiu og h(erra) biskop, edur hans vine nie adra menn. Og epter þetta styrktu þeir sin jærde ritud med sinum jnnsiglum. Þar kom þa og herra As- ⁹ gr(imur), og sömdu þeir biskop þa umm skatta og þingfarar kaup þau sem hann hefde teked umm þriu är af heima monnum stadarens j Skalh(ollte) ad hann skyllde þau utgreйда umm vored effter j hendur Haf- ¹² urbyrne. Epter þad leyste biskop hann af forbode sinu því er hann hafde hann j settann medann hann vilde ei greyda. Af þessum funde reyð herra biskop hejm, enn herrarner j syslur sinar og skyldust þa med blydu. ¹⁵

CAP *LXXIX

A þessu äre andadest Martinus pave og Karl kongur a Poli, Petur biskop i Orkneyum og Magnus jarl Magnusson þar enn j Orkneyum. ¹⁸ Eingenn var þa enn erchebiskop feingenn til Nidaross.

CAP *LXXX

A sama vore og þeir biskop og Rafn O(dds) s(on) höfdu fundest j ²¹ Brautar|hollte komu samann for menn landsens og adrer handgeingner menn, og med þeim bændur og al þyda ad fylla med verke þa ætlan

almattkann $B^{3,4}$. || 2 möt B^{2-4} . herra] ÷ B^{2-4} . 3 kongs] biskupz(!) B^2 . 4 kunna $B^{3,4}$. ad] ÷ B^2 . Skalaholltz $B^{2,4}$. 5 stod—biskop] ädur stöd J . 7 og] + hlg. kirkiu *en dregið út* B^4 . 8 herra] Arna B^3 . eda B^3 . 9 þa] ÷ J . herra|h *br. úr s* B^1 , ÷ B^3 . 11 sem] ÷ B^3 . hafde $B^{2,4}J$. hefde teked] tekid hafdj B^3 . iij $B^{3,4}$. monnum] + biskupz og J . 11–12j Skalhollte] ÷ B^3 . Skalahollte $B^{2,4}$. 12 þau] þa J . 13 sinu] ÷ B^3 . er] ÷ B^3 . 14 medann—greyda] ÷ B^3 . herra] ÷ $B^{2,3}$. 14–15 herra—sinar] hvor heim B^4 . 15 enn] og B^3 , + þeir B^2J . j—sinar] ÷ B^3 . skildo B^3J . þa] ÷ B^4 . þa—blydu] vel B^3 . 17 og—Poli] Kall kongur i Polen J . 18 og] ÷ J . jall B^2 . Magnusson—Orkneyum] ÷ B^3 . enn] ÷ J . 19 Einge $B^{2,4}$. Eingenn—enn] var þa eingi B^3 . var—enn] á *eftir* erchebiskop J . 21 A—vore] Sama vor (*á blaðsiðumótum, neðst á fyrri síðu stendur*: A sama) B^2 . 21–22 A—Brautarhollte] þetta vor B^3 . 21 þeir] + Arne $B^{2,4}J$. og²] + herra J . höfdu fundest] fundust J . j] *b.v. i línunni síðar* B^1 . 22 adrer] ÷ B^3 . 23 og¹—þyda] med bændum og alþydu B^3 . 23–99,2 ad—var] j til büningsi þeim B^4 . || 1 og]

sem þeir hófdu fyrr umm sam þyçkt j hiarta og stadfest med tilskipan tungunnar. Enn það var ad taka af lærdum monnum, kyrkiu eigner
 3 þær sem þeir hiełldu adur, ad giöf edur skiptum biskopanna med valde
 enn ei med jafnade, med lidsfiolda enn midur med skinsemd edur rett-
 indum. Enn þo ad marger þeir sem meir elskudu myrkur enn lios rett-
 6 indanna fagnade því er christnenn tapade sinu frelse, var hinn þo stor-
 mikill fiölde mannfolks er styniande stod j þessu verke saker hræds-
 lu fiar lats edur sviptingar sæmda ef þeir synde syna alhuga odruvys
 9 giörande, enn þeir sem brefenn baru þyđdu þau. Voru ei ad eins j þess-
 are tölu muga mennerner helldur og marger handgeingner, þeir sem það
 vissu fyrer hvörn flutning þesse bref voru feingenn, ad kyrkiunum være
 12 ei meira frelse gefed, enn ad hallda so mörgum lærdum monnum kost
 ä hvörium xij manudum slikann sem forn sidvenia er, og ad mote þui
 sem maldagarner votta, ad allar kyrkiur og eigner þeirra eru gude gefnar
 15 og hans helgum monnum, hvört sem það er land edur lauser peningar
 og það sem fylger edur til kyrkiu liggur, so og ad *mote þeirre grein, 733
 sem lands log biöda under pynu 12 aura giallds, ef madur tyundar ei
 18 eign syna j fostu og lausu a hvörium 12 manudum, enn þessar eigner
 *hafde einge tyundad fra upphafe christindomsins a voru lande, sem
 gude voru gefnar sem maldagarner votta, utann af einum Hytardal
 21 galldst tyunder, og fatækum monnum einsaman þeirra fiordungur.
 Og þo ad þesser hluter skorudu samvitskur manna a fornum landskap,
 voru sumer menn hærre vitsku, þeir sem kunnu sia og lesed hófdu log-
 24 tekna skipann postulanna pavanna og kennara christnennar, *ad allt

+ sam þyçkt med *en dregið út* B¹. 2 ad taka] ätaka J. monnum] + og J. 3 skiptum] tilskipan B^{2,3}, skipan J. 3-9 med—þau] ÷ B⁴. 4 skynsemdum B². 5 meýra J. 5-6 riettindanda(!) J. 6 fagnade—er] fögnudu það J. 7 saker] sæker(!) B². saker hræds-
 lu] fyrer hræds-
 lu saker J. 8 suýptinga J. syna alhuga] skrifað alhuga syna *en röð breytt* B¹. 10 og] ÷ B²⁻⁴. 11 flutning] tilgang J. þesse—feingenn] ÷ B⁴. feingenn] + (edur flutning) þesse breff voru feingenn (*tvítekið*) J. 12 suo B^{2,4}. 13 huörum B³. og ad] æ ä(!) J. ad] ÷ B³. 15 peningar] aurar B². 16 svo B⁴J. ad] ÷ J. mote] þannig breytt *útg.1858*, med BJ. 17 12] xij B²⁻⁴J. giallz B². 18 eign] eigu J. huorum B³. 12] xij B²⁻⁴J. 19 hafde] þannig B²⁻⁴J, hefde B¹. eingen B^{2,3}. fra] *tvíritað* J. christindoms-
 ins] kristninnar J. 20 sem—votta] þetta votta maldagarner J. 21 galldst] gallst B⁴, gulldust J. tijund B⁴. einn saman B²J, eirn samall B⁴. 22 Og] Enn B²⁻⁴J. ad] ÷ B³. skorade B^{2,4}. samviskur B³J. 23 voru] + enn B²⁻⁴J. visku B^{2,3}J. og] + hærre B³. 24 ad] þannig breytt *útg.1858*, og BJ. || 1 ä] *b.v. útg. 1858*, ÷ BJ. 2 og valde] *ö.r. J.* skipun B². og²—biskopa] biskupz J.

það sem gude er gefed og helgad, <ä> epter sam eigennlegum lögum,
 ad vera under vernd og valde skipann og forsia biskopa og lærðra manna,
 nema framar tæke þeir af kennemonnum j villd þeirra og godre sam- 3
 232vþycktt, og ad þær meige <ei> eignast | nie j erfd takast, hafast nie halldast
 forsamlega af leikmönnum utann salution sialfra þeirra. Voru og ei
 ad eins marger a þessare tru þeir sem heima satu edur hia þess hattar 6
 frammferdum stodu helldur og þar med þeir sem sialfer toku *fyrer
 grimdar saker *kyrkiurnar og giarnann villdu hafa þagad og hejma
 seted a þa leyð sem Judum för med fagnadar processione a palmadeige 9
 mote vorum herra þorde ei ad veria lif hans a pylsar deige hans og var
 þo ad hvoru ei umm skipt med ollum truann helldur þrotenn. Og so sem
 Judar þesser sömu fögnudu litlu sydar Christs uppris, fögnudu og 12
 marger hvórer af hinum jnstu hiarta rötum skams bragds leyðrettu
 lærdomsins.

CAP *LXXXI

15

J þessum fardögum var herra Arne vys ordenn ad leik menn höfdu
 saman bundest ad setiast a kyrkiu eigner, onytande med ollu þann
 skilning breffsins, þess er af höfðingiunum kom hid fyrri sumar, sem 18
 herra Arne biskop og Jör(undur) biskop, og herra Runolfur abote j
 Vere höfdu aller samann ritad, til þess ad ei syndest þeir taka kongs
 rad framar enn være sekt ä vid gud fyrer þreinging lærdomsins, og 21
 hins annars ad ei syndest þeir samþyckia uppa kyrkjuna ägang leik-
 domsens og þess hins þridia ad þeir være ei aptur hallds menn edur

3 framare J. 3-4 samþycke B². 4 ei] b.v. af útg., eigi útg.1858, ÷ BJ. nie¹
 á spássiu í stað og í texta B¹. takast] ÷ J. 5 forsamlega] fors samliga B⁴,
 forsvaranliga leiðrétt skv. C útg.1858. 5-14 Voru—lærdomsins] ÷ B⁴. 6-7
 hattar frammferdum] ritad framferdum hattar en röð breytt J. 7-8 fyrer
 grimdar] þannig B²J, fyrer greindar B³, fyrrneffndar B¹. 8 kyrkiurnar] þannig B²J,
 kyrkiunnar B^{1,3}. giarnann] giarna J. og²] edur J. 9 Judum] Judam B^{2,3},
 Judas J. för] + og þeir er foru J. processione] professionem J. 10 mote]
 mot J. þorde] þordu J. ad] ÷ B³. hans²] ÷ J. 10-11 hans²—helldur]
 og var þo eý med aullu truann J. 11 hvoru] + var en dregið út B¹. ei]
 ÷ B³. suo J. 12 sömu—uppris] ÷ J. 13 huorier J. hiarta] hiartans B³J.
 16 herra] ÷ B^{3,4}. Arne] + biskup B²⁻⁴J. vordinn B^{3,4}. 18 af höfðingiunum]
 at höfðingium B³. sumarid J. 19 herra¹] ÷ B³. Arna(!) J. herra²] ÷ B²⁻⁴.
 19-20 j Vere] ÷ B³. 20 Vere] Videý J. aller] ÷ J. 21 þreinging] þrönging B²⁻⁴,
 þrongung J. 22 þeir] fyrst ritad þeim, tilraun gerð til leiðréttingar en síðan dregið út
 og þeir ritad yfir línu B¹. samþyckia] tvíritað J. 23 þess—þridia] það líka B³.

nidur brotarar þeirra skynsemda sem forner menn og lögfroder a lande
 hier vottudu bæde epter sinne samvitsku og sannsyne og sinna fyrer
 3 manna ad trautt edur ei munde finnast su kyrkia edur kyrkiu eign ad
 ei munde nu eiga ad vera under biskopa valde, og þeir mundu ei feing-
 ed hafa fyrer það er skilord þeirra og maldagar voru ei halldner, og ⁷³⁴
 6 vyda gripum þeirra edur eignum suckad eda sialfar þær saulum selldar
 edur kaupum keyptar, þo med fornum lands rette være soktar. Rit-
 ade hann j allt sitt biskops dæme, ad einge madur skyllde greyda leik-
 9 monnum neytt það land er kyrkia ætte, nie nockurn part þeirrar eignar,
 sa sem adur hiehltt þær af hónum fyrer gióf edur skipan helldur skyllidu
 þeir votta ad leikmenn toku allt það kyrkjunnar var mote þeirra vilia
 12 ad ey yrde so jlla ad þeir synde sig omattuga ad fa sæmd afftur giallds-
 ins, ef þeir syndest samþycker o sæmd burtrekstrarens. | Hófdu flester^{233r}
 og þetta heilræde og raku sumt j burt það sem þeirra var enn bonnudu
 15 það sem kyrkjunnar var. Sumer bidu ur stad og lietu þa sem tilkomu
 ætla sier það er ei villdu hafa, sumer giordu margann o greyda þeim
 sem töku, so ad þeir urdu sialfer fie ad safna edur sækia þangad sem
 18 var það er þeir villdu sier skepia. Voru þa tekner þesser stader. Odda-
 stad toku Stejnvarar syner Sighvatur og Loptur riufande dom herra
 Jons erchebiskops og giörde sijra Sighvatur það <meir> fyrer akall og
 21 fryu lögunauta sinna, enn sinn vilia sem sydar bar raun ä. For þa Grim-
 ur prestur a Breydabolstad j Fliotshlyd. Eyolfur Andres son tok Hraun-
 gerde, Hamundur Narfe og Skumur Garda stad af sijra Olafe Magnus-
 24 syne. Snorre Jngemundar son tok med Pale og Lopte *Ketilssonum stad j

hallz J. || 1 briöturar B³J. þeirra skynsemda] ÷ J. lande] *greinarm. og langt
 bil á eftir* B¹. 2 samvisku B^{2,3}J. 4 mundu] munde B^{3,4}J. 5 fyrer það] ÷
 J. 6 edur] og B³, *ritað ofan í og-band* B¹. suckad] sooad B³, sutkad B⁴. eda]
 edur B²⁻⁴J. sialffer(!) J. selldnar B⁴. 7 förnum B². 8 einge madur]
 eingenn J. 9 ne-eitt B⁴. 11 allt það] *ö.r.* B², + sem B²⁻⁴J. kyrcknanna J.
 12 virði B⁴. svo B⁴J. ömättuliga B²⁻⁴J. afftur] *tviritað*: afftur aptur
 B¹. 12-13 gialldins(!) B³. 13 samþycker] samþyckia B⁴, + fyrer J.
 brottraxtrarinn B⁴, burt rekstarins *en tilraun gerð til leiðréttingar* J. 14 burt]
 brott B⁴. 16 ei villdu] þeir villdu eý J. margann] ÷ J. 17 svo B⁴J. ad¹]
 ÷ B³, *máð* B². vurdu B⁴. samna B⁴. eda B². 18 er] ÷ B³. þeir] *máð*
 B². skepia] skeffia J. 19 Stejnvarar syner] syner Haldanar og Steinarar
 Sigh. dottur J. Sighurdur J. riufande] + suo J. herra] ÷ B³. 20 sijra]
þannig BJ, herra *leiðrétt útg. 1858*. Sighvatur] Sighurdur J. meir] *þannig* B²⁻⁴J,
 ÷ B¹. 21 lögunauta] legunauta J, *virðist breytt úr* legunauta B¹. enn—vilia]
 (edur hóffdingia) og vina J. sydann B^{3,4}J. 23 Narfe—Skumur] og Sturla toku J.
 sijra] *misritað sear* B³. 24 tok—Lopte] ÷ B³. med—Lopte] ÷ J. Ketilssonum

Hytardal, af Jone Hollt er þar hafde verid nær xl ara. Olafur Arnes son og Brandur Gudmundar son toku Stad ä Snæfellsnese af sijra Tiörfa, Skula syner toku Stad under Hraune, Þordur og moder hans toku ³ Kvinnabrecku stad *af Eyolfe preste Halldorssyne, Þorgils Hauks son tok Set berg, Stafholtt var og teked. Biorn *Dufgus son tok Hiardar hollt, Þorgrimur Einars son tok Stad j Steingrims fyrde, Selardal tok ⁶ Thomas *Snartar son, Eyrekur Mardar son og Sveinbiörn Sudvykingur Hval eyrar kyrkiu j Aunundar fyrde, Klemet tok kyrkiu under Gnupe, Einar *Þorvallds son tok kyrkiu j Vatzfyrde, og rauf dom herra Jons ⁹ erchebiskops. J Austfiordum tok Magnus kyrkiu eign j Ase, Vidnæmur og Skegge toku *Þvott är kyrkiu og allt hennar gods.

CAP *LXXXII

12

⁷³⁵ Af þessum fyrr sogdum sokum ma hvor er þessa frasogu heyrer hrosa þui hvorsu miög þann tima mundu sundur þyckiast hiortu mannanna. Leikmenn kolludu ad biskop ryfe sattmal, það er giortt var j Brautar ¹⁵ hollte er hann lagde oblydu a þa sem stade töku, og let lysa ad þeir være ad ovilld hans tekner, virdande einskis þann punct er hann jade ad þola enn ei ad sam þyckia, og þo það eitt er ei være mote skylldre ¹⁸

stad] þannig breytt *útg.1858*, Ketelstade *BJ*. j] og *B⁴*. || 1 Hytardal *B^{2,3}*. af—ara] ÷ *B³*. Hollt] + preste *J*. nær—ara] 40 ar *J*. ara] är *B⁴*. Arnes son] Andries son *B²*, Arnorson *J*. 2 Gudmundar son] Gudmundsson *B³*, + tok(!) *J*. Stad—Snæfellsnese] Snæfellsnes *B³*. Torffa *B³*. 3–5 Þordur—teked] Kuennabrecka og Setberg voru og tekner, jtem Staffholtt *J*. 3 og—hans] med mödur synne *B³*. 4 stad—Halldorssyne] ÷ *B³*. af—Halldorssyne] þannig breytt *skv. C útg.1858*, og Eyolfur prestur Halldorsson *B^{1,2,4}*. 5 Dufgus] þannig *B²⁻⁴*, Dufgus *B^{1J}*. 6 tok¹] tö(!) *B²*. 6–7 Selardal—son¹] Thomas Snartarson Selardal *J*. 7 Snartar] þannig *B^{2,4}*, Svartar *B^{1,3}*. Eyrikkur *B²*. og—Sudvykingur] ÷ *B³*. Sudvykingur] + tok *J*. 8 Hval eyrar] Hvaleyar *J*, *leiðrétt: Holts útg.1858*. j—fyrde] ÷ *B^{3J}*. Klemet] Klemes *B²*, Klemets *B⁴*. Gnupe] + j Dýrafyrde *J*. 9 Þorvallds] þannig *B^{2,4J}*, Þorvalds *B¹*. tok] ÷ *B³*. kyrkiu] + under *en dregid út B¹*. kyrkiu—Vatzfyrde] Vatzfiardar kyrkiu *B³*, Vatzfiardar kyrkiu *J*. Vatzfyrde] Vatzfirdi *B^{2,4}*. herra] ÷ *B^{3J}*. 10 erchebiskops] + Holtz kyrckia j Önundarfyrde var tekenn og *J*. eign] ÷ *J*. 11 toku] ÷ *B³*. Þvott är] þannig *J*, Þver är *B*. godz] götz *B^{2,3}*, görs *B⁴*, goss *J*. 13–14 Af—mannanna] Fyrer þessar saker vard mykid sundurþycki manna ä mille *B²*. 13 fyrr sogdum] ÷ *B⁴*. 13–14 er—þui] skynia *B⁴*. 13 frásögn *B^{3J}*. 13–14 hrosa þui] sia og merckia *J*. 14 mundi *B^{4J}*. manna *B³*. 15 sattmal, það] sattmala þann *J*. er] ÷ *B³*. gior *J*. 16 a] + alla *J*. þa] + menn *B³*. sem] er *B^{3J}*. 17 være] voru *B^{2,4}*, tæke þa *J*. ovilld hans] övilia hann(!) *B²*. tekner] ÷ *J*. einskis] einkiz *B^{2,3}*, eingiss *B⁴*. 18

hlydne vid gud. Enn biskop s(eiger) ad þeir skyldu of frekt kongs bref-
 ed, og færdu hans ord afleidiss, og hann hefde so sem Hóla biskop|
 3 jatad ad þola rettskildann kongs bodskap, sagdest og laus sinna ummæla^{233v}
 vid þa, þar sem þeir rufu sin ummæle vid hann og stod med þessu framm
 til þings. Nu þui Ar(ne) biskop hafde skiled ad Asgr(imur) skyllde
 6 aptur greyda iija <vetra> þingfarar kaup skatta þa sem hann hafde teked
 af stadarens heima monnum heimte Hafurbiörn skatta af hónum og
 fieck ei fyrer þing. Herra Asgr(imur) var þa komenn bygdum j Tradar
 9 hollt. Þar hafde hann latid husa sier til vara ef biskop tæke af honum
 Baugstade. Eyolfur son hans atte Gudrunu Gards dottur af Austfiord-
 um og unne lytid enn fylgde Ingebiorgu af Stox eyre, dotter Jons er þar
 12 hafde bued. Lykade biskope það jlla og gat lytid ad syst, villde Ey-
 olfur ei honum rett af sinu male giöra, skilde það og enn miog med þeim
 <biskope og fódur hans>.

15 CAP *LXXXIII

A Peturs messu reyd herra Rafn O(dds) s(on) til þings og med hónum
 herra Erlendur og herra *Asgrimur og herra Jon lógmadr og fiolde
 18 annara manna, var þa geingid j logrettu og lesed bref kongs og drottn-
 ingar, og acktad af leikmanna hende hvörsu prestar hofdu af stodum
 geinged. Þotte þeim ei hallded vid sig af biskops hende edur prestanna,
 21 og eggiudu sumer herra menn og so marger muga menn Rafn og lóg-
 mennena ad logtaka allt það sem j kongs brefe stod, og med þessu ad
 kalle var upp lesenn samningur sa sem j Brautar h(ollte) var giör, og

være] + ä B^{2,4}. || 1 seiger ad] sagde J. 2 hafde J. svo B⁴. 3 riett skilinn
 B²J. lauss J. 4 þar] ÷ B². 5 Nu] + med en dregið út B¹. þui] buiad B^{2,4}J.
 skiled] + á útg.1858. ad] breytt úr af B². 6 iij B³, þriggia B⁴J. vetra] þannig B^{3,4}J,
 ära B², ÷ B¹. kaup] + og B³J. 7 heima] ÷ B³. monnum] + huoria ad B³.
 skatta—hónum] ÷ B³. af²] ad J. 8 ei] eckj B³. þingid B³. Herra—þa] var
 þa Asgrimur B³. þa] + og B^{2,4}. 8-9 Stadarhollt B². Þar—hann] hafdj B³.
 husa] + þa B³. vara] + styres eda styrcs B⁴, + stýris J. 10 Baugstædi B⁴.
 dottur J. 11 dottur J. 11-12 dotter—bued] ÷ B³. 12 jlla—syst] miog lijtt J. ad]
 greinarm. á eftir orðinu í B¹ en er fært af útg. aftur fyrir syst. syst] giört B². 12-13
 Eyolfur] + ad en dregið út B¹. 13 ei honum] ö.r. B⁴J. 14 biskope—hans] þannig
 B²⁻⁴J (og] + Asgrime J), ÷ B¹. 16 A] Ad J. herra] ÷ B³. Odds son]
 ÷ B⁴J. 17 Ellendr B³. herra²] ÷ B³. Asgrimur] þannig B²⁻⁴J, Asgeyr B¹.
 og²] ÷ J. og² herra] ÷ B³. 18 annara] annar(!) B², ÷ B³. manna] hófðingia
 J. 20 hallded] + verid B⁴. 21 svo B⁴J. menn] + herra J. 22-23 atkalle J.
 23 sem] er B². j—giör] gior var j Brautarhollte J. giördur B³. || 1 svo B⁴.

so brefed og teked höndum upp j lögrettu, og stadfest þetta allt med lofa take og margt var annad talad ä þessu þinge.

CAP *LXXXIV

3

Þesse frett kom bratt j Skalah(ollt). Biskope bra skiott j brun, og kallade ad þeir heffde leytt jnn nyar skipaner mote frelse kyrkiunnar, og er þesse frett og hanns upptekia kom a þinged, ritudu þeir herra Rafn 6 og lögmennerner og adrer hiner bestu menn, til hans bidiande ad hann ride a þinged med abötum og profostum þeim sem hann mætte nä, og ad þeir endur semde samning sinn, og það sem a millum stod, budu 9
 736 þeir ad lata ei vid vera þa er *samtal <være> Asgr(im) og Erlend ad þui heillegar yrdu *ur hogner aller þverhudar þreskillder af beggia hende. Og sem þesse bref komu til biskops, sa hann ad þeim herramonnum 12 þotte ei vid sig hallded <af hende klerkanna, enn visse a sig ad honum
 234þotte ei vid sig hallded> það sem honum var jad | ef hann þolde kongs bodskap. Ritade hann ad mote epter teked rad af þeim mönnum sem 15 hia hönum voru ad hönum lykar vel ad þeir talest vid j nadum ad fraskildum þeim monnum er lyklegt ma þykia ad ogreyde stande af, og ad þeir hiete hönum og hans monnum j gridum ad fara a þinged og 18 af þingenu. Skorade þui biskop þessa hlute ad hönum kom leinelega su frett ad giórtt munde vid hann sem vid erchebiskop var giórtt, og hallded munde biskops tyundum og ad aungvu hlytt biskope ef hann 21 jatade ei ad hallda kongs bodskap. For þa Magnus Petursson magur biskops og Ketell Ketelsson þeir sem adur voru af þingenu til biskops sender aptur a þinged med biskops brefe. Voru og nockrer hluter j 24

þetta] ÷ J. 2 var] ÷ J. annad] + (þetta) fleýra var og J. 4 Þesse—bratt] Nv kom þesse friett B². Skálholtt B³J. Biskope—skiott] og brä biskupe suo nockud J. 5 skipaner] skickaner B³. kyrckiu J. 6 herra] ÷ B³. 7 hann] þeir B³. 8 og¹] ÷ J. profostum] + og prestum J. 10 samtal] þannig B²⁻⁴J, sumtal B¹. være] þannig B²⁻⁴J, ÷ B¹. Asgrim—Erlend] Asgr. og Ellends B³. Erlend] + og en dregið út B⁴. 11 heillegar] helldur J. yrdu] vrdu B^{2,3}, vurdu B⁴, yrde J. ur hogner] þannig B²⁻⁴J, uthogner B¹. þverhudar] þverudar B⁴, þverudar fuller J. þroskellder J. 12 koma B⁴. herra monnum B³. 13–14 af—hallded] þannig B^{2,4}J (13 hende klerkanna] ö.r. J), ÷ B^{1,3}. 14 þylde J. 15 sem] er B⁴. 16 lijkade B². þeir talest] það talid(!) B². 16–17 fraskildum] frateknum J. 17 ma] + til J. ögreidt B⁴. af] + so J, + suo B^{3,4} (á blaðsiðumótum, so og nedst á fyrri bls. í B³). 18 hietu B²⁻⁴J. og] sog(!) B², b.v. yfir línu J. 19 þingenu] þynge B^{3,4}J, ÷ B². þui biskop] ö.r. J. 21 öngu B³J. 22 For] föru B⁴. Petursson] ÷ B³. 23 af þingenu] ÷ B⁴. || 1 sem] ÷ B². tveimur—Rafne] Magnus bar mill-

einka malum þeim sem tveimur bar j millum biskope og R(afne) og þeir einer vissu, og jafnskiott jade Rafn biskope <og hans monnum>
 3 gridum slikum sem hann beyddest. For þa Jon Holtt heim j Skalhollt og seiger biskopi þetta. Reyð hann þa skiott a þing[ed]. Enn þui ad honum þotte klerkar þeir sem a þingenu hófdu vered og ei attu ad afsakast
 6 fyrer favitsku umm þad er þeim var skyltt ad vita hafa j bann fallid hia verande og sem samþyckiande þui er leik menn lög leyddu brefenn. Leyste hann <þa> sem til hans komu og m(ællte) j fyrstu ad aller þeir
 9 sem j logrettu hófdu vered være j sliku banne. Þann dag var geinged j logrettu, og var biskop miog heytur fyrer sagdar fretter. Hann spurde þegar opennberlega, hvad þeir hefdu logleytt a þessu þinge, enn herra
 12 Jon logmadur hafde svór fyrer þeim og var blydur j mäle. Biskop m(ællte) þa. So er mier flutt, ad þier hafed grejnarlaust allt þad lögteked, sem j kongs brefe og drottningar er ritad þui sem j fyrra sumar kom til Jslands,
 15 og broted biskopa brefed þad sem eg let lesa j þessare sómu lögrettu, sem nu stondu ver j, og lietu menn med lofatake nytt ofrelse mote h(eilagre) kyrkiu. Þad ma og ei annad skilia <enn> ad þier sieud
 18 af sialfu verkenu ef þetta er satt j hid meira bann fallner. Jon log mann s(eiger) þa. Ver hófum þad logleytt ad su sætt skylldde halldast, sem j 737 Brautarh(ólte) var samenn. Og er þesse svor heyrde biskop mællte)
 21 hann. Er nockud so fleyrum gefed enn þier, sem nu mæler þu. Þa svórudu nær aller, ad þetta være allra þeirra ästundan, sem hann hefde

um biskupz og Raffns *J.* 2 jätade *B*². Rafn] + og *B*³. og²—monnum] þannig *B*²⁻⁴*J.* ÷ *B*¹. 3 Skälahollt *B*⁴. 4 sagde *J.* þetta] ÷ *B*³. þinged] *klesst B*¹. ad] ÷ *B*³. 4-5 honum] *tvíritað J.* 5 hófdu] *komma B*¹, *felld brott af útg.* þottu *B*⁴. aftakast(!) *B*³. 6 fäuýsku *J.* umm] og *B*³. þad] þar *B*². hafa] ÷ *B*⁴. 7 og] + so *J.* samþyckyckiande(!) *B*². lög] + lögdu *en dregið út B*¹. 8 Leyste] *breytt af útg., málsgreinin hefst á 7* brefenn *BJ.* þa] *b.v. útg.1858,* ÷ *BJ.* sem] er *B*³. 9 hefdu *B*³. 11 þegar] strax *B*³. hefdu] hefði *B*²*J.* hófdu *B*⁴. enn herra] ÷ *B*³. 12 þeim] + øllum *J.* 13 suo *B*^{3,4}. 14-15 og—Jslands] stöd og rýtað var hingad til landsenz j fyrra sumar *J.* 14 er] var *B*³. 15 þad] ÷ *B*²*J.* sem] er *J.* let] + vpp *J.* sómu] ÷ *B*³*J.* 16 sem—j] ÷ *B*³. lietu menn] *leiðrétt:* leitt inn *útg.1858.* 16-17 nytt—þad] ÷ *B*³. 16 ofrelse] *hér kann að hafa vantað í texta R, t.d. orðið lögleitt.* 17 og—annad] af þesso *B*³. 17-18 annad—fallner] ad þier sieud (annad skylia) enn i hid meýra bann fallner aff sialffu verkinu eff þetta er satt *J.* 17 enn] *b.v. af útg. skv. útg.1858,* ÷ *B.* 18 ef—satt] *í svigum B*^{3,4}. mann] madur *B*²⁻⁴*J.* 19 seiger] sagde *J.* sætt *J.* skylldde] skal *B*²⁻⁴*J.* 20 þesse—biskop] biskup heyrði þad *B*³, biskup heýrde þesse suór *J.* 21 suo *B*^{3,4}*J.* fleyrum] + vm *J.* enn] *yfir línu í stað sem sem er dregið út B*¹. enn þier] ÷ *B*³. þier] + suo *J.* 22 være] + nær *J.* hafði *B*⁴*J.* || 1 jatað *B*². giarna *B*⁴*J.*

234veirn jad. Biskop m(ællte). Giarnann vil eg þui trua hier umm | sem best
 semde, enn skiott munu þier sialfer bera ydur vitne umm þetta. Sydann
 tokst tal med þejm og varner af beggia hende, hvad hvorum þotte ei 3
 halldid. Kiærde biskop a þad ad þeir einer hófdu glosad brefenn sier
 til handa, og kallade langt geinged umm þad framm a kyrkjuna, sem
 þad vottar og rettskiled er, og færde framm sina glosu og herra Jorund- 6
 ar biskops, og herra Runolfs abota j Vere. Hann sagdest ei hafa feinged
 þad frelse stadarens j Skalah(ollte) og hans hejma manna sem jafnann
 stod adur landed geinge under kongenn og jafnann hiehlst a Hola stad 9
 og honum var jatad j Brautarh(ollte), og synde med fullum skinsemdum
 ad kongar urdu alldrei fremre þegnskyldum stadarens hejmamonnum
 eigendur. Enn <þa> landed kom under þa, hófdu landsins formenn att 12
 og haftt, og j þessu akalle leyddu syslumennerner nytt ofrelse mote
 fornu kyrkiu frelse. Þar næst tiade hann adur landed kom under kongen
 *gulldust af hvors mans eign tyund *biskope og h(eilagre) kyrkiu kenne 15
 monnum og ølmosu monnum, enn nu sviptu kongs menn þessu frelse
 þa sem hafa attu, hvervetna þar sem under kongenn fiellu eigner fyrer
 sakferle edur kaup edur giafer, og þad matte kyrkiunnar skade verda 18
 sem leingur stæde kongs valld ä landenu, og mætte ei so bued standa.
 Hann talde þar næst umm falka veydar ad kongs menn tæke þær mote
 fornu frelse af kyrkiu eignum. Hann talde og umm tolla Hollts kyrkiu 21
 j Aunundarfyrde ad þad være ranglega undann henne dreyged. Hann
 talde og a þa umm þad, ad þeir mejnade hónum nyann christenn rett,
 þann sem skipadur er epter helgum decretum, fyrer þa skynseme er þad 24
 voru hier lóg ä lande fyr ad<ur> þad kiæme under kongs valld ad gudz

vil] villde $B^{2,4}$, villda J . 2 bera—þetta] ydur vmm þetta vitne bera J . 4 ad] er
 B^{2-4} . heffdu J . 5 langt geinged] ö.r. J . 6 og herra] ÷ B^4 . 6-7 herra—
 biskops] Jórundr biskup B^3 . 7 herra] ÷ B^4 . herra—Vere] Runolfur abotj B^3 .
 j Vere] ÷ $B^{2,4}$. Vere] Videy J . hafa feinged] ö.r. J . 8 Skalholltj B^3J . 8-9
 jafnann—adur] ädur stöd jafnann fyrr enn J . 9 stod] + j B^3 . geinge] gieck B^3 ,
 kom J . 11 urdu] vurdu B^4 , leiðrétt: virðu *útg.1858*. þegnskyldum] þegnskilldu
 B^4J , leiðrétt: þegnskyldu *útg.1858*. 12 eigendur] eigande J , ÷ B^3 , leiðrétt: en ádr
útg.1858. þa¹] þannig J , ÷ B . hófdu—formenn] og landsinz formenn hóffdu J .
 14 tiade] taldj B^3 . 15 gulldust] þannig $B^{2-4}J$, gialldast B^1 . eigu J . tijunder B^2 .
 biskope—heilagre] þannig B^{2-4} , biskops og h. B^1 . og] á eftir kyrkiu J . 16 ölmussu B^3 .
 17 attu] + og B^3 . huóruetna $B^{2-4}J$. 18 sakfelle $B^{2,3}$. og] ad J . 19 svo B^4J .
 21 frelse]+ landsinz J . 22 þad] þeir J . dregner J . 23 umm—þeir] sem B^3 . mein-
 udu B^2J . 24 er²] ad B^2 . 25 fyr] fyrri B^3 . adur] þannig B^4J , ad B^{1-3} . kiæme—valld]
 kom under kongenn J . || 1 grejnde—og¹] agreindj vid B^3 . 2 ongvum koste]

lóg riede þar sem þau grejnde a og lands lóg, og þessu sinu frelse mætte kyrkjann med ongvum koste tyna, og seiger ad kongs menn toku rang-
 3 lga a sig doma og lógsogn yfer andlegum hlutum. Hann s(eiger) og ad
 kongs menn giördu rangt er þeir þyngdu edur logræntu frændur hans
 edur mäga edur starfs menn fyrer það er þeir skildu ei vid hann, enn þar ⁷³⁸
 6 sem hann villde ej lata rettinde sin edur h(eilagrar) kyrkiu fyrer þejm.
 Voru þessar saker flestar gefnar herra Asgr(ime) og Eyolfe syne hans,
 þviad biskope þotte Asgr(imur) reyst hafa ranglega mörg mal, fyrst a
 9 Loft frænda sinn og Ketel Ketilsson, þar næst a Snorra j Hlyd og marga
 adra. | So þotte hönum frekt sokt ä þä sem herra Lodenn gaf saker, þviad^{235r}
 þeir voru þa enn ei frialser ordner. Hann talde og a vid Eyolf umm
 12 konu mal og umm tyundar halld og umm ost toll og umm eydfall og
 umm vokna burd j kyrkiur. Hann talde og a Asgr(im) fyrer það hann
 gaf þejm monnum saker er malum skutu under biskops dom so og um
 15 ord þau er hann hafde talad til nydranar kyrkiu. Hann sagdest og ei
 annad þola munde, enn Nidar oss kyrkia hieilde her a lande, sinu fornu
 frelse og falka kaupum, fluttningum brenesteins og miols og annara
 18 hluta. Hann seiger og ad þeir munde ei neirn samning vid hann giöra, ut-
 ann k<ö>ngs menn giörde honum rett og h(eilagre) kyrkiu, so Asgr(imur)
 og Eyolfur son hans sem adrer, so og ad hann meige hallda þui frelse
 21 ad skip stadarens geinge. Þar epter s(eiger) hann ad <hann vill ad>
 Rafn og adrer kongs menn fäe af þinge aptur komu Lopts ef hann hefde

önguö (öngu B^3J) möte $B^{2-4}J$. koste] *breytt úr mote í linunni* B^1 . og] Hann $B^{2-4}J$. seiger] sagde J , + og $B^{2-4}J$. 4 giörde $B^{2-4}J$. 5 edur] ÷ J . enn] *fellt brott útg.1858*. 7 saker flestar] *ö.r. J*. flestar gefnar] *ö.r. B^2*. Eyolfe] *á eftir hans J*. 8 þviad] þui B^3 . reyst—ranglega] *rangliga reyst hafa* $B^{2-4}J$. 9 Ketilsson] ÷ B^3 . þar næst] þa B^3 . þar—a] og J . marga] *fleirj* B^3 . 10 So] svo B^4 , + og B^3 . þokti (*breytt úr fanst?*) J . hönum] + og B^{2-4} . saker] sök B^4 . þviad] þui B^3 . 11 vordner B^{3-4} . 12 konu] *fyrst skrifað konur en r dregið út* B^1 . umm¹] ÷ $B^{2-4}J$. umm²] ÷ B^3 . 13 vokna] *vopna* $B^{2-4}J$. það] + er $B^{2-4}J$. 14 er] *sýnist ritað ofan í ä en óvíst* B^1 , æ B^3 . malum] + og B^3 . malum skutu] *skutu sijn mäl J*. biskops—so] *hann, suo J*. so og] og svo B^4 . 15 er] sem B^{3-4} . nidrunar J . kyrkiu] *kyrckium* B^2 , vid *kyrckiu* J . Hann—og] *quadst* B^3 . 16 munde] ÷ B^3J . kirkiu(!) B^4 . halldj B^3 . 18 sagde J . ad] ÷ B^3 . mundu J . ei] ÷ B^3 . ne-eirn B^4 . 19 svo B^4 . 20 son hans] *b.v. á spássu* B^4 . son—so] ÷ B^3 . adrer] + menn B^4 . suo $B^{2-4}J$. so og] *skrifað og svo en röð breytt* B^4 . 21 geinge] *gange* B^{2-4} . sagde J . hann²—ad] *þannig* $B^{2-4}J$ (+ herra J), ÷ B^1 . 22 þinge] *leiðrétt: konungi útg.1858*. kvomu B^4 . hefur $B^{2-4}J$. || 1 adur] + *feinged en dregið út* B^1 . önguom

ei adur ordlof feinged. Effter það sagdest biskop j aungvann stad
 abyrgiast villdu þau kyrkiu fie sem herra Rafn hefde taka lated, og bad
 hann þar sydan ollu fyrer svara. Hann sagde og ad stadur j Odda og ³
 Vatsfiardar kyrk(i)a og þær kyrkiur sem forner maldagar seigia biskop
 eiga ad hafa valld yfer, ma einge þijda ad takast eige fyrer kongs bod-
 skap. Þa er herra biskop lauk sinne rædu gieck framm s(yra) Jon Holtt ⁶
 og kiarde a Snorra bonda Jngemundar son og Ketel syne ad þeir hefde
 ologlega teked fyrer þeim kvik fie margtt, og beydde herra biskop ad
 heimta af nynefndum monnum fulliga sin rettinde, enn þeir svórudu ⁹
 ad mote, ad þeir hefde ei meira tekid med R(afns) rade, enn þeir attu
 ad hafa.

CAP *LXXXV

12

Umm alla stund þa er herra biskop talade hlydde herra Rafn og
 adrer kongs menn. Epter það m(ællte) hann. Undarlega vykur nu vid.
 Þeir gefa oss nu saker er ver hugdum ad oss ætte saker ad bæta. Þeir ¹⁵
 kalla oss ad hafa rofed vort sattmäl, og þeir kalla oss ad hafa geinged
⁷³⁹ yfer kongs bref er oss þykia broted hafa þau somu bref, enn ver hofum
 þui sydur yfer þau teked ad vier hofum þeim vyda van fylgtt, þviad ¹⁸
 enn eru þar margar kyrkiur oteknar sem brefenn s(eigia) rett teknar.
 Vilium vær þvi sydur nydur briota kyrkiunnar frelse, ad ver faum enn
 ei vort fornt frelse. Enn þott herra biskope lytest sem ad klerkar mune ²¹
 tapa þeim róngum yfergang sem þeir hafa nu haftt umm stundar saker,
^{235v}og hote þeir oss fyrer það hardendum, þa|hliotum ver það ad þola
 epter þui sem gud vill fyrer skyllid mins herra kongsens. So vitum ver ²⁴

*B*², ðngum *B*³. 2 villde *B*^{3.4}. herra] ÷ *B*³. hafde *B*^{2.3}. 3 sydan] *á eftir svára J.* ad] ÷ *B*⁴. stadur—Odda] Oddastadur *J.* 4 Vatnz fiardar *B*^{2.4}. Vatsfiardar kyrkia] Vatnzfirdj *B*³. 5 eiga] eygu *B*⁴, eige *J.* ad¹] og *B*². einginn *B*³. takast] ak *misritað og ólæsilegt B*². eige fyrer] eij(!) fyre *B*². 5–6 bodskap] + Enn *B*³. 6 herra] ÷ *B*³. 7 bonda] ÷ *B*³. syne] Kietelsson *J.* hefdu *B*⁴. 8 þeim] honum *B*^{2–4J}. kvik fie] *á eftir margtt J.* herra] ÷ *B*³. 9 af] ad *B*^{2–4J}. nynefndum] nefndum *B*^{2.3}. fyllelega *B*^{2.3J}. 10 ad¹] ä *J.* hefdu *B*³. meir *J.* med] + herra *J.* 13 stund þa] *ö.r. B*^{2.3J}. er] sem *B*^{2J}. herra¹] ÷ *B*³. herra²] ÷ *B*^{3.4}. Rafn] + ä *J.* 14 vid] + at *B*³. 15 er] sem *B*³. ad¹] ÷ *B*³. ætte] munde eiga *B*³, eigi *B*⁴. 16 ad¹] ÷ *J.* þeir—hafa] ÷ *B*³. ad²] ÷ *B*^{2.4J}. hafa geinged] *ö.r. J.* 17 bref²] ÷ *B*³. 18 þviad] þui *B*^{3J}. 19 sem—teknar] ÷ *B*³. 20 nydur briota] *ö.r. J.* 21 eige *J.* Enn] Nu *J.* þo *B*³. sem] + er *J.* ad] ÷ *B*³. 22 ýffergange *J.* nu] ÷ *J.* haftt] *á eftir saker J.* 23 hote] heýte *J.* fyrer það] þar fyrer *J.* hardyndum *B*⁴. hliotum] verdum *B*^{2–4J}. 24 Suo *B*^{2–4J}.

og ad einge a voru lande a lógum ad rada utan kongur, enn umm heima
 menn Skalh(ollts) stadar, tyunder af eignum mins herra, flutningar og
 3 frelse Nidar oss kyrkiu, og so umm falka veydar a kyrkiu eignum, hefur
 biskop mikid til sins mals, þo mier þyke slyker hluter nu j kongs valde
 vera. So og þyker hann oss það rettelega hejmta meiga, ad so hand-
 6 geingner menn sem muga menn svare þeim saukum, sem forn christenn
 rettur seiger a þä, enn hinum fyrer biodum ver under slykre pynu sem
 kongs bref vottar ad neyrn hlyde meire madur nie minne j smau og
 9 storu. Eg vil og ad aller vite þeir er til minna orda spyria ad mier þyke
 su sætt rofenn, annat hvort af biskope edur prestum hans sem j Braut-
 arh(ollte) var giór. Ætla eg og mier ad taka til norræna dæma, nema það
 12 sie hallded hiedann af sem mier þyker hingad til ei hallded med rade
 minna lógunauta. Og er herra Rafn lauk sinu male, m(ællte) Ar(ne)
 biskop til hans og litadest umm sig hoglega so talande.

15 CAP *LXXXVI

Þad er almatkum gude þackanda ad þu herra Rafn sier ad j sum-
 um stodum stendur kongs bodskapur mote fornum guds rette og vorum
 18 bodskap, enn hitt er storlega miög harmanda, ad þu truer ad forn
 ovande sa sem a vorum *landskiekle var upp tekenn umm leikmanna
 forräd a kyrkium meige ei rettelega nidur briotast med þeim roksemd-
 21 um sem allur hejmurenn helldur, og af pavanum eru aller skylduger
 til ad hallda, þuiad ranglegur kaupmale og af sialfum rettindunum
 onytur ma eckj band nie halld fullkomna nie hefd gióra. Enn þar sem þu

vitum ver] *á eftir* 109,1 og B^3 . || 1 eingenn J . ad²] ÷ J . utan] nema J . kongur]
 herra kongurenn J . 2 Skalaholltz $B^{2.4}$. stadar] og B^3 . eignum] *á eftir* herra J .
 3 og so] *ö.r.* $B^{2.3}$, svo og $B^4 J$. a] + Nydar oss kyrkiu *en dregið út* B^1 . 4 mikid]
 nokkud B^4 . þött $B^2 J$, þoct B^4 . þyke] sijnist $B^{2-4} J$, + nu *en dregið út með rauðkrit* J .
 slyker hluter] slijkar saker J . nu] ÷ B^3 . 5 So] *Suo* $B^{2.4} J$. hann oss] *ö.r.* $B^{2-4} J$.
 hejmta meiga] *ö.r.* $B^{2.4} J$. ad so] og at B^3 . so] svo B^4 . 8 ad] + menn *en dregið*
út B^1 . ne-eirn B^4 . neyrn hlyde] *skrifað* hlyde neyrn *en röð breytt* B^1 . hlyde]
 + huorke J . smä $B^{2-4} J$. og] nie B^2 . 9 ad¹] ÷ B^3 . vite—spyria] spýrie til
 minna orda þeir þau nu eckj heýra J . er] sem B^3 . þykir $B^{3.4}$. 10 sætt $B^2 J$.
 11 atla B^2 . og mier] *ö.r.* $B^3 J$. norrænna $B^{2-4} J$. 13 legunauta $B^2 J$. herra]
 ÷ B^3 . sinu] þessu J . 14 og] ÷ B^3 . suo $B^{3.4} J$. 16 almättugum $B^2 J$. gude]
 + ad *b.v. yfir línu m.a.h.* B^1 . þackande $B^{2.4} J$. herra] ÷ B^3 . 17-18 og—
 bodskap] ÷ B^2 . 18 harmandj $B^3 J$. 19 landskiekle] *þannig* $B^{2.4} J$, landskielke
 $B^{1.3}$. 20-21 roksemdum] ÷ B^2 . 21 pävananum(!) B^4 . skylldader $B^{2-4} J$. 22 til]
 ÷ J . þui B^3 . riettindum B^3 . || 1 ad] *b.v. yfir línu* B^4 , ÷ B^3 . edur $B^{3.4} J$.

sagder ad eg eda prestar miner hefde rofed sætt þá sem j Brautar h(ollte) var giör, stendur þui ad mote su hin fyrsta grein, ad eg jada ad þola *enn ey samþyckia kongs bref ef þier efndud það er þier hietud ad möte, 3 hofdu þier og sialfer raun j hende ad stadurenn j Skalh(ollte) hefur ei enn sinn rett, su aunnur ad eg jada ad þola bodskapenn, ef hann være 740 af þier edur odrum monnum rettskildur enn nu er þar þvers ad mote 6 giörtt, su hin þridia grein ad eg jada hönum umm það eitt sem ei være mote skyldre hlydne vid almattkann gud. Þui baud eg þeim prestum sem af kyrkium geingu ad seigia ad þeir lete þær utann sina villd ad 9 236r pafenn sa sem | situr j guds sæte seiger klerkum aull kyrkna forrad, og hönum ä oll christne med rettu ad hlyda. Og þo eg villde kyrkna valld under leikmenn gefa, atte það med aungvum koste ad halldast þott 12 gefed sie. Voru og vor vidur mæle j Brautar h(ollte) ei sett til langgiædar edur fullnadar, helldur stillt ur vandræda fyrring til þess gud giæfe <erche>biskop til Nidaröss. 15

CAP *LXXXVII

En er biskop hafde lyktad sinu male romudu klerkar og mugur, enn stada menn og sumer handgeingner menn þeir sem blindader voru med 18 sott fornra<r> agyrne toku þunglega hans ordum sem fordum giordu pharisei vid vorn herra. Sumer handgeingner menn lögdu gott til. Marger hluter voru þar talader, sem mikillrar fra sagnar er vertt, enn 21

hefdum B^3 . sem] ÷ B^3 . 2 þui] þar B^3J . ad¹] æ J . hin] ÷ B^3 . fyrsta] fyrstg(!) B^2 . jätade B^2 , jåde B^3 . 3 enn] þannig J , edur B . ey] ÷ B^3 . efndud] effnid J . er] sem B^2 . er—möte] sem motj hietud og B^3 . þier²] ÷ B^4 . ad] ä J . 4 og] ÷ B^3 . Skalahollte $B^{2.4}$. 4-5 ei enn] ö.r. $B^{2-4}J$ (enn b.v. yfir línu J). 5 jada] jätade B^2 , jåde B^3 . 6 odrum] + skynsómum $B^{2-4}J$. þuert J . ad] ä $B^{2.3}J$. 7 su] + er B^2 . hin—hönum] þridia B^3 . være] + j B^2 . 8 skyldre] skyldugrj B^3 , skilldu B^4 . almättugan B^2J . 9 kyrkium] stóðum B^2 . ad seigia] ÷ B^4 . lietu J . þær] leiðrétt: þá útg.1858. sina villd] sijnz vilia B^2 . 11 christne—rettu] kristnenn J . þött B^2J , þoct B^4 . villda J . 12 under leikmenn] vid leikmenn vpp B^3 . ætte B^{2-4} . óngum B^3 . aungvum koste] ongu mote J . ad] ÷ B^2 . þott] þo B^3 . 13 Voru—vor] War og vort $B^{2-4}J$. vidmæle J . langgiædra B^3 , langgiædrar J . 14 edur] og J . stillt ur] þannig leiðrétt útg.1858, stilltur B^{1-3} , stillt B^4J , textinn er hér e.t.v. afbakaður. vandræda fyrring] vandræde J . til þess] þar til J . þess] + er B^{2-4} . 15 erchebiskop] þannig J , biskop B . 17 lyktad] lokid B^2 . mugur] almugie B^3 , + vel B^2 , + vel til J . enn] ad B^3 , + sumer b.v. yfir línu m.a.h. B^1 . 18 sumer] mðð út a.n.l. B^1 . 18-19 þeir—agyrne] ÷ B^4 . 19 fornrar] þannig $B^{2.3}J$. 19-20 sem—herra] ÷ B^4 . 20 Pharesei B^2 . 21-111,1 Marger—færder] ÷ B^4 .

faer til skila færder. Þá kom þar umm syder ad bref var ritad under
 beggia jnnsiglum, og er umm flesta hlute sem hermanda epter Brautar-
 3 h(ollts) brefe, og þad umm framm ad Rafn jatade Arna biskope ad
 fullar vórðslur skulu gefast fyrer oll fie kyrkna og stada allra þeirra
 sem menn hofdu asettst epter rade R(afns) j Skalah(ollts) stadar bisk-
 6 ops dæme. Þar epter giordu þeir þann skildaga ad biskop og lærder
 menn skyllde bæta med jafnadar dome slykt sem hvorer profudust
 sakader. Var þar under skiled óll þeirra mal, *Asgrims og Eyolfs sonar
 9 hans med fyrrsogdum greynum og morg onnur. Eckj skapadest ad Hollts
 tolla malum, enn mal Jons og Hytdæla matte kalla ad til samnings
 være lógd. Asgr(imur) handfeste ad greyda *iij^a vetra skatta, og þing-
 12 farar kaup, þau sem hann hafde tekid af biskops heimamonnum j hónd
 Hafur byrne sem fyrr umm.

CAP *LXXXVIII

15 Epter þetta ritade herra biskop og R(afn) og bader logmenn herra
 Asgr(imur) og herra Sturl(a) sinn bænastad til Eyreks kóngs med fógurum
 ordum ad hann lete tyund greydast af ollum eignum sinum a Jslande
 18 æfennliga til saluhialpar sialfum sier, enn til nytsemdar stadnum, og
 ad ei heimtest skattar nie þingfarar kaup af badum biskops stolunum,
 og ad kong(ur) styrkte þetta stadarens frelse med sinu brefe og jnn-

21 talader] + þeir B^2 . mykillar B^2J . er verott] eru verder B^2 , værj verder B^3J .
 21–111,1 enn—færder] ÷ B^3 . || 1 faer] + voru J . Þa—þar] þar kom $B^{2.4}$. 2–3
 er—brefe] var flest hermanda epter þui sem ritad var og gjort i Brautarhollte J . 3
 ad¹] + herra J . Arna] ÷ B^2 . 4 skulu] skule B^3 , á *bladsíðumótum* og skule
 ritad *neðanmáls á fyrri síðu* B^2 . fie kyrkna] ö.r. J . kyrkna—allra] kyrkiunnar og
 stadanna B^3 . þeirra] ÷ J . 5 heffdu J . ä sest $B^{2.4}J$. rade] + herra J . j]
 + aullu J . Skälholltz $B^{2.3}J$. stadar] ÷ $B^{2.4}J$. 6–7 lærder menn] *breytt úr*
 leikmenn B^4 . 7 skýlldu J . hvorer] huqr B^2 . prófadist $B^{2.4}$. 8 sakader]
 sakadur B^2 , + vid adra (*aftast í línu*) J . þar] þa B^3 . mal] + og $B^{2.3}$. Asgrims—
 sonar] þannig $B^{2.4}J$, og Asgrimur og Eyolfur sonur B^1 . 8–9 sonar hans] ÷ B^3 .
 9 morg onnur] mórgum audrum J . skipadist B^4 . 10 mal] mälz(!) B^2 . 10–11
 til—være] ey væri til samningz J . 10 samnigs(!) B^4 . 11 iij^a vetra] þannig $B^{2.4}$,
 iij vetur $B^{1.3}J$. 12 þau] þad J . hefde B^3 . 13 sem—umm] ÷ B^3 . umm] ÷ B^2 .
 15 þetta] þad $B^{2.4}J$. ritade herra] ritado þeir B^3 . og¹] herra J . herra²] ÷ B^3 .
 15–16 logmenn—Sturla] lógmennerner herra Sturle og herra Jon og herra Asgrýmur J
 (*rangl. breytt í J, lógmenn voru á þessum tíma Jón Einarsson og Erlendur Ólafsson*).
 16 herra] ÷ B^3 . bænastad B^3J . 17 ad] *b.v. yfir línu* B^1 . greida B^2 . eignum sin-
 um] ö.r. B^2 . 18 sialfum sier] ö.r. J . 19 nie] og $B^{2.4}J$, edur B^3 . biskupa J . stól-
 um B^2 . 20 kongurinn $B^{2.4}J$. styrcke $B^{2.3}$. || 1 ad] ÷ B^4 . kongur J . ganga

sigle. Þeir badu og ad kongurenn lete ganga skip stadarens, þott hann
 741 hefde adur annad ætlad. Þeir badu og Lopte ordlofs, þo ad hann hefde
 ei adur feinged. Þeir badu og ad kongurenn linade dom þann, sem 3
 handgeingner menn hófdu dæmdann, *umm þa menn sem herra Lodenn
 gaf saker a alþinge, ella gefe hann þeim upp allann domenn fyrer sinn
 236v*herradom|og bæn sinna manna. Hofdu og vered a þann þeirra sem 6
 mest þotte sekr vera dæmdar xij merkur, enn a suma dæmdest ix
 merkur enn a suma v ad luka kongenum og ei þætte naudsynleg utann-
 ferd þeirra, þar sem skynsómum monnum virdast minne saker þeirra 9
 enn fyrer ondverdu var uppkastad, og þeir voru kyrrer menn og giæfer
 j bygdar lage. Gafst *þeim upp ef þeir lyke það fie sem nu var greintt.
 Þeir beiddu og kongenn rita j mote sier hvörre gre(i)n hvad hann villde 12
 veyta edur ei veyta. Ey(olfur) Asgr(imsson) sættest þa og vid biskop
 umm sin mal. So voru þeir fader hans og biskop satter.

CAP *LXXXIX

15

Nu þviad herra biskop visse ad þar sem a þessu þinge hófdu marger
 og misjafner heyrendur vered vitniss menn þess er a þingenu giördest
 villde hann so sem vinur sannleiksins i öllum stodum bata, þui ritade 18
 hann bref það sem hann let bera og upp lesa umm allt sitt biskops ryke.
 J þui stodu þesse ord. Vær truum ydur kunnugt vera ad kongs menn
 kvadust stadfesta med lofatake j logrettu j sumar ad oss fraveröndum 21
 allt það greinar laust er stod j brefum þeim, sem j fyrra sumar komu til
 Jslands under jnnsigle kongs og drotn(ingar) og hvörsu þeir optrudu
 sier nær ver komum a þingid, so sem Jon logmadur vottade j lögrettu, 24

skip stadarens] *ö.r. J.* þott] *þo J.* 2 annad ætlad] latid annad ætla *B³.* ætlad]
 räd fyrer giörtt *J.* ad] ÷ *B³J.* 3 ad—sem] *vm linun á domj þeim B³.* 4
 heffdu *J.* umm] *þannig B^{3.4}J.* og *B^{1.2}(of R*B?).* sem] *er B³.* 5–6 sinn—og!] ÷ *B³.*
 6 herradom] *þannig B^{2.4}J.* *skammst.: H. B¹.* 6–7 Hofdu—dæmdar] *hafdj ä suma*
dæmt verid B³. 7 enn a] ÷ *B³.* dæmdest] ÷ *B³.* 8 v] + *merkur B³J.* þotte
B²⁻⁴J. 9 vördist *J.* 10 önduördu *B².* 11 lægi *B⁴.* Gafst—greintt] ÷ *J.*
 þeim] *þannig B^{2.3},* honum *B^{1.4}.* 12 kongenn] + *ad B³.* j] *á B³.* grein] *ritad*
g^en B¹. 13 edur] + *og B².* Asgrimsson] ÷ *B³.* og] ÷ *B².* 14 suo *B^{2.4}J.*
 fader hans] *Asgrijmur B².* biskop] *þa B⁴.* sætter *B⁴.* 16–19 Nu—hann!] *þa*
sijdar ritadi biskup B⁴. 16 þui *B³.* 17 tilheýrendur *J.* 18 suo *J.* öllum] +
 hlutum *en dregid út B¹.* bata] *birta B^{2.3}J.* 19 það] ÷ *B⁴.* það—lesa] *og liet*
vplesa og bera J. 19–113,3 allt—Enn] *alla sijna biskups sýslu, ad hvort svo hliödadi*
medal annars fleira ad B⁴. 21 kvadust] *va leiðr. úr un? B¹.* 22 er] *sem*
B^{2.3}, ÷ *J.* kom *J.* 23 Islanz *B².* aptrudu *B^{2.3}.* 24 nær] *þa er B^{2.3},* *er J.*

ad þeir villdu það ei stadfest hafa sem j mote være guds lógum og rette,
 og syndest oss fyrer þessa hans fram sógn og þeirra sam þycke, ad þeir
³fordadest bans afelle, medann það hieldst sem þeir hietu. Enn ef þeir
 seilast a guds rett og h(eilagrar) kyrkiu med framm kvæmd verkanna
 a domum yfer christnum rette edur logsógum, þa falle þeir j það bann
⁶sem lógbækur h(eilagrar) kyrkiu votta og þar med oped bref mins herra
 Jons erchebiskops og hans underbiskopa. Nu af þui leikmenn eigu
 valld og log ad seigia edur skipa yfer christnum rette, þo nockrer af
⁹þeim hafe annat flutt, þa vilium vier og ad aller þier vited, ad um al-
 mennelega og helga skyrn og so umm fóstur og helge holld, umm bisk-
 ops forræde a kyrkium og eignum þeirra, valveydum og tyundum,
¹²umum kyrkiu þijrsmi og lærðra manna, umm lysingar fyrer brullaup, ⁷⁴²
 festar mal og umm óll hiuskapar mál, umm gudsyfiar og *skripta mál,
 og okur er menn byggia dautt fie og allt það annat er til biskops heyrer
¹⁵ad eins epter guds lógum valld og dóm yfer ad hafa, edur þeir sem
 hann skipar til þa skal so standa sem ver hofum adur skipad og boded.
 Og effter|nockrar klausur standa enn þesse ord a þui sama brefe. Nu ^{237r}
¹⁸er sa vor bænastadur til allra ydar ad þier gejmíð vel og forsiallega
 skyllidugar hlydne vid jardligann kong enn varest allra mest *motgiórder
 og hlydne brot vid himna kong er valld hefur a life og sal jardligs kongs
²¹og allra vor og oss veiter allt gott það sem hvór vor hefur. Hann hegner
 sina ovine ad endalykt med eylifre pynu, og umm bunar sinum sonum
 og þionustu monnum stundlegt starf med eylifre dyrd og endalósum
²⁴fagnade.

vær $B^{2.3}$. || 1 ei] eckj B^3J . j] ÷ J . 2 og¹] ÷ $B^{2.3}J$. fram] ÷ B^3 . 3
 hiells(!) B^2 , hiellst B^3J . sem] er B^3J . þeir²] + (leikmenn) B^4 . 4 verkanna]
 + med frammkuæmd J . 6 mins] ÷ B^3 . mins herra] ÷ B^4 . 7 þui] + ad
 $B^{2-4}J$. eigu] eiga B^3J , + lóg en dregið út B^1 . 8 og] + riett ad seigia eirnenn J .
 þött $B^{2.3}J$, þoct B^4 . 10 og so] ÷ J . svo B^4 . og³] + vmm $B^{2.4}$. 11 forædj B^3 .
 12 brullaup] brullup B^3 , + vm J . 13 festamál J . umm¹] ÷ B^3 . og²] vm J .
 skripta] þannig $B^{2-4}J$, skiptar B^1 . 14 er²] sem $B^{3.4}J$. heyrer] hier(!) B^2 . 15
 hafa] seigia J . 16 suo $B^{3.4}$. skipad—boded] vmm bodid og skipad J . og
 boded] ÷ B^3 . 17 Og—brefe] Eirinn stöd svo B^4 . enn] ÷ J . 18 forsialiga B^3J .
 19 skillduga B^4 . motgiórder] þannig $B^{2-4}J$, giórder B^1 . 20 hlydnes B^3 . salo
 B^3J . 21 sem] ÷ B^3 . hegner] dæmer J . 22 sina—eylifre] synum óvinum med
 endalykt eilyfrar B^3 . ad] i B^4J . ómbunar B^4 . 23 starf] straff B^3 . 23—24
 eylifre—fagnade] dyrd og fognudj eilyfum B^3 . endalósum fagnade] glede, etc.
 J . || 2 Þa—hónum] Jön Hollt gaf biskupi B^4 . herra] ÷ B^3 . var] + nu B^3 .
 3 sem] er J . fra] fyrer $B^{2-4}J$, fyrst skrifad ef en e dregið út og ra-bandi b.v. yfir línu
 8

CAP *XC

Þa er herra biskop var heim komenn gaf syra Jon Holtt hönun þad
 fie sem Hitdæler toku fra honum. Biskop krafde fiarens med brefe og 3
 sette stefnu dag nær greytt skylldede vera, enn hiet þeim hardindum ef
 ei gilldest. <Rafn var þa j Borgarfirdi. Toku þeir Snorre rad af
 honum her umm.> R(afn) ritade bref under sinu jnnsigli, og liet Ey- 6
 lif Skialg bera þad og fa j hendur Kolbeine Jndrida syne og Magnuse
 Peturssyne ad þeir færde þad biskope. Hann gieck þa fyrer fortolum
 þeirra, sem R(afn) hafde til hugad og let fyrer farast ad sinne hardinde 9
 vid Hitdæle. Þetta haust andadest h(erra) Sturl(a) logmadur.

CAP *XCI

Noregs menn attu *þessa tima er lidner voru fra frammför agiæts 12
 herra Magnusar k(ongs) og Jons erchebiskops morgu erfide ad mæta,
 þviad sa drepur optlega fæte er augnanna misser, þviad hinn unge
 kongr var ei so mikillrar nytsemdar, sem mannfolksins þörf beydde, 15
 þott hann være mikil hugadur og godra<r> natturu. Leytudu þeir sem
 skyllder voru þeim ad fylgia til allrar sæmdar, og ad forda hans sal
 fra öllum sindsamlegum hlutum, [s[o] se[m] lyk[amanum] vid ollum 18
 mein sam legum hlutum] ad snua hönun til ad samþijckia sinne raungu
 agyrne og allra mest uppa lærda menn. Sa madur sem Jon het og var
 Brynjolfsson var settur yfer stadenn j Nidar öse og lagdest j þa sæng 21
 med eigenn konu sinne erchebiskopar ejner hófdu j hvyllst. Hann
 tok og under sig eigner og *proventur kors brædra og ætlade þeim ex-

*B*¹. fie-ärins *B*⁴. 5 gilldest] gyllde *B*². 5-6 Rafn—um] *b.v. á spássú*
og lítur út eins og hver önnur spássúgrein *B*¹, *i meginmáli* *J*, ÷ *B*²⁻⁴. rad—honum]
 af honum räd *J*. 6 bref] *b virðist skrifað ofan í ri* *B*¹. jnnsigli] + (hann var þa
 í Borgarfirdi, töku þeir Snori af honum räd hier um) *B*⁴. 6-7 Jlyf *B*³. 7
 Kolbeine—syne] Jndrida *K. s. B*³. Eindrida *B*^{2,4}. 8 færde] færdu *B*³. 9
 til] ÷ *B*³. 10 Hitdæla *B*⁴. herra] ÷ *B*^{2,3}. Sturle *B*³*J*. logmadur] + 1284
 (*sbr. spássúgrein*) *B*². 12 þessa] þannig *B*²⁻⁴*J*, umm þennann *B*¹. agiæts] agiætra
B^{2,3}*J*, *breytt í ägiætra* *B*⁴. 13 Magnus *J*. 14 þviad¹] þui *B*³. optlega] opt *B*²,
 + vid *J*. þviad²] þui *B*³. 15 suo *B*^{2,4}*J*. mikillar *J*. 16 þott] þo *B*³. godrar]
 þannig *B*²⁻⁴*J*. 18 fra] ÷ *B*²⁻⁴*J*. sindsamlegum] sind *dregið út*, m *skrifað yfir linu*
en einnig dregið út *B*¹. suo *J*. 18-19 so—hlutum] þannig *B*²⁻⁴*J*, *dregið út* *B*¹. 18
 lijkamann *B*²⁻⁴*J*. 19 hlutum] ÷ *J*. til] + þess *B*²⁻⁴*J*. 20 sem] er *B*². Jon het]
ö.r. J. og var] ÷ *B*³. 22 er] sem *B*². huyllt *B*²⁻⁴*J*. under] *dregið í orðið* *B*¹.
 23 proventur] *prebendur J, yfir linu m.a.h. í stad pontur(?) í linunni* *B*¹. og³] enn
J. || 1 ecke] eckirt *B*⁴. 2-5 Enn—yfer] Um þann tijma *B*⁴. 2 enn] ÷ *J*.

pens. Umm mork kennemanna voru fyrer ecke halldenn nær umm allt land. Enn þar sem hinn enn himneske setst, umm leggur so marg-³ falldann siuknad andanna med sijnu hyske lagde hann ä þa þyngd, ⁷⁴³ til betranar syns signada radningar sprota. Var þad hid fyrsta til ferle ad yfer kom sott og manndaude, sulltur og bufeller, sem forðum var ⁶ j Roma, ad lidnum hinum frialsasta|forstiora guds hiardar Gregorio^{237v} hinum mikla. J þessum tima andadest *Margret drottning, su er adur var saker vensla vid marga gófga menn, vonn mikillrar styrktar Nor-⁹ (egs) rike. Þa andadest og Erlingur Alfsson og marger adrer agiæter menn. Sa motburdur vard og ad Jon erchebiskop daudur og j jord grafenn j Skorum j vestra Gautlande. Neytte hann þess þionustu og ¹² lykfluttnings aptur til stols sins sem adur giórdest formadur ad flæma hann fra stole lifanda. Þad giórdest og sialfur kongurenn Eyrekur, fiell af bake bradum heste, so ad fæturner voru faster j stigreyppum, ¹⁵ enn hófuded mætte urdum og griote alla stund medann reydskiotenn rann undann þeim er epter soktu, og þeir sem adur hófdu hann omaklega geimtt syttu hann sem daudann, þar til er fader allra miskun semda, ¹⁸ leyt milldelega a sitt sakad smyde, og bætte hónum fyrer arnan hins agiæta Ol(afs) kongs, þess er þeir hófdu akallad er yfer honum satu, og þo med þeim hætte ad þetta mein vard alldrei med aullu bætt.

21 CAP *XCII

Sa hlutur fiell enn a langed j maklegu hamingiu leyse ad þeir sem hyrdmenn hófdu utlæga giórfa mistu langann tima hyrdersins sums

sest $B^{2,3}$. setst—so] *leiðrétt*: meistari sá *útg.1858*. suo *J.* 3 hyske] hyki(!) B^3 . 4 betrunar B^3J . signada] + naffnz *J.* tilfelle $B^{2,3}J$. 5–7 sem—mikla] ÷ B^4 . 6 hinum—hiardar] þeim gudz forstiora *J.* 7 hinum mikla] Magno *J.* J] A B^2J . Margret] þannig B^4 , Marioth $B^{1-3}J$. 8 vendsla B^4 . góffuga *J.* vonn] von B^4J , vann $B^{2,3}$. mikillar *J.* 9 Ellingur B^3 . 10 motburdur] atburðr *breytt skv. C útg.1858*. daudur] *virðist breytt úr daudann B¹*. 10–11 daudur—grafenn] andadist og var greptradur og j jord lagdur *J.* 11 j¹—Gautlande] *innan sviga J.* Gautlande] + var fluttr heim til Niðaróss ok þar jarðaðr *b.v. skv. annálum útg.1858*. vestur *J.* hann] *br. úr hanz J.* 12 stols sins] stölsenz *J.* 13 og] + ad $B^{2-4}J$. 13–14 sialfur—fiell] Eyrekur kongur fiell hættlega *J.* svo B^4J . sigreippum B^4 . 15 urdum] vidum $B^{2,4}J$. reydskiotenn] reidskioturinn B^2 , hesturenn *J.* 16 er] sem B^2 . hann] hanz B^{2-4} . 16–17 omaklega] ömätulega B^2 . 17–19 þar—satu] honum batnadi B^4 . 18 milldelega] *á eftir smyde J.* 20 bætt] albætt $B^{2-4}J$. 22–23 Sa—hyrdersins] þad bar og vid i Noregi ad lönq dvöl vard og ä annann erchibiskup ad feingist var þad B^4 . 23 hýrdissens *J.* 23–116,1

kostar fyrer tilfelle, enn sums kostar fyrer vandrækt og sialfvilia, þviad Narfe Bio⟨r⟩gynar biskop, er fyrst var til erchebiskops kosenn, syndest ei madur til ad setiast j so haleytt sæte. Giörde profan hans mala langa 3 dvöl a kosningunum sem sydar mun seigiast.

CAP *XCIII

Nockru sydar hendi eirn af herbergis sveinum so mikill hlutur og 6 mikillegt slys ad hleipte snaplega a sialfann kongenn, so ad sundur gieck annar hans fotleggur. Þo feste skiotlega fotenn, var hann þo jafnann skemre, og ei rettur saker athugaleysiss þeirra sem bundu og 9 ver hófdu hónum þionad, enn vert var. Þo vard hann vel stirkur til a stigs ad hann være ei rettur alyts. Sa er ohapped henti hliop strax j kyrkiu, enn kongurenn so sem ösurt eple hins sæta vidar synde aungvann 12 beiskleyk af sier nie reyde, helldur gaf hann upp hinum *seka syna oheppne.

CAP *XCIV

744 Nu er fra Lopte ad seigia biskops frænda, ad hann stod under heyt- um og jllyrdum, og bannad var honum ad koma ä kongs gardenn. Umm hösted gaf hann Hallkele Ogmundar syne v c vadmala, var þa buenn| 18 238rur lande ad fara til keysara. Hallkell bad þa Biarna ur Gizka giöra rad fyrer Lopte, enn það vard ei. Umm sumared kom Hallkell heim og tok Lopt til sin. Ad jöllum baud Ellendur Amunda son Loffte a 21 kongs gard, og hinn viij dag bad Hallkell fyrer honum kongenn og vanst ei ad. Umm sumarid epter for Loptur j Bæiar manna skipe til Lands enda med konge, og aptur umm haustid. For hann þa til Hallkels umm 24 veturenn þa er hann kom af Haloga lande, og var med hónum það sem

sums kostar] humskostar(!) B^2 , sumkostar J . || 1 vanrækt $B^{3.4}J$. þui B^3 . 2 Biörguinar $B^{2-4}J$. er—var] var fyrst J . kosenn] + enn hann J . 3 til] ÷ J . svo B^4 . 4 kosningunum] kosninginum B^{2-4} , kosningum J . mun seigiast] seigist $B^{2.3}$. 6 hendte B^2 . suo J . 6-7 og—slys] ÷ J . 7 ad¹] + hann J . snarpliga J . svo B^4J . ad²] + j $B^{2-4}J$. 11 ad] enn J . hendj $B^{3.4}J$. strax] skiott $B^{2-4}J$. 12 kongr B^3 . svo B^4 . öngan B^3 . 13 hann] ÷ B^2 . seka] þannig $B^{2.4}$, saka $B^{1.3}J$. syna] hanz B^2 . 16 Nu—seigia] Þad er ad seigia af Lopti B^4 . 16-17 heytan B^3J . 17 var honum] ÷ B^3 . 18 Hallkatli B^4 . v c] d B^4 , v^c $B^{2.3}J$. vadmala] + enn hann J . 19 ur—fara] til ferdar vr lande og J . Gitska J . 20 eij ecke $B^{2-4}J$. 21 sin] greinarmerki á eftir orðinu $B^{2-4}J$, komma er á eftir jöllum B^1 . Erlendur $B^{2.4}J$. Loffte] á eftir 22 gard B^2 . 22 kongs] + gard en dregið út með rauðkritt J . 23 eij ecke B^{2-4} . manna] + h en dregið út með rauðkritt J . 25 hann]

epter var vetrarens. Umm vorid for Loptur med odrum Jslandingum austr j Vyk. Næsta drottens dag epter Botolfs messu, badu kongen
 3 fyrer honum herra Lodenn og herra Þorvardur, og tok kongurenn hann j sætt j Tunsberge, og var hann þann vetur med kongenum vel halldenn. J fostu jnngang giörde kongurenn hann eydsvara sinn og
 6 gaf honum ordlóf umm sumarid ad fara til Jslands. For hann þa til Þrandheims, og var þar til þess er hann for til Jslands.

CAP *XCV

9 Þennann vetur sem Ra(fn) kom adur umm hausted kom miked hallære fyrer nordann land sem var j Nor(eige), þviad hinn hædste hófud smidur sa vora menn hluttakara med Normonnum j sindene. Villde
 12 hann þeir være og hluttakarar ad skriptenne. Þetta torrære kom og vetre sydar sudur umm land a þa leyd sem ordsvidur madur seiger ad nalægur veggur hitnar, þa er hinn *næste brennur. Saum ver þa saker
 15 vors sindagiallds, sanna guds reyde yfer oss komna. Marger hluter urdu a einum tima þesse missere, þeir sem ei ma alla senn seigia. Epter fyrrsagt þing var *nockur dvól a umm fiandskap þann sem verid hafde
 18 mille herra biskops og Asg(rims) so ad fyrer godra manna flutning satu þeir ad ordlofe biskops ad eirnre veytslu. Vard Asgr(imur) þui feigenn þar sem hónum var ei okunnugt hviliks vert var. Þa bio j Hauka
 21 dal Klægur Teits son, og Ormur son hans bio j Tungu. Hann var hinn

÷ B⁴. sem] ÷ J. || 2 austr] vestur B². epter] fyrer B⁴. Botholffz J. 3 Lodenn] + leppur J. kongr B³. 4 sætt J. med kongenum] i svigum á eftir J. 5 halldenn J. kongurenn] kongur B^{2,3}. 6 ad—Jslands] vt til Jslandz ad fara J. 7 var—for] so B³. hann for] skip geingu J. 9 Þenna J. adur] + nordur J. kom²] + þar J. 10 fyrer—land] ÷ J. sem—Noreige] i svigum B⁴. þui B³. 10–12 þviad—skriptenne] ÷ B⁴. 10 hæste B³. 11 menn] + vera J. Noregs mǫnnum B^{2,3}J. 11–12 Villde hann] viliandj B³. 12 hann] + og ad B²J. og¹] ÷ B²J. torrære] hallære J. og²] ÷ J. 13 land] + og B⁴. ordsvinnur B⁴. ordsvidur—seiger] ordz kuidurenn hliodar J. 14 nalægur—brennur] þegar nalægur veggur näungans brennur, skule madur athuga sig J, *dregið undir orðin* B³. næste] þannig B^{2–4}, meste *en dregið undir orðið* B¹. 14–15 Saum—komna] kom þetta straff aff gude ýffer landed vegna vorra sýnda J, ÷ B⁴. 15 vors sindagiallds] vorra synda B². koma B^{2,3}. 16 vurdu B⁴. þeir sem] er J. 17 fyrrsagt] fyrsett B³. nockur] þannig B^{2–4}J, nockru B¹. 18 herra] Arna B², ÷ B⁴J. og] + herra J. svo B⁴. 18–19 flutning—veytslu] ord sat hann ad eirne veytslu med biskupe med hanz ordloffe J. 19 ad—biskops] i svigum B⁴. einne B^{2–4}. 19–20 Vard—var²] ÷ B⁴. 20 okunnigt B³. huilijkt B²J. 21 Klægur J. og] enn B⁴. son hans] ö.r. B³. bio] ÷ J. hinn] ÷ B³. || 1 j mot] mötj B³J. enn]

meste vin Asg(rims), og eggjæde hann æ j mot biskope enn svafde hvorge.

CAP *XCVI

3

Þetta sumar heimte Hafurbiörn fyrrsögd þingfarar kaup ad Asgr(ime)
 745 enn hann villde ei luka. Biskop vard þess viss ad alidnu sumre, og þotte
 rofenn sattmal þeirra Rafns. Enn þegar funde þeirra Asgr(ims) bar 6
 samann, spurde biskop hvört Asgr(imur) hefde aptur greytt þingfarar
 kaupenn. Asgr(imur) kvadst ei greytt hafa. Biskop mæ(llte) þa. Fyrer
 hvi villtu so giora. Hann s(eiger) ad k<ö>ngs bref bydur honum nu odru- 9
 238v vvs enn fyrr, og kongr | vill hvorge missa af biskops heima monnum
 nie af odrum monnum ad hafa fulla skatta af ollum þeim monnum
 er fader hans tok af. Biskop s(eiger) ad mote. Ei veitstu það Asgr(imur) 12
 nie neirn annara ad Magnus k(ongur) hafe þui samþyckt ad Skalah(ollts)
 statur hafe <j neynu> minna rett enn Holastatur, og hann skilie frekara
 brefenn enn hönur er boded, ef hann tekur nockud fram umm það sem 15
 hann veyt fyrrnefndann Magnus k(ong) samþyckt hafa. Asgr(imur)
 seiger ad möte, ad Magnus k(ongur) kallade Ar(na) biskop draga under
 sig hærra valld enn þeir fyrr biskopar hofdu, umm döma edur umm 18
 frelse heimamanna stadar j Skalh(ollte) og ad hann skilde offreck<t>
 það, sem þeir attu ad tala kongs bodskap. Biskop seiger ad mote ad
 seinlega hefde Magnus k(ongur) j sumum sma hlutum a sig taled fyrer 21

+svn en dregið út B¹. svafde] svæfði B⁴J, sefæde B². 4 fyrrsögd—kaup] þing-
 farar kaupinn B³. ad] af B², + herra J. 5 vard þess] tvírtað B². vjjs B⁴J.
 þotte] + nu (á blaðsíðumótum, nu er ritað á neðri spásslu en ekki efst á næstu síðu) B³.
 6 rofid B^{2,4}. sattmále B³. þegar] þa B³. Asgrims] ÷ J. 7 Asgrimur] hann
 B². 8 kuedst B²J. 8–9 kvadst—bydur] kvad það eigi, og seiger kongs brief biöda
 B⁴. 8 ei] eckj B³. þa] ÷ B³. Fyrer] ÷ B². 9 hvi] þui B²J. suo J. Hann]
 hinn B³. seiger] sagde honum J. briefit B³. bydur honum] bide J. 10–11
 missa—ad] aff biskupz heymamonnum nie odrum missa, og J. 12 er—hans] sem
 hanz fader B^{2–4}J. sagde J. ad] æ J, ÷ B³. 12–13 ad—annara] ÷ B⁴. 12
 Eige J. veistu B²J. 13 neirn] eirn B³. annara] + manna J. hefði B⁴.
 þui] það B², það alldrei B⁴. Skálhollts B³J. 14 hefði B⁴. j neynu] þannig
 B^{2,3}J, I ne-einu B⁴, ÷ B¹. minna] dregið undir orðið B¹. rett] frelse J. 14–119,10
 hann—seiger] um slika hluti attu þeir lángt tal biskup og Ásgrimur, sagði Ásgrimur
 B⁴. 15 er] yfir linu í stað sie sem er dregið út B¹. 16 fyrrnefndann] ÷ B². 17
 seiger ad] sagde ä J. ad möte] ÷ B². ad¹—ad] ÷ B³. kong B³. 18 þeir]
 hanz B^{2,3}J, breytt: hinir útg.1858. umm²] ÷ B^{2,3}J. 19 stadar] ÷ B^{2,3}. Skala-
 hollte B². ad] ÷ J. 20 tala] + vm J. seiger ad] sagde ä J. ad mote] ÷ B^{2,3}.
 21 seinlega] sannliga breytt skv. C útg.1858. hafe B^{2,3}. sumum] ÷ J. talad B².

rangann affluttning sinna manna, enn gefed þo ad hvoru aungvan
 þyckt þann tima er vid fyndunst, og *eg mætta syna honum sannar
 3 skynsemder ad eg hefde sannara enn þier handgeingner menn j vorum
 skiptum þessum og ódrum, og því sydur gaf hann mier a þessu þyckt,
 ad hann veytte mier margar sæmder jafnann er vid fundunst, og hann
 6 munde hid besta rad fyrer slykum hlutum hafa giört ef lif hefde unnest.
 Enn þo Magnus k(ongur) hefde boded edur annar kongr ad minka
 rett stolsens j Skalah(ollte), atter þu það hvörge ad giöra, og eg ætte
 9 ei ad þola þo ad giortt være, helldur ad hegna epter guds lógum og skipan
 Jons erchebiskops. Asgr(imur) s(eiger) ad hann villde af sier og sinu
 efne veyta h(erra) biskope tillæte, og af efne sialfs kongsens mun hann
 12 eckj giöra utann rad logunauta sinna. Biskop s(eiger) þa ad hann mune
 *forboda hann, utann hann hielde það sem hann hefde heytid og hand-
 fest j Brautarh(ollte) og ä alþinge. Nu þvíad Asgr(imur) villde ei ad
 15 borde ganga, liet herra biskop sijra Torfa prest forboda hann. Stod hann
 j þui umm stund, þui hann villde ei aptur läta fyrrgreinda peninga.
 Margar voru adrar saker mille biskops og Asgr(ims) þær sem stodu
 18 af fornum grejnum klerka og leikmanna, sem adur er ritad, og flestum
 ollum malum sinnade Asgr(ime) Ormur j Tungu og þui var hann og ⁷⁴⁶
 forbodadur af biskops tilskipan. Vox upp af nyu þralinde Asgr(ims)
 21 mote biskope. Vard það og allt oped og óndvertt med þeim er fyrr
 umm var til sammings laged.

CAP *XCVII

24 Ad lidnum jölum þenna vetur for herra Asg(rimur) j syslu sina, og

1 aungvan] óngan *B*³, *leiðrétt*: ónga *útg.* 1858. 2 er] ÷ *B*³. fyndunst] fundunst
B^{2,3}, fundust *J*. eg mætta] þannig *B*^{2,3}, ei mættu *B*¹, eg mætta *J*. syna honum]
ö.r. *B*^{2,3}*J*. 3 ad] og *B*³. eg hefde] ef(!) hafde *B*². heffda *J*. 4 skiptum]
 vidskýptum *J*. 5 er—fundunst] ÷ *B*³. 6 fyrer—hafa] hafa (*sied hafa J*) fyrer
 slykum hlutum *B*^{2,3}*J*. lif] til *B*³. 7 Enn] Og *B*³. þött *B*²*J*. Magnus—
 kongr] hann edur annar kongur hefde bodid *B*². 8 Skálholli *B*³*J*. ætte] ÷ *J*.
 9 ad¹] ÷ *J*. 10 sagde *J*. 11 herra] ÷ *B*⁴. til lætid *B*³. og] enn *B*^{2,4}. hann]
 eg *J*. 12 logunauta sinna] legunauta minna *J*. sagde *J*. mune] munde *B*²⁻⁴*J*,
 + bannsetia hann og *J*. 13 forboda] þannig *B*²⁻⁴*J*, forbioda *B*¹. hann¹] ÷ *J*.
 13-14 hefde—handfest] loffade *J*. 14 Nu þvíad] Enn *B*³. 15 herra] nu *B*³. sijra]
 ÷ *B*³. prest] ÷ *B*⁴*J*. 16 þui²] þvíad *B*^{2,4}*J*. fyrrgreinda] greinda *B*², fyr-
 nefnda *B*³, fyrrsagda *J*. 17 biskops—Asgrims] þeirra *B*⁴. 18 sem—ritad] ÷ *B*⁴.
 adur] fyrr *J*. 19 Asgrime] á eftir Tungu *B*². og¹—hann] var *B*³. og²] ÷ *J*.
 20 tilskipan] skipan so nu *B*³. upp] nu *B*², ÷ *B*³. af²] ad *B*²⁻⁴. 21 moot *B*³.

tok gisting j Gróf j Hruna manna hrepp. Þar tok hann sott so ákafa
 ad hann matte valla styra sier, for hun med so miklum æsinge, ad |
 239stundum <greip hann til vopna og vilde aungvu hlyfa, enn stundum> 3
 gat hann leiged kyrr ad kalla. Enn til þess ad hann synde sig ei þetta
 giöra saker nockurs jllvilia, helldur af þreinging oþolannlegrar sottar,
 seiger hann jafnann adur þetta kom ad hónum ad burt skyllde taka 6
 allt þad von var ä ad hann munde nockrum mein med giöra. Æpte hann
 þa storlega hätt, og vard ad geyma hans medann þess hattar æsingur
 stod ä. Þess a mille talade hann med skinseme. Og er menn sau ad þesse 9
 sott þreingde hann miög, var socktur syra Oddur profastur Svarts son
 frände Ar(na) biskops, og þegar honum komu þesse ord edur sendebod
 brä hann vid skiott og reyð j Gróf. Enn þegar Asgr(imur) visse komu 12
 hans heilsade hann hónum og bad menn fyrer guds nafn ryða sem
 skiotast til herra Ar(na) biskops, ad leyta umm sætter med þeim, kvadst
 þad allt sem hann matte til vilia vinna ad samningur yrde. Þar var vid- 15
 staddur Ormur ur Tungu, og latte hann Asgr(im) ad sættast vid biskop,
 enn Asgr(imur) var þui so reyður, ad hann rak hann med hordum
 ordum ur þui huse er hann la j og vilde ecke tal vid hann eiga. Ey- 18
 olfur s(onar) Asgr(ims) var og þar og lagde gott til. Syra Oddur dvalde
 eckj og reyð j Skalah(ollt) finnur biskop og s(eiger) honum ad As-
 gr(imur) vill giarnann sættast vid hann, og greinde hónum hve lykt var 21
 sottar far hans. Biskop m(ællte) þa. Far þu aptur sem skiotast og leys
 hann ef hann vill þad til vinna sem hann er skylldur, og giarnann villda

22 umm] ÷ B². 24 þennann B². þenna vetur] ÷ B³. herra] ÷ B³. || 1 svo B⁴J.
 2 varla B^{3,4}J. svo B⁴. 3 greip—stundum] þannig B²⁻⁴J. ÷ B¹. öngu B³J.
 4 kyrr] + so J. ad kalla] ÷ B³. synde sig] sýndist J. 4-5 þetta giöra] ö.r. J.
 saker nockurs] aff J. þreinging B⁴. 6 sagde J. jamnan B⁴. brott B⁴.
 7 þad] + sem B², + er B^{3,4}J. munde] mätti B⁴. 9 ä] j J. sau] sia J. 10 hann]
 honum J. profastur] á eftir son B²J. 10-11 Svarts—biskops] ÷ B³. 11-13
 og—og] hann kom i Gróf, Asgrimur B⁴. 11 þegar] + er B². kom J. ord edur]
 ÷ B². edur sendebod] ÷ B³. 12 þegar] er B^{2,3}. 13 bad] + þä B⁴. nafn]
 tilraun virðist gerð til breyt. í nad B¹. 14 herra] ÷ B²⁻⁴. ad] og B⁴J. kuedst
 J. 15 yrde] virði B⁴. 16 latte hann] afflatte J. hann] ÷ B². 17-18 Asgrimur
 —j] hann vard vid þad miög stýggur J. 17 vard B²⁻⁴. svo B⁴. 18 läg B⁴.
 eckert J. 19 son B⁴J. sonur Asgrims] ÷ B³. og¹] ÷ B². 20 og¹] ÷ J.
 Skálholt B^{3,4}J. 20-21 ad—vill] aff sottarfare Asgrýmz og ad hann vilde J. 21 vill
 giarnann] vilie B³. vid hann] ÷ B³. 21-22 og—hans] ÷ J. 21 hvilijkt B^{2,4}.
 22 þa] ÷ B³. aptur] ÷ J. 23 hann²] á spássú í stað þu í linunni sem er dregið út
 B¹. giarnann] allt J. villda] villdj B^{3,4}. || 1 þad vita] til vinna J. vita—ef] til
 vinna ad B³. yrde] virði B⁴. 2 reid] + sem skiotast J. aptur] ÷ B^{3,4}. og²]

eg þad vita ad hann yrde leystur, ef þad mætte med skilum framm fara. Syra Oddur d[v]alde ecke og reid aptur j Gróf og hitte Asgr(im).
³ Hann seiger þa hvórsu biskop hefde tekid hans málum. Oddur s(eiger) ad biskop vill giarnann taka sætt af Asgr(ime) ef hann leggur oll þeirra mal a guds valld og til hans ummdæmiss. Asgr(imur) m(ællte) þa. Sæll
⁶ er eg þess og þad v[i] eg giarnann gióra. Sijra Oddur tok þa og þetta skil ord med handfeste. Kom þar ad þui sem mællt er ad sigur sæll er godur vilie. Lætur hann og ei fyrr verda skiled vid herra Asgr(im) enn
⁹ hann leyste hann og heyrde slyka jatning sem hann fieck giórtt. Epter þad oleade hann Asgr(im) og huslade, og ei leyd langtt fra því adur ⁷⁴⁷ Asgr(imur) andadest jn festo Brigidæ virg(inis). Umm morgunenn var
¹² buenn lykferd Asgr(ims), og var hann fluttur ofann til Skalah(ollts). Ormur for med lykenu, og er biskop visse þad sende hann mann til hans, og fyrerbaud honum ad koma heim a stadenn. Hvarf hann aptur
¹⁵ j Tungu, þa er hann var adur komenn j Audshollts myre. Og er lyked kom j Skalahollt gieck|herra biskop gladlega ad mote því og sǫng sialf-^{239v} ur yfer. Þau Eyolfur og Gudny gafu til stadarens vij^c hring og kullt
¹⁸ og fingur gull þad er stod ij ortugar og hest. Lytlu sydar tok herra biskop til sin Þorstein son Asgr(ims) og liet kenna hónum til þess er hann gaf honum prestvygslu.

21 CAP *XCVIII

Umm vored epter pascha for Ormur Klængs son nordur til R(afns)

÷ B³. hitte] fann J. 3 Hann] ÷ B³. Hann—hvórsu] og sagde honum huorn-
 enn J. þa hvórsu] honum hve B³. hefde tekid] tok B^{2,3}J. málum] mále B³.
 Oddur seiger] og B². seiger²] sagde og J. 4 ad—vill] biskup vilia B³. satt J.
 Asgrime] honum B³J. 5 þa] ÷ B³. 6 er] em J. gióra] skr. gⁱoa J. þa og]
 ÷ B³. 7-9 Kom—hann²] leysti hann þa herra Ásgrim B⁴. 7 þar] þannig
 B^{2,3}, virðist breytt úr þad B¹. 8 Lætur—skiled] Skilur nu eckj fyrr B³. herra]
 ÷ B³. 9 hann¹] + l00 en klesst B¹. 10 hann] + herra J. ei leyd] leid so eij B³.
 adur] ad B³. 10-11 adur Asgrimur] er hann J. 11 Brigidie J. myrginin B⁴.
 12 lykferd] + herra J. Asgrims—ofann] og fluttur B³. til Skalahollts] j
 Skalahollt B⁴, j Skálhollt J. Skalahollts] Skálhollts B³, + gieck herra biskop
 gladlega j (j dregið út sérstaklega, ad b.v. yfir línu en dregið út) mote því af-
 markað með svigum og dregið út B¹. 13 og] (og fiólde manna) enn J. þad] aff
 Orme J. hann] + því J. 15 j¹] til J. þa er] þar B³. var] + þo J. Audshollts]
 Audz holdz B², Aussholtz J. 16 Skalahollt B^{2,3}J. herra] ÷ B^{2,3}. ad] ä B², ÷
 B³J. 17 og kullt] kietel J, ÷ B³. kullt] bellte B². 18 ortogar B³. herra] ÷
 B²⁻⁴. 20 prestz vygslu B²⁻⁴J. 22 Klangson J. || 1 sem] er herra J. hafde

og beyddest syslu þeirrar sem Asgr(imur) hefde hafft, enn Rafn skipade hana Eyolfse syne Asgr(ims) til þess annad rad være fyrer hónum sied af Nor(eige). Margtt þottest R(afn) það spurt hafa fra biskope, er hón-
 um mislykade. Þui ritade hann med fyrrnefndum Orme til biskops ad
 hann skyllde so geyma sin, ad hann være lytt utann kyrkiu. Fluttu þeir
 fedgar þetta bref til stadarens Klængur og Ormur, og er herra biskop
 sa það, vox ad eins sundur þyckia med þejm. La biskop umm stundar
 saker j Þorlaks kyrkiu.

CAP *XCIX

Pennann vetur ritade Arne biskop j oll profasts dæme sins biskops rykiss vidvaranar bref til þeirra manna sem kyrkiur hófdu teked, ad þeir tæke ei lykama vors herra a paschadeige, og þar med settar sannar
 skynsemder. Saker þess ad biskop sa þa standa j daudligre sind, matte hann ei utann þunga sekt vid almattkann gud, med þógn hylia þvi-
 likann glæp sinna under manna. Hann synde þeim og jafn framm, ad
 so takande joku þeir storlega miðg sina sektt, og attu sialfer sig fra
 ad hallda viliannlega, þott hann legde ei bann fyrer ad þeir tæke. Hann
 synde og j þridia stad, ad hann afsakade sig vid gud fyrer þessa vidvaran,
 og þviad þeir attu sialfer sig ad abyrgiast, ef þeir tæke slyker sem þeir
 voru. Þeir voru og marger er ei dyrfdust Christ likama ad taka. Vid þetta allt samann baru vonder menn nytt rög mille biskops og Rafns
 þeir ed tendrudu hiórtu mannanna til minningar forns fiandskapar.

CAP *C

J fardógum for Ormur ur Tungu bygdum j Hauka dal þviad Klængur
 fader hans unne hónum best ad bua a landenu þa er hann för til Vyd

B²⁻⁴J. 2 syne Asgrims] *ö.r. B⁴.* þess] + er *B²⁻⁴J.* hónum] henne *B²J.* 3 þottest] + herra *J.* fra biskope] til biskupz og fra *J.* 4 Þui] það *J.* fyrrnefndum] ÷ *B²J.* 5 svo *B⁴.* 6 Klængur *J.* herra] ÷ *B²⁻⁴.* 7 þycke *J.* 8 Thorlaks *B²⁻³.* 10 Þenna *B³J.* ritade] + herra *J.* oll] + syn *J.* profastdæmi *B⁴.* 11 þeirra] + allra *B³.* 12-22 þar—fiandskapar] setti þar til skinsemdar greinir og af þessu tendradist rögur milli biskups og Rafns *B⁴.* 13 skynsemder] fyrst ritad skinsemder en i síðan breytt í y *B¹.* 14 almättugan *B²J.* 16 juku *J.* storlega miðg] *ö.r. J.* miðg] ÷ *B³.* ätte *J.* 17 þott] þo *B³.* 18 stad] lage *J.* vid] *b.v. á ytri spássiu J.* 19 þui *B³.* 20 voru¹] *br. úr var? B¹.* dirfust(!) *B³.* Christi *B³,* Christz *B²,* Chriss *J.* Christ likama] á eftir taka *B³.* 21 nytt] nijan *B²,* ÷ *J.* 24 ur] j *B².* Tungu] + i Haukadal *B⁴ (tvíritad, á undan og eftir bygdum).* bygdum] + og *J.* þui *B³.* Klængur *J.* 25 hónum] + mest og *B³.* || 1 Klængur *J.*

eyar. Klængur hafde giörva þar upp kyrkiu og husad bæenn. Hafde
 <biskop adur hann giörde þetta> ritad hónum ad giora linara maldaga ⁷⁴⁸
³ a kyrkiu ef bæturnar kiæme framm, þuiad Klængur villde ella|ecke^{240r}
 adgiöra. Urdu þeir biskop ei satter a hve miked ljnad var, stod j midle
 einnkannlega umm diakn og fleyra annad. Biskop hafde skipad s(yra)
⁶ Odde preste syne Svarts Lopts sonar kyrkiu hlut j Haukadal, og villdu
 þeir fedgar það med aungvu mote þola, og a þeirre nött er Klængur
 ætlade burt ætlade hann til kyrkiu fie, og liet reka það j rett og er það
⁹ var talt <mællte hann.> Þetta fie greyde eg hinum sæla Martino biskope
 er kyrkiu drottenn er hier j Hauka dal. J þui bile hlupu iijj menn j rettena,
 Ormur Klængs son og Þorvalldur broder hans og Snorre Jonsson, þeir
¹² mork(udu) kennum sama Orms þetta fie vj kyr og lx asaudar. Sijra Oddur
 var þa nykomenn. Sa hann hvad þeir giördu nefnde sier votta og bann-
 ade Orme Kl(ængs) syne þa þegar allt þetta fie, og alla eign kyrkjunnar
¹⁵ þar j Haukadal. Kl(ængur) mæ(llte) þa. Ei mundu hiner fyrre frændur
 vorer þolad hafa, ad þeir gongu menn sem af Sydu austann voru komn-
 er tæke það sem þeir gafu gude, og ei sæmelegt ad þola þeim slikann
¹⁸ yfergang, og var vid sialfft ad þeir munde standa ad prestenum. Og er
 hann sa það þar er hann sat a geila gardenum, bra hann höndunum fra
 sier, og bad þa giöra slykt sem *þeir villde, kvadst ei mundu flya. Þeir
²¹ spottudu hann ad mote, og þotte hann syna ædru j ordum sinum og tok
 Ormur fie og land, enn prestur sagde biskope til so buens. Hann kvadst

giörva] giört B^4 . upp] ÷ B^3 . 2 biskop—þetta] þannig $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . ritad
 hónum] bedid hann J . linara maldaga] maldaga linare J . 3 þui B^3 . Klængur J .
 ecke] eigi B^4 , eý J . 4 vurdu B^4 . satter a] ö.r. J . hve] huad B^2 . mille
 $B^{2-4}J$. 5 diakna J . fleyra annad] ö.r. J . 6 preste] ÷ J , prófasti *breytt*
skv. C útg.1858. syne—sonar] ÷ B^3 . 7 öngu B^3J . Klængur J . 8 ætlade¹]
 ætlar B^3 . brott B^4 . það¹] ÷ J . 9 talt] talid J . mællte hann] þannig $B^{2-4}J$,
 ÷ B^1 . 10 iijj] 4 B^3 , fíorer J . 11 Klangson J . bródur B^2 . og²] ÷ J . Jons-
 son] + og enn eirn J . þeir] og J . 12 morkudu] þannig $B^{2-4}J$, + mórck B^{2-4} .
 morkudu kennum] mörck kendo B^3 , + þessa B^4 . kennum—fie] þetta fie Orme
 það voru J . sama] ÷ B^2 . sama—þetta] þetta sama Orms B^3 . 13 nefnde—
 votta] ÷ B^2 . sier] + þa J . 15 þar] ÷ B^3 . Klængur J . þa] ÷ B^3 . hiner]
 ÷ J . 16 gongu] ÷ B^2 . sem] er J . voru] væri B^4 , eru J . 16–17 voru komner]
 komner værj B^3 . 17 og] + er J . 18 sialfft] + buid J . mundu B^{2-4} . ad²]
 ä(!) B^4 . 19 er] ed B^{2-4} , ÷ B^3 . geila] geilar B^3 , ÷ J . höndum J . 20 þa] + ad B^2 .
 giöra] + ad B^{2-4} . slykt sem] huad J . þeir] þannig $B^{3-4}J$, hann B^1 , ÷ B^2 . villdu
 B^2J . kvadst—flya] kuedst huorge flýa mundu J . mundi B^2 . 21 ad] ä J .
 og²] ÷ J . 22 svo B^4 . kuedst J . || 1 vera] vere(!) J . 2 miðg] ÷ B^3 . vard

pola verda þetta að sinne, enn þar skalltu vera þesse misseri og sia
 hvad j giðrest. Preste þotte það miðg möte skape og var⟨d⟩ þo so að vera.
 *Ketelbiorn klerkur var þa sendur j Hauka dal, enn Ormur bannade 3
 honum þar mat og adra hlute, kvad fodur sinn sier seigia að eckj
 ætte hann að fæða. Þesse same Ketelbiörn gieck að mat þo bonde
 bannade honum, og stod so umm hryd. Jlla var preste veytt af 6
 lide Orms. Umm vorid epter vilde Ormur taka kyrkiu tyunder,
 ⟨og so biskops tyunder⟩ þær sem biskopar hófdu þangad veytt
 til kyrkiunnar. H(erra) biskop vilde að presturenn hefde þær og 9
 greyddu bændur hónum j villd. Ormur sockte R(afn) Oddsson að
 þessu mále, og kiærde fyrer hónum það er biskop let hann missa þessa
 fiær og þar með jnngongu hejlagrar kyrkiu og þionustu a paschum. 12
 Þotte honum þetta allt storlega illa, því hann var madur söngvinn og
 240^osidlatur j kyrkiu og fylgde vel|tydum enn Rafn lagde það til að hann
 749 sækte bændur með lands laga sökni til tyunda, enn vid biskop munum 15
 klakast vid umm kyrkiu bann og þionustu missi þina. Og er bændur
 vissu þetta soktu þeir biskop að malum, og þotte þungt tvennum að
 ynna hid sama. Hann bad þa leggja þetta j kyrkiu, og lata Orm taka 18
 ef hann vilde. Þeir giórdu sem hann baud þejm, og lykade Orme það
 stor jlla. Nade hann *þö þessu fie af sumum. Husfreyea Orms Steynun
 Jons dotter, syst(er) Þordar j Tungu eggjade hann jafnann en svafde 21
 skialldann. Klänge b(onda) var og það vitne borid að hann jatade
 diakns vistenne fyrer biskope enn dulde umm stund fyrer Orme. Þetta
 sumar reyð Ormur til þings, og með slykum efnun sem adrer mot- 24
 stodu menn biskops tok hann þionustu. Þar kom umm syder að Ormur

B²⁻⁴J. þo] orðið er fellt brott útg.1858. so] svo *B⁴*, ÷ *B³*. 3 Ketelbiörn] þannig *B²⁻⁴J*, Hallbiorn *B¹*. var] + og *J*. 5 hann] + hann *J*. fæða] forða *B⁴*. same] ÷ *B²*. Ketelbiörn] Kietill *B³*. þött *B²J*. 6 svo *B⁴*. 8 og—tyunder] þannig *B²⁻⁴J* (so] svo *B⁴*, ÷ *J*; tyunder] ÷ *B³*), ÷ *B¹*. biskopar hófdu] biskup hafdi *B³*. 9 Herra] ÷ *B^{3,4}*. villde] fyrst ritað vill en di b.v. í linunni *B²*. að] ÷ *B³J*. prestur *B^{2,3}*. 11 mále] ÷ *B³*. það er] að *J*. 12 fie-ar *B⁴*. a] að *J*. 13 allt—illa] storilla *J*. þuiad *B^{2,4}J*. 14 fylgde] hlydde *J*. hann] b.v. á spássiu *B⁴*. 15 sækir *B⁴*. 16 klagast *B²*. vid] v ritað ofan í til í linunni *B¹*. missi] missu *B³*, misser *J*. 17 sottu *B²*. 18 taka] + þetta *B³*. 19 hann¹] ÷ *B³J*. giórdu] + þetta *B³*. þejm] ÷ *B³*. það] þetta *B³*. 20 þö] þä *B^{2,4}*, breytt úr þa, virðist m.a.h. *B¹*. 21 Jons dotter] ÷ *B³*. Þordar] fyrst ritað Orms en breytt í linunni *J*. svafde] þannig *B²⁻⁴*, svæfde *B¹J*. 22 sialldan *B²⁻⁴J*. Klänge *J*. bonda] ÷ *B³*. 23 diakns] b.v. á spássiu *B⁴*. 24 og] ÷ *B³*. adrer] á eftir 25 biskops *B²*. 25 biskops] + og *B³*. || 1 diakna *J*. nockru—það] fyrer það nöckud *B²J*,

villde hafa diakn teked, ef biskop villde nockru fyrer þad lina honum, enn þad fieckst ei, medann hann villde ei allt mäl under biskop jä.
³ Mikil skapraun var biskope allar þessar stunder umm Orm þviad marger kendu kulda af þeirra missætte, saker þess ad Ormur var madur frændmargur og frænd stör og dro marga j med sier. Liet herra biskop
⁶ þa alla mæta oblydu er Orme sinnudu. Ormur var og erfidur biskope og hans <vinum> slykt sem vanst til.

CAP *CI

⁹ Marger voru og enn adrer þeir hluter sem oviner fridarens virdu til þess ad biskop ryfe fyrrgreind skials bref þeirra R(afns). Biskop talde a Rafn umm þad, er hann liet ei koma framm handsöl og borganer fyrer
¹² eigner kyrkna þeirra sem teknar hofdu verid, og margar adra<r> grejner so og umm Vestfiarda mäl. Biskop talde og a Rafn umm þad er Hitdæler höfdu ei aptur greytt sijra Jone Hollt þa peninga, sem þeir toku
¹⁵ fyrer hónum epter R(afns) rade og syra Jon hafde gefed honum. Rafn talde ad mote umm þad er stada menn hofdu mist þionustu, og villde til þess þröngva Ar(na) biskope, ad hann sam þyckte þad fullkomlega,
¹⁸ er hann hafde adur jad ad þola ad eins. Rafn talde og a Ar(na) biskop er hann hafde ei lated sy(ra) Jon greyda Hytardal<s> stad, sem Snorra og Ketelssonum þotte stadenn skorta. Rafn talde og a *Þorvalld prest,
²¹ er hann hafde profasts dæme j Vestfiördum, so og umm Hollts stad j Önundarfyrde. R(afn) talde og ä ad kyrkiur þær sem hann hefde taka lated bæde j Vats fyrde og Hollte, so og a Breydabolstad þar sem hann
²⁴ borgade *fyrer brodur sinn mistu|fiar fyrer syra Þorvallde er fyrr var^{241r}

fyrer þat nockru $B^{3.4}$. þad] þ *breytt úr öðrum staf ólæsilegum* B^2 . 2 ei¹] eckj B^3 . ei²] eckj B^3 . under biskop] leggia under biskupz J . jäta B^2 . 3 þviad] þui B^3 . 4 marger] *breytt úr margur* B^1 . ad] ÷ J . 5 frænda stör J . drög B^4 . herra] ÷ $B^{3.4}$. 6 þa alla] *ö.r.* J . 7 vinum] *þannig* $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . 9 og] ÷ $B^{2.4}J$. og—þeir] þeir adrer B^3 . þeir hluter] *ö.r.* B^4J . vyrtu J . 10 ad] + herra $B^{2.4}J$. fyrgreint B^4J . skials] samtalz J . 12 kyrkia B^3 . sem] er J . 13 svo B^4 . er] ad B^3 . 14—15 toku—hónum] höfdu fyrer honum tekid B^3 . 15 Rafns rade] *ö.r.* B^2 . gefed honum] *ö.r.* B^3 . 16 ad] ä J . ad—umm] ä B^3 . er] ad B^3 . hofdu mist] mistu $B^{2-4}J$. villdu B^2 . 17 þröngva] + herra J . þad] þetta J . 18 adur] *b.v. á spássiu* B^1 . jatad B^2 . Arna] ÷ $B^{3.4}$. 19 er] ad B^4J . vtgreйда J . Hytardals] *þannig* $B^{3.4}J$, Hijtardal B^2 . 20 þöttu B^2 . Þorvalld] *þannig* $B^{2-4}J$, Þorvard B^1 . 21 hefdj B^3 . profast B^4 . j¹] ä B^2J . suo $B^{2.4}$. 22 haffde J . 23 Vats fyrde] Vestfirde B^2 , Vatnz firdi $B^{3.4}$. og¹] + j $B^{2.4}J$. svo B^4 . 24 fyrer¹—fiar] *leiðrétt skv. útg.1858*, mistu|fiar fyrer brodur sinn BJ . || 1 ad] er

750 nefndur. Rafne lykade og jlla ad biskop hefde under sig teked Hauka-
dals kyrkiu og for nu ognar mal fra R(afne) til biskops jafnann, þegar
er ferder voru þeirra j mille. 3

CAP *CII

Þennann tima giördust og þeir titlar fyrer nordann land, er helldur
hvestu skinsama menn mote kyrkiunne. Herra Jor(undur) biskop ad 6
Holum greydde peninga Sigurde j Hlyd fyrer Modruvalla stad, og tok til
syn stadenn. For og so fleyrum stodem. Syndest leikmonnum sem j þessu
merke fyndest þeir hluter med Holabiskope, ad honum þotte leikdom- 9
urenn meira a halld hafa a kyrkiunum enn lærdomurenn. Var fyrer
þetta miög leytad a hann af klerkum enn leikmenn lofudu hann fyrer
rettlæte. A einum deige var herra Arne biskop hia þessum rædum er 12
til Hola biskops var talad, þviad viner Ar(na) virdu þetta jlla fyrer
Jo(runde) biskope sem hann eggjade menn a brodur sinn Ar(na) biskop.
Hann tok þa til mals og seiger. Ei lyst mier sem broder m(inn) hafe 15
symoniam framed j þessum skiptum þviad eg skal vera þess velvitande
ad j þvilykum punct, sem nu stendur yfer er lofad ad *lata ut hid
minna enn hallda hinu meira, lata ut leysa fie, þad er bæde ma aflast og 18
kaupast, enn hallda jördu og fastaeign er jafnann stendur a þa lund,
sem þa vykingur leggur hönd edur fot edur einhvörn lim saklauss mans a
högg stock og *kvedst hann mune afhöggva utann hönum sie greytt 21
so myked fie sem hann kvedur ä. Er þad min trua ad Jor(undur) biskop
mune ei sydur þegar fære gefur a kunna þetta fie aptur ad hejmta, sem
nu greyder hann helldur enn nu kan hann framm ad lata so sem 24
hinn er limenn leyste, ma rettelega krefia af vykingenum ef hann fær

*B*²⁻⁴*J.* biskop] hann *J.* hafde *B*^{2.4}*J.* 2 föru *B*²⁻⁴*J.* Rafne] + og *J.*
3 er] ÷ *B*²⁻⁴*J.* voru] vrdu *B*². j] ä *B*². 5 Þenna *J.* giördest *B*³. 6 hvesti
*B*⁴. Herra] ÷ *B*³. 8 so] svo *B*⁴*J.*, + j *B*²⁻⁴*J.* þessu] + rade munde *en dregið*
*út B*¹. 9 marke *B*²⁻⁴*J.* breytt úr mundi *B*⁴. fyndust *J.* 10 lærdomurenn] *fyrst*
*ritað leykdomurenn en leyk dregið út og lær ritad yfir linu B*¹. enn leikmenn]
*tviritad B*². 11-12 hann²—rettlæte] riettlæte hanz *J.* 12 herra] ÷ *B*^{3.4}. 13 til—
biskops] vm Hola biskup *J.* þviad] þui *B*³. Arna] + biskupz *J.* virto *B*³*J.*
14-15 Arna—Hann] Arne biskup *J.* 15 brödur *B*^{2.3}*J.* 16 skiptum] efnum *J.* þui
*B*³. 17 lata] + ei *B*¹. ut] vid *B*². utleysa *B*^{2.3}*J.* 20 þa] + er *B*²⁻⁴*J.* hönd]
hendur *J.*, + ä *B*³. saklaus *B*⁴. 21 kvedst] *þannig B*^{2.4}*J.*, kvadst *B*^{1.3}. munde *J.*
23 giefst *B*². a] ÷ *J.* 24 framme *B*³. ad] ÷ *J.* 24-25 so—leyste] med
þvi tijmenn er býstur *J.* 25 ma] + hann sýdar *J.* rettelega] riettliga *B*⁴, + sijna
peninga *B*^{2.3}. krefia] + sinna peninga *J.* vykingum *J.* || 1 nockrer] ÷ *B*³.

hans valld. Þa spurdu nockrer þeir sem hia voru. Hvi vilie þier ei gióra sem hann giórer, er ydur lyst hann vel gióra. Biskop mæ(llte) þa. Ei
³ mun eg ad helldur lasta hann þott eg vilie ei þetta gióra. Þad bar og til eirn tima ad R(afne)Oddssyne voru þesse ord*jnnt Ar(na) biskops, hvórsu hann virde tiltekiu Hola biskops. <Hann mællte.> Ei er Ar(na) *biskops
⁶ ad lykia slykt epter Jor(unde) biskope, þviad so miked skilur lunderne þeirra ad Ar(ne) biskop geingur sem biörn a hvad sem fyrer verdur, enn Jorundur biskop er slægur sem refur, og fer ä þa leyd|framm sem sa^{241v}
⁹ madur er j þveru vedre beyter löngum, edur hinn er bratta brecku sneyder og snyst til jmsa handa ad hann komest uppa hana med sem minstu erfide, enn þo koma þeir bader j einum stad nidur ad lycktum. Giörde
¹² og herra Jorund(ur) biskop af kyrkiunar aud þeim sem hann vard ⁷⁵¹ veitte a þeim sama stad, sem hann *hafde j fyrstu fie j mote teked klaustur reglu monnum til vidlifiss *og fatækum monnum. Enn Ar(ne) biskop
¹⁵ vann sina ovine og kyrkjunnar med röksemdum enn ei med margmenne og sigrade þeirra vög velar þo ad seintt være til ei med fie giöfum a flotta rekande, helldur med ein herda ast semd almattugs guds og hans full-
¹⁸ tinge yfer komande. Hlyfde hann *hvörge ovinum kyrkjunnar medann þeir hielldu sig j þräe vid gud og vid hann enn liknade hvervetna þeim er til hans miskunar krupu med algjörre yferbot.

21 CAP *CIII

Til hins næsta lög þingiss baud h(erra) Rafn ollum handgeing<n>um monnum þui þa voru margar greiner fyrrsagdar þær sem ur þurffte ad

þeir] ÷ J. voru. Hvi] stödu, þui J. 2 þa] ÷ B³. 3 ad] ÷ J. þo B³J. vilia B⁴. og] + so B³. 4 eirn tima] ÷ B³. Raffn J. þesse ord] á eftir jnt J. jnt] þannig B²⁻⁴J, jad B¹. 4-5 Arna—hann¹] huórsu Arne biskup B². vyrte J. 5 Hann mællte] þannig B²⁻⁴J, ÷ B¹. biskops] leiðr. af útg., biskupi B³J, biskop B^{1.2.4}. 6 slykt] ad slýku J. þui B³. svo B⁴. skilur] + þa J. 7 þeirra] ÷ J. ad] þviad J. geingur] + vpp J. a] b.v. yfir línu J. 9 madur] ÷ B². þuerru J. 10 snýr J. ýmsra B^{3.4}J. med sem] ö.r. B². mynsta B³. 11 j] ad J. 12 herra] ÷ B³. 13 hafde] þannig B^{2.4}J, hefde B^{1.3}. 14 og] þannig J, þannig leiðrétt útg.1858, enn B¹⁻³, ÷ B⁴, kann að vera upphaflegur texti en e-ð kann einnig að hafa fallið brott í R. 15 rögsemdum B^{2.4}. 16-20 og—yferbot] ÷ B⁴. 16 til] ÷ B³. fiegoffum(!) J. 17 astseme J. almattigs B³. 17-18 fulltýngis B³. 18 yfer—hvörge] hlyfandi eckj B³. hvörge] þannig J, hvörke B^{1.2}. 19 þrä J. vid²] b.v. yfir línu B¹, ÷ J. huoruetna B^{2.3}J. 20 algjördre B²J. 22 hins] ÷ J. herra] nu B³. Rafn] + Oddson J. 23 þviad B^{2.4}J. greiner fyrrsagdar] ö.r. J. ad] ÷ B³. || 1 millum B². Herra] ÷ B³. under eirn] ö.r. B⁴J. 2 allann] ÷ J. Var—

hóggva mille biskops og leikmanna. Herra Loptur hafde þá under eirn sig teked allann Oddastad. Var Sighvat(ur) broder hans komenn bue sinu til Kelldna og var það raded ad einsamann Loptur tok xlc af frændum 3 sinum til þess ad abyrgiast eirn ef Odda stadur kiæme aptur under kennemenn. Jofnudu þeir nu sem fyrr umm handsal a fienu til jnngiallds, enn adur hofdu þeir jafnad þau til utgiallds. Lykade Ar(na) biskope 6 þetta stor jlla og kallade það rett lög ad jafn miked fie sem hvor gaf til handsala þessarar kyrkiu og allra annara, það sem hann kallade gefed til ofrelsiss kyrkiunne *legde hvor sem eirn af sinu til þeirrar kyrkiu 9 framm umm adra hennar eign. Voru þesse fyrrgreind umm kaup Odda kyrkiu mest kend herra Rafne og Erlende logmanne, er h(erra) Arna biskupe þottu giörast oddvitar og upphafs menn til alls agangs a kyrkiur 12 og kennemenn. Stada menn eggiudu jafnann R(afn) j mote biskope. Var það rads teked ad menn voru sender j Skalah(ollt) til biskops ad beyda hann þingreydar. Nu þviad þess var einge kostur af honum reyd 15 R(afn) O(dds) s(on) og flester aller handgeingner menn. Þa tokst tal med þejm R(afne) og biskope j nordur stuku, þviad *biskop villde hvörge annarstadar vid þa mæla. Umm syder þa er þesse þræta hafde geinged 18 mikenn hlut af deige, syndest hvöru tveggium mala mannglegra ad auka ei ny vandræde ä hin fornu og lata standa adgiörda laust til þess er af Nor(eige) frettest. Og var það þa samed ad sa skildage skal halldast sem 21 242r fyrra sumar var under beggia | þeirra jnnsiglum. A það ofann jade biskop

hans] en Sighvatur var B^3 . Sighurdur J . brodur B^3 . bue sinu] ÷ B^3 . 2-3 bue—Kelldna] til Kielldna med bue sýnu J . 3 og—einsamann] ÷ B^3 . það] þui J . einn saman B^{2-4} . einsamann Loptur] herra Loptur eirn samann J . tok] + til B^3 . 4 kiæmist B^4 . 5 handsöl B^4J . 6 jafnad B^4 . þau] ÷ J . vtgialldst(!) J . 7 jafna(!) B^3 . fie] ÷ J . 8 þessarar] þeirre B^3 . það] þui B^4J , ÷ B^3 . kallade] + aptur J . 9 ofrelsiss] frelsis B^3 . legde] þannig J , þannig leiðrétt útg.1858, lagde B . sinu] + þ en dregið út B^1 . 11 herra¹] Arna og B^3 . Ellendj B^3 . er herra] enn B^3 . herra²] ÷ B^4 . 12 biskupe] skrifað ofan í 100 (logmanne?) B^1 . þotte J . þottu giörast] þottust giöra B^3 . till] ÷ J . kirkiu B^4 . 13 j] ÷ B^3J . 14 það] + til J . Skálholtt B^3J . 15 þui B^3 . var] tviritað B^4 . eingin $B^{2,3}$. reyd] + herra J . 16 Odds son] ÷ B^3 . aller] ÷ J . menn] + med honum B^4 , + j Skálholtt J , + í Skálholtt *b.v. skv. C útg.1858*. 17 þejm] ÷ B^3 . Rafne og biskope] ö.r. J . þui B^3 . biskop] þannig $B^{2-4}J$, biskope B^1 . 18 þa¹] hann B^3 . geinged] + mikid en dregið út B^4 . 19 mikenn—deige] landan(!) hluta dagz B^2 . hluta J . huör $B^{2,3}$. 20 atgiörda-laust J . 21 skildage] skilmale B^2 , tviritað, hið síðara dregið út B^1 . skal] + standa og J . 22 beggia þeirra] ö.r. J . ofann] ÷ J . || 1 saker] + fyrer folkenu en dregið

fyrrer godvilja saker vid kongenn og hertugann til fridar lands folk-
 enu, umm þad framm sem adur er ritad, ad ef stader og kyrkiu eignar ⁷⁵²
³ koma aptur j biskopa forræde og skipann, skal slykt aptur giallda
 lærdum monnum og kyrkium af leykmonnum fyrrer hvória xij manada
 abud og jnntekiur kyrkiu eignanna, sem h(erra) Eyrekur kongr og sa
⁶ erchebiskop er til Nidaróss være vygdur leggja rad ä. Enn ef stader nast
 ei aptur, þa skulu leikmenn og eckj heimta a lærda menn med R(afns)
 samþycke fyrrer abud og aftekiur stadanna, utann akuæde kongs og
⁹ erchebiskops ad fyrra skilorde. Jatade og herra biskop ad hann munde
 þola þeim monnum er stade hofdu teked epter þui sem R(afn) kallade
 k(o)ngs bref avysa ad þeir tæke þionustu sem adur hófdu ei orækt ad
¹² taka saker umm mæla biskops, ef ei stæde adur saker a þeim. Var þeim
 þa og gefenn þionusta sydann þeir komu a Þingvöll, og voru þeir þa enn
 kallader satter.

15 CAP *CIV

Þetta sumar komu þær einar fretter af Nor(eige), er lytenn lietta giördu
 monnum ä Jslande. Var skip stadarens uppsett og litlu sydar gefed,
¹⁸ varnad tyunda, og med skommu male ad seigia var eckj þad þeiged sem
 hiedann var beded, enn j aungvu hægtt kyrkjonne nie lærdum monnum,
 *enn leikmenn fognudu medann þeir vissu sier aungva von aptur drepu.
²¹ Þa frettust þau tydinde af Roma ad pafe var vygdur Honorius iiij^{us} og
 hefde hann senda til Nor(egs) biskopana Andries og Þorfinn med brefum
 til k(o)ngs og drottningar enn Þorfinnur komst ei leingra enn j Fland-
²⁴ ur og andadest þar. Þetta är var og stryd millum Peturs af Aragon og

*út B¹. hertugann] + enn J. lands] b.v. yfir línu B¹. 2 umm] var B³. stadur
 B⁴. 3 j] vnder J. biskupz B²⁻⁴J. foræd(!) B², forædi B³. og skip-
 ann] þa B³. gialldast B³J. 4 lærdum—kyrkium] kyrckium og lærdum
 mónnum J. manuda J. 5 jnntekiur] jnn yfir línu í stað af sem dregið er út B¹, +
 stadanna en dregið út B¹. herra] ÷ B³. 5-6 Eyrekur—erchebiskop] Eyreke
 konge og þeim erchebiskupe J. 5 sa] Jon B³. 6 er—vygdur] ÷ B³. være]
 verdur J. ä] til B³. 7 og] ÷ B³. og eckj] eý J. a] + stada en dregið út B¹.
 lærda menn] ö.r. en röð breytt B¹. 9 herra] ÷ B³. 11 sem—ei] er eý hóffdu J. orækt]
 br. í rækt útg. 1858. 13 gefenn] giófinn B². þeir²—enn] eckj B³, enn þa J. 16 Norge J.
 lietta giördu] bata giörde J. 17 sydar] + og med en dregið út B⁴. gefed] gefenn J,
 orðinu er sleppt í útg. 1858. 18 og med] enn j J. þeiged] þegn(!) J. 19 óngu B³J.
 nie] edur J. 20 enn] þannig B²⁻⁴J, ef B¹. aungva] øngrar J. 21 frettust] virðist
 breytt úr frettust B¹. frettust—tydinde] friettest þad B³. var—iiij^{us}] Honorius
 4 være vygdur J. iiij^{us}] ÷ B³. 22 hafdi B^{2,4}J. brief B³. 23-24 Flanderen J.*

9

Philippum Frackakongs, þar fiell Petrus, enn Philippus fieck skot j annann
 armlegg, af þui sama sare fieck hann bana. Eingenn var erchebiskop
 ordenn. J Nor(eige) hafde andast syra Olafur prestur Magnusson, enn ³
 hier a Jslande *andadest Biörn Sæmundar son. Ar(na) biskope bra miög j
 brun vid þessar fretter *er oviner kyrkjunnar fögnudu frammkuæmd
 sins vilia. Biskop heimte nu ad nyu vordslur fyrer kyrkiu eignar og fieck ⁶
 ei. Hafde R(afn) hin sömu möt mæle vid Þorvalld prest j Vestfiördum,
 og umm Hytardals mäl og umm Selardal. Þa fundust þeir j Stafhollte
 og skipadest lytt til greyda med þeim. ⁹

CAP *CV

Þetta haust gefur Ar(ne) biskop Biarna preste frænda sinum Garda-
²⁴²vstad | þann sem Oli prestur var fra fallinn, enn Þorvalde presti Hollts ¹²
 stad j Aunundarfyrde, og skipar ad nyu þar med profasts dæme, og
⁷⁵³eyrer h(erra) R(afne) það storum jlla. A þessum vetre hefur herra biskop
 hendur a stada malum j Gordum, og med sinu kostgiæfe fær hann so ¹⁵
 giórtt ad Sturl(a) Sæmundar son kemur til hans a föstu, og sver sier af
 hende stadenn j Gordum. Hann sor og so ad taka alldrei sydann af
 kyrkiu fie nie hennar eign utann med biskops rade. Setur nu biskop ¹⁸
 sijra Biarna þar nydur umm vored a fardögum.

CAP *CVI

Nu þviad tvennum fer sogunum framm, ritar fyrst R(afn) til Ar(na) ²¹
 biskops ad honum þyker rofed samtal j Skalah(ollts) kyrkiu og skipann

24 og²] ÷ B³J. millj B³. Arragon J. || 1 Petrus] Pietrus B², Pieturz B³, Petur J.
 1–2 annann armlegg] armenn J. 2 þui—bana] huoriu hann sydar andadist J.
 Einge B^{2–4}J. 2–3 erchebiskop—Noreige] enn feingenn erchebiskup til Nidaross J.
 3 vordinn B^{2–4}. syra] *misr. sear* B³, ÷ B²J. Öli B⁴J. prestur] ÷ B³. 4 andadest
 (andist J) Biörn] þannig B⁴J, Audbiörn B^{2,3}, Andbiörn B¹. Sæmundsson B³. 5 er
 oviner] *tvíritað* B¹. frammkuæmd J. 6 Biskop heimte nu] *ö.r.* B³. heimte] + enn J.
 ad] af B^{2,4} (*breytt úr ad B⁴*). kyrkiu eignar] *ö.r.* B². 7 ei] eckj B³. Vestfiörd-
 um] Vatnzfirdi B³. 8 umm²] ÷ B³. Stafahollti B⁴. 11 gefur] gaff J. 12
 þann] þar B³. Oláfur B². 13 ad] af B^{2,4}J. þar med] ÷ J. profast B⁴,
 14 herra¹] ÷ B^{2,3}. það] þetta B³. storum] stór B^{2–4}J. A—vetre] þennan vetur B².
 herra²] ÷ B^{2,3}. 15 stadar B^{2–4}. malj B³. sinne kostgiæfne J. suo B^{3,4}J.
 16 Sturla] þannig B⁴, Sturle J, Sturl. B^{1,2}, St. B³. a] i J. sver] seiger J. 17 sor]
 svör B⁴. so] ÷ B^{2–4}J. sydann] + ad taka alldrei B¹. 18 fie] fiäm B², ÷ J.
 Setur] sette J. 19 umm—fardögum] i fardogum vm vorid B³. a] j B². 21 þuj B³.
 sogunum] sögum B³, frasogunum J. ritar] + nu B³. fyrst] + herra J. 22 rofed]

*profasts dæmiss j Vest fiórdum, og standa j hans brefe þessar klausur. Vitid það til viss ad medann eg hefur syslu af Nor(egs) kongs hende j
 3 Vest fiórdum, skal Þorvalldur ei hafa profasts dæme, og ei hefur hann stadenn j Hollte, nema hann verde rykare enn eg. Og enn eru nockrar mals greiner. J þui sama brefe standa enn þesse ord. Og vilie þier og ei
 6 hallda vorn samning, vited það vyst ad vier skulum hallda og fylgia kongs bodskap med ollum þeim styrk sem ver meigum, so ad hans vilie gange framm ef eg er heill hvad sem þier seiged kennemenn. H(erra)
 9 biskop brä eckj vid slyktt. R(afn) stefnde það sumar mörgum prestum til þings under leikmanna döm, og lykade A(rna) biskope það stor jlla.

CAP *CVII

12 Umm sumared reyd herra R(afn) og logmennerner so og handgeingner menn til þings, enn herra biskop sat heima j Skalah(ollte). Þa toku þeir sem a þingenu voru ad tala umm hid mikla missætte sem var mille
 15 kongs og lærdra manna. Stada menn og muga menn eggiudu R(afn) äframm, enn hann tok það til rads ad senda til biskops herra Jon logmann, og med honum Eyolf Asgr(ims) son, og Þorlak b(onda) Narfa
 18 son. Ridu þeir j Skalh(ollt) ad leyta umm sætter. Enn þui ad mörgum þeim er hvöru tveggium villdu vel þotte mikid vid liggia ad ei yxe *vandræden, var það leinelega ritad til biskops ad hann byde oll mal, oskorud
 21 under dom Eyr(eks) kongs, og þess erchebiskops er til Nidar oss kiæme, til þess ad a þa leyd mætte standa, til þess er skip geinge. Þeir komu j

+ þeirra *J.* samtal] sattmal *B*^{2.3}. j] ÷ *B*³. j—kyrkiu] marga hluta vegna *J.* Skalahollts *B*³. og] + vm *J.* || 1 profasts] präfast *B*⁴, pro profasts (*á linu-mótum*) *B*¹. Vest fiórdum] Vatnsfirði *B*³. 2 ad] ÷ *J.* hefer *B*², hefe *B*^{3.4}*J.* Noreg(!) *B*². 3 profast *B*⁴. hefur hann] helldur *J.* ÷ *B*³. 4-5 Og—ord] Eirninn og *B*⁴. eru—ord] stood j sama briefe *B*³. 5 brefe] + og þa *J.* Og] ÷ *J.* og] ÷ *J.* 6 samning] + þa *B*³*J.* það] fyrer *J.* hallda og] ÷ *B*³*J.* fylgia] flytia *B*². 7 suo *B*^{3.4}*J.* 8 geingur *B*². seiged kennemenn] ö.r. *J.* Herra] ÷ *B*⁴. 9 biskupe *B*²⁻⁴. eckj] sier ey *J.* 10 Arna] ÷ *B*^{2.3}. 12 herra] ÷ *B*³. 12-13 og¹—þings] til þingz, lögmennerner og so handgeingner menn *J.* 12 svo *B*⁴. 12-13 so—menn] med handgeingnum monnum *B*³. 13 herra] Arne *B*², ÷ *B*^{3.4}. sat] + nu *B*³. j Skalahollte] ÷ *B*³. Skälholhti *B*⁴*J.* þeir] + til *J.* 14 þinge *B*³. umm] + það *B*². hid] það *J.* millum *B*³. 15 eggiudu] + herra *J.* 16 til rads] räd *B*². herra] ÷ *B*³. 17 med honum] ÷ *B*³. 17-18 Þorlak—son] ÷ *B*³. 18 þeir] nu *B*³. Skälahollt *B*^{2.4}. satter *J.* Enn] ÷ *J.* ad²] ÷ *B*³. 19 huortueggium *B*³. villde *B*³. yxe] vixi *B*⁴. 19-20 vandræden] þannig *B*²⁻⁴*J.* vandrædur *B*¹. 21 under] i *J.* 22 ad] er *B*^{2.3}. mätti *B*⁴. || 1 Skalahollt *B*^{2.4}. commemorationem]

Skalh(ollt) fyrer commemorationem beati Pauli, og syndu herra biskope
 bref R(afns). J þui voru margar sakagypter af hönum og af hyrdenne a
 hendur biskope. Kolludu þeir ad hann hefde rofed sætter vid sig og ³
 vid stada menn, og af þui sumer af þeim hófdu ej teked likama vors herra
 a paschum. Feingust þeir Jon og hans *förunautar leinge vid biskop
 þessa nott, og gatu það eckj samed. Þotte h(erra) biskope Jon nu fara ⁶
^{243j} þessum malum, hvorge betur enn fyrr. Og er | þeir ætla burt ad ryda*budu
⁷⁵⁴ þeir biskope þann kost fyrer það sem a var fryed ad sinn mann tæke hvor
 til jnnann lands til gerda umm afbrygde skildaga þvilyk sem ä hvora ⁹
 profadest, og hinn þridia oddamann ef þyrffte. Hann neytadj þui
 med öllu. Þeir budu giord kongs og erchib(iskops) enn biskop neytade
 þui ej, enda jätade ei. Jon logmadur skylde það til ad biskop skyllde ¹²
 nefna presta til ad gefa þeim þionustu, sem mist hófdu og gefa upp
 Haukadals kyrkiu, enn Ar(ne) biskop fortok hvortveggia. Foru þeir
 vid það aptur a þing, og s(eigia) R(afne) ad þeir hófdu lytid syslad j ¹⁵
 sinne ferd og leyd su nott. Umm morgunenn manudagenn reid med
 rade og tilskipan R(afns) Erlendur sterke heim j Skalah(ollt).Voru þesser
 menn j for med honum, Þorsteirn Erivendelssön, norrærn madur og ¹⁸
 miög *för j skape, Jon korpur, Mane Asgrimsson. Og er þeir komu ä
 stadenn, spurdu þeir hvar biskop være. Þeim var sagt ad biskop var j
 Þorlaks kyrkiu. Þeir geingu til kyrkiu og beyddu ad biskop geinge til ²¹
 tals vid þä, enn hann villde hvorke tala vid þa nie sia þä. Og er Erlendur

commemoratio J, + ationem en dregið undir B². syndi B⁴. herra] ÷ B³J.
 2 sakar giptir B^{3.4}J. 3 ad—hefde] hann hafa B²⁻⁴J. 4 vid] ÷ B³J. og af]
 ÷ B³. af þui] þuiad B^{2.4}J. af þeim] ÷ J. teked] medteked J. 5 a] ad J.
 Feingust] *hdr.* feingus (s b.v. *síðar í linunni*) J, á *eftir* förunautar B³. Jon] herra
 Jon lógmadrur J. förunautar] þannig B²⁻⁴J, förnautar B¹. 6 það] þeir B^{2.4}J.
 herra] ÷ B^{3.4}. Jon—fara] Jone fara nu B³. 7 ætludu J. brott B⁴. 7–8
 budu—biskope] þannig *leiðrétt útg. 1858*, baud biskop BJ. 8 það] þann B³. fryed]
 fryd B^{2.4}, frýtt J. take B². 9 til'] ÷ B². gerda] giordar B², giörda B^{3.4}J.
 10 cf] + profadest en dregið út B¹. 11 enn] ÷ J. 13 prest J. giófa(!) B². sem]
 er B². 14 fortok] fyrer tók B^{2.4}J. 15 seigia] sógdu herra J. Rafne] + Oddsýne J.
 hófdu] hafe B³, heffdu J. 16 og—nott] ÷ B³. morginenn B⁴. manudagenn]
 sem var manudagurinn B², manadaginn B⁴, ÷ B³. 16–17 manudagenn—heim]
 var þui rádid med tilskipan herra Raffns ad Erlingur sterke var sendur J. 17 Ellendur
 B³. sterke] *skr.* J.St. B³. Skálholt B³J. 17–19 Voru—Asgrimsson] med nockra
 menn B³. 18 Erivendelssön] Vendilz son J, *misl.* Eyvendilsson *útg. 1858*. 19 för]
 stór B², for B⁴, fär J, *breytt úr stór B¹* (for⟨n⟩ R?). Asgrimsson] + og
 enn fleýre J. Og] nu J. 20 ad—var] hann være B³J. var] væri B⁴.
 21 til] j B². beyddu] öskudu B³. ad—geinge] biskup koma J. geinge] kæime B³.

sa ad hann munde lytid *syslrækur af biskope þann *dag, var hann reyður miög, og epter það nefnde hann sier votta forunauta syna, og stefnde
³ Ar(na) biskope þann sama dag til þings ad svara sókum fyrer sig þeim sem ä hann munde kiærdar verda fyrer h(erra) Rafne og odrum leikmonnum. Hann *stefnde og til sama þings ä þennann sama dag sijra Biarna.
⁶ Enn herra biskop liet sem hann heyrde ei og aungvann þeirra forunauta villde hann sia þann dag. Þeir Ellendur ridu þegar a þing upp. Epter það kvad Rafn upp j lögrettu opennberlega, ad þeir munde taka allt
⁹ vinnu folk af stadnum, og leikmenn mundj verda setter a stadenn, og ad biskops bodordum munde eckj hlytt vera og ad hann munde eckj na ad fara yfer landed epter veniu, og utlaga mundu giörver þeir, sem
¹² biskop sette ä kyrkiu eigner mote kongs brefe. Effter þetta spurde R(afn) ef nockrer þeir viner biskops villde þa ryda til hans og freysta ef hann villde fyrer þeirra ord það nockud til rads taka sem ei fære j
¹⁵ so mikla ofæru med monnum sem a horfdest. Nefnde hann til þessa Þorstein bonda son *Skoga Skeggia og Magnus Petursson mäg biskops. Þorst(eirn) s(eiger) ad hann kvadst ryda vilia, ef fleyre villde biskops
¹⁸ viner ryda, og mætte þui helldur til gods koma. Magnus jade ferd sinne og Helge Mims Ormur *Grimsson, xij ridu þeir saman. Þridia dagenn komu ⁷⁵⁵ þeir j Skal h(ollt), harla snemma og fundu biskop þviad hann var aud-

22 enn] ÷ J. nie] + heýra og eý J. Ellendr B³. || 1 ad] ÷ J. lytid—dag] eý nä biskupe J. syslrækur] þannig B², syslreka B⁴, vidtal fa B³, sylstrykur en dregið undir orðið B¹. af biskope] á eftir dag B⁴. dag] + af biskope (endurtekið) B¹. vard B³. 2 epter—hann] nefnde J. 4 herra] ÷ B³. 5 stefnde] þannig B²⁻⁴J, nefnde B¹. til—ä] ÷ B³. til—þennann] ä sama þing og J. þenna B^{3,4}. Biarna] + til hins sama þings B³. 6 ei] eckj B³. aungvann—forunauta] öngan þennann forunaut B³. 7 Erlendur B^{2,4}J. a—upp] vppa þing J. 8 það] þetta B³J. kvad] + herra J. j lögrettu] ÷ B². mundu B²⁻⁴J. 9 mundu B²⁻⁴. verda] vera J. 10 eckj¹] eý J. verda B³J. ad²] b.v. yfir línu B¹, ÷ J. 11 giorder J. 11–12 sem biskop] menn er hann J. 12 eigner] + i B^{3,4}J. spurde] + herra J. 13 nockrer] + være J. villdu B². villde—ryda] er rýða villdu J. 14 villde] vill J. 15 so mikla] slýka J. þessa] þess B^{2,3}. 16 bonda] ÷ B³. son—Skeggia] Skieggason J. Skoga] þannig B⁴, Skaga B¹⁻³. biskup(!) B². 17 seiger—hann] ÷ B². seiger—kvadst] seigist J. vilia] villda B³. villde] villdu B⁴. 17–18 villde—viner] biskupz viner villdu J. villde—ryda] biskupz viner villde og so B³. 18 ryda] + med J. jatade B². ferd sinne] ferdinne B². 19 Mims] + og B^{2,3}, ÷ J. Grimsson] þannig B²⁻⁴J, Jonsson B¹. xij—þeir] og ridu xij B², þeir voru xij B³. 19–20 ridu—harla] samann ridu þeir i Skalahollt. Og komu þar þridiadagenn miog J. 19 saman] + þridia en dregið út B¹, hér eru greinaskil B^{1,3,4}. 20 Skala hollt B^{2,4}. harla] hardla B^{2,4}, ÷ B³. og] ÷ B³. þui B³J.

243^vvellður að eiga. Þeir baru frammi fyrir biskop | þref lögrettu manna. Stodu þesse orð þar j að aller þing menn villde hafa og hallda j alla stade þref þad er Eyrek(ur) k(ongur) sende með R(afne) umm stada mäl, og allt 3 þad er samed var j Brautar h(ollte), og j stukunne j Skalah(ollte), enn bidia að biskop liete aptur ganga, þad sem þeim þotte ageinged. Var þad fyrst umm Garda stad er þeim þotte rangtekenn adur enn þrofad 6 være af konge og erchebiskope, hvörrier stodum skylldu rada, þar effter var beded að biskop kiæme j Garda til vidtals að giöra þar fyrir rad þad sem þeim syndest best er þar bygge næster. Þar næst stod su klausa að 9 þing menn munde taka til sinna ræda með jayrde allrar alþydu umm þennann stad og alla adra, og að þeir hefde nu utlæga giörtt alla leikmenn þa sem a stade settust mote kongs brefe. Þar epter var ritadur bæna 12 stadur allrar alþydu til biskops, að hann tæke þad til rads umm þetta og allt annad er best gegnde. Þesser menn sem sender voru seigia að R(afn) heytadest vid lærda menn, og stadarens heima menn ef þeim 15 semde ei. So sogdu þeir og biskope að R(afn) þottest j ofraun færður, að sitia a millum biskopa, og þeirra sem allt villdu lata þad frammi hafa sem j Nor(eige) var giört vid kenne menn, og þa er þeim þionudu, 18 lietu þo þad fylgia, að hann kvadst alldrei meðann hann var heilvita leggja hendur a biskop þo hann *lete gyfurlega, þviad hann visse þeir höfdu ongver þrifest upp frá þvi. 21

CAP *CVIII

Þesser goder menn sem þrefed baru badu með fogrum ordum, herra biskop vægia epter þui sem hönum syndest framast þolannlegt fyrir 24 bæn folksens. Hann ritade þa eitt þref aptur til lög þingiss, og stodu

20–134,1 þviad—eiga] þui þad var þa auduellt B^2 , ÷ B^4 . audvellður] + vid J . || 1 frammi] ÷ B^4 . biskop] hann $B^{3,4}$. manna] + og B^4 . 1–2 Stodu—ord] stod B^3 . 2 villdo B^3J . hafa og hallda] ö.r. J . 3–4 allt þad] ö.r. B^3 . 4 Skalholhti B^3J . 6 rangtekid B^3 . 7 skilldi B^4 . 8 þar—þad] þad räd þar fyrir B^2 , þad fyrir rad B^3 . rad þad] ö.r. B^4J . 9 er þar] að þær(!) B^3 . 10 mundo $B^{3,4}J$. 11 þenna $B^{3,4}J$. hefde] höfdu $B^{2,4}$, hefdo B^3J . vtlaga $B^{2-4}J$. 12 þa] ÷ J . 13 biskop(!) B^2 . til rads] räd B^3 . 14 er]sem $B^{2-4}J$. seigia að]sögdu og að herra J . 16 svo B^4J . So—þeir] þeir sögdu B^2 . og] + sem *en dregið út* B^4 . að] + herra J . þottest j] sættist J . ofraun] + selldur(?) *en dregið út* J . 17 a] j $B^{2-4}J$. biskupz J . lata þad] ö.r. J . þad] hann B^4 . 19 lietu—þad] liet þad og J . kuedst J . var] være J . 20 leggja hendur]ö.r. J . a] + Arna J . þött B^2J . lete] þannig $B^{2-4}J$, let B^1 . þui B^3J . visse] + að B^{2-4} . 20–21 þeir—ongver] dæme ønguer heffde J . 23 þrefenn J . herra] ÷ B^3J . 25 eitt] ÷ B^3J . þref aptur] ö.r. J . || 1 j] + Hann seiger so.

þesse ord þar j. Til þess ad virdulegur herra Eyr(ekur) kongur, og herra Hakon hertuge og fru Ingebiörg skilie ad eg vil giarnann til þess vægia
 3 ad þeirra sæmd yrde sem mest heyl og halldenn, giöre eg þad til læte
 ad sinne ad umm þau mál sem R(afn) fryr ä, ad eg *hafe ei hallded
 þann samning, sem ver sæmdum j fyrra sumar, þott mier syndest ad
 6 hann meige ei miog ad sónnu atelia þa legg eg under dom Eyr(eks)
 k(o)ngs og erchebiskops sem gud gefur til Nidar oss kyrkiu slyk sem
 þau profast, ad þui tilskildu ad þeir dæme h(eilagre) kyrkiu og mier
 9 sæmd fyrer þad er Erlendur dygre stefnde mier og prestum minum til
 leikmanna doms mote guds lögum og fyrer þad annad er til afbrygda
 hefur giört vered af leikmonnum j mote þeim samninge sem giordest 756
 12 med oss j Skalh(ollte). Enn umm þionustu toku <þeirra> sem kyrkiur hafa
 teked, sem kongs bref synest a visa þole eg | slykt sem fyrra sumar. Og er^{244r}
 þesser menn komu a þing gieck herra Rafn a stefnu og var þa lesed brefed.
 15 Giorde herra Rafn þui so ad akta <ei> fyrer almenninge ad færre mætte
 til hlutast, og er þetta var skodad m(ællte) hann. Helldur vil eg þetta af
 giöra enn vandræde fare j og ongva sætt kalla eg þetta. Var þad þa
 18 raded ad menn geinge j logrettu, og q(vad) Rafn þad upp ad hann
 munde so bued standa lata til þess er skip geinge og ei yke menn ny
 vandræde a hin sem adur stodu. Hann þackade monnum sinn godvilia
 21 er til biskops hófdu rided med fögrum ordum, þviad hann skylde ad
 herra biskop hefde meir slast lated fyrer blydri bæn þeirra, enn fyrer

Næst verdugre heilsan *J.* virdulegur] virduligr *B*^{3,4}, ÷ *J.* virduliger herrar *B*². herra²] ÷ *B*². 2 hertoge *B*². Ingebiörg] Ingilbiörg *B*⁴, Ingelborg *J.* skylia *J.* eg vil] ö.r. *J.* giarnann] giarna *B*⁴, + þola og *J.* 3 þeirra] + virding og *J.* yrde] være *B*²⁻⁴*J.* 4 sem] er *J.* hafe] þannig *B*²⁻⁴ (h^e *B*³), hefe *B*¹. 5 samning] sama *J.* ver sæmdum] eg giorda *J.* sæmdum] dæmdum *B*², sómdum *B*³. sumar] + og vær sómdum *J.* þo *B*³. synist *B*²⁻⁴*J.* 6 sónnu] sinne *J.* eg] + þad *J.* 7 og] + þess *B*²⁻⁴*J.* gefur] lætur verda *J.* kyrkiu] ÷ *B*³. 9 Ellendur *B*³. 10 afbrygda] brýgda *J.* 11 leikmonnum] leikmanna hende *J.* 12 Skalahollte *B*^{2,4}. þeirra] þannig *J.* ÷ *B.* kyrkiur] kyrckionne(!) *B*². 13 sem²] + hid *J.* + kongs bref en dregið út *B*¹. sumar] + etc. *J.* 14 herra] ÷ *B*³. 15 herra] ÷ *B*³. svo *B*⁴. ei] þannig *B*²⁻⁴*J.* (ei *B*⁴), ÷ *B*¹. fære *J.* 17-18 og—logrettu] ÷ *B*². 18 geingo *B*^{3,4}. qvad] + herra *J.* þad] þa *J.* 19 svo *B*⁴*J.* geinge] breytt úr geingu *B*¹. og] enn *J.* yki *B*⁴. 19-20 ny vandræde] ä vandræde ný *J.* 20 hin] þau *B*². stodu] + Enn óngua sætt kalla eg þetta *B*². 21 hefdu *B*². þui *B*³. 22 herra] ÷ *B*^{3,4}. hafde *B*^{2,4}*J.* meir—lated] þetta hellst giort *J.* slast] slatst *B*^{2,3}, slæfaszt leiðrétt skv. *C útg. 1858.* fyrer¹] j *B*³. bliidu *B*⁴. blydri —þeirra] þeirra bænastad, meir *J.* bön *B*³. fyrer²] ÷ *J.* || 1 hötun *B*². eda *J.*

hötum edur hardmælum. Herra R(afn) ritade þa þegar bref med Magnuse Petursyne til biskops. Vissu þeir það ejner hvad a var. Reid hann þegar umm nottena j Skalah(ollt). 3

CAP *CIX

Þetta sumar kom ut syra Gudmundur sonur Halls ur Skridu med þeim tydindum ad Svyar heytudust ad *rada a Nor(eg) og brena Vykina, enn Eyr(ekur) k(ongur) hafde stefnt af Jslande xl manna ur hvörium fiordunge og var ollum handgeingnum þegar samsumars stefnt. Þa frettest andlat Alexandri Skota k(ongs) og það ad Eyrekur Dana kongur var myrdur, so og ad Andries biskop hefde Jorund kors broder af Hamre kosed þar til biskops en Dolgfinn til Orkneya. Þa voru og komner j Nor(eg) sende menn Tartara kongs a fund Eyr(eks) k(ongs). Þa hafde herra Eyr(ekur) k(ongur) gefed Alfe Erlings syne jarls nafn til ad hann verde Nor(egs) ryke. 9 12

CAP *CX

Syra Gudmundur reyð til mots vid herra Rafn, so sem treystandi a adal atkere leyk manna og liet uppe fyrer honum þau bref sem kongr h(a)fdde sendt hönum. Var það þar j ad Nor(egs) menn þoldu ei ad Jslandingar hefdu nader og kyr setu, enn þeir hefde jafnann leydangur, og þar fyrer hafde kongr ad rade Alfs sendann syra Gudmund til Jslands. Var og R(afn) einkannlega skylldadur ad fylgia þessu eyrinde. Hann tok þessu faliga, og kvadst ætla ad þetta væri þarfleysu upphlaup og villde lytenn hlut j eyga, liest vera stirdur og eckj herfær. Herra Eyrekur kongur 15 18 21

hardmælum] hardindum B^4 , + Raffnz J . Herra] $\div B^3$. þa] $\div B^{2,3}$. þegar] $\div J$. 2 þeir það] *ö.r.* J . var] + og B^3 . 3 Skalhollt B^3 . 5 Þetta sumar] A þessu sumre J . syra Gudmundur] Gudmundur prestur B^2 . son J . sonur—Skridu] Hallsson B^3 . 6 heytudust] + vid B^3J . rada] þannig J , ryda B . Noregi B^4 . 7 xl] 40 J . 8 handgeingnum] + mönnum $B^{2-4}J$. þegar samsumars] samsumarz vtan J . 9 Alexander Skotta J . kongs] kong(!) B^2 . ad] $\div J$. 10 myrdtur B^2J . svo B^4J . hefde] hafde B^2J , + kosed J . brödur B^4J . 11 kosed] $\div J$. Dolgfinn] *D br. úr d* B^1 . þar] *b.v. yfir línu* B^1 . og] $\div J$. 13 herra] $\div B^{2-4}J$. gefed] + herra $B^{2-4}J$. 13–14 ad—ryke] þess ad veria Noreige J . 16 till] j B^2 . herra] $\div B^3$. suo J . a] uppä B^4 . 17 atkere] ackere $B^{2,3}J$, achkiöri B^4 . kongr] hann B^3 . 18 sendt hönum] *ö.r.* J . 19 hefdu] hefði B^3J . kyrsetur J . hefde] hófdu B^2 , heffdu J . jamnan B^4 . 20 rade] + herra J . 21 og] + herra J . einkannlega] + til J . eyrinde] erinde $B^{2,4}J$, + en B^3 . 22 faliga] falliga B^3 . og¹—væri] kuedst ætla þetta vera J . þarfleysu upphlaup] þarfleysa B^3 . 23 lytenn]

hafde og ritad til Ar(na) biskops og standa j þui þessi ord. Þier hafed
 heyrtt ad vier hófum til vor kallad folk af Jslande med miklum skunda.
³ Bidjum vier ad þier lated|hejmila *voru ydra, nefndar monnum til^{244v}
 bunadar, enn þier taked adra jafn mikla þegar utgreydest. Rejum ver ⁷⁵⁷
 og nockurn godvilia af ydrum tillógum, þa skal ydur ad audvelld ydar
⁶ bæna stadur til vor. Jafnskiött sem Arne biskop sa þetta bref, og s(yra)
 Gudmundur kom med það j Skalah(ollt) sinnade hann kongs eyrinde
 sem mest fieck hann med ollum greydskap og sonnum skinsemdum ei
⁹ fyrer það ad eingenn lette hann þessa j fangs ad lietta þeim mejnum sem
 kyrkiunne þreingde j morgu. Su var aunnur sok hvi hann var þessa lattur
 ad þetta hafde alldrej fyrr ordid ad kongur beyddest utbods af Jslande.
¹² Hin var hin þridia ad menn hugdu þetta rad diktad ei fyrer lids þörf,
 helldur fyrer fiepint. Og er biskop fann það talade hann opennberlega,
 hvar sem þetta mal var upp haft, og svarade fyrst hinne fyrstu grein,
¹⁵ enn þar effter hinum sydurum og m(ællte). Þott m(inn) herra Eyrekur
 k(ongur) hefde mig kallad til rada edur medalgöngu j þessa ferd ætte
 eg ey ad neyta. Synest mier eiga kongr þegnum sinum ad rada, edur
¹⁸ hvorsu mættu þier hans fulltings krefia ef ydur kynne naudsyn a land-
 vorn vera ef þier vilied nu ei stoda annara naudsyn. Og so sem jard-
 legur k<o>ngur veiter monnum stundlegann <mala> fyrer stundlegtt
²¹ starff, so þiggium vier af himneskum konge giðf hins eilifa lifs. Þui ma
 eingenn sa trur vera jardlegum konge, sem otrur er himneskum konge,
 ad guds ast er fylling laganna. Enn þar sem þier trued þetta fiepint vera,

ljnann *B*³. lietst *B*³. Herra] ÷ *B*^{2.3}. || 1 biskupe *B*². standa—ord] stöd
 þar j *B*³. þui] + breffe *J*. 3 lated] + oss og *J*. voru] þannig *B*⁴, vor *B*¹, v^o
B^{2.3}. voru ydra] vera ydra menn *J*. ydar *B*^{2.4}. 5 ydrum] ydur i *B*³, ydar *J*.
 audueldre *B*²⁻⁴*J*. 6 bænarstadur *J*. Arne] ÷ *B*³. 7 Skalhollt *B*³*J*. hann]
 hanz(!) *B*³. erinde *B*^{2.4}*J*. 8 mest] komma á eftir orðinu *B*, felld brott af útg.
 9 eingi *J*. lette] lietti *B*³. lietta] leyta *J*. 10 þreingde] þröngde *B*^{2.3}, þröngdu
*B*⁴. var¹] + og *B*^{2.4}*J*. hvi] þui *B*³*J*. var²—latur] eý þessa latte *J*. 11 hefðj
*B*³*J*. vordid *B*⁴. af] + landenu en dregið út *B*¹. 12 Hin—hin] Og su *B*³.
 var—þridia] þridia var su *B*². 13 fiepent *J*. 13—138,11 Og—roksemdar] til þessara
 greina gaf Árni biskup svar med längre rædu. Under þessa ferd *B*⁴. 14 haffid *J*.
 fyrst] fyrstur *J*. fyrst hinne] þeirre *B*³. 15 sydorum *B*³. og mællte] ÷ *B*³,
 + so *B*²*J*. 16 rada] vrada *B*². þessarj *B*³. ætte] ætta *B*²*J*, ætla *B*³. 17 eiga
 kongr] ö.r. *B*^{2.3}. 18 mætte *B*²*J*. hans] hann *B*²*J*. fulltyngis *B*³. 18—19 landvorn]
 + at *B*³. 20 mala] þannig *B*^{2.3}*J*, ÷ *B*¹. 21 vier] + og *J*. eilifa] fyrst skrifað
 eilifs en breytt og hins skrifað framan við yfir linu *B*¹, + kongz en dregið út með raud-
 krit *J*. Þui] það *J*. 22 einge *J*. 23 ad] og *J*. fiepent *J*. || 1 hui] þui *B*²*J*. sa]

hui ma sa ei ef naudsyn fullkomenn kallar ad skynsamlegra krefia fie penings er mannenn ma rettelega leyda j hættu lifsins, og þar ä ofann a
 maturenn fyrer sameigennlegt starf vaz og vokur til vard hallds yfer ³
 sinum hofdingia sier og synu hyske til fridar og fullra nada, og maklega
 þarfnast sa, ollum þessum velgiörningum af ödrum, er þviliks varnar
 odrum, og heyter drott[e]ns svike og nydingur og bleyde madur. Kongr ⁶
 a j godum fride vanann skatt, edur leydangur, enn j naudsyn þui meira
 sem naudsyn er meire, þar til er oll hans eign og hans þegna er þeim
 sameigennleg. ⁹

CAP *CXI

Fyrer það er biskops roksemd edur enn helldur gudlegrar roksemdar
 geingu menn vel upp fyrer sunnan land þar sem biskop var nær, enn ¹²
^{245r}R(afn) og hans viner stodu j möte, so framarlega ad þä er R(afn) | skylld
⁷⁵⁸ til skips ryda brast hann siukur er hann var j Mæli fells dal og hvarf aptur,
 enn Jon korpur for ad kalla, og la þo jafnann þa er þing voru fyrer ¹⁵
 sunnann land umm þetta mal, so sem finnande sier eitthvad til erindiss.
 Sumer sögdu þeim til þessa *ganga osannlega ad hann villde konge otrur
 vera. Sumer sögdu ad honum og mörgum odrum þotte förenn onaudsyn- ¹⁸
 lig. Sumer hugdu ad hönum þætte biskopar miög einer vidur mælast,
 *og viner hans stada menn voru formanns lauser ef hann siglde. Fieck
 hann af syra Gudmunde digurt amæle, enn herra biskop fagurt sann ²¹
 mæle, og *von fullkomenar leidrettu kyrkjunnar mala, sem sydann bar

þa J. fullkomenn] ÷ J. ad] ÷ J. skynsamliga leiðr. *útg.1858.* 1-2
 fiepeningsinz J. 2 hættu] haska J. 3 fyrer] bera *leiðr. útg.1858.* vos J.
 3-4 til—hofdingia] yfer synum höfdingia til vardhalldz honum B². 4 til] +
 frelses og J. 6 svikare B³. og²—madur] bleyde madur og nidingur J. 7
 vanann] veniu J. edur] og B³. edur leydangur] í *svigum á eftir* 8 meire en *visað*
upp hingað J. 11 Fyrer—roksemdar] *Hér hefur blaðið í R sennilega verið dálitið*
skert. það er] þessa B². roksemd] rögsemd B^{2,3}. guðligar röksemdir *breytt*
skv. C útg.1858. rögsemdar B². 12 upp] ÷ B⁴. 13 mot B². svo B⁴J. er]
 ÷ B³. 14 j] ä B⁴. hvarf] + vid það J. 15 for] á *eftir orðinu er eitthvad talið*
vania í textann í útg.1858. 16 mal] ÷ B^{3,4}. svo B⁴. eyrindis B^{3,4}. 17 þeim]
 honum *breytt skv. C útg.1858,* + það B²⁻⁴J. ganga] þannig B²⁻⁴J, geingu B¹.
 osannlega] innan sviga J. 18 mörgum] ÷ J. 18-19 önaudsynilig B⁴. 19 hugdu]
yfir línu í stað s. sem er dregið út B¹. þætte] þicti B⁴. biskopar] + ein en *dregið*
út B⁴. vidur] vid B²⁻⁴J. 20 og] eff J. og—menn] *tviritað* B¹. hans] +
 og J. være J. 21 Gudmunde] + fyrer þetta B²⁻⁴. amæle] + fyrer þetta J.
 herra] ÷ B⁴. biskupe B^{3,4}J. 22 von] þannig B⁴J, vann B¹⁻³. sijdar B^{2,3}.

rauner ä. Siglde syra Gudmu(ndur) þad sumar og lofode einórd og orleik Ar(na) biskops til kongsens umm þetta mál og skyldu þeir med blydu, 3 toku þeir Nor(eg) um hausted. Þo var þa adur sætt efnud millum rykianna og vard eige bardage j bräd.

CAP *CXII

6 Þegar skip var j burtu snyr Ar(ne) biskop j syslu sina til *Vestfiarda. Ecke hafde batnad med þeim fyrer þad sem nu hafde tilbored, og hvórer hofdu odrum j mote staded j þessum malum sem morgum odrum. Sa 9 hlutur hveste og helldur hiarta Ar(na) biskops til þess ad refsa kyrkiunar vanrette ad so sagdest af Nor(eige) ad kors brædur af Nidar öse hefde sydann onyttur var kosningur Narfa *biskops, kosed med godu sam- 12 þycki sin j mille til erche biskops þann mann er Eindride het. Hann hefde vered körs broder j Þrand heime, og stocked ur Nor(eige) epter upp haf sundur þyckiss milli Jons erchebiskops og kongs rads og verid sydann 15 ut j Bononia. Þessum kosninge stod allt radid j mote, og þotte lyklegt ad hann munde fara þad far sem hans formadur Jon erchebiskop. Nu med þui þesse madur var ei ovitande þessarar ofundar, og margra jllra 18 hluta þeirra sem j Nor(eige) giórdust, fyrer tok hann ad sam þyckia vilia kors brædra, j þennann tima er syra Sighvat(ur) lande synde hónum bref og jnnsigle þau sem þennann kosning vottudu. Þesse same Sigh(vatur) 21 for þadann j Romam og bar fyrer Honorium pafa þesse vankvæde Norex manna. Er sögn manna hann hafe þa kosed til erchebiskops

1 raun $B^{3.4}J$. 2 biskops] biskupe B^3 , biskup J . 3 toku þeir] ö.r. $B^{2.3}$. Þo— adur] var þa þo B^3 . effnur(!) J . millum] á mylle B^3 . 4 eige] einge $B^{2.4}J$, einginn B^3 . bræde J . 6 Þegar] + nu B^3 . var] voru J . j] ÷ B^3 . burtu] burt B^2 , brottu B^4 . snyr] snere J . Vestfiarda] + ej B^1 . 7 þeim] biskupe og herra Raffne J . 8 mote—malum] þessum málum möte (mót $B^{3.4}$) staded $B^{2-4}J$. morgum odrum] fyrst skrifad odrum morgum en röð breytt B^1 . 9 refsa] breytt, ólæsilegt hvað fyrr er ritad B^4 . 10 ad] tvíritað B^2 , og J . svo B^4 . kors—af] tvíritað en dregið út á fyrra staðnum B^1 . af²] J . 11 sydann] + er $B^{2-4}J$. biskops] + hefde B^{1-3} . 12 er] sem B^{2-4} . Jndridj B^3J . hafdj $B^{3.4}J$. 13 körsbrodur B^2 . stocked] stóck J . Norge J . 14 millum J . 15 ut j] vti J . 16 ad] ÷ B^2J . 17 med þui] þuiad J . þessarar] þessarar ferdar og B^3 . 18 þeirra] ÷ J . þyckia] + þeirra J . vilia] vill(!) B^2 . 19 kors brædra] körs brödurs j þessu B^3 , korbædranna J , á eftir orðinu eru kaflaskipti B^{1-3} (CAP 123 B^1), greinaskil B^4 . j] ÷ B^3 . þenna B^4J . lande] þannig J , lende $B^{2.3}$, bundið $B^{1.4}$. 20 þaug B^3 . þenna J . same] ÷ $B^{2.3}$. 21 þadann] + og J . vandkuæde B^2 , vandræde J . 22 Er] + þad $B^{2-4}J$. manna] at B^3 , + ad $B^{2.4}J$. || 1 biskop] ÷ B^3 . fyrer] fyrr B^4 .

Jórund biskop af Hamre, þann sem fyrer litlu vygde til biskops herra Andreas Osloar biskop. Kom þa einge onnur sógn til Jslands, enn menn hugdu Eindrida med erchebiskops tign koma til Nidar oss. 3

CAP *CXIII

Ecke er fyrr umm getid, umm farleingd Ar(na) biskops, enn hann 6
 245 kom a Eyre j | Arnarfiörd til Eyr(eks) Mardar sonar. Hann hafde teked 6
 759 Selardals kyrkiu og eignar hennar, mote vilia Ar(na) biskops. Hann tok
 Hollts kyrkiu j Ønundarfyrde, onytande skipan Ar(na) biskops, og
 vitne þeirra, er med eydum sónnudu ad þesse kyrkia var a dógum 9
 Hakonar k(ongs) og Sigurdar erchebiskops under valde Skalh(ollts)
 biskops, og so sogdu þeim þeirra fyrermen ad hun var a dógum hins
 sæla Thorlaks biskops under hans skipan. Þesse same Eyrekur hafde 12
 og teked hval þann sem Eyrar kyrkia atte, og villde þar kyrkiunne
 øngva sæmd fyrer giöra, sannade ad biskop ætte aungvann dom nie
 ummvandan a þvilykum hlutum. Su var og hans sok ad þau bref Rafns 15
 O(dds) s(onar) bar hann umm Vestfiordu, sem opennberlega skylldudu
 menn ad briota nydur biskoplegt valld og kyrkiunar rett, og skylldade
 folked til ad hallda þau j alla stade. Enn voru fleyre saker þeirra j millum. 18
 Og er þeir biskop og Eyr(ekur) toku ad tala sin mal, beydde biskop
 hann ganga ur sinum ohæfum, og sættast vid gud og h(eilaga) kyrkiu,
 en Eyr(ekur) varnade þeim allrar löglegrar sættar. Lyste biskop þui 21
 ad hann munde bannsetia hann a sydare Mariu messu j Hollte, ad
 fyrer farande löglegum aminningum, og það kom fram.

fyrer litlu] ÷ B³. 1-2 til—biskop] herra Andres til biskupz B³. 2 Andries B².
 eingin B². 3 Eindrida B³J. med—tign] á eftir koma J. 5 fyrre J. umm¹]
 ÷ B²J. 6 til] tvíritað, hið fyrra klesst B³. Eiricz B². 7 eignar hennar] ö.r. J.
 vilia—biskops] Arna biskupi B³. tok] + og J. 8 skipun B²J. 9 vitnun B³.
 10 Skälahollts B^{2,4}. 11 svo B⁴J. 11-12 hins sæla] ÷ B⁴. 12 Thorlaks] Thor-
 lacj B³, Þörläks B⁴. biskops] + og B³. under] breytt úr undann B⁴. hans
 skipan] Skalholltz valde og hanz J. same] ÷ B²J. Eyrikur B³. 13 atte] hafde
 att J. þar kyrkiunne] ö.r. B²J. 14 aungvann] óngan B³. 15 vmvöndun B³.
 15-21 Su—sættar] Eyrekur hafdi og borid brief Rafns Oddssonar um Vest fiordu,
 sem var ä möti biskups skipan, og fleyra enn bar þeim i milli, og fiell strijtt ä med
 biskupi og Eyreke B⁴. 15-16 þau—hann] hann bar breff herra Raffns Oddssonar J.
 17 menn] + til B^{2,3}J. biskups ligt B². 18 þau] breytt i það m.a.h. B¹. j²] a J.
 19 sin] vm þesse J. 20 sinum] þeim J. 21 þeim] honum J. allra lögligra sætta B³.
 sattar J. 22 Märiu B^{2,4}. || 2 Þennann] J þenna J. 2-4 Þennann—sägtt]
 under Gnüpi biö sä madur er Klemets hiet, og þar hafdi kirkiu tekid B⁴.

CAP *CXIV

Þennann tíma biö sa maður under Gnupe, sem teked hafde kyrkiu ä
 3 þeim sama bæ og þar med hennar eign er Klemet hiet, epter þui sem
 fyrr er sägtt. Hönum hafde og biskop giört aminningar til betranar
 og feinged eckj adunned, og þui bannsette hann þennann mann a sama
 6 deige sem fyrrnefndann Eyr(ek) med hryngdum kluckum og steiptum
 kertum. Þesse same Klemet hafde og reked j burt prest þann sem herra
 biskop skipade til þessarar sömu kyrkiu, og hieilt kaupe hans. Hann rauf
 9 og doma Ar(na) biskops, þa er *hann feste under hans sialfræde.

CAP

Marger voru adrer menn j missætte vid biskop sem fyrr er greintt.
 12 Þa hafde hann a þessu sumre giörfar aminningar *Þorgrime Einarssyne
 og Ejnare Vatnsfyrdinge. Var su hin fyrsta sök þessa sama Einars af morg-
 um, ad hann tok Vatsfiardar kyrkiu, riufande dom vir duglegs h(erra) Jons
 15 erchebiskops, og briotande bref og sialfs sins handsöl og sætt vid Ar(na)
 biskop, enn önur ad hann vilde ei bæta nie undann færast med
 lögum leg ords sök vid þa konu sem Gudrydur hiet, er hann var|adur^{246r}
 18 jllmæltur af, hafde hann fyrr umm leiged med modur systur hennar,
 og var þo sialfur eigenn kvæntur, enn hin þridia ad hann gieck j kyrkiu j

2-3 sem—hiet] j Dijrafyrde er Clement hiet hann haffde og kyrkiu teked
 æ þeim sama bæ og hennar eign *J.* 3 eign *B^{2.3}.* 4 til betranar] ÷ *B⁴.*
 betrunar *B^{2.3J}.* 5 feinged] fieck *J.* eckj] eý *J.* ä unnid *B⁴.* 5-6
 bannsette—Eyrek] var hann og bannsettur þann sama dag sem Eirekur *J.* 6 sem
 fyrrnefndann] og nefndan *B².* 7-9 Þesse—sialfræde] fleýre voru saker Klemennts
B⁴. 7 same] ÷ *B^{2.3}.* Clement *J.* 7-8 j—kyrkiu] prest burt *J.* 7 sem]
 er *B².* herra] ÷ *B^{2.3}.* 8 skipade] hafdj skipad *B³.* til þessarar] þa *B².*
 þessarar] ÷ *B³.* 9 dom *J.* hann] þannig *B^{2.3J}.* hans *B¹.* 11-13 Marger--
 Vatnsfyrdinge] Biskup ätti og mäl saker vid Þorgrím Einarsson og Einar Vatnz-
 firding *B⁴.* 11 voru] + nu *B³.* fyrr] *yfir linu i stad adur sem er dregid út B¹.*
 er greintt] greiner *B².* 12 giördar *B³.* Þorgrime] þannig *B^{2.3J}.* Þorvarde *B¹.*
 13 Vatnsfyrdinge] Vatzfirdinge *B^{2J}.* Vatnsfirding *B³.* hin fyrsta] ÷ *B⁴.* þess *J.*
 þessa sama] ÷ *B^{2.4}.* 13-14 af morgum] ad hann (*tviritad*) *B⁴.* 14 Vatnzfiardar
B^{3.4}. riufande—vir duglegs] mote dome *J.* vir duglegs] vörduligz *B³,* *b.v. á spássiu*
B¹. vir duglegs herra] ÷ *B^{2.4}.* Jons] *b.v. á spássiu B².* 15 og¹] ÷ *J.*
 bref] ÷ *B⁴.* 15-142,4 og³—hlyda] fimm voru sakir þær biskup gaf Einari *B⁴.*
 15 sätt *J.* 16 nie] edur *B^{2.3J}.* *skrifad ofan i edur B¹.* med] epter *B^{2.3J}.* 17 sem]
 er *J.* 18 fyrr umm] fyrre *B²,* ädur fyrre *J.* systir *B³.* 19 og] enn *J.* sialfur]
 á eftir kvæntur *J.* quændr *B³.* enn] su *B².* enn hin] sw *J.* kyrkiur *B^{3J}.*
 j²] ad *B³.* || 1 biskops] + Su *J.* fiorda ad] 4 *J.* j] ÷ *J.* burtu *B^{2.3}.* fra]

forbode biskops, hin fiorda ad hann rak j burt lærda menn fra kyrkiunne
 760 og hieilt prests kaupe og giörde þeim enn fleyre ranginde, hin v ad hann
 tok corpus Christi forbodadur af biskope so ad hann skyllde ei tydum 3
 hlyda. Þorgrimur hafde þessar saker, þa hina fyrstu ad hann tok af
 Þorlake þeim [ma]nne sem Ar(ne) biskop hafde skipad Stadar kyrkiu j
 Steingrims fyrde med ollu hennar gottze, enn su önnur ad hann tok 6
 hval þann og fienytte sier sem kom a reka stadarens. Og er herra biskop
 kom til stadarens j Vatsfyrde bannsette hann þessa sömu menn Einar
 og Þorgrim med sama hætte sem hina fyrre, þviad þeir vörnudu allrar 9
 lögleggar sættar.

CAP *CXV

Nu er þar til mals ad taka ad þann dag sem herra biskop reyd af 12
 Eyre, sender Eyrekur Mardar son mann til R(afns) j Glaum bæ ad seigia
 hvar þa var komed, og er sendemadurenn kom nordur let R(afn) hann
 aptur ryda til mots vid Eyr(ek) og bidia hann koma sem skiotast mots 15
 vid sig j Steingrimsfiörd ad ovörum Ar(na) biskope, og taka Þorvalld
 prest Helgason, saker forns fiandskapar og skullda þeirra sem hann
 hafde ei loked R(afne) og þeir brædur þa l marka sem hann lanade 18
 þeim fyrr umm j Nor(eige). Hugdu þeir ad biskop munde slævast ef hann

af B^2 . fra kyrkiunne] ÷ J . 2 prests] prest $B^{2,3}$, ÷ J . kaupe] + þeirra (fra kyrkiunne) J . hin v] Sw fimta J . fimta B^2 . 3 Christi] + enn var J . suo J . ad] ÷ B^3 . 4 Þorgrimur] *br. úr Þorla.* B^4 . þessar—fyrstu] og þa sök B^4 . þa —fyrstu] Su fjrsta J . hina] ÷ B^2 . 4-5 af—skipad] ÷ B^4 . 5 þeim manne] ÷ B^2 . sem Arne] er J . 6 gorsi B^4 , gosse J . enn] ÷ J . 6-7 enn—stadarens] fleýri voru hans sakir B^4 . 7 sem] er J . herra] ÷ B^{2-4} . 8 stadarens—Vatsfyrde] Vatz fiardar J . Vatsfyrdi B^3 . sömu] ÷ J . 8-9 Einar—Þorgrim] ÷ J . 9 sem] og $B^{3,4}$. hina] þa B^3 . þui B^3 . 9-10 allrar—sættar] lögligra sætta B^3 . 10 sattar J . 12 Nu—ad²] Enn B^3 . 12-13 Nu—mann] Eirekr Mardar son sendi mann nordur B^4 . 12 sem] er J . herra] ÷ $B^{2,3}$. af] fra J . 13 Eyre] + j Arnarfyrde J . til] + herra J . Rafns] + Oddssonar B^4 . j—seigia] nordur til Glaumbæar og seiger J . 14-16 þa—biskope] komid væri. Enn Rafn sendi aptur og skilldi Eirekur finna Rafn i Steingrims firði B^4 . 14 let Rafn] til Rafns, liet B^3 . hann] ÷ J . 15 aptur ryda] *ö.r.* B^3 . til] j B^2 . og] + bad hann og J . kome B^2 . skiotast] + j B^2 , + til B^3 . 16 sig] + til Stadar J . taka] + þar $B^{2,3}$. 17 Helgason] ÷ $B^{3,4}$. saker] vegna J . 17-143,6 saker—prest] än vitundar biskups. Enn biskup fieck ad vita þessi räd, og var sendt eptir Þorvalldi presti Helga syni, og for hann B^4 . 18 loked] + herra J . þa l] var það fimtije J . sem] ÷ J . 18-19 lanade—umm] haffde fyrr lanad þeim J . 19 umm] ÷ B^2 . slævast] sliöfast B^2 , seuast J . | 1 ad—munde] Þorualldi J . þessrar B^3 . þessara rädagiorda J . 2 var $B^{2,3}$.

sæ ad Þorvalde munde skemder veyttar. Og er þessarar rada giordar
 vard viss eirn biskops vin leinelegur, þott hann vefdest j stadamalum,
 3 enn sa var Thomas *Snartarson sende hann til Ar(na) biskops mann med
 leyndar bref þui er a stod aull þesse R(afns) medferd og til ætlann.
 Sa kom til hans j jnnann verdum Jsafyrde, þar sem Langadalur heiter
 6 og hinn samadag sende biskop Þorvalld prest vestur j fiórdu heim j
 Holtt, enn hann reyð sialfur til Steingrims fiardar, og er hann kom til
 Kollafiardar, kom R(afn) j mote honum med marga menn, og var
 9 hinn reidaste þui ad hann miste Þorvallds. Tóludust þeir biskop margt
 vid og samde þeim ecke þviad hvorutveggi var hinn þveraste og hvörge
 villde tillata vid annann. Þetta var a ymbredögum, og vygde h(erra)
 12 biskop klerka og söng messu. Villde hann ad R(afn) være hvörge j nänd
 þui starfe, og lykade honum stor illa og giörde þo sem biskop villde.

CAP *CXVI

15 Drottens dagenn epter reyð Ar(ne) biskop sudur til Saurbæiar, og
 þann dag reyð þangad R(afn) O(dds) son og med hiner bannsettu, Ey-
 r(ekur) og Einar og Þorgrimr. | Biskop var þa nott ad Hvale. Kom R(afn)^{246v}
 18 a manudagenn mots vid hann og mikill fiólde manna, tóludust þeir
 vid j kyrkiu og var fatt manna hia þeim. Þa kom þar ad þeir sættust med
 þessum eydstaf. Til þess leggur þu hönd a helgabok, og þvi skytur þu ⁷⁶¹
 21 til guds, ad þu skuler hallda þa doma j alla stade sem dæmast a hendur
 þier af herra Eyreke konge og herra erchebiskope þeim sem skipadur
 verdur til Nidar oss, það sem til þeirra doms heyrer umm stada mal
 24 edur kyrkna. Hallda skalltu mina doma, umm það sem Skalah(ollts)

vys J. biskops vin] ö.r. B³. biskops vin leinelegur] ö.r. J. þo B³. vefdest] dreýffdist J. 3 enn sa] þat B³. Snartarson] þannig leiðr. útg. 1858, Svartsson B^{1,2}, Suartarson J, S.S. B³. sende hann] ö.r. J. Arna] ÷ B². 4 briefe B²J. þui] það J. þui er] þar ed B³. þesse] + herra J. medferd—ætlann] rädagiörd B³. 5 til] b.v. yfir linu B¹, ÷ J. Langedalur J. 6 hinn] þann B³. 7 hann¹] biskop B⁴. 8 kom] + herra J. j] ÷ J. 9 ad] ÷ B³J. 10 þui B³. huórtuegge B²⁻⁴J. 11 ymbredögum] ymrudögum B², ymbrudögum B^{3,4}J. herra] ÷ B²⁻⁴. 13 honum] + það J. og²] enn J. þo] + suo J. 15 Arne] ÷ B³. sudur] á eftir Saurbæiar J. 16 dag] + eptir B³. þangad] + herra J. med] + honum J. bannsettu] + menn J. 17 og¹] ÷ B²J. Hvale] Huole B^{2,3}J, a virðist breytt úr o B⁴. 17-18 Kom—manudagenn] manudagenn snemma kom þar herra Rafn J. 18 a manudagenn] ö.r. B², manadaginn B^{3,4}. mots—hann] ä möt honum B⁴. mikill] ÷ B². 20 heilaga bök B⁴. þvi] so J. þu²] + þjnu mäle J. 21 skuler] skallt B²⁻⁴J. dæmast J. 22 herra²] ÷ B^{2,3}. erchibiskup B³. 24 edur] og J.

biskop a dom ä þui male epter guds lógum edur mins löglegs epter komanda, og aungva kyrkiu eign skalltu hiedann af hallda utann samþycke biskops. Hallda skalltu og þær skripter sem eg skipa þier. Gud sie þier hollur ef þu helldur þennann eyd, gramur ef þu ryfur. Effter þetta skilia þeir biskop og R(afn) med aungre blydu. For biskop til Asg(ards) og so heim a leid, enn R(afn) for heim til Glaumbæar.

CAP *CXVII

Þann vetur sat herra Ar(ne) biskop heima j Skalah(ollte) enn R(afn) j Glaum bæ. Versnade ad eins med þeim biskope. Þotte honum laus óll sin vilmæle þau sem hann hiet ad þola stada monnum, saker þess hann trude erchebiskop være ordenn j Nidar öse. Rafn harnade og j þræe sinu vid biskop og leytade med mörqu mote og brógdum ad fylla gyrnd sina umm stada mal. Ormur Klængs son bio j Haukadal sem adur var sagtt og veytte þær medalgongur milli nefndra manna ad ei voru sannvænar. Tiade hann R(afne) hardinde þau sem biskop lagde a hann umm fyrrnefndar saker, forbod og missu h(eilagrar) þionustu ef biskop riede. R(afn) sinnade hónum j orde. Þetta vor ætlade Ormur ad heimta tyunder þær sem biskop bannade honum af þeim bondum sem ad fornu hófdu til Hauka dals kyrkiu greytt, bæde kyrkiunnar hlut og biskops hlut med rade R(afns) ad ei næde þeir ad leggja þær j kyrkiu epter rade Ar(na) biskops.

Skálholts B^3J . || 1 edur] og B^2 . 2 komenda J . hiedann—hallda] þa hallda hiedann af B^3 . 3 eg] ef(!) B^2 . 4 þenna B^4J . þu²] + lygur *en dregið út* B^4 . ryfur] *breytt í lögur* J . 5 skyldu J . biskop og Rafn] *ö.r.* J . blydu] + þui Raffn villde eý þenna eid vinna J . 6 Asgards] *fullum stöfum* $B^{2-4}J$. svo B^4 . enn] + herra J . for] ÷ B^{2-3} . 8 Þenna B^3 . Þann—heima] Arne biskup sat heima þann vetur B^2 . herra] ÷ B^4 . herra Arne] ÷ B^3 . biskop] ÷ J . Skálholtti B^3J . enn] + herra J . 9 versnade] *vesnade* B^2 , *vestnade* J . honum] biskupe J . 10 vilmæle] *vm mæli* B^2 , *breytt úr ummæli* B^4 . þess] + ad B^{2-4} , + er J . 11 være ordenn] *vordinn* $B^{2-4}J$. öse] + Herra J . hardnade $B^{2-4}J$. og] ÷ J . 11–12 j—sinu] ÷ B^4 . 12 mörqu—og] *mörgum* B^2J . 13 Klangson J . 13–14 sem—sagtt] ÷ B^4 . adur—sagtt] *fyrr seiger* B^3 . 14 var] er B^2J . eij ecke $B^{2-4}J$. 15 sannvænar] *vænar sætter* J . hann] Ormur J . Rafne] + huór J . þaug B^3 . biskop] hann þolde af biskupi og hann J . 16 misser B^2 . 16–17 ef—riede] epter biskupz ræde J . 17 atlade J . 18 bændum B^2J . 20 hlut] ÷ J . Rafns] + og B^3 . þeir] þær B^3 . leggja þær] *leggiast* B^3 . 21 Arna] ÷ B^2 . || 2 Manudagenn] *fyllt sky.* J , *Samadag B, hér hefst 3. blað R (27)*. ætlade J . 3 Þorðar] + i J . erindiz B^2J . sem—greint] ÷ B^3 . 3–4 ok—fell] þa kom B^4 . 3 ætlade J . 4 sva]

CAP *CXVIII

<M>an[udagenn j g]lagndögvm let hann so[dla] hest [sinn] ok e[tlar] at ^{27r}
³ riða til Þorðar mvla [þess eyrin]dis sem nv var [grei]nt ok er hann e[tlar]
 a bak at sti[ga] fell a hann sva akqf sott at hann matti eigi annat en
 leggiaz þegar j reckio. þviat hann feck varla styrt ser ok la [hann j] þeso
⁶ fa[re] nēr vikv. Sira Oddr var þar prestr sem fyr er sagt. Orm[r] beiddi
 hann þa at riða j Skala h(ollt) at biðia herra byskvp lavsnar ok setta.
 En Steinvn hvsfreyia liop vpp ok m(ellti). Margir menn verða sivkir ok
⁹ leggia eigi allt sitt mal vndir hann. ok vilia þo eigi þar firir lata eignir
 sinar. Vit þessa hennar af eggian dvaldiz fōr prestz nockora daga. ok
 einn morgin kallar Ormr a hvsfreyio sina Steinvnni ok m(ellti). nv ⁷⁶²
¹² [skalltu] eigi lengr raða at dveliz sett ockr byskvps. þviat ek hefir nv
 tekit þa raðning sem mer er maklig En þo [ajt þv fair eigi slika raðning
 segir mer sva hvgr vm at þv mvnír eigi at helldr missa mikillar raðningar
¹⁵ þot sv se annan veg lagit. Eptir þat m(ellti) hann til sama prestz. ger þv
 nv firir gvðs nafn ok dvel eigi ok seg byskvpi at ek vil allt til setta vinna
 við gvð ok heilaga kirkio þat sem hann leggr a mig. hann for þegar j
¹⁸ Skala h(ollt) ok s(agði) byskvpi þat sem Ormr bavð honvm ok beiddi
 hann raða. byskvp m(ellti). Skvnda þv heim ok leys hann ef hann vill
 þat til vinna sem lōg heilagrar kirkio bioða. leys hann ok þo at eins at
²¹ hann se allr ef þat vitnaz at hann hafi með slikvm vilia fram farit sem
 hann hafði firir þer. skili hann þo eigi grafa j Havka d(al) at þeiri
 kirkio sem hann tok með ráni. En ef hann lifir þa er þv kemr heim ok

so B^{1-3} , á eftir sott B^4 . ei $B^{1-3}J$. 5 þegar] ÷ BJ. þviat] þui B^3 . valla B^{1-3} .
 ok] ÷ J. 6 Oddr] + fyrnefndur B^4 . sem—sagt] ÷ $B^{3,4}$. fyrre var B^1 . er]
 var B^2 . 7 at¹] ÷ J. Skalhollt $B^{1-3}J$. at²] og $B^{2,3}$. herra] ÷ B^{2-4} . satta
 $B^{1,2}$, sáttar $B^{3,4}$. 8 En] ÷ J. hliop B. melli] þannig J. 8–11 Margir—melli]
 ÷ B^3 . 9 eigi¹] ei B^1J , eckj B^2 . allt sitt] aull sijn J. sitt mal] ö.r. $B^{1,4}$.
 þo—firir] þar fyrer eý J. eigi²] ei $B^{1,2}$. 10 afeggiun B^1J , aeggiun B^2 . nockra
 $B^{1,2,4}J$. 11 morgun B^2J . kallade $B^{1,4}$. Steinvnni] ÷ B^4 . melli] þannig J.
 12 eigi] ei $B^{1-3}J$ (dregið út B^3), eckj B^2 . lengr raða] ö.r. J. ockar $B^{1,2,4}J$, yckar
 B^3 . þviat—hefir] þui þu hefur B^3 . hefi B^4J . 13 mer] þer B^3 . maklig] +
 hann suarar hennj b.v. á spássiu B^3 . ei $B^{1-3}J$. raðning²] + þa J. 14 so B.
 vm] ÷ B. ei $B^{1-3}J$. at helldr] ÷ B^3 . mikillrar $B^{1,3,4}$. 15 þo B^3J . laginn
 B^3J . melli] þannig J. sama] ÷ B^4 . sama prestz] prestsins B^3 . giør BJ.
 þv] ÷ B^1 . 16 ei $B^{1-3}J$. satta J. setta vinna] ö.r. B^2 . 17 þat] j þui J.
 hann²] prestur J. 18 Skalhollt $B^{1-3}J$. sagði] þannig J, seiger B^2 . þat] slikt B^3 ,
 so J. 19 melli] þannig J. 20–21 at¹—se] ritað ad hann sie eins en röð breytt: ad
 eins hann sie B^1 . 21 hefur B^3 . 22 skal BJ. ei $B^{1-3}J$. 23 er] ÷ B^3 . || 1 satt J.

10

fær lögliga sett færi hann til var. Oddr p(restr) for þa heim sem skiotaz ok kom sva j Havkad(al) at Ormr lifði ok varð því feginn. hann spvrði hversv byskvp hafði tekit orðsending hans. p(restr) bar þa fram bok at honvm ok las firir honvm þann eiðstaf sem byskvp hafði honvm skipat ok at hann skilldi honvm lata verða greitt j hendr allt kirkio fe. Ormr iataði því skiotliga ok retti hendr j moti þesi bok. ok eptir eiðinn leysti p(restr) hann ok feck hann fvlla sett. hann let greiða Oddi allt kirkio fe. var hann oleadr ok hvslaðr. hinn siðazta dag er hann lifði spvrði hann hvsfreyio hvart af hendi vëri golldit allt kirkio fe. ok var þat snema in oc(tava) ascencionis. En hon q(vað) ogreiddar brvnir .ij. hvata þv kerling ok greið þer s(egir) hann. ok er hon hafði lokit af hendi brvnirnar salaðiz hann .iij. kal(endas) ivnij. var hann færðr j Skalah(ollt). Söng sira Simon p(restr) yfir honvm. Steinvn sor þa ok af*hendis Havka d(als) kirkio ok gallt fe þat er hon [a]tti. Reisti þa sira Oddr bvnat a kirkionnar lvt. En þviat Ormr [h]afði eigi att allt land. þviat <eigi> var allt firir lokit. var þa svmt eign Þorgerðar Þorlaks d(ottor) þviat Klængr geck [þen]na tima j Viðeyiarklavstr. [Attu] þer Steinvnn þa b[ad]ar eign[ar] lvtin. Steinv[n] nam ei þar] ynði sið[ann] Ormr v[ar] allr. for h[on] til Gy[a]r hv[a]ls en setti Þorvalld Klængs s(on) firir bvit j H[auk]adal. Eptir þat selldi hon landit R(afni) O(ddz) s(yni) til onaða [syr]ja [Odde]. var þar iafnan

fare *J*, breytt úr fare *B*². færi—var] til vor þa færi hann hingat *B*³. var] mín *B*⁴. þa] nu *B*³. 2 kom—feginn] lifdi Ormur *B*⁴. so *B*^{1.2}*J*. sva—at] medan *B*³. 3 hvörsu *BJ*. hefde *B*¹. hafði tekit] tók *B*³*J*. orðsending hanz] ö.*r.* *B*³. hans] leidrét úr bpc *R*. þa] ÷ *B*³. fram] ÷ *J*. 4 þann eiðstaf] ö.*r.* *J*. 5 at] ÷ *B*³. honvm lata] ö.*r.* *J*. lata verða] latid *B*³. 5–7 Ormr—fe] ÷ *B*³. 6 þessare *B*^{1.2.4}*J*. 7 hann¹] + so *J*. fe] + Og epter þad *J*. 9 af—fe] allt kyrckiu fied være goldid aff hende *J*. 9–10 ok—ascencionis] ÷ *B*³. in—En] ÷ *J*. 10 ögreidar *B*^{2.3}. ij] tuær *B*³*J*. 10–12 hvata—hann¹] hann bad hana huata sig og greyða þær, og suo giorde hun, hann saladist *J*. 10 kelling *B*^{2.3}. segir] þannig *B*². 12 þridia *J*. iij—hann] þann 3 Junj var so *B*³. Skalhollt *B*³*J*, + og *J*. 12–13 Söng—honvm] ÷ *B*^{3.4}. 12 Simon] Gudmundur *B*². 13 Steinvn—ok¹] þa soor og Steijnun *B*³. svör *B*⁴. ok¹] ÷ *B*⁴. hendis] *tviritað* *R*, hende *BJ*, + sier *J*. 14 þat er] slykt *B*³. Reisti þa] ö.*r.* *B*³. sira Oddr] Oddur prestr *B*³*J*. hlut *BJ*. En] *fellt brott útg.1858*, + ef(!) *en dregið út* *B*¹. þviat] þuj *B*³. 15 eigi¹] ei *B*^{1.3}*J*. att] + þat *B*³. landed *J*. þviat] þui *B*¹, þött *B*⁴. þviat—var¹] þötte ey *B*³, þa var ey *J*. eigi²] þannig *B*⁴, ei *B*^{1.2}. allt] + vt *J*. allt firir] ö.*r.* *B*². lokit] golldid *J*. þa] ÷ *B*³*J*. 16 dötter *B*². þviat] þui *B*³. Klangur *J*. geck] + i *J*. þennann *B*^{1.2}, þann *B*³. 17 hlutenn *B*, hlutann *J*. 18 Ormr—allr] ÷ *B*³. for hon] og för *B*³. Gyar] þannig *BJ*. huólz *B*^{2.3}*J*. 19 Klangson *J*. 20 hon] hann *B*^{3.4}. jamnan *B*⁴. || 1 þeira] + j *B*¹, + ä *B*^{2.4}*J*. 2 sva] so *B*^{1.2.4}*J*.

nockor or[oi] þeira mill[fe medan] R(afn) lifði. Eptir dauða hans feck ⁷⁶³ byskvp landit sva af Þorgerði sem af Steinvnni. þat sem R(afn) hafði ³ eigi firir lokit. hann tok ok af Hallottv hennar part. þann sem R(afn) hafði attan. Vm [si]ðir selldi hann Havka dal Lopti Helga s(yni) frenda sinvm.

6 <CAP CXIX>

<Þ>etta var ok hvert annat let byskvp a somv leið sem aðr er greint segia þeim er kirkior höfðv tekit at raði R(afns) at þeim var fvll navð- ⁹ syn at hallda sig fra likama Kristz ok at þeir iyki ser storliga byrði ef þeir tēki. hann let krefia allra kirkna ok eigna þeira hvert ár meðan þesi deila stoð. A þeso vari reið herra R(afn) heiman or Glavmbę ¹² til Borgar f(iarðar) ok þaðan áá Alfta nes með miklvn flocki ok setti fyrnefndan Stvrl(v) Sęmvndar s(on) a Garða stað ok feck honvm j hōnd alla kirkionnar eign en stōkti a brottv sira Biarna. hann tok ok fe þesa ¹⁵ sama Biarna þav sem fram voro vm kirkio eign ok kastaði a þat konvngs eign ok let merkia bvit með marki soknar mannz. En þviat herra byskvp varð varr at R(afn) mvndi þetta gera. let hann p(rest) flyia fvnd ¹⁸ hans at eigi fengi hann ne einn vansa af sinvm ovinvm. Settiz þa a staðinn Stvrl(a) rivfandi sin sęri þav er hann sor A(rna) byskvpi sem aðr er greint.

21 <CAP CXX>

<A> þesso sama vari stoð fyr nefndr A(rni) byskvp frammi faliðr

÷ B³. sem af] og B³. af²] ÷ B⁴. 3 eigi] ei B^{1.2}J, eckj B³. 3-4 tok—attan] fieck og Rafns part B⁴. 5 sinvm] + huór ed var hanz vinur og honum jaffnann filgiande J. 7 var] dregið út, sumar skrifað yfir linu m.a.h. B¹. ok] sem B¹. hvórt BJ. 8 er] sem B¹J. var] väre J. 9 Christi B. ok] ÷ B. ýke J. 10 hvort BJ. 11 þesi] su B². þesi deila] deýlan B³. herra] ÷ B³. heiman] ÷ J. heiman—Glavmbę] ÷ B³. Glavmbę] Glumbæ J, + og B². 12 þaðan] so B³. Altanes B²J. 13 fyrnefndan] ÷ B³. Stvrlv] Sturl B^{1.2}, Sturla B^{3.4}J. 14 kirkionnar eign] kyrkiu eign þar B³. 14-15 en—eign] ÷ B¹. 14 stócki(!) B². brottv] burtu B²J, burt B³. 14-15 þesa sama] sijra B^{2.3}. 15 þav—vm] það framm vm var B³. fram—vm] vmm framm voru J. eign] eýgnina B³. 16 merkia] marka J. þviat herra] þa B³. 17 at] + herra J. þetta] so B³. gióra BJ. prest] misritað frest B². 18 ei B¹⁻³J. neirn B¹⁻³J. þa] nu B³. a] ÷ B¹. 18-19 a staðinn] á eftir 19 Stvrla B³. Sturl B^{1.2}, Sturla B⁴J. svör B⁴. Arna—greint] biskupi fyrr B². 20 er] var B³. 22 A—var] þetta vor B³. 22-148,5 þesso—var] alþingi um sumarid B⁴. 22 fyr nefndr] ÷ B^{2.3}J. frammi] sem B², gat á eftir orðinu R. faliðr]

vigmaðr j fylking sins signaða herra ok þo at hann syndi astar elld
almattigs gvðs tendraðan j sinv hiarta með orðvm ok eptir ðemvm
verkanna sem framaz feck hann við komiz ok þar með iðvligri astvndan 3
ok obrigðvm vilia ok sva langt geck þa fram vm rettindinn kappsemð
leikmanna a þeso þingi er a þesso svMRI var. let hinn sami R(afn)
j lögrettv hõndvm vpp taka ok gera með lofa taki vtлага alla þa menn 6
sem herra byskvp skipar a staði ok kirkio eignir þer sem hann kallaði
leikmenn eiga ok með allz heriar domi ok let lysa yfir þeim nefniliga a
heraðs þingvm. R(afn) lysti ok þvi at þeir vëri ok allir saklavsir sem 9
27v byskvp|hafði bannsetta firir kirkio ran ok samneytti þeim sialfr ok þeir
aðrir sem hans vilia gerðv. En virðvligr herra A(rni) byskvp sem Helias
ottaðiz eigi liðsfiolda sinna ovina. kallaði alla þa j banni sem a þeso 12
[þin]gi hofðv verit ok let leysa hvern er til handa g[lec]k ok sva [hv]jern þann
er R(afn) samneytti ef hann kom þvi til vegar. Rafn let ok breff r]ita ok
764 styrkia með sinv insigli þat er Sveinbiörn Svðvikigr bar vm Vest- 15
fiqrðv ok let lesa j hverri kirkio sokn. e[n þad] var [ann]at at hverr sa
maðr sem sira Þorvalld helldi firir formann eðr veitti honvm nockora
hlyðni. eðr honvm festi nock(ort) mal skilldi heita landraða maðr ok hafa 18
firir gert fe ok friði. ok þeir menn sem þenna Þorvalld verði eðr styrkti
skilldi *rettlavsir vera firir konvngs mōnnvm. Skilldv ok þeir sem lenin
hōfðv missa þeira ef þeir flytti eigi þesi bref. hann skylldaði ok til 21
soknar menn at taka Hollzstað j Qnvndar firði moti eiðvm prestanna.

fälidatur B^2 , so sem hraustur J . || 1 at] ÷ $B^{2,3}J$. 2 almattugs $B^{1,2}J$. 3 komed
 B^{1-3} . iðvligri] yduglegre B^{1-3} , ydugliga J . 4 obrigdann J . so B^{1-3} . 5 a²—
var] þad sumar stod J . þesso] þui B^3 . hinn sami] þa B^3 , ÷ $B^{2,4}$. Rafn] +
Oddsson B^4 . 6 giöra BJ . utlæga B^1J . menn] ÷ J . 7 herra] ÷ $B^{2,4}$. ok]
eda B^2 . kallar B^3 . 9 þingvm] + herra J . ok¹] ÷ J . ok²] ÷ B^2J . 10 hefde
 $B^{1,3}$. ran] þannig fullum stöfum en n ritað yfir orðinu B^3 . 11 aðrir] ÷ J . giördu
 BJ . virðvligr] virduglegur $B^{1,2}$, vyrdelegur J . virðvligr herra] ÷ $B^{3,4}$. herra]
÷ B^1 . sem Helias] ÷ B^3 . 11–12 sem²—ovina] ÷ B^4 . 11 Elias J . 12 eigi]
eckj B^{1-3} , eý J . ovina] + og B^3 . sem] er J . 13 hefdu B^1 . hvern¹] hvorn BJ ,
+ þann J . so $B^{1,4}$. hvern²] hvorn BJ . þann] ÷ B^4 . 14 Rafn¹] Rafni B^4 .
ok¹] ÷ B^3 . 15 sinv insigli] ö.r. B^3 . 16 j] ä B^2 . hvörre BJ . en—annat] ÷ B^4 .
annat] þannig $B^{1-3}J$, hefur sennilega verið þannig í R , e.t.v. villa fyrir á ritad. hvör
 BJ . 16–17 sa maðr] ÷ $B^{2,3}$. 17 sem] er J . hielldu(!) B^3 . eda B^1J . honvm]
÷ J . nockra BJ . 18 honvm festi] ö.r. B^3 . nockort] nockud B , nockur J . mal]
+ hann J . heita] vera sannur J . hafe B^1 . 19 firir gert] fyrergiórd B^2 , giort fyrir B^3 .
giörtt $B^{1,4}J$. þenna] þenann $B^{1,3,4}J$, ÷ B^2 . 20 rettlavsir] þannig B^{2-4} , rettlavss
 RB^1 . rettlavsir vera] falla rietlauser J . vera] ÷ B^4 . skyllda B^{2-4} . 21 hefdu
 B^1 . ei $B^{1-3}J$. 22 at—firði] j Qnur.darfjirde ad taka Holtstad J . || 1 Arna] + og

Steinþors *Arna Finnz Snora Ions er þann stað soro iafnan fra dögvm
 hins sæla Thorlacs byskvps hafa vndir Skala <hollz> byskvpi verit til
 3 þes er R(afn) O(ddz) s(on) tok hann a dögvm A(rna) byskvps. let
 R(afn) ok þat fylgia at þenna stað skilldi þeir taka hvart sem þeir fengi
 með goðv eðr illv. þo var þat mart talat af R(afni) at meir var j fyrstv
 6 gert til þes at hręða folkit helldr en með alvqrv. Vrðv ok margir tregir
 til slikra atgerða þviat þeir vissv visa reiði byskvps ok stormęli þar sem
 hans vili ok skipan var at *engv hřfð. Svma talmaði nockor gneisti gvðs
 9 astar eðr moti męqlan eiginnar samvizkv sem ravnir bar a at hverr
 þeira geck til valldz j lifs haska ok sor skiott eptir þvi sem byskvp bavð
 þeim til þes *at deya vndir iatning kirkionnar mala ok trv sem A(rni)
 12 byskvp hellt ok hafði hversv margar varnir sinna mala sem hann bar aðr
 digrbarkliga fram þa er hann ler lengra lifs til kosningar sem aðr er greint
 vm herra Asgrim ok Orm j Havka dal varð ok sialfvm <Rafni> meira
 15 gialld at þrai ok metnaði þviat <hann> ottaðiz sęmda lat ok virðingar
 ef hann helldi eigi teknvm hętti helldr en hyggio þrot. margar voro þa
 miklar greinir þęr sem eigi ero ritaðar sakir leti eðr fa fręði.

18 <CAP CXXI>

<Þ>etta svmar kom bref fra Iqrvndi byskvpi til A(rna) byskvps j
 hverio er hann vattaði vtan for sina en beiddi A(rna) byskvp vigia þa
 21 menn sem profastar hans kynni at senda til hans sva ok krisma ok

J. Arna Finnz] *tvírtað en dregið í Finnz² R.* Snora] + og *J.* þann stað]
 á eftir soro *J.* svöru jamnan *B⁴.* 1–2 fra—verit] verid haffa vnder Skalholltz
 biskupe fra dógum hins sæla Thorlakz biskupz og *J.* 2 Þorläks *B⁴.* Skala
 hollz] þannig *B^{2,4},* Skalhollts *B^{1,3}.* 3 Oddz son] ÷ *B³.* hann] hana *J.* 4
 þenann *B^{1,2}.* skylldu *B^{2,3}J.* sem] ÷ *J.* 5 eda *J.* margtt *BJ.* 6 giörtt
BJ. til þes] ÷ *J.* folk *J.* vurdu *B⁴.* 7 atgerða] adgiörda *B^{1,2,4},* atgiörda
B³J. þviat] þui *B³.* 7–16 þar—þrot] ÷ *B⁴.* 8 vilie *B^{1–3}J.* engv] *breytt,*
 enga *R,* aungvu *B^{1,2}J,* ðngu *B³.* Sumum *J.* neýste *J.* 9 mot męqlan *J.* sam-
 vizkv] samvitsku *B¹,* skr. smuisku *B².* raun *B³.* hvör *B^{1–3}J.* 10 söru *J.*
 byskvp] + villde og *J.* 11 at deya] *tvírtað R.* iatning—mala] kyrckionnar jatn-
 ing *J.* 11–12 ok—mala] ÷ *B³.* 12 hvörsu *B¹J.* 13 ler] let *B¹,* leiðrétt: vænti sér
útg.1858. 14 Rafni] *b.v. af útg., ÷ RB^{1–3}J,* herra Rafni *b.v. útg.1858.* 15 þui *B³.*
 hann] þannig leiðrétt *útg.1858,* þeir *J,* ÷ *RB^{1–3}.* ottudust *B^{2,3}J.* virdinga *B³.*
 16 hann] þeir *J,* ÷ *B³.* hann—eigi] ei hielldu *B².* hielldu *B³J.* ei *B^{1,3}J.* helldr
 —þrot] ÷ *B³.* þrott *J.* voro] vrdo *B³.* 17 miklar] og fleirj *B³.* þęr] ÷ *B³.*
 ei *B^{1–3}J.* fáfrædne *B³.* 19 Iqrvndi] + Hola *J.* 20 hvöriu *BJ.* er] ÷ *B³J.* en]
 og *B².* byskvp] + ad *B.* 21 kynni] + honum *B³.* 21–150,1 til—sva] ÷ *B³.* 21 so
B^{2,4}J. sva ok] og so *B¹.* cresma *B¹.* ok²] ÷ *B⁴.* || 1 olevm] oleam *B⁴,* olea *J.*

olevm ef send voro. sva ok at hreinsa hinar stęri kirk⟨ior⟩ er savrgaðar
 vęri ok aðra þa lvti sem til byskvpligs embęttis heyra. sva ok at raða vm
 vanda mal ef til fell.

3

⟨CAP CXXII⟩

⟨P⟩etta svmar kom sv frett af Nor(egi) at pafi Honorivs var allr ok
 765 sva herra Andress byskvp af Oslo ok var andlatz dagr hans [næ]sta firir 6
 invencio crvcis [Sigurdur] aboti af Havs[nu var og] allr. Jngilborg
 drottning haf[de] ok anðazt næsta dag *annunciacionem beate vir[gi]nis.
 herra Hallkell var svikinn af herra Alfi sva var allr herra Eir(ekr) 9
 Dvfgals s(on). þat spvrðiz ok at sira Sigh(vatr) mvndi sękia pa[ll]ivm
 ok flytia j Nor(eg) sem fyr segir. þotti byskvpi nv mikil ván rettingar
 kirkio malanna. frettiz ok gott fra konvnginvm at hann reði meira en 12
 fyrrvm ok þotti þat allt til linkindar við folkit er hann lagði til. A þesvm
 vetri brann bęr j Tunsbergi.

⟨CAP⟩

15

⟨P⟩etta svmar kom af Nor(egi) Loptr Helga s(on) frendi A(rna) bysk-
 vps ok hafði herra Eir(ekr) konvngr gert hann sinn eiðsvara sem fyr segir.
 var byskvp honvm storliga feginn. matti hann þa af honvm heimta 18
 sannar sęgor or Nor(egi.) for hann skiott j Skala h(ollt) ok var þar þann
 vetr vel halldinn. AA þeso svMRI sigldi herra Jorvnðr Hóla byskvp ok

so $B^{1,2}J$. hinar] ÷ B^3 . er] ef B^{1-3} . saurugar B^2 . 2 væru B^1 . aðra—at]
 ÷ B^3 . hlute $B^{1,2,4}J$. sem] er J . biskupzligz $B^{2,4}$. so $B^{1,2}J$. 3 fielli $B^{2,3}J$
útg.1858, + so sem syno biskups dæme til heyrd B^3 . 5 Þetta] + sama B^4 .
 Norge J . 6 so $B^{1,2}J$. sva herra] ÷ B^3 . Andres $B^{1,3}$, Andries $B^{2,4}$, Andreas J .
 Oslo] *breytt úr Oslu* B^2 . 6–7 ok—crucis] jtem B^3 . ok—allr] ÷ J . 6 næste B^1 .
 7 jnventionem $B^{1,2,4}$. Havsnu] Halsnu *útg.1858*, haf[*greinilegt i R*. var
 —allr] jtem B^3 . Jngebiðrg $B^{1,2}$, Jngbiðrg B^3 , Jngilbiqrg B^4 . 8 drotting(!)
 B^1 . hafde—virginis] og B^3 , andadist og æ þessu are J . dag] *hér er talið hafa*
fallið úr orð: fyrir eða eptir i útg.1858. annunciacionem(!) R . 9 so $B^{1,2}J$.
 sva—allr] og so andadest B^3 . var²] + og J . Eirijkur B^2 . 10 spvrðiz ok] *ö.r.* B^3 .
 Sigurdur J . palleum $B^{1,2,4}$. 11 sem—segir] ÷ B^3 . byskvpi nv] *ö.r.* B^3 .
 ván] *innan sviga á eftir* malanna J . riettinga B^2 , rietting(!) B^3J . 12
 reði] + nu B^3J . meir BJ . 13 fyrrvm] fyrre vm B^3 . þat] þetta B^3 . við—til]
 ÷ B^3 . 13–14 þesvm vetri] þessu are J . 14 bærenn J . 16 Þetta] Sama B^4 .
 Norge J . 17 herra] ÷ $B^{3,4}$. giðrt BJ . sinn] si *br. úr g R*. sem—segir] ÷ $B^{3,4}$.
 18 vard B^2J . hann þa] nu B^3 . heimta] frietta J , á *spássiu i stad* heyra B^1 . 19 or]
 af B . Norge J . for hann] *ö.r.* B^3 . skiotliga J . Skalhollt $B^{1-3}J$. 19–20
 þann vetr] umm veturenn B^1 . 20 vel halldinn] ÷ B^3 . herra] ÷ B^3 .

varð vel reiðfari ok kom j Þrandh(eim) ok var þann vetr þar. Ecki fann hann Eir(ek) konvng j þeiri ferð. virðv menn þat firir honvm sem³ vinir voro til. Allt þetta svmar heitaðiz herra R(afn) við sira Þorvallð ok lysti vtlegð hans ok bręðra hans Magnvs ok Ions. miklo voro þeir fleiri menn er hann kallaði vtлага firir ymsar saka giptir.

6 <CAP CXXIII>

<A>llan þenna vetr foro þav orð fra herra R(afni) at honvm þotti A(rni) byskvp gera oðemi a konvngs þegnvm j þvi er hann bansetti⁹ motgangs menn kristninnar sva Sveinb(iorn) Svðviking ok aðra firir gangandi menn j Vestfirðinga fiorðvngi. hann kall(aði) byskvp rivfa qll þeira sattmal ok þvi leitaði hann þat kall með verki at fylla sem aðr¹² var vt sent af mvnninvm. hann heitaðiz at hallda byskvps tivndum ok lata byskvp eigi na yfir land at fara vtan hann leti staða menn hafa þat j friði sem hvarir þottvz vallð eiga yfir at hafa.

15 <CAP>

<H>er at moti þagði eigi A(rni) byskvp með ollo ok þot R(afn) villdi sem annar Achab gera at kalgarði vingarð hins rettlata Naboth.¹⁸ let A(rni) byskvp sem annar Helias flivga yfir sina ovini ellð ognar mala af heilogvm ritningvm takandi dēmi af fornv ok nyio logmali hvilikan enda lifsins hqfðv niðr brotz menn retrrar trvar ok savrganar menn heil-²¹ agra mvstara Antiochivs. Epiphanes ok aðrir hans makar Heroðes ok Pilatvs. Gaivs Cesar ok Theodorivcs valonir er alþyða kallar Þyðrek

1 varð] var *B*¹. reiðfara *B*⁴. þann—þar] þar þann vetur *B*². 2 virdu *B*³*J*. sem] ÷ *B*³. 3 herra] ÷ *B*³. 4 vtlegð hans] ö.r. *B*³. 4–5 bręðra—kallaði] hanz brædra, og enn fleyrj menn kalladi hann *B*³. 4 Magnusar *B*^{2,4}*J*. miklo] marger *J*. þeir] ÷ *J*. 5 vtlæga *J*. sakar *B*^{1–3}*J*. 7 Allan] ÷ *B*³. þennann *B*^{1,2,4}*J*. herra] ÷ *B*³. 8 giðra *BJ*. er] ÷ *B*¹*J*. 9 kristninnar] sijnar *B*⁴, + og *B*³. sva] so *B*¹, og *B*². Sudvijkin(!) *B*². ok] sem *J*. 9–10 ok—fiorðvngi] ÷ *B*³. 9 firir] ÷ *J*. 9–10 firir gangandi] fyrgreinda *B*², handgāngandi *B*⁴. 10 kallaði] kalla(!) *B*¹, kallar *B*^{2–4}*J*. 11 með—fylla] ad fylla med verke *B*². 12 heitaðiz] + vid *J*. 13 ei *B*^{1–3}*J*. 14 eiga—at] til *B*³. 16 at] ä *J*. ei *B*^{1–3}*J*. 16–152,12 ok—christnenar] ÷ *B*⁴. 16 þo *B*^{1,3}. 17 giðra *B*^{1–3}*J*. Naboth] Nāboth *B*²*J*, virðist fyrst skrifad Nicholaj, tilraun gerð til leiðréttingar en Naboth síðan ritað á spássiu *B*³. 18 Elias *J*. ellð] + og-band en dregið út *B*¹. 20 ok] klesst *B*¹. saurgunar *B*²*J*. 21 mvstara] mustera *B*^{1,3}*J*, mustiera *B*². Anthiocus *B*^{1,3}*J*. Epiphner(!) *B*². 22 ok¹] ÷ *J*. Pilätus *B*². Caius *B*¹. valonir] valonix *B*², leiðr. skv. *C*: Veronensis útg.1858. er] ed *B*¹. 22–152,1 er—

766 af Bern sagði þesa ok part villdv eiga j þeira illgerðum mvndv með
 þeim kenna af gvði part j retligvm hegningvm ok einkanliga firir þat
 249^rer þeir snero ollvm sinvm lygðvm ok ranglindum uppa sinn formann, 3
 þann sem þeir leytudu ad spilla med sinum lygdum, enn þeir attu med
 rettre reglu leyda a alla somu sæmd, og hófðinglegu hofsemd og framar
 þui ad forda hans salu vid ollum skadsamlegum hlutum, helldur enn 6
 likamanum vid hættlegum hlutum, sem hun er dyrre j ollum hlutum.
 Þetta sannade hann med predikann j h(eilagre) kyrkiu, þetta avytade
 hann med brefum og sende pistlum j ollu sinu biskops dæme, og þetta 9
 sama bar hann framm j hvørs daglegu samtale. Vid þad vaknade hann
 og sofnade ad æ var hans hugur a lógmale sins sæta lavardar, endur
 bæting og leidretting christnenar. Enn þui bann færde hann R(afn) ei og 12
 hans hinn næsta sporgóngu mann ad so frekum heytunum, ad hann
 hugde ad þui minnur munde þeir hlyfast vid jllvirkenn, sem þeir kende
 framar a sier hardmælenn. Dvalde hann adgiórder framm umm þing, 15
 ad hann mætte þeim ad framm komnum verkum gefa maklega refsing,
 ad ei mætte hans oviner mæla ad fyrer hans bræde feinge h(eilög) christne
 skómm edur skada og giórde hann þetta þo ei minnur fyrer bænar saker 18
 tillögunnar h(erra) abota sins kiæra vinar, helldur enn fyse edur *odyrfd
 eigennlegs hugar.

CAP *CXXIV

21

A þessu sumre sannade h(erra) Rafn fornann ords kvid ad frammkoma
 liod þau, laungu voru sungenn, þviad hann reyð heimann *ur Glaumbæ

Bern] *i svigum J.* Þidrich $B^{1-3}J.$ || 1 sagði] + hann $B^1.$ þesa ok] *ö.r. B^{1-3},*
 + er *útg. 1858.* vilia $B^{1-3}.$ illgiórðum $B^{1-3}J.$ 2 rettelegum $B^{1-3}J.$ ok] ÷ $B^3.$
 3 er] ad $B^3.$ snerru $B^1,$ snerj $B^3.$ rang] *hér lýkur R.* 5 rietto $B^3.$ hófð-
 inglega $B^{2,3}J.$ 6 enn] ÷ $B^{2,3}J.$ 7 er] + honum $B^{2,3}J.$ 8 predikun $J.$ 9
 pistlum $B^3.$ 10 hvørs—samtale] *huorzdagligre rædu J.* 11 sofnade ad] vid þad
 sofnade hann, og $J.$ sæta] sæla $B^3.$ 12 leidretting] + *kyrkjunnar en dregið út B^1.*
 Rafn ei] eckj herra Raffn $J.$ 13 hinn] ÷ $J.$ svo $B^4J.$ heitingum $B^2.$ 14 ad]
 ÷ $J.$ minnur munde] minna mundu $J.$ kiendu $J.$ 15 hann] + nu $B^3.$
 atgiórder $J.$ 16 verkunum $B^3.$ refsing] + og $B^3.$ 17–20 ad¹—hugar] herra
 Rünölfur var i bestu til lögum med biskupi $B^4.$ 18 eda $B^3.$ og] ÷ $J.$ þetta
 þo] *ö.r. J.* 18–19 saker—vinar] stad sýns kiæra vinar herra Runolffz äbota $J.$
 19 tillögunnar] og til lögur $B^2.$ kiærastra $B^3.$ odyrfd] *þannig J,* ofdyrfd $B^{1-3}.$
 22 A—sumre] þetta vor $B^3.$ sumre] vore $B^{2,4}J.$ herra] ÷ $B^3.$ 23 þau] + er $J.$
 þviad] ÷ $B^3.$ 23–153,1 heimann—skyndelega] skýndeliga vr Glumbæ og $J.$ 23 ur]
þannig B^{2-4}, umm B^1. || 1 skiotliga $B^3.$ ætlade $J.$ a—fyrnefndum] koma á övart $B^3.$

skyndelega til Vestfiarda, og ætlar a ovart ad koma ad fyrrnefndum Þorvalde prest, og grypa so hann sem Jon brodur hans. Þorvalde kom |
³ niosn af þessare Rafns fyrer ætlann. Komust þeir brædurner j kyrkiu,^{249v}
 Þorvaldur j Hollt, enn Jon heim ad sinn. Þorv(alldur) kom og sinum
 fóngum j kyrkiu med sier adur R(afn) kom þar. Þeir voru umm stundar
⁶ saker umm setner, enn umm syder gieck Þorv(alldur) a valld h(erra)
 Rafns og aull sin mal under hann ad leggja, og þo ad halldenne hlydne
 vid gud og h(eilaga) kyrkiu og biskop sinn. Jon lagde og allt sitt mal
⁹ a valld R(afns). Prest eirn er Þidrekur het *medallæge ejrinn gripu
 þeir og hræddu helldur hardlega, þann sem Þorv(alldur) villde niosn
 bera umm þeirra ferder. For Þorv(alldur) nockud skeyd med R(afne)
¹² og þotte monnum nockud breytt ordlæge hans til biskops. Þesse
 tydinde komu bratt til eyrna biskope, og ei med odru mote enn ⁷⁶⁷
 Þorvaldur hefde ad naudsynia lausu og fyrer hrædslusaker geinged a
¹⁵ hans valld R(afns) og lagt allt sitt mal greinar laust og so stadenn j
 Hollte under hann. Vard hann storlega reyður ollum þeim j þessum
 malum attu hlut. Var bæde ad *Þorvaldur hafde jlla giórtt enda trude
¹⁸ biskop hónum alldrei sydann. Nær hvytasunnu kom hann j Skalh(ollt)
 og villde sem fyrr umm hallda sier framm vid biskop, enn hann tok
 hónum og aullu hans male þunglega. Sa hlutur hafde enn tilborid ad
²¹ herra biskope var mikil skapraun ad Þorvaldur hafde suckad *kyrkna

2 so] ÷ B^{2,3}. 3 af—ætlann] vm þetta og B³, ÷ B⁴. fyrer ætlann] tilætlan J.
 komast B³. 3-4 Komust—Þorvaldur¹] og komst hann i kirkiu B⁴. 3 kyrckiur
 B²J. 4 heima B^{2,3}J. Þorvaldur²] Þoruardur J. 4-5 sinum fóngum] ö.r.
 B^{3,4}. 5 kyrkiu] + ollum B³. adur—þar] ÷ B³. 5-6 adur—enn]
 ÷ B⁴. 5 voru] + þar B³. 6 gieck] + h(err)a en dregið út B¹. valld]
 hõnd B⁴. herra] ÷ B^{3,4}. 7 og¹] + ried B⁴, + hiet J. 7-9 og¹—Rafns] ÷
 B³. 9 valld] + herra J. eirn] þann B². Þidrekur] Þiðrekur B³, Þidrik J.
 medallæge] þannig B^{2,4}, medallæg B¹. medallæge ejrinn] ÷ B³J. ejrinn]
 eirn B². 10 þeir] Raffns menn J. helldur] ÷ B³. helldur—villde] hann
 villde Þorvalde J. 11 bera] giora J. umm—ferder] ÷ B³J. Þorvaldur] +
 (edur Þoruardur) J. nockurt J. med] + herra J. 12 ordlæge] ordlage B^{2,3}J,
 ordalæge B⁴. 12-18 Þesse—sydann] þetta spurdi biskup, og trüdi hann alldrei
 Þorvalldi ür því B⁴. 13 til eyrna] ÷ B³. 14 Þoruardur J. hafdj B³. og—
 hrædslusaker] ÷ J. 15 hans] ÷ B^{2,3}. hans valld] valld herra J. suo J. 16
 hann²] biskup J. þeim] + er B²J, + sem B³. 17 lut J. Þorvaldur] þannig
 fullum stöfum B², Þorvardur B¹J. 18 hann] Þorvaldur B⁴. Skälahollt B^{2,4}.
 20 og] b.v. yfir linu B³. 20-21 Sa—skapraun] var biskupi skapraun i B⁴. 20 enn]
 og B³. 20-21 ad herra] er B³. 21 mikill] ÷ B³. ad] + at B³. Þorvaldur]
 fyrst ritað Þorvar en breytt B¹, Þorvar B³. Þorvaldur—suckad] Þoruarde, hann

fiam j Hollte og j Vatnsfyrde, so og geinged j borgann fyrer s(yra) Adalbrand br(odur) sinn, umm fie þad sem hann hafde eytt fyrer Breydabolstadar kyrkiu a Reykianese medann hann bio þar enn Þorv(alldur) villde ei luka þo hejmt være og ei lidugur ad luka skyllde medann hann fieck lyted edur ecke af sakeyre saker onada þeirra sem honum voru giórvar og hónum var hvörge frytt. Hafde biskop þolad honum þetta saker naudsynia þeirra sem nu voru taldar edur vinattu. Enn nu er hann visse ad R(afn) munde af honum hafa vilia sina peninga, villde hann ei ad *kyrkjurnar miste fyrer hann. Sa madur sem Niall het atte peninga ad Þorv(allde) þa sem hann hiet med sistor sinne Jngebiörgu og hafde ei feinged. Sokti hann og biskop ad sinu male. Hann bæter nu allar þessar skulder kyrknanna og Nials a Þorvalld, og þott hann verdest umm stundar saker, lagde hann umm syder under biskop hvad hann villde af hans fie skipta honum til handa. Nockru sydar nefner biskop dom ä þessu mäle og skipter til handa Niale nahvals tonn a 15
 250^rfimtu oln hærre og þar med odru fie. Og er Þorv(alldur) | visse þad þotte honum afar jlla og kvad halfu *giarnara vilia gefa herra biskope, enn giallda Niale slyka gerseme. Biskop s(eiger) ad mote ad hann vill ad Niale 18
 þiggia tónnena enn ei ad Þorv(allde). Gieck biskop þui fast ad þessu mäle ad Niall atte skyllt ad luka Holastad j Repp austur, og vard þetta fie þar til ad fara. Törn þessa hafde Þorv(alldur) feinged af einum bonda 21
 j Vestfiordum med klokskap. Hónum lykar nu jlla og bidur sier ord-

haffde söad J. hefde B². suckad] + (söad) B², sbr. spásslugrein. kyrkna] þannig B^{2,4}, kyrkiu B¹J, + a B¹. || 1 fie-ám B⁴. og—Vatnsfyrde] ÷ B³. j²] ÷ B²J. Vatzfirdi B²J. svo B⁴J. so og] ö.r. B². borgun J. syra] ÷ B². 2–3 fie—þar] Breydabolstadar kyrkiu fie B³. 4 þo] þott J. 5 fieck] skrifarinn hefur byrjad að rita medan en breytt því síðan í linunni J. eda B³. sakeyre] + þeim honum til hejrdre J. saker] vegna B³. sem] er B³J. 6 giórvar] breytt úr giórvar B¹. hefdi B³. 7 edur vinattu] ÷ B³. Enn—hann] Nu þuiad biskup J. nu²] ÷ B³. 8 af—sina] haffa mest alla hanz J. 9 kyrkjurnar] þannig B^{2–4}, kyrckiann J, kyrkjurnar B¹. sem] er B⁴. het] fieck(!) J. atte] + og J. 9–10 peninga] fé B⁴. 10–11 þa—og] og sökti B⁴. 11 hefde B². Hann bæter] Biskup kærir B⁴. bæter] bærer(!) B², leidr.: berr útg.1858. 12 Nials] mälz(!) J. þott] þo B³. 13 umm syder] sijdan J. biskop] + sitt mäl og J. 14 af hans] honum aff sijnu J. honum] Niali B⁴. honum—handa] ÷ J. 15 Niale] breytt úr mäle J. 16 alen J. 17 afar] affur J. giarnara] þannig B^{3,4}J, giarna B^{1,2}. herra] ÷ B²J. biskope] + tónnena J. 18 giallda] breytt úr gialldi B⁴. slyka] slijk B³. giörsemi B⁴. ad¹] æ J. vill] villde B². ad³] aff J. 19 ad¹] aff J. þui] nu B³, ÷ J. 20 ad¹] þuiad J. skyllt] slijkt B³. j—austur] austur i hrepp J. hrepp B^{2–4}. 21 Þoruardur J. 22 Vestfiordum] Austfiórðum B², breytt úr ólasilegu orði B⁴. 22–155,1 ordloff

lofs til siglingar, enn biskop jatar þui ei. Fer Þorv(alldur) j burt j oblydu.
 Nock(r)u sydar slo hann þui upp ad hann hefde Eyr(eke) k(onge) gefed
 3 tónnena. Litlu sydar sende biskop bref h(erra) R(afne) O(dds) syne j
 huðriu hann asakar hann umm ny sogd tiltæke, og s(eiger) hónum ad ⁷⁶⁸
 hann er enn ad nyu fallenn j meira bann, og hann mun epter þing singia
 6 hann j bann a Thorlaks messu, og so Erlend sterka ef hann vill ei sættast.

CAP *CXXV

Nær fardögum byst herra biskop j syslu sina til Austfiarda, og rydur
 9 þangad med skyndingu, enn ætlar heim ad Þorlaxsmessu, þui þa frette
 hann ad rockud skip munde komed af Nor(eige) med slykum tydindum
 sem vordenn være. Villde hann þeim tima spara adgiórder vid ovine
 12 kyrkjunnar, og tempru þad epter tilgiórdu. Enn medann hann var j
 þessare för, komu R(afne) ord og bref biskops og eyrde hónum ei vel.
 Liet hann nu storum gyfurlega og dro med sier alla sina vine og Erlend
 15 ad enda þad sem hann hafde hordu heyted. Þotte honum vænt umm er
 hann hafde veyddann hinn villdasta af yfer klerkum biskops og dreyged
 miög til sinnar þyckiu, og vitnadest ad so munde fara fleyre. Harnade
 18 hann og j sinne þriösku, enn sinnade Þorv(allde) j öllu þui sem til greyn-
 ar var med þeim biskope, og einkanlega umm tonnena. Færde hann og
 þad biskopi til motgangs vid kongen, ad hann hefde kallast dæma af fyrr-
 21 nefndum Þorv(allde). Hann seiger og þa er hann visse ad biskop heyt-
 adest ad bannfæra hann. Ecke kvyde eg vid þui þott biskop blote mier

J. || 1 ei] eckj *B*³. j¹] ÷ *J.* brott *B*⁴. j²] med *B*³. 2 Eyreke konge] á eftir gefed *J.* 3 sender *B*²⁻⁴*J.* bref—syne] herra Raffne bod og breff *J.* herra—syne] Rafni (*skr. R.*) *B*³. 4 umm] ad nýu fyrer *J.* 5 er] sie *J.* ad nyu] á ny *B*³, ÷ *B*⁴. mune *B*³. singia] setia *J.* 6 a] ad *J.* so] suo *B*^{2.4}*J.* ÷ *B*³. Ellend *B*³. ef—sættast] ÷ *J.* hann vill] þeir vilia *B*³. 8 býdst *B*³*J.* 8-9 og—skyndingu] ÷ *B*³. 9 enn] og *J.* ætlar] + ad vera komenn *J.* Thorlaxz messu *B*²*J.* þuiad *B*^{2.4}*J.* 10 komed] á eftir Noreige *J.* 11 ordinn *B*². atgiórder *J.* 14 drög *B*⁴*J.* Erlend] ætlade *J.* 15 þad] þann *B*⁴. hordu] hóndu(!) *B*³. er] ad *B*². 16 hinn] þann *B*². af yfer klerkum] ýffer mann aff klerkum *J.* dreyged] + marga en dregið út *B*¹, bls. örlitið skert *B*⁴. 17 vilnadist *B*⁴*J.* mundu *B*⁴. hardnade *B*^{2.3}*J.* 17-18 Harnade—enn] ÷ *B*⁴. 18 þriötsku *B*^{2.3}. enn] og *B*³. sinnade] + hann *B*⁴. Þoruarde *J.* sem] hann mätte og *J.* 18-19 greýner *J.* 19 var] ÷ *B*³. og¹] ÷ *J.* einkanlega] á eftir tonnena *J.* 19-20 og þad] á eftir 20 biskopi *J.* 20-21 fyrnefnum(!) *B*⁴. 21 Þorvallde] Þoruarde fie hanz *J.* + fé hans *b.v. skv. C útg. 1858.* Hann seiger] ÷ *J.* er] ÷ *B*². ad] ÷ *B*³. 21-22 heytadest] hafde heitast vid *B*². 22 hann] + sagde hann *J.* kvyde—biskop] sæte eg eda kuýde blote biskupz

edur banne, og laune mier slyku, þad er eg hefe hier til miög vanfylgtt kongs bodskapnum. Skal eg nu hedann af eckj hlyfast vid þad sem nu er aungvu j ad þyrma. 3

CAP *CXXVI

Litlu fyrer þing kom skip af hafe j Borgarfiörd, og var þar a kongs sendebode sa sem Olafur het og kalladur Ragnrydar son, enn hann 6 var af k(o)ngenum sendur, og med hönum Sighvatur Halfdanar son, og skylldu þeir reka a Jslande kongs eyrinde. Var og þesse madur audigur ad peningum. Vid þetta vard R(afn) O(dds) son storum gladur, og 9 250v þottest nu hafa feinged | fulltingiss mann sinna frammferda. Rydur hann skiott til mots vid h(erra) Olaf og seiger þeim hvar nu var komed malum a landenu, og *beyder sier full tings. Hann seiger og sina ætlan og framm- 12 ferd. Fylgia marger þegar miög, vid þa h(erra) Olaf og herra Sighvat med fulltinge R(afns) ad naudsyn sie ad lata ei kenne menn koma fyrer kongs rette. Olafur for vel j þessum malum, einkannlega fyrer þui ad 15 kongr heyrde fagrann vitnissburd s(yra) Gudmundar til biskops, enn erfidann til R(afns), ridu vid þetta til þings.

CAP *CXXVII

18

769 Þessar fretter komu skiotlega j Skalh(ollt). Þotte vinum biskops nu munde sla j oefne, ef forner oviner kyrkiunnar feinge sier nya fulltingiss

þott hann *J.* þott] ad þo *B*³. || 1 slyku] + fyrer *J.* er] ÷ *B*^{2,3}. hefe] + vanfylgt *en dregið út með bláum lit J.* 2 hedann—eckj] eckj hiedan af *J.* þad] þar *B*⁴*J.* 3 öngu *B*³*J.* 5 Borgarfjrde *J.* 6 sa sem] er hiet herra(!) *J.* sem] ÷ *B*³. og] + var *B*²⁻⁴. og—enn] ÷ *J.* Ragneydar *B*^{2,3}. 7 af] *vísað inn af spássiu B*⁴. af kongenum] á *eftir* sendur *J.* Halfdanar] Halfdarar(!) *B*², Haldanar *B*³*J.* Hälfdänar *B*⁴. 8 ereinde *B*², erende *J.* Var—madur] þesse madur var og *B*³. audugur *B*²⁻⁴*J.* 9 vard] + herra *J.* Odds son] ÷ *B*^{3,4}. 10 hafa feinged] *ö.r. J.* fulltingz *B*²⁻⁴*J.* sinna frammferda] sinn til styrkta *B*³. hann] + nu *J.* 11 herra] ÷ *B*³. Olaf] Oläf *B*², + og Sighurd *J.* + ok Sighvat *b.v. skv. C útg. 1858.* þeim] honum *B*³. nu—malum] mälum er komid *J.* var] er *B*⁴. komed malum] *ö.r. B*²⁻⁴. 12 beyder] þannig *B*⁴, bad *B*³*J.* beyd *B*^{1,2}. fulltyngis *B*³. sagde *J.* 13 Fylgia] + nu *J.* þegar miög] miog þegar ad *J.* þegar—herra!] vid þa miög *B*³. herra?] ÷ *B*³. Sighurd *J.* fulltinge] flutninge *B*^{2,3}, + herra *J.* sie] + æ *J.* koma fyrer] *ö.r. J.* kongs] + erende edur hanz *J.* 15 rette] + Herra *J.* Öläfur *B*². for] fer *B*³. 16 til] + herra *J.* 17 Rafns] + og *B*³. 19 kvomu *B*⁴. Skälahollt *B*^{2,4}. vinum biskops] á *eftir* nu *J.* biskops] + at *B*³. 20 munde sla] sem slä munde *J.* fulltingz *B*^{2,4}*J.* || 1 sinna ranginda] ÷ *B*⁴.

menn sinna ranginda, og hugdu nu mundu fullkomlega yfer holfa ef
 ei kiæme sialfur biskop til andsvara fyrer sig og heilaga kyrkiu. R(afn)
 3 hafde og ætlad ad hallda biskops tyundum, adur h(erra) Olafur kom
 þui ä þad vor ad þær greyddest. Þa voru sender menn til Austfiarda ur
 Skalah(ollte), Loptur biskops frænde og Hallur af Skumstøðum epter
 6 h(erra) biskope ad hann kiæme til alþingiss. Hann reid austann sem
 skiotast ad spurðum þessum hlutum, for Loptur jafnann deige fyri ad
 fa honum skiot, hleypte a vij dogum og kom heim j Skalh(ollt) næsta dag
 9 fyrer Peturs messu, og reid a þing in conversione Pauli. Fundust þeir
 herra biskop skiott og Olafur, og tok hann biskope med mikillre blydu.
 Hann bar fram bref virdulegs h(erra) Eyreks kongs er honum var
 12 fagurlega *þackad sin fylgd og framm flutningur, sem hann hefde styrkt
 þad kongs eyrinde sem syra Gudmundur for med, enn beded ad hann
 skylde taka h(erra) Olaf kongsens stallara og h(erra) Sighvat hæverskliga,
 15 og leggja a med þeim heilrad j ollum kongs eyrindum. Enn umm stada
 mal veik brefed so til ad konge þotte tilfelliast, ad bæde lærder menn
 og olærder hielde þad skilord sem *til Noregs kom, under hvorutveggju
 18 jnnsiglum, enn þad sem agreinde væri skoted under dom kongs og
 erchebiskops. Sagdest og konguren kenna sig skyldugann med erche-
 biskops rade ad fylgia kyrkiunne til sins rettar sem odrum. Enn *var
 21 þar viked nockrum ordum til ad Ar(ne) biskop mintest kongsens og

munde B^{2-4} . holfa] hvolfa B^4 . 2 og] um B^4 . kyrkiu] + Herra J . 3-4
 adur—vor] þad vor ädur herra Olaffur kom ä J . 4 greyddust J . voru—menn]
 var sendur madur B^4 . 4-5 ur Skalahollte] ÷ B^2 . 5 Skalholli B^3J . 6 herra]
 ÷ B^3 . 6-7 austann—hlutum] strax at austann B^3 . 7 deige] ÷ B^2 . fyrj]
 fyrr $B^{2,4}$, fyrr B^3J . 8 fa] vtuega J . skiot] skiota, biskup J . vij] sió J . dog-
 um] + austann J . heim] ÷ J . Skalahollt $B^{2,4}$. næsta] ÷ J . 9 in] ÷ B^4 .
 in—Pauli] a Pieturs messu og Päls B^3 . coruersione(!) J . 10 herra] ÷ B^4 .
 herra—skiott] skiött biskup $B^{2,3}$, skiott Arne biskup J . og¹] + herra J . og²—
 hann] Olafur tok B^3 . biskope] biskup J . mikillre] mikille $B^{2,4}J$, ÷ B^3 . 11
 Hann] og B^3 . virdulegz $B^{2,4}J$. virdulegs herra] ÷ B^3 . 12 fagurlega] fägur-
 liga B^2 , fogurliga B^3 . þackad] þannig $B^{2,4}J$, þöckud B^3 , þeckad B^1 . fylgd] ÷ B^4 .
 og—sem] er B^3 . hafde $B^{2,3}J$. styrck(!) B^2 . 13 erinde B^2J . enn] + nu B^3 .
 13-14 ad—skyllde] hann at B^3 . 13 hann] *b.v. yfir linu* B^1 . 14 Oläf B^2 . Sighurd J .
 hæverskliga] ÷ B^3 . 15 erindum B^2J . 16 brefed—til] so ad B^3 . svo B^4J .
 þætte J . menn] ÷ J . 17 olærder] leyker J . þad—under] so sem var ädur
 landed kom vnder kongenn med J . til Noregs] þannig B^{2-4} , ur Noreige B^1 . huóru-
 tueggia $B^{2,4}$, huórtueggia B^3 . 18-19 dom—erchebiskops] kong og erchebiskup
 helldur enn verre yrde aff J . 19 seigist B^3 . og] ÷ J . konguren] kongr B^3 .
 20-21 var þar] þannig J , þad var $B^{1,2,4}$, þar var B^3 . 21 til] ÷ J . 21-158,1

modur hans frammfarenar j sinum bænum. H(erra) Ar(na) biskope
 lettest miked umm hiarta rætur er hann sa slyk ord ritud til sin, af
 sialfu sæte rettindanna ad þui sem vera atte, og *herde hug sinn til þess 3
 ad fylgia rette kyrkiunnar sem hann kende himneska rettara med sinne
 251r signudu hende hafa |snorted hiarta hins stundlega Nor(egs) rettara.
 Eingenn tydinde kunnu þeir framar af Nor(eige) ad seigia, herra Olafur 6
 og hans skiparar, enn fyrra sumar spurdest, þuiad þeir hófdu a Hiallt-
 lande vered umm veturenn og komu sydla hausts. Herra Run(olfur)
 af Þickvabæ reid med biskope til þings. Effter það attu þeir R(afn) 9
 stefnur ad fyrr søgdum malum. Var biskop hinn snarpaste enn R(afn)
 770 hinn þueraste. Biskop beidde ad leikmenn liete lausar kyrkiur þær sem
 gefnar hófdu vered, enn R(afn) neytade þui, og bad biskop leysa hina 12
 bannsettu. Biskop neytade þui ä medann þeir voru slyker sem þa voru
 þeir. Herra Olafur bar þa framm kongs bodskap þann sem það rad-
 lagde a med monnum ad aull þeirra mal R(afns) og biskops være fest 15
 j döm virdiligs h(erra) Eyr(eks) k(ongs) og erchebiskops, enn stade
 hieilde þeir sem adur hófdu til þess er urskurdur fielle ä, enn biskop
 leyste hina bannsettu. Biskop hof þa sitt mäl og s(agde) ad med þui ad 18
 bodskapur virduglegs herra synest þetta rad äleggia, sem nu er efnad,
 þa er aud synt ad eg vil ei annat sam þyckia, enn vorslur sie feingnar,
 þeir sem ohættar sie ad borga fyrer öll kyrkna fie og sialfar kyrkiunnar 21
 þær sem teknar eru og haldest þesse borgan medann af þeim stendur
 dövöenn so ad kyrkiann fær ei sin rettinde, þviad einge von er ad eg

Arne—hans] hann bad biskup minnast sijn og modur sinnar *J.* || 1 möder *B*². sin-
 um bænum] *ö.r.* *B*²⁻⁴*J.* Herra] ÷ *B*³. 2-5 lettest—rettara] lietti mikid vid þetta
*B*⁴. 2 hiartaræturnar *B*². sin] ÷ *B*². 3 herde] þannig *B*², herda *B*¹⁻³, herte *J.*
 þess] ÷ *B*³. 4 kyrknanna *B*³. 4-5 sem—rettara] ÷ *B*³. 6 framar af] önnur
 frá *J.* Norie *B*². ad] ÷ *B*⁴. 6-7 herra—skiparar] ÷ *B*³. 7 sumar spurdest]
 sumarid spurdest *B*². þuiad] þui *B*³. 8 Runolfur] Olafur *B*³, Rwner *J.* 9 til
 þings] ä þing *B*⁴. það] þetta *B*³. þeir] + biskup og herra *J.* 10 stefnu *B*⁴*J.*
 fyrr søgdum] fyrnefndum *B*³, fyrgreindum *B*⁴. 12 biskop] hann *J.* hina] þa *J.*
 13 bannsettu] + en *B*³. neytade] + og *B*⁴. ä] ÷ *B*²⁻⁴*J.* voru¹] væri *B*³. slyk-
 er] + menn *J.* þa voru] nu eru *B*³. 14 Olafur] + Ragnarson *J.* þann] það *B*³.
 það] hann *B*³. 15 þeirra] þau *B*², ÷ *B*³. þeirra mal] *ö.r.* *J.* Rafns og biskops]
ö.r. *B*³. 16 virdiligs *B*⁴*J.* virdiligs herra] ÷ *B*³. Eirijkz *B*². 17 heffde *J.*
 18 hof—sagde] seigir þa *B*³. seiger *B*², + suo *J.* ad¹] ÷ *B*²*J.* ad²] ÷ *B*^{3,4}.
 19 virduligs *B*⁴. virduglegs herra] kongz *B*³. äleggia] ä ad leggja *J.* 20
 vórdsalur *B*²⁻⁴*J.* sieu *B*^{2,3}. 21 kyrkiunnar] kyrckiurnar *B*²⁻⁴*J.* 22 eru] er
*B*², haffa vered *J.* 23 svo *B*⁴*J.* þui *B*³. einginn *B*². || 2 missi *B*³. rett-

leyse med odrum koste þa sem eg hefe bannfærtt nema kyrkiann meige eiga af þessare bidstund og missa ei sinna rettinda. R(afn) mællte þa.
³ Borgunar menn munu þier hliota ad fá fyrer ydur, ef ydur dæmest ad bæta oss leikmonnum og kongdomenum. Herra Olafur m(ællte) þä. Þad munu menn mæla j Nor(eige) ad tæk sie borgan min til mots vid nockra
⁶ jslenska menn fyrer eigna saker, enn til þess ad ydart osætti mætte fa gagnsamlegann enda, vil eg borga fyrer Ar(na) biskop minum peningum þann tima sem þier latid til ydrar vörðslur vid þetta sem herra biskop
⁹ beyder. R(afn) s(varar) þa, kvadst hans borgan allgod þykia, enn þa vilium ver ad halldest aull sattmäl, sem med oss *voru giör j Brautarh(ollte) og a þinge og j Skalah(ollte). Epter þad borgade herra Olafur
¹² med handtake fyrer Ar(na) biskop, enn herra Þordur a Modruvöllum fyrer h(erra) Rafn, og med *honum herra Jon lögmadr. Lietst þä hvor þeirra tyunda v hundrud^c. Ad lyck(t)um þessum borgunum var bref
¹⁵ ritad med hvöru tveggia jnnsiglum og var þad so mællt. J nafne fodur og sonar og heilags anda. Effter bref virdulegs herra Eyreks k(ongs) þad sem hann sende til Jslands med h(erra) Olafe og h(erra) Sighvate
¹⁸ þa stauddu med sier a alþinge þann samning sem gior var a alþinge edur j Skalah(ollte) herra Ar(ne) biskop, herra Rafn og herra Runolfur äbote j Vere, herra Olafur Ragnr(ydarson), Sigh(vatur) Halfd(anarson),
²¹ logmennerner bader herra Þordur, Nich(olaus) Grimur prestur og marger adrer goder menn lærder og olærder. So festest og med handtake j dom ⁷⁷¹

inda] + herra J. þä] ÷ B³. 4 Herra—þä] þä mællte herra Olaffur J. þä] ÷ B³. 5 Norge J. borgun B^{2,3}. 6 ydar B⁴. mætte] mä B⁴. 8 ydar B⁴J. vordslu B³. þetta] þad J. 9 svarar] seiger B², sagde J, s. B^{3,4}. þa¹] ÷ B³. kvadst] kvad B⁴, og kuad sier J. hans] breytt úr hann B⁴. borgun B^{2,3}J. allgöda B⁴. 10 voru] þannig J, var B. giört B². 11 og¹] ÷ B⁴. Skálholli B³J. 12 med handtake] á eftir biskop J. a] af B⁴. 13 honum] þannig B⁴J, þeim B¹⁻³. liest B²⁻⁴J. 14 v hundrud^c] v^c. hundrada B²⁻⁴J. luctum J. 15 hvöru tveggia] huörtueggia B³, huortueggju J. og—so] er so var B³. suo B². fódurs B³. 16 og¹] ÷ B³J. heilags anda] ö.r. J. bref] breifi B^{2,4} (fyrst skrifað brief en i b.v. með grænu bleki upphafsstafanna B²). virdulegs] virduligs B⁴J, ÷ B³. 17 þad] þess B⁴, því breytt skv. C útg.1858. Sighurde J. 18 studdu J. 18-19 gior—edur] þar var ädur gior og J. 19 Skálholli B³J. herra¹] ÷ B⁴. Arne—Rafn] Rafn og herra Arne biskop B². biskop] + og J. og] ÷ J. Rwner J. 20 j Vere] ÷ B³. Vere] Videy J. Ragnrydarson] Ragneydarson B³, Ragnarson og herra J. Halfdanarson] Haldanarson J, + og B³. 21 lögmenn B³. Nicholaus] Nichulas J, + og B³J. 22 goder menn] ÷ B³. svo B⁴. So—og] og festist B³. || 1 vördugligz J. fodurs] + Jorundar J, ÷ B³. 1-2

251 virdul(egs) herra Eyreks kongs, og andlegs fodurs erchebiskops af | Nidar
 öse umm oll þau mal og afbrot sem sydann hafa j giðrst mille lærðra
 manna og leikra manna, nema það sem þeir skilia ad Skalah(ollts) bisk- 3
 op a yfer ad dæma, og voru þesser vorslu menn, herra Olafur Ragnr(ydar)
 son fyrer Ar(na) biskop, ef nockud være kongenum og erchebiskopnum
 þægt af hans med ferdum, enn h(erra) Jon logmadur og herra Þordur, 6
 fyrer herra Rafn, þar sem hans giorder skorter fyrer slykt allt sem a hann
 dæmdest fyrer sin afbrot sydann kongs bref komu til Jslandz umm
 stada mäl, so geingu og skilrykir menn j vordslur fyrer stadafie ad 9
 ei eyðdest þar til er domur fielle ä. Effter það leyste biskop alla
 þa menn ur banne og forbodum, sem fyrer þesse mal hafde hann
 þeim yferlyst, epter þui sem hann hafde valld til ad fyrer faranda 12
 þessum eydstaf. Til þess leggur þu hönd a helga bok, og þui skytur þu
 til guds, ad þu skallt standa a dome virdugl(egs) herra Eyreks k(ongs)
 og erchebiskops umm allt það sem þu hefur broted vid gud og helga 15
 kyrkiu, og Skalah(ollts) biskop og þeir þykiað eiga yfer ad dæma, enn
 Skalah(ollts) <biskops> umm það sem þeim þyker hann eiga ad dæma.
 So sie þier gud hollur, sem þu satt seiger gramur ef þu lygur. Gud sie 18
 þier hollur. Ecke gieck R(afn) til lausnar og sumer þeir sem eckj kolludust
 seker nie forbodader fyrer það er biskop sagde þa af verkunum sialfum
 fallna j bann edur forbod þegar ei var ejnkannlega lyst stormælum yfer 21
 þeim af kenne monnum.

af—öse] ÷ B^3 . 2 sem] *b.v. yfir línu* B^1 . sydann] + kongs bref komu til Jslands
en dregið undir orðin B^1 , *sbr. l. 8.* 3 leikra manna] leikmanna $B^{2-4}J$. Skalahollts]
 Skalhollts B^3J . 4 yfer] *vm J.* vorslu] *vórdslu* B^{2-4} , *skrifað veýtlu en leiðrétt og*
breytt í vortslu J. 4-5 Ragnrydar son] *Ragnarsson J.* 5 fyrer] + herra *J.* fyrer
 Arna] og Arne B^3 . og] *edur* B^2 . og erchebiskopnum] ÷ B^4 . 5-6 og—þægt]
 þægt og erchebiskupe *J.* 5 erckibiskupe $B^{2,3}$. 6 af] *j* B^2 . hans] + af *h en*
dregið út B^4 . 6-7 herra¹—Rafn] *vórslumenn fyrer herra Raffn var herra Jon*
lógmadur og herra Þordur ä Móðruuóllum J. 8 komu] *kom* B^2J . Jsland(!) B^2 .
 9 suo $B^{2-4}J$. vórslur B^3J . ad] + það *J.* 10 er] ÷ B^4J . það] *þetta* B^3 .
 leyste] + herra *Arne J.* 10-11 alla—menn] *á eftir banne* B^2 . 12 farande $B^{3,4}$.
 14 virdulegs $B^{2-4}J$. herra] ÷ B^3 . 15 allt það] *ö.r.* B^{2-4} . og²] ÷ B^4 . helga]
 heilaga $B^{3,4}J$. 16 Skalhollts B^3J . 16-17 og²—dæma] *hann skal og aptur æ*
mot bæta það sem hann hefur þier mote broted og ødrum leykmonnum J. 17
 Skalahollts] Skalhollts B^3 , Skalahollt (*krabbað í t* B^2). biskops] *leiðrétt af útg.,*
 biskup $B^{2-4}J$, ÷ B^1 . 18 Suo B^2 . 18-19 sem—hollur] *skammst.:* s. þ. satt. s. g.
 e. þ. B^3 , etc *J.* satt—hollur] ÷ B^4 . Gud—hollur] *fellt brott útg.1858.* 19
 gieck] + herra *J.* sumer þeir] *ö.r.* B^3 . sem] *er J.* 20 af] *vpp(!)* B^3 . verkun-
 um] + vera af B^3 . verkunum sialfum] *ö.r. J.* 21 edur] og *J.* || 2 herra] + Arne

CAP *CXXVIII

A þessu sama þinge lyste herra biskop utann ferd sinne, og sagde
³ ollum sinum soku dögum med brefum afheyriss og med sialfs sins eyrinde
þar ä þingenu aheyriss, ad þeir munde hans dome hlyta verda umm
sin mal þann tima er hann kiæme til Jslands, ef þeir bære ei sialfer þau
⁶ fram fyrer konge og erchebiskope, edur þeirra logleger ummbods menn.
Ad lyctudum ollum þessum hlutum baud herra *Olafur herra Arna
biskope j bod sitt og so herra Run(olfe) af Vere. Herra Olafur villde ad
⁹ herra R(afn) være ad þessare veytslu, enn biskop neytte þui þverlega,
og kvad þa ei bada munde a eyrnre veitslu vera. H(erra) Olafur gaf
herra biskope sæmelegar gjafer ad þeirre veytslu og so herra abota j
¹² Vere. Epter þingid baud h(erra) Arne biskop Olafe heim j Skalh(ollt)
ef R(afn) fære ei med hönum ad þiggia af sier veytslu. Þad þecktest hann ⁷⁷²
epter biskops vilia, og þa ad þessu hejmbode ad biskope gullhring þann
¹⁵ er stod halfa mörk. Effter þad reid h(erra) Olafur ad reka kongs eyrinde.

CAP *CXXIX

A þessu sama sumre leytudu kongs menn a umm dom þann, er hand-
¹⁸ geingner menn hófdu dæmdann a þa menn er fyrer sökum urdu af h(erra)
Lodni og kolludu þa eckj frialsa af utann ferdenne, utann þa þegar
kiæme fie framm þad sem dæmt | var. Enn herra biskop s(agde). Frialser^{252r}
²¹ skulu þeir af vera. Eg skal luka þetta halfft xvij^c sem þier kalled þo
ad farar efne sieu minne. Enn med þui ad biskope for so rosklega var
þad samed ad þetta fie laukst epter umm vorid. Herra biskop lyste og

J, ÷ *B*³. 3 sakadögum *J*. sins] *hér þrýtur B*². erjndj *B*³*J*. 4 mundu *J*.
5 ei sialfer] *á eftir þau B*³. 6 kong og erchibiskup *B*³*J*. 7 herra¹] ÷ *B*³.
7-8 Olafur—biskope] *þannig leiðrétt C*, Arne (÷ *B*³) biskop herra Olafe *B*^{1,3,4}*J*.
8 so] ÷ *B*³. Runolfe] *Rwner abota J*. af] j *B*³. Vere] *Videy J*. villde] +
og *J*. 9 herra] ÷ *B*³. være] ÷ og *J*. þessare veytslu] þessu bode *J*. 10
munde] *mundu B*³, ÷ *J*. ejrne *B*^{2,4}*J*. veyslu *J*. vera] + *mundu J*. 11
herra¹] ÷ *B*³. ad] ä *B*³. þeirre] þessare *J*. so] svo *B*⁴, ÷ *B*³. herra²] ÷
*B*³*J*. 11-12 abota—Vere] *Rünölf B*⁴, abotanum. Enn *J*. 12 herra] enn ad *nýu J*,
÷ *B*^{3,4}. biskop] + herra *J*. Skälahollt *B*⁴. 13 ad] og *J*. þiggia] + þar *J*.
veyslu *J*. 14 þa ad] þäg af *B*⁴. ad¹] af *B*³*J*. ad²] + *bist^k en dregið út B*¹.
15 er stod] sem vo *J*. mörk] ÷ og annad meýra *J*. erende *J*. 17 A—sumre] Þetta
sumar *B*³. 18 er] sem *B*^{3,4}*J*. vurdu *B*⁴. 19 Lodni] Loden Lepp *J*. 20 sagde] +
suo *J*. 21 af] ÷ *J*. þetta] þad *B*³. xvij^c] xiiij^{da} hundrad *B*³. 22 sie *B*⁴*J*.
ad²] ÷ *J*. suo *B*^{3,4}. rosklega] + þa *J*. 23 samed] samt(!) *B*⁴. laukst] luctist *J*.
Herra] ÷ *B*³. || 1 herra] ÷ *B*^{3,4}*J*. af Vere] ÷ *B*^{3,4}. Vere] *Videy J*. fyrer]

11

þvi að hann munde h(erra) Run(olf) aðbota af Vere setia fyrer stadenn og kennemenn syna meðann hann være j Nor(eige), og let það fylgia að hann sa aungvann mann j sinu biskops dæme jafnvel fallenn til þessa 3 starfs, saker vitsku og einardar og mannkosta, enn hann samþykktest þessare biskops beydslu.

CAP *CXXX

6

Nockru sydar spurðust þau tyðinde að herra Jor(undur) Holabiskop, og herra Þorvardur voru við land komner, og hafde herra biskop þennann vetur verid j Þrandheime með herra Jórunde er adur var biskop j Hamre, 9 enn nu var kosenn af pavanum, sem fyrr var geted, til erchebiskops tignar, enn þó var sifra Sighvatur ei komenn ur Roma með *pallium það sem senda skylldde erchebiskops efne. Sejnkaðe það hans apturkomu að þa 12 er hann kom ut var allur Honorius pafe, og fieck hann ei sin eyrinde, fyrr enn vygdur var Nicholaus pafe sa er hinn *fiorde var með þui nafne, og var vygdur a þessu vore sem þa stod yfer. 15

CAP *CXXXI

Litlu sydar kom j Skalah(ollt) syra Jon Ormsson með breffe h(erra) Jorundar erchebiskops efniss og standa þesse ord þar j til almennings a 18 Jslande. Oss er kunnugt umm dom þann sem vir<d>ugl(egur) herra Jon erchebiskop dæmde j Biorg(vin) umm stadamal, og að Ar(ne) biskop var skylldadur til að taka under sig allar kyrkiu eignar, huór sem þær 21 hefde adur, epter nockrum fornum ovanda edur skildögum moti biskopa villd og vilia, og heldst þesse bodskapur til þess er herra Rafn bar til Jslands oped bref vird(uglegs) h(erra) Eyreks kongs fyrer hvort efne 24

yfir $B^{3,4}$. 3 sa] sæe J . óngann B^3 . 3–4 mann—starfs] betur til fallenn að haffa þetta starff J . 4 visku B^3J . og¹] ÷ J . samþykktest] samþykkte B^3 , samþykkezt J . 5 þessa $B^{3,4}J$. 7 Nockru sydar] Eptter þetta B^3 . spurðust—tyðende] spurdest $B^{3,4}$. Holabiskop] biskup að Hólum B^3 . 8 voru] var B^4 , væri J . og²] ÷ J . herra²] Hóla J , ÷ B^3 . þennann] þenna B^4 , þann J . 8–9 þennann vetur] ÷ B^3 . 10 var¹] ÷ J . var²] er J . thil B^3 . 11 ur Rom] fra Rom J . pallium] þannig B^3J , palleum $B^{1,4}$. 12 send(!) B^4 . 13 ut] aptur vt til Rom J . erindi B^3J . 14 fiorde] þannig B^3 , iij^{di} B^4 , 4 J , fimte B^1 . 15 var vygdur] vygdist B^3 . sem] er B^3J . 17 Litlu] Nockru B^3 . Skalhóllt B^3J . breff J . 18 efne(!) B^3 . 19 kunnugt] kunnigt vorded $B^{3,4}$. sem] er B^3J . virduligr $B^{3,4}$. herra] ÷ B^3 . 20 stadamal] + so B^3J , + svo B^4 . 21 skylldadur til] ö.r. J . 22 biskupz J . 23 heldst] hellst $B^{3,4}$, hiellst J . til—herra] þar til J . Rafn] + Oddson J . thil B^3 . 24 virduligz $B^{3,4}J$. || 1 svo B^4 . 2 vier J . 3 sest B^4 . 4 heilagrar B^4 . skip-

olærder menn töku under sig og onyttu so dom og bodskap agiæts herra
 Jons erchebiskops, enn þann dom og bodskap stadfestum vær med
 3 voru brefe. Enn þeir sem a hafa settst kyrkiu eignar epter brefe og leyk 773
 manna styrk, mote h(eilagre) kyrkiu og lærðra manna skipann, þa bæte
 audmiuklega vid kyrkjuna epter dome herra biskops. Vilia nockrer og
 6 enn herda hiórtu sin mote gude og vorum bodskap, og hallda kyrkiu
 eignar mote hennar frelse þa meiga þeir rettelega bannsetiast af biskope.
 Datum Nidorosiæ proximo die ante festum sancti Vitalis, anno dominj
 9 m cc lxxx^o viii^o.

CAP *CXXXII

Enn komu fleyre bref erchebiskops efniss þetta sumar þau er Ar(na)
 12 biskope budu aptur ad heimta af leikmonnum allar kyrkiur og eignar
 þeirra, med hvorium hætte sem þeir hófdu ad komest, hvort sem þeir
 hefde feinged ad erfdum edur kaupe og kvennagiptingum edur med
 15 odrum ranglefum hattum ä h(eilagrar) kyrkiu nader og teked af hennar
 formonnum, og fallid af sialfu verkenu j bann og dreyged undann bisk-
 opum sinum alla hlydne folksens sem villu menn. So vottar | og j þeim^{252v}
 18 brefum ad virdulegur h(erra) med guds miskun Nor(egs) kongur vill þui
 sydur veria þetta mal ad hann vill jafnann betra og bæta ef nockud finst
 misfared af hanz hende, og s(eiger) ad þeir vanvirde hann mikelega er
 21 hónum kenna sin jllvirke og leyta ad drepa hann j sinne sind. Erche-
 biskops efne baud og *ad sa christennrettur være hafdur a Jslande, sem
 herra Jon erchebiskop og h(erra) Ar(ne) biskop skipudu. Ad feingnum
 24 þessum frettum eggjudu marger menn Ar(na) biskop ad hallda ei umm
 sigling sina þau *sammæle sem giór *voru a þinge og leyta fyrst ad retta

un J. 5 og] ÷ J. 6 herda] + huge sijna og J. sin] ÷ J. 7 riett liga B⁴.
 8 Dätum B⁴. Nidorosiæ] Nidrosix(!) B⁴, Nidaröse J. 8-9 Nidorosiæ—viii^o]
 1288 B³. proximo—viii^o] 1288 J. 9 m^occ^o B⁴. 11 erchebiskup J. 13 huorum
 B³. hófdu] hefdu B³, heffde J. sem] ÷ J. 14 hófdu B⁴. feingid] + þær J.
 kaupum J. og] edur B³. 15 hattum] + (seiger su pualiga magt) þa snue aptur
 (svigagreinin er með dauflu rauðu bleki og visað til athugasemdar á spássiu, sbr. inngang)
 J. heilagrar kyrkiu] á eftir nader J. og teked] edur take lausn J. 16 og¹—
 dreyged] enn þeir ed þad giora eý eru fallner i bann aff sialffu verkenu er dreyed
 haffa J. 17 svo B⁴J. 18 virduligr B^{3,4}. med—miskun] ÷ B³J. 19 þetta] +
 landz B³. jamnan B⁴. 20 seigia B³. 21 leyta] + vid J. 22 ad] þannig B^{3,4}J,
 so B¹. a Jslande] ÷ J. 23 herra¹] ÷ B⁴J. og—skipudu] skipade (ä Jslande) og herra
 Arne biskup J. herra²] ÷ B³. skipade B³. 24 frettum] briefum B⁴. 25 sam-
 mæle] þannig B³J, sannmæle B^{1,4}. voru] þannig B⁴J, var B^{1,3}. leyta—retta]

kyrkiu sína og stæde. Þar kom skiotlega Olafur Ragnr(ydar) s(on), hann ritade bref til biskops, og j þui lyste hann að herra biskop brygde ei þeim godvilía og sammæle sem hann hafde giórtt fyrer kongs monnum að fara 3 j Nor(eg), og lata kong og erchebiskop ur hóggva sagdar greyner og hætta ei ä, hvórt kongur virder það tilaleytnu vid sig er hans til laga er að aungvu hófd. Og j þessu breffe stod og so su klausa er Ol(afur) eggjade 6 Ar(na) biskop að sigla til Biorg(vinar), og bindast j fullum trunade vid Eir(ek) k(ong) og Hakon hertuga, so sem hann giórde vid Magnus kong fodur þeirra, og þa munde oll þeirra mal besta enda hafa. Herra Olafur 9 beidde og herra Arna biskop að hann akvedde hvar þeir skyllde finnast til vidur tals umm þa hlute sem ei voru enn skilader þeirra a millum. 774 Herra biskop sa að þetta var heilræde, og sa að nu mun so verda, að fyrer 12 litla bidstund feinge h(eilög) kyrkia langar næder, enn fyrer skiotræde mætte giórst langt sundur þycke, þui ritade hann að möte, og þackade fyrrnefndum Olafe heilræde og fógur ord, *kvadst þetta að hans skape 15 giora vilía, enn liet ei naudsyn til standa að þeir <fyndest> fyrer enn nordur vid skip adur þeir skyldu.

CAP *CXXXIII

18

Nu er fra Þorvalde preste að s(eigia). Hann bio sig til siglingar j Hvyt ä orlofslaust, þuiad hann rauf aull sin heyt vid biskop. Þa sende hann fyrrnefndann s(yra) Jon Ormsson til Þorv(allds) að heimta sier til handa 21 fyrrgreinda tónn, enn hann villde ei hana rakna lata. Foru þeir þa bader upp j Hierad, og deylldu umm þessa sómu tónn fyrer herra Olafe og h(erra) Rafne, og vanst það af hun för nordur til Gäsa og skylldu þeir 24 biskop og Rafn med sier hafa. For syra Jon heim j Skalh(ollt), og sagde

rietta fyrst vmm *J.* || 1 kyrkiur *B^{3,4}J.* sijnar *B⁴J.* stæde] + enn *J.* skiot-lega] + herra *J.* hann] og *J.* 1-2 hann ritade] ritandi *B³.* 2 bref] ÷ *J.* og] ÷ *B³.* þui] *b.v. síðar i linunni J.* + breffe *J.* herra] ÷ *J.* 3 hefðj *B³.* 5 hætta *B⁴.* 6 öngu *B³J.* Og] ÷ *J.* og—er] það *B³.* so] ÷ *B⁴J.* er] + herra *J.* eggjar *B³J.* 7 til Biorgvinar] ÷ *B³.* 9 þeirra mal] *ö.r. J.* bestann *J.* hafa] taka *J.* 10 og] ÷ *J.* herra Arna] ÷ *B⁴.* Arna] ÷ *B³.* skylldo *B^{3,4}J.* 11 vidtals *B⁴J.* ei voru enn] *ö.r. B⁴.* a] j *B³.* 12 so] + vera *J.* 15 fyrrnefndum] herra *J.* kvadst] þannig *B^{3,4}.* kvadust *B¹.* kuedst *J.* 16 fyndest] þannig *B^{3,4}J.* ÷ *B¹.* 19 Nu] það *B⁴.* seigia] + at *B³J.* 20 orlofslaust *B^{3,4}J.* þuiad] þui *B³.* sin heyt] *ö.r. B^{3,4}.* heyt—biskop] sære vid biskop og heyt *J.* Þa sende hann] *ö.r. J.* 21 fyrrnefndann] ÷ *B³.* 22 fyrrgreinda] fyrrnefnda *B³.* fyrrsagda *J.* ei hana] *ö.r. J.* 23 herud *B⁴.* 24 herra] ÷ *B³.* vanst] vard *J.* af] + að *B^{3,4}J.* för] + hun(!) *J.* Gäsa] skips j Eyafjord *J.* 25 biskop og Rafn] *ö.r. J.* Hrafn *B⁴.*

biskope hvar þa var komid, enn hann ritade bref til kaupmanna j Hvyt ä og fyrerbydur þeim ad flytia Þorv(alld) umm Jslands haf, fyrr en ³ kyrkiunnar hefde af hönum fie sitt, og gafu þeir aungvann gaum ad biskops ordum. For Þorv(alldur) j skip ad oloknum sinum skulldum.

CAP *CXXXIV

⁶ Herra Arne biskop reid af Skalh(ollts) stad in octava Laurentii og kom a fostukvellid j Longu hlyd. Var þar fyrer herra Olafur og herra Rafn. Geijr baud h(erra) biskope þar ad vera, *enn hann gieck til kyrkiu ⁹ og fyrer tok þar | ad vera, nema herra R(afn) fære a annann bæ. Herra^{253r} Ol(afur) bad þa ad biskop skyllde samneyta honum og fieck það med ongvum koste. Og er þeir R(afn) ridu ur garde m(ællte) hann med miklum ¹² reyde svip. Nu hefe eg iij sinnum flyed fyrer þier Ar(ne) biskop, enn það læt eg nu umm mællt ad sa þryfest alldreir er hid fiorda sinn flyr fyrer þier. Þeir ridu til annars bæar. Þessu næst attu þeir enn ad deyla ¹⁵ umm tónnena, hvörir med skylldu fara til Nor(egs). Lietu hvöru tvegge það uppe ad Eyr(eke) konge skyllde gefa. Lagdi Ol(afur) það til ad Ar(ne) biskop skyllde vid tónnenne taka og færa konge og skyllde ¹⁸ hann rada af hvörium hann þæge. Let biskop sækia tónnena og hafde med sier. Þetta sumar sigldu kaupmenn j Hvyt a og Þorv(alldur) med þeim. Og er þeir hofdu litla hryd j all hagstædum byr siglt, gieck Þor- ²¹ v(alldur) prestur til siglu og m(ællte) fyrer skipe epter sid og skorte ei mikid tungu bragd. Og er þui var loked m(ællte) hann. Nu er þui lykast ad skip skryde under mier a eina leyd, hvört sem Ar(ne) biskop gefur

Skälahollt *B*⁴. || 2 Þoruard *J*. 3 kyrkiurnar *B*^{3,4}*J*. af—sitt] feingid sitt fie ad honum *J*. og] ÷ *B*³*J*. óngan *B*³. 4 ordum] + og so *B*³, + og *J*. Þoruardur *J*. oloknum] + öllum *B*³. oloknum—skuldum] ölokinne skulldu sinne *J*. skullum(!) *B*⁴. 6 Herra] ÷ *B*^{3,4}. af—Laurentii] heýmann vr Skalahollte vm Laurentius messu skeýd *J*. Skälaholltz *B*⁴. 7 a] ÷ *B*^{3,4}*J*. fostukvellid] fóstu qvöld *B*^{3,4}, faustudags kuellid *J*. herra²] ÷ *B*³. 8 herra] ÷ *B*³*J*. 8–9 enn—vera] *tvíritað* *B*¹. 9 herra] ÷ *B*³. Herra] ÷ *B*³. 10 skyllde] villde *J*. og—það] enn það fieckst *J*. fieck] + hann *B*⁴. 11 öngum *B*³. ongvum koste] ongu mote *J*. 12 heff *J*. iij] þrisuar *B*³, þrim *J*. flyed] flyd *B*³, fljud *B*⁴, flued *J*. 13 sa] + madur *J*. er] *yfir línu í stað sem sem dregið er út* *B*¹. 14 næst] nær *B*^{3,4}*J*. 15 hvörir] huorer *B*^{3,4}. til] *á spássiu í stað klessu í linunni* *B*¹. liet *J*. hvöru] huör *B*³. hvortveggju *B*⁴. 16 Lagdi] + herra *J*. 17 Arne] ÷ *J*. vid tónnenne] *á eftir* taka *J*. 18 af] ad *J*. huörum *B*³. Let biskop] *ö.r.* *B*³. 20 j—byr] *á eftir* siglt *J*. allhægstædum *B*⁴. 20–21 Þoruardur *J*. 21 sid] sidveniu *B*³. 22 mikid] ÷ *B*³. þui] það *J*. || 1 ordlof *B*^{3,4}*J*. umm]

775 mier orlof edur ei. A þeim sama deige gieck umm vedrid og styrnde ad þeim. Þa rak upp j Hvals eyum og braut skipid, enn tyndust mikler peningar, aller hieildedust þar menn. For Þorv(alldur) prestur það haust til Vestfiarda, og var j Hollte umm veturenn og gieck ei j kyrkiu. La hönum það jlla. 3

CAP *CXXXV

6

Þetta sumar biuggust þeir til siglingar hvöru tveggju fyrer nordann land sem fyrr var getid, h(erra) Ar(ne) biskop og h(erra) Olafur, herra R(afn). Var biskop med herra Þorde a Mödru vollum ad byda byriar, og epter það a Mödruvollum j Hórgärdal og var þar med Jörunde Hola biskope til þess ad þeir letu ut hvoru tveggju jn festo sancti Egidii. Var þo herra Ar(ne) biskop a odru skipe, enn þeir h(erra) Olafur og h(erra) Rafn a audru skipe. Toku þeir herra biskop Kraku voder ute fyrer Þrand h(eims) minne næsta dag epter krossmessu. Sydann sigldu þeir til Nidaross, og var herra biskop þar umm veturinn og hafde herberge j Mariu spitala. Voru þesser menn þa med hönum, syra Ar(ne) systur son hans var kapalin hans, sa vard biskop epter hann, syra Jon Ormsson, og s(yra) Ormur Dags son. Þessu nær kom s(yra) Sighvatur af Roma med *pallium, og lögdu þeir það a herra Jörund erchebiskop Arne Stafangurs *biskop, og Eyvindur Osloar biskop jn dominica xx. Þetta haust og j þeirre somu messu vygde Jor(undur) erchibiskop er adur hafde verid biskop j Hamre Þord biskop til Grænlands, og med hönum 18 21

vpp *B*³. 2 Þa rak] *ö.r. B*^{3,4}*J.* j] ad *J.* 3 Þoruardur *J.* prestur] + þa *B*³. 5 það] + stór *B*³. 7 til—tveggju] huórtueggju til sýglingar *B*³, huórutueggju til skipz *J.* hvortveggju *B*⁴. 8 herra¹] ÷ *B*³. og] ÷ *B*^{3,4}. Olafur] + og *B*^{3,4}*J.* herra³] ÷ *B*³. 9 med herra] hia *B*³. 9–11 og—ad] þar til *B*³. 11 ad] er *B*⁴*J.* huórtueggju *B*^{3,4}. Egidii] Egidý. Marger storbændur fylgdu herra Raffne til skipz þo þeir sie hier eý neffnder so og sonur hans Sturla huorn hann sette epter til giætslu rýkia sinna med sýnum vinum og venslamonnum *J.* 12 þo herra] ÷ *B*³. herra²] ÷ *B*³. herra³] ÷ *B*³. 13 skipe] ÷ *B*³. herra] ÷ *B*³*J.* vader *J.* 14 minne] *nimmi(!) B*⁴. Sydann—þeir] sygldo so *B*³. 15 herra] ÷ *B*³. 16 spitala] spitala *J.* fyrst skrifad hospitala en ho dregid út *B*¹. þa] ÷ *B*³. hönum] biskupinum *J.* 17 hans¹] + sa *B*³, + er leiðr. *útg. 1858.* kapalan *J.* sa—hann] innan sviga *B*⁴*J.* biskop] + og *B*³. 18 og] ÷ *B*³. nær] næst *B*⁴. Sighurdur *J.* 19 pallium] þannig *B*³*J.* palleum *B*^{1,4}. 20 biskop¹] þannig *B*^{3,4}*J.* biskops *B*¹. 20–21 þetta—og] ÷ *B*³. 21 þeirre] þessare *J.* erchibiskop] erchi *b.v. yfir linu B*¹. 21–22 er—Hamre] ÷ *B*³. 22 Grænalandz *B*⁴. og—hönum] hanz medhialparar voru herra *J.* 22–167,1 og—biskop²] i vidurvist Arna biskupz og Þorsteins biskups *B*³. || 1 Skala-

Ar(ne) Skalh(ollts) biskop, og Þorstein⟨n⟩ biskop af Hamre. Þesse var hinn næste drottins dagur epter festum beati Dyonisii, enn erche biskop
 3 kom heim adur næsta drottens dag fyrer Michaelis messu. Bradliga tokst tal med h(erra) erche biskope og Ar(na) biskope og þegar þeir giördust malkuner, tok hann hónum blydlega, enn talde þo a hann|umm þad^{253v}
 6 hann hefde vered mikilste slior, er hann hefde ei bann settann Rafn, og adra kyrkiu rans menn j sinu biskops dæme, sagde vera mikla skómm ad þola slykt, þar sem einge þorde a mote Holabiskope, og hann riede
 9 þar nu frials lega ollum kyrkium, ad þui sem honum var flutt. Enn Ar(ne) biskop s(eiger) ad ei gieck þesse flutningur a fyrer alþydu a Jslande). Erchebiskop villde ei ódrú trua umm þetta ad opröfudu enn ⁷⁷⁶
 12 sógn Holabiskops, þo var hann margur vid Ar(na) biskop og friettenn af Jslande.

CAP *CXXXVI

15 Þetta sama haust for herra Rafn til Biorg(vinar) og drö fram sin mäl epter megne. S(yra) Jon Hollt var og þar, og attust þeir opt vid hardar deylr. Herra Ol(afur) *Ragnrydar son fylgde hónum miög, og let þo vel i
 18 orde til Ar(na) biskops, enn jlla til Jons og kende honum mikil völdd umm sundurþycke þeirra. Þetta haust var *Gaute i Tolgu lagdur med knyfe til bana. Þad vann h(erra) Hallvardur af Hordu og villde hafa lagid
 21 annan mann. Nockru sydar tok Jsakur son Gauta Hallvard ur Svittuns kyrkiu og liet hals höggva. Fyrer þad vard hann utlægur. Þennann vetur andadest Lodenn leppur og Grimur abote af Jons kyrkiu. Þennan vetur

holltz B⁴. Skalhollts biskop] aff Skalhollte J. og] + herra J. 1-3 Þesse—
 messu] ÷ B³. 2 Dyonisi B⁴J. 3 Michaelis] Michials B⁴, Michaelz J. 4
 herra] þeim B³, ÷ B⁴J. og¹] + herra J. og²] ÷ J. giördust] vrdu J. 5
 þad] þann hlut er B^{3,4}, þann hlut ad J. 6 vered—er] miog slior verid ad J.
 settann] + herra J. og] edur J. 8 ried B⁴. 9 nu] ÷ B³. sem] ÷ J.
 10 sagdi J. gieck] geinge J. 11 opröfudu] opfudu(!) (*skipt milli lina*) B⁴, +
 mäle J. 12 og friettenn] j friettum B³. 15 herra] ÷ B³. Biorgvinar] + og fann
 Eýrek kong tok hann honum vel talade hann vid kongenn vmm þesse stadamal J.
 16 epter] + frekasta J. megne] + og mikelle aluóru J. 17 Ragnrydar] þannig B⁴,
 Ragne B¹, R.J. Ragnrydar son] ÷ B³. hónum] herra Raffne J. og] enn J.
 18-19 umm sundurþycke] til sundurþyckis B³. 19 Gaute] *leiðrétt af útg.*, Gautur
 B^{1,3,4}J, herra Gauti *leiðr. útg. 1858.* ij aff J. 20 og] hann J. hafa lagid] ö.r. B^{3,4}J.
 21 Jsaak J. Hallvard] *skrifad* Hallvardur, ur-band *dregid út* B¹. 21-22 Hallvard—
 kyrkiu] vr Suthuns kyrckiu herra Halluard J. 21 Svijthuns B^{3,4}. 22 þenna B⁴J.
 23 andadest] + herra J. þenna B^{3,4}J. || 1 herra¹] ÷ B³J. herra²] ÷ B^{3,4}.

stefnde h(erra) Jor(undur) erchebiskop h(erra) R(afne) O(dds) syne a sinn fund af openn berum sókum, og ejnkannlega fyrer það ad hann var samþykkiande burtreksturs h(erra) Jons erchebiskops, og bad hann ³ koma til sættar og yfer botar. Ar(ne) biskop giörde honum og stefnu til sin ad taka umm bot fyrer þau sin afbrot er honum heyrdu til, og for R(afn) huoruga stefnuna, og leid so til fostu. Nockru sydar ritade h(erra) ⁶ erchebiskop og Ar(ne) biskop til Narfa biskops hvor umm synar saker þær sem a R(afne) stodu, og med rade erchebiskops bodade hinn same Narfe Biorg(vinar) biskop nýnefndann R(afn) bannsettann umm fyrrsögd ⁹ sakfelle, og j þui banne stod R(afn) langa stund. Villdu menn þaðan af eckj samneyta honum, utann nockrer jslendsker menn. Hann keypte þa ad enskum klerk þeim sem Vilh(ialmur) het med xiiij^c vadmala ad ¹² hallda male hans til laga. Liet þesse klerkur sem hann appellerade til pava þessum somu malum og undann erchebiskope, og vard hans appelleran onyt. Kom og eckj varan framm. Nær midföstu reyð erche bisk- ¹⁵ op sudur umm Dofrafiöll ad giöra visitationem j aull sin biskops ryke, og er hann kom aptur til Nidar öss bannsette hann a kross messu dag þann mann er Jon het og var Brynjolfs s(on) fyrer burtrekstur h(erra) ¹⁸ Jons erchebiskops. Ei miklu sydar for Ar(ne) biskop til Biorg(vinar) og kom þar ad uppstigningardeige. Hafde Ey(rekur) kongr latid þetta vor utbioda leidangre. Var það ord ä hann ætlade til Skotlands, enn sumer ²¹ ⁷⁷⁷ hugdu hann fara munde til Danmerkur. Voru þa skipenn lögd ut j Floru vogu. For Ar(ne) biskop þangad ad bidia hann ad gefa sier orlof til Jslands, enn hann veitte honum það blydlega, for hann þa afftur til ²⁴ muklifiss. Og er R(afn) O(dds) son vard þessa var, herder hann ad ^{254r} Audunne hesta korn, ad hann fæe það | af konge ad hann kalle aptur

Odds syne] ÷ B³. 2 fyrer það] ÷ J. ad] er B^{3,4}J. 3 vard J. herra] ÷ B^{3,4}J. 4 sættar J. 4-5 stefnu—sin] bod med steffnu J. 5 heyrdu til] ö.r. B³. for] + herra J. 6 so] svo B⁴J, + framm J. herra] ÷ B^{3,4}J. 7 til] + Nafe(?) en dregið út B¹. 8 a] + herra J. hinn] ÷ B^{3,4}. 9 Biorgvinar] ÷ B³. Biorgvinar biskop] biskup aff Biorguin J. nýnefndann] ný vísad inn af spássiu í stað fyrr í linunni sem dregið er undir B¹, + herra J, ÷ B³. 10 sakferli B⁴J. Rafn langa] hann nockra J. 11 utann] nema J. 12 ad¹] aff J. sem] er B³. xiiij^c] xiiij^c B⁴. 13 male hans] ö.r. B³. 14 somu] ÷ B³. og¹] ÷ B³. 15 eckj] ej B³, eý þui J. 16 Doffra fiall J. sin] á eftir ryke B^{3,4}J. 18 og var] ÷ B³. brottrekstur B⁴. herra] ÷ B³J. 19 Eige J. 20 latid] á eftir vor B⁴J. 21 leidängur B⁴J. ä] + ad B^{3,4}J. 22 hugdu] + ad J. fara munde] ö.r. J. mundu B⁴. Voru] var B³. 23 voga J. ad—ad] og bad konginn J. ad²] ÷ B⁴. ad²—orlof] ordlofz B³. orlof] ordlof B⁴, leýffe vt J. 25 munklifis B⁴J. Og] Enn J. er] + herra J.

ordlofed Ar(na) biskops fyrer þad er þeir voru osatter, og mal þesse voru eckj tolud til enda. Audun fieck þetta af kongenum. Hann kemur
³ nu skiott til biskops, og s(eiger) honum ad einge er kostur annar, enn sækia til Vykur austur epter kongenum, og skal hann ei til Jslands fara fyrre enn þeir R(afn) hafa lycktað mal sin. Biskope lykar nu illa er
⁶ aptur var teked orlofed. Tekur hann þad til rads ad hann sender til herra Run(olfs) abota s(yra) Jon Orms(son) og s(yra) Orm Dagson, med þeim bodskap sem þau bref syna er þeir fluttu med sier til Jslands.
⁹ Tok h(erra) Ru(nolfur) abote þeim vel. H(erra) abote s(agde) og þeim þad sem þar hafde giörst adur umm veturenn ad s(yra) Þorv(alldur) hefde sigldt j olofe og hefde med sier alla peninga sina, enn goldded ei
¹² kyrkiunum þad sem Ar(ne) biskop kvad ä, enn vered j Hollte umm veturenn, og hafft vid hönd sier manns konu þä sem Valgerdur h(et) og var Gunnarsd(otter) og feinged þar af mikla öfrægd, og profadest
¹⁵ a hann ad hann hefde fleyrum kyrkium rangt giörtt, enn fyrre er greint enn suckad j sumum stodum Roma skatte j Vestfiordum, so ad eckj hefde fyrer komed, og hann kvadst ritad hafa til Nor(egs) frammferder
¹⁸ hans, so ad þar mætte rett af honum giöra. Hann s(agde) og ad slyka vidvaran, hefde hann giörtt stada monnum og odrum ovinum kyrkiunnar, sem h(erra) biskop var vanur mote paschum.

21 CAP *CXXXVII

Þar epter lietu þeir verda *sied a bodskap erchebiskops og Ar(na) biskops, og var fyrst epter kvediu sending *jnt ord Ar(na) biskops, þau er

Odds son] ÷ *B*³*J*. verdur *J*. þessa] þess *B*³*J*. 26 kallade *J*. || 1 þesse] þeirra *J*.
 2 eckj—til] eý vttólud *J*. 3 einge er] einginn sie nu *B*³. 4 til Vykur] á eftir austur *J*. skal hann] ö.r. *B*^{3,4}*J*. 5 fyrre] fyrr *B*⁴*J*, skrifad fyrⁱ *B*³. 6 ordlofid *B*^{3,4}*J*. Tekur—þad] Enn tekur þad þo *J*. til rads] rad *B*³. 7 herra] ÷ *B*³*J*. Rwner *J*.
 8 þeim] þann *B*³. sem] er *J*. 9 herra Runolfur] ÷ *B*³. Runer *J*. abote¹] ÷ *B*⁴. Herra—sagde] seiger *B*³. 9–10 og—veturenn] þeim og huad vmm veturinn hafde giorst *J*. 10 adur] ÷ *B*³. 10–12 ad—enn] um útför og aptur rextur sijra Þorvalldz, og öluhtar skulldir hans, hafi *B*⁴. 10 Þoruardur *J*. 11 hefde¹] hafde *J*. oleyffe *J*. hefde²] hafdj *B*³*J*. peninga sinal ö.r. *B*³. enn] og *B*³. 13 hafft] hafi *B*⁴. 14 og¹—Gunnarsdotter] ÷ *B*³. 15 hann²] ÷ *B*³. rangt] + til *J*. enn—greint] ÷ *B*³. fyrr *B*⁴*J*. er greint] ö.r. *J*. 16 enn] og *J*. sucktað(!) *B*³. 17 hafdi *B*⁴*J*. komed] komist *J*. kuad *J*. framm ferdi *B*³. 18 svo *B*⁴. mätte *J*. seiger *B*³. 18–19 slyka—monnum] hann heffde giort stada monnum slyka viduaran *J*. 20 vanur] + ad giora *J*. 22 sied a] þannig *J*, sieda *B*^{1,3,4}. 23 fyrst epter] þad mest *B*³. jnt] þannig *B*^{3,4}*J*, þannig leiðrétt útg.1858, jat *B*¹. || 1 erche]

hann sagde erche biskope allann tilgang a stada malum a Jslande og huorsu nu var hvóriu male komed. Þar var talad j þeim brefum, er s(yra) Jon færde h(erra) *abota, huorsu langt þeir voru fra rettind-³ unum villter, er kyrkiur helldu utan skipan biskopanna, og ad skomm væri j ad þola hegningar laust slykar ohæfur. Effter það var tiad ad hann baud ad allar kyrkiur og eigner þeirra være aptur heimtar under⁶ Skalah(ollts) biskop. Þar epter var ritad, ad erchebiskop kallar Ar(na) biskop loglegann domanda allra afbrota j sinu biskops ryke og aller⁷⁷⁸ hans under menn skylldu, a hans dome standa umm fyrr sagdar saker. ⁹ Effter það stod su klausa ad erchebiskop kvadst hafa spurt Eyr(ek) kong, hvórt R(afn) hefde epter hans brefum, og bodskap teked kyrkiurnar sem þeir fluttu, enn hann s(eiger) so ad þeir snua brefum hans epter¹² sinum vilia. Þar epter var vitne borid ad það privilegium gaf sialfur gud forstiorum kyrkiunar ad þeir enn aungver leikmenn eiga lóg ad s(eigia), og so doma ad dæma yfer andlegum hlutum. Enn j biskops¹⁵ brefe stod su klausa, ad Ar(ne) biskop baud herra Run(olfe) abota ad stefna utann það sumar h(erra) Erlende sterka, og taka lausn af h(erra) *Jór(unde) erchebiskop af þui banne sem hann fiell j þa er h(erra) Jon¹⁸ erchebiskop var af Nor(ege) *rekenn. Herra ab(ote) giorde þetta. *Erlendur brä og skiott vid, og for til skips j Eyaf(irde) og siglde þar og kom til Þrandh(eims) og feck lausn sem sagt mun verda. Nock(r)u sydar reyð²¹ h(erra) ab(ote) heiman af Skalah(ollte), og hitte h(erra) biskop j Horna- f(yrde) in festo Matthei Evangel(istæ). Hóf hann med það sina för ad hann^{254v} *skodade umm kyrkna fie hvar þorrid hefde. For hann | stundum epter²⁴

ritað ejrn, síðan dregið út og leiðrétt á spássiu B¹. 2 er] at B³. 3 herra] tvíritað, hið fyrra dregið út B¹, ÷ B⁴. herra abota] honum B³, ábóta leiðr. C. abota] leiðr. af útg., Arna biskope B^{1,4}J. 3–4 ríettindum B³J. 4 hielldi B³. skipun B⁴J. 5 j] ÷ J. hegninga B^{3,4}J. 6 ad] b.v. yfir línu B¹. 7 Skálholts B³J. 8 domara J. 9 fyrnefndar B³. 10 kuedst J. 11 kong] + huórt en dregið út með raudkritt J. hvórt] + herra J. brefum—bodskap] bode edur breffum J. 12 sagde J. suo B^{3,4}J. 14 eygu B^{3,4}J. 15 suo J. j] + Ārna B⁴J. 16 baud] býður J. herra] ÷ B³J. 17 herra¹] ÷ B³J. Ellendi B³. og] ad hann J. taki B⁴J. herra²] ÷ B³. 18 Jórunde] breytt úr Jone m.a.h. B¹. erchebiskop] erckibiskupi B⁴J, skrifað biskupe í línunni en erche biskupi er skrifað á spássiu B³. er herra] ÷ J. herra] ÷ B³. 19 af—rekenn] rekenn aff Norge J. rekenn] þannig B⁴, tekenn B^{1,3}. Herra] ÷ B³. 19–20 Erlendur] þannig B⁴J, Ellendr B³, Erlende B¹. 20 Eyja fiqrd B⁴. 20–21 j Þrandheim B³. 22 herra¹] ÷ B³. heiman] ÷ B³. af] vr J. Skálholts B³J. hitte herra] fann Hola J. herra²] ÷ B³. 23 in—Evangelistæ] ÷ B³. það] þui J. 24 skodade] þannig B^{3,4}J, skorade B¹. hvar] huort J.

maldögum, enn stundum epter *sógn presta. Allar ogefnar kyrkiur
 kallade hann j erchebiskops valde og baud prestum ad lata skra nofn
 3 sin til erchebiskops og nafn þeirrar kyrkiu, sem þeir beyddest, og hiet
 þeim þar til sinum fluttninge. Biskop reid vid x^a mann. J Gunnars
 h(ollte) hof Run(olfur) ab(ote) sin erinde þuiad þar var prestum samann
 6 stefnt og let lesa bref J(orundar) erchebiskops og Ar(na) biskops og
 beidde Halfdanar syne til sækia, enn þeir villdu med óngu mote ad
 borde ganga. Þar voru og upplesenn þau erche b(iskops) bref er Hóla-
 9 biskop skyllidudu til þessarar ferdar og vottudu ad hann mætte þetta
 giora jafn frammlega sem sialfr erchebiskop, þott hann hefde tilkomid.
 H(erra) Sighvatur veitte lidsinne h(erra) Runolfe abota iafnann er kyrkna
 12 mal voru kiærd.

CAP *CXXXVIII

Laugardagenn effter Michaels messu reyð hann j Skalah(ollt). Hann
 15 acktade effter umm eigner stadarens, og let asannast ad minne være
 þurdur ä, enn honum hefde flutt vered og kvadst hugad hafa. Voru þa ty-
 under nær cc hundrada og xl^c, enn landaleigur nær c hundrada. Reid
 18 hann þann fimta dag j Arnarbæle og var þar fogur veytsla, þar bio h(erra)
 Þorvardur. Þar sættest Sturla Sæmundar s(on), og attust þeir h(erra)
 biskop og Þorvardur godann hlut ad. Herra Snorre hinn dygre gieck 779
 21 til sættar j Hvamme j Dólum, og sor eyd. A Stadar hole sættest og
 Þorgrimur af Stad Thomas *Snartar s(on) med svornum eydum sem
 hiner. Tok h(erra) biskop þar til vitne af h(erra) abota umm þad sem Skal-
 24 h(ollts) biskope heyrde til. J Hiardar h(ollte) *j Dólum letu þeir sveria

þuerrad J. hann] ÷ B^{3,4}J. || 1 sógn] þannig B^{3,4}J, saungum(?) B¹. 2 lata] ÷ B³. 3 nafn—kyrkiu] nófn þeirra kyrkna B³, þeirrar kyrkiu nofn J. sem] er J. beyddust J. 4–5 J—hollte] i Gunnarshollt (tilheyrir fyrri málsgr.) B⁴. 5 Runolfur] Rwner J, ÷ B³. eyrindi B^{3,4}. þuiad] þui B³. 6 Jorundar] Jons B³. 7 Hal- danar B³J. til] b.v. yfir linu J, + ad B⁴. ongvo B⁴. 8–9 Holabiskop skyllidudu] skýllidudu Jórund Hóla biskup J. 9 þessarar] þeirrar B³. mätte B^{3,4}J. 10 framarliga B⁴J. 11 Sighvatur] + Haldanar son J. herra Runolfe] þa B³. Rwner J. jamnan B⁴. 14 effter] fyrer J. reyð] kom B^{3,4}J. hann] Hóla biskup J, leiðr.: herra Jórundr útg.1858. Skálholt B³. 15 achadi(!) B⁴. 16 ä] + ordenn J. og] + hann B^{3,4}J. kuedst J. 17 cc] ij^c B³J. xl^c] x^c B⁴, xl hundrud J. landz leygur B⁴. c] j^c B³J. 18 veysla J. 19 Þorvardur] + Þorarinsson J. attu J. herra] ÷ B³. 21 sor] svór B⁴. 22 Stad] + og J. Snartar son] þannig B⁴, Suarrarson B³, Suartarson J, Snarr. s. B¹. suòrdum B^{3,4}J. 23 herra¹] ÷ B³. biskop] Jórundur J. herra²] ÷ B³. 23–24 Skäla-

eyda ad *Drumbbiörn sa er þann stad hafde hallded mote rade Ar(na) biskops hefde a efstu stundum beidst sættar og viliad þad til vinna sem biskop villde og andadest j þui, og var grafenn j kyrkiu garde j forbode 3 saker ofrykiss herra R(afns). Effter þad var hann uppgrafenn, og leyste herra abote hann, enn h(erra) biskop hreinsade gardenn, fyrer þa sök ad þesse bein hófdu þar grafen vered. Enn ab(ote) spurde þa ad skilnade, 6 hvors honum þætte mest áfatt j syslu Ar(na) biskops, enn hann s(agde) ad erchebiskop munde hann ei helldur fyrer annat eiga sokum ad svara, enn þar sem *þorred hefdu kyrkiu eigner. Þadan snere h(erra) biskop 9 til Hrutaf(iardar). Flaug þad fra ordum hans, ad far mundu kyrkiur verda rett gefnar j syslu Ar(na) biskops fyrer tima saker. H(erra) ab(ote) snere þa til Reykia h(ollts) og kom þar til mots vid hann Stadar Brand- 12 ur og sor eyd, epter þad var hann leystur. Aller þesser satu ä kyrkiu eignum þann vetur enn geingu af umm vored. Ur Reikia h(ollte) snerre h(erra) abote heim j Skalh(ollt) oc sat þar umm vaturenn. 15

CAP *CXXXIX

Nu er ad s(eigia) fra Ar(na) biskope. Þa er hann hafde senda fyrrnefnda presta Jon og Orm til Jslands med þann erchebiskops bodskap, 18

hollts *B*⁴. 24 j] þannig *B*^{3,4}*J*, og *B*¹. || 1 Drumbbiörn] þannig *B*^{3,4}, Arnbiörn *B*¹, Biörn Dugfusson *J*. sa er] sem *B*³. 2 hafde *J*. effstum *J*. beidst] beitt *B*^{3,4}*J*. viliad] vilia *J*. 4 ofrýks *B*³. herra] ÷ *B*³. 5 herra¹] ÷ *B*³. herra²] ÷ *B*³. 6 ad¹] er *B*³. grafen vered] leigid *B*³. Enn] Herra *B*⁴*J*, ÷ *B*³. 7 mest] ÷ *B*³*J*. seiger *B*³. 8 erchibiskupi *B*^{3,4}*J*. helldur] ÷ *J*. sokum] á eftir svara *J*. 9 þorred] þannig *B*^{3,4}, þuerrad *J*, óviss lesh. (þorud?) *B*¹. hófdu *B*⁴. kyrkna *B*³. herra] + Jórundur Hola *J*, ÷ *B*³. 10 fra] aff *J*. 10–11 ad—saker] skrifad með stærra letri og aths. á spásstu: lysing Jórundar biskupz *J*. 10 far] fáar *J*. munde *B*³*J*. 11 verda] ÷ *J*. 12 þa] ÷ *B*³. til¹—hollts] j Reýkiahollt *J*. 13 var hann] ö.r. *B*^{3,4}. 14 þann vetur] ÷ *J*. vored] + (fyrer hrædslu saker banfæringana og magt biskupanna meir enn fyrer riettinde er þeir nádu ey ad hallda skýldógum sinna forfedra er kyrckiur stýftudu þegar lated kristnadist og stadid hafde vðast vmm stýktid til daga Arna biskupz. Og herra Raffn hiellt æ fastliga, enn su andliga vörn var bann bann og forbod, og ad pauenn mætti þessu skicka epter sinne magt og sem kristnennar hóffud, smydudu nýann kristen riett æ dogum Jons erchebiskupz enn kolludu oueniu þann gamla skilmala bændanna ad þeir skilldu ad erfðum ganga þött þeir være heylogum eignader ad aullu edur halfu og med þessu og þuilyku mote vrdu bændur afflata og lata biskupa ráda epter sinne villd og vilia og pápýskre magtt) dregið er undir klausu þessa og er hún með rauðu bleki *J*. Ur—hollte] þadann *B*³. Reýkhollte *J*. snerj *B*^{3,4}*J*. 15 herra] ÷ *B*^{3,4}. abote] + og *B*³*J*. Skálahollt *B*⁴. 17 fra] af *B*⁴. 18 þann erche-

sem hann hafde sier ætlad framm ad bera ad feingnu orlofe, gieck hann
a eina tvituga sessu. Sigldu þeir sudur med lande og fundu ei kong fyrr
³ enn j Ekur eyum,|fyrer Jons messu baptista. A þessare stundu hafde^{255r}
erchebiskop leystann R(afn) O(dds) son j Tunsberge ad fyrerfaranda
eyde löglegum. J *Ekureyum krafde s(yra) Jon Holtt, ad hiaveranda
⁶ biskope fyrer Jor(unde) erchebiskope a herra R(afn) ad hann hefde
fared med flock manna ad taka kyrkiu hans. Enn hann s(agde) so. Ei
tok eg frænde kyrkiu þina, enn vel þotte mier það, þott hun være tekenn,
⁹ og eg kann þar so mikid af ad seigia, ad eingenn kyrkia hefde tekenn
verid a Jslande nema eg villda. Þa mæ(llte) erchebiskop. Heyre þier nu
ad hann jätar sig foryngia hafa verid fyrer þui er kyrkiurnar være teknar,
¹² og liet skrä þessa hans vidgöngu þegar j stad. Marger lofudu hvörsu
vel hann gieck vid. Ar(ne) biskop bad sier orlofs, og þui ad hann ⁷⁸⁰
fieck ei gieck hann j skip kongs og fylgde honum sydann til Danmerkur.

15 CAP *CXL

Jn octava apostolorum Petri et Pauli siglde kongurenn ollum hernum
j Eyrar sund, og sömu natt epter siglde Kolbeirn Kettu hriggur, og
¹⁸ drucknudu þar af xvj tyger manna. Umm morgunenn epter let kongurenn
brenna Luseyre, og siglde sydann j Refs hala diup og la þar nær v vikur
umm ackere. Ol(afs) messu aptann tok erchebiskop og adrer biskopar
²¹ ad fara heim med skip sin. Ar(ne) biskop fieck sier þa bät lytenn og

biskops] fyr sagdan *B*³. || 1 sem—orlofe] ÷ *B*³. ordlofi *B*⁴*J*. 2 tvitugsessu
B^{3,4}*J*. Sigldu þeir] og sigldu *J*. kongenn *J*. 3 Ekreykium *J*. 4 leystann] ÷
herra *J*. Odds son] ÷ *B*³. fyrir farandi *B*⁴*J*. 5 Ekureyum] þannig *B*^{3,4}*J*,
Greyum *B*¹. hia verandi *B*³. 6 fyrer] + herra *J*. erckibiskup *B*⁴. a] breytt
úr at *B*³. 7 Enn—so] ÷ *J*. seigir *B*³. suo *B*^{3,4}. 8 það] ÷ *J*. þott] þo *B*³,
þö ad *B*⁴. 8–9 hun—ad¹] tekenn være og það kann eg þier *J*. 9 svo *B*⁴. 9–10
tekenn verid] ö.r. *J*. 10 a] vt æ *J*. nema—villda] eff eg heffde eý viliad, enn mier
þycker þeir skýldagar eiga ad standa er þeir gómlu giordu er kyrckiur stýftudu epter
heýdne sem var ad þær skylldu ad erfdum ganga, enn huor skýllde hallda prest
epter vilia og til tólu, so sem leinge gieckst vid sydann, Ja allt til daga Jons erckebiskupz
þar til þeir lærdu smýdudu sier annat háttalag med tilhialp pauanz og erckebiskupzenz
bændum þar æ lande til störs affdrättar og skada *J*. jeg *B*³. 11 hafa verid] ö.r. *J*.
er] ad *B*⁴. kyrckiur *J*. være] voru *J*. 12 stad] ÷ þa voru þeir og sætter herra
biskup Arne og herra Raffn *J*. 13 orlofs] fyrst ritad ordlofs en d dregid út *B*¹.
ad] ÷ *B*³. 14 gieck] foor *B*^{3,4}*J*. skip] + til *J*. 16 Jn octava] Nott *J*. octuva
*B*⁴. et] St. *B*⁴, og *J*. kongurenn] + med *J*. hernum] + og *J*. 17 nött *B*^{3,4}*J*.
hriggur] hér mun vanta e-ð í textann. 18 af] fyrer *B*^{3,4}*J*, leidr.: firir útg.1858. xvj
tyger] sextýer *J*. kongurenn] + aff *J*. 19 Luseyre] Lusseýre *J*, Helsingjaeyri

prestur hans med honum fyrrnefndur Ar(ne) frænde hans er sydan var biskop og ætlade til erchebiskops. Kongurenn hafde adur sentt Guttorm Gydu son og nockra menn med honum og taka Ar(na b(iskope) 3 orlof af erchebiskope, ad hann fære med honum umm sumarid. Og j þui er biskop kom j batenn og prestur tok ad röa hleyptu þeir h(er)ra Gutth(ormur) skutunne uppa batenn, so ad driugum hvolfde, og gripu 6 þa bada og drögu j skutuna, og seigia þau erchebiskops ord, ad biskop munde verda med konge ad fara er hann fieck ei orlofid og likade Ar(na) biskope þad stor illa. 9

CAP *CXLI

Þetta sumar let konguren vyda taka strandhögg. Sydann þad för j villde Ar(ne) biskop einkis matar neyta þess brauds og sm(iors) nema 12 þad er heiman kom af Nor(eige). Epter Ol(afs) messu ritade Eyr(ekur) Dana k(ongur) til Nor(egs) <kongs> og hertugans og so Ar(na) biskops, og kiærdu sig er þeir brædur hielldu greifa *Jacob og þa fleyre sem hann 15 kallar fodur bana syna, enn heriade a ryke hans. Bad hann herra Arna leggja þad rad ä med Eyr(eke) konge ad hann giæfe upp greifann og liete af strydeni. Epter þad sende E(yrekur) Nor(egs) kongr h(erra) biskop 18 og Biarna ur Giska og fleyre herra menn upp j Kaupmanna hofn til vidtals og skildust þeir so ad aungre sætt vard ä komed med þeim. Nær Laurent messu siglde kongr öllum hernum sudur umm *Maun 21 j Greninga sund. Þa gieck upp Nor(egs) her og brende eyna *Falstur. Epter *þad la Eyr(ekur) k(ongur) umm Nya hus. Fieck hann þar mikenn

leidrétt útg. 1858. v] fimm *B*⁴*J.* 21 heim med] *ö.r.* (*skammst. h̄m*) *B*³. || 1–2 er—biskop] ÷ *B*^{3,4}. 3 son] ÷ *B*⁴. menn] + adra *J.* 4 ordlof *B*^{3,4}*J.* 6 Guttormur *J.* svo *B*⁴*J.* hvolfde] hueldj *B*³, huelffde *J.* 7 seigia] sögdu *J.* erckibiskupi *B*⁴. 8 ordlofid *B*^{3,4}*J.* 11 Sydann—j] j Danmörk j þessare för og *J.* 12 einkis] eingiss *B*⁴, einskis þess *J.* þess—og] huörke braudz nie *J.* 13 þad] þess *B*³. er heiman] sem *J.* Noreige] + og þad þeir höffdu heymann *J.* Olafs messu] þad *J.* 14 Dana] ÷ *B*³. kongs] þannig *B*^{3,4}*J.* ÷ *B*¹. og hertugans] hertogans *B*³. og²—biskops] ÷ *J.* so] svo *B*⁴, *b.v. yfir linu* *B*¹. 15 kiærði *B*⁴*J.* Jacob] þannig *B*^{3,4}*J.* Jall *B*¹. 16 kallade *J.* enn] og þar med *J.* heriudu *J.* ryke hans] *ö.r.* *J.* hann herra] Dana kongur *J.* Arna] + biskup *B*^{3,4}*J.* + lid *en dregið út* *B*¹. 17 ä med] ÷ *J.* upp greifann] *ö.r.* *J.* 18 Eyrekur] ÷ *J.* 19 Gýtka *J.* upp j] til *J.* Kaupinnhafn *B*⁴*J.* 20 skýldu *J.* suo *B*^{3,4}. aungre—vard] eckj vard sätum *J.* 21 Laurent] Laurentis *B*³, Laurenti *B*⁴, Laurentius *J.* Maun] þannig *B*⁴*J.* Manu *B*³, Mann *B*¹. 22 Grenninga *B*^{3,4}. þa] þar *J.* brende] + vpp *B*^{3,4}, + aff *J.* Falstur] þannig *B*^{3,4}*J.* Flastur *B*¹. 23 þad] þannig *B*^{3,4}*J.* þa *B*¹. Eyrekur] ÷ *J.*

mannskada og margt lid vard sárt. Herra R(afn) O(dds) son tok j vanda þa daga sem hann gieck upp ad taka blessan af Ar(na) biskope. 3 Þetta bar so til eirn dag ad hann gade þess ei, og er R(afne) kom j hug 781 veniu bragd sitt, þa er hann var a leid komenn m(ællte) hann vid fóru nauta sina. Leigest hefur mier nockud j minne veniu. Eg gade ei ad taka 6 blessann af biskope. | Þrensker menn foru þa med hónum og seigia. Enn^{255v} meigu þier snua aptur so ad þier missid ei blessunar. R(afn) s(eiger) þa. Giórest ferd sem ma, ei mun eg aptur snua ad sinne. Þann dag satu þeir 9 nær husinu. Og er minst varde kom madur kallande. H(erra) Rafn s(eiger) hann kom til kongs og bitt sar manna. Hann stod upp skiotlega. Þeir sem j husenu voru heyrdur herra mann nefndann, og sa þann mann 12 er upp stod j audkendum bunade. Skutu þeir ad honum sem i dryfu sæe. Kom ein or j handleggenn j musina aunnur j baked, þridia j figurenn minsta. Grerru þau ij sa<r> skiott sem hann fieck fyrre, enn blastur hliop 15 j figurenn, og batnade eckj þad sumar. A Mariu messu dag leystest Eyrekur <ur> Greninga sunde og allur herenn og sigldu under Fion <umm kvöldded>. Umm morgunenn epter tok k<o>ngurenn tal vid hertogann 18 br(odur) sinn og Ar(na) biskop og rad sitt. Var kongur mióg sier eirn a þyckiu þviad hann villde stryda ä Eyr(ek) Dana kong og freysta hvórsu fære enn flester voru a möte og villdu fara heim til Nor(egs) og var þad 21 rads tekid ad herenn siglde nordur umm dagenn under *Sams ey. Umm morgunenn epter siglde margt skipa orlofs <laust> allt til Nor(egs). Kong-

umm] + eina festung er þa var kallad J. || 1 margt lid] *á eftir* vard J. Herra] ÷ B³. tok] + þad J. 2 blessun B³. 3 Þetta] þad J. suo J. ei] eckj B³. er] suo sem herra J. Rafne] honum B³. 5 mier] nú B⁴. nockud] + epter J. gade] giætti B⁴, gæda J. 6 blessun B³. þrensker J. seigia] mælltu suo J. 7 meige B³J. svo B⁴J. ad] ÷ J. blessunar] blessanar B⁴, + biskupz. Herra J. seiger] mællte J. 8 aptur snua] *á eftir* sinne J. 9 nær] + husþiú (huspreyiu ?) *en dregið út* B¹. 10 seiger hann] ÷ J. bind B⁴. 11 heyrdur] + þa B³. säu J. 12 er] sem J. sæe] sæge B³. 13 or] ørenn J. musina] *sbr. spásstugr.* 13–14 figurenn minsta] *ö.r.* B³. 14 Grerru] gero B^{3,4}, grýru J. ij sar] tuo särenn J. fyrr B⁴J. hliop] kom B⁴. 15 batnade] grýre J. eckj] ey J. Märiu B⁴. 15–16 Eyrekur] kongurenn J, + kongr B^{3,4}. 16 ur] þannig B^{3,4}J, ÷ B¹. Greninga] Grenninga B^{3,4}J. sygldi B³J. Fion] Fýn J. 16–17 umm kvöldded] þannig B^{3,4}J (kuellded J), ÷ B¹. 17 epter] ÷ J. kongr B³. hertugann B^{3,4}J. 18 brodur sinn] ÷ J. sitt] + (hertugenn var broder hanz) J. 18–19 kongur—þyckiu] kongurenn sier miog einþyckiur J. 18 a] j B³. 19 þui B³. 20 voru] + þar J. a] ÷ B³. til Noregs] j Noreg B³. þad] + til J. 21 Sams] þannig B^{3,4}J, Gams B¹. 22 ordlofs B^{3,4}J. laust] þannig B^{3,4}J, ÷ B¹. 22–176,1

ur leyste og þá mikinn þorra flotans, og siglde heim a leyd til Tunsbergs,
 med hinum bestu byrium og kom þar fyrer Barthol(omei) messu. J
 þessare ferd þolde Ar(ne) biskop mikla neyd j vista fange og fieck mikenn ³
 skyrbiug j munne, so hann hafde *jaxle færre heim enn heimann. Þo
 batnade honum þann tima er hann kom til Nor(egs). Ad sydare Mariu
 messu baud hertogenn kongi br(odur) sinum og Arna biskope jnn til ⁶
 Osloar, og veitte hann þar ä fyrrgreindre hatyd fagra veitslu. Effter
 það snerre kongurenn, og med honum Ar(ne) biskop afftur til Tunsbergs.
 Þar spurdu þeir tydinde af Jslande. Kom þaðann Gnuður prestur og ⁹
 tok Ar(ne) biskop hann til sin. Gieck þá h(erra) R(afn) optliga til Ar(na)
 biskops, og toludu umm fretter af Jslande. Hond hans su sem skotid hafde
 j fingurenn komid, tok þá ad skialfa og visnade. ¹²

CAP *CXLII

Nær vetur nottum ried Eyr(ekur) k(ongur) ad fara pilgrims ferd, til
 hins helga Olafs j Nidar öse, og Ar(ne) biskop skyllde fara med honum. ¹⁵
⁷⁸² Hann beiddest þá og til ad h(erra) Rafn fære nordur med þeim, ad þá
 være tolud stada mäl fyrer konge og erchebiskope, og annat það sem
 var þeirra j millum. Herra Rafn kiærði krankleik sinn og mest sydann ¹⁸
 umm það litla sär sem hann hefde a minsta fingre, þui þá tok bæde ad
 visna hondenn og handleggurenn upp fra. Ar(na) biskope þotte þetta
 seinkan og undandrattur hans ad koma til doms umm sogd kyrkna mäl. ²¹
 Giordest það þo af ad R(afn) for hvorge, enn kongr og biskop foru til
 Osloar og biuggust þaðann. Hofu þeir kongren og hert(ogenn) og

kongrinn *B^{3,4}J.* || 1 og þa] *ö.r. B³J.* 2 bestum *B⁴.* byrium] + og komu(!) *J.*
 komu *B³.* Bartholomeus *J.* 3 þolde] + herra *J.* naud *J.* 4 munnen *J.*
 so] + ad *B^{3,4}J.* jaxle færre] *þannig B^{3,4}J.* jaxla færre *B¹.* Þo] enn þa *B³,* þá *B⁴.*
 5 er] ÷ *B³.* 6 hertogenn kongi] hertuginn konginum *B^{3,4}J.* og—biskope] *á*
eftir 7 Osloar *J.* 7 fyrrgreindre] þeirre *B³.* veýslu *J.* 8 snerj *B^{3,4}J.* afftur]
 ÷ *B³.* Tunbergis *B³.* 9 þar] þa *B³.* 10 herra] ÷ *B³.* Rafn] + Odds son *B³.* 11
 toludu] + margt til samans og *J.* 11–12 sem—komid] er j fingurinn var skotinn *B³.*
 14 riedi *B⁴.* Eyrekur kongur] kongurenn það aff *J.* 15 helga] heýlaga *J.* Olafs]
ritað út á innri spássú *B¹,* + kongs *J.* Nidarös *J.* skyllde] + og *J.* 16 herra] ÷
B³. nordur—þeim] og med þeim nordur *J.* 17 tolud] talad vm *J.* annat
 það] *ö.r. B³.* 17–18 það—þeirra] fleýra er þeirra för *J.* 18 Herra] ÷ *B³.* Rafn]
 + affsakade sig og *J.* kranck leýka *J.* sydann] ÷ *J.* 19 haffde *J.* a] j
 sijnum *J.* minsta fingre] fyngrinum *B³.* þviad *B⁴J.* 20 þetta] *b.v. yfir línu B¹.*
 22 það þo] *ö.r. B^{3,4}.* ad] + herra *J.* huergj *B³.* foru] + jnn *B^{3,4}J.* 23
 hertuginn *B^{3,4}J.* og³] + herra *B⁴.* || 1 a] þaðan *J.* 2 gangvara *B³.* 2–3

Ar(ne) biskop ferd sina a Simons messu dag og gaf Eyvindur biskop Ar(na) biskope godan gangara þann sem hann reyð nordur. Þa er hann
³ kom ä *Ringis akur var fyrer Jon Brynjolfsson, sa er bannsettur hafde verid krossmessu dag af h(erra) erchebiskope sem fyrre er greint. Hafde Jon þar fyrer buid veitslu. | Hertogenn var ute j litille stofu med sina^{256r}
⁶ menn. Þennan aptan þa er h(erra) Eyr(ekur) k(ongur) hafde teked handlaugar og Ar(ne) biskop sat til annarar handar kongenum, enn Jon hinn bannsette var ætlad ad til annarar handar mundi sitia, sem þeir höfdu
⁹ seted litla stund talade Ar(ne) biskop til kongsins. Eg bid ydur ad þier latid Jon eckj innematast hia ydur ella mun eg ut ganga og matast annar stadar. Kongr rodnade miög vid þesse ord og bad Jon fara i burt frä
¹² bordenu og matast anar stadar. Mattu þa aller sia ad þesse biskop hafde ei hiera hiarta þar sem hann þorde ad borde sialfs kongs, effterdæme sins vyxlu fodurs, þess er ei villde jnne vera ad brullaups veitslu
¹⁵ Eyr(eks) kongs nema Hallkell Ogmundar son er hann hafde banne yferlyst, æte annarstadar. Jon gieck og þegar ut sem hónum var boded, og undrudust þetta marger kongs menn. Þadann ridu þeir nordur ä
¹⁸ leyð til Þrand heims og komu til Nidar öss a Marteins messu dag. Var herra <erche>biskop þar fyrer og giörde processionem j mote þeim. Slika stund sem þeir brædur voru j Nidar öse, var Ar(ne) biskop a kongs
²¹ koste, og hafde stofu til svefns j kongs garde. Voru þa hia hónum Jon Holtt, og syra Gudmundur Hallsson. Þenna tima vard s(yra) Jon vys af syra Gudm(unde) ad erchebiskop hefde gefed honum Oddastad
²⁴ adur hann för af Vykenne. Syra Jon seiger þetta þegar Ar(na) biskope, epter þad spurde hann syra Gudmund hvort þad være satt, enn hann gieck vid ad so være. Biskop giörde sig miög þungann vid þetta og
²⁷ eirn dag geingu þeir bader til erchebiskops j svefnstofu hans. Var þar

hann kom] þeir komu *B^{3,4}J.* 3 Ringis] þannig *B^{3,4}J.* Ring *B¹.* var] + þar *B^{3,4}J.* 4 fyrr *B^{3,4}J.* 5 fyrer] + til *J.* veýslu *J.* Hertuginn *B^{3,4}J.* ute] ÷ *B³J.* med sina] og hanz *J.* 6 þennan] þenna *B^{3,4}J.* herra] ÷ *B³.* 6-7 handlaugar *J.* 7 kongj *B³.* 8 ætlad ad] ætladur *B³.* til—sitia] sitia munde til annarar *J.* mundi sitia] honum *B³.* 9 kongsins] + Herra *J.* Jeg *B³.* 10 eckj] hier ey *J.* ella—eg] edur eg mun *J.* ieg *B³.* 11-12 Kongr—stadar] ÷ *B⁴.* 11 i] *b.v. síðar í linunni B¹.* i burt] ÷ *J.* 11-12 frä bordenu] ÷ *B³.* 14 vyxlu] gamla herra *J.* brullups *B³.* 16 og] ÷ *B³.* sem] er *B³.* 18 dag] ÷ *B³.* 19 herra] ÷ *B³.* erchebiskop] *leiðrétt af útg.,* biskop *B^{1,3,4}J.* 20 voru] + möte þeim *B³.* 21 Voru] var *J.* 22 þenna] j þenna *J.* 23 hefde gefed] hafde lient *J.* 24 sagde *J.* 25 hann¹—Gudmund] biskupinn *J.* satt] suo *J.* enn hann] syra Gudmundur *J.* 26 suo *B^{3,4}J.* þungann] reyðdann *J.* 27 til erchebiskops] fyrer

12

783 hia syra Ar(ne) kapalin hans er sydan vard biskop. Ar(ne) biskop spurde ercebiskop, hvort hann hefde gefed Oddastad adur hann for af Vykenne, þann sem adur hefde hann gefed Grime Holmsteins syne, enn fyrr umm 3
sokt af leikmonnum. Ercebiskop seiger þetta satt vera enn lietst ei vita ad þesse stadur var adur gefenn, og seiger ad giöfenn var laus fyrer þessa skinseme. Mislykade erche biskop vid s(yra) Gudmund umm 6
þenna flutning. Þo liet hann Ar(na) biskop gefa honum Breydabolstad, og taka af sier vitne til þess sem vera atte epter nyum lögum.

CAP *CXLIII

9

Nu er þar til mals ad taka næst giördum Ar(na) biskops, er Run(olfur) ab(ote) j Vere skilde vid herra Jor(und) Holabiskop, og sat heima j Skalah(ollte) þad sem epter var vetrar. Hann giörde herra Lopti iij 12
aminningar og bannade honum ad Nichol(as) messu jnngöngu h(eil- agrar) kyrkiu, enn ad jöllum frá þui ad heyra tyder. In dominica lætare attu þeir fund og baud Loptur ei framar enn ganga af stad, enn hinn 15
settest a sem biskop hafde skipad. Olafur Arnes son hafde heytid ad ganga ad fardogum af stad og rauf heytid ad fardögum. Ketels syner stodu og þar j þui. Giörde h(erra) abote þessum hvoru tveggium iij log- 18
legar aminningar. Lietu Hytdæler stadenn af hende effter fardaga og toku lausn jn nativitate Iohannis baptistæ. Þann sama dag bodade h(erra) 256v
abote Olaf Arnesson bannsettann fyrer ny sagda sök, stod hann j þui 21
vmm stunder.

ercebiskup *J.* svefn-] ÷ *J.* || 1 kapelan *B⁴J.* er—biskop] innan *sviga J.* ÷ *B³.* sydar *J.* 2 gefed] + honum *B³.* adur—Vykenne] syra Gudmunde *J.* 3 þann—hann] er hann heffde adur *J.* hafdj *B^{3,4}.* Grime] Ormj *B³.* 4 seiger þetta] sagde þad *J.* liest *B⁴J.* 5 vita] vitad haffa *J.* var¹—gefenn] heffde audrum adur gefenn vered *J.* seiger] sagde *J.* var²] være *J.* 6 erchibiskepe *B^{3,4}J.* 7 hann Arna] Arne *B³.* 8 vitne] výtenn *J.* epter] ÷ *J.* 10 næst giördum] sem næst skýldumst vier vid vm giorder *J.* næst—biskops] ÷ *B⁴.* er Runolfur] þegar hanz vmmbodz madur herra Rwner *J.* 11 j Vere] ÷ *B⁴.* herra] ÷ *B⁴.* Holabiskop] biskup *B³.* heima] ÷ *J.* 12 Skälholhti *B³J.* þad—vetrar] þann vetur *J.* sem] ÷ *B³.* iij] þriar *J.* 13 jnngang *B³.* 14 heyra] *vísad inn af spássiu, í linunni er skammst. h. en dregid út B¹.* In] og til *J.* 15 þeir] + þa *J.* eij] eckj *B^{3,4}.* eckert *J.* stadnum *J.* 16 Arnes] Arna *J.* heytid] loffad *J.* 17 ad¹—fardögum²] aff stad ad næstu fardaugum enn hann rauff heýted þa fardagar komu og sat kýrr *J.* 18 þar—þui] j sama forbode *J.* þui] + sama forboði *leidr. útg. 1858.* herra] + Rwner *J.* huörtueggium *B³.* iij] þriar *B³.* 18–19 iij—aminningar] þriar äminningar lógligar, vmm syder kom suo (vegna onada) *J.* 19 af hende] á *efrir fardaga J.* 20 nativitate] natale *J.* 21 Arnason *J.* 22 stunder] stund *B^{3,4}J.*

CAP *CXLIV

A þui hauste sem Rafn var eftir krankur j Tunsberge, for Erlendur
 3 sterke ad stefnu Ar(na) biskops, nordur til *Þrand h(eims) ä fund Jor-
 (undar) erchebiskops, og var þa af honum leystur fyrst af þui banne sem
 hann fiell j vid burt rekstur vird(uglegs) herra Jons erchebiskops, og af
 6 þui sem hier felde hann a sig a Jslande seigande lóg umm kyrkna
 vardveitslur ad fyrer faranda þeim eyde ad standa a kyrkiunnar dome
 umm öll þesse mal. Þui nær var það og það er fyrrnefndur herra *Arne
 9 hiellt eirn dag stefnu vid herra Erlend og vid Grim prestz son, *er hafde
 herra R(afns) umm bod *umm stada mäl. Var a þessare stefnu Eyr(ekur)
 k(ongur) Hakon hert(oge) Jór(undur) erchebiskop. Enn þuj ad herra
 12 erchebiskope var okunnugra stada mal a Jslande enn herra Ar(na)
 biskope, og herra Erlendur var fyrr leystur enn hann kiæmi til Nidar
 oss bar hann saker a Erlend, er hann seiger það lóg ad herra R(afn)
 15 gaf under leikmanna valld nefndar kyrkiur j Skala h(ollts) biskops
 dæme, og so umm það hann sette sig fremstann med h(erra) R(afne) 784
 ad briota nidur kyrkiunar lóg, og þeir tæke under sinn döm umm for-
 18 ræde a *kyrkium og tyundum og dæmdu þær undan biskopslegu vallde,
 og það er þeir giördu kaup umm kyrkiur j nockrum stodum, og so umm
 það er Erlendur sagdest logmadur skipadur so yfer christnum riette sem
 21 yfer lands lógum, og þar med fleyre adrar saker. Enn þui ad h(erra)

2 A—hauste] Þat haust B³. sem] + herra J. for] + herra B⁴J. Ellendur B³.
 3 ad] a J. Þrand] þannig B^{3,4}J, Þrans B¹. 4 þa] þar B⁴. honum] ÷ J. fyrst]
 ÷ J. 5 virduleg] virduligz B³, ÷ B⁴. virduleggs herra] ÷ J. 5–7 og—
 þeim] hann var eirn aff þeim er það og felde a sig hier ä lande af þuj hann sagde
 lóg vmm kyrckna mäl eirnenn ad leýkmenn ættu þær ad vardueýta mote christenriette
 vard hann ad loffa þui med J. 7 farandi B⁴. 8 og—Arne] ad herra Arne biskup
 J. það²] þar B⁴. herra] ÷ B³. Arne] þannig leiðrétt C, Rafn B⁴, R. B^{1,3}. 9
 stefnu] ÷ J. herra] ÷ B^{3,4}J. Ellend B³. vid²] ÷ J. prestz son] prest B⁴.
 er]þannig leiðr. útg. 1858, og B^{1,3,4}J. 10 herra—bod] vmm bod herra Raffns J. umm²]
 þannig B^{3,4}J, og B¹. 10–11 Eyrekur kongur] þannig B^{3,4}J, Eyreks kongs B¹, +
 og B^{3,4}. 11 hertoge] hertuge B^{3,4}J, + og B⁴J. ad] ÷ B³. 12 var okunnugra]
 voru okunnug J. okunnugra] ökunnara vm B^{3,4}. herra] ÷ B^{3,4}. 13 herra]
 ÷ B³. Ellendr B³. 14 hann¹] biskup J, + þær B^{3,4}J. a] + herra J. Ellend
 B³. 14–16 er—umm] ad hann og herra Raffn seigia það lóg ad kyrckur j Skal-
 holltz biskupz dæme eige ad vera vnder leýkmanna vallde. Önnur sók var J. 14
 herra] ÷ B³. 15 Skalhollts B³. 16 suo B^{3,4}. það] + at B^{3,4}J. 17 sinn] sig J.
 18 kyrkium og] þannig B^{3,4}J, kyrkiu B¹. og²] ÷ B^{3,4}. þær] þeir B^{3,4}. biskup-
 ligu B^{3,4}J. 19 giördu] skrifad giögördu en gið¹ dregið út B³. kyrkiur—nockrum]
 nockrar kyrckur j sumum J. og²—umm] Ein sók var og J. 20 er] + herra J.

Erlendur og hans kumpan feingu ei af sakad sig umm nysagdar saker, og kolludust ei ad sinne ollum gógnum fram meige koma, enn væntu fulltings af herra R(afne) ef honum batnade, syndest ollum þeim sem 3 vid voru stadder leikmanna framm ferd þui ohreyrne, sem *hun var fleyrum skinsómum monnum kunnare. Stefnde og herra Jor(undur) erche biskop, herra Erlende effter komande sumar a sinn fund fyrer 6 hina fyrre Mariu messu ad hallda sinn eyd, og ad standa a hans *dome fyrer burtrekstur herra Jons erchebiskops og aull sin afbrot.

CAP *CXLV

9

A þessu sama hauste sem herra Eyr(ekur) kongur hafde hafid pila-grimsferd af Oslo a Simons messu dag og rided til hins helga Olafs k(ongs) j Þrand heim, la h(erra) R(afn) siukr j Tunsberge og matte ei 12 fylgia sinum herra, saker sins fingurs sárs, sem fyrr greiner. Leyd so fram til allra heilagra messu ad minkande megne hans, og umm syder lagdest hann j reckiu. Og þa er herra Rafn var miog hættur, komu til 15 hans skynsamer menn bidiande hann ad <hann> giörde sitt testamentum, og reiknade sig umm þau kyrkna mal, sem hann hefde j stadid ut a Jslande, enn hann seiger a þessa leyd. Ei veit eg ogiör enn þier, hvörsu 18 þesse mal vita vid, enn leinge er kostur umm þau ad tala. Hafa menn það fyrer satt ad hann vænte sier leingre lifdaga enn rauner bar ä. Epter Marteins messu minkade mal hans og grejningar vit, og geingu þa ad 21 honum viner hans so mælande. Þuiad ver vitum þig ei j þessum heime munu sia þinn herra Eyrek kong, villdum ver giarnann það flytia honum, so sem vyst til framm kvæmdar er þu beyder hann a sydustum dögum 24

Ellendr *B*³. svo *B*⁴*J*. christinn *B*⁴. 21 og] ÷ *J*. med] + voru og *J*. þui ad] þeir *B*^{3,4}. || 1 Ellendr *B*³. compan *B*^{3,4}. kumpan—sig] medfijlgjarar gætu sig eý afsakad *J*. 2 fram meige] mega framm *J*. meige] meiga *B*^{3,4}, *b.v.* á *ytri spássiu* *B*¹. væntu] + sier *J*. 3 fulltyngis *B*³. herra] ÷ *B*³. ollum] + edur velflestum *J*. 4 leikmanna—ohreyrne] (einkum þeim lærdu) leykmannanna framferde þui ohreyrna *J*. hun] þannig *B*^{3,4}*J*, hann *B*¹. vard *J*. 5 kunnare] + vm þesse stadamäl *J*. Jorundur] Jón *B*⁴. 6 Ellendj *B*³. 7 Märiu *B*⁴. dome] þannig *B*^{3,4}*J*, ovine *B*¹. 8 brottrekstur *B*⁴. 11 helga] heilaga *B*³*J*. 13 fijingur *B*⁴*J*. svo *B*⁴*J*. 14 minkade *B*^{3,4}*J*. megne] megn *B*³, meigenn *J*. 15 er] ÷ *B*³. 16 hann²] þannig *B*⁴*J*, ÷ *B*^{1,3}. giörde] giora *B*³. 17 kirkiu *B*⁴. hafdj *B*³*J*. 18 seiger] suarade og sagde *J*. Eige *J*. hvörsu] huornenn *J*. 19 mal vita] stadamäl vükia *J*. 20 bar ä] banna(!) *J*. 22 svo *B*⁴*J*. þuj *B*³. 23 munu] *b.v.* *yfir linu* *B*¹. munu sia] tala vid *J*. giarnann það] það giarna *J*. 24 svo *B*⁴. vyst] + er *J*. fraquæmdar *B*⁴. 24–181,1 a—vilia] giöra þinn

giora þinn vilia umm þa|hlute er þier þyker mestu varda. Hann nam ord^{257r}
 þeirra og leyt til þeirra med tár stocknum augum, so sem synande
³ alvóru hiartans og hrutu þá þesse ord af hans munne, Sturla Sturla. Virdu
 menn so sem hann munde bidia ein kanlegast fyrer Sturlu, *syne sinum,
 og *syne Jons Peturssonar og Hallkotlu, enn þviad su beidsla þotte
⁶ skynsamleg, þa er hun sógd Eyr(eke) konge, giorde hann nockra þeirra ⁷⁸⁵
 manna sinn skutul svein og herra. Effter þesse ord framm sógd, lifde
 h(erra) R(afn) litla hryd og þo so sem med einum samann undann
⁹ drætte, og saladest a Ceciliu messu dag, var utferd hans gier epter lands-
 vana sem umm ryka menn. Komu þesse tydinde miklu sydar vetrar
 til Nidar oss, og veitte Arne biskop honum þa fagur lega bæn mote
¹² mórgum meingiördum ei olykt þeim Ambrosio, er fyrer þeim monnum
 bad epter daudann er hans mot stodu menn voru j lifenu. Andreas messu
 dag foru þeir burt af Þrandh(eime) brædurner, herra Eyrek(ur) k(ongur)
¹⁵ og Hakon hertuge med sinu foruneyte og sudur til Biorg(vinar). Herra
 Jor(undur) erchebiskop baud þa Ar(na) biskope blydlega ä sinn kost,
 er hann þann vetur med honum og framm a sumared til þess er hönum
¹⁸ komu peningar.

CAP *CXLVI

Þetta sumar sende Ar(ne) biskop Gnuþ prest Halla son til Jslands
²¹ med þeim brefum sem voru umm skripter stada manna og doma hatt[ur

vilia ä sydustum dögum þijnum *J*. 24 sydustu *B*³, sijdurstum *B*⁴. dögum] +
 þijnum *J*. || 1 er] sem *B*^{3,4}. mestu] hellst *B*³, mest vm *J*, virðist breytt úr miklu
*B*¹. 2 stocknum] soknum *B*³. svo *B*⁴. 3 Sturle Sturle *J*. vörto *J*. 4
 menn] + þad *J*. svo *B*⁴. munde] villdj *B*³, + vilia *B*⁴. bidia] ÷ *J*. einkan-
 liga *B*³, + vilia bidia *J*. Sturlu—sinum] syne sýnum Sturla *J*. syne sinum]
breytt af útg., sonar sonum *B*^{1,3,4} (+ sijnum *B*⁴). 5 syne] þannig *J*, sonum *B*^{1,3,4}.
 og Hallkotlu] Sturla er þar var þa hia honum *J*. þui *B*³. 6 hann] + sydar *B*^{3,4}*J*.
 6-7 nockra—manna] nockru þenna mann *B*⁴. nockra—svein] þessa menn sijna skutul
 sueyna *J*, *textinn mun vera afbakadur*. 7 manna—svein] menn sýna skutul sueina *B*³.
 8 litla] nockra *J*, *yfir linu i stad* nockra sem dregid er út *B*¹. 8-9 og—saladest] eckert
 talande vtan til salu hialpar sier, hann andadest *J*. 8 þo so] svo þo *B*⁴. 9 dag] +
 og haffde hann þa fimm vetur vmm sextugt *J*. vtför *J*. giör *B*^{3,4}*J*. 9-10 lands-
 vana sem] landsinz vana og norskum sid *J*. 10 tydinde] + fyrer Arna biskup *J*.
 10-11 vetrar—oss] ä vetrenum *J*. 11 Arne biskop] hann *J*. 11-13 fagur—lifenu]
 margar fagurligar bæner epter daudann *J*. 12 þeim¹] ÷ *B*⁴. 13 Andres *B*³*J*.
 14-15 dag—hertuge] ferdudust þeir brædurner kongurenn og hertugenn burt aff Þrand-
 heýme *J*. 14 brott *B*⁴. brædurner, herra] ÷ *B*⁴. 16 kost] + og *J*. 17 og—er]
 þar til leýd ä sumar og *J*. 18 peningar] + aff Jslande *J*. 21 var *J*. og] ÷ *J*.

sa, er hann] hafde componerat og vid rad Jor(undar) erchebiskops, [syra Sighvats landa] og Oblauds meistara. Kom þad skiped sem hann var ä [j Eyafiord] flutte hann þau j Skalahollt til virdulegs herra Run- 3 (olfs) [abota hann leit] ä þenna bodskap. Stod þar j andlat herra R(afns) og þau tydinde sem j Nor(eige) hofdu giörst so og sem *adur var sagt skripter stada manna og domar yfer malum þeirra sem til handa hófdu 6 geinged og til sættar. Þau voru og sum bref sem vottudu þa sem sialfer felldu a sig þa menn sem ei villdu ganga til löglegra sætta fyrer *peremtorium diem þann sem j brefenu vottade. Næsta dag fyrer hina fyrre 9 Ol(afs) messu komu þesse bref j Skalah(ollt). Sydar nockud hof Run(olfur) abote ferd sina til fiarda. Var skip komed fyrer sunnann, og ä þui Erlendur Ol(afs) son, hafde hann eckj beded stefnu bods Jör(undar) erche 12 biskops. Fundust þeir herra abote j Stafh(ollte) og giördu medsier nockra samning, þadann for herra abote vestur j fiördu. Kom Eyrekur Mardar son til hans a Reykia nes og Þorgrimur a Stad, og toku slikar skripter 15 sem vird(uglegur) herra Ar(ne) biskop hafde ritad. Flester aller stada menn þeir sem herra abote fann j þessare ferd geingu under skripter þær. Abote for aptur umm Helgafell, og utann umm Myrar og so til Feriu- 18 786 backa. Tokst þa annad sinn tal med þeim h(erra) Erl(ende) og horfde

hattur] *héðan er svolitil fjögurra lina eyða í B¹, virðist líkt eftir gati í forriti, fyllt skv. B⁴.* || 2 syra Sighvats] Sigurdar J. skiped] skipt(!) B⁴. 3 Eyafiord] + og J. þau] brefenn J. Skälhollt B³. virduligz B^{3,4}. 3-4 Runer J. 4 þenna J. 5 hofdu giörst] *skrifad* giörst hofdu *en röð breytt B¹. svo B⁴. so—sagt*] þotte vinum og naungum og stada mónnum mikill skade ad herra Raffne er hann var allur j Noreige ädur þau stada mäl voru til lýcta leidd, þad var og i þeim breffum Arna biskupz vm J. adur] *skr. adurur B¹. var] er B³.* 6 manna] + sem til sættar hóffdu geingid J. 6-7 sem—sættar] ÷ J. 7 þa] þann B^{3,4}. 7-8 þa—menn] bann þad er þeir menn felldu æ sig J. 8 sig] + ä B^{3,4}. lögligrar sattar J. 8-9 peremtorium] *leidrét af útg., percautatorum B¹, percantatorum B³, leidr.: percunctatorium C. peremtorium diem] átekinn dag B⁴. peremtorium—þann] þann ä kuedenn dag J. 9 brefenu] briefunum B^{3,4}. vottade] stod J. 9-10 hina—messu] *fyrst skrifad* Olafs messu hina fyrre *en röð breytt B¹, Olaffz messu fíjrre J. 10 Skälhollt B³J. Sydar nockud] lýtlu sýdar J. 10-11 Rwner J. 11 sina] + vestur J. þui] + herra J. 12 Erlendur] Ellendr B³, + lögmenn J. bods] boda J, + herra B³. erche] *b.v. yfir línu B¹. 13 Stafahollti B⁴. nockra] nöckurn B^{3,4}J (ritad ofan i annad orð ólæsilegt B⁴). 14 vestur—fiördu] til Vestfiarda J. 15 og¹—Stad] ÷ J. toku] tok J. skripter] + aff herra abota J. 16 virdulegur] ÷ B^{3,4}J. herra] ÷ B⁴J. 17 þeir] ÷ B³. herra] ÷ B^{3,4}. skripter þær] *ö.r. J. 18 utann umm] suo vt æ J. og so] sýdan J. suo B^{3,4}. 18-19 Feriubacka] + og B³. 19 Ellende B³. og] ÷ B^{3,4}. || 1 allt] all B^{3,4}J. suo B^{3,4}.****

allt þverlega af beggia hende, so ad þeir skildust ösatter. Stod Erlendur þann vetr j forbode, þviad hann syniade skripter ad taka og enn vard
³ fleyra til missættis. Olafur Arnsson hafde þetta sumar fregnad andlat herra R(afns). Vard hann þar fyrer skelfdur, og geck af stad ad Laurentii messu [og] kom til mots vid abota ad Mariu messu j Skalah(ollt) og
⁶ var leystur ad fyrerfaranda eyde. |Veitte gudleg millde þessum forstiora^{257v} christnennar mikid fullting herra Ar(na) biskope, er utann lands dyckta-
 ade röksemder. Herra abote liet og ei dvyna adgönguna ad allur mugur
⁹ leikmanna vard sinn munn fyrer honum ad byrgia.

A þessu sumre for sijra *Þorualldur i skip ad nyu, j oleýffe herra *Run-
 olfs abota. Hafde hann næsta vetur þæ atferd sem ädur er fra sagt,
¹² enn hanz sigling tokst ey betur enn suo ad þeir lietu skiped vid Færeýar
 enn toku aller land. J þessare ferd fiell honum til hörmuligt til felle ad
 þar ädur var hann fyrer saker frænda og frammkuæmdar og mikilla
¹⁵ menta øruggur äsoknar madur ouina gudz kristne medan hann hiellt
 trunad vid sinn herra var hann grýpenn af ohreýnum anda suo hardliga
 ad til heýlagrar Magnus kyrckiu leiddu hann fyrer naudsijn x menn jnn
¹⁸ j somu kyrckiu. Og er hann kom jnn ad dýrunum vard sæ hlutur er otrul-
 ligur mætte þykia eff ey vitad være þann grun æ sem helge Magnus
 patron sómu kyrckiu pýndist fyrir ecke og vard ey forgefens Kristz
²¹ pýslaruottur. Nu sem þeir komu med þenann mann i kyrckiuna vard hann
 so linur i vitleýse ad hann fiell sem daudur nidur i höndum þeim og þau
 bein sem ädur voru stjrk æ mote natturu vrdu nu blaut og breýsklig
²⁴ mote allri natturu suo hann loffade liffanda gud, jomfru Mariu og
 Magnus patron. Þeir voru nockrer sem tóludu so hiegomliga vmm þetta
 og sógdu tileffned vera aff sterkre drýckiu og þad heffde hanz vitleýse
²⁷ óllad. Enn til proffunar ad illt er satt, vitiade þetta mein hann epter
 þad hann kom j Noreg ä fund herra Eyrekz kongz. Voru og þeir menn

so ad] og *J.* þeir skildust] *ö.r. J.* Ellendr *B*³. 2 þviad] þuj *B*³*J.* syniade]
 villde onguar *J.* ad] ÷ *J.* 3 missættis] + medal þeirra *J.* Arnason *J.* hafde—
 fregnad] fregnade þetta sumar *J.* 4 fyrer] vid *J.* ad] ÷ *J.* 4–5 Laurentii]
 Laurent *B*³, Laurentius *B*⁴*J.* 5 og¹] *torlæsilegt, undir viðgerðarlappa B*¹. ad] til *J.*
 Skálhollt *B*³*J.* 6 fyrir farandi *B*⁴*J.* þessum] + manne *B*^{3,4}*J.* 7 mikid fullting]
 med fulltinge *J.* biskupz *J.* 8 röksemder] rögsemdir *B*^{3,4}, slýka röksemd *J.*
 dvyna] ÷ *J.* adgönguna] atgönguna *J.* + so *B*³. 8–9 mugur leikmanna] almug-
 enn *J.* 9 fyrer honum] ÷ *B*^{3,4}*J.* byrgia] *hér lýkur B*^{1,3,4}. 10 Þorualldur] *skr.*
 Þoruardur *J.* 10–11 Runolfs] *skr.* Rwner *J.*

er það sinnudu að þá er hann tok að asaka sinn herra fyrer Eyreke konge kemur aptur hid sama tilfelle. Geymdu hanz þá fyrst Islensker³ menn og sijdan noræner. Var þá heýttur sierdeýlis bakstur og bunded vid hóffud honum. Enn það hialpade ecke og andadist hann i þessare hórning. Þann vetur annann var Arne biskup øruggur i Norege að⁶ þui sinne.

NAFNASKRÁ SÖGUNNAR

Stafsetning nafnanna er hér samræmd að nútíðarhætti. Tekin eru með því nær öll nöfn í orðamun, ef þau koma ekki fyrir í megintexta á sömu síðu, þar með taldar ýmsar ritvillur (n = neðanmálgrein, þ. e. orðamunur).

- Achab, konungur í Ísrael (d. 853 f. Kr.) 151.
Aðalbrandur Helgason, prestur (d. 1286) 48–50, 54, 154.
Aðalbricht (réttara: Aðalbrandur) Helgason 50n.
Adrianus IV. páfi (átt er við Adrianus V., d. 1276) 46.
Agata Helgadóttir, abbadís í Kirkjubæ (d. 1342) 4.
Agnesarmessa (21. jan.) 46.
Alexander III. Skotakonungur (d. 1286) 85, 136.
Álfheiður Egilsdóttir frá Reykholti 38.
Álfur Erlingsson, jarl í Noregi (d. 1290) 136, 150.
Álftanes á Suðurnesjum 147.
Alleifur Klængsson 82.
Álöf, sjá Ólöf.
Ambrósíus, dýrlingur (d. 397) 18, 181.
Andrés, biskup í Osló (d. 1287) 41, 70, 93, 129, 136, 140, 150.
Andrés Egilsson frá Reykholti 38.
Andrés Magnússon, prestur 6, 73.
Andrés plyttur Pálsson, herra í Noregi (d. 1281) 94.
Andrésarmessa (30. nóv.) 181.
Antiochus IV. Epiphanes Sýrlandskonungur (d. 164 f. Kr.) 151.
Aragon, hérað á Spáni 129.
Arnarbæli í Ölfusi 171.
Arnarfjörður 140, 142n.
Arnbjörn (réttara: Björn Dufgusson) 172n.
Arnfríður Bjarnadóttir 73.
Arngrímur Teitsson 82.
Árni, biskup í Stafangri (d. 1303) 70, 94, 166.
Árni bróðir 65.
Árni Helgason, biskup í Skálholti (d. 1320) 4, 166, 174, 178.
Árni Jónsson í Skipaholti 41.
Árni prestur 149.
Árni Þorláksson, biskup í Skálholti (d. 1298) 3–14, 15n, 16–23, 24n, 25–40, 42–7, 49–51, 55–7, 59–76, 80–1, 88, 91, 93–5, 98, 100, 103, 109, 111, 117n, 120, 122, 125–8, 130–3, 134n, 137, 139–44, 147–51, 157–79, 181–4.
Ás, óvist hvar 72.
Ás í Fellum á Héraði 102.
Ásar (í Skaftártungu?) 82.
Ásbjörg Þorlákadóttir í Skál 3–4, 44, 72.
Ásgarður í Dölum 144.
Ásgeir (réttara: Ásgrímur) Þorsteinsson 82n, 84n, 103n.
Ásgrímur Þorsteinsson, herra (d. 1285) 71–5, 82–4, 87–92, 95–6, 98, 103–4, 107, 111, 112n, 117–22, 149.
Askatin, biskup í Björgvin (d. 1277) 41, 55.

- Ásleifur (réttara: Alleifur) Klængsson 82n.
 Ásmundur á Vilbogarstöðum 51.
 Ásta Klængsdóttir, kona Ívars Hólms 4.
 Auðbjörn Sæmundarson, sjá Björn Sæmundarson.
 Auðsholtsmýri í Biskupstungum 121.
 Auðunn (réttara: Andrés plyttur) 94n.
 Auðunn hestakorn, herra í Noregi (d. 1302) 29, 85, 94, 168–9.
 Auðunn kollur, sendimaður Árna biskups 63, 65.
 Augustínus kirkjufaðir (d. 430) 19.
 Austfirðingafjórðungur 16, 17.
 Austfirðingar 16.
 Austfirðir 17, 49–50, 71, 102–3, 155, 157.
 Austfirðir (réttara: Vestfirðir) 154n.
- Babilonia 71.
 Bárður (réttara: Börkur) Ormsson 73n.
 Bari (Bár), borg á Ítalíu 68.
 Bartholomeusmessa (24. ágúst) 49, 67, 70, 176.
 Baugstaðir í Flóa 72–3, 90–1, 103.
 Bausti, sjá Þórarinn.
 Bern (= Verona á Ítalíu) 152.
 Bjarni (Erlingsson?) úr Gizka í Noregi (d. 1313) 116, 174.
 Bjarni Finnsson, faðir Finns í Selvogi 4.
 Bjarni Helgason, prestur í Görðum (d. 1306) 4, 130, 133, 147.
 Bjarni kanziler, herra í Noregi 94.
 Björgvin, borg í Noregi 28–9, 34–5, 41–2, 47, 55, 57–8, 67, 70, 79, 85, 92, 116, 162, 164, 167–8, 181.
 Björn Dufgusson drumbur í Hjarðarholti (á lífi 1284) 102, 172.
 Björn (réttara: Bjarni) Finnsson 4n.
 Björn Sæmundarson í Odda (d. 1285) 21, 32, 130.
 Björn Þorsteinsson í Hruna 74–5.
 Bononia (Bologna), borg á Ítalíu 139.
 Borgarfjörður 37, 88, 114, 147, 156.
 Borghildur Eyjólfsdóttir, kona Lofts Helgasonar 72.
 Bótólfsmessa (17. júní) 117.
 Brandur Andrésson í Skógum (d. 1273) 25, 36.
 Brandur Guðmundarson á Staðarstað 102, 172.
 Brandur Jónsson, ábóti, síðar Hólabiskup (d. 1264) 5–9.
 Brautarholt á Kjalarnesi 96, 98, 102–3, 105–6, 109–11, 119, 134, 159.
 Breiðabólstaður í Fljótshlíð 101, 178.
 Breiðabólstaður á Reykjanesi 154.
 Breiðabólstaður í Steingrímsfirði, sjá Staður í Steingrímsfirði.
 Breiðifjörður 88.
 Brigiðarmessa (1. febr.) 121.
 Bræðragarður í Björgvin 92.
 Busti 66n; sjá og Þórarinn bausti.
 Bær í Borgarfirði 38.
 Börkur Ormsson á Baugstöðum 73.
 Ceciliumessa (22. nóv.) 181.
 Christus, sjá Jesús.
 Cæsar, Gajus Julius (d. 44 f. Kr.) 151.
- Dalir 39, 171.
 Dalur undir Eyjafjöllum 73.
 Danakonungur 47, 136, 174–5.
 Danmörk 42, 168, 173, 174n.
 Digur-Helgi, sjá Helgi Þorsteinsson.
 Dionysiusmessa (9. okt.) 167.
 Dofrafjöll í Noregi 168.
 Dolgfinnur, biskup í Orkneyjum (d. 1309) 136.
 Drumb-Björn, sjá Björn Dufgusson.
 Dýrafjörður 102n, 141n.
- Edvardur I. Englandskonungur (d. 1307) 42.
 Efstidalur í Laugardal 54, 87.
 Egidiusmessa (1. sept.) 166.
 Egill Sölmundarson í Reykholti (d. 1297) 37–8.
 Eilífur skjálgur, sendimaður 114.
 Eilífur Össurarson frá Horni 82.
 Einar erkibiskup í Niðarósi (d. 1263) 7.

- Einar Ormsson í Görðum (á Álftanesi ?) 37.
- Einar Þorvaldsson í Vatnsfirði (á lífi 1286) 25, 30–4, 102, 141–3.
- Eindriði böggull, hirðmaður Noregskonungs 22, 24, 56, 60–1, 74–5.
- Eindriði, kórsbróðir í Niðarósi 139–40.
- Eiríkur Birgisson, jungherra í Svíþjóð (á lífi 1275) 42.
- Eiríkur Dufgalsson, herra í Noregi (d. 1287) 150.
- Eiríkur Kristófersson menved Danakonungur (d. 1286) 136, 174–5.
- Eiríkur Magnússon Noregskonungur (d. 1299) 28, 70, 75–6, 85, 92–3, 97, 111, 115, 129, 131, 134–7, 143, 150–1, 155, 157–60, 162, 164–5, 167n, 168, 170, 174–7, 179–81, 183–4.
- Eiríkur Marðarson á Eyri í Arnarfirði (á lífi 1290) 102, 140–3, 182.
- Ekureyjar, undan Konungahelli í Noregi (nú Svíþjóð) 173.
- Elfarferja (réttara: Ölfuferja) 60n.
- Elfur (Gautelfur), á mörkum Noregs og Svíþjóðar 58.
- Eliás, sjá Helias.
- Ellisif Þorgeirsdóttir úr Holti 6, 73.
- Englakonungur 42.
- Erlendur Ámundason í Niðarósi 116.
- Erlendur, biskup í Færeyjum (d. 1308) 11, 70.
- Erlendur Jónsson úr Ási 72.
- Erlendur Ólafsson sterki, lögmaður (d. 1312) 93, 103–4, 111n, 128, 132–3, 135, 155, 170, 179–80, 182–3.
- Erlingur Álfsson, lendur maður í Noregi (d. 1283) 115.
- Eyjafjöll 49, 73.
- Eyjafjörður 12–13, 44, 164n, 170, 182.
- Eyjar (réttara: Eyrar) 67n.
- Eyja- (réttara: Eyra-) sandur 83n.
- Eyjólfur Andrésson í Ytra-Skarði (á lífi 1284) 101.
- Eyjólfur Ásgrímsson, riddari (d. 1302) 71, 103, 107, 111–12, 120–2, 131.
- Eyjólfur Bjarnarson frá Hruna 74.
- Eyjólfur Halldórsson, prestur á Kvenna-brekku 102.
- Eyjólfur Valla-Brandsson, ábóti á Munkaþverá (d. 1293) 49.
- Eyjólfur Þórðarson frá Langholti 50.
- Eyjólfur Þorsteinsson ofsi (d. 1255) 71–2.
- Eyrar (þ. e. Eyrarbakki) 49, 62, 67, 70, 88.
- Eyrarbakki 73, sjá annars Eyrar.
- Eyrarsund 173.
- Eyrasandur, við Eyrarbakka 83–4.
- Eyri í Arnarfirði 140, 142.
- Eysteinn Erlendsson, erkibiskup í Niðarósi (d. 1188) 16.
- Eyvindur, biskup í Osló (d. 1304) 166, 177.
- Fagranes í Skagafirði 58.
- Falstur, eyja við Danmörku 174.
- Fell, óvíst hvar 58.
- Ferjubakki í Borgarfirði 182.
- Filippus III. Frakkakonungur (d. 1285) 42, 130.
- Finnbjörn Sigurðarson í Hvammi í Vatnsdal 37–8.
- Finnur (Hamra-Finnur) 4.
- Finnur Bjarnason í Selvogi 4.
- Finnur, prestur 149.
- Fjón, eyja í Danmörku 175.
- Flandur, landsvæði í Frakklandi og Niðurlöndum 129.
- Fljótshlíð í Rangárvallasýslu 101.
- Flói í Árnessýslu 87.
- Flóruvogar við Björgvin í Noregi 168.
- Flugumýri í Skagafirði 58.
- Frakkakonungur 42, 130.
- Franciscusmessa (4. okt.) 68.
- Færeyjar 11, 58, 70, 183.
- Gagitanus, sjá Nikulás III. páfi.
- Gajus Cæsar, sjá Cæsar.
- Garða-Einar, sjá Einar Ormsson.
- Garðar á Álftanesi (eða Garðastaður) 101, 130, 134, 147.

- Garður, bóndi í Austfjörðum 71.
 Gásar við Eyjafjörð 164.
 Gautelfur í Sviþjóð 47; sjá og Elfur.
 Gauti í Tólgu, herra í Noregi (d. 1289) 94, 167.
 Gautland (Vestra-Gautland) í Sviþjóð 115.
 Geir Þorvaldsson í Lönguhlið (á lífi 1288) 165.
 Geirlaug Jónsdóttir frá Stokkseyri, frilla Ásgríms Þorsteinssonar 82.
 Geldingaholt í Skagafirði 58, 71n, 72.
 Gissur Hafurbjarnarson af Seltjarnarnesi (d. 1305) 73.
 Gissur Þorvaldsson, jarl (d. 1268) 8.
 Gizki í Noregi 116, 174.
 Glaumbær í Skagafirði 142, 144, 147, 152.
 Gnúpufell í Eyjafirði 71.
 Gnúpur í Dýrafirði 102, 141.
 Gnúpur Hallason, prestur 176, 181.
 Grecia, sjá Grikkland.
 Gregoríus I. eða mikli, páfi (d. 604) 115.
 Gregoríus X. páfi (d. 1276) 25–6, 28, 41–2, 46.
 Greningasund við Danmörku 174–5.
 Grikkir (Græci) 42.
 Grikkland (Grecia) 26.
 Grímsey 58.
 Grímur, ábóti að Jónskirkju (í Björgvin?) (d. 1289) 167.
 Grímur Hólmsteinsson, prestur í Odda og víðar (d. 1298) 6, 40, 101, 159, 178.
 Grímur prestsson 179.
 Græci, sjá Grikkir.
 Grænland 166.
 Grænlandingar 71.
 Gröf í Hrunamannahreppi 120–1.
 Guðfinna Magnúsdóttir, kona Þorsteins Hafurbjarnarsonar 6.
 Guðlaugur Tannason (á lífi 1273) 38n, 39–40.
 Guðmundur (réttara: Simon), prestur 146n.
 Guðmundur Ámundason grís á Þingvelli (d. 1210) 3, 62.
 Guðmundur Guðmundarson, prestur (á lífi 1278) 60.
 Guðmundur Hallsson, prestur á Breiðabólstað (á lífi 1289) 136–9, 156–7, 177–8.
 Guðmundur Hjaltason (d. 1250?) 60.
 Guðný Egilsdóttir frá Reykholti 37.
 Guðný Helgadóttir, kona herra Þórðar Hallssonar 4, 44.
 Guðný Mánadóttir, kona herra Ásgríms Þorsteinssonar 71, 121.
 Guðný stjarna, fylgikona Egils Sölmundarsonar 38.
 Guðríður, frilla Einars Þorvaldssonar 141.
 Guðrún Finnsdóttir, kona Lofts Svartssonar 4.
 Guðrún Garðsdóttir, kona Eyjólfis Ásgrímssonar 71, 103.
 Guðrún Ormsdóttir Breiðbælings, kona Hólmsteins Grímssonar 40.
 Guðrún Þorláksdóttir, kona Jörundar Sigmundssonar 3–4, 73.
 Guðröður, bóndi í Flóa 87.
 Gufunes í Kjósarsýslu 4.
 Gunnarsholt á Rangárvöllum 171.
 Guttormur Gyðuson, herra í Noregi 174.
 Guttormur Helgason körtur á Lokinhömrum (á lífi 1255) 4.
 Gyða Egilsdóttir frá Reykholti 38.
 Gyðingaland, sjá Jórðalaland.
 Gýgjarhvoll í Biskupstungum 146.
 Hafurbjörn Styrkársson á Seltjarnarnesi (á lífi 1283) 73, 76, 98, 103, 111, 118.
 Hákon, erkibiskup í Niðarósi (d. 1267) 10, 29.
 Hákon Hákonarson gamli, Noregskonungur (d. 1263) 7, 94, 96–7, 140.
 Hákon Magnússon, hertogi og síðar Noregskonungur (d. 1319) 28, 75–6, 97, 135, 164, 179, 181.
 Hálfðan Sæmundarson á Keldum 101n.
 Hálfðanarsynir (= Steinvararsynir) 171.
 Hallbera Egilsdóttir frá Reykholti 37.

- Hallbjörn (réttara: Ketilbjörn), klerkur 124n.
- Halldór langur í Húsagarði í Rangár-vallasýslu 51.
- Halldóra Guttormsdóttir frá Lokin-hömrum 4.
- Halldóra Helgadóttir frá Skál 4.
- Halldóra Ormsdóttir, móðir Árna biskups Þorlákssonar 3.
- Hallkatla Rafnsdóttir, kona Jóns Péturssonar 181.
- Hallkell Ögmundarson, herra í Noregi (d. 1287) 116, 150, 177.
- Hallormsstaðir á Héraði 16.
- Hallotta (í Haukadal?) 147.
- Hallur af Skúmsstöðum (í Árnessýslu?) 157.
- Hallur úr Skriðu 136.
- Hallur, prestur Árna biskups 45.
- Hallvarður af Hörðu, herra í Noregi (d. 1289) 167.
- Hálogaland í Noregi 116.
- Hamar í Noregi 58, 70, 93, 136, 140, 162, 166–7.
- Hamra-Finnur, sjá Finnur.
- Hámundur í Görðum (á Álftanesi?) 101.
- Harða í Noregi 167.
- Haukadalur í Biskupstungum 117, 122–4, 126, 132, 144–7, 149.
- Hausna (Höсна?) í Noregi 150.
- Hávarður (réttara: Hafurbjörn) Styrkársson 73n.
- Heinrekur Kársson, Hólabiskup (d. 1261) 9, 58–9, 62.
- Helgafell á Snæfellsnesi 38, 182.
- Helgi Egilsson frá Reykholti 38.
- Helgi Lambkársson (ábóta Þorgilssonar) 48.
- Helgi Loftsson í Skál á Síðu 4–5, 44.
- Helgi mims, fylgdarmaður Rafns Oddssonar 133.
- Helgi Þorsteinsson (Digur-Helgi) í Kirkjubæ (d. 1235) 38.
- Helias (Eliás) spámaður í Gyðingalandi (9. öld f. Kr.) 148, 151.
- Helsingjaeyri 173n.
- Hérað (= Borgarfjörður) 164.
- Herdís Jónsdóttir, kona Jóns Grímssonar 40.
- Hermann af Minden, poenitentiarius Gregoriusar páfa X. 26.
- Heródes Antipas, fjórðungsstjóri í Gyðingalandi (d. 39 e. Kr.) 151.
- Hítardalur í Mýrasýslu (eða Hitardalsstaður) 15, 20, 99, 102, 125, 130.
- Hítðælir 111, 114, 125, 178.
- Hjálmholt í Árnessýslu 88, 95.
- Hjaltland 158.
- Hjarðarholt í Dölum 102, 171.
- Hlíð hin meiri (Úthlíð?) í Árnessýslu 88, 91, 95, 107.
- Hlíð (Lögmanshlíð) í Eyjafirði 126.
- Hof á Kjalarnesi 4.
- Hólabiskup 42, 59, 62–5, 103, 126–7, 149n, 150, 162, 166–7, 170n, 171, 172n, 178.
- Hólar í Hjaltadal (eða Hólastaður) 6–8, 10, 63, 65, 70, 71n, 87, 97–8, 106, 118, 126.
- Hólar í Hrunamannahrepp (eða Hólastaður í Repp, Hrepphólar) 154.
- Hólmsteinn Grímsson, bróðir Þorgeirs í Holti 40.
- Holt, óvíst hvar 3.
- Holt í Önundarfirði (eða Holtsstaður) 102n, 106, 111, 125, 130–1, 140, 143, 148, 153–4, 166, 169.
- Holt undir Eyjafjöllum 6, 40, 49, 73.
- Holts- (réttara: Hvaleyrar-)kirkja 102n.
- Honorius IV. páfi (d. 1287) 129, 139, 150, 162.
- Horn (í Hornafirði ?) 82.
- Hornafjörður 170.
- Hrafn, sjá Rafn.
- Hrani Koðránnson á Grund (d. 1254) 72.
- Hraungerði í Flóa 101.
- Hrunamannahreppur (eða Hreppur) 120, 154.
- Hruni í Hrunamannahreppi 74.
- Hrútafjörður 172.

- Húsagarður í Rangárvallasýslu 51.
 Hvaleyri í Önundarfirði 102.
 Hvalseyjar fyrir Mýrum 166.
 Hvalsnes (í A.-Skaftafellssýslu?) 71.
 Hvammur í Döllum 171.
 Hvammur í Vatnsdal 38, 58.
 Hvítá í Borgarfirði 164–5.
 Hvoll í Saurbæ 21, 143.
 Höfuðdagur (29. ágúst) 13.
 Hörgárdalur 166.
 Hörsaberg við Gautelfi í Svíþjóð 47.
 Hösna, sjá Hausna.
- Iacinctusmessa, sjá Protusmessa og Iacinctus.
 Illugi prestur (Þórarinnsson, á lífi 1238?), faðir Þórarins bausta 63.
 Ilyfur, sjá Eilifur.
 Indriði, sjá Eindriði.
 Indriði (réttara: Kolbeinn Indriðason) 114n.
 Ingibjörg Egilsdóttir frá Reykholti 37.
 Ingibjörg Eiríksdóttir, drottning Magnúsar lagabætis Noregskonungs (d. 1287) 97, 135, 150.
 Ingibjörg Helgadóttir, systir Þorvalds prests 154.
 Ingibjörg Jónsdóttir af Stokkseyri 103.
 Ingigerður Filippusdóttir, kona Þorsteins Halldórssonar 21–2.
 Ingilbjörg (réttara: Ingibjörg) Eiríksdóttir drottning 135n, 150n.
 Innocentius III. páfi (d. 1216) 64, 81.
 Innocentius V. páfi (d. 1276) 46.
 Ísafjörður (= Ísafjarðardjúp) 143.
 Ísak Gautason úr Tölgu í Noregi 167.
 Ísland 7, 10–12, 22–8, 33, 36–7, 47, 50, 56–8, 68, 88–9, 93–4, 105, 111–12, 117, 129–30, 136–7, 140, 156, 159–63, 167–70, 172–3, 176, 179–81.
 Íslandshaf 165.
 Íslendingar 117, 136.
 Ívar Guðlaugsson, herra í Noregi 67–8.
 Ívar Jónsson Hólmur, herra (á lífi 1312) 4.
- Jaðar, hérað í Noregi 67.
 Jakob Erlendsson, erkibiskup í Lundi (d. 1274) 42.
 Jakob Nikulásson, greifi af Hallandi 174.
 Jakobsvökuaftann (24. júlí) 35.
 Játvarður I. Englandskonungur, sjá Edvardur.
 Jerúsalem, borg í Gyðingalandi 11; sjá og Jórsalir.
 Jesús Kristur 13–14, 42, 68, 100, 122, 142, 147, 183.
 Jóhannes XXI. páfi (d. 1277) 47, 55.
 Jóhannes skirari, sjá Höfuðdagur, Jónsmessa.
 Jón (réttara: Jörundur), biskup 59n.
 Jón (réttara: Jörundur), erkibiskup 171n, 180n.
 Jón, páfi, sjá Jóhannes.
 Jón, prestur 149.
 Jón á Stokkseyri 82, 103.
 Jón Ásgrímsson (Þorsteinssonar) 71.
 Jón Brynjólfsson í Niðarósi 114, 168, 177.
 Jón Egilsson úr Reykholti 37.
 Jón Einarsson, lögmaður (d. 1306) 49, 57, 71, 75–6, 83–4, 103, 105, 111n, 112, 131–2, 159–60.
 Jón Grímsson úr Holti 40.
 Jón Helgason, bróðir Þorvalds (d. 1303?) 151, 153.
 Jón Holt, prestur (d. 1302) 102, 105, 108, 111, 114, 125, 167, 173, 177.
 Jón Loftsson í Odda (d. 1197) 18n, 19.
 Jón Ólafsson frá Hofi á Kjalarnesi 4.
 Jón Ormsson, prestur og sendimaður Árna biskups (d. 1303) 162, 164, 166, 169–70, 172.
 Jón Pétursson, tengdasonur Rafns Oddssonar 181.
 Jón Rafnsson korpur 132, 138.
 Jón rauði, erkibiskup í Niðarósi (d. 1282) 10–12, 16, 21–3, 24n, 26–30, 32, 33n, 35–6, 41–3, 47, 50, 57, 66, 68, 70, 79–81, 85–6, 89, 93, 101–2, 113–15, 119, 129n, 139, 141, 162–3, 168, 170, 172–3n, 179–80.

- Jón Sigurðsson í Ási 72.
 Jón Skúmsson á Drumboddsstöðum, ráðsmaður í Skálholti (á lífi um 1270) 17.
 Jón Snorrason murti (d. 1231) 37.
 Jón Örnólfsson á Möðruvöllum (d. 1222) 40.
 Jónskirkja (í Niðarósi eða Björgvin) 167.
 Jónsmessa, -vaka (24. júní) 46, 173, 178.
 Jónsvellir við Björgvin í Noregi 92.
 Jórðsalaland (= Gyðingaland) 26, 44, 48.
 Jórðsalir (= Jerúsalem) 42–3, 48–9, 67; sjá og Jerúsalem.
 Jósúa, höfðingi Gyðinga (á 12. öld f. Kr.) 68.
 Júðar 100.
 Júdas (réttara: Júðar) 100n.
 Jörundur, erkibiskup í Niðarósi (d. 1309) 136, 140, 159n, 162, 166, 168, 170–1, 173, 179–82.
 Jörundur Sigmundsson á Reynivöllum 3.
 Jörundur Þorsteinsson, biskup á Hólum (d. 1313) 6, 10, 13, 40–2, 49, 59–64, 70–1, 94–5, 97, 100, 106, 126–7, 149–50, 162, 166, 172n, 178.
- Kálfafell í Fljótshverfi 3–4, 6.
 Kálfanes í Reykholtssdal (nú í eyði) 38.
 Karelar, þjóðflokkur 66.
 Karl I. konungur af Napóli og Sikiley (d. 1285) 98.
 Katrínarkirkja 88.
 Katrínarmessa (25. nóv.) 55, 88.
 Kaupmannahöfn 174.
 Keldur á Rangárvöllum 50, 53, 128.
 Ketilbjörn, prestur í Haukadal 124.
 Ketill Ketilsson (Þorlákssonar) (á lífi 1285) 54, 87, 95, 104, 107.
 Ketill Loftsson í Hítardal (d. 1273) 15–16, 20–1, 25, 36.
 Ketill Þorláksson á Kolbeinsstöðum, prestur og lögsögumaður (d. 1273) 36, 54.
 Ketilsstaðir (réttara: Ketilssynir) 102n.
 Ketilssynir (þ. e. Loftur og Páll) 108, 125, 178.
- Kirkjubær á Siðu 5, 38, 72, 90.
 Kjalarnes 4, 96.
 Kjós 3.
 Kjölur (= Kjalvegur) 13.
 Klemet, bóndi undir Gnúpi í Dýrafirði 102, 141.
 Klængur Teitsson í Haukadal (á lífi 1287) 4, 63, 117, 122–4, 146.
 Kolbeinn Bjarnarson jarli (d. 1309) 37.
 Kolbeinn Eindriðason 114.
 Kolbeinn Högnason 4.
 Kolbeinn kettuhryggur (norraenn maður?) 173.
 Kolbeinsstaðir í Hnappadalssýslu 88.
 Kollafjörður á Ströndum 143.
 Konungahella, borg í Noregi 42.
 Krákuvoðir, eyjar (?) utan við Þrándheimsmynni 166.
 Kristskirkja í Björgvin 94.
 Kristur, sjá Jesús.
 Kvennabrekka í Dölum 102.
- Landsendi í Noregi 116.
 Langahlíð í Hörgárdal 165.
 Langholt (í Árnessýslu ?) 50–1.
 Langidalur við Ísafjarðardjúp 143.
 Laugalönd (í Árnessýslu ?) 88.
 Laurentiusmessa (10. ágúst) 92, 165, 174, 183.
 Leofredusmessa (21. júní) 11.
 Leontium (Lyon), borg í Frakklandi 26–7, 41.
 Ljósavatn, bær í Þingeyjarsýslu 58.
 Loðinn (réttara: Loftur) Helgason 92n.
 Loðinn leppur, herra og sendimaður Norwegskonungs (d. 1289) 71, 75–6, 79, 81–5, 88, 91, 93, 107, 112, 117, 161, 167.
 Loftur Hálfðanarson, herra á Grund (d. 1312) 21, 25, 30, 101, 128, 178; sjá og Hálfðanarsynir, Steinvararsynir.
 Loftur Helgason, ráðsmaður í Skálholti (d. 1317) 4, 72, 74–6, 82–3, 88–9, 91–5, 107, 112, 116–17, 147, 150, 157.
 Loftur Ketilsson í Hítardal 101, sjá og Ketilssynir.

- Loftur Svartsson, faðir Helga í Skál 4.
Lugdunum (= Leontium) 26–7n, 42n.
Lúseyri (= Helsingjacyri?) í Danmörku
173.
Lyon, sjá Leontium.
- Magnús Birgisson Sviakonungur (d.
1290) 42, 47.
Magnús hinn helgi Eyjajarl Erlendsson
(d. 1116) 183.
Magnús Gissurarson, biskup í Skálholti
(d. 1237) 3.
Magnús Hákonarson lagabætur Noregs-
konungur (d. 1280) 7, 11n, 21–5, 28–9,
42, 47, 49–50, 54–8, 61, 66–9, 71, 75,
78, 80–1, 85–6, 89, 97, 114, 118–19,
164.
Magnús Helgason, bróðir Þorvalds 151.
Magnús Helgason, prestur frá Skál 4.
Magnús í Ási í Fellum 102.
Magnús Magnússon Orkneyjarl (d.
1284) 47, 98.
Magnús Pétursson, mágur Árna bisk-
ups (á lífi 1286) 82, 104, 114, 133, 136.
Magnús Þorláksson, bróðir Árna bisk-
ups 3, 5–6, 73.
Magnúskirkja í Færeyjum 183.
Máni í Gnúpufelli 71.
Máni Ásgrímsson (Þorsteinssonar) 71,
132.
Margrét Alexandersdóttir, drottning Ei-
riks prestahatara (d. 1283) 85, 115.
Margrét Barkardóttir, kona Theobald-
usar Vilhjálmssonar 73.
María guðsmóðir 183.
Marioth (réttara: Margrét), drottning
115n.
Mariukirkjugarður í Björgvin 94.
Mariumessa fyrri (15. ágúst) 13, 175,
180, 183.
Mariumessa síðari (8. sept.) 140, 176.
Mariumessur báðar 46.
Mariuspítali í Niðarósi 166.
Markús, biskup í Suðreyjum (d. 1303)
70.
Marteinn af Tours, dýrlingur (d. 397)
123.
Marteinn IV. páfi (d. 1285) 71, 98.
Marteinn Ívarsson, ráðsmaður á Helga-
felli 38–40.
Marteinsmessa (11. nóv.) 37, 177, 180.
Mattheusmessa (24. febr.) 170.
Melasveit við Borgarfjörð 40.
Michaelsmessa (29. sept.) 167, 171.
Miðfell í Hrunamannahreppi 74.
Munkaþverá í Eyjafirði 49.
Mýrar við Borgarfjörð 182.
Mælifellsdalur í Skagafirði 63, 65, 138.
Möðruvellir í Eyjafirði 40, 44, 49, 95,
159, 160n, 166.
Möðruvellir í Hörgárdal 126, 166.
Mön, eyja við Danmörku 174.
Mörk, óvíst hvar 88.
- Naboth, víngarðseigandi í Gyðinga-
landi (9. öld f. Kr.) 151.
Narfi (í Görðum á Álftanesi?) 101.
Narfi, biskup í Björgvin (d. 1304) 58,
67, 70, 116, 139, 168.
Nes (= Suðurnes) 40.
Niðarós, borg í Noregi 25, 58, 93, 97–8,
107, 109–10, 114, 115n, 129, 130n, 131,
135, 139–40, 143–4, 160, 163, 166, 168,
176–7, 179, 181.
Nicholaj (réttara: Naboth) 151n.
Nikulás 159.
Nikulás af Trakíu, fulltrúi páfa 28.
Nikulás III. páfi (d. 1280) 55, 71.
Nikulás IV. páfi (d. 1292) 162.
Nikulás Oddsson, sendimaður Noregs-
konungs 56, 60–1.
Nikulásarkirkja í Odda 30.
Nikulásarmessa (í Bár, aðventa 9. maí)
68.
Nikulásarmessa (6. des.) 178.
Njáll (mágur Þorvalds Helgasonar ?)
154.
Norðlendingafjórðungur 58, 95.
Norðlendingar 7–8.
Norðmenn 117; sjá og Noregsmenn.

- Noregs ríki 80, 115, 136; sjá og Noregur.
 Noregskonungur 47, 131, 163, 174.
 Noregsmenn 114, 136, 139; sjá og Norð-
 menn.
 Noregur 7, 25–8, 36n, 41–2, 50, 57–8,
 67–8, 85, 87, 89, 92–4, 97, 115n, 117,
 122, 128–30, 134, 136, 139, 142, 150,
 155, 157–9, 162, 164–5, 169–70, 174–6,
 182–4; sjá og Noregs ríki.
 Núpur í Dýrafirði, sjá Gnúpur.
 Nýjahús, danskur kastali 174.
- Óblauður (Hallvarðsson?) meistari 182.
 Octinbonus kardínáli, sjá Adrianus IV.
 páfi.
 Oddaverjar 32, 35.
 Oddi á Rangárvöllum (eða Oddastaður)
 14–15, 21–2, 25, 29–32, 34–5, 40, 50,
 101, 108, 128, 177–8.
 Oddi, djákni 8–9.
 Oddur Svartsson, prófastur í Haukadal
 (á lífi 1287) 120–1, 123, 145–6.
 Oddur Þórarinsson í Geldingaholti (d.
 1255) 58–9, 62, 64–6, 71n, 72.
 Oddur Þorvarðsson, herra (d. 1301) 72.
 Ólafskirkja í Vatnsfirði 34.
 Ólafsmessa fyrri (29. júlí) 70, 174, 182.
 Ólafsmessa síðari (3. ágúst) 70, 173.
 Ólafur, biskup í Görðum (d. 1280) 71.
 Ólafur Arnesson á Staðarstað 102, 178,
 183.
 Ólafur Halldórsson frá Húsagarði 51–2.
 Ólafur Haraldsson hinn helgi Noregs-
 konungur (d. 1030) 115, 176, 180.
 Ólafur Hjörleifsson, ábóti á Helgafelli (d.
 1302) 15–16, 38.
 Ólafur Jónsson á Hofi á Kjalarnesi 4.
 Ólafur Magnússon, prestur í Görðum á
 Álftanesi (d. 1285) 101, 130.
 Ólafur Oddsson, bróðir Hrafns 58–9.
 Ólafur Ragnríðarson, herra af Steini í
 Noregi (d. 1299) 156–61, 164–7.
 Ólafur (réttara: Runólfur) Sigmundsson,
 ábóti 158n.
 Óli prestur, sjá Ólafur Magnússon.
- Ólöf Broddadóttir 8.
 Orkneyjar 47, 98, 136.
 Ormssynir (= Sæmundur og Guðmund-
 ur, báðir d. 1252) 3.
 Ormur í Holtum, faðir Halldóru 3.
 Ormur Dagsson, prestur (d. 1305) 166,
 169, 172.
 Ormur frá Reyni 82.
 Ormur Grímsson 133.
 Ormur (réttara: Grímur) Hólmsteinsson
 178n.
 Ormur Jónsson Breiðbælingur (d. 1218)
 40.
 Ormur Jónsson yngri Svínfellingur (d.
 1241) 3.
 Ormur Klængsson í Haukadal (d. 1287)
 117, 119–25, 144–6, 149.
 Ormur Þorláksson, prestur og kanoki í
 Þykkvabæ 3.
 Ormur Ögmundarson, prestur í Kirkju-
 bæ 72.
 Osló, borg í Noregi 41, 70, 93, 140, 150,
 166, 176, 180.
- Páfagarður 58.
 Páll á Hvalsnesi 71.
 Páll, bróðir Marteins Ívarssonar 39.
 Páll Jónsson, biskup í Skálholti (d. 1211)
 35–6.
 Páll Ketilsson í Hitardal 101; sjá og
 Ketilssynir.
 Pálsminningardagur (30. júní) 11, 132,
 157.
 Petrus Hispanus, sjá Jóhannes XXI.
 páfi.
 Pétur III. konungur í Aragon (d. 1285)
 129–30.
 Pétur, biskup í Orkneyjum (d. 1284)
 98.
 Pétur postuli (d. um 64) 43, 86.
 Péturs messa og Páls (29. júní) 103, 157,
 173.
 Pílatus, valdsmaður í Gyðingalandi (1.
 öld) 151.
 Póll, hluti af Ítalíuskaganum 98.

- Postulakirkja í Björgvin 94.
 Protusmessa og Iacinctus (11. sept.) 67.
 Púll, sjá Póll.
- Rafn Oddsson, herra og hirðstjóri á Eyri í Arnarfirði (d. 1289) 23, 25, 37, 49, 55, 57–8, 62, 66, 72, 81, 83, 89, 95–8, 103–5, 107–9, 111, 114, 117–18, 121–2, 124–36, 138, 139n, 140, 142–4, 146–9, 151–62, 164–70, 172–3, 175–6, 179–83.
- Rafnseyri, sjá Eyri í Arnarfirði.
- Randalín Filippusdóttir, ekkja Odds Þórarinssonar (á lífi 1279) 62, 66.
- Rauðilækur í Litlahéraði (nú í eyði) 3, 5.
- Rauðsvöllur, staður í Noregi 60.
- Refshaladjúp, hafsvæði sunnan Eyrarsunds 173.
- Remigíusmessa (1. okt.) 67.
- Reppur austur, sjá Hrunamannahreppur.
- Reykholt í Borgarfirði 37, 96, 172.
- Reykjanes í Barðastrandarsýslu 154, 182.
- Reykjavöllur (í Biskupstungum?) 59.
- Reynines í Skagafirði 8.
- Reynir í Mýrdal 82.
- Reynivellir í Kjós 3–4.
- Ringisakur, staður í Noregi 177.
- Róm, borg á Ítalíu 115, 129, 139, 162, 166, 169.
- Runi, sjá Hruni.
- Runólfur Ólafsson, ábóti í Viðey (d. 1299) 49, 73.
- Runólfur Sigmundsson, ábóti í Þykkvabæ í Veri (d. 1307) 6, 15–16, 21, 59–60, 63, 65, 68, 90–1, 95, 100, 106, 152n, 158–9, 161–2, 169–71, 178, 182–3.
- Sámsey, eyja við Danmörku 175.
- Sarpsborg, við Víkina í Noregi 28.
- Saurbær, sveit í Dalasýslu 143.
- Seila í Skagafirði 63, 65.
- Selárdalur í Arnarfirði 96, 102, 130, 140.
- Seljumannamessa (8. júlí) 63.
- Seltjarnarnes 73, 76.
- Selvogur 4.
- Semingur (réttara: Sæmundur) Bjarnarson 74n.
- Setberg í Grundarfirði 102.
- Síða, sveit í Skaftafellssýslu 90, 123.
- Sigfús stobbi 82.
- Sighvatur auðgi, faðir Sigurðar seltjarnar 49.
- Sighvatur Hálfðanarson, herra að Keldum (á lífi 1305) 21, 25, 29–36, 40, 55, 65(?), 101, 128, 156–7, 159, 171; sjá og Hálfðanarsynir, Steinvararsynir.
- Sighvatur landi, kórsbróðir í Niðarósi 25–7, 58, 139, 150, 162, 166, 182.
- Sigmundur Ögmundarson frá Kirkjubæ 38.
- Sigurður (réttara: Sighvatur auðgi) 49n.
- Sigurður (réttara: Sighvatur landi) 25–7n, 58n, 150n, 166n, 182n.
- Sigurður (réttara: Sigvarður) Skálholtsbiskup 7n, 10n, 37n, 73n.
- Sigurður ábóti í Hausnu í Noregi (d. 1287) 150.
- Sigurður Eindriðason tafsi, erkibiskup í Niðarósi (d. 1252) 94, 96–7, 140.
- Sigurður Guðmundsson, lögmaður í Lögmannshlíð (á lífi 1294) 126.
- Sigurður (réttara: Sighvatur) Hálfðanarson 21n, 25n, 29–32n, 34–5n, 40n, 101n, 128n, 156–7n, 159n.
- Sigurður Ormsson á Svínafelli (d. 1235) 16–17.
- Sigurður Sighvatsson seltjörn 49.
- Sigurður Þorsteinsson í Hvammi í Vatnsdal 38.
- Sigurður (réttara: Sigmundur) Ögmundarson 38n.
- Sigvarður Þéttmarsson, biskup í Skálholti (d. 1268) 7, 10, 17, 37, 73.
- Sigvarður (réttara: Sigurður) Þorsteinsson 37n.
- Simon, prestur í Skálholti 146.
- Simonsmessa (28. okt.) 177, 180.
- Skaftholt í Gnúpverjahreppi 96.
- Skál á Síðu 4–5.
- Skálholt (réttara: Skál) 5n.

- Skálholt í Biskupstungum (eða Skálholtsstaður) 7–8, 10–11, 13, 16–17, 30, 34–6, 40, 44–5, 56, 62, 66, 70, 73–4, 82–3, 87–8, 98, 104–6, 109–10, 118–21, 128, 130–7, 144–6, 150, 153, 156–7, 159, 161–2, 164–5, 170–2, 178, 182–3.
- Skálholtsbiskup 11, 16, 27, 31–2, 140, 143–4, 149, 160, 167, 170–1.
- Skálholtsbiskupsdæmi 33, 98, 111, 179.
- Skarð (réttara: Skál) 4n.
- Skarð á Skarðsströnd 88.
- Skarir á Gautlandi í Svíþjóð 115.
- Skeggi, í Austfjörðum 102.
- Skeggi Njálsson í Skógum undir Eyjafjöllum (d. 1262) 133.
- Skinnaðaðir í Öxarfirði 63.
- Skipholt í Hrunamannahreppi 41.
- Skóga-Skeggi, sjá Skeggi Njálsson.
- Skotakonungur 85, 136.
- Skotland 168.
- Skriða (í Fljótssdal?) 136.
- Skúlasynir (á Stað undir Hrauni, nú Staðarhrauni) 102.
- Skúmsstaðir (í Flóa?) 157.
- Skúmur í Görðum (á Álftanesi?) 101.
- Snorri Egilsson frá Reykholti 37.
- Snorri Ingimundarson digri, herra (d. 1301) 101, 108, 114, 125, 171.
- Snorri Jónsson 123.
- Snorri Narfason, lögmaður að Skarði (d. 1332) 88, 91, 95–6, 107.
- Snorri, prestur 149.
- Snorri úr Ásum 82.
- Snæfellsnes 96, 102.
- Sólheimajökull (= Mýrdalsjökull) 16.
- Solveig (Þorvarðsdóttir?) 72.
- Staðar-Brandur, sjá Brandur Guðmundarson.
- Staðarhóll í Saurbæ 171.
- Staðarholt (réttara: Traðarholt) 103n.
- Staður á Snæfellsnesi (= Staðarstaður) 96, 102.
- Staður í Reyninesi (= Reynistaður) 8–10.
- Staður í Steingrímsfirði 102, 125, 142, 171, 182.
- Staður undir Hrauni (= Staðarhraun) í Mýrasýslu 102.
- Stafangur, borg í Noregi 47, 70, 94, 166.
- Stafholt í Borgarfirði 23, 102, 130, 182.
- Steingrímsfjörður 102, 142–3.
- Steinmóður Bjarnarson frá Hruna 74.
- Steinunn Egilsdóttir frá Reykholti 38.
- Steinunn Jónsdóttir, kona Orms í Haukadal 124, 145–7.
- Steinunnar- (réttara: Steinvarar-)synir 22–3n.
- Steinvararsynir (= Loftur, Sighvatur og Sturla) 21–3, 101; sjá og Hálfdanarsynir.
- Steinvör Sighvatsdóttir í Odda (d. fyrir 1271) 21, 32, 101n.
- Steinþór, prestur 149.
- Stokkseyri 82, 103.
- Sturla, bóndi 53.
- Sturla Hálfdanarson frá Keldum 21, 25, 30; sjá og Hálfdanarsynir, Steinvararsynir.
- Sturla Jónsson (Péturssonar), herra (d. 1305) 181.
- Sturla Rafnsson, herra frá Eyri 166n, 181.
- Sturla Sighvatsson (d. 1238) 23.
- Sturla Sæmundarson í Görðum (á Álftanesi?) (á lífi 1289) 101n(?), 130, 147, 171.
- Sturla Þórðarson, lögmaður og sagnaritari (d. 1284) 22, 25, 57–8, 111, 114.
- Styrkár Ólafsson frá Hofi á Kjalarnesi 4.
- Suðureyjar 70.
- Sugurður, sjá Sigurður.
- Sunnlendingafjórðungur 14.
- Sunnlendingar 55.
- Svarthöfði Dufgusson (á lífi 1255) 58–9.
- Svartur Loftsson í Þykkvabæ (á lífi 1252) 123.
- Svartur Þormóðsson frá Gufunesi 4.
- Sveinbjörn Sigmundsson Súðvíkingur 102, 148, 151.
- Svíakonungur 28, 42, 47.
- Svíar 47, 136.
- Svíaríki 42.

- Svínafell í Litlahéraði (nú í Örafum) 3, 5–6, 16.
- Svithunskirkja, í Noregi (Björgvin?) 167.
- Svithunsmessa (2. júlí) 70.
- Sæmundur Bjarnarson frá Hruna 74.
- Sæmundur Haraldsson í Odda (á lífi 1273) 21, 32.
- Sæmundur Jónsson í Odda (d. 1222) 35–6.
- Sæmundur Ormsson á Svínafelli (d. 1252) 3–4.
- Sæmundur Sigfússon í Odda (d. 1133) 31.
- Tanni (í Dölum ?) 39.
- Tartarakóngur 136.
- Theobaldus Vilhjálmsson 73.
- Theodoricus, sjá Þiðrik.
- Thorlacus (-lákur), sjá Þorlákur.
- Tjörvi, prestur á Staðarstað 102.
- Tólga, staður í Noregi 94, 167.
- Tómas Snartarson (í Selárdal?) (á lífi 1300) 102, 143, 171.
- Torfastaðir í Biskupstungum 95.
- Torfi (réttara: Tjörvi), prestur 102n.
- Torfi, prestur 119.
- Torfi Helgason frá Skál, prestur 4.
- Trakía, landsvæði í Suðaustur-Evrópu 28.
- Traðarholt í Flóa 103.
- Tunga (Bræðratunga) í Biskupstungum 117, 119–22, 124 (?).
- Túnsberg, borg í Noregi 42, 47, 117, 150, 173, 176, 179–80.
- Valdimar Birgisson Sviakonungur (d. 1302) 28, 42, 47.
- Valgerður Egilsdóttir frá Reykholti 38.
- Valgerður Gunnarsdóttir, frilla Þorvalds Helgasonar 169.
- Valgerður Hallsdóttir, kona Sigurðar sel-tjarnar 49.
- Vatnsdalur í Húnavatnssýslu 38.
- Vatnsfjörður (réttara: Vestfirðir) 130–1n.
- Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp 25, 30–2, 34, 102, 108, 125, 141–2, 154.
- Ver (= Álftaver) 6, 59, 63, 65, 68, 90, 100, 106, 159, 161–2, 178.
- Vermundur Halldórsson, ábóti á Þingeyrum (d. 1279) 65, 67.
- Verona, borg á Ítalíu 151n.
- Vestfirðingafjórðungur 151.
- Vestfirðir 125, 130–1, 139–40, 148, 153–4, 166, 169, 182n.
- Vestmannaeyjar 50–1, 71.
- Viðey (réttara: Ver) 6n, 90n, 100n, 106n, 159n, 161n.
- Viðey á Kollafirði 49, 73, 122–3.
- Viðeyjarklaustur 146.
- Viðnæmur, í Austfjörðum 102.
- Vigfús úr Dal 73.
- Víkin í Noregi (= Oslófjörður) 117, 136, 169, 177–8.
- Vilborg á Vilborgarstöðum í Vestmannaeyjum 51.
- Vilborg Magnúsdóttir, kona Þorsteins Hafurbjarnarsonar 73.
- Vilborg Þorgeirsdóttir úr Holti 49, 73.
- Vilhjálmur, enskur klerkur 168.
- Vilhjálmur Sæmundarson, prestur í Odda (d. 1273) 36.
- Vitalismessa (28. apríl) 163.
- Vogur, staður sunnarlega í Noregi 67.
- Þangbrandur Vilbaldusson, trúboðsprestur 50.
- Þiðrekur, prestur í Vestfjörðum 153.
- Þiðrik af Bern, konungur Austgota (d. 526) 151–2.
- Þingeyrar í Húnavatnssýslu 65, 67.
- Þingvöllur 129.
- Þjóðrekur (réttara: Þiðrik), prestur 153n.
- Þjórsá 71–2.
- Þjótandi, bær í Árnessýslu 88.
- Þóra Bjarnadóttir (eða Finnsdóttir?) 4.
- Þóra (réttara: Þuríður) Helgadóttir 4n.
- Þóra Hjarrandadóttir, kona Björns í Hruna 74.
- Þóra (réttara: Þorgerður) Þorlákadóttir 4n.
- Þórarinn Egilsson kaggi, prestur 38.

- Þórarinn Illugason bausti 63, 65.
 Þórarinn Þorsteinsson (réttara: Þorvarður Þórarinsson) 55n.
 Þorbergur af Rauðsvelli, norskur 60.
 Þorbjörn skæni, sýslumaður í Noregi 66.
 Þórðarmúli (= Múli í Biskupstungum?) 145.
 Þórður á Kvennabrekku 102.
 Þórður Ásmundarson kuggur, frá Vilborgarstöðum 51.
 Þórður, biskup í Görðum (d. 1314) 166.
 Þórður Egilsson, lögmaður (á lífi 1352) 38.
 Þórður Eyjólfsson (Þorsteinssonar) 72.
 Þórður Hallsson, herra á Möðruvöllum í Eyjafirði (d. 1312) 40, 44, 49, 94n, 95, 159–60, 166.
 Þórður í Langholti 50–1.
 Þórður (Jónsson?) í Tungu (= Bræðratungu?) 124.
 Þórður Narfason, lögmaður að Skarði (d. 1308) 88.
 Þórður (réttara: Björn) Þorsteinsson 74n.
 Þórður Þorvaldsson í Vatnsfirði (á lífi 1121) 32.
 Þorfinnur, biskup á Hamri í Noregi (d. 1285) 58, 70, 93, 129.
 Þorgeir Grímsson í Holti (d. 1283) 6, 40, 49, 73.
 Þorgerður Þorlákadóttir, systir Árna biskups 4, 6, 146–7.
 Þorgils, biskup í Stafangri (d. 1276) 47.
 Þorgils Hauksson frá Haga (á lífi 1284) 102.
 Þorgrímur (réttara: Þorgeir) í Holti 73n.
 Þorgrímur Einarsson á Stað í Steingrímsfirði (á lífi 1290) 102, 141–3, 171, 182.
 Þorgrímur Magnússon, prestur í Hítardal 15–16, 21.
 Þórir Hákonarson (erkibiskups), herra í Noregi (d. 1317) 29.
 Þorlákaskirkja í Skálholti 122, 132.
 Þorláksmessa (20. júlí) 16, 66, 155.
 Þorlákur á Stað í Steingrímsfirði 142.
 Þorlákur Bjarnarson frá Hruna 74.
 Þorlákur Guðmundsson, faðir Árna biskups 3–5.
 Þorlákur Narfason, herra og lögmaður á Kolbeinsstöðum (d. 1303) 88, 131.
 Þorlákur Þórhallsson hinn helgi, Skálholtsbiskup (d. 1193) 16, 140, 149.
 Þorleifur Ketilsson hreimur, lögsögumaður á Kolbeinsstöðum (d. 1289) 25.
 Þorleifur, prestur og biskupsefni, norskur (d. 1269) 11–12.
 Þormóður á Gufunesi 4.
 Þórsnesá (réttara: Þjórsá) 72n.
 Þorsteinn Ásgrímsson (Þorsteinssonar), prestur 71, 121.
 Þorsteinn, biskup af Hamri í Noregi (d. 1305) 167.
 Þorsteinn Brandsson (d. 1287) 6.
 Þorsteinn Erivendilsson, norrænn 132.
 Þorsteinn Hafurbjarnarson af Seltjarnarnesi 6, 73.
 Þorsteinn Halldórsson á Hvoli (d. 1273) 21, 25, 36.
 Þorsteinn Skeggjason (d. 1297) 133.
 Þórunn Einarsdóttir í Reykholti 37–8.
 Þórunn Valgarðsdóttir í Reykholti 38.
 Þorvaldur Helgason, prófastur í Holti (d. 1290) 125, 130–1, 142–3, 148, 151, 153–5, 164–6, 169, 183.
 Þorvaldur Klængsson í Haukadal 123, 146.
 Þorvaldur (réttara: Theobaldus) Vilhjálmsson 73n.
 Þorvaldur (réttara: Þorvarður) Þórarinsson 54n, 57n.
 Þorvarður (réttara: Þorgrímur) Einarsson 141n.
 Þorvarður (réttara: Þorvaldur) Helgason 125n, 153–5n, 165–6n, 169n, 183n.
 Þorvarður Þórarinsson, herra og hirðstjóri (d. 1296) 22, 25, 35, 37, 50–5, 57–9, 66, 72, 84–5, 87, 89, 117, 162, 171.
 Þrándheimsmynni 166.

- Þrándheimur í Noregi 42, 60, 67, 70, 94, 117, 139, 151, 162, 170, 177, 179–81.
 Þrándur (réttara: Björn) Þorsteinsson 74n.
 Þuríður Helgadóttir úr Skál 4.
 Þuríður Ormsdóttir 73.
 Þuríður Sturludóttir, kona Eyjólfss ofsa 72.
 Þuríður Sturludóttir, kona Rafns Oddssonar 23.
 Þverá, sjá Munkaþverá.
 Þverá (réttara Þvottá) 102n.
- Þvottá í Álftafirði 16, 102.
 Þykkvibær í Veri 5–6, 158.
- Ögmundur Helgason í Kirkjubæ (á lífi 1255) 3, 38.
 Ölfusferja, við Ölfusá 60.
 Öndarfjörður 102, 106, 125, 130, 140, 148.
 Öndur (réttara: Eindriði böggull) 75n.
 Össur frá Horni 82.
 Öxarfjörður 62–3.

NAFNASKRÁ INNGANGS

Tekin eru persónu- og ritanöfn úr meginmáli, en ekki úr smáletursgreinum, annála-
löflum, stafsetningar- og orðmyndalýsingum og aðeins að litlu leyti úr neðanmáls-
greinum. Árni Þorláksson og Árnasaga eru ekki í skránni.

A. MANNANÖFN.

- Adeldahl, sjá Þorleifur Arason.
Agata Helgadóttir, abbadís í Kirkjubæ
(d. 1342) lvi, civ.
Andersson, C. A. Boheman xxxiii.
Ari fróði Þorgilsson (d. 1148) lxix.
Árni Björnsson cand. mag. xi, xxvii, xxix.
Árni bróðir cv.
Árni Guðmundsson á Hóli í Bildudal (á
lífi 1710) x.
Árni Helgason, biskup í Skálholti (d.
1320) xliii, xlv, lvi, civ–cvi.
Árni Magnússon prófessor (d. 1730) ix,
xix, xxvi–xxviii, xxxv, xl–xliii, xlv–
xlviii, li–liv, lvi, lvii, lix, lx, lxiv, lxx.
Ásbjörg Þorlákadóttir í Skál, systir Árna
biskups lvi, cv.
Ásgeir Jónsson skrifari (d. 1707) lvi.
Ásgrímur Þorsteinsson, herra (d. 1285)
ci–cii.
Ásta Klængsdóttir, kona Ívars Hólms lvi.
Auðunn hestakorn, herra í Noregi (d.
1302) lxxix.
Auðunn kollur, sendimaður Árna bisk-
ups cv.
Axelson, Sven lxii, lxx, lxxii, lxxiii, lxxvii.

Banks, Sir Joseph (d. 1820) xli.
Beckman, Natanael lxii, lxiii, lxv, lxxii,
lxxiv, lxxvii.

Benedikt Brynjólfsson á Draflastöðum
(d. fyrir 1432) ix.
Benedikt Gröndal yfirdómari (d. 1825)
cviii.
Bjarni Finnsson, faðir Finns í Selvogi lvi.
Bjarni Helgason, prestur í Görðum (d.
1306) lvi.
Bjarni Ólafsson cand. mag. cix.
Bjarni Pétursson á Skarði (d. 1768) xlix.
Bjarni Þorsteinsson amtmaður (d. 1876)
cviii.
Björn Brynjólfsson á Ökrum (d. á 15.
öld) ix.
Björn Jónsson á Skarðsá (d. 1655) viii,
xviii, xix, xxii–xxv, xxxii, xxxv, xxxvii–
xxxix, xli, liii, liv, lvi, lviii, lx.
Björn Magnússon, sýslumaður á Munka-
þverá (d. 1697) xl.
Björn M. Ólsen prófessor (d. 1919) viii,
lxiv.
Björn Teitsson magister cix.
Björn Þorleifsson, biskup á Hólum (d.
1710) xix.
Björn Þorsteinsson í Hruna ci.
Blaisdell, Foster W., prófessor í Bloom-
ington í Indiana xxix.
Bogi Benediktsson að Staðarfelli (d.
1849) l.
Brandur Andrésson í Skógum (d. 1273)
lxxi.

- Brandur Jónsson ábóti, síðar Hólabiskup (d. 1264) xlviii.
- Brown, Ursula (nú Dronke) xxiii.
- Brynjólfur Bjarnarson á Ökrum (d. 1381) ix.
- Brynjólfur Jónsson á Efstalandi (17. öld) xxiii, xxiv.
- Brynjólfur Sveinsson biskup (d. 1675) xlii, xlv–xlvi, liii, liv, lvii, lix.
- Brynjólfur Þórðarson Thorlacius, sýslumaður á Hlíðarenda (d. 1762) xxvi.
- Christoforus Vilhjálmsson riddari (d. 1312) xxvi.
- Daði Jónsson, sýslumaður í Kjósarsýslu (d. 1682) xlvi.
- Debes, J. P., hæstaréttardómari í Osló (d. 1832) xxxvii.
- Dronke, Ursula, sjá Brown.
- Eðvarður, sjá Játvarður.
- Eilífur í Naustdal (d. 1277) lxv.
- Einar Eyjólfsson sýslumaður (d. 1695) xlvi, xlvii.
- Einar Hafliðason, prestur á Breiðabólstað í Vesturhópi (d. 1393) lxxiii, lxxvii.
- Einar G. Pétursson cand. mag. cix.
- Einar Ól. Sveinsson prófessor cix.
- Einar Þorvaldsson í Vatnsfirði (á lífi 1286) civ.
- Eindriði böggull, hirðmaður Noregskonungs lxxviii, cii.
- Eiríkur Dufgalsson, herra í Noregi (d. 1287) lxxv, lxxix.
- Eiríkur Kristófersson menved Danakonungur (d. 1286) cii.
- Eiríkur Magnússon Noregskonungur (d. 1299) xxvi, xliii, ci, cii.
- Erlendur Ólafsson sterki, lögmaður (d. 1312) xxvi, cihi.
- Erlingur Álfsson, lendur maður í Noregi (d. 1283) lxxix.
- Ephemia, kona Hákonar Magnússonar Noregskonungs xliii.
- Eyjólfur Jónsson, prestur á Völlum (d. 1745) xxxvii, xxxix, xl, lviii.
- Filippus III. Frakkakonungur (d. 1285) lxxix.
- Finnur Bjarnason í Selvogi lvi.
- Finnur Jónsson prófessor (d. 1934) lxii–lxvi, lxix, lxx, lxxii, lxxiii, lxxvi–lxxviii.
- Finnur Magnússon prófessor (d. 1847) xix.
- Foote, Peter G., prófessor í London cix.
- Gauti í Tólgu, herra í Noregi (d. 1289) lxxix.
- Gísli Brynjólfsson prestur (d. 1827) cviii.
- Gísli Jónsson í Reykjarfirði í Arnarfirði (d. 1679) x.
- Gísli Sigurðsson, ráðsmaður í Skálholti (d. 1666) xlii.
- Gissur Þorvaldsson jarl (d. 1268) xviii.
- Gottskálf Jónsson, prestur í Glaumbæ (d. 1593) lxxvi.
- Grimur Thorkelín leyndarskjalavörður (d. 1829) li.
- Guðbrandur Vigfússon prófessor (d. 1889) xlix, lxiv, civ–cviii.
- Guðmundur Ámundason grís á Þingvelli (d. 1210) lvi.
- Guðmundur Arason Hólabiskup (d. 1237) lxiv.
- Guðmundur Böðvarsson, hirðmaður Magnúsar konungs (d. 1275) lxxi.
- Guðmundur Hákonarson sýslumaður (d. 1659) xviii.
- Guðmundur Hallsson, prestur á Breiðabólstað (á lífi 1289) lxxviii.
- Guðni Jónsson prófessor cviii.
- Guðni Kolbeinsson stud. phil. cix.
- Guðný Helgadóttir frá Skál lvi, cv, cvi.
- Guðrún Eggertsdóttir í Bæ á Rauðasandi (d. 1724) xlviii.
- Guðrún Finnsdóttir, kona Loftis Svartsonar lvi.
- Guðrún Þorláksdóttir, kona Jörundar Sigmundssonar lvi.

- Guttormur Helgason körtur á Lokinhömrum (á lífi 1255) lvi.
Gödel, Vilhelm xxv, lv.
- Hákon Magnússon, hertogi og síðar Norðegskonungur (d. 1319) xliii, cii.
Hafurbjörn Styrkársson á Seltjarnarnesi (á lífi 1283) cvi.
Halldór Guðmundsson á Silastöðum í Kræklingahlíð (á lífi 1667) xxv.
Halldór Hjálmarsson konrektor (d. (1805) xxxv–xxxvii, lviii.
Halldóra Guttormsdóttir frá Lokinhömrum lvi.
Halldóra Helgadóttir frá Skál lvi.
Halldóra Ormsdóttir, móðir Árna biskups Þorlákssonar lvi.
Hallvarður af Hörðu, herra í Noregi (d. 1289) lxxix.
Hannes Finnsson, biskup í Skálholti (d. 1796) liv.
Hans E. Wium kennari (á lífi 1827) lx.
Hare, I. R. xxiv.
Hasle, Annette, cand. mag. xlix.
Heinrekur III. Englandskonungur (d. 1272) lxxvi.
Helgi Guðnason, lögmaður á Ökrum (15. öld) ix.
Helgi Loftsson í Skál lvi.
Hermann Pálsson, háskólakennari í Edinborg lxiii, lxviii, lxxii–lxxiv, lxxvi, lxxvii, cv, cvii.
Hood, Jörgen I.
Hrafn, sjá Rafn.
Hreinn Benediktsson prófessor xvii.
- Indriði, sjá Eindriði.
Ingveldur Helgadóttir, kona Þorleifs Björnssonar á Reykhólum ix.
Ívar Jónsson Hólmur, herra (á lífi 1312) lvi, civ.
- Jakob Benediktsson orðabókarritstjóri xxvii.
- Jamieson, Robert frá Edinborg xxxv.
Játvarður I. Englandskonungur (d. 1307) lxxix, lxxx.
Jón Arason, prestur í Vatnsfirði (d. 1673) xxvii, xliv–lv.
Jón Árnason, biskup í Skálholti (d. 1743) xxxv, xxxvi.
Jón Árnason, sýslumaður á Ingjaldshóli (d. 1777) xxxiii.
Jón Benediktsson, sýslumaður í Þingeyjarsýslu (d. 1776) xxxvi, lviii, lix.
Jón Daðason (d. 1734) xlvi.
Jón Eggertsson handritasafnari (d. 1689) xxiv, lv.
Jón Egilsson, prestur í Hrepphólum (d. 1636?) xxxvii, xxxix.
Jón Einarsson lögmaður (d. 1306) ciii.
Jón Erlendsson, prestur í Villingaholti (d. 1672) xlii, xliv, lix.
Jón Gíslason xxiv.
Jón Gissurarson, fræðimaður að Núpi í Dýrafirði (d. 1648) viii, xxvii, xlii, xliv.
Jón Halldórsson, prestur í Hítardal (d. 1736) liv.
Jón Helgason, prestur á Hvanneyri, síðar í Hofþingum (d. 1784) xxxvii.
Jón Helgason prófessor x, xxiii, xxviii, liv.
Jón Jakobsson, sýslumaður á Espihóli (d. 1808) xxxvi, xxxvii, lviii.
Jón Jóhannesson prófessor (d. 1957) viii, x, lxiv.
Jón Jónsson nokkur xxxvii.
Jón Ólafsson frá Grunnavík (d. 1779) xix, xxxvi, lviii, lix.
Jón Ólafsson frá Hofi á Kjalarnesi lvi.
Jón Ólafsson, prestur á Lambvatni (d. 1703) xlviii.
Jón Ólafsson Svefneyingur (d. 1811) xxxviii.
Jón rauði, erkibiskup í Niðarósi (d. 1282) lxxv, c, ci.
Jón Rúgmann fornritafræðingur (d. 1679) xxv.
Jón Samsonarson handritafræðingur cix.

- Jón Sigfússon, prestur í Glæsibæ (d. 1776) xxxix.
- Jón Sigurðsson, prestur frá Viðidals-tungu (d. 1757) xlviii.
- Jón Vigfússon, biskup á Hólum (d. 1690) xlii.
- Jón Vigfússon skrifari (d. 1692) lv.
- Jón Þórðarson, skrifari Vigurhandrita lii, liii.
- Jón Þorkelsson rektor (d. 1759) xxxiv.
- Jonas Gam, sjá Jón Daðason.
- Jónas Kristjánsson prófessor xxix, xlii, cix.
- Jörundur, erkibiskup í Niðarósi (d. 1309) xxvi, xliii, cii.
- Jörundur Sigmundsson á Reynivöllum lvi.
- Jörundur Þorsteinsson, biskup á Hólum (d. 1313) xxvi, xliii, c–cii, civ.
- Kålund, Kristian (d. 1919) viii, ix, xiii, xxvii, xxxiii–xxxv, xxxviii, lvii.
- Ketill Jörundsson, prestur í Hvammi (d. 1670) xlvii.
- Ketill Loftsson í Hitardal (d. 1273) lxxi, cii.
- Klængur Teitsson í Haukadal (á lífi 1287) lvi, ci, ciii.
- Kolbeinn Högnason lvi.
- Kolbeinn kettuhryggur, norrænn maður? lxxix.
- Kristín Þorsteinsdóttir á Ökrum (d. á 15. öld) ix.
- Langebek, J., leyndarskjalavörður (d. 1775) lix.
- Liberman, A. S., cand. phil. Leningrad l.
- Loðinn leppur, herra og sendimaður Noregskonungs (d. 1289) lxviii, ci, ciii.
- Loftur Helgason, ráðsmaður í Skálholti (d. 1317) lvi, ci, cii, cvi.
- Loftur Svartsson, faðir Helga í Skál lvi.
- Loth, Agnete, háskólakennari í Kaupmannahöfn xlii.
- Magnús Einarsson skrifari (d. 1752) xxxv.
- Magnús Gissurarson Skálholtsbiskup (d. 1237) lvi.
- Magnús Hákonarson lagabætur Noregskonungur (d. 1280) lxxi, lxxix, c–cii.
- Magnús Helgason, prestur frá Skál lvi.
- Magnús Jónsson í Vigur (d. 1702) xlv, li–liv.
- Magnús Már Lárusson prófessor cix.
- Magnús Stephensen dómstjóri (d. 1833) cviii.
- Magnús Þórhallsson, skrifari Flateyjarbókar lxxiii.
- Magnús Þorláksson, bróðir Árna biskups lvi.
- Mejer, Hermann lvi.
- Múhameð spámaður (d. 632) cix.
- Narfi, biskup í Björgvin (d. 1304) cii.
- Nikulás af Trakíu, fulltrúi páfa c.
- Oddur Þórarinnsson í Geldingaholti (d. 1255) lxxi, lxxx, c, cii, cv.
- Ólafía Einarsdóttir, háskólakennari í Kaupmannahöfn lxiii, lxiv.
- Ólafur Halldórsson handritafræðingur viii, ix, cix.
- Ólafur Jónsson á Hofi á Kjalarnesi lvi.
- Ólafur Ragnriðarson, herra af Steini í Noregi (d. 1299) cii, ciii.
- Ormur í Holtum, faðir Halldóru lvi.
- Ormur Daðason, sýslumaður í Dalasýslu (d. 1744) xlviii.
- Ormur Þorláksson, bróðir Árna biskups lvi.
- Páll Ketilsson, prestur í Hvammi (d. 1720) xlvii, xlviii.
- Pétur III., konungur í Aragon (d. 1285) lxxix.
- Pétur Jónsson á Hvallátrum (á lífi 1761) xlix–li.
- Rafn Oddsson, herra og hirðstjóri á Eyri í Arnarfirði (d. 1289) xxvii, xliii, liii, lvi, lxx, ci–ciii.

- Ragnheiður Sigurðardóttir (d. 1727) xlv.
 Rodd, bóksali í London xlix.
 Runólfur Sigmundsson, ábóti í Þykkva-
 bæ í Veri (d. 1307) xlv, ci–ciii, cv.
- Sighvatur (Hálfðanarson?), herra að
 Keldum (á lífi 1305) cv.
 Sigurður Björnsson lögmaður (d. 1723)
 xlv.
 Sigurður Guðmundsson, lögmaður í Lög-
 mannhlíð (á lífi 1294) xxvi.
 Sigurður Jónsson lögmaður (d. 1677) xlv.
 Sigurður Magnússon á Heinabergi á
 Mýrum í Hornafirði (d. 1805?) xxxvi.
 Sigurður Nordal prófessor lxxiii.
 Sigurður Br. Sivertsen, prestur á Útskál-
 um (d. 1887) xxxvi.
 Sigurður Stefánsson Thorarensen (d.
 1817) cviii.
 Simpson, Jacqueline xxiii.
 Slay, Desmond, háskólakennari í Wales
 xxiii.
 Springborg, Peter, háskólakennari í Kaup-
 mannahöfn xxiii.
 Stefán Karlsson handritafræðingur ix,
 xxv, xxix, xxx, lvii, lxx, cix.
 Stefán Ólafsson, prestur í Vallanesi (d.
 1688) xl.
 Steinvararsynir (= Loftur, Sighvatur og
 Sturla) cii.
 Stephens, George xlix.
 Storm, Gustav, sagnfræðingur (d. 1903)
 lxii–lxvi, lxxii, lxxiii, lxxvi–lxxviii.
 Sturla Sæmundarson í Görðum (á Álfta-
 nesi?) (á lífi 1289) ciii.
 Sturla Þórðarson, lögmaður og sagna-
 ritari (d. 1284) lxxvi.
 Styrkár Ólafsson frá Hofi á Kjalarnesi
 lvi.
 Suchtelen, P. K., greifi (d. 1836) l.
 Svartur Þormóðsson frá Gufunesi lvi.
 Sveinbjörn Egilsson rektor (d. 1852) cviii.
 Sveinn Guðnason í Flatey (d. 1835) l.
 Sveinn Sölvason lögmaður (d. 1782) lviii.
- Sveinn Torfason klausturhaldari (d.
 1725) xxvii.
 Sverrir Hólmarsson M. Litt. cix.
 Sæmundur Jónsson í Odda (d. 1222)
 ciii.
 Sæmundur Ormsson á Svinafelli (d.
 1252) lvi.
 Sæmundur fróði Sigfússon (d. 1133)
 lxix.
- Tómas Snartarson (í Selárdal?) (á lífi
 1300) cii.
 Torfi Helgason, prestur frá Skál lvi.
 Torfi Jónsson, prestur í Gaulverjabæ (d.
 1689) xxvii.
- Valdimar Birgisson Sviakonungur (d.
 1302) lxxix.
 Vermundur Halldórsson, ábóti á Þing-
 eyrum (d. 1279) lxxi.
 Vésteinn Ólason magister cviii.
 Vigfús Guðbrandsson prestur, síðast á
 Helgafelli (d. 1707) xli, liv.
 Vigfús Jónsson á Leirá (d. 1726) xli.
 Vigfús Jónsson, prestur í Hítardal (d.
 1776) liv.
 Vilhjálmur Sæmundarson, prestur í Odda
 (d. 1273) lxxi.
- Þóra Bjarnadóttir (eða Finnsdóttir?) lvi.
 Þóra (villa fyrir Þuríður) Helgadottir frá
 Skál lvi.
 Þóra (villa fyrir Þorgerður) Þorláksdótt-
 ir, systir Árna biskups lvi.
 Þórarinn Illugason bausti cv.
 Þórarinn Magnússon Öefiord (d. 1823)
 cviii.
 Þórarinn Pálsson á Skeggjastöðum í
 Fellum xxxix.
 Þorbjörg Vigfúsdóttir (d. 1698) xlii.
 Þórður, biskup í Görðum (d. 1314)
 lxviii.
 Þórður Brynjólfsson Thorlacius, klaust-
 urhaldari í Teigi (d. 1791) xli.

- Þórður Egilsson lögmaður (á lífi 1352) civ.
 Þórður Hallsson, herra á Möðruvöllum í Eyjafirði (d. 1312) xxvi, cv, cvi.
 Þórður Jónsson, prestur í Hitardal (d. 1670) xlvi, xlvii.
 Þórður Jónsson, prestur á Staðastað (d. 1720) xlii, lvi, lvii.
 Þórður Þórðarson Skálholtsráðsmaður (d. 1747) xxxv.
 Þórður Þorvaldsson í Vatnsfirði (á lífi 1121) civ.
 Þorkell Fjeldsted, stiftamtmaður í Þrándheimi (d. 1796) xxxiii.
 Þorlákur Guðmundsson, faðir Árna biskups lvi.
 Þorlákur Skúlason, biskup á Hólum (d. 1656) xviii, xxiii, xxvii, xxix.
 Þorleifur Arason (Adeldahl) (á lífi 1777) xlvi.
 Þorleifur Björnsson á Reykhólum (d. um 1486) ix.
 Þormóður í Gufunesi lvi.
 Þormóður Torfason sagnaritari (d. 1719) xlii, xliii, lvi, lvii, lx.
 Þorsteinn Björnsson, prestur á Útskálum (d. 1675) xxvii, xxix.
 Þorsteinn Halldórsson á Hvoli (d. 1273) lxxi.
 Þorsteinn Ketilsson, prestur að Hrafngili (d. 1754) lviii.
 Þorsteinn Þórðarson frá Hitardal (d. 1700) xlvi.
 Þorvaldur Böðvarsson, prestur og skáld (d. 1836) lii.
 Þorvaldur Helgason, prófastur í Holti (d. 1290) xli.
 Þorvarður Þórarinsson, herra og hirðstjóri (d. 1296) xliii, c.
 Aall, Jakob, norskur stjórnmálamaður (d. 1844) l.

B. RITANÖFN

- Annales regii, sjá Konungsannáll.
 Annales vetustissimi, sjá Forniannáll.
 Bárðar saga xlvi.
 Biskupaannálar séra Jóns Egilssonar xxxvii, xxxix.
 Egils saga xix.
 Flateyjarannáll (IX) lxv, lxviii, lxxiii, lxxvii, lxxviii.
 Fornbréfasafn xxx, c–civ.
 Forniannáll (II) lxv–lxxvii, lxxix, cvii.
 Gottskálksannáll (VIII) xxvi, lxv, lxvi, lxxvi, lxxix.
 Grettis saga xix.
 Guðmundar saga dýra xxiv.
 Guðmundar saga góða xxix, lxix.
 Guðmundar sögur lxv.
 Henrik Høyers Annaler, sjá Høyersannáll.
 Hrafns saga Sveinbjarnarsonar l.
 Hrólfs saga kraka xxiii.
 Hungurvaka xxix, xxxvii, xxxix, lviii.
 Høyersannáll (III) lxv–lxix lxxi, lxxii, lxxiv–lxxvi, lxxix, cvii.
 Íslendinga saga, sjá Sturlungu.
 Jónsbók (lögbókin) lxviii, ci, ciii.
 Knýtlinga saga lxix.
 Konungsannáll (IV) xxvi, lxv, lxvi, lxix–lxxx, cvii.
 Kristnisaga lxix.
 Landnáma xlv.
 Lárentius saga xi, xxix, lxxiii, lxxvii, lxxviii.
 Lögmannsannáll (VII) lxv, lxvi, lxxii–lxxix, cvii.
 Magnús saga lagabætis lxv, lxvi, lxix, lxxi, lxxii, lxxvi, lxxix.

Oddverjaannáll (X) lxv, lxxiii, lxxviii, cvii.	Skálholtsannáll (V) lxxii–lxxix, cvii.
Páls saga biskups xxix, xl.	Sturlunga vii, ix, xviii, xix, xxiii, xxiv, xxvii, xxxi, xxxiii–xxxvi, xli, xlii, xliv, xlvi–liii, lv–lviii, lx, lxiii, lxiv, lxix, cvii, cviii.
Prestssaga Guðmundar góða xxiv, lxiv.	Þingeyraannáll, sjá Konungsannáll.
Resensannáll (I) lxiv–lxxii, lxxiv–lxxvi, lxxviii, lxxix.	Þorláks saga xxix, xl.
Resensbók lxiv, lxx, lxxvi.	

HANDRITASKRÁ

1. *Árnasafn, Kaupmannahöfn:*

- ÁM 62, fol.: viii.
- 111, fol.: xlv.
 - 114, fol.: vii, viii, xviii, xxiii, xxvii-xxviii, xxix, xxxi, xxxii, xxxiv*n*, xli, xlii, xliii, xliv, xlv, lvii, cvii, cviii.
 - 115, fol.: xxxi, xlii-xlv, xlvii, xlviii, xlix, lii, liii, liv, lv, lvi, lvii, lviii, lix, lx, cviii.
 - 116, fol.: xlvii, xlviii-xlix, l, li, lii, cviii.
 - 117-18, fol.: xlvn, lvii, lviii, lix, cviii.
 - 119, fol.: lvi-lvii, cviii.
 - 120, fol.: xli, xlvn, liii-liv, lix*n*, cviii.
 - 121, fol.: xxix*n*.
 - 122a, fol.: xxvii, xxxi.
 - 122b, fol.: vii-xvii, xviii, xx, xxii, xxiii, xxiv, xxvii, xxviii, xxix, xxx, xxxi, xxxii, cvii, cviii, cix.
 - 122c, fol.: x, xlvii, xlviii, liii.
 - 181b, fol.: xxix*n*.
 - 204, fol.: vii, xviii, xxiii, xxiv, xxviii-xxx, xxxi, cviii.
 - 217a, fol.: xlv, xlvi.
 - 218, fol.: xlvi.
 - 220 VI, fol.: xxx-xxxi, cviii.
 - 385, fol.: xxxii, xxxiv, xxxv-xxxvi, xxxvii, xxxviii, xxxix, lii.
 - 386, fol.: lii.

- ÁM 216d, 4to: xviii.
- 384a, 4to: xl-xli, cviii.
 - 435a, 4to: lvi.
 - 437-8, 4to: xlvi-xlvii, xlviii, xlix, l, li, lii, cviii.
 - 439, 4to: xviii.
 - 440, 4to: xxiii, xxiv.
 - 486, 4to: xlvi.
 - 1041, 4to: xviii, xxiii, xxv-xxvi, xxviii, xxix, xxxi, xxxii, xl, xli, liii, lviii, lx, lxi, lxii.
 - 148, 8vo: liv.
 - 215, 8vo: lviin.

2. *Konungsbókhlaða, Kaupmannahöfn:*

- Gl. kgl. sml. 1012, fol.: xxxiv-xxxv.
- Ny kgl. sml. 1162, fol.: xlvi.
- - - 1231-2, fol.: lviii.
 - - - 1235 I-II, fol.: lx.
 - - - 331, 8vo: liv.
- Thott 984 III, fol.: xxxii, xxxviii-xxxix.
- 1749, 4to: lix.

3. *Landsbókasafn Íslands, Reykjavík:*

- Lbs. 224, fol.: xxxvi, xxxvii, xl, lviii-lix.
- 235, fol.: lii-liii, liv, lv.
 - 142, 4to: liv.
 - 836, 4to: xxxi, xxxv, xxxvi-xxxvii, xlvn, lviii, cviii.

Lbs. 4104–8, 4to: lix, lx.
 – 4398, 4to: xxxii, xxxv, xxxvii,
 xxxix–xl, lviii.

ÍB 181, 4to: xxxvi.
 JS 107, fol.: xxxiii.

4. *British Museum, Lundúnum:*

Add. 11. 127: xviii, xix–xxiii, xxiv,
 xxviii, xxix, xxx, xxxi, xxxii,
 xxxiii, xxxiv, xxxv, xxxvi,
 xxxvii, xxxviii, xxxix, xl, lx,
 lxi, lxii, cix.
 – 4865: xli, liii.

5. *Konungsbókhlada, Stokkhólmi:*

Perg. 4to nr. 12: xviii, xix, xxiii–
 xxiv, xxviii, xxix, xxxi, cviii.
 Papp. fol. nr. 4: lv.
 – 4to nr. 3: liii, lv.
 – 4to nr. 8: xviii, xxiii, xxiv–
 xxv, xxviii, xxix, xxxi, lx,
 lxi, lxii, cviii.

Huseby nr. 35: xlvi, xlix, l, li.

6. *Háskólabókasafn, Osló:*

UB 2, fol.: l.
 – 506, 4to: xxxii, xxxv, xxxvii–
 xxxviii, xxxix, xl.

7. *Háskólabókasafn, Lundi:*

Sturlunguhandrit: xxxii, xxxiii–
 xxxiv, xxxv, xxxvi, xxxvii, xxxviii,
 xxxix.

8. *Bókasafn Trinity College, Dyflinni:*

L. 2. 9–10: li–lii.

9. *Saltykov-Schedrinsafn, Leningrad:*

Sturlunguhandrit: l–li.

RETURN TO → CIRCULATION DEPARTMENT
202 Main Library

LOAN PERIOD 1	2	3
HOME USE		
4	5	6

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS

1-month loans may be renewed by calling 842-3405
1-year loans may be recharged by bringing the books to the Circulation Desk
Renewals and recharges may be made 4 days prior to due date

DUE AS STAMPED BELOW

FEB 23 1986

RECEIVED BY

JUL 9 1985

CIRCULATION DEPT.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY
FORM NO. DD6, 60m, 1/83 BERKELEY, CA 94720

GENERAL LIBRARY - U.C. BERKELEY

8000793732

